

Risale-i Nur Külliyyatından

Mu'cizât-ı Ahmediye

Şerhiyyü'l-İsmâ'iliyye

19. MEKTUP
LEĞATLİ

Rek'at-ı Yirmiye (Kitâb-ı Nûr)

Mu'cizât-ı Ahmediye

aleyhissalâtu vesselâm

(19. Mektup)

Bediüzzaman Said Nursî

Risale-i Nur Külliyyati'ndan

Mu'rizât-ı Ahmediye

aleyhissalâtü vesselâm

(19. Mektup)

Bediüxxaman

Said Nursî

İstanbul - 2010

MU'ÇİZÂT-I AHMEDİYE

(aleybissalâtü vesselâm)

(19. Mektup)

Copyright © Şahdamar Yayınları, 2010

Bu eserin tüm yayın hakları Işık Yayıncılık Ticaret A.Ş.'ne aittir.

Eserde yer alan metin ve resimlerin Işık Yayıncılık Ticaret A.Ş.'nin önceden yazılı izni olmaksızın, elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.

Editör
Recep ÇAKIR

Görsel Yönetmen
Engin ÇİFTÇİ

Kapak
İhsan DEMİRHAN

Sayfa Düzeni
Bekir YILDIZ

ISBN
978-975-9090-98-2

Yayın Numarası
87

Basım Yeri ve Yılı
Çağlayan Matbaası

Sarıç Yolu Üzeri No:7 Gazimir / İZMİR

Tel: (0232) 252 20 96

Temmuz 2010

Genel Dağıtım

Gökkuşağı Pazarlama ve Dağıtım

Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: 31

Tek-Er İş Merkezi Mahmutbey/İSTANBUL

Tel: (0212) 410 50 60 Faks: (0212) 445 84 64

Şahdamar Yayınları

Kısıklı Mahallesi Meltem Sokak No: 5

34676 Üsküdar/İSTANBUL

Tel: (0216) 318 42 88 Faks: (0216) 318 52 20

www.sahdamaryayinlari.com

İçindekiler

ON DOKUZUNCU MEKTUP.....	2
Mu'cizât-ı Ahmediye.....	4
Birinci Nükteli İşaret.....	4
İkinci Nükteli İşaret.....	5
Üçüncü Nükteli İşaret.....	7
Dördüncü Nükteli İşaret.....	9
Beşinci Nükteli İşaret.....	19
Altıncı Nükteli İşaret.....	29
Yedinci Nükteli İşaret.....	40
Sekizinci İşaret.....	52
Dokuzuncu İşaret.....	59
Onuncu İşaret.....	65
On Birinci İşaret.....	70
On İkinci İşaret.....	74
On Üçüncü İşaret.....	78
Bu Parça Altın ve Elmas ile Yazılsa Liyakati Var.....	82
On Dördüncü İşaret.....	87
On Beşinci İşaret.....	100
Birinci Şubesi.....	100
İkinci Şube.....	104
Üçüncü Şube.....	109
On Altıncı İşaret.....	115
Birinci Kısım.....	115
İkinci Kısım.....	129
Üçüncü Kısım.....	135
On Yedinci İşaret.....	139

On Sekizinci İşaret.....	142
On Dokuzuncu Nükteli İşaret.....	157
Şakk-ı Kamer Mu'cizesine Dairdir.....	182
Mu'cizât-ı Ahmediye (a.s.m.) Zeyli'nin Bir Parçasıdır.....	189
Âyetü'l-Kübrâ Risalesi'nin On Altıncı Mertebesi.....	197
Fihrist.....	207
Kaynakların Tesbitinde Faydalanılan Eserler.....	211
Şahıslar.....	221
Âyet İndeksi.....	287
Karma İndeks.....	291

Mu'rizât-ı
Ahmediye

aleyhissalâtü vesselâm

(19. Mektup)

On Dokuzuncu Mektup

Bu risale, üç yüzden fazla mu'cizâtı beyan eder. Risalet-i Ahmediye'nin (*aleyhissalâtü vesselâm*) mu'cizesini beyan ettiği gibi, kendisi de o mu'cizenin bir kerametidir. Üç-dört nev ile harika olmuştur:

♦ *Birincisi:* Nakil ve rivayet olmakla beraber, yüz sahifeden fazla olduğu hâlde, kitaplara müracaat edilmeden, ezber olarak, dağ, bağ köşelerinde, üç dört gün zarfında, her günde iki-üç saat çalışmak şartıyla, mecmuu on iki saatte te'lif edilmesi, harika bir vâkiadır.

♦ *İkincisi:* Bu risale, uzunluğuyla beraber, ne yazması usanç verir ve ne de okuması halâvetini kaybeder. Tembel ehl-i kalemi öyle bir şevk ve gayrete getirdi ki; bu sıkıntılı ve usançlı bir zamanda, bu civarda, bir sene zarfında yetmiş adede yakın nüshalar yazıldığı, o mu'cize-i risaletin bir kerameti olduğunu, muttali olanlara kanaat verdi.

♦ *Üçüncüsü:* Acemi ve tevâfuktan haberi yok ve bize de daha tevâfuk tezahür etmeden evvel onun ve başka sekiz müstensihin birbirini görmeden yazdıkları nüshalarda, lâfz-ı Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) kelimesi, bütün risalede ve lâfz-ı Kur'ân, beşinci parçasında öyle bir tarzda tevâfuk etmeleri göründü ki, zerre miktar insafı olan tesadüfe vermez. Kim görmüşse kat'î hükmediyor ki; bu bir sır-ı gaybîdir, Mu'cize-i Ahmediye'nin (*aleyhissalâtü vesselâm*) bir kerametidir.

Ehl-i kalem: Yazan, eli kalem tutan kimseler.

Halâvet: Tatlılık.

Lâfz-ı Kur'ân: "Kur'ân" kelimesi.

Lâfz-ı Resûl-i Ekrem: "Resûl-i Ekrem (s.a.s.)" kelimesi.

Mecmu: Bütün, toplam.

Mu'cizât: Mu'cizeler.

Mu'cize-i Ahmediye: Peygamber Efendimiz'e (s.a.s.) ait mu'cize.

Mu'cize-i risalet: Peygamberlik mu'cizesi.

Muttali olmak: Haberdar olmak, öğrenmek.

Müstensih: Yazarak çoğaltan, temize çeken kimse.

Risalet-i Ahmediye: Efendimiz'in

(s.a.s.) peygamberliği, elçiliği.

Sır-ı gaybî: Gayba ait, görünmeyen sır.

Te'lif: Bir araya getirme, bilgileri toplayıp kitap yazma.

Tevâfuk: Birbirine uygun düşünme, muvafık olma.

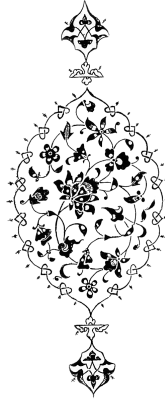
Tezahür etmek: Ortaya çıkmak, belirmek.

Şu risalenin başındaki esaslar çok mühimdirler. Hem şu risaledeki ehâdis; hemen umumen eimme-i hadisçe makbul ve sahih olmakla beraber, en kat'î hâdisât-ı risaleti beyan ediyorlar. O risalenin mezâyâsını söylemek lâzım gelse, o risale kadar bir eser yazmak lâzım geldiğinden; müştâk olanları, onu bir kere okumasına havale ediyoruz.

Said Nursî

İhtar: Şu risalede çok ehâdis-i şerife nakletmişim. Yanımda kütüb-ü hadisiye bulunmuyor. Yazdığım hadislerin lâfzında yanlışım varsa, ya tashih edilsin, veyahut “hadis-i bilmanadır” denilsin. Çünkü kavli-râcih odur ki, “Nakl-i hadis-i bilmana caizdir.” Yani, hadisin yalnız manasını alıp, lâfzını kendi zikreder. Madem öyledir; lâfzında yanlışım varsa, hadis-i bilmana nazarıyla bakılsın.

* * *

Ehâdis / ehâdis-i şerife: Hadisler. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) mübarek söz ve davranışları.

Eimme-i hadis: Hadis ilminin önde gelenleri, imamları.

Hâdisât-ı risalet: Peygamberlik süresince meydana gelen hâdiseler.

Hadis-i bilmana: Rivayet eden kimsenin, Hz. Peygamber

Efendimiz'in kullandığı kelimelerle değil de aynı anlamda, benzer veya eş anlamlı kelimelerle asıl muhtevaya sâdik kalarak aktardığı hadis.

Kavl-i râcih: Tercih edilen görüş, söz.

Kütüb-ü hadisiye: Hadisle ilgili kitaplar.

Mezâyâ: Meziyetler, özellikler.

Müştak: Şevkli, arzulu.

Nakl-i hadis-i bilmana: Asıl muhtevaya sâdik kalma şartıyla benzer veya eş anlamlı kelimelerle hadis nakletmek, aktarmak.

Sahih: Güvenilirliği ve hafızası tenkide uğramamış râvilerin, kesintisiz senetle naklettikleri hadis.

Mu'cizât-ı Ahmediye

(*aleyhissalâtü vesselâm*)

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ¹

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ
وَكَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا * مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ² ... إِلَىٰ آخِرِهِ

Risalet-i Ahmediye'ye (*aleyhissalâtü vesselâm*) dair On Dokuzuncu Söz'le Otuz Birinci Söz, Nübüvvet-i Muhammediye'yi (*aleyhissalâtü vesselâm*) delâil-i kat'îye ile isbat ettiklerinden, isbat cihetini onlara havale edip, yalnız onlara bir tetimme olarak, On Dokuz Nükteli İşaretler ile o büyük hakikatin bazı lem'alarını göstereceğiz.

Birinci Nükteli İşaret

Şu kâinatın sahib ve mutasarrıfı, elbette bilerek yapıyor ve hikmetle tasarruf ediyor.. ve her tarafı görerek tedvir ediyor.. ve her şeyi bilerek, görerek terbiye ediyor.. ve her şeyde görünen hikmetleri, gayeleri, faydaları irade ederek tedvir ediyor.

¹ “O Yüce Zât'ın adıyla. ‘Ve hiçbir şey yoktur ki Allah'ı hamd ile tesbih etmesin.’ (İsrâ Sûresi, 17/44).”

² “Bütün dinlere üstün kılmak için Resûlünü hidayet ve hak dinle gönderen O'dur. Buna şahit olarak Allah yeter. Muhammed Allah'ın resûlüdür ...” (Fetih Sûresi, 48/28-29).

Delâil-i kat'îye: Kesin deliller.

Lem'a: Parıltı.

Mu'cizât-ı Ahmediye: Peygamber Efendimiz'e (s.a.s.) ait mu'cizeler.

Mutasarrıf: Yönetici.

Nübüvvet-i Muhammediye:

Efendimiz'in (s.a.s.) peygamberliği.

Risalet-i Ahmediye: Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) elçiliği.

Tedvir: Çekip, çevirme; idare etme.

Tetimme: Sonuç, tamamlayıcı ek.

Madem yapan bilir, elbette bilen konuşur.. madem konuşacak, elbette zîşuur ve zîfikir ve konuşmasını bilenlerle konuşacak.. madem zîfikirle konuşacak, elbette zîşuurun içinde en cemiyetli ve şuuru küllî olan insan neviyle konuşacaktır.. madem insan neviyle konuşacak, elbette insanlar içinde kabil-i hitab ve mükemmel insan olanlarla konuşacak.. madem en mükemmel ve istidadı en yüksek ve ahlâkı ulvî ve nev-i beşere muktedâ olacak olanlarla konuşacaktır...

Elbette, dost ve düşmanın ittifakıyla, en yüksek istidatta.. ve en âli ahlâkta.. ve nev-i beşerin humsu ona iktidâ etmiş.. ve nısf-ı arz onun hükm-ü mânevîsi altına girmiş.. ve istikbal onun getirdiği nurun ziyâsıyla bin üç yüz sene ışıklanmış.. ve beşerin nurânî kısmı ve ehl-i iman mütemâdiyen günde beş defa onunla tecdid-i biat edip ona dua-yı rahmet ve saadet edip ona medih ve muhabbet etmiş olan Muhammed (aleyhissalâtü vesselâm) ile konuşacak ve konuşmuş.. ve Resûl yapacak ve yapmış.. ve sâir nev-i beşere rehber yapacak ve yapmıştır.

İkinci Nükte İşaret

Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm) iddia-yı nübüvvet etmiş.. Kur'ân-ı Azîmüştan gibi bir fermanı göstermiş.. ve ehl-i tahkik yanında bine kadar mu'cizât-ı bâhireyi göstermiştir.¹ O mu'cizât, heyet-i mecmuasıyla dâvâ-yı nübüvvetin vukuu kadar vücudları kat'îdir. Kur'ân-ı Hakîm'in çok yerlerinde en muannid kâfirlerden naklettiği sihir isnad etmeleri gösteriyor ki, o

¹ Efendimiz'in (s.a.s.) bine yakın mu'cize gösterdiğine dair bkz.: Beyhaki, *Delâilü'n-nübüvve* 1/10; Nevevî, *Şerhu Sahih-i Müslim* 1/2; İbni Hacer, *Fethu'l-bâri* 6/582-583.

Âli: Yüce.

Cemiyet: Birleştirme, bütünlük.

Dâvâ-yı nübüvvet: Peygamberlik dâvâsı.

Dua-yı rahmet ve saadet etmek: Allah'ın rahmetine ve saadete ermesi için dua etmek.

Ehl-i iman: İnananlar, müminler.

Ehl-i tahkik: Araştırmacı, büyük ilim adamları.

Heyet-i mecmua: Genel yapı.

Humus: Beşte bir.

Hükm-ü mânevî: Mânen hükmetme, mânevî hâkimiyet.

İddia-yı nübüvvet etmek: Peygamberlik iddia etmek.

İktidâ etmek: Uymak, örnek almak, tâbi olmak.

Kabil-i hitab: Hitap edilebilir, muhatap olmaya lâyık.

Kur'ân-ı Azîmüştan: Şânı yüce Kur'ân-ı Kerim.

Küllî: Genel, şümüllü, kapsamlı.

Medih: Övme.

Mu'cizât-ı bâhire: Apaçık mu'cizeler.

Muannid: İnatçı.

Muktedâ: Kendisine uyulan, örnek alınan, rehber, imam.

Mütemâdiyen: Devamlı, sürekli

olarak.

Nev: Tür, cins.

Nev-i beşer: İnsanlık.

Nısf-ı arz: Yeryüzünün yarısı.

Nurâni: Nurlu, pırl pırl.

Resûl-i Ekrem: En yüce, en şerefli Peygamber (s.a.s.).

Tecdid-i biat etmek: Bağlılığını yenilemek, uyacağına dâir verdiği sözü tazelemek.

Ulvi: Yüce.

Vuku: Olma, meydana gelme.

Zîfikir: Düşünen, fikir sahibi.

Zîşuur: Akıllı, şuur sahibi.

Ziyâ: Işık.

muannid kâfirler dahi mu'cizâtın vücudlarını ve vukularını inkâr edemiyorlar. Yalnız, kendilerini aldatmak veya etbâlarını kandırmak için –hâşâ– sihir demişler.¹

Evet, Mu'cizât-ı Ahmediye'nin (*aleyfiissalâtü vesselâm*) yüz tevâtür kuvvetinde bir kat'iyeti vardır. Mu'cize ise, Hâlık-ı kâinat tarafından onun dâvâsına bir tasdiktir.. **صَدَّقَتْ** hükmüne geçer. Nasıl ki, sen bir padişahın meclisinde ve daire-i nazarında desen ki, “padişah beni filân işe memur etmiş”.. senden o dâvâya bir delil istenilse, padişah “evet” dese, nasıl seni tasdik eder. Öyle de, âdetini ve vaziyetini senin iltimasıyla değiştirse, “evet” sözünden daha kat'î, daha sağlam, senin dâvânı tasdik eder.

Öyle de, *Resûl-i Ekrem* (*aleyfiissalâtü vesselâm*) dâvâ etmiş ki: “Ben, şu kâinat Hâlık'ının meb'usuyum. Delilim de şudur ki; müstemir âdetini, benim dua ve iltimasıyla değiştirecek: İşte parmaklarıma bakınız, beş musluklu bir çeşme gibi akıttırıyor. Kamere bakınız, bir parmağımın işaretiyle iki parça ediyor. Şu ağaca bakınız; beni tasdik için yanıma geliyor, şehâdet ediyor. Şu bir parça taama bakınız; iki üç adama ancak kâfi geldiği hâlde, işte iki yüz, üç yüz adamı tok ediyor.” Ve hâkeza, yüzer mu'cizâtı böyle göstermiştir...

Şimdi, şu Zât'ın delâil-i sıdkı ve berâhin-i nübüvveti, yalnız mu'cizâtına münhasır değildir. Belki ehl-i dikkat için, hemen umum harekâtı ve ef'âlî, ahvâl ve akvâlî, ahlâk ve etvârî, sîret ve sureti, sıdkını ve ciddiyetini isbat eder. Hatta, meşhur ulema-yı beniisrailiyeden Abdullah b. Selâm* gibi pek çok zâtlar, yalnız o Zât-ı Ekrem'in (*aleyfiissalâtü vesselâm*) sîmasını görmekle,

¹ Bkz.: Kasas Sûresi, 28/48; Sebe Sûresi, 34/43; Sâffât Sûresi, 37/15; Kamer Sûresi, 54/2.

² “Doğru söyledin.”

Ahvâl: Hâller, durumlar.

Akvâl: Sözlere, ifadeler.

Berâhin-i nübüvvet: Peygamberliğine ait deliller.

Daire-i nazar: Bakış alanı, insanın görebildiği alan.

Delâil-i sıdk: Doğruluğuna ait deliller.

Efâl: Fiiller, işler.

Ehl-i dikkat: Hassas insanlar, dikkatli kişiler.

Etbâ: Tâbi olanlar, bağlılar.

Etvâr: Tavırlar, davranışlar.

Hâkeza: Böylesi, bunun gibi.

Hâlık: Yaratıcı.

Hâlık-ı kâinat: Kâinatın yaratıcısı.

Harekât: Hareketler.

İltimas: Yapılmasını isteme, rica, istirham.

Kamer: Ay.

Meb'us: Allah tarafından gönderilmiş olan, görevli, vekil.

Mu'cizât-ı Ahmediye: Peygamber Efendimiz'e (s.a.s.) ait mu'cizeler.

Münhasır: Sınırlı.

Müstemir: Aralıksız, sürekli, devamlı.

Sıdk: Doğruluk, dürüstlük.

Sîret: İç yapı, karakter.

Taam: Yemek.

Tevâtür: Yalanda ittifak etmeleri aklen mümkün olmayan birçok kişinin naklettiği kesin haber, bilgi.

Ulema-yı beniisrailiye: Yahudî âlimleri.

Zât-ı Ekrem: En yüce, en şerefli Zât.

“Şu sîmada yalan yok, şu yüzde hile olamaz!..” diyerek imana gelmişler.¹

Çendan muhakkikîn-i ulema, delâil-i nübüvveti ve mu’cizâtı bin kadar demişler; fakat binler, belki yüz binler delâil-i nübüvvet vardır. Ve yüz binler yol ile yüz binler muhtelif fikirli adamlar, o Zât’ın nübüvvetini tasdik etmişler. Yalnız Kur’ân-ı Hakîm’de kırk vech-i i’câzdan başka, Nübüvvet-i Ahmediye’nin (aleyhissalâtü vesselâm) bin burhanını gösteriyor.

Hem madem nev-i beşerde nübüvvet vardır. ve yüz binler zât, nübüvvet dâvâ edip mu’cize gösterenler gelip geçmişler.² Elbette, umurun fevkinde bir kat’iyetle, Nübüvvet-i Ahmediye (aleyhissalâtü vesselâm) sabittir. Çünkü, İsa (aleyhisselâm) ve Musa (aleyhisselâm) gibi umum resûllere “nebi” dedirten ve risaletlerine medar olan delâil ve evsaf ve vaziyetler ve ümmetlerine karşı muameleler, Resûl-i Ekrem’de (aleyhissalâtü vesselâm) daha ekmel, daha câmî bir surette mevcuttur.

Madem hükm-ü nübüvvetin illeti ve sebebi, Zât-ı Ahmedi’de (aleyhissalâtü vesselâm) daha mükemmel mevcuttur. Elbette, hükm-ü nübüvvet, umum enbiyadan daha vâzıh bir kat’iyetle O’na sabittir.

Üçüncü Nükteli İşaret

Resûl-i Ekrem’in (aleyhissalâtü vesselâm) mu’cizâtı çok mütenevvidir. Risaleti umumî olduğu için, hemen ekser envâ-ı kâinattan birer mu’cizeye mazhardır. Güya, nasıl ki bir padişah-ı zîşanın bir yâver-i ekremi,

¹ Meselâ Abdullah b. Selâm, “Anladım ki O’nun sîmasında yalan olamaz” diyerek imana gelmiştir. Bkz.: Tirmizî, *Kıyâmet* 42; İbni Mâce, *İkâmet* 174; Dârimî, *Salât* 156.

² Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 5/265; İbni Hibbân, *Sahih* 2/77; Taberânî, *el-Mu’cemü’l-kebir* 8/217.

Burhan: Delil.

Câmî: Geniş, kapsamlı.

Çendan: Gerçi.

Delâil: Deliller.

Delâil-i nübüvvet: Peygamberlik delilleri.

Ekmele: En mükemmel.

Ekser: Çoğu, geneli.

Enbiya: Peygamberler (a.s.).

Envâ-ı kâinat: Kâinatta var olan türler.

Evsâf: Vasıflar, özellikler.

Fevk: Üst.

Hükm-ü nübüvvet: Peygamber

olmasına hükmetme, karar verme.

İllet: Herhangi bir şeyin var olması için şart olan, asıl sebep.

Mazhar: Erişen, nâil olan.

Medar olmak: Sebep, vesile, kaynak olmak.

Muhakkikîn-i ulemâ: İncelemelerini derinlemesine ve alabildiğince hassasiyetle yapan, eşyanın iç yüzüne vâkıf olabilen ilim adamları.

Mütenevvi: Çeşitli, türlü.

Nebî: Peygamber.

Nev-i beşer: İnsanlık.

Nübüvvet: Peygamberlik.

Nübüvvet-i Ahmediye: Efendimiz’in (s.a.s.) peygamberliği.

Padişah-ı zîşan: Şanlı padişah.

Resûl: Elçi.

Risalet: Peygamberlik, elçilik.

Vâzıh: Açık.

Vech-i i’câz: Mu’cize yönü.

Yâver-i ekrem: Padişahın emrine âmâde pek şerefli, özel yardımcısı.

Zât-ı Ahmedi: Hz. Peygamber Efendimiz (s.a.s.).

mütenevî hediyelerle muhtelif akvâmın mecmaı olan bir şehre geldiği vakit, her tâife onun istikbaline bir mümessil gönderir.. kendi tâifesi lisanıyla ona hoşâmedî eder.. onu alkışlar.

Öyle de Sultan-ı Ezel ve Ebed'in en büyük yâveri olan Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm), âleme teşrif edip ve küre-i arzın ahalisi olan nev-i beşere meb'us olarak geldiği¹ ve umum kâinatın Hâlık'ı tarafından umum kâinatın hakâikine karşı alâkadar olan envâr-ı hakikat ve hedâyâ-yı mânevîyeyi getirdiği zaman; taştan, sudan, ağaçtan, hayvandan, insandan tut, tâ aydan, güneşten yıldızlara kadar her tâife kendi lisan-ı mahsusuyla ve ellerinde birer mu'cizesini taşımasıyla, onun nübüvvetini alkışlamış ve hoşâmedî demiş.

Şimdi, o mu'cizâtın umumunu bahsetmek için ciltlerle yazı yazmak lâzım gelir. Muhakkikîn-i asfiya, delâil-i nübüvvetin tafsilâtına dair çok ciltler yazmışlar. Biz, yalnız icmâlî işaretler nev'inden, o mu'cizâtın kat'î ve mânevî mütevâtir olan küllî envâna işaret ederiz. İşte, Nübüvvet-i Ahmedîye'nin (aleyhissalâtü vesselâm) delâili, evvelâ iki kısımdır:

Birisi: "İrhâsât" denilen, nübüvvetten evvel ve velâdeti vaktinde zuhur eden harikulâde hallerdir.

İkinci kısım: Sâir delâil-i nübüvettir. İkinci kısım da iki kısımdır:

♦ *Biri:* O'ndan sonra, fakat nübüvvetini tasdiklen zuhura gelen harikalardır.

¹ Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) bütün insanlığa gönderildiğine dair bkz.: Sebe Süresi, 34/28.

Akvâm: Kavimler, milletler.

Delâil-i nübüvvet: Peygamberlik delilleri.

Envâ: Türler, çeşitler.

Envâr-ı hakikat: Hakikat nurları.

Hakâik: Hakikatlar.

Hâlık: Yarattıcı.

Hedâyâ-yı mânevîye: Mânevî hediyeler.

Hoşâmedî: Karşılama merasimi.

İcmâlî: Kısaca, topluca, özet hâlinde.

İrhâsât: Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) peygamberliğinden önce meydana gelen, O'nun gelişini müjdeleyen harika hâller, olaylar.

İstikbal: Karşılama.

Külli: Genel, şümüllü, kapsamlı.

Küre-i arz: Yeryüzü.

Lisan-ı mahsus: Her varlığın kendine ait dili.

Mânevî mütevâtir: Yalanda ittifak etmeleri aklın imkân ve ihtimâli bulunmayan birçok kişi tarafından farklı yer ve zamanlarda birbirlerinden ayrı ve bağımsız olarak, farklı lâfızlarla nakledilen fakat muhtevası, anlamı aynı olan haber veya hadis.

Meb'us: Allah tarafından gönderilmiş olan, görevli, vekil.

Mecma: Toplanma, buluşma yeri.

Muhakkikîn-i asfiya: İncelemelerini derinlemesine ve alabildiğince hassasiyetle yapan, eşyanın iç yüzüne vâkıf olabilen peygamber vârisleri.

Mümessil: Temsilci.

Sultan-ı Ezel ve Ebed: Hâkimiyeti devamlı olan Sultan, Cenâb-ı Hakk.

Tafsilât: Etrafıca açıklamalar, izahlar.

Velâdet: Doğma, doğum.

Zuhur etmek: Görünmek, ortaya çıkmak.

♦ *İkincisi: Asr-ı Saadet’inde mazhar olduğu harikalardır. Şu ikinci kısım dahi iki kısımdır:*

• *Biri: Zâtında, sîretinde, suretinde, ahlâkında, kemâlinde zâhir olan delâil-i nübüvettir.*

♦ *İkincisi: Âfâkî, haricî şeylerde mazhar olduğu mu’cizâttır. Şu ikinci kısım dahi iki kısımdır:*

▪ *Biri, mânevî ve Kur’ânî’dir.*

▪ *Diğeri, maddî ve ekvânîdir. Şu ikinci kısım dahi iki kısımdır:*

♦ *Biri: Dâvâ-yı nübüvvet vaktinde, ehl-i küfrün inadını kırmak veya hut ehl-i imanın kuvvet-i imanını ziyâdeleştirmek için zuhura gelen hari-kulâde mu’cizâttır. Şakk-ı kamer ve parmağından suyun akması.. ve az taamla çokları doyurması.. ve hayvan ve ağaç ve taşın konuşması gibi yirmi nev ve her bir nevi mânevî tevâtür derecesinde ve her bir nev’in de çok mükerrer efrâdı vardır.*

♦ *İkinci Kısım: İstikbalde ihbar ettiği hâdiselerdir ki, Cenâb-ı Hakk’ın tâlimiyle O da haber vermiş, haber verdiği gibi doğru çıkmıştır.*

İşte, biz de şu âhirkî kısımdan başlayıp icmâlî bir fihriste göstereceğiz. (Hâşiye)

Dördüncü Nükteli İşaret

Resûl-i Ekrem’in (*aleyhissalâtu vesselâm*), Allâmü’l-guyûb’un tâlimiyle haber verdiği *umûr-u gaybiye*, had ve hesaba gelmez. İ’câz-ı Kur’ân’a dair olan

Hâşiye: Maatteessûf niyet ettiğim gibi yazamadım. İhtiyârsız olarak nasıl kalbe geldi, öyle yazıldı. Şu taksimattaki tertibi tamamıyla mûraat edemedim.

Âfâkî: Dışa ait, içte olmayan.

Âhîr: En son.

Allâmü’l-guyûb: Olmuş olacak bütün gaybı bilen Hz. Allah.

Asr-ı Saadet: Peygamber Efendimiz (s.a.s.) ile şereflenen kutlu asr.

Dâvâ-yı nübüvvet: Peygamberlik dâvâsı.

Efrâd: Fertler, öğeler.

Ehl-i iman: İnananlar, müminler.

Ehl-i küfür: İnançsızlar.

Ekvânî: Varlıklara ait, varlıklarla ilgili.

İ’câz-ı Kur’ân: İnsanları, benzerini yapmaktan âciz bırakan Kur’ân-ı Kerim’in üslubu.

İhtiyâr: Seçme, tercih etme.

Kemâl: Güzellik, mükemmellik, yücelik.

Kur’ânî: Kur’ân-ı Kerim’e ait, Kur’ân-ı Kerim’le ilgili.

Maatteessûf: Maalesef, üzülerek.

Mükerrer: Tekrar edilen, tekrarlanmış.

Mûraat etmek: Uymak, riayet etmek.

Sîret: İç yapı, karakter.

Şakk-ı kamer: Ayın ikiye ayrılması.

Tâlim: Öğretme.

Umûr-u gaybiye: Gayba, görünmeyen âleme ait şeyler, işler.

Zâhir: Açık, görünen.

Yirmi Beşinci Söz'de envâna işaret ve bir derece izah ve isbat ettiğimizden, geçmiş zamana dair ve enbiya-yı sâbıkaya dair ve hakâik-i ilâhiyeye ve hakâik-i kevnîyeye ve hakâik-i uhrevîyeye dair ihbarat-ı gaybiyelerini Yirmi Beşinci Söz'e havale edip, şimdilik bahsetmeyeceğiz. Yalnız, kendinden sonra Sahabe ve Âl-i Beyt'in başına gelen ve ümmetin ileride mazhar olacağı hâdisâta dair pek çok ihbarat-ı sâdika-yı gaybiyesi kısmından cüz'î, birkaç misaline işaret edeceğiz. Ve şu hakikat tamamıyla anlaşılacak için, "Altı Esas" mukaddime olarak beyan edeceğiz.

Birinci Esas

Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtu vesselâm), çendan her hâli ve her tavrı, sıdkına ve nübüvvetine şahit olabilir. Fakat her hâli, her tavrı harikulâde olmak lâzım değildir. Çünkü Cenâb-ı Hak, O'nu beşer suretinde göndermiş, tâ insanın ahvâl-i içtimaiyelerinde ve dünyevî, uhrevî saadetlerinde kazandıracak a'mâl ve harekâtlarında, rehber olsun ve imam olsun ve her biri birer mu'cizât-ı kudret-i ilâhiye olan âdiyat içindeki harikulâde olan sanat-ı rabbâniyeyi ve tasarruf-u kudret-i ilâhiyeyi gösterebilir. Eğer ef'âlinde beşeriyetten çıkıp harikulâde olsaydı, bizzat imam olamazdı; ef'âliyle, ahvâliyle, etvârıyla ders veremezdi.

Fakat, yalnız nübüvvetini muannidlere karşı isbat etmek için harikulâde işlere mazhar olur ve inde'l-hâce, arasına mu'cizâtı gösterirdi. Fakat, sırr-ı teklif olan imtihan ve tecrübe muktezasıyla, elbette bedâhet derecesinde ve ister istemez tasdike mecbur kalacak derecede mu'cize olmazdı. Çünkü sırr-ı imtihan ve hikmet-i teklif iktiza eder ki, akla kapı açılınsın ve aklın ihtiyârı

A'mâl: Ameller, işler.

Âdiyat: Normal, sıradan şeyler.

Ahvâl: Hâller, durumlar.

Ahvâl-i içtimaiye: Sosyal durumlar.

Âl-i Beyt: Hz. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) kızı Hz. Fâtıma ve damadı Hz. Ali vâsıtasıyla devam eden mübarek soyu (r.anhum).

Bedâhet: Açıklık, gözle görülür olma.

Cüz'î: Küçük, az.

Çendan: Gerçi.

Ef'âl: Fiiller, işler.

Enbiya-yı sâbika: Geçmiş peygamberler.

Etvâr: Tavırlar, davranışlar.

Hâdisât: Hâdiseler.

Hakâik-i ilâhiye: İlahî hakikatlar.

Hakâik-i kevnîye: Varlığa ait hakikatlar.

Hakâik-i uhrevîye: Âhirete ait hakikatlar.

Hikmet-i teklif: Sorumlu, yükümlü olma gayesi.

İhbarat-ı gaybiye: Gayba ait, bilinmeyen şeylere dair haberler, haberlendirmeler.

İhbarat-ı sâdika-yı gaybiye: Gayba ait, bilinmeyen şeylere dair doğru haberler.

İhtiyâr: Seçebilme gücü, kabiliyeti.

İktiza etmek: Gerektirmek.

İnde'l-hâce: Gerektiğinde, icap

ettiğinde.

Mu'cizât-ı kudret-i ilâhiye: İlahî kudretin mu'cizeleri.

Muannid: İnatçı.

Mukaddime: Başlangıç, giriş.

Mukteza: Gerekçiler, sebep.

Nübüvvet: Peygamberlik.

Sahabe: Hz. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) zamanında yaşayan O'na iman eden bahtiyar, seçkin kimseler (r.anhum).

Sanat-ı rabbâniye: İlahî sanat.

Sıdk: Doğruluk, dürüstlük.

Sırr-ı teklif: Cenâb-ı Hakk'ın, insanı sorumlu tutup, imtihan etmesindeki gaye, hikmet.

Tasarruf-u kudret-i ilâhiye: İlahî kudretin icraatı, yönetmesi.

elinden alınmasın. Eğer gayet bedihî bir surette olsa, o vakit aklın ihtiyârı kalmaz, Ebûcehil de Ebûbekir (radıyallâhu anhu) gibi tasdik eder, imtihan ve teklifin faydası kalmaz, kömürle elmas bir seviyede kalırdı.

Cây-ı hayrettir ki, Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselâm) mübalâğasız binler vecihte binler çeşit insan, her biri birtek mu'cizesiyle.. veya bir delil-i nübüvvetle.. veya bir kelâmıyla.. veya yüzünü görmesiyle ve hâkeza... birer alâmetiyle iman getirdikleri hâlde, bütün bu binler ayrı ayrı insanları ve müdakkik ve mütefekkirleri imana getiren bütün o binler delâil-i nübüvveti, nakl-i sahih ile ve âsâr-ı kat'îye ile şimdiki bedbaht bir kısım insanlara kâfi gelmiyor gibi dalâlete sapıyorlar.

İkinci Esas

Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm), hem beşerdir, beşeriyet itibarıyla beşer gibi muamele eder; hem Resûldür, risalet itibarıyla Cenâb-ı Hakk'ın tercümanıdır, elçisidir. Risaleti, vahye istinad eder. Vahiy iki kısımdır:

♦ Biri vahy-i sarîhîdir ki; Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm) onda sırf bir tercümandır, mübellîğdir, müdahalesi yoktur.. Kur'ân ve bazı ehâdis-i kudsiye gibi.

♦ İkinci kısım, vahy-i zîmnîdir. Şu kısmın mücmel ve hülâsası, vahye ve ilhama istinad eder. Fakat tafsilâtı ve tasvirâtı Resûl-i Ekrem'e (aleyhissalâtü vesselâm) aittir. O vahiyden gelen mücmel hâdiseyi tafsil ve tasvirde Zât-ı Ahmediye (aleyhissalâtü vesselâm); bazen yine ilhama, ya vahye istinad edip beyan eder, veyahut kendi ferasetiyle beyan eder. Ve kendi içtihadıyla yaptığı tafsilât ve tasvirâtı, ya vazife-i risalet noktasında ulvî kuvve-i kudsiye ile

Âsâr-ı kat'îye: Kesin haberler, rivayetler.

Bedihî: Besbelli, apaçık.

Cây-ı hayret: Şaşırtıcı, hayret verici durum.

Dalâlet: Sapıklık. İslâm'a uymayan her türlü yanlış düşünce.

Delâil-i nübüvvet: Peygamberlik delilleri.

Delil-i nübüvvet: Peygamberlik delili.

Ehâdis-i kudsiye: Kudsi hadisler. Peygamber Efendimiz'in, (s.a.s.) kendisine ait lâfızlarla vahy veya ilham yoluyla Cenâb-ı Hakk'a isnâden rivayet ettiği kudsi kelâm.

Feraset: Bir şeyi çabuk sezme yeteneği, keskin ve hızlı idrak kabiliyeti.

Hâkeza: Böylece, bunun gibi.

Hülâsa: Özet, sözün özü.

İçtihat: Vahyedilen metinlerden hüküm çıkarma.

İstinad etmek: Dayanmak.

Kuvve-i kudsiye: Cenâb-ı Hakk'ın yardımı, mukaddes kuvvet.

Mübellîğ: Haber veren, bildiren.

Mücmel: Kısa, öz.

Müdakkik: Dikkatli, inceleyici, araştırmacı.

Mütefekkir: Düşünen, düşündür.

Nakl-i sahih: Sahih, doğru nak-

letme, aktarma.

Resûl: Peygamber.

Risalet: Peygamberlik.

Tafsilât: Etraflıca açıklamalar, ayrıntılar.

Tasvirât: Tasvirler.

Ülvi: Yüce.

Vahiy: Cenâb-ı Hakk'ın belirli bir usul çerçevesinde kullarına ulaştırdığı İllâhî mesaj.

Vahy-i sarîhî: Açık vahiy, lâfız ve mana itibarıyla vahiy.

Vahy-i zîmnî: İçerdiği muhteva, mana yönüyle vahiy.

Vazife-i risalet: Peygamberlik vazifesi.

Vecih: Yön, şekil, tarz.

beyan eder, veyahut örf ve âdet ve efkâr-ı âmme seviyesine göre, beşeriyeti noktasında beyan eder.

İşte, her hadiste bütün tafsilâtına, vahy-i mahz noktasıyla bakılmaz. Beşeriyetin muktezası olan efkâr ve muamelâtında, risaletin ulvî âsârı aranılmaz. Madem bazı hâdiseler mücmel olarak, mutlak bir surette ona vahyen gelir, o da kendi ferasetiyle ve teârûf-ü umumî cihetiyle tasvir eder. Şu tasvirdeki müteşâbihâta ve müşkilâta bazen tefsir lâzım geliyor, hatta tâbir lâzım geliyor. Çünkü bazı hakikatler var ki, temsille fehme takrib edilir. Nasıl ki, bir vakit huzur-u nebevîde derince bir gürültü işitildi. Ferman etti ki: “Şu gürültü, yetmiş senedir yuvarlanıp şimdi cehennem dibine düşmüş bir taşın gürültüsüdür.”¹ Bir saat sonra cevap geldi ki, “Yetmiş yaşına giren meşhur bir münafık ölüp cehenneme gitti.” Zât-ı Ahmediye'nin (aleyhissalâ-tü vesselâm) belîğ bir temsille beyan ettiği hâdisenin te'vilini gösterdi.

Üçüncü Esas

Naklolunan haberler, eğer tevâtür suretinde olsa kat'îdir. Tevâtür iki kısımdır: (Hâşiye) *Biri sarîh tevâtür, biri mânevî tevâtürdür.*

♦ *Mânevî tevâtür* de iki kısımdır. Biri *sükûtîdir*. Yani, sükût ile kabul gösterilmiş. Mesela, bir cemaat içinde bir adam, o cemaatin nazarı altında bir hâdiseyi haber verse, cemaat onu tekzip etmezse, sükûtla mukabele etse, kabul etmiş gibi olur. Hususan, haber verdiği hâdisede cemaat onunla

Hâşiye: Şu risalede “tevâtür” lâfzı, Türkçe “şâyia” manasındaki tevâtür değil, belki yakîni ifade eden, yalan ihtimali olmayan kuvvetli ihbardır.

¹ Bkz.: Müslim, *Cennet* 31, *Sıfatü'l-münâfikîn* 15; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 2/371, 3/341, 346; İbni Hibbân, *Sahih* 16/510.

Âsâr: Eserler, izler.

Efkâr-ı âmme: Kamuoyu, toplu-men genel kanaati, fikri.

Fehm: Anlama, anlayış.

Huzur-u nebevî: Hz. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) huzuru, mübarek meclisleri.

Mânevî tevâtür: Yalanda ittifak etmeleri aklen mümkün olmayan birçok kişinin, farklı yer ve zamanlarda, farklı lâfızlarla bildirdikleri fakat anlamı aynı olan haber, bilgi.

Müşkilât: Manasının derinliği, zâhiren kapalılığı veya edebî bir sanatla ifade edilmiş olmasından dolayı o şahadaki ilmin kendine

ait kriterlerinin ışığı altında dikkatle ve tefekkürle anlaşılabilir ifadeler.

Müteşâbihât: Birden fazla anlamı mümkün olan, gerçek manasının anlaşılması için başka izah veya delillere ihtiyaç duyulan hadisler.

Sarîh tevâtür: Açık tevâtür. Yalanda ittifak etmeleri aklen mümkün olmayan birçok kişi tarafından nakledilen mana ve lâfızları aynı olan kesin haber, bilgi.

Sükût: Susma, sessiz kalma.

Sükûtî: Susma, sessiz kalma ile ilgili.

Şâyia: Yaygın haber, söylenti.

Takrib etmek: Yaklaştırmak.

Te'vil: Yorum.

Teârûf-ü umumî: Halkın genel bilgisi.

Tekzip etmek: Yalanlamak.

Tevâtür: Yalanda ittifak etmeleri aklen mümkün olmayan birçok kişinin naklettiği kesin haber, bilgi.

Vahy-i mahz: Bütünüyle vahiy.

Yakîn: Kesin bilgi.

Zât-ı Ahmediye: Hz. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) mümtaz kişiliği.

alâkadar olsa, hem tenkide müheyyâ ve hatayı kabul etmez ve yalanı çok çirkin görür bir cemaat olsa, elbette onun sükûtu o hâdisenin vukuuna kuvvetli delâlet eder.

♦ İkinci kısım tevâtür-ü mânevî şudur ki: Bir hâdisenin vukuuna, mesela “Bir kıyye taam, iki yüz adamı tok etmiş” denilse, fakat onu haber verenler ayrı ayrı surette haber veriyor. Biri bir çeşit, biri başka bir surette, diğeri başka bir şekilde beyan eder. Fakat umumen, aynı hâdisenin vukuuna müttefik-tirler. İşte, mutlak hâdisenin vukuu, *mütevâtir-i bilmanadır*, kat’îdir. İhtilâf-ı suret ise zarar vermez. *Hem bazen olur ki, haber-i vâhid, bazı şerâit dahilinde tevâtür gibi kat’iyeti ifade eder. Hem bazen olur ki, haber-i vâhid, haricî emârelerle kat’iyeti ifade eder.*

İşte, Resûl-i Ekrem’den (*aleyhissalâtü vesselâm*) bize naklolunan mu’cizâtı ve delâil-i nübüvveti, kısım-ı âzamı tevâtürledir; ya sarihî, ya mânevî, ya sükûfî. Ve bir kısmı, çendan haber-i vâhidledir; fakat öyle şerâit dahilinde, nakkâd-ı muhaddisîn nazarında kabule şâyân olduktan sonra, tevâtür gibi kat’iyeti ifade etmek lâzım gelir. Evet, muhaddisînin, muhakkikîninden “Hâfız” tâbir ettikleri zâtlar, lâakal yüz bin hadisi hıfzına almış binler muhakkik muhaddisler, hem elli sene sabah namazını îşâ abdestiyle kılan müttakî muhaddisler¹ ve başta Buharî* ve Müslim* olarak Kütüb-ü Sitte-i Hadisiye sahipleri olan ilm-i hadis dâhileri, allâmeleri tashih ve kabul ettikleri haber-i vâhid, tevâtür kat’iyetinden geri kalmaz.

¹ Yatsı abdestiyle sabah namazını kılan bir çok zât hakkında bilgi için bkz.: Gazâlî, *İhyâu ulûmî'd-dîn* 1/359; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 2/163; Münâvî, *Feyzu'l-kadir* 4/248, 5/436.

Allâme: Mâlumatı çok geniş âlim.

Çendan: Gerçi.

Delâil-i nübüvvet: Peygamberlik delilleri.

Delâlet etmek: İşaret etmek, göstermek.

Haber-i vâhid: Mütevâtir olmayan hadis. Tevâtür şartlarına uymayan rivayetlere verilen genel ad.

Hâfız: Yüz bin hadisi sened ve metinleriyle ezbere bilen, râvilerini cerh ve tâdil denilen usûle tenkit edebilen üst seviyedeki hadis âlimlerine verilen bir unvan.

Haricî: Dışa ait, dıştan gelen.

İhtilâf-ı suret: Dış görünüş, suret farklılığı.

İşâ: Yatsı.

Kısım-ı âzam: Bir şeyin bütününe yakın, çok büyük kısmı.

Kıyye: Okka, 1282 gramlık eski bir ağırlık ölçüsü.

Kütüb-ü Sitte-i Hadisiye: En müteber altı hadis kitabı: Buharî, Müslim, Ebû Davud, Tirmizî, Nesâî, İbni Mâce.

Muhaddisîn: Hadis âlimleri.

Muhakkikîn: Sürekli hakikatin peşinde, araştırmacı âlimler.

Müheyyâ: Hazır, âmâde.

Mütevâtir-i bilmana: Lâfızları farklı olsa da manası, muhtevası benzerleri ile aynı olan rivayet, mânevî mütevâtirin bir çeşidi.

Müttakî: Takva sahibi. Cenâb-ı Hakk’ın emir ve yasaklarına titizlikle uyan kimse.

Müttefik: İttifak eden, birbiriyle aynı fikirde olan.

Nakkâd-ı muhaddisîn: Hadis-i şeriflere sokulmak istenen yanlış ve uydurma sözleri ayırt edebilen hadis âlimleri, tenkitçileri.

Şerâit: Şartlar.

Taam: Yemek.

Tashih etmek: Herhangi bir hadisi, gerekli ilmi usûller çerçevesinde araştırarak, sahih (doğru) olduğu neticesine varmak.

Tevâtür-ü mânevî: Yalanda ittifak etmeleri aklın mümkün olmayan birçok kişinin, farklı yer ve zamanlarda, farklı lâfızlarla bildirdikleri fakat anlamı aynı olan haber, bilgi.

Vuku: Olma, meydana gelme.

Evet, fenn-i hadisin muhakkikleri, nakkâdları o derece hadisle hususiyet peydâ etmişler ki; Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtu vesselâm*) tarz-ı ifadesine ve üslûbu- u âlisine ve suret-i ifadesine ünsiyet edip meleke kesbetmişler ki, yüz hadis içinde bir mevzû görse, "Mevzûdur!" der, "Bu, hadis olmaz ve Peygamber'in sözü değildir!" der, reddeder.¹ Sarraf gibi, hadisin cevherini tanır, başka sözü ona iltibas edemez. Yalnız, İbnü'l-Cevzî* gibi bazı muhakkikler, tenkitte ifrat edip bazı ehâdis-i sahihaya da mevzû demişler. Fakat "her mevzû şeyin manası yanlıştır" demek değildir, belki "bu söz hadis değildir" demektir.

Suâl: An'aneli senedin faydası nedir ki; lüzumsuz yerde, mâlûm bir vâkıada, "an fülân, an fülân, an fülân" derler?

Ecevap: Faydaları çoktur. Ezcümle, bir faydası şudur: An'ane ile gösteriliyor ki, an'anede dahil olan mevsuk ve hüccetli ve sâdık ehl-i hadisin bir nevi icmâmı irâe eder.. ve o senedde dahil olan ehl-i tahkikin bir nevi ittifağını gösterir. Güya o senedde, o an'anede dahil olan her bir imam, her bir allâme, o hadisin hükmünü imza ediyor, sıhhatine dair mührünü basıyor.

Suâl: Neden hâdisât-ı i'câziye, sâir zarûî ahkâm-ı şer'îye gibi tevâtür suretinde, pek çok tarîklerle, çok ehemmiyetli nakledilmemiş?

Ecevap: Çünkü ekser ahkâm-ı şer'îyeye, ekser nâs, ekser evkâtta muhtaçtır. Farz-ı ayn gibi, o ahkâmın her şahsa alâkası var. Amma mu'cizât ise, herkesin her bir mu'cizeye ihtiyacı yok. Eğer ihtiyaç olsa da, bir defa işitmek kâfi gelir. Âdetâ farz-ı kifaye gibi, bir kısım insanlar onları bilse yeter.

¹ Bkz.: İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 6/186; Hennâd, *Zühd* 1/293; Hâkim, *Ma'rîfetü ulûmi'l-hadis* s. 62.

Ahkâm-ı şer'îye: Dinî hükümler.

An'ane: Bir hadisi "an fülân, an fülân, (falan, falan tarafından)" şeklinde râvilerini bildirerek nakletmek.

Ehâdis-i sahiha: Sahih, doğru hadisler.

Ehl-i hadis: Hadis âlimleri.

Ehl-i tahkik: Araştırmacı, büyük ilim adamları.

Ekser: Çoğu, geneli.

Evkât: Vakitler.

Ezcümle: Bu cümleden olarak, başlıca.

Farz-ı ayn: Sorumluluk şartlarına sahip olan herkesin yerine getirmekle mükellef olduğu farz, namaz, oruç v.b. gibi; şahsî farz.

Farz-ı kifâye: Yeterli sayıda belirli kişiler tarafından yerine getirildiğinde toplumun diğer fertleri üzerinden mes'uliyeti kalkan farz, cenâze namazı, v.b. gibi; içtimâî farz.

Fenn-i hadis: Hadis İlmî.

Hâdisât-ı i'câziye: Mu'cizeli hâdiseler, olaylar.

Hüccet: Delil.

İcmâ: Aynı çağda yaşayan İslâm âlimlerinin bir meselede ittifaak ederek aynı görüşte birleşmeleri.

İfrat: Fazlalıktan meydana gelen aşırılık, (tefritin zıddı).

İltibas etmek: Karıştırmak.

İrâe etmek: Göstermek.

Meleke kesbetmek: Maharet,

ustalık elde etmek.

Mevsûk: Güvenilir, doğru.

Mevzû: Peygamber Efendimiz'e, (s.a.s.) mâl edilmesine rağmen O'nun söylemediği söz.

Nakkad: Tenkitçi. Bir şeyin iyisini kötüsunü, sahtesini, gerçeğini ayıran.

Nâs: İnsanlar.

Peydâ etmek: Elde etmek, oluş-turmak.

Suret-i ifade: İfade şekli.

Tarîk: Yol.

Tarz-ı ifade: İfade tarzı.

Ünsiyet etmek: Aşına olmak, alışmak.

Üslûb-u âfi: Yüksek üslup.

İşte bunun içindir ki; bazı olur, bir mu'cizenin vücûdu ve tahakkuku, bir hükmün vücûdundan on derece daha kat'î olduğu hâlde, onun râvisi bir-iki olur, hükmün râvisi on yirmi olur.

Dördüncü Esas

Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselâm) istikbalden haber verdiği bazı hâdiseler, cüz'î birer hâdiseye değil, belki tekerrür eden birer hâdiseye külliye, cüz'î bir surette haber verir. Hâlbuki o hâdisenin müteaddit vecihleri var. Her defa bir veçhini beyan eder. Sonra râvi-i hadis o vecihleri birleştirir. Hilâf-ı vâki gibi görünür.

Mesela, Hazreti Mehdî'ye dair muhtelif rivayetler var.¹ Tafsilât ve tasvirât başka başkadır. Hâlbuki, Yirmi Dördüncü Söz'ün bir dalında isbat edildiği gibi, Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm), vahye istinâden, her bir asırda kuvve-i mânevîye-i ehl-i imanı muhafaza etmek için.. hem dehşetli hâdiselerde ye'se düşmemek için.. hem Âlem-i İslâmiyet'in bir silsile-i nurâniyesi olan Âl-i Beyt'ine ehl-i imanı mânevî raptetmek için Mehdî'yi haber vermiş.² Âhîrzamanda gelen Mehdî gibi her bir asır, Âl-i Beyt'ten bir nevi mehdî, belki mehdîler bulmuş. Hatta, Âl-i Beyt'ten mâdud olan Abbasiye hulefâsından Büyük Mehdî'nin çok evsafına câmi bir mehdî bulmuş. İşte, Büyük Mehdî'den evvel gelen emsâlleri, numûneleri olan hulefa-yı mehdiyyîn ve aktâb-ı mehdiyyîn evsâfları, asıl Mehdî'nin evsafına karışmış ve ondan rivayetler ihtilâfa düşmüş.

¹ Müslim, *İman* 247; Tirmizî, *Fiten* 53; Ebû Davud, *Mehdî* 6.

² Bkz.: Ebû Davud, *Mehdî* 6; İbni Mâce, *Fiten* 34.

Abbâsiye hulefâsı: Abbâsi halifeleri.

Âhîrzaman: Son zaman, kıyamete yakın son zaman dilimi.

Aktâb-ı mehdiyyîn: Mehdinin bazı vasıflarına sahip kutuplar, en büyük veliler.

Âl-i Beyt: Hz. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) kızı Hz. Fâtima ve damadı Hz. Ali vâsitasiyle devam eden mübarek soyu (r.anhum).

Câmi: Şümüllü, kapsamlı.

Cüz'î: Küçük, az.

Evsâf: Vasıflar, özellikler.

Hâdiseye külliye: Genel, kapsamlı hâdiseye.

Hilâf-ı vâki: Gerçeğe aykırı.

Hulefâ-yı mehdiyyîn: Mehdinin bazı vasıflarına sahip âdil halifeler: Hz. Ebûbekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali (r.anhum).

Hz. Mehdî: Kıyametten önce Hz. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) neslinden gelmesi beklenen, insanları dine yönlendirecek kurtarıcı.

İstinâden: Dayanarak.

Kuvve-i mânevîye-i ehl-i iman: Müminlerdeki maneviyât, moral.

Mâdud: Sayılan.

Müteaddit: Birçok.

Râvi: Rivayet eden, nakleden.

Râvi-i hadis: Hadisi rivayet eden, nakleden.

Silsile-i nurâniye: Nurlu silsile, nurlu sülâle.

Tafsilât: Etraflıca açıklamalar, ayrıntılar.

Tahakkuk: Gerçekleşme.

Tasvirât: Tasvirler.

Tekerrür: Tekrarlanma.

Vecih: Yön, yüz.

Vücûd: Var olma, meydana gelme.

Ye's: Ümitsizlik.

Beşinci Esas

Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm), ¹ **إِلَّا اللَّهُ** sırrınca, kendi kendine gaybı bilmezdi.. belki Cenâb-ı Hak O'na bildirirdi.. O da bildirirdi. Cenâb-ı Hak, hem Hakîmdir, hem Rahîmdir. Hikmet ve rahmeti ise; umûr-u gaybiyeden çoğunun setrini iktiza ediyor, mübhem kalmasını istiyor. Çünkü şu dünyada insanın hoşuna gitmeyen şeyler daha çoktur; vukuundan evvel onları bilmek elimdir. İşte bu sır içindir ki, ölüm ve ecel mübhem bırakılmış ve insanın başına gelecek musibetler dahi perde-i gaybda kalmış.²

İşte, hikmet-i rabbâniye ve rahmet-i ilâhiye böyle iktiza ettiği için, Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) ümmetine karşı ziyâde hassas merhametini ziyâde rencide etmemek ve âl ve ashabına karşı şedit şefkatini fazla incitmemek için, vefat-ı nebevîden sonra âl ve ashabının ve ümmetinin başlarına gelen müthiş hâdisâtı, umumiyetle ve tafsilâtıyla göstermemek,^(Hâşiye) mukteza-yı hikmet ve rahmettir. Fakat yine bazı hikmetler için, mühim hâdisâtı –fakat

Hâşiye: Zât-ı Ahmedîye'ye (*aleyhissalâtü vesselâm*), Âişe-i Siddîka'ya karşı ziyade muhabbet ve şefkatini rencide etmemek için, Vak'a-yı Cemel Hâdisesi'nde onun bulunacağı kat'î gösterilmediğine delil ise, evzâc-ı tâhîrâta ferman etmiş ki: "Keşke bilseydim, hanginiz o vak'ada bulunacak."^{*1} Fakat sonra, hafif bir surette bildirilmiş ki, Hazreti Ali'ye (*radîyallahü anhî*) ferman etmiş: Seninle Âişe beyinde bir hâdisa olsa... **فَارْفُقْ بِهَا فَارْدُدْهَا إِلَى مَأْمِنِهَا** "Ona şefkatle muamele et ve onu selâmetle evine gönder."^{*2}

*1 Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 6/52, 97; Ma'mer b. Râşid, *el-Câmî* 11/365; İbni Ebî Şeybe, *Musannef* 7/536.

*2 Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 6/393; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 1/332; Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/411.

¹ "Allah'tan başkası gaybı bilemez."

² Ecelin gizli bırakıldığına dair âyet ve hadisler için bkz.: Lokman Sûresi, 31/34; Buharî, *İstîskâ* 29, *Tevhid* 4; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 2/24-52.

Âl: Aile, soy, hânedân.

Beyn: Ara, arası.

Elîm: Elem veren, üzücü.

Ezvâc-ı tâhîrât: "Tertemiz eşler" anlamında Hz. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) eşlerine verilen genel ad.

Gayb: Akıl ve duyularla kavranılamayan, görünmeyen âleme ait olaylar.

Hakîm: Her şeyi yerli yerince yapan, Hz. Allah.

Hikmet-i rabbâniye: Cenâb-ı

Hakk'ın hikmeti, ilâhî gâyesi.

İktiza etmek: Gerektirmek.

Mukteza-yı hikmet ve rahmet: Cenâb-ı Hakk'ın sonsuz merhametinin ve her şeyi yerli yerince yapmasının neticesi, gereği.

Mübhem: Gizli, kapalı, belirsiz.

Perde-i gayb: Gayba ait gerçeklerin, hâdiselerin üzerini örten perde.

Rahîm: Kullarına karşı sonsuz lütf ve merhamet eden, Hz. Allah.

Rahmet-i ilâhiye: Cenâb-ı Hakk'ın rahmeti.

Setr: Örtme, gizleme.

Umûr-u gaybiye: Gayba, görünmeyen âleme ait şeyler, işler.

Vak'a-yı Cemel: Cemel Hâdisesi.

Vefat-ı nebevî: Peygamber

Efendimiz'in (s.a.s.) bu dünyadan ayrılıp, âhirete geçmesi.

Vuku: Olma, meydana gelme.

Zât-ı Ahmedîye: Hz. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) mümtaz kişiliği.

dehşetli bir surette değil— ona tâlim etmiş, o da ihbar etmiş. Hem güzel hâdiseleri kısmen mücmel, kısmen tafsil ile bildirmiş, o da haber vermiş. Onun haberlerini de, en yüksek bir derece-i takvada ve adlde ve sıdkta çalışan ve ¹ وَمَنْ كَذَبَ عَلَيَّ مُتَعَمِّدًا فَلْيَتَّبِعُوا مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ hadisindeki tehditten şiddetle korkan ve ² فَمَنْ أَظْلَمَ مِمَّنْ كَذَبَ عَلَى اللَّهِ kaçan muhaddisîn-i kâmilîn, bize sahih bir surette o haberleri nakletmişler.

Altıncı Esas

Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) ahvâl ve evsafı, siyer ve tarih suretiyle beyan edilmiş. Fakat o evsaf ve ahvâl-i gâlibi, beşeriyetine bakar. Hâlbuki, o Zât-ı Mübarek'in şahs-ı mânevîsi ve mahiyet-i kudsiyesi o derece yüksek ve nurânidir ki, siyer ve tarihte beyan olunan evsaf, o bâlâ kâmete uygun gelmiyor, o yüksek kıymete muvafık düşmüyor. Çünkü ³ السَّبَبُ كَالْفَاعِلِ sırrınca, her gün, hatta şimdi de bütün ümmetinin ibadetleri kadar bir azîm ibadet sahife-i kemâlâtına ilâve oluyor. Nihayetsiz rahmet-i ilâhiyeye, nihayetsiz bir surette, nihayetsiz bir istidatla mazhar olduğu gibi, her gün hadsiz ümmetinin hadsiz duasına mazhar oluyor.

Ve şu kâinatın neticesi ve en mükemmel meyvesi.. ve Hâlık-ı kâinatın tercümanı ve sevgilisi olan o Zât-ı Mübarek'in tamam-ı mahiyeti ve hakikat-i kemâlâtı, siyer ve tarihe geçen beşerî ahvâl ve etvâra sığışmaz. Mesela, Hazreti Cebrail ve Mikail iki muhafız yâver hükmünde Gazve-i Bedir'de yanında bulunan⁴ bir Zât-ı Mübarek; çarşı içinde bedevî bir Arap'la

¹ “Kim, kasden benim üzerime yalan uydurursa, cehennemdeki yerini hazırlasın.” (Bkz.: Buharî, *İlim* 38; Müslim, *Mukaddime* 2-4).

² “Uydurduğu yalanı Allah'a mâl eden kimseden daha zâlim biri olabilir mi?” (Zümer Süresi, 39/32).

³ “Sebep olan yapan gibidir.”

⁴ Bkz.: Vâkidi, *Kitâbü'l-megâzi* 1/78; İbni Asâkir, *Târîhu Dimişak* 20/321; Kurtubî, *el-Câmi li ahkâmi'l-Kur'an* 4/194-195.

Ahvâl-i gâlib: Genel hâl.

Azîm: Büyük.

Bâlâ kâmet: Yüksek şahsiyet, yüce kişilik.

Derece-i takva ve adl ve sıdk: Takva, adâlet ve dürüstlük derecesi.

Gazve-i Bedir: Bedir Savaşı.

Hakikat-i kemâlât: Faziletlerin, erdemlerin gerçeği, asıl mahiyeti.

Hâlık-ı kâinat: Kâinatın yaratıcısı.

İhbar etmek: Haber vermek.

Mahiyet-i kudsiye: Kutsal, kusursuz nitelik.

Mazhar olmak: Erişmek, nâil olmak.

Muhaddisîn-i kâmilîn: Mükemmel, olgun hadis âlimleri.

Mücmel: Kısa, öz.

Sahife-i kemâlât: Faziletlerin, iyiliklerin yazıldığı sayfa, amel defteri.

Sahih: Doğru.

Siyer: Hz. Peygamber Efendi-miz'in (s.a.s.) hayatını ve özelliklerini konu edinen ilim dalı.

Şahs-ı mânevî: Hükmi şahsiyet, tüzel kişilik.

Tâlim etmek: Öğretmek.

Tamam-ı mahiyet: Bütün özellikler.

Yâver: Seçkin, özel yardımcı.

Zât-ı Mübarek: Bereketli, kutlu Zât.

at mübayaasında münazaa etmek, birtek şahit olan Huzeyme'yi* şahit göstermekle görünen etvârı¹ içinde sığışmaz.

İşte yanlış gitmemek için, her vakit mahiyet-i beşeriyeti itibarıyla işitilen evsaf-ı âdiye içinde başını kaldırıp hakikî mahiyetine ve mertebeleri risalette durmuş nurânî şahsiyet-i mâneviyesine bakmak lâzımdır. Yoksa, ya hüremetsizlik eder veya şüpheye düşer! Şu sırrı izah için şu temsili dinle:

Mesela bir hurma çekirdeği var. O hurma çekirdeği toprak altına konup açılarak koca meyvedar bir ağaç oldu. Hem gittikçe tevessü eder, büyür. Veya tavus kuşunun bir yumurtası vardı. O yumurtaya hararet verildi, bir tavus civcivi çıktı. Sonra, tam mükemmel, her tarafı kudretten yazılı ve yıldızlı bir tavus kuşu oldu. Hem gittikçe daha büyür ve güzelleşir.

Şimdi, o çekirdek ve o yumurtaya ait sıfatlar, hâller var. İçinde incecik maddeler var. Hem ondan hâsil olan ağaç ve kuşun da, o çekirdek ve yumurtanın âdi, küçük keyfiyet ve vaziyetlerine nisbeten büyük ve âlf sıfatları ve keyfiyetleri var.

Şimdi, o çekirdek ve o yumurtanın evsafını ağaç ve kuşun evsafıyla rap-tedip bahsetmek de lâzım gelir ki, her vakit akl-ı beşer başını çekirdekten ağaca kaldırıp baksın ve yumurtadan kuşa gözünü tevcih edip dikkat etsin. Tâ işittiği evsafı onun aklı kabul edebilsin. Yoksa, “Bir dirhem çekirdekten bin batman hurma aldım.” ve “Şu yumurta, cevvi-i âsumanda kuşların sultanıdır.” dese, tezkib ve inkâra sapacak.

İşte bunun gibi, Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtu vesselâm) beşeriyeti, o çekirdeğe, o yumurtaya benzer. Ve vazife-i risalette parlayan mahiyeti ise, şecere-i tûbâ gibi ve cennetin tayr-ı hümâyunu gibidir. Hem daima tekemmüldedir. Onun için, çarşı içinde bir bedevî ile nizâ eden o

¹ Bkz.: Ebû Davud, *Akdiye* 20; Nesâî, *Büyü'* 81; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 5/215-216.

Âdi: Basit, sıradan.

Akl-ı beşer: İnsan aklı.

Âli: Yüce.

Batman: Altı okka. Yaklaşık 8 kg.lık eski bir ağırlık ölçü birimi.

Cevv-i âsuman: Gökyüzü, atmosfer.

Dirhem: 3.25 gr.lık eski bir ağırlık ölçü birimi.

Etvâr: Tavırlar, davranışlar.

Evsâf-ı âdiye: Normal, insanî

vasıflar.

Keyfiyet: Nitelik.

Mahiyet-i beşeriyet: İnsanî nitelik, özellik.

Merteb-i risalet: Peygamberlik mertebesi.

Mübayaa: Karşılıklı alış-veriş.

Münazaa: Mücadele, çekişme.

Nizâ: Çekişme, mücadele.

Raptetmek: Bağlamak.

Şecere-i tûbâ: Tûbâ ağacı.

Tayr-ı hümâyun: Devlet kuşu.

Tekemmül: Gelişme, mükemmelleşme.

Tekzib: Yalanlama.

Tevcih etmek: Yönlendirmek, yöneltmek.

Tevessü: Genişleme, yayılma.

Vazife-i risalet: Peygamberlik vazifesi.

Zât'ı düşündüğü vakit, Refref'e¹ binip, Cebrail'i arkada bırakıp, Kâb-ı Kavsey'n'e koşup giden² Zât-ı Nurânisi'ne hayal gözünü kaldırıp bakmak lâzım gelir. Yoksa ya hüremetsizlik edecek veya nefs-i emmâresi inanmayacak!..

Beşinci Nükteli İşaret

Umûr-u gaybiyeye dair hadislerin birkaç misalini zikrederiz.

♦ Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), –nakl-i sahih ile ve mütevâtir bir derecede bize vâsıl olmuş ki– minber üstünde, cemaat-i sahabe içinde فرمان etmiş ki:

إِنَّ ابْنِي هَذَا سَيِّدٌ وَلَعَلَّ اللَّهَ أَنْ يُصَلِّحَ بِهِ بَيْنَ فِتْنَتَيْنِ عَظِيمَتَيْنِ مِنَ الْمُسْلِمِينَ³

İşte, kırk sene sonra İslâm'ın en büyük iki ordusu karşı karşıya geldiği vakit, Hazreti Hasan* (*radiyallâhu anhu*), Hazreti Muaviye* (*radiyallâhu anhu*) ile musâ-laha edip,⁴ cedd-i emcedinin mu'cize-i gaybiyesini tasdik etmiştir.

♦ İkincisi: Nakl-i sahih ile Hazreti Ali'ye demiş:

تَقَاتِلِ النَّكِيثِينَ وَالْقَاسِطِينَ وَالْمَارِقِينَ⁵

Hem Vak'a-yı Cemel, hem Vak'a-yı Siffin, hem Vak'a-yı Havâriç hâdiselerini ni haber vermiş.

¹ Bkz.: Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 6/470-473; el-Hakim et-Tirmizi, *Nevâdiru'l-usûl* 1/162.

² Bkz.: Kadı İyâz, *Şifâ* 1/204; Kurtubî, *el-Câmî li ahkâmî'l-Kur'ân* 17/98; İbni Hacer, *Fethu'l-bârî* 13/484.

³ “Şüphesiz benim bu torunum seyyiddir. Allah onun vâsıtasıyla müslümanlardan iki büyük fırkanın arasını bulacaktır.” (Bkz.: Buharî, *Sulh* 9; Tirmizi, *Menâkıb* 30; Ebû Davud, *Sünnet* 12, 13).

⁴ Bkz.: Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk* 3/167; Zehebî, *Siyeru'l-âlami'n-nübelâ* 3/291; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil fi't-târîh* 3/271-274.

⁵ “Biatını bozanlar, hak ve adâletten sapanlar ve dinden çıkanlarla harbedeceksin.” (Bkz.: Hâkim, *Müstedrek* 3/150. Ayrıca bkz.: Bezzâr, *Müsned* 2/215, 3/27; Ebû Ya'lâ, *Müsned* 1/397, 3/194; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 4/172, 10/91).

Cedd-i emced: En büyük, en şerefli dede.

Kâb-ı Kavsey'n: Yayın iki ucu arasındaki mesafe. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) Miraç'ta Cenâb-ı Hak'ı yaklaştığı mahiyeti bizce meçhul makam.

Mu'cize-i gaybiye: Gayba, bilinmeyen şeylere dair mu'cize.

Musâlahâ etmek: Barışmak, barış yapmak.

Mütevâtir: Yalanda ittifak etmeleri aklen mümkün olmayan birçok kişinin naklettiği kesin haber, bilgi.

Nakl-i sahih: Sahih, doğru nakletme, aktarma.

Nefs-i emmâre: İnsana sürekli kötülükleri emreden nefis.

Refref: Mânevî bir binek. Üzerine oturlan, kuş tüyü veya ipek gibi çok yumuşak bir döşeme.

Resûl-i Ekrem: En yüce, en şerefli Peygamber (s.a.s.).

Umûr-u gaybiye: Gayba, görünmeyen âleme ait şeyler, işler.

Vak'a-yı Cemel: Cemel Hâdisesi.

Vak'a-yı Havâric: Hariciler Hâdisesi.

Vak'a-yı Siffin: Siffin Savaşı.

Vasıl olmak: Ulaşmak, gelmek.

◆ Hem Hazreti Ali (*radîyallâhu anhu*) Hazreti Zübeyr* ile seviştiği bir zaman dedi: “Bu sana karşı muharebe edecek, fakat haksızdır!”¹

◆ Hem ezvâc-ı tâhirâtına demiş: “İçinizden birisi, mühim bir fitnenin başına geçecek ve etrafında çoklar katledilecek,²

وَتَنْبِخُ عَلَيْهَا كِلَابُ الْحَوَآبِ³

İşte şu sahih, kat’î hadisler, otuz sene sonra Hazreti Ali’nin Hazreti Âişe ve Zübeyr ve Talha’ya* karşı Vak’a-yı Cemel’de.. ve Muaviye’ye karşı Sıffin’de.. ve Havâric’e karşı Harûra’da ve Nehravan’da muharebesi, o ihbar-ı gaybînin bir tasdik-i fiilîsidir.

◆ Hem Hazreti Ali’ye, “senin sakalını, senin başının kanıyla ıslattırarak bir adamı”⁴ ihbar etmiş. Hazreti Ali o adamı tanımış;⁵ o da Abdurrahmân İbni Mülcemü’l-Hâricî’dir.⁶

◆ Hem Hâricilerin içinde “Zü’s-südeyye” denilen bir adamı, garip bir nişanla alâmet olarak haber vermiştir ki, Havâric’lerin maktulleri içinde o adam bulunmuş.. Hazreti Ali onu, hakkaniyetine hüccet göstermiş.. hem mu’cize-i nebeviyeyi ilân etmiş.⁷

◆ Hem Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtu vesselâm*), Ümmü Seleme’nin,^{8*} daha diğerlerin⁹ rivayet-i sahihasıyla haber vermiş ki; “Hazreti Hüseyin,* Taff

¹ Bkz.: İbni Ebî Şeybe, *Musannef* 7/545; Ebû Ya’lâ, *Müsned* 2/29; Hâkim, *Müstedrek* 3/413.

² Bkz.: İbni Ebî Şeybe, *Musannef* 7/538; Heysemî, *Mecmeu’z-zevâid* 7/234 (Bezzâr’dan naklen); İbni Abdilberr, *İstiâb* 4/1885.

³ “Ona Hav’eb’in köpekleri havlayacaktır.” (Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 6/52, 97; Ma’mer b. Râşid, *el-Câmî* 11/365; İbni Ebî Şeybe, *Musannef* 7/536).

⁴ Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 1/91, 102; Tayâlisî, *Müsned* s. 23; İbni Ebî Şeybe, *Musannef* 7/485.

⁵ Bkz.: Abdurrezzak, *Musannef* 10/125, 154; İbni Abdilberr, *İstiâb* 3/1126, 1127.

⁶ Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 1/92; İbni Ebî Şeybe, *Musannef* 5/437; Taberânî, *el-Mu’cemü’l-kebir* 1/96-105.

⁷ Bkz.: Buhârî, *Menâkıb* 25; Müslim, *Zekât* 148; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 3/33.

⁸ Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 6/294.

⁹ Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 3/242, 256; Taberânî, *el-Mu’cemü’l-kebir* 3/107; Hâkim, *Müstedrek* 3/197.

Ezvâc-ı tâhirât: Tertemiz eşler anlamında Hz. Peygamber Efendimiz’in (s.a.s.) eşlerine verilen genel ad.

Hakkaniyet: Doğruluk, haklılık.

Havâric: Hariciler.

Hüccet: Delil.

İhbar-ı gaybî: Gayba ait, bilinmeyen şeyleri haber vermek.

Maktul: Öldürülen, öldürülmüş.

Mu’cize-i nebeviye: Hz. Peygamber Efendimiz’e (s.a.s.) ait mu’cize.

Muharebe: Çarpışma, savaş.

Rivayet-i sahiha: Sahih, doğru rivayet.

Sahih: Doğru.

Tasdik-i fiilî: Yapararak, fiilen tasdik etme.

(yani Kerbelâ)'da katledilecektir." Elli sene sonra, aynı vak'a-yı ciğer-sûz vukua gelip o ihbar-ı gaybîyi tasdik etmiş.¹

♦ Hem mükerrenen ihbar etmiş ki: "Benim Âl-i Beyt'im, benden sonra (يَلْقَوْنَ قِتْلًا وَتَشْرِيْدًا) –yani– katle ve belâya ve nefye maruz kalacaklar." Ve bir derece izah etmiş..² aynen öyle çıkmıştır.

Şu makamda bir mühim suâl vardır ki:

Denilir ki; "Hazreti Ali, o derece hilâfete liyakati olduğu.. ve Resûl-i Ekrem'e (aleyhissalâtü vesselâm) karâbeti.. ve harikulâde cesaret ve ilmiyle beraber, neden hilâfette tekaddüm ettirilmedi? Ve neden onun hilâfeti zamanında İslâm çok keşmekeşe mazhar oldu?"

*Elevap: Âl-i Beyt'ten bir kutb-u âzam demiş ki; "Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm), Hazreti Ali'nin (radıyallâhu anî) hilâfetini arzu etmiş. Fakat gâibden O'na bildirilmiş ki, murâd-ı ilâhî başkadır. O da arzusunu bırakıp murâd-ı ilâhîye tâbi olmuş."*³

✓ Murâd-ı ilâhînin hikmetlerinden birisi şu olmak gerektir ki: *Vefat-ı nebevîden sonra, en ziyâde ittifak ve ittihadâ gelmeye muhtaç olan sahabeler, eğer Hazreti Ali başa geçseydi, Hazreti Ali'nin hilâfeti zamanında zuhura gelen hâdisâtın şehâdetiyle ve Hazreti Ali'nin mümâşâtsız, pervâsız, zâhidâne, kahramanâne, müstağniyâne tavrı ve şöretgîr-i âlem şecaati itibarıyla, çok zâtlarda ve kabilelerde rekabet damarını harekete getirip tefrikaya sebep olmak kaviyyen muhtemeldi.*

¹ Bkz.: İbni Abdilber, *İstîâb* 1/393; İbni Asâkir, *Târîhu Dimaşk* 14/213; İbni Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye* 6/229-232.

² Hâkim, *Müstedrek* 4/534; İbni Hacer el-Heytemî, *es-Savâiku'l-muhrika* 2/527, 658. Ayrıca bkz.: İbni Mâce, *Fiten* 34; İbni Ebî Şeybe, *Musanef* 7/527.

³ Bkz.: Hatîb el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd* 11/213; İbni Asâkir, *Târîhu Dimaşk* 45/322.

Âl-i Beyt: Hz. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) kızı Hz. Fâtıma ve damadı Hz. Ali vâsitasıyla devam eden mübarek soyu (r.anhum).

Gâib: Görünmeyen, bilinmeyen.

İttihad: Birlik, birleşme.

Kahramanâne: Kahramanca, yiğitçe.

Karâbet: Akrabalık, yakınlık.

Kaviyyen: Kuvvetle, katiyyen.

Keşmekeş: Karşıklık, düzensizlik.

Kutb-u âzam: Pek büyük veli, Allah dostu.

Mazhar olmak: Erişmek.

Murâd-ı ilâhî: Cenâb-ı Hakk'ın maksadı.

Mükerrenen: Defalarca, devamlı bir şekilde.

Mümâşât: Ayak uydurma, suyu-na gitme.

Müstağniyâne: Tenezzül etmez bir tarzda, tok gözlülükle.

Nefy: Sürgün.

Pervâ: Çekinme, sakinme.

Şecaat: Cesaret, yiğitlik.

Şehâdet: Tanıklık etme, bildirme.

Şöhretgîr-i âlem: Dünyanın tanıdığı, çok meşhur.

Tefrika: Ayrılık, bölünme.

Tekaddüm: Öne geçme.

Vak'a-yı ciğer-sûz: Çok acı, ciğer yakan hâdise.

Vefat-ı nebevî: Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) bu dünyadan ayrılıp, âhirete göçmesi.

Vukua gelmek: Meydana gelmek.

Zâhidâne: Zâhitçe, dünyevî lezzetlerden el etek çeker bir tarzda.

✓ Hem Hazreti Ali'nin hilâfetinin teahhur etmesinin bir sırrı da şudur ki: *Gayet muhtelif akvâmın birbirine karışmasıyla, Peygamber (aleyhissalâtü vesselâm)'ın haber verdiği gibi sonra inkişaf eden yetmiş üç fırka¹ efkârının esaslarını taşıyan o akvâm içinde, fitne-engiz hâdisâtın zuhuru zamanında, Hazreti Ali gibi harikulâde bir cesaret ve feraset sahibi, Hâşimî ve Âl-i Beyt gibi kuvvetli, hürmetli bir kuvvet lâzım idi ki dayanabilsin.. evet, dayandı... Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselâm) haber verdiği gibi, "Ben Kur'an'ın tenzili için harbettim. Sen de te'vili için harbedeceksin!"²*

✓ Hem eğer Hazreti Ali olmasaydı, dünya saltanatı, mülûk-u emeviye-yi bütün bütün yoldan çıkarmak muhtemeldi. Hâlbuki, karşılarında Hazreti Ali ve Âl-i Beyt'i gördükleri için, onlara karşı muvâzeneye gelmek ve Ehl-i İslâm nazarında mevkilerini muhafaza etmek için ister istemez, Emeviye devleti reislerinin umumu, kendileri olmasa da herhâlde teşvik ve tasvibleriyle, etbâları ve taraftarları, bütün kuvvetleriyle hakâik-i İslâmiye'yi ve hakâik-i imaniyeyi ve ahkâm-ı Kur'âniye'yi muhafazaya ve neşre çalıştılar. Yüz binlerle müçtehidîn-i muhakkikîn ve muhaddisîn-i kâmilîn ve evliyalar ve asfiyalar yetiştirdiler. *Eğer karşılarında Âl-i Beyt'in gayet kuvvetli velâyet ve diyanet ve kemâlâtı olmasaydı, Abbasîler'in ve Emevîler'in âhirlerindeki gibi, bütün bütün çıtırdan çıkmak muhtemeldi.*

¹ Bkz.: Tirmizî, *İman* 18; Ebû Davud, *Sünnet* 1; İbni Mâce, *Fiten* 17; Dârimî, *Siyer* 75.

² Deylemî, *Müsned* 1/46. Ayrıca bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 3/31, 82; Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 5/154; İbni Ebî Şeybe, *Musannef* 6/367.

Âhir: Son, en son.

Ahkâm-ı Kur'âniye: Kur'an-ı Kerim'in hükümleri.

Akvâm: Kavimler, milletler.

Asfiya: İlim ve takvasıyla peygamberlerin gerçek vârisi kişiler.

Diyanet: Dindarlık.

Efkâr: Fikirler.

Ehl-i İslâm: Müslümanlar.

Etbâ: Tâbi olanlar, bağtılar.

Evliya: Allah dostları, kullukta örnek kişiler.

Feraset: Bir şeyi çabuk sezme yeteneği, keskin ve hızlı idrak kabiliyeti.

Fırka: Grup, hizip.

Fitne-engiz: Fitne doğuran, çıkaran.

Hakâik-i imaniye: İman hakikatleri.

Hakâik-i İslâmiye: İslâmî hakikatler.

Hâşimî: Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) büyük dedesi Hâşim'in evlatlarından olan kimse.

İnkişaf: Belirme, ortaya çıkma.

Kemâlât: İyilikler, faziletler, erdemler.

Muhaddisîn-i kâmilin: Mükemmel, uzman, hadis âlimleri.

Muvâzene: Denge.

Müçtehidîn-i muhakkikîn: İncelemelerini derinlemesine yapan, dinin temel kaynaklarından hüküm çıkarma bilgi ve kabiliyetine sahip kimseler.

Mülûk-u Emeviye: Emevî Kralları.

Neşr: Yayma.

Tasvib: Münasip, uygun görme, onaylama.

Te'vil: Yorumlama, yorum.

Teahhur etmek: Gecikmek, geri kalmak.

Tenzil: Kur'an-ı Kerim'in vahiy yolu ile Hz. Peygamber Efendimiz'e (s.a.s.) bölümler hâlinde, peyderpey indirilmesi.

Velâyet: Velilik, Allah dostluğu.

Eğer denilse: “Neden hilâfet-i İslâmiye, Âl-i Beyt-i Nebevî’de takarrur etmedi? Hâlbuki en ziyâde lâıyk ve müstahak onlardı.”

Elevap: Saltanat-ı dünyeviye aldaticıdır. Âl-i Beyt ise hakâik-i İslâmiye’yi ve ahkâm-ı Kur’âniye’yi muhafazaya memur idiler. Hilâfet ve saltanata geçen, ya nebî gibi mâsum olmalı, veyahut Hulefâ-yı Râşidîn ve Ömer İbni Abdilaziz-i Emevî ve Mehdî-yi Abbâsî* gibi harikulâde bir zühd-ü kalbi olmalı ki, aldanmasın. Hâlbuki, Mısır’da Âl-i Beyt nâmına teşekkül eden Devlet-i Fâtımiye Hilâfeti ve Afrika’da Muvahhidîn Hükûmeti ve İran’da Safevîler Devleti gösteriyor ki, saltanat-ı dünyeviye Âl-i Beyt’e yaramaz.. vazife-i asliyesi olan hıfz-ı dini ve hizmet-i İslâmiyet’i onlara unutturur. Hâlbuki, saltanatı terk ettikleri zaman, parlak ve yüksek bir surette İslâmiyet’e ve Kur’ân’a hizmet etmişler.

İşte, bak! Hazreti Hasan’ın neslinden gelen aktâblar, hususan Aktâb-ı Erbaa ve bilhassa Gavs-ı Âzam olan Şeyh Abdülkadir Geylânî* ve Hazreti Hüseyin’in* neslinden gelen imamlar, hususan Zeynelâbidin* ve Câfer Sâdık* ki, her biri birer mânevî mehdî hükümüne geçmiş, mânevî zulmü ve zulümâtı dağıtıp envâr-ı Kur’âniye’yi ve hakâik-i imaniyeyi neşretmişler, cedd-i emcedlerinin birer vârisi olduklarını göstermişler.

Eğer denilse: “Mübarek İslâmiyet ve nurâni Asr-ı Saadet’in başına gelen o dehşetli, kanlı fitnenin hikmeti ve vech-i rahmeti nedir? Çünkü onlar kahra lâıyk değildiler.”

Elevap: Nasıl ki baharda dehşetli yağmurlu bir fırtına, her tâife-i nebâtın, tohumların, ağaçların istidatlarını tahrik eder, inkişaf ettirir, her biri

Aktâb: Kutuplar, en büyük veliler.

Aktâb-ı Erbaa: Dört büyük kutup: Abdülkadir Geylânî, Ahmed Rufâî, Ahmed Bedevî, İbrâhim Desûkî (r.anhum).

Âl-i Beyt-i Nebevî: Hz. Peygamber Efendimiz’in (s.a.s.) kızı Hz. Fâtıma ve damadı Hz. Ali vâstasıyla devam eden mübarek soyu (r.anhum).

Asr-ı Saadet: Peygamber Efendimiz (s.a.s.) ile şereflenen kutlu asır.

Cedd-i emced: En büyük, en şerefli dede.

Envâr-ı Kur’âniye: Kur’ân’a ait nurlar.

Gavs-ı Âzam: “En büyük veli” anlamında Hz. Abdülkadir Geylânî’ye (k.s.) verilen bir unvan.

Hıfz-ı din: Dini muhafaza etme, koruma.

Hilâfet-i İslâmiye: İslâmî halifelik yönetimi.

Hizmet-i İslâmiyet: İslâmiyet’e hizmet etme.

Hulefâ-yı Râşidîn: Dört büyük halife: Hz. Ebûbekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali (r.anhum).

İnkişaf: Belirme, ortaya çıkma.

İstidât: Kabiliyet, yetenek.

Mânevî mehdî: Hz. Mehdî’nin bazı vasıflarına sahip hidayet rehberi.

Mâsum: Günahsız, tertemiz, ismet sahibi.

Nebî: Peygamber.

Nurâni: Nurlu, pırl pırl.

Saltanat-ı dünyeviye: Dünya saltanatı.

Tâife-i nebâtât: Bitkiler.

Takarrur etmek: Karar kılmak, yerleşmek.

Teşekkül: Şekillenme, oluşma.

Vazife-i asliye: Asıl iş, birinci vazife.

Vech-i rahmet: Rahmet yönü.

Zulümât: Karanlıklar.

Zühd-ü kalb: Kalbin, dünyanın geçici mülk ve lezzetlerini arzu etmemesi.

kendine mahsus çiçek açar, fitrî birer vazife başına geçer. Öyle de, sahabe ve tâbiînin başına gelen fitne dahi, çekirdekler hükmündeki muhtelif ayrı ayrı istidatları tahrik edip kamçıladi. “İslâmiyet tehlikededir, yangın var!” diye her tâifeyi korkuttu, İslâmiyet’in hıfzına koşturdu. Herbiri, kendi istidadına göre, Câmia-yı İslâmiyet’in kesretli ve muhtelif vazifelerinden bir vazifeyi omuzuna aldı, kemâl-i ciddiyetle çalıştı. Bir kısmı hadislerin muhafazasına, bir kısmı şeriatın muhafazasına, bir kısmı hakâik-i imaniyenin muhafazasına, bir kısmı Kur’ân’ın muhafazasına çalıştı, ve hâkeza.. her bir tâife bir hizmete girdi. Vezâif-i İslâmiyet’te hummâlı bir surette sa’y ettiler. Muhtelif renklerde çok çiçekler açıldı. Pek geniş olan Âlem-i İslâmiyet’in aktârına o fırtına ile tohumlar atıldı, yarı yeri gülistana çevirdi. Fakat, maatteessüf o güller ve gülistan içinde ehl-i bid’a fırkalarının dikenleri dahi çıktı.

Güya dest-i kudret; celâl ile o asrı çalkaladı, şiddetle tahrik edip çevirdi, ehl-i himmeti gayrete getirip elektriklendirdi. O hareketten gelen bir kuvve-i ani’l-merkeziye ile pek çok münevver müçtehitleri ve nurânî muhaddisleri, kudsî hâfızları, asfiyaları, aktâbları Âlem-i İslâm’ın aktârına uçurdu, hicret ettirdi. Şarktan garba kadar Ehl-i İslâm’ı heyecana getirip, Kur’ân’ın hazinelerinden istifade için gözlerini açtırdı... Şimdi sadece geliyoruz.

Resûl-i Ekrem’in (aleyhissalâtü vesselâm) umûr-u gaybiyeden haber verdiği gibi doğru vukua gelen işler binlerdir, pek çoktur. Biz yalnız cüz’î birkaç misaline işaret edeceğiz:

Aktâb: Kutuplar, en büyük veliler.

Aktâr: Etraf, dört bir yan.

Asfiya: İlim ve takvasıyla peygamberlerin gerçek vârisi kişiler.

Câmia-yı İslâmiyet: İslâm Câmiası, İslâm Âlemi.

Celâl: Cenâb-ı Hakk’ın yüceliğinin ve azametinin tecellisi.

Cüz’î: Küçük, az.

Dest-i kudret: Kudret eli.

Ehl-i bid’a: Dinde olmayan şeyleri, dinden göstermeye çalışan kimseler.

Ehl-i himmet: Gayretli, çalışkan kimseler.

Fırka: Grup, hizip.

Fitri: Tabii.

Garp: Batı.

Hâfız: Yüz bin hadisi sened ve metinleriyle ezbere bilen, râvilerini cerh ve tadil denilen usülle tenkit edebilen hadis âlimi.

Hakâik-i imaniye: İman hakikatleri.

Hâkeza: Böylece, bunun gibi.

Hıfz: Koruma, kollama.

Kudsî: Tertemiz, kutlu.

Kemâl-i ciddiyet: Tam, büyük bir ciddiyet.

Kesret: Çoğunluk, genel.

Kudsî: Tertemiz, kutlu.

Kuvve-i ani’l-merkeziye: Merkez kaç kuvveti.

Maatteessüf: Maalesef, üzülerek.

Muhaddis: Hadis âlimi.

Müçtehit: Dinin temel kaynaklarından hüküm çıkarma bilgi ve kabiliyetine sahip olan kimse.

Münevver: Aydın, toplumu aydınlatan, entelektüel.

Sa’y etmek: Çalışmak.

Sahabe: Hz. Peygamber Efendimiz’in (s.a.s.) zamanında yaşayıp O’na iman eden bahtiyar, seçkin kimseler (r.anhum).

Şark: Doğu.

Şeriat: Dinî hüküm ve kurallar.

Tâbiîn: Peygamber Efendimiz’in (s.a.s.) ashabına yetişen nesil.

Umûr-u gaybiye: Gayba, görünmeyen âleme ait şeyler, işler.

Vezâif-i İslâmiyet: Dinî görevler.

Vukua gelmek: Meydana gelmek.

İşte, başta Buharî ve Müslim, sıhhatle meşhur Kütüb-ü Sitte-i Hadisiye sahipleri, beyan edeceğimiz haberlerin çoğunda müttefik ve o haberlerin çoğu mânen mütevâtir ve bir kısmı dahi, ehl-i tahkik onların sıhhatine ittifak etmesiyle, mütevâtir gibi kat'î denilebilir.

♦ İşte, nakl-i sahih-i kat'î ile ashabına haber vermiş ki: “Siz umum düşmanlarınıza galebe edeceksiniz. Hem feth-i Mekte,¹ hem feth-i Hayber,² hem feth-i Şam,³ hem feth-i Irak,⁴ hem feth-i İran,⁵ hem feth-i Beyti'l-Makdis'e⁶ muvaffak olacaksınız. Hem o zamanın en büyük devletleri olan İran ve Rum padişahlarının hazinelerini beyninizde taksim edeceksiniz...”⁷ haber vermiş. Hem “tahminim böyle” veya “zannederim” demiş. Belki, görür gibi kat'î ihbar etmiş.. haber verdiği gibi çıkmış. Hâlbuki haber verdiği vakit, hicrete mecbur olmuş.. sahabeleri az.. Medine etrafı ve bütün dünya düşmandı.

♦ Hem nakl-i sahih-i kat'î ile çok defa ferman etmiş: ⁸اِقْتَدُوا بِالَّذِينَ مِنْ بَعْدِي أَبِي بَكْرٍ وَعُمَرُ sonraya kalacaklar, hem halife olacaklar, hem mükemmel bir surette ve rızayı ilâhî ve marzi-i nebevî dairesinde hareket edecekler.⁹ Hem Ebûbekir az kalacak, Ömer çok kalacak ve pek çok fütuhât yapacak.

¹ Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 3/484, 4/67; İbni Ebî Şeybe, *Musannef* 7/361; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 7/307.

² Bkz.: Buharî, *Cihâd* 102; Müslim, *Fezâilü's-sahabe* 34.

³ Bkz.: Buharî, *Fezâilü'l-Medîne* 5; Müslim, *Hac* 496, 497.

⁴ Bkz.: Buharî, *Fezâilü'l-Medîne* 5; Müslim, *Hac* 496, 497.

⁵ Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 5/86, 87, 89; İbni Hibbân, *Sahih* 15/81; Ebû Ya'lâ, *Müsned* 13/441.

⁶ Bkz.: Buharî, *Cizye* 15; İbni Mâce, *Fiten* 25; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 6/22, 25, 27.

⁷ Bkz.: Buharî, *Cihâd* 157; Müslim, *Fiten* 75-78.

⁸ “Benden sonra Ebûbekir ve Ömer'e uyunuz.” (Bkz.: Tirmizî, *Menâkıb* 16, 34; İbni Mâce, *Mukaddime* 11; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 5/382).

⁹ Bkz.: Münâvî, *Feyzu'l-kadir* 2/56; İbni Abdilber, *Temhid* 22/126.

Ashab: Hz. Peygamber Efendimiz (s.a.s.) ile aynı zaman ve zeminde beraber olup O'na iman etme bahtiyarlığına ermiş seçkin, talihli kimseler (r.anhum).

Beyn: Ara.

Ehl-i tahkik: Araştırmacı, büyük ilim adamları.

Feth-i Beyti'l-Makdis: Mescid-i Aksâ'nın (Kudüs) fethi.

Fütuhât: Fetihler, zaferler.

Galebe etmek: Yenmek, galip gelmek.

Kütüb-ü Sitte-i Hadisiye: En müteber altı hadis kitabı: Buharî, Müslim, Ebû Davud, Tirmizî, Nesâî, İbni Mâce.

Mânen mütevâtir: Yalanda ittifak etmeleri aklen mümkün olmayan birçok kişinin, farklı yer ve zamanlarda, farklı lâfızlarla bildirdikleri fakat anlamı aynı olan haber, bilgi.

Marzi-i nebevî: Hz. Peygamber Efendimiz'i (s.a.s.) memnun, hoşnut etme.

Mütevâtir: Yalanda ittifak etmeleri aklen mümkün olmayan birçok kişinin naklettiği kesin haber, bilgi.

Müttefik: İttifak eden, birbirleriyle aynı fikirde olan.

Nakl-i sahih-i kat'î: Doğruluğu kesin nakil, rivâyet.

Rıza-yı ilâhî: Allah rızası.

Sihhat: Doğruluk, gerçeklik.

- ◆ Hem ferman etmiş ki:

زُوَيْتٌ لِي الْأَرْضُ فَأَرَيْتُ مَشَارِقَهَا وَمَغَارِبَهَا وَسَيَّلْتُ مَلِكُ أُمَّتِي مَا زُوِي لِي مِنْهَا دَیْیِ،¹ “Şarktan garba kadar benim ümmetimin eline geçecektir. Hiçbir ümmet o kadar mülk zaptetmemiş.” Haber verdiği gibi çıkmış.

- ◆ Hem nakl-i sahih-i kat’î ile Gazâ-yı Bedir’den evvel ferman etmiş:

هُدَا مَصْرَعُ أَبِي جَهْلٍ.. هَذَا مَصْرَعُ عُتْبَةَ.. هَذَا مَصْرَعُ أُمِّيَّةَ.. هَذَا مَصْرَعُ فُلَانٍ وَفُلَانٍ دَیْیِ،² müşrik-i Kureys’in reislerinin her biri nerede katledileceğini göstermiş ve demiş: “Ben kendi elimle Übey İbni Halef’i öldüreceğim.” Haber verdiği gibi çıkmış.³

◆ Hem nakl-i sahih-i kat’î ile bir ay uzak mesafede, Şam etrafında, Mûte nâm mevkideki gazve-i meşhurede muharebe eden sahabelerini görür gibi ferman etmiş:

أَخَذَ الرَّأْيَةَ زَيْدٌ فَأَصِيبَ.. ثُمَّ أَخَذَهَا جَعْفَرٌ فَأَصِيبَ.. ثُمَّ أَخَذَهَا ابْنُ رَوَاحَةَ فَأَصِيبَ أَخَذَهَا مَصْرَعُ أَبِي جَهْلٍ.. هَذَا مَصْرَعُ عُتْبَةَ.. هَذَا مَصْرَعُ أُمِّيَّةَ.. دَیْیِ،⁴ birer birer hâdisâtı ashabına haber vermiş. İki-üç hafta sonra Ya’lâ İbni Münye, meydan-ı harpten geldi; daha söylemeden Muhbir-i Sâdık (*aleyhissalâtu vesselâm*) harbin tafsilâtını beyan etti. Ya’lâ kase etti: “Dediğin gibi, aynen öyle oldu.”⁵

- ◆ Hem nakl-i sahih-i kat’î ile ferman etmiş:

إِنَّ الْخِلَافَةَ بَعْدِي ثَلَاثُونَ سَنَةً.. ثُمَّ تَكُونُ مَلِكًا عَضُوضًا.⁶ وَإِنَّ هَذَا الْأَمْرَ بَدَأَ نُبُوَّةَ

¹ Bkz.: Kâsım b. Sellâm, *Garibü'l-hadis* 1/3; Mâverdî, *A'lâmü'n-nübüve* 1/153; Zemaşşerî, *Fâik* 2/128; Âlûsî, *Rûhu'l-meânî* 18/203. Yakın ifadeler için bkz.: Müslim, *Fiten* 19; Tirmizî, *Fiten* 14; Ebû Davud, *Fiten* 1.

² “Burası Ebûcehil’in.. burası Utbe’nin.. burası Ümeyye’nin.. burası da filân ve falanın yıkılıp devrileceği yer.” (Bkz.: Müslim, *Cennet* 76, *Cihâd* 83; Ebû Davud, *Cihâd* 115; Nesâî, *Cenâiz* 117; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 1/26; 3/219, 257).

³ Bkz.: İbni İshak, *Sîre* 3/310; İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 4/33; İbni Sa’d, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 2/46.

⁴ “Sancağı Zeyd aldı, az sonra şehid edildi.. ardından Câfer İbni Ebî Tâlib aldı, o da şehid edildi.. peşinden İbni Revâha aldı, o da şehid edilince sancağı Allah kılıçlarından bir kılıç aldı.” (Bkz.: Buharî, *Cenâiz* 4, *Cihâd* 7, 77; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 3/113).

⁵ Bkz.: Beyhakî, *Delâilü'n-nübüve* 4/365; İbni Asâkir, *Târîhu Dimaşk* 2/12; İbni Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye* 4/247.

⁶ “Hilafet benden sonra otuz sene devam eder; sonra hükümdarlığa döner.” (Bkz.: İbni Kesîr, *Tefsîru'l-Kur’an* 3/302; İbni Hacer, *Fethu'l-bârî* 8/77. Yakın ifadeler için bkz.: Tirmizî, *Fiten* 48; Ebû Davud, *Sünnet* 9; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 5/220).

Gazâ-yı Bedir: Bedir Savaşı.

Gazve-i meşhure: Meşhur savaş.

Kasem etmek: Yemin etmek.

Muharebe: Çarpışma, savaş.

Muhbir-i Sâdık: Doğru, yanılmayan haberci.

Müşrik-i Kureys: Kureys’in put-perestleri.

...وَرَحْمَةً.. ثُمَّ يَكُونُ رَحْمَةً وَخِلَافَةً. ثُمَّ يَكُونُ مُلْكًا عَضُوضًا.. ثُمَّ يَكُونُ عُتْوًا وَجَبْرُوتًا...
deyip,¹ Hazreti Hasan'ın altı ay hilâfetiyle, Çihâr Yâr-ı Güzîn'in (Hulefâ-yı Râşidîn'in) zaman-ı hilâfetlerini ve onlardan sonra saltanat şekline girmesini, sonra o saltanattan ceberût ve fesâd-ı ümmet olacağını haber vermiş.. haber verdiği gibi çıkmış.

- ◆ Hem nakl-i sahih-i kat'î ile ferman etmiş:

يُقْتَلُ عُثْمَانُ وَهُوَ يَقْرَأُ فِي الْمُصْحَفِ. وَأَنَّ اللَّهَ عَسَى أَنْ يُبْسِئَهُ قَمِيصًا وَإِنَّهُمْ يُرِيدُونَ خَلْعَهُ
deyip,² Hazreti Osman halife olacağını ve hal'i istenileceğini ve mazlum olarak, Kur'ân okurken katledileceğini haber vermiş.. haber verdiği gibi çıkmış.

- ◆ Hem nakl-i sahih-i kat'î ile hacamat edip, mübarek kanını Abdullah İbni Zübeyr* teberrüken şerbet gibi içtiği zaman ferman etmiş:

وَيَلِّ لِلنَّاسِ مِنْكَ وَوَيْلٌ لَكَ مِنَ النَّاسِ
deyip,³ harika bir şecaatle ümmetin başına geçeceğini ve müthiş hücumlara maruz kalacaklarını ve insanlar onun yüzünden dehşetli hâdiselere giriftar olacaklarını haber vermiş.. haber verdiği gibi çıkmış. Abdullah İbni Zübeyr; Emevîler zamanında hilâfeti, Mekke'de ilân ederek kahramanâne çok müsâdeme etmiş. Nihayet Haccac Zâlim büyük bir orduyla üzerine hücum ederek, şiddetli müsâdemeden sonra o kahraman-ı âlişan şehid edilmiş.⁴

¹ “Bu iş, nübüvvet ve rahmet olarak başladı.. rahmet ve hilâfet olarak da devam eder. Sonra da zâlim hükümdarlık.. ve nihayet zorbalık ve ceberutluğa gelir dayanır.” (Bkz.: Tayâlisî, *Müsned* s. 31; Bezzâr, *Müsned* 4/108; Ebû Ya'lâ, *Müsned* 2/177).

² “Osman, Kur'ân okurken öldürülecek. Allah Osman'a (hilâfet) gömleği giydirecek. Hâlbuki fitne gürûhu o hilâfet gömleğini çıkarmaya (hilâfetten indirmeye) çalışacaklar.” (Kadı İyâz, *Şifâ* 1/339). Ayrıca bkz.: Tirmizî, *Menâkıb* 18; İbni Mâce, *Mukaddime* 11; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 6/75, 86, 114, 149; Hâkim, *Müstedrek* 3/110.

³ “Birçok insanın senden, senin de bazı insanlardan çekeceğiniz var!” (Bkz.: Dârakutnî, *Sünen* 1/228; Hâkim, *Müstedrek* 3/638; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 1/330).

⁴ Bkz.: Fâkihî, *Ahbârü Mekke* 2/357; Taberî, *Târihu'l-ümem ve'l-mülûk* 3/538; İbni Hibbân, *Sikât* 2/316; İbni Asâkir, *Târihu Dimâşk* 28/231.

Ceberût: Baskı, zorlama.

Fesâd-ı ümmet: Ümmetin dinî ve ahlâkî hayatının bozulması.

Çihâr Yâr-ı Güzîn: Dört güzide dost, dört büyük halife: Hz. Ebûbekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali (r.anhum).

Giriftar olmak: Tutulmak, yakalanmak.

Hacamat: Vücutun belirli yerlerinden kirli kanı aldırma.

Hal': Yönetimden, tahttan indirme.

Kahramanâne: Kahramanca, yiğitçe.

Kahraman-ı âlişan: Şanı yüce, büyük kahraman.

Müsâdeme etmek: Çarpışmak.

Şecaat: Cesaret, yiğitlik.

Teberrüken: Bereketli sayarak, bereket umarak.

♦ Hem nakl-i sahih-i kat'î ile Emeviye Devleti'nin zuhurunu..¹ ve onların padişahlarının çoğu zâlim olacağını..² ve içlerinde Yezid³ ve Velid⁴ bulunacağını.. ve Hazreti Muaviye ümmetin başına geçeceğini, إِذَا مَلَكَتَ فَاسْجِحْ fermanıyla rıfk ve adâleti tavsiye etmiş..⁵

♦ Ve Emeviye'den sonra, وَأَصْعَفَ وَلَدَ الْعَبَّاسِ بِالرَّيَّاتِ السُّودِ وَيَمْلِكُونَ أَضْعَافَ مَا مَلَكَوْا deyip,⁶ Devlet-i Abbasiye'nin zuhurunu ve uzun müddet devam edeceğini haber vermiş.. haber verdiği gibi çıkmış.

♦ Hem nakl-i sahih-i kat'î ile ferman etmiş: وَيُلِّ لِلْعَرَبِ مِنْ شَرِّ قَدِ اقْتَرَبَ deyip,⁷ Cengiz* ve Hülâgu'nun* dehşetli fitnelerini ve Arap Devlet-i Abbasiye'sini mahvedeceklerini haber vermiş... haber verdiği gibi çıkmış.

Hem nakl-i sahih-i kat'î ile Sa'd İbni Ebi Vakkas* gayet ağır hasta iken ona ferman etmiş: لَعَلَّكَ تَخْلَفَ حَتَّى يَنْتَفِعَ بِكَ أَقْوَامٌ وَيُضِرَّ بِكَ آخِرُونَ⁸ deyip,⁸ ileride büyük bir kumandan olacağını.. çok fütuhât yapacağını.. çok milletler ve kavimler ondan menfaat görüp, yani İslâm olup.. ve çoklar zarar görecektir, yani devletleri onun eliyle harap olacağını haber vermiş, haber verdiği gibi çıkmış. Hazreti Sa'd, Ordu-yu İslâm başına geçti.. Devlet-i İraniye'yi zîr ü zeber etti.. çok kavimlerin daire-i İslâm'a ve hidayete girmelerine sebep oldu.

♦ Hem nakl-i sahih-i kat'î ile imana gelen Habeş Meliki olan Necâşi, hicretin yedinci senesinde vefat ettiği gün ashabına haber vermiş, hatta cenaze namazını kılmış..⁹ Bir hafta sonra cevap geldi ki, aynı günde vefat etmiş.

¹ Bkz.: Tirmizî, *Tefsîru sûre (97) 1*; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 3/80; Ebû Ya'lâ, *Müsned* 2/383, 11/402; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 12/236, 19/38.

² Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 2/385, 522; İbni Asâkir, *Târîhu Dimâşk* 46/36.

³ Bkz.: Ebû Ya'lâ, *Müsned* 2/176; İbni Asâkir, *Târîhu Dimâşk* 63/336, 65/250, 68/41.

⁴ Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 1/18; Hâkim, *Müstedrek* 4/539; Beyhâkî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/505.

⁵ "Ey Muâviye! Melik olursan yumuşak davran." (Bkz.: İbni Asâkir, *Târîhu Dimâşk* 59/61). Yakın ifadeler için bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 4/101; İbni Ebi Şeybe, *Musannef* 6/207; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 19/361; Ebû Ya'lâ, *Müsned* 13/370.

⁶ "Abbasoğulları siyah bayraklarla çıkarlar ve öncekilerin sahip olduklarının kat kat fazlasını elde ederler." (Bkz.: Kadî İyâz, *Şifâ* 1/338).

⁷ "Vakti yaklaşan bir şerden ötürü vay Arab'ın haline!" (Bkz.: Buharî, *Fiten* 4; Müslim, *Fiten* 1-2).

⁸ Bkz.: Buharî, *Ferâiz* 6; Müslim, *Vasiyyet* 5.

⁹ Bkz.: Buharî, *Cenâiz* 61; Müslim, *Cenâiz* 62-64.

Devlet-i Abbasiye: Abbasi Devleti.

Devlet-i İraniye: İran Devleti.

Melik: Kral.

Ordu-yu İslâm: İslâm Ordusu.

Rıfk: Yumuşaklık, tatlılık, nezaket.

Zîr ü zeber: Darmadağın, paramparça.

♦ Hem nakl-i sahih-i kat'î ile Çihar Yâr-ı Güzîn ile beraber Uhud veya Hira Dağı'nın başında iken dağ titredi, zelzelelendi. Dağa ferman etti ki:

أُثْبِتُ فَإِنَّمَا عَلَيْكَ نَبِيٌّ وَصِدِّيقٌ وَشَهِيدَانِ deyip,¹ Hazreti Ömer ve Osman ve Ali'nin şehid olacaklarını haber vermiş.. haber verdiği gibi çıkmış.

Şimdi, ey bedbaht, kalbsiz, biçâre adam! “Muhammed Arabî akıllı bir adamdı” diye o şems-i hakikate karşı gözünü yuman biçâre insan! On beş envâ-i külliye-yi mu'cizâtından birtek nevi olan umûr-u gaybiyeden, on beş ve belki yüz kısmından bir kısmını işittin. Mânevî tevâtür derecesinde kat'î bir kısmını duydun. Şu ihbar-ı gayb kısmının yüzden birisini akıl gözüyle gören bir zâta “dâhi-i âzam” denilir ki, ferasetiyle istikbali keşfediyor. Binâenaleyh –senin gibi haydi dehâ desek– yüz dâhi-i âzam derecesinde bir dehâ-yı kudsiye-yi taşıyan bir adam yanlıştır görür mü? Yanlıştır vermeye tenezzül eder mi? Böyle yüz derece bir dehâ-yı âzam sahibinin saadet-i dâreyne dair sözlerini dinlememek, elbette yüz derece divaneliğin alâmetidir.

Altıncı Nükteli İşaret

♦ Nakl-i sahih-i kat'î ile Hazreti Fâtıma'ya (*radıyallâhü anhâ*) ferman etmiş ki: أَنْتِ أَوَّلُ أَهْلِ بَيْتِي لِحُوقًا بِي deyip,² “Âl-i Beyt'imden, herkesten evvel vefat edip bana iltihak edeceksin” diye söylemiş. Altı ay sonra, haber verdiği gibi aynen zuhur etmiş.

♦ Hem Ebû Zerr'e* ferman etmiş:

اللَّهُ أَبَا ذَرٍّ يَمْشِي وَحَدَهُ وَيَمُوتُ وَحَدَهُ وَيُبْعَثُ وَحَدَهُ deyip,³ Medine'den

¹ “Sakin ol! Zira senin üzerinde bir nebî, bir siddik ve iki tane de şehid bulunuyor.” (Uhud: Buharî, *Fezâilü ashab* 5, 7; Tirmizî, *Menâkıb* 18; Ebû Davud, *Sünnet* 8. Hira: Müslim, *Fezâilü's-sahabe* 50; Tirmizî, *Menâkıb* 18.)

² Suyûtî, *Dürü'l-mensûr* 8/660. Ayrıca bkz.: Buharî, *Menâkıb* 25; Müslim, *Fezâilü's-sahabe* 99.

³ Bkz.: Hâkim, *Müstedrek* 3/52; İbni Hişâm, *es-Sıratü'n-nebeviyye* 5/204; İbni Hibbân, *Sikât* 2/94; Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülük* 2/184.

Bedbaht: Talihsiz, nasipsiz.

Dâhi-i âzam: En büyük dâhi.

Dehâ-yı kudsiye: Mukaddes, kusursuz dehâ.

Divanelik: Delilik.

Envâ-i külliye-yi mu'cizât:

Mu'cizelerin genel çeşitleri.

Feraset: Bir şeyi çabuk sezme

yeteneği, keskin ve hızlı idrak kabiliyeti.

İhbar-ı gayb: Görünmeyen, bilinmeyen şeylerden bahsetme, haber verme.

İltihak etmek: Katılmak.

Nakl-i sahih-i kat'î: Doğruluğu kesin nakil, rivayet.

Nev: Tür, çeşit.

Saadet-i dâreyn: İki cihanda mutluluk, dünya ve âhîret saadeti.

Şems-i hakikat: Hakikat güneşi.

Umûr-u gaybiye: Gayba, görünmeyen âleme ait şeyler, işler.

Zuhur etmek: Ortaya çıkmak.

nefyedilip, yalnız hayat geçirip, yalnız bir sahrâda vefat edeceğini haber vermiş. Yirmi sene sonra haber verdiği gibi çıkmış.¹

♦ Hem Enes İbni Mâlik'in* halası olan Ümmü Haram'ın hânesinde uykudan kalkmış, tebessüm edip ferman etmiş:

رَأَيْتُ أُمَّتِي يَغْزُونَ فِي الْبَحْرِ كَالْمُلُوكِ عَلَى الْأَسِرَّةِ²
 “Dua ediniz, ben de onlarla beraber olayım.” Ferman etmiş: “Beraber olacaksınız.” Kırk sene sonra, zevci olan Ubâde İbni Sâmit refakatiyle Kıbrıs'ın fetihine gitmiş; Kıbrıs'ta vefat edip, mezarı ziyâretgâh olmuş. Haber verdiği gibi aynen zuhur etmiş.³

♦ Hem nakl-i sahih-i kat'î ile ferman etmiş ki:

يَخْرُجُ مِنْ ثَقِيفٍ كَذَّابٌ وَمُؤَيَّرٌ Yani, “Sakif kabilesinden biri dâvâ-yı nübüvvet edecek ve bir de hunhar, zâlim zuhur edecek” deyip,⁴ nübüvvet dâvâ eden meşhur Muhtar'ı ve yüz bin adam öldüren Haccac Zâlim'i haber vermiş.

♦ Hem nakl-i sahih-i kat'î ile:

لَتُفْتَحَنَّ الْقُسْطَنْطِينِيَّةُ فَلَنَعْمَ الْأَمِيرُ أَمِيرُهَا وَلَنَعْمَ الْجَيْشُ ذَلِكَ الْجَيْشُ deyip,⁵ İstanbul'un İslâm eliyle fetholacağını ve Hazreti Sultan Mehmed Fatih'in yüksek bir mertebe sahibi olduğunu haber vermiş.. haber verdiği gibi zuhur etmiş.

♦ Hem nakl-i sahih-i kat'î ile ferman etmiş ki:

إِنَّ الدِّينَ لَوْ كَانَ مُنَوَّطًا بِالثَّرِيَّا لَنَالَهُ رِجَالٌ مِنْ أِبْنَاءِ فَارِسٍ⁶ deyip,⁶ başta Ebû Hanife*

¹ Bkz.: İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 4/234-235; Taberî, *Târihu'l-ümem ve'l-mülük* 2/184; İbni Asâkir, *Târihu Dimâşk* 66/216; Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ* 2/78.

² “Rüyamda ümmetimi, deniz üstünde tahtlarına kurulmuş hükümdarlar gibi (gemilere kurulmuş) cihad ederken gördüm.”

³ Dârimi, *Cihâd* 28. Ayrıca bkz.: Buharî, *Ta'bir* 12; Müslim, *İmâret* 160.

⁴ Bkz.: Buharî, *et-Târihu'l-kebir* 3/191, 7/157, 8/416; Humeydî, *Müsned* 1/156; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 24/81. Yakın ifadeler için bkz.: Müslim, *Fezâilü's-sahabe* 229; Tirmizî, *Fiten* 44, *Menâkib* 73; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 2/26.

⁵ “İstanbul mutlaka fethedilecektir. Onu fethedecek kumandan ne güzel kumandan ve o ordu ne güzel ordudur.” (Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 4/335; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 2/38; Hâkim, *Müstedrek* 4/468; Buharî, *et-Târihu'l-kebir* 2/81).

⁶ “Eğer din, Süreyyâ yıldızında dahi olsaydı, Fars soyundan bazı adamlar yine ona nâil olurdu.” (Bkz.: Kadî İyâz, *Şifâ* 1/342. Ayrıca bkz.: Buharî, *Tefsîru sûre* (62) 1; Müslim, *Fezâilü's-sahabe* 230, 231).

Dâvâ-yı nübüvvet: Peygamberlik iddiası.

Hunhar: Kan içen, kan döken,

zâlim.

Nefyedilmek: Sürülmek, sürgüne yollanmak.

Refakat: Arkadaşlık, yolda eşlik etme.

Zevc: Eş, koca.

olarak, İran'ın emsâlsiz bir surette yetiştirdiği ulema ve evliyaya işaret ediyor, haber veriyor.

♦ Hem ferman etmiş ki: *عَالِمٌ قُرَيْشٍ يَمَلَأُ طَبَاقَ الْأَرْضِ عِلْمًا* deyip,¹ İmam Şâfiî'ye* işaret edip haber veriyor.

♦ Hem nakl-i sahih-i kat'î ile ferman etmiş ki:
وَتَفْتَرِقُ أُمَّتِي عَلَى ثَلَاثٍ وَسَبْعِينَ مِلَّةً، كُلُّهُمْ فِي النَّارِ إِلَّا مِلَّةً وَاحِدَةً، قَالُوا: وَمَنْ هِيَ يَا
يَا ümmeti yetmiş üç fırkaya inkısam edeceğini ve içinde fırka-yı nâciye-yi kâmile, Ehl-i Sünnet ve Cemaat olduğunu haber veriyor.

♦ Hem ferman etmiş ki: *الْقَدَرِيَّةُ مَجُوسٌ هَذِهِ الْأَمَّةُ* deyip,³ çok şubelere inkısam eden ve kaderi inkâr eden Kaderiye tâifesini haber vermiş.

♦ Hem çok şubelere inkısam eden Râfızîleri haber vermiş. Hem nakl-i sahih-i kat'î ile İmam Ali'ye (*radîyallâhu anhi*) demiş: “Sende, Hazreti İsa (*aleyhisselâm*) gibi, iki kısım insan helâkete gider; birisi ifrat-ı muhabbet, diğeri ifrat-ı adâvetle...” Hazreti İsa'ya nasrani; muhabbetinden, hadd-i meşrûdan tecavüz ile –hâşâ– “ibnullah” dediler.. Yahudi; adâvetinden çok tecavüz ettiler, nübüvvetini ve kemâlini inkâr ettiler. Senin hakkında da bir kısım, hadd-i meşrûdan tecavüz edecek, muhabbetinden helâkete gidecektir.⁴ *لَهُمْ نَبْرٌ يُقَالُ لَهُمُ الرَّافِضَةُ*.⁵ Bir kısmı, senin adâvetinden çok ileri gidecekler. Onlar da Havâric'dir

¹ “Kureyş'in âlimi yerin tabakalarını ilimle dolduracak.” (Tayâlisî, *Müsned* s. 39; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 6/295, 9/65; Hatîb el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd* 2/60, 61; İbni Asâkir, *Târîhu Dimâşk* 51/326).

² “Ümmetim 73 fırkaya ayrılacak; bir tanesi hariç hepsi ateştedir.” Sahâbiler: ‘Yâ Resûlallah onlar kimlerdir?’ diye sorduklarında Resûl-i Ekrem (s.a.s.): “Benim ve ashabımın yolu üzere olanlar ...” buyurdu. (Bkz.: Tirmizî, *İman* 18; Hâkim, *Müstedrek* 1/218. Ayrıca bkz.: İbni Mâce, *Fiten* 17; Ebû Ya'lâ, *Müsned* 7/155; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 8/22).

³ “Kaderiye mensupları bu ümmetin mecusileridir.” (Bkz.: Ebû Davud, *Sünnet* 16; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 2/86; Buharî, *et-Târîhu'l-kebir* 2/341).

⁴ Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 1/160; Buharî, *et-Târîhu'l-kebir* 3/281; Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 5/137; Bezzâr, *Müsned* 3/12; Ebû Ya'lâ, *Müsned* 1/406.

⁵ Bkz.: Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 6/355; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 4/329. Ayrıca bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 1/103; Abd b. Humeyd, *Müsned* s. 232.

Adâvet: Düşmanlık.

Evliya: Allah dostları, kullukta örnek kişiler.

Fırka-yı nâciye-yi kâmile: Tamamen kurtulan topluluk, grup.

Hadd-i meşrû: Meşrû, hukukî

sınır.

Havâric: Hâriciler.

Tecavüz: Haddi aşma, ileri gitme.

Helâket: Ölme, yok olma.

Ifrat-ı adâvet: Aşırı düşmanlık.

Ifrat-ı muhabbet: Aşırı sevgi.

İnkısam: Bölünme, kısımlara ayrılma.

Kemâl: Yücelik, fazilet.

Nasrani: Hıristiyan.

Nübüvvet: Peygamberlik.

Ülema: Âlimler, bilginler.

ve Emevîler'in müfrit bir kısım taraftarlarıdır ki, onlara "Nâsibe" denilir.

Eğer denilse: "Âl-i Beyt'e muhabbeti Kur'ân emrediyor. Hazreti Peygamber (*aleyhissalâtü vesselâm*) çok teşvik etmiş. O muhabbet, Şîalar için belki bir özür teşkil eder. Çünkü ehl-i muhabbet bir derece ehl-i sekirdir. Niçin Şîalar, hususan Râfîzîler, o muhabbetten istifade etmiyorlar, belki işaret-i nebeviye ile o fart-ı muhabbete mahkûmdurlar?"

İcevap: Muhabbet iki kısımdır.

Biri: Mana-yı harfiyle, yani Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) hesabına, Cenâb-ı Hak nâmına, Hazreti Ali ile Hasan ve Hüseyin ve Âl-i Beyt'i sevmektir. Şu muhabbet, Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) muhabbetini ziyâdeleştirir, Cenâb-ı Hakk'ın muhabbetine vesile olur. Şu muhabbet meşrûdur, ifratı zarar vermez, tecavüz etmez, başkalarının zemmini ve adâvetini iktiza etmez.

İkincisi: Mana-yı ismiyle muhabbettir. Yani bizzat onları sever. Hazreti Peygamber'i (*aleyhissalâtü vesselâm*) düşünmeden, Hazreti Ali'nin kahramanlıklarını ve kemâlini ve Hazreti Hasan ve Hüseyin'in yüksek faziletlerini düşünüp sever. Hatta Allah'ı bilmese de, Peygamber'i tanımasa da, yine onları sever. Bu sevmek, Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) muhabbetine ve Cenâb-ı Hakk'ın muhabbetine sebebiyet vermez. Hem ifrat olsa, başkaların zemmini ve adâvetini iktiza eder.

İşte, işaret-i nebeviye ile Hazreti Ali hakkında ziyâde muhabbetlerinden, Hazreti Ebûbekri's-Siddık ile Hazreti Ömer'den teberri ettiklerinden, hasârete düşmüşler. ve o menfi muhabbet, sebep-i hasârettir.

♦ Hem nakl-i sahih-i kat'î ile ferman etmiş ki:

إِذَا مَشُوا الْمُطَيْطَاءَ وَخَدَمْتَهُمْ بَنَاتُ فَارِسَ وَالرُّومَ رَدَّ اللَّهُ بِأَسْهُمٍ يَبِيْهَتُهُمْ وَسَلَطَ شِرَارُهُمْ
عَلَى خِيَارِهِمْ deyip,¹ "Ne vakit size Fars ve Rum kızları hizmet etti; o vakit

¹ Kadı İyâz, Şifâ 1/337. Ayrıca bkz.: Tirmizî, *Fiten* 74; İbni Hibban, *Sahih* 15/112; Taberânî, *el-Mu'ce-mü'l-eusat* 1/48, 4/53.

Ehl-i sekir: Yaşadığı hâlin etkisinin ağır bastığı durumlarda dini ölçülerin dışına çıkan kimseler.

Fart-ı muhabbet: Sevgide ölçüyü kaçıрма, ifrat etme.

Hasâret: Kayıp, zarar.

İktiza etmek: Gerekltirmek.

İşaret-i nebeviye: Peygamber işaretidir.

Mana-yı harfi: Kendine ait mana-sız olmayan, başkasının manasını gösteren şey.

Mana-yı ismi: Her varlığın kendi kendine, tek başına ifade ettiği anlam.

Menfi muhabbet: Olumsuz, yerinde olmayan sevgi.

Müfrit: Aşırı.

Teberri etmek: Yüz çevirmek, uzaklaşmak.

Zemm: Kınama, yerme.

belânız, fitneniz içinize girecek, harbiniz dahilî olacak, şerirleriniz başa geçip, hayırlılar ve iyilerinize musallat olacaklar” haber vermiş. Otuz sene sonra haber verdiği gibi çıkmış.

♦ Hem nakl-i sahih-i kat’î ile ferman etmiş ki: **وَتَفْتَحُ خَيْبَرُ عَلَى يَدَيْ عَلِيٍّ** deyip,¹ “Hayber Kalesinin fethi Ali’nin eliyle olacak.” Me’mulün pek fevkinde, ikinci gün bir mu’cize-i nebeviye olarak, Hayber Kalesi’nin kapısını Hazreti Ali çekip, kalkan gibi istîmal ederek, fethe muvaffak olduktan sonra kapıyı yere atmış. Sekiz kuvvetli adam o kapıyı yerden kaldıramamış.² Bir rivayette, kırk adam kaldıramamış.³

♦ Hem ferman etmiş ki: **لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى تَقْتَلَ فِتْنَانِ دَعَوَاهُمَا وَاحِدَةً** diye,⁴ Siffin’de Hazreti Ali ile Muaviye’nin harbini haber vermiş.

♦ Hem ferman etmiş ki: **إِنَّ عَمَارًا تَقْتُلُهُ الْفِئَةُ الْبَاغِيَّةُ** diye,⁵ “Bâgî bir tâife Ammâr’ı* katledecek.” Sonra, Siffin harbinde katledildi. Hazreti Ali onu, Muaviye taraftarlarının bâgî olduklarına hüccet gösterdi. Fakat Muaviye te’vil etti. Amr İbnü’l-Âs* dedi ki: “Bâgî yalnız onun katilleridir; umumumuz değiliz.”

♦ Hem ferman etmiş ki: **إِنَّ الْفِتْنَ لَا تَظْهَرُ مَا دَامَ عُمَرُ حَيًّا** diye,⁶ “Hazreti Ömer sağ kaldıkça içinizde fitneler zuhur etmez.” Haber vermiş, öyle de olmuş.

♦ Hem Süheyl İbni Amr, daha imana gelmeden esir olmuş. Hazreti Ömer, Resûl-i Ekrem’e (*aleyhissalâtü vesselâm*) demiş ki: “İzin ver, ben bunun

¹ Kadı İyâz, *Şifâ* 1/337. Ayrıca bkz.: Buharî, *Fezâilü ashab* 9; Müslim, *Fezâilü’s-sahabe* 34.

² Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 6/8; İbni Hişâm, *es-Sîratü’n-nebeviyye* 4/306; İbni Asâkir, *Târîhu Dimaşk* 42/110; Taberî, *Târîhu’l-ümem ve’l-mülûk* 2/137.

³ Bkz.: İbni Ebi Şeybe, *Musannef* 6/374; Beyhakî, *Delâilü’n-nübüvve* 4/212; İbni Asâkir, *Târîhu Dimaşk* 42/111; Hatîb el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd* 11/324.

⁴ “Dâvâları bir olan iki ordu birbirleriyle savaşmadıkça kıyamet kopmayacaktır.” (Bkz.: Buharî, *İstîtâbe* 7, *Fiten* 25; Müslim, *Fiten* 17).

⁵ İshâk b. Râhûye, *Müsned* 4/110; Kadı İyâz, *Şifâ* 1/339. Ayrıca bkz.: Buharî, *Salât* 63, *Cihâd* 17; Müslim, *Fiten* 72, 73.

⁶ Kadı İyâz, *Şifâ*. Ayrıca bkz.: Buharî, *Fiten* 17; Müslim, *Fiten* 26.

Bâgî: Asi, serkeş.

Fevk: Üst.

İstîmal etmek: Kullanmak.

Me’mul: Umulan, ümit edilen.

Mu’cize-i nebeviye: Hz. Peygamber Efendimize (s.a.s.) ait mu’cize.

Şerir: Şerli, şirret.

Te’vil etmek: Yorumlamak.

dişlerini çekeceğim. Çünkü o fesâhatiyle küffâr-ı Kureys'i harbimize teşvik ediyordu." Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtu vesselâm*) ferman etmiş ki:

وَعَسَىٰ أَنْ يَتَّوَمَّ مَقَامًا يَسْرُكَ يَا عُمَرُ diye,¹ Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtu vesselâm*) vefatı hengâmında olan dehşet-engiz ve sabır-sûz hâdisede, Hazreti Ebûbekri's-Siddik nasıl ki Medine-i Münevvere'de kemâl-i metânetle herkese teselli verip mühim bir hutbe ile sahabeleri teskin etmiş;² aynen onun gibi şu Süheyl, o hengâmda, Mekke-i Mükerreme'de, aynı Ebûbekri's-Siddik gibi sahabeye teskin ve teselli verip, mâlûm fesâhatiyle Ebûbekri's-Siddik'in aynı hutbesinin meâlinde bir nutuk söylemiş. Hatta iki hutbenin kelimeleri birbirine benzer.³

♦ Hem Sürâka'ya ferman etmiş ki: إِذَا أَلْبَسْتَ سُورِي كِسْرَى diye,⁴ "Kisrânın iki bileziğini giyeceksin." Hazreti Ömer zamanında Kisrâ mahvedildi.. zînetleri ve şahane bilezikleri geldi.. Hazreti Ömer, Sürâka'ya giydirdi. Dedi: Dedi: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي سَلَبَهُمَا كِسْرَى وَالْبَسَهُمَا سُورَةَ ihbar-ı nebevîyi tasdik ettirdi.⁵

♦ Hem ferman etmiş ki: إِذَا ذَهَبَ كِسْرَى فَلَا كِسْرَى بَعْدَهُ diye, "Kisrâ-yı Fars gittikten sonra daha kisrâ çıkmayacak."⁶ Haber vermiş, hem öyle olmuş.

♦ Hem Kisrâ elçisine demiş: "Şimdi Kisrâ'nın oğlu Şireveyh Perviz, Kisrâ'yı öldürdü." O elçi tahkik etmiş, aynı vakitte öyle olmuş. O da İslâm olmuş.⁷ Bazı ehâdiste o elçinin adı Fîruz'dur.⁸

¹ "Yâ Ömer! Bakarsın bir gün seni çok sevindirecek bir konuma gelir."

² Bkz.: Buharî, *Cenâiz* 3, *Fezâilü ashabi'n-Nebî* 5; *Megâzi* 83; İbni Mâce, *Cenâiz* 65; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 6/219.

³ Bkz.: Hâkim, *Müstedrek* 3/318; Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/367.

⁴ İbni Abdilberr, *İstîfâh* 2/581; İbni Hacer, *İsâbe* 3/41. Yakın ifadeler için ayrıca bkz.: Şâfiî, *el-Ümm* 4/157; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 6/357.

⁵ "O bilezikleri Kisrâ'dan alıp Sürâka'ya giydiren Allah'a hamdolsun." (Bkz.: İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 5/90; Şâfiî, *el-Ümm* 4/157; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 6/357).

⁶ Buharî, *Eymân* 3; Müslim, *Fiten* 75-78.

⁷ Bkz.: İbni Hişâm, *es-Siratü'n-nebevîyye* 1/191; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/260; Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 4/3990-391.

⁸ Bkz.: Mâverî, *A'lâmü'n-nübüvve* 1/154-155; Kadı İlyâz, *Şifâ* 1/343; Aliyyülkârî, *Şerhu's-Şifâ* 1/700.

Dehşet-engiz: Dehşet verici.

Ehâdis: Hadisler. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) mübarek söz ve davranışları.

Fesâhat: Açık, düzgün, kolay anlaşılacak şekilde ifade sanatı.

Hengâm: Vakit, devir.

İhbar-ı nebevî: Hz. Peygamber Efendimiz tarafından (s.a.s.) verilen haber.

Kemâl-i metânet: Tam bir dayanıklılık, sebat.

Kisrâ: Eski İnan padişahlarına verilen unvan.

Küffâr-ı Kureys: Kureys kafirleri. **Meâl:** Yaklaşık mana.

Sabır-sûz: Sabrı tüketen, bitiren.

Tahkik etmek: Doğruyu araştırıp açığa çıkarmak.

Teskin etmek: Sakinleştirmek, yatıştırmak.

◆ Hem nakl-i sahih-i kat'î ile Hâtîb İbni Ebî Beltea'nın* gizli, Kureyş'e gönderdiği mektubu haber vermiş. Hazreti Ali ile Mikdad'* göndermiş, "Filân mevkide bir şahista şöyle bir mektup var, alınız, getiriniz." Gittiler, aynı yerden aynı mektubu getirdiler. Hâtîb'ı celbetti. "Neden yaptın?" demiş, o da özür beyan etmiş, özrünü kabul etmiş.¹

◆ Hem nakl-i sahih-i kat'î ile Utbe İbni Ebî Leheb hakkında ferman etmiş ki: **اللَّهُ يَأْكُلُهُ كَلْبٌ** diye,² Utbe'nin âkıbet-i feciâsını haber vermiş. Sonra Yemen tarafına giderken bir arslan gelip onu yemiş, Peygamber (*aleyhissalâtü vesselâm*)'ın hem bedduasını, hem haberini tasdik etmiş.³

◆ Hem nakl-i sahih ile feth-i Mekke vaktinde Hazreti Bilâl Habeşî,* Kâbe damına çıkıp ezan okumuş. Rüesâ-yı Kureyş'ten Ebû Süfyan, Attab İbni Esîd* ve Hâris İbni Hişam* oturup konuştular. Attab dedi: "Pederim Esîd bahtiyardı ki bugünü görmedi." Hâris dedi ki: "Muhammed, bu siyah kargadan başka adam bulmadı mı ki müezzin yapsın?" Hazreti Bilâl Habeşî'yi tezyif etti. Ebû Süfyan dedi: "Ben korkarım, bir şey demeyeceğim. Kimse olmasa da, şu Bathâ'nın taşları ona haber verecek, o bilecek." Hakikaten, bir parça sonra Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) onlara rast geldi, harfiyyen konuştuklarını söyledi. O vakit Attab ile Hâris şehâdet getirdiler, müslüman oldular.⁴

İşte, ey bîcâre mülhid! Peygamber (aleyhissalâtü vesselâm)'ı tanımayan kalbsiz adam! Bak, Kureyş'in iki muannid büyükleri, birtek ihbar-ı gaybî ile imana geldiler. Ne kadar kalbin bozulmuş ki, mânevî tevâtürle bu ihbar-ı gaybî gibi binler mu'cizâtı işitiyorsun, yine kanaat-i tâmmen gelmiyor. Her ne ise, sadede dönüyoruz.

◆ Hem nakl-i sahih ile Gazve-i Bedir'de Hazreti Abbas, sahabelerin

¹ Bkz.: Buharî, *Cihâd* 141, *Megâzi* 46; Müslim, *Fezâilü's-sahabe* 161.

² "Allah'ın yırtıcı bir hayvanı onu yiyecek."

³ Bkz.: Taberî, *Câmiu'l-beyân* 27/41; Esbehânî, *Delâilü'n-nübüvve* s. 219; Münâvî, *Feyzu'l-kadir* 2/395.

⁴ Bkz.: İbni Hişam, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 5/75-76; Bagavî, *Meâlimü't-tenzil* 1/347; İbni Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye* 4/303.

Âkıbet-i feciâ: Kötü, feci son.

Bathâ: Mekke-i Mükerrerme'nin eski isimlerinden.

Celbetmek: Getirmek, huzuruna çağırarak.

Gazve-i Bedir: Bedir Savaşı.

İhbar-ı gaybî: Gayba ait, bilinmeyen bir şeyi haber vermek.

Kanaat-i tâmme: Tam kanaat etme, tamamen ikna olma.

Mânevî tevâtür: Yalanda ittifak etmeleri aklın mümkün olmayan birçok kişinin, farklı yer ve zamanlarda, farklı lâfızlarla bildirdikleri fakat anlamı aynı olan haber, bilgi.

Mu'cizât: Mu'cizeler.

Muannid: İnatçı.

Mülhid: İnkâr eden, dinsiz.

Peder: Baba.

Rüesâ-yı Kureyş: Kureyş reisleri, önde gelenleri.

Tezyif etmek: Alay etmek, küçük görmek.

eline esir düştüğü vakitte, fidye-i necat istenilmiş. O da demiş: “Param yok.” Hazreti Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) ferman etmiş ki: “Zevcen Ümmü Fadl yanında bu kadar parayı filân yere bırakmışsın.” Hazreti Abbas tasdik edip, “İkimizden başka kimsenin bilmediği bir sır idi.” O vakit kemâl-i imanı kazanıp İslâm olmuş.¹

♦ Hem nakl-i sahih-i kat’î ile muzır bir sâhir olan Lebid-i Yahudî, Resûl-i Ekrem’i (*aleyhissalâtü vesselâm*) rencide etmek için acıb ve müessir bir sihir yapmış. Bir tarağa saçları sarmış, üstünde sihir yapmış, bir kuyuya atmış. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), Hazreti Ali’ye ve sahabelere ferman etmiş: “Gidiniz, filân kuyuda bu çeşit sihir âletlerini bulup getiriniz.” Gitmişler, aynen öyle bulup getirmişler. Herbir ipi açıldıkça, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) dahi rahatsızlığından hiffet buluyordu.²

♦ Hem nakl-i sahih ile Ebû Hureyre* ve Huzeyfe* gibi mühim zâtlar bulunduğu bir heyette Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) ferman etmiş ki:

حَدَّثَنَا أَبُو هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي النَّارِ أَعْظَمُ مِنْ أَحَدٍ ضِرْسُ أَحَدِكُمْ فِي النَّارِ أَكْبَتِي،³ birinin irtidadıyla müthiş âkibetini haber vermiş. Ebû Hureyre dedi: “O heyetten –ben– bir adamla ikimiz kaldık. Ben korktum. Sonra öteki adam Yemâme Harbi’nde Müseylime tarafında bulunup mürted olarak katledildi.” İhbar-ı nebevînin hakikati çıktı.

♦ Hem nakl-i sahih ile Umeyr ve Safvan, müslüman olmadan evvel, mühim bir mala mukabil, Peygamber (*aleyhissalâtü vesselâm*)’ın katline karar verip, Umeyr ise Peygamber (*aleyhissalâtü vesselâm*)’ın katlini niyet ederek Medine’ye gelmiş. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) Umeyr’i gördü, yanına çağırdı, dedi: “Safvan ile maceranız budur.” Elini Umeyr’in göğsüne koydu; Umeyr “evet” dedi, müslüman oldu.⁴

¹ Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 1/353; Hâkim, *Müstedrek* 3/366; Beyhakî, *es-Sünenü’l-kübrâ* 6/322; İbni Sa’d, *et-Tabakâtü’l-kübrâ* 4/14.

² Bkz.: Nesâî, *Tahrîmü’l-dem* 20; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 4/367; İbni Ebî Şeybe, *Musannef* 5/40; Taberânî, *el-Mu’cemü’l-kebir* 5/180.

³ “Sizden birinizin dişi cehennemde Uhud dağından büyük olacaktır.” (Bkz.: Kadî İyâz, *Şifâ* 1/342; Süheylî, *er-Raudu’l-ünf* 4/355; Taberî, *Târîhu’l-ümem ve’l-mülûk* 2/278; İbni Hacer, *İsâbe* 2/552).

⁴ Bkz.: Taberânî, *el-Mu’cemü’l-kebir* 17/56-62; İbni Hişâm, *es-Siratü’n-nebeviyye* 3/212-214; İbni Sa’d, *et-Tabakâtü’l-kübrâ* 4/199-200; Beyhakî, *Delâilü’n-nübüvve* 3/147-148.

Acıb: Şaşırtıcı, hayret verici.

Âkubet: Sonuç, netice.

Fidye-i necat: Serbest bırakılması için verilecek fidye.

Hiffet: Hafiflik, rahatlama.

İrtidad: Dinden çıkma.

Katl: Öldürme.

Kemâl-i iman: Tam, mükemmel bir iman.

Muzır: Zararlı.

Müessir: Tesirli, etkili.

Mürted: İrtidat eden, İslâm Dininden dönen.

Sâhir: Sihirbaz.

Zevce: Eş, hanım.

Daha bunlar gibi pek çok sahih ihbarat-ı gaybiye vuku bulmuş. Meşhur Kütüb-ü Sitte-i Sahiha-i Hadisiye’de zikredilmiştir ve senedleriyle beyan edilmiştir. Bu risalede beyan edilen vâkıâtın ekseri, tevâtür-ü mânevî hükmünde kat’îdir, yakînidirler. Başta Buharî ve Müslim –ki, Kur’ân’dan sonra en sahih kitap olduklarını ehl-i tahkik kabul etmiş– ve sâir Sahih-i Tirmizî, Nesâ* ve Ebû Davud* ve Müstedrekü’l-Hâkim ve Müsned-i Ahmed İbni Hanbel ve Delâil-i Beyhakî gibi kitaplarda an’anesiyle beyan edilmiştir.

Şimdi, ey mülhid-i bihuş! “Muhammed Arabî (*aleyhissalâtü vesselâm*) akıllı bir adamdı” deyip geçme. Çünkü şu umûr-u gaybiyeye dair ihbarat-ı sâdika-yı Ahmediye (*aleyhissalâtü vesselâm*) iki şıktan hâli değil: Ya diyeceksin ki; o Zât-ı Kudsi’de öyle keskin bir nazar ve geniş bir dehâ var ki, mâzi ve müstakbeli ve umum dünyayı görür, bilir.. ve etraf-ı âlemi ve şark ve garbı temâşâ eder bir gözü.. ve geçmiş ve gelecek bütün zamanları keşfeder bir dehâsı vardır. Bu hâl ise beşerde olamaz! Eğer olsa, Hâlık-ı âlem tarafından verilmiş bir harika, bir mevhibe olur. Bu ise, tek başıyla bir mu’cize-i âzamdır.

*Veyahut inanacaksın ki; o Zât-ı Mübarek, öyle bir Zât’ın memuru ve şâkirdidir ki, her şey O’nun nazarında ve tasarrufundadır.. ve bütün envâ-ı kâinat ve bütün zamanlar O’nun taht-ı emrindedir.. defter-i kebîrinde her şey yazılıdır.. istediği zaman talebesine bildirir ve gösterir. Demek, Muhammed Arabî (*aleyhissalâtü vesselâm*), Üstad-ı Ezeli’sinden ders alır, öyle ders verir.*

An’ane: Bir hadisi “an fülân, an fülân, (falan, falan tarafından)” şeklinde râvilerini bildirerek nakletmek.

Defter-i kebîr: Büyük defter.

Ehl-i tahkik: Araştırmacı, büyük ilim adamları.

Envâ-ı kâinat: Kâinatın var olan türler.

Etraf-ı âlem: Âlemin her tarafı, dört bir yanı.

Hâlık-ı âlem: Âlemin, kâinatın yaratıcısı.

Hâli: Boş, uzak.

İhbarat-ı gaybiye: Gayba ait, bilinmeyen şeylere dair haberler, bilgilendirmeler.

İhbarat-ı sâdika-yı Ahmediye: Hz. Peygamber Efendimiz’in (a.s.m.) verdiği doğru haberler.

Kütüb-ü Sitte-i Sahiha-i Hadisiye: En müteber altı hadis kitabı:

Buharî, Müslim, Ebû Davud, Tirmizî, Nesâi, İbni Mâce.

Mâzi ve müstakbel: Geçmiş ve gelecek zaman.

Mevhibe: İhsan, vergi, hediye.

Mu’cize-i âzam: Pek büyük mu’cize.

Mülhid-i bihuş: Sersem, akılsız inancsız, ateist.

Sahih: Doğru.

Sened: Hadis metnini birbirine nakleden râvilerden oluşan isim zinciri.

Şâkirt: Öğrenci, talebe.

Şark ve garp: Doğu ve batı.

Taht-ı emir: Emri altında, emrinde.

Temâşâ etmek: Bakmak, seyretmek.

Tevâtür-ü mânevî: Yalanda ittifak etmeleri aklen mümkündür

olmayan birçok kişinin, farklı yer ve zamanlarda, farklı lâfızlarla bildirdikleri fakat anlamı aynı olan haber, bilgi.

Umûr-u gaybiye: Gayba, görünmeyen âleme ait şeyler, işler.

Üstad-ı Ezeli: Ezelden beri var olan Ebedî Üstad.

Vâkıât: Hâdiseler, olaylar.

Vuku bulmak: Olmak, meydana gelmek.

Yakîni: Şüphesiz, kesin bir bilgi niteliği olan.

Zât-ı Kudsi: Mukaddes, tertemiz Zât.

Zât-ı Mübarek: Bereketli, kutlu Zât.

◆ Hem nakl-i sahih ile Hazreti Hâlid'i, harp için Dûmetü'l-Cendel reisi olan Ükeydir'e gönderdiği vakit ferman etmiş ki: **إِنَّكَ سَتَجِدُهُ يَصِيدُ الْبَقَرَ** diye,¹ bakar-ı vahşî avında bulacağını, kavgasız esir edileceğini ihbar etmiş. Hazreti Hâlid gitmiş, aynen öyle bulmuş, esir etmiş, getirmiş.

◆ Hem nakl-i sahih ile Kureyş, Benî Hâşim aleyhinde yazdıkları ve Kâbe'nin sakfına astıkları sayfa hakkında ferman etmiş ki: “Kurtlar yazılarınızı yemiş; yalnız, sayfadaki esmâ-yı ilâhiyeye ilişmemişler.” Haber vermiş. Sonra sayfaya bakmışlar, aynen öyle olmuş.²

◆ Hem nakl-i sahih ile “Beytü'l-Makdis'in fethinde büyük bir tâun çıkacak”³ ferman etmişti. Hazreti Ömer zamanında Beytü'l-Makdis fetholundu.⁴ Ve öyle bir tâun çıktı ki, üç günde yetmiş bin vefiyât oldu.⁵

◆ Hem nakl-i sahih ile o zamanda vücûdu olmayan Basra⁶ ve Bağdat'ın vücûda geleceklerini.. ve Bağdat'a dünya hazinelerinin gireceğini..⁷ ve Türkler ve Bahr-i Hazar etrafındaki milletlerle Araplar muharebe edeceklerini..⁸ ve sonra onlar, çoklukla İslâmiyet'e girecek; Araplara, Araplar içinde hâkim olacaklarını haber vermiş. Demiş ki:

يُوشِكُ أَنْ يَكْثُرَ فِيكُمْ الْعَجْمُ يَأْكُلُونَ فَيْتَكُمْ وَيَضْرِبُونَ رِقَابَكُمْ⁹

◆ Hem ferman etmiş ki:

¹ Bkz.: İbni Hişâm, *es-Siratü'n-nebeviyye* 5/207-208; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 9/187; İbni Hibbân, *Sikât* 2/97; Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk* 2/185.

² Bkz.: İbni İshak, *Sire* 2/147; İbni Hişâm, *es-Siratü'n-nebeviyye* 2/221; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/188-189, 208-209; Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk* 1/553.

³ Buharî, *Cizye* 15; İbni Mâce, *Fiten* 25; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 6/22, 25, 27.

⁴ İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 3/283; Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk* 2/448; İbni Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye* 7/55-58.

⁵ Bkz.: Münâvî, *Feyzu'l-kadir* 4/95; Aliyülkârî, *Şerhu's-Şifâ* 1/696.

⁶ Bkz.: Ebû Davud, *Melâhim* 10; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 5/44; Tayâlisî, *Müsned* s. 117; İbni Hibbân, *Sahih* 15/148.

⁷ Bkz.: Hatîb el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd* 1/28-33, 10/203, 14/54; Ebû Amr ed-Dâni, *Fiten* 3/719, 4/905; Deylemî, *Müsned* 2/73.

⁸ Bkz.: Buharî, *Cihâd* 95, 96, *Menâkıb* 25; Müslim, *Fiten* 63-66.

⁹ “Sizin aranızda Acemlerin (sâir milletlerin) çoğalması, hazine gelirlerinizi yiyip tüketmeleri ve size hâkimiyet kurmaları yakındır.” Ma'mer b. Râşid, *el-Câmi* 11/385; Bezzâr, *Müsned* 6/359, 7/291; Hâkim, *Müstedrek* 4/557, 564.

Bahr-i Hazar: Hazar Denizi.

mensup olduğu soy.

Tâun: Vebâ.

Bakar-ı vahşî: Yabânî sığır.

Beytü'l-Makdis: Mescid-i Aksâ.

Vefiyât: Vefatlar, ölümler.

Benî Hâşim: Hâşim oğulları. Hz. Peygamber Efendimiz'in (a.s.m.)

Esmâ-yı ilâhiye: Allah'ın güzel isimleri.

هَلَاكُ أُمَّتِي عَلَى يَدَيِ أُغَيْلِمَةَ مِنْ قُرَيْشٍ diye,¹ Emeviyenin Yezid ve Velid gibi şerir reislerinin fesâdını haber vermiş.

♦ Hem Yemâme gibi bir kısım yerlerde irtidat vuku bulacağını haber vermiş.²

♦ Hem Gazve-i Meşhure-i Hendek'te ferman etmiş ki:
الآن نَعْرُوهُمْ وَلَا يَغْرُونَنَا diye,³ “Bundan sonra onlar bana değil, belki ben onlara hücum edeceğim.” Haber vermiş.. haber verdiği gibi çıkmış.⁴

♦ Hem nakl-i sahih ile vefatından bir iki ay evvel ferman etmiş ki:
إِنَّ اللَّهَ خَيْرٌ عَبْدًا بَيْنَ الدُّنْيَا وَبَيْنَ مَا عِنْدَهُ فَاخْتَارَ مَا عِنْدَ اللَّهِ diye⁵ vefatını haber vermiş.

♦ Hem Zeyd İbni Sûhân hakkında ferman etmiş ki:
زَيْدٌ يَسْبِقُهُ عَضْوٌ مِنْهُ إِلَى الْجَنَّةِ diye.⁶ Bir zaman sonra, Nihâvend harbinde bir eli kesilmiş.⁷ Demek, en evvel o el şehid olup mânen cennete gitmiş.

İşte, bütün bahsettiğimiz umûr-u gaybiye, on kısım envâ-ı mu'cizâtından birtek nevidir. O nev'in on kısmından bir kısmını söylemedik. Şimdi, bu kısım-la beraber, i'câz-ı Kur'ân'a dair Yirmi Beşinci Söz'de gayet geniş ihbar-ı gayb nev'inin, dört nev'ini icmâlen beyan etmişiz. İşte buradaki nevi ile beraber,

1 “Ümmetimin helâki Kureyş'ten bazı toy delikanlıların eliyle olacaktır.” (Buharî, *Fiten* 3; Müslim, *Fiten* 74; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 2/299, 485, 520).

2 Bkz.: Buharî, *Menâkıb* 25, *Megâzi* 70, 71; Müslim, *Rüya* 21, 22.

3 Buharî, *Megâzi* 29; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 4/262, 6/394; Tayâlisî, *Müsned* s. 182; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 7/98.

4 Bkz.: İbni Hişâm, *es-Siratü'n-nebeviyye* 4/216; Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 3/457; Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülük* 2/104.

5 “Allah, dünya ile kendi katındaki arasındaki tercihi kuluna bıraktı. O da Allah katındakini tercih etti.” (Bkz.: Buharî, *Fezâilü ashabi'n-Nebî* 3; Müslim, *Fezâilü's-sahabe* 2).

6 Kadî İyâz, *Şifâ* 1/343; Mâverîdî, *A'lâmü'n-nübüvve* 1/121. Ayrıca bkz.: Ebû Ya'lâ, *Müsned* 1/393; Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/416. Ayrıca kendisinin Cemel'de şehit olduğuna dair bkz.: İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 6/123; İbni Abdilber, *İstiâb* 2/556; Hatîb el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd* 8/439.

7 Bkz.: İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 6/124.

Envâ-ı mu'cizât: Mu'cize çeşitleri.

Gazve-i Meşhure-i Hendek: Meşhur Hendek Savaşı.

İcâz-ı Kur'ân: İnsanları, benzerini yapmaktan âciz bırakan

Kur'ân-ı Kerim'in üslubu.

İcmâlen: Kısaca, özet olarak.

İhbar-ı gayb: Görünmeyen, bilinmeyen şeylerden bahsetme, haber verme.

İrtidat: Dinden çıkma.

Nev: Tür, çeşit.

Şerir: Şerli, şirret.

Üzuv: Organ.

Vuku bulmak: Olmak, meydana gelmek.

Kur'ân'ın lisanıyla gaybdan haber verilen o dört büyük nevi beraber düşün, gör ki; ne kadar kat'î, şüphesiz, parlak, kuvvetli, kavî bir burhan-ı risalettir ki; bütün bütün kalbi, aklı bozulmayan, elbette iman edecek ki; *Zât-ı Ahmediye* (*aleyhissalâtü vesselâm*), *hâlık-ı küllî şey ve allâmü'l-guyûb olan bir Zât-ı Zülcelâl'in resûlüdür ve O'ndan haber alıyor.*

Yedinci Nükteli İşaret

Mu'cizât-ı nebeviyenin *bereket-i taam* hususunda olan kısmından birkaç kat'î ve mânen mütevâtir misaline işaret edeceğiz. Bahisten evvel bir mukaddime zikri münasiptir.

Mukaddime

Şu gelecek bereketli mu'cizât misalleri, her biri müteaddit tarikle, hatta bazıları on altı tarikle sahih bir surette nakledilmiş. Ekserisi bir cemaat-i kesire huzurunda vuku bulmuş; o cemaat içinde muteber ve sâdik insanlar onlardan bahsedip nakletmişler. Mesela, "Sâ' denilen dört avuç taamdan yetmiş adam yemişler, tok olmuşlar."¹ naklediyor. O yetmiş adam onun sözünü işitiyor, tekzib etmiyor. Demek sükût ile tasdik ediyorlar. Hâlbuki, o asr-ı sıdk ve hakikatte ve o hakperest ve ciddî ve doğru adam olan sahabeler, zerre miktar yalanı görse, red ve tekzib ederler. Hâlbuki, bahsedeceğimiz vâkıaları çoklar rivayet etmiş ve ötekiler de sükût ile tasdik etmişler. Demek, her bir hâdise mânen mütevâtir gibi kat'idir.

✓ *Hem sahabeler, Kur'ân'ın ve âyetlerin hıfzından sonra, en ziyâde*

¹ Buharî, *Menâkıb* 25, *Et'ime* 6; Müslim, *Eşribe* 142.

Allâmü'l-guyûb: Olmuş olacak bütün gaybları bilen Hz. Allah.

Asr-ı sıdk ve hakikat: Doğruluğun ve gerçeğin hâkim olduğu asır.

Bereket-i taam: Yemeklerde görülen bereket.

Burhan-ı risalet: Peygamberlik delili.

Cemaat-i kesire: Büyük, kalabalık bir topluluk.

Hakperest: Hak ve adâleti gözetten.

Hâlık-ı küllî şey: Her şeyi yaratan.

Hıfz: Ezberleme, koruma.

Kavî: Güçlü.

Mânen mütevâtir: Yalanda ittifak etmeleri aklen mümkün olmayan birçok kişinin, farklı yer ve zamanlarda, farklı lâfızlarla bildirdikleri fakat anlamı aynı olan haber, bilgi.

Mu'cizât-ı nebeviye: Peygamber Efendimiz'e (s.a.s.) ait mu'cizeler.

Müteaddit: Birden çok, çeşitli.

Resûl: Peygamber.

Sâ': Yaklaşık 3 - 3,5 kg.lık bir ağırlık ölçü birimi.

Sahih: Doğru.

Sükût: Susma, sessiz kalma.

Tarik: Yol.

Tekzib etmek: Yalanlamak.

Vâkıa: Hâdise, olay.

Zât-ı Ahmediye: Hz. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) mümtaz kişiliği.

Zât-ı Zülcelâl: Sonsuz gücün ve hâkimiyetin sahibi Yüce Zât.

Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselâm) ef'âl ve akvâlinin muhafazasına, bahusus ahkâma ve mu'cizâta dair ahvâline bütün kuvvetleriyle çalıştıklarını ve sıhatlerine pek çok dikkat ettiklerini, tarih ve siyer şehâdet ediyor. Resûl-i Ekrem'e (aleyhissalâtü vesselâm) ait en küçük bir hareketi, bir sîreti, bir hâli ihmâl etmemişler. Ve etmediklerini ve kaydettiklerini, kütüb-ü ehâdisiye şehâdet ediyor.

✓ Hem Asr-ı Saadet'te, mu'cizâtı ve medar-ı ahkâm ehâdisi, kitâbetle çoklar kaydedip yazdılar. Hususan Abâdile-i Seb'a kitabetle kaydettiler. Hususan, Tercümanü'l-Kur'ân olan Abdullah İbni Abbas^{1*} ve Abdullah İbni Amr İbni'l-Âs,^{2*} bahusus otuz kırk sene sonra tâbiînin binler muhakkikleri, ehâdisi ve mu'cizâtı yazıyla kaydettiler.³

✓ Daha ondan sonra, başta dört imam u müçtehit ve binler muhakkik muhaddisler naklettiler, yazıyla muhafaza ettiler.

✓ Daha hicretten iki yüz sene sonra, başta Buharî, Müslim, Kütüb-ü Sitte-i makbûle vazife-i hıfzı omuzlarına aldılar. İbnü'l-Cevzî gibi şiddetli

¹ Bu sıfatın bizzat Efendimiz (s.a.s.) tarafından kendisine verildiğine dair bkz.: İbni Ebî Şeybe, *Musannef* 6/383; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 2/366; Hâkim, *Müstedrek* 3/618; İbni Abdilberri *İstiâb* 3/935. Ayrıca hadisleri yazarak kaydettiğine dair bkz.: İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 5/293; Zehebi, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ* 4/480; Mizzî, *Tehzibü'l-Kemâl* 24/174.

² Bu büyük sahibinin, hadisleri yazarak kaydettiğine dair bkz.: Buharî, *İlim* 39; Tirmizî, *İlim* 12, *Menâkıb* 46; Dârimî, *Mukaddime* 43.

³ Bkz.: Tirmizî, *el-İlel* s. 756; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 5/481; Râmehermürzî, *el-Muhaddisü'l-fâsil* s. 223; Hatib el-Bağdâdî, *el-Kifâye fi ilmi'r-rivâye* 1/402.

Abâdile-i Seb'a: İsimleri Abdullah olan yedi sahâbi: 1- Abdullah İbni Abbas, 2- Abdullah İbni Ömer, 3- Abdullah İbni Mes'ud, 4- Abdullah İbni Amr İbni'l-Âs, 5- Abdullah İbni Selâm, 6- Abdullah İbni Ravâha, 7- Abdullah İbni Efvâ (r.an-hum).

Ahkâm: Hükümler.

Ahvâl: Hâller, durumlar.

Akvâl: Sözler, ifadeler.

Asr-ı Saadet: Peygamber Efendimiz (s.a.s.) ile şereflenen kutlu asır.

Bahusus: Özellikle.

Dört imam u müçtehit: Dinin temel kaynaklarından hüküm çıkarmada özel metod sahibi, dört mezhebin imamları: İmam

Ebû Hanife, İmam Şâfiî, İmam Mâlik, İmam İbni Hanbel (r.an-hum).

Ef'âl: Fiiller, işler.

Ehâdis: Hadisler. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) mübarek söz ve davranışları.

Kitâbet: Yazı, yazma.

Kütüb-ü ehâdisiye: Hadis kitapları.

Kütüb-ü Sitte-i makbûle: Güvenilir, kaynak kabul edilmiş altı hadis kitabı. (Buharî, Müslim, Ebû Davud, Tirmizî, Nesâî, İbni Mâce).

Medar-ı ahkâm: Hüküm vesilesi, kaynağı.

Mu'cizât: Mu'cizeler.

Muhaddis: Hadis âlimi.

Muhakkik: Sürekli hakikatin peşinde, kılı kırk yararcasına araştıran.

Sihhat: Doğruluk, gerçeklik.

Sîret: Huy, tabiat.

Siyer: Hz. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) hayatını ve özelliklerini konu edinen ilim dalı.

Tâbiîn: Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) ashabına yetişen nesil.

Tercümanü'l-Kur'ân: Kur'ân-ı Kerim'i isabetli yorumlarıyla tefsir ettiğiinden dolayı İbni Abbas'a (r.a.) verilen "Kur'ân müfessiri" anlamında bir unvan.

Vazife-i hıfz: Koruma, kollama görevi.

binler münekkitler çıkıp, bazı mülhidlerin veya fikirsiz veya hıfzsız veya nâdanların karıştırdıkları mevzû ehâdisi tefrik ettiler, gösterdiler.

✓ Sonra, ehl-i keşfin tasdikiyle, yetmiş defa Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) temessül edip yakaza hâlinde onun sohbetiyle müşerref olan¹ Celâleddin Süyûtî* gibi allâmeler ve muhakkikler, ehâdis-i sahîhanın elmaslarını, sâir sözlerden ve mevzûâtтан tefrik ettiler.

İşte bahsedeceğimiz hâdiseler, mu'cizeler; böyle elden ele, kuvvetli, emin, müteaddit ve çok, belki hadsiz ellerden, sağlam olarak bize gelmiş.² *إِشْتَهَ الْحَمْدُ لِلَّهِ هَذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي*.² İşte buna binâen, “Bu zamana kadar uzun mesafeden gelen, şu zamandan tâ o zamana kadar bu hâdiseleri, nasıl bileceğiz ki karışmamış ve sâfidir?” hatıra gelmemelidir!

Berekete Dair Mu'cizât-ı Kat'iyenin

Birinci Misali: Başta Buharî ve Müslim, Kütüb-ü Sitte-i Sahîha müttefik kan haber veriyorlar ki:

Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) Hazreti Zeyneb* ile tezevvücü velîmesinde, Hazreti Enes'in vâlidesi Ümmü Süleym, bir iki avuç hurmayı yağla kavurarak bir kaba koyup Hazreti Enes'le Peygamber (*aleyhissalâtü vesselâm*)'a gönderdi. Enes'e ferman etti ki: “Filân, filânı çağır! Hem, kime tesadüf etsen davet et!” Enes de kime rast geldiyse çağırıldı. Üç yüz kadar sahabe gelip Suffe ve Hücre-i Saadet'i doldurdular.

Ferman etti: *تَحَلَّقُوا عَشْرَةَ عَشْرَةَ* Yani, “Onar onar halka olunuz.” Sonra, mübarek elini o az taam üzerine koydu, dua etti, “Buyurun!” dedi. Bütün o

¹ İbnü'l-İmâd, *Şezerâtü'z-zeheb* 4/54; Nebhâni, *Câmiu kerâmâtî'l-evliyâ* 2/158.

² “Allah'a hamdolsun; bu Rabbimin ihsanıdır.”

Allâme: Mâlûmatı çok geniş âlim.

Ehâdis-i sahîha: Sahih, doğru hadisler.

Ehl-i keşf: Allah'ın bazı gaybları bildirdiği basiretleri açık veliler.

Hıfz: Hâfıza, ezberleme, akılda tutma yeteneği.

Hücre-i Saadet: Saadet yuvası. Hz. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) mescidinin yanında, huzur ve mutluluk kaynağı, tek odalı evi.

Mevzû ehâdis / mevzûât: Peygamber Efendimiz'e (s.a.s.) mâl edilmesine rağmen O'nun söylemediği sözler.

Mülhid: İnkâr eden, dinsiz.

Münekkit: Tenkitçi, tenkit eden.

Müteaddit: Birden çok, çeşitli.

Müttefik: İttifak ederek, oy birliğiyle.

Nâdan: Cahil, kaba.

Suffe: Sofa. Kendilerini Peygamber Efendimiz'den (s.a.s.) istifadeye, İslâm'a hizmete vakfetmiş

sahabilerin kaldığı Efendimiz'in (s.a.s.) mescidinin yanında bulunan bölüm.

Taam: Yemek.

Tefrik etmek: Ayırmak, ayıklamak.

Temessül: Suret veya mahiyetin aksetmesi, görünmesi.

Tezevvüc: Evlenme.

Velîme: Dügün yemeği.

Yakaza: Uyanıklık.

üç yüz adam yediler, tok olup kalktılar. Enes'e ferman etmiş: "Kaldır!" Enes demiş ki: "Bilmedim, taam kabını koyduğum vakit mi taam çoktu, yoksa kaldırdığım vakit mi çoktu, fark edemedim."¹

İkinci Misal: Mihmandâr-ı nebevî Ebû Eyyûbi'l-Ensârî* hânesine teşrif-i nebevî hengâmında Ebû Eyyûb der ki:

Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) ve Ebûbekri's-Sıddık'a kâfi gelecek iki kişilik yemek yaptım. Ona ferman etti: ²أَدْعُ ثَلَاثِينَ مِنْ أَشْرَافِ الْأَنْصَارِ Otuz adam geldiler, yediler. Sonra ferman etti: ³أَدْعُ سِتِّينَ Altmış daha davet ettim. Geldiler, yediler. Sonra ferman etti ⁴أَدْعُ تِسْعِينَ Doksan daha davet ettim. Geldiler, yediler. Kaplarda yemek daha kaldı. Bütün gelenler o mu'cize karşısında İslâmiyet'e girip biat ettiler. O iki kişilik taamdan yüz seksen adam yediler.⁵

Üçüncü Misal: Hazreti Ömer İbnü'l-Hattab⁶ ve Ebû Hureyre⁷ ve Seleme İbnü'l-Ekva'^{8*} ve Ebû Amra el-Ensârî⁹ gibi müteaddit tariklerle diyorlar ki:

Bir gazvede ordu aç kaldı. Resûl-i Ekrem'e (*aleyhissalâtü vesselâm*) müracaat ettiler. Ferman etti ki: "Heybelerinizde kalan bâkiye-i erzakı toplayınız." Herkes azar birer parça hurma getirdi. En çok getiren, dört avuç getirebildi. Bir kilime koydular.

Seleme der ki: "Mecmuunu ben tahmin ettim, oturmuş bir keçi kadar ancak vardı." Sonra Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) bereketle dua edip

¹ Kadı İyâz, *Şifâ* 1/297. Ayrıca bkz.: Buhârî, *Nikâh* 64; Müslim, *Nikâh* 94-95.

² "Ensârın eşrâfından otuz kişi çağır."

³ "Altmış daha çağır."

⁴ "Doksan kişi daha çağır."

⁵ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 4/185; Firyâbi, *Delâilü'n-nübüvve* 1/44; Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/94; İbni Abdilberr, *Temhid* 1/295.

⁶ Kadı İyâz, *Şifâ* 1/293.

⁷ Müslim, *İman* 44-45; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 2/421, 3/11; Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 5/246.

⁸ Buhârî, *Şerike* 1, *Cihâd* 123; Müslim, *Lukata* 19.

⁹ Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 3/417; Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 5/244, 6/279; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 1/211.

Bâkiye-i erzak: Kalan yiyecekler.

Biat etmek: Bağlılığını bildirmek, hâkimiyetini tanımak, idaresi altına girmek.

Gazve: Gazâ, savaş.

Hengâm: Vakit, devir.

Mecmu: Bütün, toplam.

Mihmandâr-ı nebevî: Hz. Peygamber Efendimiz'e (s.a.s.) ev sahipliği yapan, O'nu ağırlama

bahtıyarlığına mazhar olan.

Tarîk: Yol.

Teşrif-i nebevî: Hz. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) şeref vermesi.

ferman etti: “Herkes kabını getirsin.” Koşuştular, geldiler. O ordu içinde hiçbir kap kalmadı, hepsini doldurdular. Hem fazla kaldı. Sahabeden bir râvi demiş: “O bereketin gidışatından anladım: Eğer ehl-i arz gelseydi, onlara dahi kâfi gelecekti.”

Dördüncü Misal: Başta Buharî ve Müslim, kütüb-ü sahiha beyan ediyorlar ki, Abdurrahmân İbni Ebî Bekri’s-Sıddık* der:

Biz yüz otuz sahabe, bir seferde Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) ile beraberdik. Dört avuç miktarı olan bir sâ’ ekmeğe için hamur yapıldı. Bir keçi dahi kesildi, pişirildi; yalnız ciğer ve böbrekleri kebab yapıldı. Kasem ederim, o kebaptan, yüz otuz sahabeden her birisine bir parça kesti, verdi. Sonra Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) pişmiş eti iki kâseye koydu. Biz umumumuz tok oluncaya kadar yedik, fazla kaldı. Ben fazlasını deveye yükledim.¹

Beşinci Misal: Kütüb-ü sahiha kat’iyetle beyan ediyorlar ki; Gazve-i Garrâ-yı Ahzab’da, meşhur Yevmü’l-Hendek’te, Hazreti Câbirü’l-Ensârî kasemle ilân ediyor:

O günde, dört avuç olan bir sâ’ arpa ekmeğinden, bir senelik bir keçi oğlağından bin adam yediler ve öylece kaldı. Hazreti Câbir der ki; o gün yemek, hânemde pişirildi. Bütün bin adam o sâ’dan, o oğlaktan yediler, gittiler. Daha tenceremiz dolu kaynıyor, daha hamurumuz ekmeğe yapılıyor. O hamura, o tencereye mübarek ağzının suyunu koyup bereketle dua etmişti.²

İşte, şu mu’cize-i bereketi, bin zâtın huzurunda, onları ona alâkadar göstererek Hazreti Câbir kasemle ilân ediyor. Demek şu hâdise, bin adam rivayet etmiş gibi kat’î denilebilir.

Altıncı Misal: Nakl-i sahih-i kat’î ile hâdim-i nebevî Hazreti Enes’in amcası meşhur Ebû Talha* der ki:

Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), yetmiş-seksen adamı, Enes’in koltuğu altında getirdiği az arpa ekmeğinden tok oluncaya kadar yedirdi. “O az

¹ Buharî, *Hibe* 28, *Et’ime* 6; Müslim, *Eşribe* 175.

² Buharî, *Megâzi* 29; Müslim, *Eşribe* 141.

Ehl-i arz: Yeryüzü halkı.

Gazve-i Garrâ-yı Ahzab: Muh-teşem Hendek Savaşı.

Hâdim-i nebevî: Hz. Peygamber Efendimiz’in (s.a.s.) hizmetkârı.

Kasem etmek: Yemin etmek.

Kütüb-ü sahiha: Doğru, güvenilir kitaplar.

Nakl-i sahih-i kat’î: Doğruluğu kesin nakil, rivayet.

Sâ’: Yaklaşık 3 -3,5 kg.lık bir ağırlık ölçü birimi.

Yevmü’l-Hendek: Hendek savaşı günü.

ekmekleri parça parça ediniz!” emretti ve bereketle dua etti. Menzil dar olduğundan, onar onar gelip yediler, tok olarak gittiler.¹

Yedinci Misal: Nakl-i sahih-i kat’î ile Şifâ-yı Şerif ve Müslim gibi kütüb-ü sahiha beyan ederler ki:

Hazreti Câbiru’l-Ensârî diyor: Bir zât, Resûl-i Ekrem’den (*aleyhissalâtü vesselâm*) iyâli için taam istedi. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) yarım yük arpa verdi. Çok zaman o adam iyâliyle ve misafirleriyle o arpadan yediler. Bakıyorlar, bitmiyor. Noksaniyetini anlamak için ölçtüler. Sonra bereket dahi kalktı; noksan olmaya başladı. Resûl-i Ekrem’e (*aleyhissalâtü vesselâm*) geldi, vak’a-yı beyan etti. Ona cevaben ferman etti: *لَوْ لَمْ تَكُلْهُ لَأَكَلْتُمْ مِنْهُ وَلَقَامَ بِكُمْ* Yani, “Eğer kile ile tecrübe etmeseydiniz, hayatınızca size yeterdi!”²

Sekizinci Misal: Tirmizî* ve Nesâî ve Beyhakî* ve Şifâ-yı Şerif gibi kütüb-ü sahiha beyan ediyorlar ki:

Hazreti Semure İbni Cündüb der: Resûl-i Ekrem’e (*aleyhissalâtü vesselâm*) bir kâse et geldi. Sabahtan akşama kadar fevc fevc adamlar geldiler, yediler.³

İşte, mukaddimede beyan ettiğimiz sırra binâen, şu vâkıa-yı bereket yalnız Semure’nin rivayeti değil; belki Semure, o yemeği yiyen cemaatlerin mümessili gibi, onların nâmına ve tasdiklerine binâen ilân ediyor.

Dokuzuncu Misal: Şifâ-yı Şerif sahibi ve meşhur İbni Ebî Şeybe* ve Taberânî* gibi mevsûk ve sahih muhakkikler rivayetiyle Hazreti Ebû Hureyre der:

Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) bana emretti: “Mescid-i Şerif’in suffesini mesken ittihaz eden yüzden ziyâde fukara-yı muhacirini davet et.” Ben dahi onları aradım, topladım. Umumumuza bir tabla taam konuldu. Biz

¹ Buharî, *Menâkıb* 25, *Et’ime* 6, 48; Müslim, *Eşribe* 142.

² Müslim, *Fedâil* 9; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 3/337, 347; Beyhakî, *Delâilü’n-nübüvve* 6/114.

³ Tirmizî, *Menâkıb* 5; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 5/12, 18; Dârimî, *Mukaddime* 9; Nesâî, *es-Sünenü’l-kübrâ* 4/170.

Fevc fevc: Akın akın, gruplar hâlinde.

Fukara-yı muhacirin: Fakir muhâcirler.

İttihaz etmek: Edinmek, addetmek.

İyâl: Bir kimsenin bakmakla

yükümlü olduğu kimseler, aile.

Kile: Ölçme, tartma.

Mevsûk: Güvenilir, doğru.

Muhakkik: Sürekli hakikatin peşinde, kılı kırk yararcasına araştıran.

Mümessil: Temsil eden, temsilci.

Sahih: Doğru.

Vak’a: Hâdise, olay.

Vâkıa-yı bereket: Bereket hâdisesi.

istediğimiz kadar yedik, kalktık. O kâse konulduğu vakit nasıl idi, yine öyle dolu kaldı. Yalnız parmakların izi taamda görünüyordu.¹

İşte Hazreti Ebû Hureyre, umum Kâmilîn-i Ehl-i Suffe tasdikine istinâden, onlar nâmına haber verir. Demek, mânen umum Ehl-i Suffe rivayet etmiş gibi kat'îdir. Hem hiç mümkün müdür ki, o haber hak ve doğru olmasa, o sâdik ve kâmil zâtlar sükût edip tekzib etmesinler?

Onuncu Misal: Nakl-i sahih-i kat'î ile Hazreti İmam Ali der:

Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), Benî Abdilmuttalib'i cemetti. Onlar kırk adam idiler. Onlardan bazıları bir deve yavrusunu yerdı ve dört kıyye süt içerdı. Hâlbuki, umum onlara bir avuç kadar bir yemek yaptı, umum yiyip tok oldular, yemek eskisi gibi kaldı. Sonra, üç dört adama ancak kâfi gelir ağaçtan bir kap içinde süt getirdi. Umumen içtiler, doydular, içilmemiş gibi bâki kaldı.²

İşte, Hazreti Ali'nin şecâati ve sadâkati kat'iyetinde bir mu'cize-i bereket!

On Birinci Misal: Nakl-i sahih ile Hazreti Ali ve Fâtımatü'z-Zehrâ* velîmesinde, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), Bilâl Habeşî'ye emretti: "Dört-beş avuç un, ekmek yapılınsın ve bir deve yavrusu kesilsin!" Hazreti Bilâl der: Ben taamı getirdim. Mübarek elini üstüne vurdu. Sonra tâife tâife sahabeler geldiler, yediler, gittiler. O yemekten bâki kalan miktara yine bereketle dua etti. Bütün ezvâc-ı tâhîrâta, her birine birer kâse gönderildi. Emretti ki: "Hem yesinler, hem yanlarına gelenlere yedirsinler!"³

Evet böyle mübarek bir izdivaçta, elbette böyle bir bereket lâzımdır ve vukuu kat'îdir.

¹ İbni Ebî Şeybe, *Musannef* 6/315; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 3/195; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/256.

² Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 1/159; Ahmed İbni Hanbel, *Fedâilü's-sahabe* 2/712; Taberî, *Câmiu'l-bevân* 19/122; Kadı İyâz, *Şifâ* 1/293-294.

³ Abdurrezzak, *Musannef* 5/487; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 22/411, 24/133; Kadı İyâz, *Şifâ* 1/297.

Benî Abdilmuttalib: Abdilmuttalib oğulları, Hz. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) akrabaları.
Cemetmek: Toplamak, bir araya getirmek.

Ezvâc-ı tâhîrât: Tertemiz eşler anlamında Hz. Peygamber (s.a.s.) Efendimiz'in eşlerine verilen genel ad.

İstinâden: Dayanarak.

İzdivaç: Evlilik, evlenme.

Kâmilîn-i Ehl-i Suffe: Hz. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) mescidinin yanındaki bölümde kalan, hayatlarını O'ndan istifade etmeye, İslâm'a hizmete adanmış mükemmel kimseler.

Kıyye: Okka. 1282 gramlık eski

bir ağırlık ölçüsü.

Sükût: Susma, sessiz kalma.

Şecâat: Yiğitlik, cesaret.

Taam: Yemek.

Tekzib etmek: Yalanlamak.

Velime: Düğün yemeği.

Vuku: Olma, meydana gelme.

On İkinci Misal: Hazreti İmam Câfer Sâdık, pederleri İmam Muhammedül-Bâkır'dan,* o da pederi İmam Zeynelâbidin'den, o dahi İmam Ali'den nakleder ki:

Fâtimatü'z-Zehrâ, yalnız ikisine kâfi gelecek bir yemek pişirdi. Sonra Ali'yi gönderdi, tâ Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtu vesselâm*) gelsin, beraber yesinler. Teşrif etti ve emretti ki, o yemekten her bir ezvâcna birer kâse gönderildi. Sonra kendine, hem Ali'ye, hem Fâtıma ve evlâtlarına birer kâse ayrıldıktan sonra, Hazreti Fâtıma der: "Tenceremizi kaldırdık, daha dolu olup taşıyordu. Meşiet-i ilâhiye ile, hayli zaman o yemekten yedik."¹

Acaba niçin bu nurâni, yüksek silsile-i rivayetden gelen şu mu'cize-i berekete, gözünle görmüş gibi inanmıyorsun? Evet, buna karşı şeytan dahi bahane bulamaz.

On Üçüncü Misal: Ebû Davud ve Ahmed İbni Hanbel* ve İmam Beyhakî gibi sadûk imamlar, Dükeyn İbni Saîdi'l-Müzeniyi'l-Has'amî'den,² hem altı kardeşle beraber sohbe müşerref ve sahabelerden olan Nu'man İbni Mukarrinî'l-Ahmesiyi'l-Müzenî'den,³ hem Cerir'den⁴ naklederek, müteaddit tarîklerle Hazreti Ömer İbnü'l-Hattab'dan naklediyorlar ki:

Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtu vesselâm*) Hazreti Ömer'e emretti: "Ahmes kabilesinden gelen dört yüz atlıya yolculuk için zâd ü zahîre ver!" Hazreti Ömer dedi: "Ya Resûlallah! Mevcut zahîre birkaç sâ'dır. Kümesi, oturmuş bir deve yavrusu kadardır." Ferman etti: "Git, ver!" O da gitti, yarım yük hurmadan, dört yüz süvariye kifâyet derecesinde zâd ü zahîre verdi. Ve dedi: "Hiç noksan olmamış gibi eski hâlinde kaldı."

İşte şu mu'cize-i bereket, dört yüz adamla ve bahusus Hazreti Ömer

¹ İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/186-187; Kadı İyâz, *Şifâ* 1/294; İbnü'l-Cevzî, *Muntazam* 3/88; İbni Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân* 1/361 (Ebû Ya'lâ'dan naklen).

² Bkz.: Ebû Davud, *Edeb* 157-158; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 4/174; Buharî, *et-Târihu'l-kebir* 3/255.

³ Bkz.: İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 6/19; İbni Abdilberr, *İstîâb* 3/1432, 4/1505; Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl* 29/459.

⁴ Bkz.: İbni Adiyev, *Kâmil* 6/254; Kadı İyâz, *Şifâ* 1/294-295; Zehebi, *Mizânü'l-İtidâl* 6/312.

Bahusus: Özelliikle.

Ezvâc: Eşler.

Kıfayet: Yeter, yetecek kadar.

Meşiet-i ilâhiye: Cenâb-ı Hakk'ın dilemesi.

Müteaddit: Birden çok, çeşitli.

Nurâni: Nurlu, pırıl pırıl.

Sâ': Yaklaşık 3 - 3,5 kg.lık bir ağırlık ölçü birimi.

Sadûk: Çok dürüst, dosdoğru.

Silsile-i rivayet: Rivayet zinciri.

Tarîk: Yol.

Zâd ü zahîre: Azık. Vakti gelince kullanılmak için saklanan yiyecek.

ile münasebettar bir surette vukua gelmiştir. Rivayetlerin arkasında bunlar var. Bunların sükûtu, tasdiktir; iki-üç haber-i vâhid deyip geçme! Böyle hâdiseler haber-i vâhid dahi olsa, tevâtür-ü mânevî hükmünde kanaat verir.

On Dördüncü Misal: Başta Buharî ve Müslim, kütüb-ü sahiha haber veriyorlar ki:

Hazreti Câbir'in pederi vefat eder. Borcu çok, ziyâde medyun; borç sahipleri de yahudiler. Câbir, pederinin asıl malını guremâya verdi, kabul etmediler. Hâlbuki, bağındaki meyveleri, kaç senede deynine kâfi gelmeyecek. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) ferman etti: "Bağın meyvelerini koparınız, harman ediniz!" Öyle yaptılar. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) harman içinde gezdi, dua etti. Sonra Câbir, harmandan pederinin bütün guremâsının borçlarını verdikten sonra, yine bir senede bağdan gelen mahsulât kadar harmanda kaldı. Bir rivayette, bütün guremâya verdiği kadar kaldı. O hâdiseden borç sahipleri olan yahudiler, çok taaccüp edip hayrette kaldılar.¹

İşte şu mu'cize-i bâhire-i bereket, yalnız Hazreti Câbir gibi birkaç râvilerin haberi değil! Belki mânevî tevâtür hükmünde, o hâdiseler ile münasebettar, hadd-i tevâtür derecesinde çok adamları temsil ederek rivayet etmişler.

On Beşinci Misal: Başta Tirmizî ve İmam Beyhakî gibi muhakkikler, Hazreti Ebû Hureyre'den nakl-i sahih ile beraber haber veriyorlar ki:

Ebû Hureyre demiş ki: "Bir gazvede –başka bir rivayette Gazve-i Tebük'te– ordu aç kaldı. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) ferman etti:

هَلْ مِنْ شَيْءٍ 'Bir şey var mı?' diye emretti. Ben dedim: 'Heybede bir parça hurma var.' (Bir rivayette, on beş tane imiş.) Dedi: 'Getir!' Getirdim. Mübarek elini soktu, bir kabza çıkardı, bir kaba bıraktı, bereketle dua buyurdular.

¹ Buharî, *İstikrâz* 9, *Vesâyâ* 36, *Megâzi* 18; Ebû Davud, *Vesâyâ* 17; Nesâî, *Vesâyâ* 3-4; İbni Mâce, *Sadakât* 20.

Deyn: Borç.

Gazve: Gazâ, savaş.

Guremâ: Alacaklılar.

Haber-i vâhid: Mütevâtir olmayan hadis, tevâtür şartlarına uymayan rivayetlere verilen genel ad.

Hadd-i tevâtür: Tevâtür derecesi, tevâtür sınırı.

Kabza: Tutam.

Kütüb-ü sahiha: Doğru, güvenilir kitaplar.

Medyun: Borçlu.

Mu'cize-i bâhire-i bereket: Âşikâr, apaçık bereket mu'cizesi.

Muhakkik: Sürekli hakikatin peşinde, kılı kırk yararcasına araştıran kimse.

Münasebettar: İlgili, ilişkili.

Taaccüb: Hayret etme, şaşırma.

Tevâtür-ü mânevî: Yalanda ittifak etmeleri aklen mümkün olmayan birçok kişinin, farklı yer ve zamanlarda, farklı lâfızlarla bildirdikleri fakat anlamı aynı olan haber, bilgi.

Sonra onar onar askeri çağırıldı, umumen yediler. Sonra ferman etti: **خُذْ مَا جِئْتَ بِهِ وَأَدْخِلْ يَدَكَ وَأَقْبِضْ عَلَيْهِ وَلَا تَكْبَهُ**¹ Ben aldım, elimi o heybeye soktum. Evvel getirdiğim kadar elime geçti. Sonra Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) hayatında, Ebûbekir ve Ömer ve Osman hayatında o hurmalardan yedim.” Başka bir tarihte rivayet edilmiş ki: “O hurmalardan kaç yük, fisebillâh sarf ettim. Sonra Hazreti Osman’ın katlinde o hurma, kabıyla nehb ve gârât edildi, gitti.”²

İşte, hoca-yı kâinat olan Fahr-i âlem’in (aleyhissalâtü vesselâm) kudsi medresesi ve tekkesi olan Suffe’nin demirbaş bir mühim talebesi ve müridi ve kuvve-i hâfızanın ziyâdesi için dua-yı nebeviyeye mazhar olan Hazreti Ebû Hureyre, Gazve-i Tebük gibi bir mecma-ı nâsta vukuunu haber verdiği şu mu’cize-i bereket, mânen bir ordu sözü kadar kat’î ve kuvvetli olmak gerektir.

On Altıncı Misal: Başta Buharî, kütüb-ü sahîha nakl-i kat’î ile beyan ediyorlar ki:

Hazreti Ebû Hureyre aç olmuş. Resûl-i Ekrem’in (*aleyhissalâtü vesselâm*) arkasından gidip menzil-i saadete gitmişler. Bakarlar ki, bir kadeh süt, oraya hediye getirilmiş. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) emretti ki: “Ehl-i Suffe’yi çağır!” Ben kalbimden dedim ki: “Bu sütün bütünü ben içebilirim, ben daha ziyâde muhtacım.” Fakat emr-i nebevî için onları topladım, getirdim. Yüzü mütecaviz idiler. Ferman etti: “Onlara içir!” Ben de o kadehteki sütü birer birer verdim. Herbirisini doyuncaya kadar içer, diğerine veririm. Böyle birer birer içirerek, bütün Ehl-i Suffe o sâfi süttten içtiler. Sonra ferman etti ki:

¹ “Getirdiğin heybeye elini daldır, eline geldiği kadarını al ve onu hiç ters çevirip dökeyim deme.”

² Ebû Nuaym, *Delâilü’n-nübüvve* s. 130-131; İbni Kesir, *el-Bidâye ve’n-nihâye* 6/117. Ayrıca bkz.: Tirmizî, *Menâkıb* 46; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 2/352.

Dua-yı nebeviye: Hz. Peygamber Efendimiz’in (s.a.s.) duası.

Ehl-i suffice: Hz. Peygamber Efendimiz’in (s.a.s.) mescidinin yanındaki bölümde kalan, hayatlarını O’ndan istifadeye, İslâm’a hizmete adanmış kimseler.

Emr-i nebevî: Hz. Peygamber Efendimiz’in (s.a.s.) emri.

Fahr-i âlem: Âlemin övünç kaynağı.

Fî sebillâh: Allah yolunda.

Gârât: Yağmalar, çapulculuklar.

Hoca-yı kâinat: Kâinatın hocası, rehberi.

Kudsi: Mukaddes, kutlu.

Kuvve-i hâfıza: Hâfıza kuvveti.

Mazhar olmak: Erişmek, nâil olmak, şereflenmek.

Mecma-ı nâs: İnsanların toplandığı yer.

Menzil-i saadet: Saadet konağı. Hz. Peygamber Efendimiz’in (s.a.s.) mescidinin yanında, huzur ve mutluluk kaynağı, tek odalı evi.

Mürid: Öğrenci, talebe.

Mütecaviz: Aşkın, taşkın.

Nakl-i kat’î: Kesin, doğru nakil.

Nehb: Yağma.

Suffe: Sofa. Kendilerini Peygamber Efendimiz’den (s.a.s.) istifadeye, İslâm’a hizmete vakfetmiş sahabilerin kaldığı Efendimiz’in (s.a.s.) mescidinin yanında bulunan bölüm.

1 أُقْعِدْ فَاشْرَبْ¹ Ben içtim. İçtikçe, “İç!” ferman eder. Tâ, ben dedim: “Seni hak ile irsâl eden Zât-ı Zülcelâl’e kasem ederim, yer kalmadı ki içeyim!” Sonra kendisi aldı, “bismillâh” deyip hamd ederek bâkiyesini içti.² Yüz bin âfiyet olsun!

İşte şu sâfi, hâlis sût gibi latîf, şüphesiz mu’cize-i bâhire-i bereket, beş yüz bin hadisi hıfzına alan Hazreti Buharî başta olarak,³ Kütüb-ü Sitte-i Sahîha ile nakilleri, gözle görmek kadar kat’î olmakla beraber, medrese-i kudsiye-i Ahmediye (*aleyhissalâtü vesselâm*) olan Suffe’nin namdar, sâdık, hâfız bir şâkirdi olan Ebû Hureyre’nin, umum Ehl-i Suffe’yi mânen işhâd ederek, âdetâ umumunu temsil edip şu ihbarı tevâtür derecesinde kat’î telâkki etmeyenin, ya kalbi bozuk veya aklı yok!

Acaba, Hazreti Ebû Hureyre gibi sâdık ve bütün hayatını hadise ve dine vakfeden, *وَمَنْ كَذَبَ عَلَيَّ مُتَعَمِّدًا فَلْيَتَّبِعُوا مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ*⁴ hadisini işiten ve nakleden, hiç mümkün müdür ki, hıfzındaki ehâdis-i nebeviyenin kıymetini ve sıhhatini şüpheye düşürüp Ehl-i Suffe’nin tekzibine hedef edecek muhalif bir söz ve asılsız bir vak’a söylesin? Hâşâ!

Yâ Rab! Şu Resûl-i Ekrem’in (*aleyhissalâtü vesselâm*) bereketi hürmetine, bize ihsan ettiğin maddî ve mânevî rızkımıza bereket ihsan et!

Bir Nükte-i Mühimme

Mâlûmdur ki, zayıf şeyler içtima ettikçe kuvvetleşir. İncecik ipler topak yapılsa, kuvvetli halat olur. Kuvvetli halatlar topak yapılsa, kimse koparamaz.

¹ “Ben ve sen kaldık; otur sen de iç.”

² Buharî, *Rikak* 17; Müslim, *Fedâilü’s-sahabe* 164.

³ Nevevî, *Tehzibü’l-esmâ* 1/86; Zehebî, *Tezkiratü’l-huffâz* 2/556; Suyûtî, *et-Tedribü’r-râvî* 1/99.

⁴ “Kim, kasten benim hakkımda bir yalan uydurursa cehennemdeki yerini hazırlasın.” (Bkz.: Buharî, *İlim* 38, *Enbiyâ* 50, *Edeb* 109; Müslim, *Mukaddime* 2-4, *Zühd* 72).

Bâkiye: Arta kalan.

Ehâdis-i nebeviye: Hadisler. Peygamber Efendimiz’in (s.a.s.) mübarek söz ve davranışları.

İçtima etmek: Toplanmak.

İrsal etmek: Elçi göndermek, yollamak.

İshâd etmek: Şahit tutmak.

Kasem etmek: Yemin etmek.

Kütüb-ü Sitte-i Sahîha: Altı, güvenilir, doğru hadis kitabı:

Buharî, Müslim, Ebû Davud,

Tirmizi, Nesâî, İbni Mâce.

Latîf: Hoş, güzel.

Medrese-i kudsiye-i Ahmediye:

Hız. Peygamber Efendimiz’in (s.a.s.) mukaddes, dupduru mektebi, okulu.

Namdar: Namlı, şanlı.

Şâkirt: Öğrenci.

Telâkki etmek: Kabullenmek, benimsemek.

Tevâtür: Yalanda ittifak etmeleri aklın mümkün olmayan birçok kişinin naklettiği kesin haber, bilgi.

Vakfetmek: Adamak, bağışlamak.

Zât-ı Zülcelâl: Sonsuz gücün ve hâkimiyetin sahibi Yüce Zât.

İşte, on beş envâ-i mu'cizâtın yalnız bereket kısmındaki mu'cizâtı ve o kısmın on beş kısmından ancak bir kısmını, on beş misalle gösterdik. Herbir misal, tek başıyla nübüvveti isbat eder bir derecede kuvvetliydi. Farz-ı muhâl olarak, bunların bir kısmını kuvvetsiz saysak da yine kuvvetsiz diyemeyiz. Çünkü kavî ile ittifak eden kavîleşir.

Hem şu on beş misalin içtimai, kat'î, şüphesiz bir tevâtür-ü mânevî ile, kuvvetli bir mu'cize-i kübrâyı gösterir. Şimdi, şu mecmudaki mu'cize-i kübrâ, bereket mu'cizelerinden zikredilmemiş olan on dört kısm-ı âhere mezc edilse, kuvvetli halatları topak yapmak gibi, koparılması mümkün olmayan bir mu'cize-i ekber, içinde görünür.

Sonra, şu mu'cize-i ekberi, sâir on dört nevi mu'cizâtın mecmuuna ilâve et, gör ki; ne derece kuvvetli, sarsılmaz, kat'î bir burhan-ı nübüvvet-i Ahmediye'yi (aleyhissalâtü vesselâm) gösterir. İşte nübüvvet-i Ahmediye'nin (aleyhissalâtü vesselâm) direği, şu mecmudan teşekkül eden dağ gibi kuvvetli bir direktir. Şimdi, cüz'iyatta ve misallerde, sû-i fehîmden gelen şüphelerle, o metin sakf-ı muallâyı sebatsız ve kabil-i sukut görmek ne derece akılsızlık olduğunu anladın!..

Evet, berekete dair o mu'cizeler gösteriyorlar ki: *Muhammed Arabî (aleyhissalâtü vesselâm), umuma rızık veren ve rızıkları halkeden bir Zât-ı Rahîm ve Kerîm'in sevgili memurudur, pek hürmetli bir abdidir ki; rızıkın envâ-ında, hilâf-ı âdet olarak, O'na hiçten ve sırf gaybdan ziyâfetler gönderiyor. Mâlûmdur ki Ceziretü'l-Arab, suyu ve ziraati az bir yerdir. Onun için, ahali, hususan bidayet-i İslâm'daki sahabeler, diyk-ı maîşete maruzdular. Hem susuzluğa çok defa giriftar oluyorlardı. İşte, bu hikmete binâen,*

Abd: Kul.

Bidayet-i İslâm: İslâmiyet'in başlangıcı.

Burhan-ı nübüvvet-i Ahmediye: Efendimiz'in (s.a.s.) peygamberliğinin delili.

Ceziretü'l-Arab: Arap Yarımadası.

Cüz'iyat: Küçük şeyler, ayrıntılar.

Diyk-ı maîşet: Geçim darlığı.

Envâ: Türler, çeşitler.

Envâ-i mu'cizât: Mu'cize çeşitleri.

Farz-ı muhâl: Olmuş gibi düşünme, varsayım.

Gayb: Görünmeyen, beş duyu ile kavranamayan âlem.

Giriftar olmak: Tutulmak, yakalanmak.

Halketmek: Yaratmak.

Hilâf-ı âdet: Normal ve tabii durumda olmayan, alışılmamış.

Kabil-i sukut: Düşebilir, devrilebilir.

Kavî: Güçlü, kuvvetli.

Kısm-ı âher: Diğer kısım.

Mecmu: Bütün, toplam.

Mezc edilmek: Katılmak, karıştırılmak.

Mu'cize-i ekber: En büyük mu'cize.

Mu'cize-i kübrâ: Pek büyük mu'cize.

Nübüvvet: Peygamberlik.

Sakf-ı muallâ: Yüksek zirve.

Sebat: Kararlılık, yerinde sağlam durma.

Sû-i fehîm: Kötü, yanlış anlayış.

Tevâtür-ü mânevî: Yalanda ittifak etmeleri aklın mümkün olmayan birçok kişinin, farklı yer ve zamanlarda, farklı lâfızlarla bildirdikleri fakat anlamı aynı olan haber, bilgi.

Zât-ı Rahîm ve Kerîm: Merhamet ve şefkati ile daima bol bol veren Hz. Allah.

mu'cizât-ı bâhire-i Ahmediye'nin (*aleyhissalâtü vesselâm*) mühimleri, taam ve su hususunda tezahür etmiş.

Bu harikalar, dâvâ-yı nübüvete delil ve mu'cize olmaktan ziyâde, ihtiyaca binâen, Resûl-i Ekrem'e (aleyhissalâtü vesselâm) bir ikram-ı ilâhî, bir ihsan-ı rabbânî, bir ziyâfet-i rahmâniye hükmündedir. Çünkü o mu'cizât-ı görenler, nübüvete tasdik etmişler. Fakat mu'cize zuhur ettikçe iman ziyâdeleşir, nurun alâ nur olur!

Seğizinci İşaret

Su hususunda tezahür eden bir kısım mu'cizâtı beyan eder.

Mukaddime

Mâlûmdur ki, cemaatler içinde vuku bulan hâdiseler, âhâdî bir surette nakledilse, tekzib edilmediği vakit, doğruluğunu gösterir. Çünkü insanın fıtratında yalana "Yalandır!" demeye cibillî bir meyil vardır. Hususan, her kavimden ziyâde yalana karşı sükût etmez sahabeler olsa.. hususan hâdiseler, Resûl-i Ekrem'e (*aleyhissalâtü vesselâm*) taallûk etse.. ve bil-hassa nakleden, meşâhir-i sahabeden olsa, elbette o haber-i vâhid sahibi, o hâdiseyi gören cemaati temsil eder hükmünde rivayet eder.

Hâlbuki, şimdi bahsedeceğimiz mu'cizât-ı mâiyyeyi, her bir misali çok tariklerle, çok sahabelerin ellerinden, binler tâbiînin muhakkiklere el atıp almışlar, sağlam olarak ikinci asır müçtehitlerinin ellerine vermişler. Onlar da kemâl-i ciddiyetle ve hürmetle el atıp, kabul edip, arka-larındaki asrın muhakkiklerinin ellerine vermişler. Her tabaka, binler

Âhâdî: Mütevâtir olmayan; çok kişi tarafından, aynı şekilde değil de birer ikişer farklı yolla gelen rivayet, haber.

Cibillî: Tabii, yaratılıştan olan.

Dâvâ-yı nübüvvet: Peygamberlik dâvâsı.

Haber-i vâhid: Mütevâtir olmayan hadis, tevâtür şartlarına uymayan rivayetlere verilen genel ad.

İhsan-ı rabbânî: Cenâb-ı Hakk'ın ihsanı, nimeti.

Kemâl-i ciddiyet: Tam, büyük bir ciddiyet.

Meşâhir-i sahabe: Meşhur sahabeler.

Mu'cizât-ı bâhire-i Ahmediye: Peygamber Efendimiz'e (s.a.s.) ait apaçık, âşikâr mu'cizeleri.

Mu'cizât-ı mâiye: Su ile ilgili mu'cizeler.

Muhakkik: Sürekli hakikatin peşinde, kılı kırk yararcasına araştıran kimse.

Müçtehit: Dinin temel kaynaklarından hüküm çıkarma bilgi ve kabiliyetine sahip olan kimse.

Nurun alâ nur: Nur üstüne nur. "Fevkalade, harika, çok çok

güzel" gibi manalarda kullanılan bir deyim.

Sükût: Susma, sessiz kalma.

Taallûk etmek: İlgili, bağlı olmak..

Taam: Yemek.

Tâbiîn: Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) ashabına yetişen nesil.

Tarik: Yol.

Tekzib etmek: Yalanlamak.

Tezahür etmek: Ortaya çıkmak, belirlemek.

Ziyâfet-i rahmâniye: Cenâb-ı Hakk'ın verdiği ziyâfet.

kuvvetli ellerden geçip, gele gele tâ asrımıza gelmiş. Hem Asr-ı Saadet'te yazılan kütüb-ü ehâdisiye sağlam olarak devredilip, tâ Buharî ve Müslim gibi ilm-i hadisin dâhi imamlarının ellerine geçmiş. Onlar da, kemâl-i tahkikle merâtibini tefrik ederek, sıhhati şüphesiz olanları cemederek bize ders vermişler, takdim etmişler. ¹جَزَاهُمْ اللَّهُ خَيْرًا كَثِيرًا

İşte, Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselâm) mübarek parmaklarından suyun akması ve pek çok adama içirmesi mütevâtirdir. Öyle bir cemaat nakletmiş ki, yalana ittifakları muhâldir. Şu mu'cize gayet kat'îdir. Hem üç defa, üç mecma-ı azimde tekerrür etmiş. Başta Buharî, Müslim, İmam Mâlik, İmam Amr İbni Şuayb,* İmam Katâde* gibi pek çok ehl-i sahih bir cemaat, sahabelerden, başta hâdim-i nebevî Hazreti Enes, Hazreti Câbir, Hazreti İbni Mes'ud* gibi meşâhir-i sahabenin bir cemaatinden, parmaklarından suyun kesretle akması ve orduya içirmesi, nakl-i sahih-i kat'î ile beyan edilmiştir. Bu nevi mu'cize-i mâiyeden, pek çok misallerinden dokuz misali beyan edeceğiz.

Birinci Misal: Başta Buharî, Müslim, kütüb-ü sahiha, Hazreti Enes'ten –nakl-i sahih ile– haber veriyorlar ki:

Hazreti Enes diyor: Zevrâ nâm-mahalde üç yüz kişi kadar, Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm) ile beraberdik. İkinci namazı için abdest almayı emretti. Su bulunmadı. Yalnız bir parça su emretti, getirdik. Mübarek ellerini içine batırdı. Gördüm ki, parmaklarından çeşme gibi su akıyor. Sonra, bütün maiyyetin-deki üç yüz adam geldiler, umumu abdest alıp içtiler.²

İşte şu misali Hazreti Enes, üç yüz kişiyi temsil ederek haber veriyor. Mümkün müdür ki o üç yüz kişi, şu habere mânen iştirak etmesinler; hem iştirak etmedikleri hâlde tezkib etmesinler?

¹ “Allah, onları bol hayırlarla mükâfatlandırın.”

² Buharî, Menâkıb 25; Müslim, Fezâil 6, 7.

Asr-ı Saadet: Peygamber Efendimiz (s.a.s.) ile şereflenen kutlu asır.

Cemetmek: Toplamak, bir araya getirmek.

Ehl-i sahih: Doğru insanlar, Sadece doğruyu kabul eden kimseler.

Hâdim-i nebevî: Hz. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) hizmetkârı.

Kemâl-i tahkik: Tamamen, derinlemesine araştırma.

Kesret: Çokluk, bolluk.

Kütüb-ü ehâdisiye: Hadis kitapları.

Kütüb-ü sahiha: Doğru, güvenilir kitaplar.

Maiyyet: Beraberlik, birlikte olma.

Mecma-ı azim: Büyük topluluk-

ların bir araya geldiği yer.

Merâtib: Mertebeler, dereceler.

Mütevâtir: Yalanda ittifak etmeleri aklen mümkün olmayan birçok kişinin naklettiği kesin haber, bilgi.

Nakl-i sahih-i kat'î: Doğruluğu kesin nakil, rivayet.

Tefrik etmek: Ayırmak, ayıklamak.

İkinci Misal: Başta Buharî, Müslim, kütüb-ü sahiha haber veriyorlar ki:

Hazreti Câbir İbni Abdillâhi'l-Ensârî* beyan ediyor: Biz, bin beş yüz kişi, Gazve-i Hudeybiye'de susadık. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), kırba denilen deriden bir kap sudan abdest aldı, sonra elini içine soktu. Gördüm ki, parmaklarından çeşme gibi su akıyor. Bin beş yüz kişi içip, kaplarını o kırba-dan doldurdular. Sâlim İbni Ebi'l-Ca'd, Câbir'den sormuş: "Kaç kişiydiniz?" Câbir demiş ki: "Yüz bin kişi de olsaydı, yine kâfi gelirdi. Fakat biz, on beş yüz (yani bin beş yüz) idik."¹

İşte şu mu'cize-i bâhirenin râvileri, mânen bin beş yüz kadardırlar. Çünkü fitrat-ı beşeriyede yalana "Yalan!" demek bir meyl-i arzusu vardır. Sahabeler ise, sıdk ve doğruluk için, can ve mal ve peder ve vâlide-lerini ve kavim ve kabilelerini feda edip, sıdk ve hak için fedai oldukları hâlde, hem "Benden bilerek yalan bir şey haber veren, cehennem ateşinden yerini hazırlasın!"² meâlindeki hadis-i şerifin tehdidine karşı, yalana mukabil sükût etmeleri mümkün değildir. Madem sükût ettiler; o haberi kabul ettiler, mânen iştirak edip tasdik ediyorlar demektir.

Üçüncü Misal: Gazve-i Buvat'ta, yine Buharî, Müslim başta, kütüb-ü sahiha beyan ediyorlar ki:

Hazreti Câbir dedi ki: Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) ferman etti: نَادِ بِوَضُوءٍ "Abdest suyu diye nida et!" dediler. "Su yok!" denildi. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) dedi: "Bir parça su bulunuz!" Gayet az su getirdik. Sonra, o az su üstüne elini kapadı, bir şeyler okudu, bilmedim ne idi. Sonra ferman etti: نَادِ بِجَفْنَةٍ Yani, "Kafilenin büyük teştini (tekne) getirsinler!" Bana getirildi; ben de Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) önüne koydum. O da elini içine koydu, parmaklarını açtı. Ben de o az suyu, mübarek eli üzerine döküyordum. Gördüm ki, mübarek parmaklarından kesretle su aktı, sonra teşt doldu. Suya muhtaç olanları çağırdım. Bütün geldiler, o sudan abdest alıp içtiler. Ben dedim: "Daha kimse kalmadı." Elini kaldırdı; o cefne (yani tekne) lebâleb dolu kaldı.³

¹ Buharî, *Menâkıb* 25, *Megâzî*, 35; Müslim, *İmâret* 72, 73.

² Buharî, *İlim* 38, *Enbiyâ* 50, *Edeb* 109; Müslim, *Mukaddime* 2-4, *Zühd* 72.

³ Müslim, *Zühd* 74; İbni Hibbân, *Sahîh* 14/457; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 7/74.

Fitrat-ı beşeriye: İnsan tabiatı.

Seferi.

mu'cize.

Gazve-i Buvat: Buvat Savaşı.

Lebâleb: Ağzına kadar dopdolu.

Sıdk: Dürüstlük, sadâkat.

Gazve-i Hudeybiye: Hudeybiye

Mu'cize-i bâhire: Apaçık, âşikâr

İşte, şu mu'cize-i bâhire-i Ahmediye (*aleyhissalâtü vesselâm*) mânen mütevâtirdir. Çünkü Hazreti Câbir, o işte başta olduğu için, birinci söz onun hakkıdır; o, umumun nâmına ilân ediyor. Çünkü o vakit hizmet eden o zât idi; ilân, başta onun hakkıdır. İbni Mes'ud da aynen rivayetinde diyor ki: "Ben gördüm ki, Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) parmaklarından çeşme gibi su akıyor."¹ *Acaba, meşâhir-i siddîkîn-i sahabeden olan Enes, Câbir, İbni Mes'ud gibi bir cemaat dese "ben gördüm"; görmemesi mümkün müdür?*

Şimdi şu üç misali birleştir, ne kadar kuvvetli bir mu'cize-i bâhire olduğunu gör! *Ve üç tarîk birleşse, hakikî tevâtür hükmünde parmaklarından su akmasını kat'î isbat eder. Hazreti Musa'nın (*aleyhisselâm*) taştan on iki yerde çeşme gibi su akıtması,² Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) on parmağından on musluk suyun akmasının derecesine çıkamaz! Çünkü taştan su akması mümkündür, âdiyat içinde nazîri bulunur. Fakat et ve kemikten âb-ı kevser gibi suyun kesretle akmasının nazîri, âdiyat içinde yoktur!..*

Dördüncü Misal: Başta İmam Mâlik,* Muvatta kitab-ı muteberinde, Muâz İbni Cebel gibi meşâhir-i sahabeden haber veriyor ki:

Hazreti Muâz İbni Cebel dedi ki: Gazve-i Tebük'te bir çeşmeye rast geldik; sicim kalınlığında, güç ile akıyordu. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) emretti ki: "Bir parça o suyu toplayınız." Avuçlarında bir parça topladılar. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), onunla elini yüzünü yıkadı. Suyu çeşmeye koyduk. Birden çeşmenin menfezi açılıp kesretle aktı, bütün orduya kâfi geldi. –Hatta bir râvi olan İmam İbni İshak* der ki: Gök gürültüsü gibi, toprak altında o çeşmenin suyu gürültü yaparak öyle aktı.–³ Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) Hazreti Muâz'a ferman etti ki:

¹ Buharî, *Menâkıb* 25; Tirmizî, *Menâkıb* 6; Dârimî, *Mukaddime* 5; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 1/460.

² Bkz.: Bakara Sûresi, 2/60; A'râf Sûresi, 7/160.

³ İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 5/209 (İbni İshak'tan naklen).

Âb-ı kevser: Kevser suyu.

Âdiyat: Sıradan, normal, olağan şeyler.

Gazve-i Tebük: Tebük Seferi.

Kesret: Çokluk, bolluk.

Kitab-ı muteber: İtibarlı, güvenilir kitap.

Mânen mütevâtir: Yalanda

ittifak etmeleri aklen mümkün olmayan birçok kişinin, farklı yer ve zamanlarda, farklı lâfızlarla bildirdikleri fakat anlamı aynı olan haber, bilgi.

Meşâhir-i siddîkîn-i sahabe: Pek vefalı, pek dürüst, meşhur sahabiler.

Mu'cize-i bâhire-i Ahmediye:

Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) apaçık, âşikâr mu'cizesi.

Nazir: Benzer, emsal.

يُوشِكُ يَا مُعَاذُ إِنَّ طَالَتْ بِكَ حَيَاةٌ أَنْ تَرَى مَا هُنَا قَدْ مُلِيَ جِنَانًا Yani, “Bu eser-i mu'cize olan mübarek su, devam edip buraları bağa çevirecek; ömrün varsa göreceksin.” Ve öyle olmuştur!..¹

Beşinci Misal: Başta Buharî, Hazreti Berâ'dan^{2*} ve Müslim, Hazreti Seleme İbnü'l-Ekva'dan³ ve sâir kütüb-ü sahîha başka râvilerden⁴ müttefikan haber veriyorlar ki:

Gazve-i Hudeybiye'de bir kuyuya rast geldik. Bin dört yüz kişiydik. O kuyunun suyu elli kişiyi ancak idare ederdi. Biz suyu çektik, içinde bir şey bırakmadık. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) geldi, kuyunun başına oturdu. Bir kova su istedi, getirdik. Kovanın içine mübarek ağzının suyunu bıraktı ve dua etti, sonra o kovayı kuyuya döktü. Birden kuyu coştı ve kaynadı, ağzına kadar doldu. Bütün ordu, kendileri ve hayvanâtı doyuncaya kadar içtiler, kaplarını da doldurdular.

Altıncı Misal: Yine Müslim⁵ ve İbni Cerîr et-Taberî^{6*} gibi hadisin dâhi imamları başta olarak kütüb-ü sahîha, nakl-i sahih ile meşhur Ebû Katâde'den* haber veriyorlar ki:

Ebû Katâde diyor: Mûte gazve-i meşhuresinde, reislerin şehâdeti üzerine, imdada gidiyorduk. Bende bir kırba vardı. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) bana ferman etti: **أَحْفَظْ عَلَيْنَا مِضَاتَكَ فَسَيَكُونُ لَهَا نَبَأٌ** Yani, “Kırbanı sakla, onun büyük işi var!” Sonra susuzluk başladı. Yetmiş iki kişi idik. (Taberî'nin nakline göre, üç yüz idik.) Susuz kaldık. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) dedi: “Kırbanı getir!” Ben getirdim. O da aldı, ağzını ağzına getirdi. İçine nefes etti, etmedi, bilmem. Sonra yetmiş iki kişi geldiler.. içtiler.. kaplarını doldurdular.. sonra ben aldım.. verdiğim gibi kalmıştı.

¹ Müslim, *Fezâil* 10; Muvatta, *Sefer* 2; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 5/238.

² Buharî, *Menâkıb* 25, *Megâzî* 35; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 4/290; İbni Ebî Şeybe, *Musannef* 7/383.

³ Müslim, *Cihâd* 132; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 4/48.

⁴ Buharî, *Menâkıb* 25, *Megâzî*, 35; Müslim, *İmâret* 72, 73; Dârimî, *Mukaddime* 5; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 3/329, 353, 365.

⁵ Müslim, *Mesâcid* 311; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 5/298; Ebû Ya'lâ, *Müsned* 7/234-235; İbni Huzeyme, *Sahih* 1/214.

⁶ Kadî İyâz, *Şifâ* 1/289.

İşte, şu mu'cize-i bâhire-i Ahmediye'yi (*aleyhissalâtü vesselâm*) gör,
 1 اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَيْهِ وَعَلَىٰ آلِهِ بِعَدَدِ قَطْرَاتِ الْمَاءِ de.

Yedinci Misal: Başta Buharî ve Müslim olarak kütüb-ü sahiha, Hazreti İmran İbni Husayn'dan* haber veriyorlar ki:

İmran der; bir seferde, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) ile beraber susuz kaldık. Bana ve Ali'ye ferman etti ki: “Filân mevkide bir kadın, iki kırba suyu hayvana yükletmiş, gidiyor. Alıp buraya getiriniz!” Ben ve Ali beraber gittik, aynı yerde kadını su yüküyle bulduk, getirdik. Sonra emretti: “Bir kaba, bir parça su boşaltınız!” Boşalttık. Bereketle dua etti. Sonra, yine suyu o hayvandaki kırba koyduk. Ferman etti ki: “Herkes gelsin, kabını doldursun!” Bütün kabile geldi, kaplarını doldurdular, içtiler. Sonra ferman etti: “Kadına bir şeyler toplayınız!” Kadının eteğini doldurdular. İmran diyor ki: Ben tahayyül ediyordum ki, gittikçe iki kırba doluyor, daha ziyâdeleşiyor. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) o kadına ferman etti ki:

اِذْهَبِي فَإِنَّا لَمْ نَأْخُذْ مِنْ مَائِكَ شَيْئًا وَلَكِنَّ اللَّهَ سَقَانَا
 2 Yani, “Senin suyundan almadık. Belki Cenâb-ı Hak bize hazinesinden su içirdi.”

Sekizinci Misal: Başta meşhur İbni Huzeyme* Sahih'inde, râviler Hazreti Ömer'den naklediyorlar ki:

Gazve-i Tebük'te susuz kaldık. Hatta bazılar devesini keser, susuzluktan içini sıkır, içerdi. Ebûbekri's-Siddık, Resûl-i Ekrem'e (*aleyhissalâtü vesselâm*) dua etmek için rica etti. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) elini kaldırdı, daha elini indirmeden bulut toplandı, yağmur öyle geldi ki, kaplarımızı doldurduk. Sonra su çekildi, ordumuza mahsus olarak, hududumuzu tecavüz etmedi.³ Demek, tesadüf içine karışmamış, sırf bir mu'cize-i Ahmediye'dir (*aleyhissalâtü vesselâm*).

Dokuzuncu Misal: Meşhur Abdullah İbni Amr İbni'l-Âs'ın hafidi ve dört imamın ona itimat edip ve ondan tahrir-i hadis ettikleri Amr İbni Şuayb'dan

1 “Allah'im! O'na ve âline, suyun damlaları sayısınca salât ve selâm eyle.”

2 Buharî, *Teyemmüm* 6, *Menakıb* 25; Müslim, *Mesâcid* 312.

3 İbni Huzeyme, *Sahih* 1/53; İbni Hibbân, *Sahih* 4/223; Bezzâr, *Müsne'd* 1/331; Hâkim, *Müstedrek* 1/263.

Hafid: Torun.

Mu'cize-i bâhire-i Ahmediye:
 Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.)

apaçık, âşikâr mu'cizesi.

Tahrir-i hadis: Kaynağını belirterek hadis rivayet etmek; hadisi,

kaynağı ile beraber kitabına almak.

Tecavüz: Aşma, ileri gitme.

nakl-i sahih ile haber veriyorlar ki demiş: Nübüvvetten evvel, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), amcası Ebû Talip ile deveye binip, Arafat civarında Zü'l-mecâz nâm mevkiye geldikleri vakit, Ebû Talip demiş: "Ben susadım." Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) inmiş, yere ayağını vurmuş, su çıkmış, Ebû Talip içmiştir.¹

Muhakkikinden birisi demiş ki: Şu hâdisе nübüvvetten evvel olduğundan, İrhâsât kabîlinden olmakla beraber, bin sene sonra aynı yerde Arafat çeşmesi çıkması, o hâdiseye binâen bir keramet-i Ahmediye (*aleyhissalâtü vesselâm*) sayılabilir.²

İşte, şu dokuz misaller gibi, doksan misal olmasa da, belki doksan surette rivayetler, mu'cizât-ı mâiye haber vermişler. Baştaki yedi misal, mânevî tevâtür gibi kat'î ve kuvvetlidirler. Âhirdeki iki misal, çendan o derece tarikeleri kuvvetli ve müteaddit değil, râvileri çok değiller. Fakat sekizinci misalde Hazreti Ömer'den rivayet olunan mu'cize-i sehâbiyeyi teyid ve takviye eden ikinci bir mu'cize-i sehâbiye, başta İmam Beyhakî ve Hâkim olarak kütüb-ü sahiha, Hazreti Ömer'den haber veriyorlar ki:

Hazreti Ömer, Resûl-i Ekrem'den (*aleyhissalâtü vesselâm*) yağmur duasını niyaz etti. Çünkü ordu, suya muhtaçtı. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) elini kaldırdı. Birden bulut toplandı, yağmur geldi, ordunun ihtiyacı kadar su verdi, gitti. Âdetâ, yalnız orduya su vermek için memur idi; geldi, ihtiyaca göre verdi, gitti.³

Şu hâdisе, nasıl ki sekizinci misali teyid ve kat'î isbat eder. Öyle de, şu hâdisede meşhur allâmelerden ve tashihte çok müşkülpesent, hatta çok sahihlere mevzu deyip kabul etmeyen İbnü'l-Cevzî gibi bir muhakkik der ki:

¹ Kadî İyâz, *Şifâ* 1/290. Amr b. Saîd rivayeti için ayrıca bkz.: İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/152-153; İbni Asâkir, *Târîhu Dimâşk* 66/308; Hatîb el-Bağdâdi, *Târîhu Bağdâd* 3/312.

² Aliyyülkârî, *Şerhu's-Şifâ* 1/601.

³ İbni Huzeyme, *Sahiḥ* 1/53; İbni Hibbân, *Sahiḥ* 4/223; Hâkim, *Müstedrek* 1/263; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 9/357.

Allâme: Mâlûmatı çok geniş âlim.

Keramet-i Ahmediye: Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) vefatından sonra Cenâb-ı Hakk'ın, O'nun yüzü suyu hürmetine lütfettiği ikram, keramet.

Mevzu: Asılsız, uydurma.

Mu'cizât-ı mâiye: Su ile ilgili

mu'cizeler.

Mu'cize-i sehâbiye: Bulutla ilgili mu'cize.

Muhakkikîn: Sürekli hakikatin peşinde, araştırmacı âlimler.

Müşkülpesent: Zor beğenen, bir şeyi kolay kolay beğenmeyen.

Müteaddit: Birden çok, çeşitli.

Tashih etmek: Herhangi bir hadisi, gerekli ilmî usuller çerçevesinde araştırarak, sahih (doğru) olduğu neticesine varmak, sahihliğini beyan etmek.

Teyid ve takviye etmek: Destekleyip pekiştirmek.

“Şu hâdisce, Gazve-i Meşhure-i Bedir’de vuku bulmuş. *وَيُنَزِّلُ عَلَيْكُمْ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً لِيُطَهِّرَكُمْ بِهِ*”¹ Madem âyet o hâdiseyi gösterir, kat’iyetinde şüphe kalmaz.

Hem dua-yı nebevî ile, birden ve süratle, daha elini indirmeden yağmurun gelmesi, çok tekerrür etmiş, tek başıyla bir mu’cize-i mütevâtiredir. Bazı defa câmide, minber üstünde elini kaldırmış, daha indirmeden yağmış, tevâtür ile nakledilmiş.³

Dokuzuncu İşaret

Resûl-i Ekrem’in (*aleyhissalâtü vesselâm*) envâ-ı mu’cizâtından birisi de; ağaçların, insanlar gibi emrini dinlemeleri ve yerinden kalkıp yanına geldikleridir ki, şu mu’cize-i şeceriyeye, mübarek parmaklarından suyun akması gibi, mânen mütevâtirdir. Müteaddit suretleri var ve çok tarîklerle gelmiştir. Evet, Resûl-i Ekrem’in (*aleyhissalâtü vesselâm*) emri için ağaç, yerinden çıkıp yanına gelmesi sarîhan mütevâtir denilebilir. Çünkü meşâhir-i siddîkîn-i sahabeden Hazreti Ali, Hazreti İbni Abbas, Hazreti İbni Mes’ud, Hazreti İbni Ömer, Hazreti Ya’lâ İbni Mürre, Hazreti Câbir, Hazreti Enes İbni Mâlik, Hazreti Büreyde, Hazreti Üsâme İbni Zeyd ve Hazreti Gaylân İbni Seleme gibi sahabeler, her biri kat’iyetle, aynı mu’cize-i şeceriyeyi haber vermiş. Tâbiînin yüzer imamı, mezkûr sahabelerden her bir sahabeden, ayrı bir tarikle o mu’cize-i şeceriyeyi nakletmişler, âdetâ muzâaf tevâtür suretinde bize nakletmişler. İşte şu mu’cize-i şeceriyeye, hiçbir şüphe kabul etmez bir tevâtür-ü mânevî-i kat’î hükmündedir.

¹ “Sizi temizlemek için gökten üzerinize su indiriyordu.” (Enfâl Sûresi, 8/11).

² İbnü’l-Cevzî, *Zâdü’l-mesîr* 3/328.

³ Buharî, *Cum’a* 34, 35, *İstîskâ* 6-15, *Menâkib* 25, *Edeb* 68, *Deavât* 24; Müslim, *İstîskâ* 8-12.

Dua-yı nebevî: Hz. Peygamber Efendimiz’in (s.a.s.) duası.

Envâ-ı mu’cizât: Mu’cize çeşitleri.

Gazve-i Meşhure-i Bedir: Meşhur Bedir Savaşı.

Mânen mütevâtir: Yalanda ittifak etmeleri aklen mümkün olmayan birçok kişinin, farklı yer ve zamanlarda, farklı lâfızlarla bildirdikleri fakat anlamı aynı olan haber, bilgi.

Meşâhir-i siddîkîn-i sahabe:

Pek vefalı, pek dürüst, meşhur sahabeler.

Mezkûr: Zikredilen, adı geçen.

Mu’cize-i mütevâtire: Nakil yönünden kesin mu’cize.

Mu’cize-i şeceriyeye: Ağaçla ilgili mu’cize.

Muzaaf: Kat kat, katmerli.

Mütevâtir: Yalanda ittifak etmeleri aklen mümkün olmayan birçok kişinin naklettiği kesin

haber, bilgi.

Sarîhen: Açıkça.

Tâbiîn: Peygamber Efendimiz’in (s.a.s.) ashabına yetişen nesil.

Tekerrür etmek: Tekrarlanmak.

Tevâtür-ü mânevî-i kat’î: Lâfızları farklı olsa da manası, muhtevası benzerleri ile aynı olan kesin, mânevî mütevâtir.

Şimdi o mu'cize-i kübrânın, tekerrür ettiği hâlde, birkaç sahih suretlerini birkaç misalle beyan edeceğiz.

Birinci Misal: Başta İmam İbni Mâce* ve Dârimî* ve İmam Beyhakî, nakl-i sahih ile Hazreti Enes İbni Mâlik'ten¹ ve Hazreti Ali'den² ve Bezzâr* ve İmam Beyhakî, Hazreti Ömer'den³ haber veriyorlar ki:

Üç sahabe demişler: Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) küffârın tezkibinden müteessir olarak mahzun idi. Dedi: اللَّهُمَّ ارِنِي الْيَوْمَ آيَةً لَا أُبَالِي مَنْ كَذَّبَنِي ۖ بَعْدَهَا⁴ Enes'in rivayetinde, Hazreti Cebrail hazır idi. Vadi kenarında bir ağaç vardı. Hazreti Cebrail'in ilâmıyla, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) o ağacı çağırды, tâ yanına geldi. Sonra "git" dedi; tekrar gitti, yerine yerleşti.

İkinci Misal: Allâme-i Mağrib Kadı İyâz,* Şifâ-yı Şerif'te ulvî bir senedle, doğru ve sağlam bir an'ane ile,⁵ Hazreti Abdullah İbni Ömer'den* haber veriyor ki:

Bir seferde Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) yanına bir bedevî geldi. Ferman etti: أَيْنَ تَرِيدُ "Nereye gidiyorsun?" Bedevî dedi: "Ehlime." Ferman etti: هَلْ لَكَ إِلَى خَيْرٍ "Ondan daha iyi bir hayır istemiyor musun?" Bedevî dedi: "Nedir?" Ferman etti: تَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا⁶ Bedevî dedi: "Bu şehâdete şahit nedir?" Ferman etti: هَذِهِ الشَّجَرَةُ السَّمْرَةُ "Vadi kenarındaki ağaç şahit olacak."

¹ İbni Mâce, *Fiten* 23; Dârimî, *Mukaddime* 4; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 3/113; İbni Ebi Şeybe, *Musannef* 6/317.

² Kadı İyâz, *Şifâ* 1/290.

³ Bezzâr, *Müsned* 1/438; Ebû Ya'lâ, *Müsned* 1/190; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/170; Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/13.

⁴ "Yâ Rabbi! Bugün bana bir âyet (mu'cize) göster ki ondan sonra beni yalanlayanlara hiç aldirmayım."

⁵ Kadı İyâz, *Şifâ* 1/298-299.

⁶ "Allah'tan başka ilâh bulunmadığına, O'nun tek olduğuna, şerhî olmadığına, Hz. Muhammed'in de O'nun kulu ve elçisi olduğuna şahitlik etmendir."

Allâme-i Mağrib: Batı İslâm Dünyasının (Bugünkü kuzeybatı Afrika ile Endülüs Ülkeleri) üstadı, büyük âlimi.

An'ane: Bir hadisi "an fülân, an fülân, (falan, falan tarafından)" şeklinde râvilerini bildirerek nakletmek.

İlâm: Bildirme, haberdar etme.

Küffâr: Kafirler.

Mu'cize-i kübrâ: Pek büyük mu'cize.

Sahih: Doğru.

Sened: Hadis metnini birbirine nakleden râvilerden oluşan isim

zinciri.

Tekzib: Yalanlama, bir şeyin doğruluğunu kabul etmeme.

Ulvî: Yüce.

İbni Ömer der ki: O ağaç yerinden sallanarak çıktı, yeri şak etti, geldi, tâ Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselâm) yanına. Üç defa Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm) o ağacı istişhad etti, ağaç da sıdkına şehâdet etti. Emretti, yine yerine gidip yerleşti.¹

Hazreti Büreyde İbni Husayb el-Eslemî* tarihinde, nakl-i sahih ile Büreyde dedi ki: Biz Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselâm) yanında iken, bir seferde bir a'râbî geldi. Bir âyet, yani bir mu'cize istedi. Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm) ferman etti: ² قُلْ لِنَلِكِ الشَّجَرَةَ رَسُولُ اللَّهِ يَدْعُوكِ Bir ağaca işaret etti. Ağaç, sağa ve sola meylederek köklerini yerden çıkarıp huzur-u nebevîye geldi, ³ اَللَّهُمَّ يَا رَسُولَ اللَّهِ dedi. Sonra a'râbî dedi: "Yine yerine gitsin." Emretti, yerine gitti. A'râbî dedi: "İzin ver, sana secde edeyim." Dedi: "İzin yok kimseye!" Dedi: "Öyleyse senin elini, ayağımı öpeceğim." İzin verdi.⁴

Üçüncü Misal: Başta Sahih-i Müslim, kütüb-ü sahiha haber veriyorlar ki:

Câbir diyor: Biz bir seferde Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm) ile beraberdik. Kazâ-yı hacet için bir yer aradı. Settâreli bir yer yoktu. Sonra gitti iki ağaç yanına, bir ağacın dalını tuttu, çekti, –ağaç itaat ederek beraber gitti– öteki ağacın yanına getirdi. Mutî devenin yularını tutup çekildikte geldiği gibi, o iki ağacı o suretle yan yana getirdi. Sonra dedi: ⁵ يَا اَلتِّمَّ عَلَيَّ بِاِذْنِ اللَّهِ Yani, "Üstüme birleşiniz!" dedi. İkisi birleşerek settâre oldular. Arkalarında kazâ-yı hacet ettikten sonra onlara emretti, yerlerine gittiler.⁵

İkinci bir rivayette, yine Hazreti Câbir der ki: "Bana emretti ki; يَا جَابِرُ قُلْ لِهَذِهِ الشَّجَرَةِ يَقُولُ لَكَ رَسُولُ اللَّهِ: اَلْحَقِّي بِصَاحِبَتِكَ حَتَّى اَجْلِسَ خَلْفَكَمَا Yani, 'O ağaçlara de: Resûlullah'ın haceti için birleşiniz.' Ben öyle dedim,

¹ Kadî İyâz, Şifâ 1/298-299. Ayrıca bkz.: Dârimî, *Mukaddime* 4; İbni Hibbân, *Sahih* 14/434; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 12/431.

² "Şu ağaca 'Resûlullah seni çağırıyor' de."

³ "Selâm sana ey Allah'ın Resûlü!"

⁴ Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s. 390; Hâkim, *Müstedrek* 4/190; İbni Asâkir, *Târihu Dimâşk* 4/365; Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid* 9/10 (Bezzâr'dan naklen).

⁵ Müslim, *Zühhd* 74; İbni Hibbân, *Sahih* 14/456; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 1/94; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s. 392-393.

A'râbî: Bedevi.

Huzur-u nebevî: Hz. Peygamber Efendimiz'in (s. a. s.) huzuru, mübarek meclisleri.

İstişhad: Şahit gösterme, delil getirme.

Kazâ-yı hacet: İhtiyaç gidermek.

Mutî: İtaatkâr, uysal.

Settâre: Örtü, kapatan, gizleyen.

Sıdk: Doğruluk, dürüstlük.

Şak etmek: Yamak.

onlar da birleştiler. Sonra ben beklerken, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) çığageldi. Başıyla sağa sola işaret etti, o iki ağaç yerlerine gittiler.¹

Dördüncü Misal: Nakl-i sahih ile Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) cesur kumandanlarından ve hizmetkârlarından olan Üsâme İbni Zeyd der ki:

Bir seferde, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) ile beraberdik. Kazâ-yı hacet için hâli, settâreli bir yer bulunmuyordu. Ferman etti ki:

² أَنْطَلِقَ وَقُلُّ Dedim: “Evet, var.” Emretti ve dedi: ³ هَلْ تَرَى مِنْ نَخْلٍ أَوْ حِجَارَةٍ يَني، ⁴ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ يَأْمُرُكُنَّ أَنْ تَأْتِينَ لِمَخْرَجِ رَسُولِ اللَّهِ وَقُلُّ لِلْحِجَارَةِ مِثْلَ ذَلِكَ “Ağaçlara de ki; Resûlullah'ın haceti için birleşiniz.. ve taşlara da de; duvar gibi toplanınız.” Ben gittim, söyledim. Kasem ediyorum ki, ağaçlar birleştiler ve taşlar duvar oldular. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), hacetinden sonra yine emretti: ³ قُلُّ لَهُنَّ يَفْتَرِقُنَّ ⁴ Benim nefsim kabza-yı kudretinde olan Zât-ı Zülcelâl'e kasem ederim, ağaçlar ve taşlar ayrılıp yerlerine gittiler.⁴

Şu, Hazreti Câbir ve Üsâme'nin beyan ettiği iki hâdiseyi, aynen Ya'lâ İbni Mürre⁵ ve Gaylan İbni Seleme es-Sekafi⁶ ve Hazreti İbni Mes'ud, Gazve-i Huneyn'de⁷ aynen haber veriyorlar.

Beşinci Misal: İmam İbni Fûrek ki,* kemâl-i içtihad ve fazlından kinâyeler olarak “Şâfiî-yi Sâni” unvanını alan allâme-i asır, kat'î haber veriyor ki:

¹ Dârimî, *Mukaddime* 4; Abd b. Humeyd, *Müsned* s. 320; İbni Ebî Şeybe, *Musannef* 6/321; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 1/93.

² “Bir hurma ağacı veya bir taş görebiliyor musun?”

³ “Onlara ayrılımlarını söyle.”

⁴ Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/25; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s. 393-394; Kadı İyâz, *Şifâ* 1/300; İbni Hacer, *el-Metâlibü'l-âliye* 4/9-10 (Ebû Ya'lâ'dan).

⁵ İbni Mâce, *Tahâret* 23; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 4/170, 172; İbni Ebî Şeybe, *Musannef* 6/321; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 22/264.

⁶ Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s. 391-392; İbni Asâkir, *Târihu Dimaşk* 48/134; Kadı İyâz, *Şifâ* 1/301; Suyûtî, *el-Hasâisu'l-kübrâ* 2/63.

⁷ Bezzâr, *Müsned* 4/291; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-ewsat* 9/81; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/170; Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/20.

Allâme-i asır: Çağın üstadı, büyük âlimi.

Gazve-i Huneyn: Huneyn Savaşı.

Hâli: Boş, تنها.

Kabza-yı kudretinde olmak: Gücü, idaresi altında olmak.

Kasem etmek: Yemin etmek.
Kemâl-i içtihad ve fazl: Dinî kaynaklardan dine ait hüküm çıkarmada bütünüyle mahâret, ustalık ve yüksek erdemlilik.

Şâfiî-yi Sâni: İkinci İmam Şâfiî.
Zât-ı Zülcelâl: Sonsuz gücün ve hâkimiyetin sahibi Yüce Zât.

Gazve-i Tâif'te, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) gece at üstünde giderken uykusu geliyordu. O hâlde iken bir sidre ağacına rast geldi. Ağaç ona yol verip atını incitmek için iki şak oldu. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) hayvan ile içinden geçti. Tâ zamanımıza kadar o ağaç iki ayak üstünde, muhterem bir vaziyette kaldı.¹

Altıncı Misal: Hazreti Ya'lâ, tarihinde nakl-i sahih ile haber veriyor ki:

Bir seferde, "talha" veya "semure" denilen bir ağaç geldi, Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) etrafında tavaf eder gibi döndü, sonra yine yerine gitti. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) ferman etti ki: **إِنَّهَا اسْتَأْذَنْتَ أَنْ تُسَلِّمَ عَلَيَّ** Yani, "O ağaç Cenâb-ı Hak'tan istedi ki, bana selâm etsin."²

Yedinci Misal: Muhaddisler, nakl-i sahih ile İbni Mes'ud'dan beyan ediyorlar ki:

İbni Mes'ud dedi: Batn-ı Nahle denilen nâm mevkide, Nasîbîn ecinnileri ihtidâ için Resûl-i Ekrem'e (*aleyhissalâtü vesselâm*) geldikleri vakit, bir ağaç o ecin- nilerin geldiklerini haber verdi.³

Hem İmam Mücahid,* o hadiste İbni Mes'ud'dan naklede ki: O cinniler bir delil istediler. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) bir ağaca emretti; yerinden çıkıp geldi, sonra yine yerine gitti.⁴ İşte, cin tâifesine birtek mu'cize kâfi geldi.

*Acaba bu mu'cize gibi bin mu'cizât işiten bir insan imana gelmezse, cinnîlerin **اللَّهِ شَطَطًا** tâbir ettikleri şeytanlardan daha şeytan olmaz mı?*

Sekizinci Misal: Sahih-i Tirmizî, nakl-i sahih ile Hazreti İbni Abbas'tan haber veriyorlar ki:

¹ Kadı İyâz, *Şifâ* 1/301-302; Aliyyülkârî, *Şerhu's-Şifâ* 1/620.

² Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 4/173; Abd b. Humejd, *Müsned* s. 154; Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/23-24; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s. 391.

³ Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 2/228; Kurtubî, *el-Câmi li ahkâmi'l-Kur'an* 16/216. Ayrıca bkz.: Buhaîrî, *Menâkıbü'l-ensâr* 32; Müslim, *Salât* 153.

⁴ Fâkihî, *Ahbâru Mekke* 4/22-23; Rüyânî, *Müsned* 1/78; Kadı İyâz, *Şifâ* 1/301; Kurtubî, *el-Câmi li ahkâmi'l-Kur'an* 19/5.

⁵ "Meğer içimizden birtakım cahiller, Allah hakkında gerçek olmayan sözler söylüyormuş!" (Cin Sûresi, 72/4).

Ecinni: Cinlere mensup, cinlerden olan.

Gazve-i Tâif: Tâif Seferi.

Muhaddis: Hadis âlimi.

Semure: Sakız ağacı.

Sidre: "Arabistan kirazı" denen bir ağaç türü.

Talha: Akasya ağacı.

İbni Abbas dedi ki: Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) bir a'râbîye ferman etti: "أَرَأَيْتَ إِنْ دَعَوْتُ هَذَا الْعِدْقَ مِنْ هَذِهِ النَّخْلَةِ أَتَشْهَدُ أَنِّي رَسُولُ اللَّهِ؟" "Ben bu ağacın şu dalını çağırırsam, yanına gelse, iman edecek misin?" "Evet" dedi. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) çağırıldı. O urcûn, ağacının başından kopup Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) yanına atladı, geldi. Sonra emretti, yine yerine gitti.¹

İşte, bu sekiz misal gibi çok misaller var, çok tariklerle nakledilmişler. Mâlâmdur ki, yedi sekiz urgan toplansa, kuvvetli bir halat olur. Binâenaleyh, şu en meşhur siddikîn-i sahabeden böyle müteaddit tariklerle ihbar edilen şu mu'cize-i şeceriye, elbette tevâtür-ü mânevî kuvvetindedir, belki tevâtür-ü hakikîdir. Zaten sahabeden sonra tâbîinin eline geçtiği vakit, tevâtür suretini alır. Hususan Buharî, Müslim, İbni Hibban,* Tirmizî gibi kütüb-ü sahîha, tâ zaman-ı sahabe kadar, o yolu o kadar sağlam yapmışlar ve tutmuşlar ki, mesela Buharî'de görmek, aynı sahabeden işitmek gibidir.

Acaba, o Resûl-i Ekrem'e (*aleyhissalâtü vesselâm*) ağaçlar, –misallerde görüldüğü gibi– onu tanıyıp, risaletini tasdik edip, ona selâm ederek ziyâret edip, emirlerini dinleyerek itaat ettiği hâlde, kendilerine insan diyen bir kısım câmid,² akılsız mahlûklar onu tanımazsa, iman etmezse, kuru ağaçtan çok ednâ,³ odun parçası gibi ehemmiyetsiz, kıymetsiz

¹ Hâkim, *Müstedrek* 2/676; Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/15; Suyûtî, *el-Hasâisu'l-kübrâ* 2/60. Ayrıca bkz.: Tirmizî, *Menâkıb* 6; Dârimî, *Mukaddime* 4; Buharî, *et-Târihu'l-kebir* 3/3.

² Bkz.: "Biz cehennem için cinlerden ve insanlardan öyle kimseler yarattık ki; onların kalbleri vardır ama bu kalblerle idrak etmezler, gözleri vardır onlarla görmezler, kulakları vardır onlarla işitmezler. Hâsıl onlar hayvanlar gibi, hatta onlardan da şaşkındırlar. İşte asıl gafil olanlardır." (A'râf Sûresi, 7/179); "Çünkü Allah katında yerde gezinen canlıların en kötüsü, o düşünmeyen sağır ve dilsizlerdir." (Enfâl Sûresi, 8/22); "Yoksa sen onlardan çoğunun söz dinlediğini, yahut aklını çalıştırdığını mı sanıyorsun? Doğrusu onlar davarlar gibidirlar, hatta onlar yolca daha da sapıktırlar." (Furkan Sûresi, 25/44).

³ Bkz.: "Onları gördüğünde kalıpları, kıyafetleri senin hoşuna gider, onları beğenirsin. Konuştuklarında sözlerine kulak verirsin. Gerçekte ise onlar, âdeta koltuklarına dayanan, içi boş, ruhsuz kütüklere benzerler. İçleri boş, ödlekl olduklarından çıkan her sestem pirelenir, her yeni haberi kendi aleyhlerinde sanırlar. Onlar düşmandır, onlardan sakının! Allah belâlarını versin onları! Nasıl da hakikatten vazgeçiyorlar." (Münâfikûn Sûresi, 63/4).

Binaenaleyh: Bunun üzerine, bundan dolayı.

Câmid: Cansız.

Mu'cize-i şeceriye: Ağaçla ilgili mu'cize.

Müteaddit: Birçok.

Risalet: Peygamberlik.

Siddikîn-i sahabe: Pek vefalı, pek dürüst sahabiler.

Tarik: Yol.

Urcûn: Dal.

olarak ateşe lâyık olmaz mı?¹

Onuncu İşaret

Şu mu'cize-i şeceriyeyi daha ziyâde takviye eden, mütevâtîr bir suret-te nakledilen ² حَنِينُ الْجِدْعِ mu'cizesidir. Evet, Mescid-i Şerif-i Nebevî'de kuru direğin büyük bir cemaat içinde, muvakkaten firak-ı Ahmedi'den (*aleyhissalâtü vesselâm*) ağlaması, beyan ettiğimiz mu'cize-i şeceriyenin misallerini hem teyid eder, hem kuvvet verir. Çünkü o da ağaçtır, cinsi birdir. Fakat şunun şahsı mütevâtîrdir. Öteki kısımlar, her birinin nev'i mütevâtîrdir; cüz'iyatları, misalleri, çoğu sarîh tevâtür derecesine çıkmıyor.

Evet, Mescid-i Şerif'te hurma ağacından olan kuru direk, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) hutbe okurken ona dayanıyordu. Sonra minber-i şerif yapıldığı vakit, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) minbere çıkıp hutbeye başladı. Okurken direk, deve gibi enin edip ağladı, bütün cemaat işitti. Tâ Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) yanına geldi, elini üstüne koydu, onunla konuştu, teselli verdi, sonra durdu.³ Şu mu'cize-i Ahmediye (*aleyhissalâtü vesselâm*), pek çok tarîklerle, tevâtür derecesinde nakledilmiştir.⁴

Evet, حَنِينُ الْجِدْعِ mu'cizesi çok münteşir ve meşhur ve hakikî mütevâtîrdir. Sâhabelerin bir cemaat-i âlisinden on beş tarikle gelip,⁵ tâbiinin yüzler imamları o mu'cizeyi, o tarîklerle, arkadaki asırlara haber vermişler.

¹ Bkz.: “Bunu yapamazsanız –ki hiçbir zaman yapamayacaksınız– çırısı insanlarla taşlar olan ve kâfirler için hazırlanmış o ateşten sakının.” (Bakara Süresi, 2/24); “Dini inkâr edenlerin, müstahak olmaları sebebiyle, gerek malları gerek evlâtları, Allah'ın vereceği cezaı önlemede, kendilerine asla fayda veremezler. İşte onlar cehennemın yakıtıdır.” (Âl-i İmran Süresi, 3/10); “O, alev alev yükselen ateşe girecek. Eşi de boynunda bükülmüş urgan olarak, o ateşe odun taşıyacak.” (Tebbet Süresi, 111/3-5).

² “Hurma kütüğünün (veya kuru hurma direğinin) inlemesi.”

³ Tirmizî, *Cum'a* 10, *Menâkıb* 6; İbni Mâce, *İkâme* 199; Dârimî, *Mukaddime* 6, *Salât* 202; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 1/266.

⁴ Bkz.: Kadı İyâz, *Şifâ* 1/303.

⁵ Bkz.: Kadı İyâz, *Şifâ* 1/303.

Cemaat-i âli: Yüce topluluk.

Enin: İnliti, inleme.

Firak-ı Ahmedi: Hz. Peygamber Efendimiz'den (s.a.s.) ayrılma.

Haninü'l-ciz': Kuru hurma direğinin inleyip ağlaması.

Mescid-i Şerif-i Nebevî: Hz. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.)

kutlu, şerefli mescidi.

Minber-i şerif: Hz. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) kutlu, şerefli minberi.

Muvakkaten: Belli bir süre için, geçici olarak.

Münteşir: Yaygın, yayılmış.

Mütevâtîr: Yalanda ittifak etme-

leri aken mümkün olmayan birçok kişinin naklettiği kesin haber, bilgi.

Nev: Tür, çeşit.

Sarih: Açık, net.

Tâbiin: Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) ashabına yetişen nesil.

Sahabenin o cemaatinden ulema-yı sahabe namdarları ve rivayet-i hadisin reislerinden Hazreti Enes İbni Mâlik (hâdim-i nebevî),¹ Hazreti Câbir İbni Abdillahi'l-Ensârî (hâdim-i nebevî),² Hazreti Abdullah İbni Ömer,³ Hazreti Abdullah İbni Abbas,⁴ Hazreti Sehl İbni Sa'd,^{5*} Hazreti Ebû Saidi'l-Hudrî,^{6*} Hazreti Übey İbni'l-Ka'b,^{7*} Hazreti Büreyde,⁸ Hazreti Ümmü'l-müminîn Ümmü Seleme⁹ gibi meşâhir-i ulema-yı sahabe ve rivayet-i hadisin rüesâ-ları gibi, her biri bir tarîkin başında, aynı mu'cizeyi ümmete haber vermişler. Başta Buharî, Müslim, kütüb-ü sahiha, arkalarındaki asırlara o mütevâtir mu'cize-i kübrâyı tarifleriyle haber vermişler.

İşte, Hazreti Câbir tarîkinde der ki; Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtu vesselâm*) hutebe okurken, Mescid-i Şerif'te **جَذَعُ النَّخْلِ** denilen kuru direğe dayanıp okurdu. Minber-i şerif yapıldıktan sonra, minbere geçtiği vakit, direk tahammül edemeyerek, hamile deve gibi ses verip inleyerek ağladı.¹⁰ Hazreti Enes, tarîkinde der ki; camus gibi ağladı, mescidi lerzeye getirdi.¹¹ Sehl İbni Sa'd, tarîkinde der: Hem onun ağlaması üzerine halklarda ağlamak çoğaldı.¹² Hazreti Übey İbni'l-Ka'b, tarîkinde diyor: Hem öyle ağladı ki, inşikak etti.¹³

¹ Tirmizî, *Cum'a* 10, *Menâkıb* 6; İbni Mâce, *İkâmet* 199; Dârimî, *Mukaddime* 6, *Salât* 202; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 1/266.

² İbni Mâce, *İkâmet* 199; Dârimî, *Mukaddime* 6, *Salât* 202; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 3/306; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 1/187.

³ Buharî, *Menâkıb* 25, *Cum'a* 26; Tirmizî, *Cum'a* 10; İbni Hibbân, *Sahih* 14/435.

⁴ Dârimî, *Mukaddime* 6, *Salât* 202; İbni Ebî Şeybe, *Musannef* 6/319; İbni Hibbân, *Sahih* 14/436-437.

⁵ Dârimî, *Mukaddime* 6, *Salât* 202; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 16/194; İbni Ebî Şeybe, *Musannef* 6/319; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/250-251.

⁶ Dârimî, *Mukaddime* 6; İbni Ebî Şeybe, *Musannef* 6/319.

⁷ İbni Mâce, *İkâme* 199; Dârimî, *Mukaddime* 6; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 5/137-138; Şâfiî, *Müsned* s. 65; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/251.

⁸ Dârimî, *Mukaddime* 6.

⁹ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 23/255.

¹⁰ İbni Mâce, *İkâmet* 199; Dârimî, *Mukaddime* 6, *Salât* 202; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 3/306; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 1/187.

¹¹ Dârimî, *Mukaddime* 6.

¹² İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/250-251.

¹³ İbni Mâce, *ikâme* 199; Dârimî, *Mukaddime* 6; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 5/137-138; Şâfiî, *Müsned* s. 65; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/251.

Hâdim-i nebevî: Hz. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) hizmetkârı.
İnşikak etmek: Yarılmak, çatlayıp parçalanmak.

Lerze: Titreme, titreyiş.
Meşâhir-i ulema-yı sahabe: Meşhur âlim sahabiler.

Mu'cize-i kübrâ: Pek büyük mu'cize.

Ülema-yı sahabe: Sahabî âlimler.

Diğer bir tarîkte, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) ferman etti:

إِن هَذَا بَكَى لِمَا فَقَدَ مِنَ الذِّكْرِ Yani, “Onun mevkiinde okunan zikir ve hutbedeki zikir-i ilâhînin iftirakındandır ağlaması.”¹

Diğer bir tarîkte ferman etmiş:

لَوْ لَمْ أَلْتَرَمُهُ لَمْ يَزَلْ هَكَذَا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ تَحْزَنًا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ Yani, “Ben onu kucaklayıp teselli vermeseydim, Resûlullah’ın iftirakından kıyamete kadar böyle ağlaması devam edecekti.”²

Hazreti Büreyde tarîkinde³ der ki, ciz’ ağladıktan sonra Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) elini üstüne koyup ferman etti:

إِنْ شِئْتَ أَرُدُّكَ إِلَى الْحَايِطِ الَّذِي كُنْتَ فِيهِ تَنْبُتُ لَكَ عُرُوقُكَ وَيَكْمُلُ خَلْقُكَ
وَيُجَدِّدُ لَكَ خُوصٌ وَثَمَرَةٌ، وَإِنْ شِئْتَ أَغْرَسُكَ فِي الْجَنَّةِ فَيَأْكُلُ أَوْلِيَاءُ اللَّهِ مِنْ
ثَمْرِكَ⁴

Sonra o ciz’i dinledi, ne söylüyor. Ciz’ söyledi, arkadaki adamlar da işitti: يَا بَلِّ تَغْرِسُنِي فِي الْجَنَّةِ فَيَأْكُلُ مِنِّي أَوْلِيَاءُ اللَّهِ وَأَكُونُ فِي مَكَانٍ لَا أَبْلَى فِيهِ Yani, “Cennette beni dik ki, benim meyvelerimden Cenâb-ı Hakk’ın sevgili kulları yesin. Hem bir mekân ki, orada bekâ bulup, çürümek yoktur.” Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) ferman etti: ⁵ قَدْ فَعَلْتُ⁵ Sonra ferman etti: ⁶ اِخْتَارَ دَارَ الْبَقَاءِ عَلَى دَارِ الْفَنَاءِ⁶

İlm-i kelâmın büyük imamlarından meşhur Ebû İshak İsferyânî* naklediyor ki; Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) direğin yanına gitmedi. Belki direk onun emriyle onun yanına geldi. Sonra emretti, yerine döndü.⁷

¹ Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 3/300; İbni Ebi Şeybe, *Musannef* 6/319.

² Kadı İyâz, *Şifâ* 1/228; İbni Seyyidi’n-Nâs, *Uyûnü’l-eser* 1/377; Halebî, *es-Siratü’l-Halebiyye* 2/366. Ayrıca bkz.: İbni Mâce, *İkâmet* 199; Dârimî, *Mukaddime* 6, *Salât* 202; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 3/306; İbni Ebi Şeybe, *Musannef* 6/319.

³ Kadı İyâz, *Şifâ* 1/304; İbni Seyyidi’n-Nâs, *Uyûnü’l-eser* 1/377; Halebî, *es-Siratü’l-Halebiyye* 2/367. Yakın ifadeler için bkz.: Dârimî, *Mukaddime* 6.

⁴ “Arzu edersen seni tekrar bahçeye dikeyim; köklerin gelişsin, ilk yaratıldığım gibi ağaç olasin, yeniden yaprakların ve meyvelerin çıksın. Veya istersen seni cennette dikeyim de Allah dostları senin meyven-den yesinler.”

⁵ “Ben de arzu ettiğin gibi yaptım.”

⁶ “Geçici, fâni hayatı bırakıp; kalıcı, dâimî hayatı tercih etti.”

⁷ Kadı İyâz, *Şifâ* 1/304.

Hazreti Übey İbni Ka'b der ki: Şu hâdise-i harikadan sonra Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) emretti ki, "Direk minberin altına konulsun." Minberin altına konuldu; tâ Mescid-i Şerif'in tamiri için hedmedilinceye kadar. O vakit Hazreti Übey İbni Ka'b yanına aldı, çürüyünceye kadar muhafaza edildi.¹

Meşhur Hasan Basrî,* şu hâdise-i mu'cizeyi şâkirtlerine ders verdiği vakit ağlardı ve derdi ki; "Ağaç, Resûl-i Ekrem'e (*aleyhissalâtü vesselâm*) meyil ve iştiyak gösteriyor. Sizler daha ziyâde iştiyaka, meyle müstahaksınız."² Biz de deriz ki:

Evet, hem ona iştiyak ve meyil ve muhabbet, onun sünnet-i seniyyesine ve şeriat-ı garrâsına ittibâ iledir.

Bir Nükte-i Mühimme

Eğer denilse: "Neden Gazve-i Hendek'te dört avuç taamla bin adamı doyurmak olan mu'cize-i taâmiye³ ve mübarek parmaklarından akan su ile, bin kişiye suyu doyuruncaya kadar içiren mu'cize-i mâiye,⁴ neden şu hanîn-i ciz' mu'cizesi gibi şâşaa ile, çok kesretli tarîklerle nakledilmemiş? Hâlbuki o ikisi, bundan daha ziyâde bir cemaatte vuku bulmuş."

Elcevap: Zuhur eden mu'cizeler iki kısımdır. Bir kısmı, nübüvveti tasdik ettirmek için, Hazreti Peygamber (*aleyhissalâtü vesselâm*) elinde izhar ediliyor. Hanîn-i ciz' şu nevidendir ki, sırf nübüvvetin tasdiki için bir hüccet olarak zuhura gelmiş ki, müminlerin imanını ziyâdeleştirmek ve münafıkları ihlâsa ve imana sevk etmek ve küffârı imana getirmek için zâhir olmuş. Onun için avâm ve havas, herkes onu gördü; onun neşrine fazla ihtimam edildi.

¹ İbni Mâce, *İkâme* 199; Dârimî, *Mukaddime* 6; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 5/137-138; Şâfiî, *Müsned* s. 65; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/251.

² İbni Hibbân, *Sahîh* 14/437; Ebû Ya'lâ, *Müsned* 5/142; İbni'l-Ca'd, *Müsned* s. 466.

³ Buharî, *Megâzi* 29; Müslim, *Eşribe* 141; Dârimî, *Mukaddime* 7; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 3/377.

⁴ Buharî, *Megâzi* 38; Müslim, *Zühd* 74.

Gazve-i Hendek: Hendek Savaşı.

Hanîn-i ciz': Kuru hurma direğinin inleyip ağlaması.

Hedmedilmek: Yıkılmak.

Hüccet: Delil.

İhlâs: Dâima "Allah rızasını" gözeterek hareket etme düşüncesi.

Kesret: Çokluk, çok olma.

Küffâr: Kafirler.

Mu'cize-i mâiye: Su ile ilgili mu'cize.

Mu'cize-i taâmiye: Yemekle ilgili mu'cize.

Nübüvvet: Peygamberlik.

Sünnet-i seniyye: Hz. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) üstün söz ve davranışları.

Şâkirt: Öğrenci, talebe.

Şâşaa: Parlaklık, debdebe.

Şeriat-ı garrâ: Pırl pırl, tertemiz İslâm Dini.

Taam: Yemek.

Zâhir olmak: Görünmek, belirlemek.

Zuhur etmek: Görünmek, ortaya çıkmak.

Fakat şu mu'cize-i taâmiye ve mu'cize-i mâiye ise, mu'cizeden ziyâde bir keramettir.. belki kerametden ziyâde bir ikramdır.. belki ikramdan ziyâde, ihtiyaca binâen bir ziyâfet-i rahmâniyedir. Onun için, çendan dâvâ-yı nübüvete delildir ve mu'cizedir.. fakat asıl maksat, ordu aç kalmış, bir çekirdekten bin batman hurmayı halkettiği gibi Cenâb-ı Hak, hazine-i gaybdan bir sâ' taamdan bin adama ziyâfet veriyor. Hem susuz kalmış mücahid bir orduya kumandan-ı âzâmın parmaklarından âb-ı kevser gibi su akıttırıp içiriyor. İşte şu sır içindir ki, mu'cize-i taâmiye ve mu'cize-i mâiyenin her bir misali, hanîn-i ciz' derecesine çıkmıyor. Fakat o iki mu'cizenin cinsleri ve neveleri, külliyyet itibarıyla hanîn-i ciz' gibi mütevâtir ve kesretlidir. Hem taamin bereketini ve parmaklarından suyun akmasını herkes göremiyor, yalnız eserlerini görüyor. Direğin ağlamasını ise herkes işitiyor. Onun için fazla intişar etti.

Eğer denilse: “Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) her hâl ve hareketini kemâl-i ihtimam ile sahabeler muhafaza ederek nakletmişler. Böyle mu'cizât-ı azîme, neden on, yirmi tarikle geliyor? Yüz tarikle gelmeliydi. Hem neden Hazreti Enes, Câbir, Ebû Hureyre'den çok geliyor; Hazreti Ebûbekir ve Ömer az rivayet ediyor?”

İncevap: Birinci şikkın cevabı, Dördüncü İşaret'in Üçüncü Esas'ında geçmiş. İkinci şikkın cevabı ise:

Nasıl ki insan bir ilâca muhtaç olsa, bir tabibe gider; hendese için mühendise gider, mühendisten naklede; mesele-i şer'îye müftüden haber alınır ve hâkeza... Öyle de, sahabe içinde, ehâdis-i nebeviyeyi gelecek asırlara ders vermek için, ulema-yı sahabeden bir kısım, ona mânen muvazzaf idiler, bütün kuvvetleriyle ona çalışıyorlardı. Evet, Hazreti Ebû Hureyre bütün hayatını hadisin hıfzına vermiş.¹ Hazreti Ömer siyaset âlemiyle ve hilâfet-i kübrâ ile

¹ Buhârî, *İlim* 42, *Menâkıb* 28; Müslim, *Fezâilu's-sahabe* 159.

Âb-ı Kevser: Kevser suyu.

Batman: Altı okka. Yaklaşık 8 kg.lık eski bir ağırlık ölçü birimi.

Çendan: Gerçi, o kadar.

Dâvâ-yı nübüvvet: Peygamberlik dâvâsı.

Ehâdis-i nebeviye: Hadisler. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) mübarek söz ve davranışları.

Hâkeza: Böylece, bunun gibi.

Hazine-i gayb: Görünmeyen hazine.

Hendese: Mühendislik, geometri.

Hifz: Ezberleme, koruma.

Hilâfet-i kübrâ: Büyük halifelik. İslâm âlemini temsil ve idare etme makamı.

İntişar etmek: Yayılmak.

Kemâl-i ihtimam: Son derece özenme ve dikkat etme.

Keramet: Cenâb-ı Hakk'ın, salih kullarına lütfettiği bir takım hususî, fevkalâde, ihsan ve lütuf.

Kumandan-ı âzâm: En büyük komutan.

Külliyyet: Bütünlük, genel.

Mesele-i şer'îye: Dinî mesele.

Mu'cizât-ı azîme: Pek büyük mu'cizeler.

Muvazzaf: Vazifeli, görevli.

Sâ': Yaklaşık 3 - 3,5 kg.lık bir ağırlık ölçü birimi.

Tarik: Yol.

Ulema-yı sahabe: Sahabî âlimler.

Ziyâfet-i rahmâniye: Cenâb-ı Hakk'ın verdiği ziyâfet.

meşgul imiş. Onun için ehâdisi ümmete ders vermek için, Ebû Hureyre ve Enes ve Câbir gibi zâtlara itimat edip; ondan, rivayeti az edirdi. Hem madem sıddık, sadûk, sâdik ve musaddak bir sahabenin meşhur bir namdarı, bir tarik ile bir hâdiseyi haber verse, yeter denilir, başkasının nakline ihtiyaç da kalmaz. Onun için bazı mühim hâdiseler iki üç tarik ile geliyor.

On Birinci İşaret

Onuncu İşaret, nasıl ki şecer tâifesindeki mu'cize-i nebeviyeyi gösterdi. On Birinci İşaret dahi, cemâdâtta taş ve dağ tâifesinin mu'cize-i nebeviyeyi gösterdiklerine işaret edecek. İşte, biz de o çok kesretli misallerinden yedi sekiz misali zikredeceğiz.

Birinci Misal: Allâme-i Mağrib Hazreti Kadı İyâz, Şifâ-yı Şerîf'inde ulvî bir senedle ve Buharî sahibi gibi mühim imamlardan nakl-i sahih ile haber veriyorlar ki; hâdim-i nebevî Hazreti İbni Mes'ud der ki: Biz, Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) yanında taam yerken, taamin tesbihlerini işitiyorduk.¹

İkinci Misal: Nakl-i sahih ile Enes² ve Ebû Zerr'den³ kütüb-ü sahiha haber veriyorlar ki; Hazreti Enes (hâdim-i nebevî) demiş ki: Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) yanında idik. Avucuna küçük taşları aldı, mübarek elinde tesbih etmeye başladılar. Sonra Ebûbekri's-Sıddık'ın eline koydu, yine tesbih ettiler.

Ebû Zerr el-Gıfârî, tarikinde der ki: Sonra Hazreti Ömer'in eline koydu, yine tesbih ettiler. Sonra aldı, yere koydu, sustular. Sonra yine aldı, Hazreti Osman'ın eline koydu, yine tesbihe başladılar. Sonra Hazreti Enes ve Ebû Zerr diyorlar ki: Ellerimize koydu, sustular.

¹ Buharî, *Menâkıb* 25; Tirmizî, *Menâkıb* 6; Dârimî, *Mukaddime* 5; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 1/460.

² İbni Asâkir, *Târîhu Dimâşk* 39/120, 121; İbnü'l-Cevzî, *el-İlelü'l-mütenâhiye* 1/207; Ahmed b. Abdullah Taberî, *er-Riyâdu'n-nadira* s. 275.

³ Buharî, *et-Târîhu'l-kebir* 8/442; Bezzâr, *Müsned* 9/431, 434; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 2/59; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüve* s. 431-432, 593.

Allâme-i Mağrib: Batı İslâm Dünyasının (Bugünkü kuzeybatı Afrika ile Endülüs Ülkeleri) üstadı, büyük âlimi.

Cemâdât: Cansız varlıklar.

Hâdim-i nebevî: Hz. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) hizmetkârı.

Musaddak: Sadâkati ve doğruluğu tasdik edilmiş, kabul edilmiş.

Nakl-i sahih: Sahih, doğru nakletme, aktarma.

Namdar: Namlı, şanlı, meşhur.

Sâdik: Doğru, dürüst, vefalı kimse.

Sadûk: Çok dürüst.

Sıddık: Sözü özündeki temizliği ortaya koyan, ameli imanını doğrulayan, Allah dostu.

Taam: Yemek.

Ülvî: Yüce.

Üçüncü Misal: Hazreti Ali¹ ve Hazreti Câbir² ve Hazreti Âişe-i Siddîka'dan³ nakl-i sahih ile sabittir ki: Dağ, taş, Resûl-i Ekrem'e (*aleyhissalâtü vesselâm*)⁴ يَا رَسُولَ اللَّهِ diyorlardı.

Hazreti Ali'nin tarihinde diyor ki: Bidayet-i nübüvvette, nevâhî-i Mekke'de Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) ile beraber gezdiğimizde, ağaç ve taşta rast geldiğimiz vakit يَا رَسُولَ اللَّهِ diyorlardı.

Hazreti Câbir, tarihinde der ki: Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), taş ve ağaca rast geldiği vakit, ona secde ediyordular. Yani inkıyad edip, يَا رَسُولَ اللَّهِ diyorlardı.

Câbir İbni Semure'nin bir rivayetinde, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) ferman etmiş: 5 لَأَعْرِفُ حَجْرًا بِمَكَّةَ كَأَن يُسَلِّمَ عَلَيَّ. 6 Bazıları demişler ki: O, Hacerü'l-Esved'e işaretir.⁶

Hazreti Âişe'nin tarihinde demiş: Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) ferman etmiş:

لَمَّا اسْتَقْبَلَنِي جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ بِالرَّسَالَةِ جَعَلْتُ لَأَمْرٍ بِحَجَرٍ وَلَا شَجَرٍ إِلَّا
قَالَ: السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ⁷

Dördüncü Misal: Nakl-i sahih ile Hazreti Abbas'tan haber veriyorlar ki:

Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), Abbas ve dört oğlunu (Abdullah, Ubeydullah, Fazl, Kusem) beraber, “mülâet” denilen bir perde altına alarak üzerlerine örttü. Dedi: يَا رَبِّ هَذَا عَمِّي وَصَنُؤُ أَبِي وَهُؤُلَاءِ أَهْلُ بَيْتِي فَاسْتَرْتُهُمْ مِنْ

¹ Tirmizî, *Menâkıb* 6; Dârimî, *Mukaddime* 4; Hâkim, *Müstedrek* 2/677.

² Beyhâkî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/69; Kadî İyâz, *Şifâ* 1/307; Mâverîdî, *A'lâmü'n-nübüvve* 1/194; Suyûtî, *el-Hasâisu'l-kübrâ* 1/114.

³ Kadî İyâz, *Şifâ* 1/307. Ayrıca bkz.: Fâkihî, *Ahbârü Mekke* 4/90; İbni Asâkir, *Târîhu Dimâşk* 4/362; Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid* 8/260 (Bezzâr'dan naklen); Münâvî, *Feyzu'l-kadir* 3/19.

⁴ “Selâm sana ey Allah'ın Resûlü!”

⁵ “Ben, Mekke'de öyle bir taş biliyorum ki, yanından geçtikçe bana selâm verirdi.” (Bkz.: Müslim, *Fezâil* 2; Tirmizî, *Menâkıb* 5; Dârimî, *Mukaddime* 4; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 5/89, 95, 105).

⁶ Bkz.: Kurtubî, *el-Câmî li ahkâmi'l-Kur'an* 10/268; Münâvî, *Feyzu'l-kadir* 1/19; Halebî, *es-Siratü'l-Halebiyye* 1/361.

⁷ “Cibrâil (a.s.) bana risaleti getirdikten sonra uğradığım her bir taş ve ağaç bana ‘selâm sana ey Allah'ın Resûlü’ diyorlardı.”

¹ النَّارِ كَسْتَرِي إِيَّاهُمْ بِمَلَأْتِي هَذِهِ deyip dua etti. Birden, evin damı ve kapısı ve duvarları “âmin, âmin” diyerek duaya iştirak ettiler.²

Beşinci Misal: Başta Buharî, İbni Hibban, Ebû Davud, Tirmizî gibi kü-tüb-ü sahiha, müttefikan Hazreti Enes'ten,³ Ebû Hureyre'den,⁴ Osman Zinnureyn'den,⁵ Aşere-i Mübeşşere'den⁶ Saîd İbni Zeyd'den^{7*} haber veriyorlar ki:

Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtu vesselâm*), Ebûbekri's-Siddîk, Ömeru'l-Faruk ve Osman Zinnüreyin ile Uhud Dağı'nın başına çıktılar. Cebel-i Uhud, ya onların mehâbetlerinden veya kendi sürûr ve sevincinden lerzeye geldi, kıvrıldı. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtu vesselâm*) ferman etti ki: **أُتِبْتُ أَحَدٌ فَإِنَّمَا عَلَيْكَ نَبِيٌّ** ⁸ **وَصِدِّيقٌ وَشَهِيدَانِ** Şu hadis, Hazreti Ömer ve Osman'ın şehid olacaklarına bir ihbar-ı gaybîdir.

Şu misalin tetimmesi olarak nakledilmiş ki: Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtu vesselâm*) Mekke'den hicret ettiği ve küffârlar takibe çıktıkları vakit, Sebîr nâmındaki dağa çıktılar. Sebîr dedi: “Yâ Resûlallah, benden ininiz. Korkarım, benim üstümde sizi vururlarsa Allah beni tâzib eder. Onun için korkarım.”

¹ “Yâ Rab! Bu benim amcam –ki babam gibidir–; bunlar da benim ehl-i beytim. Bu örtümle onları örttüğüm gibi, sen de cehennem ateşinden onları öylece muhafaza eyle.”

² Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 19/263; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s. 433; Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/71-72. Ayrıca, Efendimiz'in dua ettiğine dair bkz.: Tirmizî, *Menâkıb* 28.

³ Buharî, *Fezâilü ashâb* 5, 7; Tirmizî, *Menâkıb* 18; Ebû Davud, *Sünnet* 8; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 3/112.

⁴ Müslim, *Fezâilü's-sahabe* 50; Tirmizî, *Menâkıb* 18.

⁵ Tirmizî, *Menâkıb* 18; Nesâî, *Sıyâm* 83.

⁶ Saîd b. Zeyd'in, aşere-i mübeşşereden olduğuna dair bkz.: Tirmizî, *Menâkıb* 25; Ebû Davud, *Sünnet* 8; İbni Mâce, *Mukaddime* 11; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 1/187.

⁷ Tirmizî, *Menâkıb* 27; Bezzâr, *Müsned* 4/91; Hâkim, *Müstedrek* 3/509; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 4/341.

⁸ “Uhud sâkin ol! Zira senin üzerinde bir nebî, bir siddîk ve iki tane de şehid bulunuyor.”

Aşere-i Mübeşşere: Hz. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) kendilerine cennetlik olduklarını müjdelediği on bah-tiyâr sahâbi: Hz. Ebûbekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali, Hz. Abdurrahmân bin Avf, Hz. Ebû Ubeyde bin Cerrah, Hz. Saîd bin Zeyd, Hz. Sa'd bin Ebi Vakkas, Hz. Talha bin Ubeydullah, Hz. Zübeyr İbnü'l-Avvam (r.anhum).

İhbar-ı gaybî: Gayba ait, bilin-meyen bir şeyi haber vermek.

Kütüb-ü sahiha: Doğru, güveni-lir kitaplar.

Lerze: Titreme, titreyiş.

Mehâbet: Heybet, büyüklük.

Müttefikan: İttifak ederek, oy birliğiyle.

Sürûr: Sevinç, neşe.

Tâzib etmek: Azap etmek, ceza-landırmak.

Tetimme: Sonuç, tamamlayıcı ek.

Zinnureyn: Hz. Osman'ın (r.a.) Peygamber Efendimiz'e (s.a.s.) iki defa damat olduğunu ifade eden “iki nur sahibi” anlamında bir lâkâbı.

Cebel-i Hira çağırıyor: **يَا رَسُولَ اللَّهِ إِلَيَّ** “Bana gel.”¹ Bu sır içindir ki ehl-i kalb, Sebîr’de havf ve Hira’da da emniyeti hissederler.²

Bu misalden anlaşılır ki, *o koca dağlar birer müstakil abddir, müsebbihtir ve vazifedardırlar. Peygamber (aleyhissalâtü vesselâm)’ı tanıır ve severler, başıboş değıllerdir.*

Altıncı Misal: Nakl-i sahih ile Abdullah İbni Ömer’den haber veriyorlar ki, demiş: Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm) minberde hutbe okurken, **وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمَوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ** âyetini³ okudu ve dedi:

إِنَّ الْجَبَّارَ يُعْظِمُ نَفْسَهُ وَيَقُولُ أَنَا الْجَبَّارُ أَنَا الْجَبَّارُ أَنَا الْكَبِيرُ الْمُتَعَالِ dediği⁴ vakit minber öyle sarsıldı ve öyle lerzeye geldi ve titredi, korktuk ki, Resûl-i Ekrem’i (aleyhissalâtü vesselâm) düşürecek bir derecede sallandı.

Yedinci Misal: Nakl-i sahih ile Habrû’l-Ümme ve Tercümanü’l-Kur’ân olan⁵ Hazreti İbni Abbas⁶ ve hâdim-i nebevî ve ulema-yı azîme-i sahabeden olan İbni Mes’ud’dan⁷ haber veriyorlar ki, demişler: Feth-i Mekke gününde, Kâbe ve etrafında, taştta rasasla mihlanmış üç yüz altmış sanem vardı. Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm) elinde kavsa benzer bir değınekle o sanemlere birer birer işaret ederek⁸ **كَانَ زُهوقًا إِنَّ الْبَاطِلَ إِذَا الْبَاطِلَ وَزَهَقَ الْحَقُّ جَاءَ** deyip, hangisine

¹ Kadı İyâz, *Şifâ* 1/308; Kurtubî, *el-Câmi li ahkâmi’l-Kur’ân* 1/466; Süheylî, *er-Ravdu’l-üf* 1/400; Halebî, *es-Sıratü’l-Halebiyye* 1/381.

² Aliyyülkârî, *Şerhu’s-Şifâ* 1/630.

³ “Ama onlar, Allah’ın kudret ve azametini hakıyla takdir edemediler, O’na lââyık tâzimi göstermediler. Hâlbuki bütün bir dünya kıyamet günü O’nun avucunda, gökler âlemi de bükülmüş olarak elinin içindedir.” (Zümer Sûresi, 39/67).

⁴ “Hz. Cebbâr (c.c.), Zât’ını bizzat kendisi yüceltıyor ve ‘Ben Cebbâr’ım, ben Cebbâr’ım, ben Kebîrü’l-Müteâl’im’ buyuruyor.” (Bkz.: Kadı İyâz, *Şifâ* 1/308). Ayrıca bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 2/87.

⁵ İbni Ebi Şeybe, *Musannef* 6/383; İbni Sa’d, *et-Tabakâtü’l-kürâ* 2/366; Hâkim, *Müstedrek* 3/618; İbni Abdilberr *İstîâb* 3/935).

⁶ Taberânî, *el-Mu’cemü’l-kebir* 10/279; Taberânî, *el-Mu’cemü’s-sağır* 2/272; Ebû Nuaym, *Hilyetü’l-evliyâ* 3/212. Ayrıca bkz.: Buharî, *Megâzi* 48.

⁷ Buharî, *Mezâlim* 32, *Megâzi* 48, *Tefsîru sûre* (17) 12; Müslim, *Cihâd* 87.

⁸ “Hak geldi, bâtil yıkılıp gitti. Çünkü bâtil, yok olmaya mahkûmdur.” (İsrâ Sûresi, 17/81).

Abd: Kul.

Cebel-i Hira: Hira Dağı.

Ehl-i kalb: Duru, saf, ilhama açık gönül sahipleri.

Habrû’l-Ümme: “Ümmetin âlimi, hocası” anlamında Hz. Abdullah İbni Abbas’a verilen

bir unvan.

Havf: Korku, endişe.

Müsebbih: Tesbih eden, Allah’ı anan.

Rasas: Kurşun

Sanem: Put.

Tercümanü’l-Kur’ân: Kur’ân-ı

Kerim’i isabetli yorumlarıyla tefsir ettiğinden dolayı İbni Abbas’a (r.a.) verilen “Kur’ân müfessiri” anlamında bir unvan.

Ülema-yı azîme-i sahabe:

Büyük sahabî âlimler.

Vazifedar: Vazifeli, görevli.

işaret etti, yere düştü. Sanemin yüzüne işaret ettiyse arkasına düşer, arkasına işaret ettiyse yüz üstüne düşer ve hâkeza.. sanemler yere yuvarlandılar.

Sekizinci Misal: Meşhur Bahîra-yı Râhib'in meşhur kıssasıdır ki, nübüvvetten evvel, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), amcası Ebû Talip ve bir kısım Kureyşî ile beraber Şam tarafına, ticarete gidiyorlar. Bahîra-yı Râhib'in kilisesi civarına geldikleri vakit oturdular. İnsanlarla ihtilât etmeyen münzevî Bahîra-yı Râhib birden çıkageldi. Kafile içinde Muhammedü'l-Emîn (*aleyhissalâtü vesselâm*)'ı gördü. Kafileye dedi: "Şu Seyyidü'l-âlemîndir ve peygamber olacaktır." Kureyşîler dediler: "Nereden biliyorsun?" Mübarek rahib dedi ki: "Siz gelirken baktım ki, havada, üstünüzde bir parça bulut vardı. Siz otururken, şu Muhammedü'l-Emîn (*aleyhissalâtü vesselâm*) tarafına bulut meyletti, gölge yaptı. Hem görüyordum ki; taş, ağaç ona secde eder gibi bir vaziyet gördüm. Bu ise nebîlere yapılır."¹

İşte, bu sekiz misal gibi, belki seksen misal var. Bu sekiz misal birleştirilse, öyle kopmaz bir zincir olur ki, hiçbir şüphe onu koparamaz ve sarsamaz. Şu cins mu'cize, umumiyeti itibarıyla, yani cemâdâtın dâvâ-yı nübüv-vete delil olarak konuşmaları, mânevî tevâtür hükmünde yakîni ve kat'iyeti ifade eder. Herbir misal, mecmuun kuvvetinden, kendi kuvvetinden fazla bir kuvvet daha alır. Evet zayıf bir direk, kuvvetli direklerle omuz omuza geldiği vakit, muhkemleşir. Zayıf, kuvvetsiz bir adam, asker olup orduya girse öyle kuvvetleşir ki, bin adama meydan okur.

On İkinci İşaret

On Birinci İşaretle alâkadar olan üç misal, fakat gayet mühim misallerdir.

Birinci Misal: وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ رَمَىٰ ² nass-ı kat'isiyle ve

¹ Tirmizî, *Menâkıb* 3; İbni Ebî Şeybe, *Musannef* 7/327; Bezzâr, *Müsned* 8/97; Hâkim, *Müstedrek* 2/672.

² "(Ey Resûlüm) Attığın vakit sen atmadın, lâkin Allah attı." (Enfâl Sûresi, 8/17).

İhtilât: Karışma, beraber olma.
Kureyşî: Kureyşli, Kureyş kabilesine mensup.
Mânevî tevâtür: Lâfızları farklı olsa da manası, muhtevası benzerleri ile aynı olan rivayet.

Mecmu: Bütün, toplam.
Münzevî: İnsanlardan uzaklaşıp, tek başına yaşayan kimse.
Nass-ı kat'i: Yorumu ihtimali olmayacak derecede kesin söz, metin veya delil.

Nebî: Peygamber.
Seyyidü'l-âlemîn: Âlemlerin Efendisi.
Yakîn: Kesin bilgi.

ehl-i tahkik umum müfessirlerin tahkikiyle ve umum ehl-i hadisin ihbarıyla, Gazve-i Bedir'de, şu âyet haber veriyor ki:

Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) bir avuç toprak ile küçük taşları aldı, küffâr ordusunun yüzüne attı, **شَاهَتِ الْوُجُوهُ**¹ dedi. **شَاهَتِ الْوُجُوهُ** kelimesi bir kelâm iken onların her birinin kulağına gitmesi gibi, o bir avuç toprak dahi her bir kâfirin gözüne gitti. Herbiri kendi gözüyle meşgul olup, hücumda iken, birden kaçtılar.²

♦ Hem Gazve-i Huneyn'de başta İmam Müslim olarak ehl-i hadis haber veriyorlar ki; Gazve-i Huneyn'de –Bedir gibi– küffâr, şiddetle hücum ederken; yine bir avuç toprak atıp, **شَاهَتِ الْوُجُوهُ** diyerek, her birinin kulağına bir **شَاهَتِ الْوُجُوهُ** kelimesi girdiği gibi, biiznillâh her birinin yüzüne bir avuç toprak gitti, gözleriyle meşgul olup kaçtılar.³

İşte, Bedir'de ve Huneyn'deki harika olan şu hâdise, esbab-ı âdiye ve kudret-i beşer dahilinde olmadığından, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan **وَمَا رَمَيْتَ** kudret-i beşer dahilinde olmadığından, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan **وَمَا رَمَيْتَ** kudret-i beşer dahilinde değildir. Kuvve-i beşeriye ile değil, belki fevkalâde bir surette, kudret-i ilâhiye ile olmuştur.

İkinci Misal: Başta Buharî, Müslim, kütüb-ü sahîha haber veriyorlar ki:

Gazve-i Hayber'de bir yahudi kadını, bir keçiye biryan yapıp pişirmiş, gayet müessir bir zehirle zehirlenmiş, Resûl-i Ekrem'e (*aleyhissalâtü vesselâm*) göndermiş. Sahabeler yemeye başladılar. Birden ferman etti: **ارْفَعُوا أَيْدِيَكُمْ إِنَّهَا** Kudret-i ilâhiye ile değil, belki fevkalâde bir surette, kudret-i ilâhiye ile olmuştur.

¹ “Yüzleri kara olsun!”

² Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 1/303, 368; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kubrâ* 2/155; İbni Hibbân, *Sahih* 14/430; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 3/203; Hâkim, *Müstedrek* 1/268.

³ Müslim, *Cihâd* 81; Dârimî, *Siyer* 16; İbni Ebi Şeybe, *Musannef* 7/399; Saïd b. Mansûr, *Kitâbü's-Sünen* 2/378.

Biiznillâh: Allah'ın izniyle.

Bıryan: Bıryan, pıryan da denilen bir tür kebab.

Ehl-i hadis: Hadis âlimleri.

Ehl-i tahkik: Araştırmacı, büyük ilim adamları.

Esbab-ı âdiye: Normal, sıradan sebepler.

Gazve-i Bedir: Bedir Savaşı.

Gazve-i Hayber: Hayber Savaşı.

Gazve-i Huneyn: Huneyn Seferi.

Kudret-i beşer: İnsan gücü.

Kudret-i ilâhiye: Cenâb-ı Hakk'ın kudreti.

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan: Beyan ve ifadesi ile insanları, benzerini yapmaktan âciz bırakan Kur'ân-ı Kerim.

Kuvve-i beşeriye: İnsan ait kuvvet.

Küffâr: Kafirler.

Müessir: Tesirli, etkili.

Tahkik: Doğruyu araştırma, açığa çıkarma.

haber veriyor.” Herkes elini çekti. Fakat o şiddetli zehirin tesirinden, Bişr İbnü'l-Berâ'* aldığı birtek lokmadan vefat etti. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), o Zeyneb ismindeki kadını çağırıldı. Ferman etti: “Neden böyle yaptın?” O menhûse dedi: “Eğer peygambersen sana zarar vermeyecek. Eğer padişah isen, insanları senden kurtarmak için yaptım.”¹ Bazı rivayette onu öldürtmemiş,² bazı tarihte öldürtmüş,³ Ehl-i tahkik demiş ki; kendi öldürtmemiş, fakat Bişr'in veresesine verilmiş, onlar öldürmüşler.⁴

Şu vak'a-yı acıbedeki vech-i i'câzi gösterecek iki üç noktayı dinle:

Birincisi: Bir rivayette var ki, o keçinin kolu haber verdiği vakit bazı sahabeler de işittiler.

İkincisi: Hem bir rivayette vardır ki, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), haber verdikten sonra dedi: “بِسْمِ اللَّهِ” deyiniz, ondan sonra yeyiniz. Zehir daha tesir etmeyecektir.”⁵ Şu rivayeti çendan İbni Hacer Askalânî* kabul etmemiş,⁶ fakat başkaları kabul etmişler.⁷

Üçüncüsü: Hem dessay yahudiler, Resûl-i Ekrem'e (*aleyhissalâtü vesselâm*) ve mukarrebîn-i sahabeye birden darbe vurmak istedikleri hâlde, birden gâibden haber verilmiş gibi hâdisenin inkişafı ve desiselerinin akım kalması ve o ihbarın ifade ettiği vâkıa doğru çıkması ve hiçbir vakit sahabeleri nazarında mütehâlif bir haberi görülmeyen Zât-ı Ahmediye'nin “Şu keçinin kolu bana söylüyor.” demesi, herkesin kulağıyla o keçiden o sözün işitmesi kadar kanaat-i kat'iyeleri olmuş.

¹ Buharî, *Cizye 7, Tıb 55*; Müslim, *Tıb 45*.

² Buharî, *Hibe 28*; Müslim, *Tıb 45*. Ayrıca bkz.: İbni Hacer, *Fethu'l-bârî 7/497*; İbni Hacer, *İsâbe 7/670*.

³ Ebû Davud, *Diyât 6*; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir 2/35, 19/221*; Hâkim, *Müstedrek 3/242*; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ 8/46*.

⁴ İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ 2/202*; Kadî İyâz, *Şifâ 1/318*; Nevevî, *Şerhu Sahîh-i Müslim 14/179*; İbni Hacer, *Fethu'l-bârî 7/497-498*.

⁵ Hâkim, *Müstedrek 4/122*; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve s. 197*; Kadî İyâz, *Şifâ 1/318*; Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid 8/295-296* (Bezzâr'dan naklen).

⁶ Bkz.: Aliyyülkârî, *Şerhu's-Şifâ 1/645*.

⁷ Hâkim, *Müstedrek 4/122*; Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid 8/295-296*.

Akım kalmak: Neticesiz, sonuçsuz kalmak.

Çendan: Gerçi.

Desise: Hile, oyun.

İnkişaf: Belirme, ortaya çıkma.

Kanaat-i kat'îye: Tam, kesin

kanaat.

Kavl: Söz.

Menhûse: Uğursuz, kötü.

Mukarrebîn-i sahabe: Hz.

Peygamber Efendimiz'e (s.a.s.) daha yakın olan sahabeler, önde gelenler.

Mütehalif: Birbirine uymayan, birbirini tutmayan.

Vak'a-yı acıbe: İlginç, orijinal hâdise.

Vech-i i'câz: Mu'cize yönü.

Vere-se: Vârisler.

Üçüncü Misal: Hazreti Musa'nın (*aleyhisselâm*) “yed-i beyzâ” ve “asâ”¹ mu'cizesine nazire olarak, üç hâdisede bir mu'cize-i Ahmediye:

Birincisi: Hazreti İmam Ahmed İbni Hanbel, Ebû Saidi'l-Hudri'den tahrir ve tashih eder ki:

Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), Katâde İbni Numan'a* karanlıklı, yağmurlu bir gecede bir değnek verir ve ferman eder ki: “Sana, lâmba gibi, onar arşın her tarafta ışık verecek. Evine gittiğin zaman bir siyah şahıs gölge göreceksin. O şeytandır. Onu hânenden çıkar, tard et.” Katâde değneği alır, gider. Yed-i beyzâ gibi ışık verir. Evine gider, o siyah şahsı görür, tard eder.²

İkincisi: Bir menba-ı garâib olan Gazve-i Kübrâ-yı Bedir'de Ukkâşe İbnü'l-Mihsan el-Esedî'nin müşriklerle döğüşürken kılıcı kırıldı. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), ona, kılıca mukabil, kalınca bir değnek verdi. Dedi: “Bununla harbet.” Birden, değnek, biiznillâh, uzun, beyaz bir kılıç oldu. Onunla harbetti. Hayatı miktarınca, tâ Yemâme Harbi'nde şehid oluncaya kadar boynunda taşıdı. Şu hâdisede kat'îdir. Çünkü Ukkâşe bütün hayatında onunla iftihar etmiş ve o kılıç “el-avn” nâmıyla meşhur olmuş.³ İşte, Hazreti Ukkâşe'nin iftihar ve kılıcın “avn” nâmıyla, kılıçların fevkinde iştiharı, şu hâdisenin iki hüccetidir.

Üçüncüsü: İbni Abdilberr* gibi bir allâme-i asır ve ehl-i tahkikin büyüklerinden nakil ve tashih ediyorlar ki:

Gazve-i Uhud'da, Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) halazadesi olan Abdullah İbni Cahş* harbederken kılıcı kırıldı. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) ona bir değnek verdi. O değnek onun elinde bir kılıç oldu, onunla

¹ Yed-i beyzâ ve asâ mu'cizelerine dair bkz.: A'râf Sûresi, 7/108; Tâhâ Sûresi, 20/17-22; Şuarâ Sûresi, 26/32-33; Neml Sûresi, 27/12; Kasas Sûresi, 28/31-32.

² Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 3/65; İbni Huzeyme, *Sahih* 3/81; İbni Abdilberr, *İstîâb* 3/1276; İbni Hacer, *İsâbe* 5/417.

³ İbni Hişâm, *es-Siratü'n-nebeviyye* 3/185-186; Vâkidi, *Kitâbü'l-megâzi* 1/93; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/188; Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 3/98-99.

Allâme-i asır: Çağın ustası, büyük âlimi.

Asâ: Değnek, baston. Cenâb-ı Hakk'ın, Hz. Musa'ya (a.s.) ihsan ettiği harikulade mu'cizeler kaynağı asâsı.

El-avn: Yardım, Allah'ın yardımı, desteği.

Gazve-i kübrâ-yı Bedir: Büyük Bedir Savaşı.

Hüccet: Delil.

Menba-ı garâib: Şaşırtıcı harikalar kaynağı.

Mu'cize-i Ahmediye: Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) mu'cizesi.

Nazire: Benzer, denk.

Tahrir: Kaynağını belirterek hadis rivayet etme; hadisi, kaynağı ile beraber kitabına alma.

Tard etmek: Kovmak.

Tashih etmek: Herhangi bir hadisi, gerekli ilmî usuller çerçevesinde araştırarak, sahih (doğru) olduğu neticesine varmak, sahihliğini beyan etmek.

Yed-i beyzâ: Parlak, bembeyaz el. Cenâb-ı Hakk'ın, Hz. Musa'ya (a.s.) ihsan ettiği bazı mu'cizelerin gerçekleşmesine vâsita olan mübarek eli.

harbetti. O eser-i mu'cize olan kılıç bâki kaldı.¹ Meşhur İbni Seyyidi'n-Nâs,* siyerinde haber veriyor ki: Bir zaman sonra, Abdullah'ın o kılıcı Bugâ-yı Türkî nâmında bir adama iki yüz dinara satıldı.²

İşte bu iki kılıç, asâ-yı Musa gibi birer mu'cizedir. Fakat asâ-yı Musa, vefat-ı Musa'dan sonra vech-i i'câzı kalmadı, fakat şunlar bâki kaldılar.

On Üçüncü İşaret

Mu'cizât-ı Ahmediye'nin (*aleyhissalâtü vesselâm*) hem mütevâtir, hem misalleri pek çok bir nevi dahi, hastalar ve yaralılar, nefes-i mübarekiyle şifa bulmalarıdır. Şu nevi mu'cize-i Ahmediye (*aleyhissalâtü vesselâm*), nev itibarıyla mânevî mütevâtirdir. Cüz'iyatları, bir kısmı dahi mânevî mütevâtir hükmündedir. Diğer kısmı âhâdî ise de, ilm-i hadisin müdakkik imamları tashih ve tahrir ettikleri için, kanaat-i ilmiye verir. Biz de, pek çok misallerinden birkaç misalini zikredeceğiz.

Birinci Misal: Allâme-i Mağrib Kadı İyâz, Şifâ-yı Şerif'inde, ulvî bir an'ane ile ve müteaddit tarihlerle, Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) hâdimi³ ve bir kumandanı⁴ ve Hazreti Ömer'in zamanında Ordu-yu İslâm'ın başkumandanı⁵ ve İran'ın fatihi⁶ ve Aşere-i Mübeşşere'den⁷ olan Hazreti Sa'd İbni Ebî Vakkas diyor:

¹ Ma'mer b. Râsid, *el-Câmi* 11/279; Beyhâkî, *İtikad* s. 295; İbni Abdilber, *İstîâb* 3/879.

² İbni Abdilber, *İstîâb* 3/879; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe* 3/90; İbni Kesir, *el-Bidâye ve'n-nihâye* 4/42; İbni Seyyidi'n-Nâs, *Uyûnü'l-eser* 2/32.

³ Bkz.: Buhârî, *Cihad* 70, *Temenni* 4; Müslim, *Fezâilü's-sahabe* 39.

⁴ Bkz.: İbni Hişâm, *es-Siratü'n-nebeviyye* 3/145; Vâkudî, *Kitâbü'l-megâzî* 1/2; İbni Kesir, *el-Bidâye ve'n-nihâye* 3/234; Halebî, *es-Siratü'l-Halebiyye* 3/138.

⁵ Bkz.: Buhârî, *et-Târihu'l-kebir* 3/61; Taberî, *Târihu'l-ümem ve'l-mülük* 2/276; İbni Abdilber, *İstîâb* 2/832; Hatib el-Bağdâdî, *Târihu Bağdâd* 1/144; İbni Hacer, *İsâbe* 4/304.

⁶ Bkz.: Taberî, *Târihu'l-ümem ve'l-mülük* 2/383-389; İbni Kesir, *el-Bidâye ve'n-nihâye* 8/75-77.

⁷ Sa'd İbni Ebî Vakkas'ın, aşere-i mübeşşereden olduğuna dair bkz.: Tirmizî, *Menâkıb* 25; Ebû Davud, *Sünnet* 8; İbni Mâce, *Mukaddime* 11; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 1/187.

Âhâdî: Mütevâtir olmayan; çok kişi tarafından, aynı şekilde değil de birer ikişer farklı yolla gelen rivayet, haber.

Allâme-i Mağrib: Batı İslâm dünyasının (Bugünkü kuzeybatı Afrika ile Endülüs ülkeleri) üstada, büyük âlimi.

An'ane: Bir hadisi "an fülân, an fülân, (falan, falan tarafından)" şeklinde râvilerini bildirerek nakletmek.

Aşere-i Mübeşşere: Hz. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) kendilerine cennetlik olduklarını müjdelediği on bahtiyâr sahabî.

Cüz'iyat: Küçük şeyler, ayrıntılar

Hâdim: Hizmetkâr.

Kanaat-i ilmiye: İlmî değerlendirilmeye dayanan kanaat.

Mânevî mütevâtir: Lâfızları farklı olsa da manası, muhtevası benzerleri ile aynı olan rivayet.

Müdakkik: Dikkatli, inceleyici, araştırmacı.

Müteaddit: Birden çok, çeşitli.

Mütevâtir: Yalanda ittifak etmeleri aklen mümkün olmayan birçok kişinin naklettiği kesin haber, bilgi.

Nefes-i mübarek: Bereketli nefes.

Ülvî: Yüce.

Vech-i i'câz: Mu'cize yönü.

Gazve-i Uhud'da, ben Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) yanındaydım. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), o gün kavısı kırılıncaya kadar küffâra oklar attı. Sonra bana okları veriyordu, "At!" diyordu. "Nas!"sız, yani okun uçmasına yardım eden kanatları olmayan okları verirdi ve bana emrederdi: "At!" Ben de atardım, kanatlı oklar gibi uçardı, küffârın cesedine yerleşirdi.¹

♦ O hâlde iken, Katâde İbni Numan'ın gözüne bir ok isabet etmiş. Gözünü çıkarıp, gözünün hadekası yüzünün üstüne indi. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) mübarek, şifalı eliyle onun gözünü alıp, eski yuvasına yerleştirip, iki gözünden en güzeli olarak, hiçbir şey olmamış gibi şifa buldu.² Şu vâkıa çok iştihar etmiş. Hatta Katâde'nin bir hafidi, Ömer İbni Abdilaziz'in* yanına geldiği vakit, kendini şöyle tarif etmiş: "Ben öyle bir zâtn hafidiyim ki, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) onun çıkmış gözünü yerine koyup birden şifa buldu. En güzel göz o olmuş." diye, nazım suretinde^(Hâşiye) Hazreti Ömer'e söylemiş, onun ile kendini tanıttırılmış.³

♦ Hem nakl-i sahih ile haber verilmiş ki: Meşhur Ebû Katâde'nin, Yevm-i Zikarad denilen gazvede, bir ok mübarek yüzüne isabet etmiş. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) mübarek eliyle meshetmiş. Ebû Katâde der ki: "Kat'iyen ve asla ne acısını ve ne de cerahatini görmedim."⁴

İkinci Misal: Başta Buharî ve Müslim, kütüb-ü sahiha haber veriyorlar ki:

Gazve-i Hayber'de, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), Aliyy-i Haydarî'yi

Hâşiye:

أَنَا ابْنُ الَّذِي سَأَلْتُ عَلَى الْخَدِّ عَيْنَهُ
فَرَدَّتْ بِكَفِّ الْمُصْطَلَفَى أَحْسَنَ الرَّدِّ
فَعَادَتْ كَمَا كَانَتْ لِأَوَّلِ أَمْرِهَا
فَيَا حُسْنَ مَا عَيْنَ وَيَا حُسْنَ مَا رَدِّ

¹ Müslim, *Fezâilü's-sahabe* 42; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 1/142. Ayrıca bkz.: İbni İshak, *Sîre* 3/307; İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 4/31.

² İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/187; Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 3/251-252; İbni Abdilber, *İstîâb* 3/1275; İbnü'l-Cevzi, *Sıfatü's-safve* 1/463.

³ İbni Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye* 6/294; İbni Seyyidî'n-Nâs, *Uyûnü'l-eser* 2/23; Halebî, *es-Sîratü'l-Halebiyye* 2/543; Aliyyü'l-kârî, *Şerhu's-Şifâ* 1/652.

⁴ Vâkıdî, *Kitâbü'l-megâzi* 2/545; Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve*, 4/193; İbni Abdilber, *İstîâb* 4/1731; Kadî İyâz, *Şifâ*, 1/322.

Aliyy-i Haydarî: Hz. Ali'ye (r.a.) yiğitlik ve cesaretinden dolayı verilen "arslan" anlamına gelen lâkabı.

Cerahat: İltihap neticesinde yarada oluşan su, irin.

Gazve: Gazâ, savaş.

Hadeka: Gözbebeği.

Hafid: Torun.

İştihar etmek: Meşhur olmak, çok bilinmek.

Kavs: Yay.

Mesh etmek: El sürmek, elle silmek.

Nakl-i sahih: Sahih, doğru nakletme, aktarma.

Vâkıa: Hâdise, olay.

bayraktar tayin ettiği hâlde, Ali'nin gözleri hastalıktan çok ağrıyordu. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) tiryak gibi tükürüğünü gözüne sürdüğü dakikada şifa bularak hiçbir şey kalmadı. Sabahleyin Hayber Kalesi'nin pek ağır demir kapısını çekip, elinde kalkan gibi tutup Kal'a-yı Hayber'i fethetti.¹

♦ Hem o vâkıada, Seleme İbnü'l-Ekva'nın bacağına kılıç vurulmuş, yarılmış. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) ona nefes edip, birden ayağı şifa bulmuş.²

Üçüncü Misal: Başta Nesâî olarak, erbâb-ı siyer, Osman İbni Hunejf'ten haber veriyorlar ki:

Osman diyor ki, Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) yanına bir âmâ geldi, dedi: “Benim gözlerimin açılması için dua et.” Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) ona ferman etti:

فَانْطَلِقْ وَتَوَضَّأْ ثُمَّ صَلِّ رَكَعَتَيْنِ ثُمَّ قُلِ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ وَأَتَوَجَّهُ إِلَيْكَ بِنَبِيِّكَ
مُحَمَّدٍ نَبِيِّ الرَّحْمَةِ، يَا مُحَمَّدُ إِنِّي أَتَوَجَّهُ بِكَ إِلَى رَبِّكَ أَنْ يَكْشِفَ عَنِّي بَصْرِي،
اللَّهُمَّ شَفِّعْهُ فِيَّ³

O gitti, öyle yaptı, geldi. Gözü açılmış, güzel görüyormuş, gördük.⁴

Dördüncü Misal: Büyük bir imam olan İbni Vehb* haber veriyor ki:

Gazve-i Bedir'in on dört şehidinden birisi olan Muavviz İbni Afrâ, Ebûcehil ile döğüşürken, Ebû Cehl-i laîn, o kahramanın bir elini kesmiş. O da öteki eliyle elini tutup Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) yanına gelmiş. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) onun elini yine yerine yapıştırırdı, tükürüğünü ona sürdü. Birden şifa buldu, yine harbe gitti, şehid oluncaya kadar harbettii.

¹ Buharî, *Cihad* 102, 143, *Fezâilü ashabi'n-Nebi* 9, *Megâzi* 38; Müslim, *Fezâilü's-sahabe* 34.

² Buharî, *Megâzi* 38; Ebû Davud, *Tib* 19; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 4/48.

³ “Git abdest al; sonra iki rekat namaz kıl ve şöyle dua et: “Allah'ım! Şüphesiz ben senden isterim. Rahmet peygamberi olan Hz. Muhammed'i (s.a.s.) vesile edinerek sana yöneliyorum. Yâ Muhammed! Benim gözlerimin açılması için seni vesile ederek Rabbine yöneliyorum. Allah'ım! O'nu benim hakkımda şefaataç eyle.”

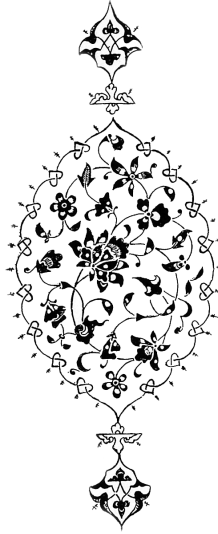
⁴ Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 6/168, 169; Nesâî, *Amelü'l-yeum ve'l-leyle* s. 418; Kadı İyâz, *Şifâ* 1/322. Ayrıca bkz.: Tirmizî, *Deavât* 118; İbni Mâce, *İkâmet* 189; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 4/138.

♦ Hem yine imam-ı celîl İbni Vehb haber veriyor ki: O gazvede Hubeyb İbni İsaf'ın (Yesaf) omuz başına bir kılıç vurulmuş ki, bir şakki ayrılmış gibi dehşetli bir yara açılmış. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) onun kolunu omuzuna eliyle yapıştırmış, nefes etmiş, şifa bulmuş.¹

İşte şu iki vâkıa, çendan âhâdîdir ve haber-i vâhiddir. Fakat İbni Vehb gibi bir imam tashih etse, Gazve-i Bedir gibi bir menba-ı mu'cizât olan bir gazvede olsa, hem bu iki vâkıayı andıracak çok misaller bulunsa, elbette şu iki vâkıa kat'î ve vakidir, denilebilir.

İşte, ehâdis-i sahiha ile sübut bulan belki bin misal var ki, Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) mübarek eli ona şifa olmuş.

* * *

¹ Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/178; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe* 1/679; İbni Hacer, *İsâbe* 2/261.

Çendan: Gerçi.

Ehâdis-i sahiha: Sahih, doğru hadisler.

Haber-i vâhid: Mütevâtir olmayan hadis, tevâtür şartlarına uymayan rivayetlere verilen genel ad.

İmam-ı celil: Büyük imam, rehber.

Menba-ı mu'cizât: Mu'cizeler membaı, kaynağı.

Sübut bulmak: Kat'î, kesin olmak.

Şakk: Yarı, ortadan ayrılmış.

Tashih etmek: Herhangi bir hadisi, gerekli ilmî usûller çerçevesinde araştırarak, sahih (doğru) olduğu neticesine varmak, sahihliğini beyan etmek.

Bu Parça Altın ve Elmas ile Yazılrsa Liyakati var

Evet, sâbıkan bahsi geçmiş:

- Avucunda küçük taşların zikir ve tesbih etmesi..
- وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ¹ sırrıyla, aynı avucunda, küçücük taş ve toprak, düşmana top ve gülle hükmünde, onları inhizama sevk etmesi..
- وَأَنْشَقَّ الْقَمَرُ² nassi ile aynı avucunun parmağıyla kameri iki parça etmesi..
- Ve aynı el, çeşme gibi on parmağından suyun akması ve bir orduya icirmesi..
- Ve aynı el, hastalara ve yaralılara şifa olması...

Elbette o mübarek el, ne kadar harika bir mu'cize-i kudret-i ilâhiye olduğunu gösterir.

1 "Ey Resûlüm) Atığın vakit sen atmadın..." (Enfâl Sûresi, 8/17).

2 "Kıyamet saati yaklaştı.) Ay bölündü." (Kamer Sûresi, 54/1).

Gülle: Yuvarlak taş veya demir top mermisi.

İnhizama sevk etmek: Bozguna, hezimete götürmek.

Kamer: Ay.

Liyakat: Lâyük, değer olma.

Mu'cize-i kudret-i ilâhiye: İlâhi kudretin mu'cizesi.

Nass: Hükme esas olan âyet veya hadis metni.

Sâbıkan: Daha önce.

Güya,

- ◆ Ahbap içinde o elin avucu küçük bir zikirhâne-i sübhânîdir ki, küçücük taşlar dahi içine girse zikir ve tesbih ederler.
- ◆ Ve a'dâya karşı küçücük bir cephâne-i rabbânîdir ki; içine taş ve toprak girse, gülle ve bomba olur.
- ◆ Ve yaralılar ve hastalara karşı küçücük bir eczahâne-i rahmânîdir ki; hangi derde temas etse, derman olur.
- ◆ Ve celâl ile kalktığı vakit, kameri parçalayıp, kâb-ı kavseyn şeklini verir.
- ◆ Ve cemâl ile döndüğü vakit, âb-ı kevser akıtan on musluklu bir çeşme-i rahmet hükmüne girer...

Acaba böyle bir Zât'ın birtek eli böyle acib mu'cizâta mazhar ve medar olsa, o Zât'ın, Hâlık-ı Kâinat yanında ne kadar makbul olduğu ve dâvâsına ne kadar sâdik bulunduğu ve o el ile biat edenler ne kadar bahtiyar olacakları, bedâhet derecesinde anlaşılabilir mi?

A'dâ: Düşman.

Âb-ı kevser: Kevser suyu.

Acib mu'cizât: Şaşırtıcı, hayret verici mu'cizeler.

Bedâhet: Açıklık, gözle görülür olma.

Biat etmek: Bağlılığını bildirmek, hâkimiyetini tanımak, idaresi altına girmek.

Celâl: Büyüklük, izzet, azamet.

Cemâl: Güzellik, iyilik, rahmet.

Cephâne-i rabbânî: Allah'ın dinini savunmak için hazırlanan cephanelik.

Eczahâne-i rahmânî: Cenâb-ı Hakk'ın (c.c.) lütfettiği hususî eczane.

Hâlık-ı Kâinat: Kâinatın yaratıcısı.

Kâb-ı kavseyn: İki kavisi yay.

Mazhar olmak: Erişmek, nâil olmak.

Medar olmak: Sebep, vesile, kaynak olmak.

Zikirhâne-i sübhânî: Cenâb-ı Hakk'ın (c.c.) zikredildiği, tesbih edildiği yer.

Bir Suâl: Deniliyor ki, “Sen çok şeylere mütevâtir dersin. Hâlbuki biz onların çoğunu yeni işitiyoruz. Mütevâtir bir şey böyle gizli kalmaz.”

Elevap: Ulema-yı şeriat yanında çok mütevâtir ve bedihî şeyler var ki, onlardan olmayana göre meçhuldür. Ehl-i hadis yanında da çok mütevâtir var, sâirlerin yanında âhâdî de olmuyor ve hâkeza... Her fennin ehl-i ihtisası, o fenne göre bedihiyâtı, nazariyâtı beyan eder. Umum halk ise, o fennin ehl-i ihtisasına itimat eder, teslim olur veya içine girer, görür.

Şimdi, haber verdiğimiz hakikî mütevâtir veya mânevî mütevâtir veya tevâtür hükmünde kat'iyeti ifade eden vâkıalar, hem ehl-i hadis, hem ehl-i şeriat, hem ehl-i usûlî'd-din, hem ekser tabakât-ı ulema da hükmünü öyle göstermiş. Gaflette bulunan avâm veya gözünü kapayan nâdanlar bilmezlerse, kabahat onlara aittir...

Beşinci Misal: İmam Bagavî,* tahriri ve tashihiyle haber veriyor ki:

Ali İbnü'l-Hakem'in, Gazve-i Hendek'te küffârın darbesiyle ayağı kırıldı. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtu vesselâm*) meshetti. Dakikasında öyle şifa buldu ki, atından inmedi.¹

Altıncı Misal: Başta İmam Beyhakî, ehl-i hadis haber veriyorlar ki:

İmam Ali gayet hasta idi. Izdırabından, kendi kendine dua edip inliyordu. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtu vesselâm*) geldi, dedi: **اللَّهُمَّ اشْفِهِ²** ve ayağıyla

¹ Bkz.: Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/185; İbni Abdilberr, *İstiâb* 3/1415; İbni Hacer, *İsâbe* 4/562 (Bagavî'den naklen); Suyûtî, *el-Hasâisu'l-kübrâ* 2/119.

² “Allah'ım! O'na şifâ ver.”

Âhâdî: Mütevâtir olmayan; çok kişi tarafından, aynı şekilde değil de birer ikiser farklı yolla gelen rivayet, haber.

Bedihî: Açık, âşikâr.

Bedihiyât: İspata ihtiyaç duyulmayacak derecede açık, bilinen şeyler.

Ehl-i hadis: Hadis âlimleri.

Ehl-i ihtisas: Mütihazsıslar, uzmanlar.

Ehl-i usûlî'd-din: İslâm'ın inanca ait meselelerini inceleyen ilim adamları.

Ekser: Çoğu, geneli.

Hâkeza: Böylece, bunun gibi.

Mânevî mütevâtir: Lâfızları farklı olsa da manası, muhtevası benzerleri ile aynı olan rivayet.

Mesh etmek: El sürmek, elle silmek.

Mütevâtir: Yalanda ittifak etmeleri aklen mümkün olmayan birçok kişinin naklettiği kesin haber, bilgi.

Nâdan: Cahil, kaba.

Nazariyât: Doğruluğu ispat edilmiş nazariyeler, teoriler.

Tabakât-ı ulemâ: Âlimler arasındaki dereceler, tabakalar.

Tahrir: Kaynağını belirterek hadis rivayet etme. Hadisi, kaynağı ile beraber kitabına alma.

Tashihi: Herhangi bir hadisi, gerekli ilmi usûller çerçevesinde araştırarak, sahih (doğru) olduğu neticesine varma, sahihliğini beyan etme.

Ulema-yı şeriat: İslâm Dini âlimleri.

Hazreti Ali'ye dokundu, "Kalk" dedi.. birden şifa buldu. İmam Ali der ki: "Ondan sonra o hastalığı hiç görmedim."¹

Yedinci Misal: Şürahbil el-Cu'fî'nin meşhur kıssasıdır ki:

Avucunda etten bir ur vardı ki, kılıcı ve atın dizginini tutamıyordu. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) eliyle avucundaki uru meshetti ve mübarek eliyle oğdu. O urdan hiçbir eser kalmadı.²

Sekizinci Misal: Altı çocuğun her biri, ayrı ayrı birer mu'cize-i Ahmediye'ye mazhar oldu.

Birincisi: İbni Ebî Şeybe (muhakkik-i kâmil ve muhaddis-i meşhur) haber veriyor ki:

Bir kadın, bir çocuğu Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) yanına getirdi. O çocukta bir belâ vardı; konuşmuyordu, aptaldı. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) bir su ile mazmaza etti, elini yıkadı, o suyu kadına verdi.. "Çocuğa içirsin!" ferman etti. Çocuk o suyu içtikten sonra, hastalığından ve belâsından bir şey kalmadı. Öyle bir akıl ve kemâl sahibi oldu ki, ukalâ-yı nâsın fev-kine çıktı.³

İkincisi: Nakl-i sahih ile Hazreti İbni Abbas demiş ki:

Resûl-i Ekrem'e (*aleyhissalâtü vesselâm*) mecnun bir çocuk getirildi. Mübarek elini onun göğsüne koydu. Birden çocuk istifrâ etti. İçinden –küçük hıyar kadar– siyah bir şey çıktı, çocuk şifa bulup gitti.⁴

Üçüncüsü: İmam Beyhakî ve Nesâî nakl-i sahih ile haber veriyorlar ki:

Muhammed İbni Hâtîb isminde bir çocuğun koluna kaynayan tencere

¹ Tirmizi, *Deavât* 111; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 1/107, 128; İbni Ebî Şeybe, *Musannef* 5/46, 6/63; Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 6/261.

² Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 7/306; Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/176; İbni Abdilberr, *İstiâb* 2/697, 6/176.

³ İbni Mâce, *Tıb* 40; İbni Ebî Şeybe, *Musannef* 5/48, 6/321; Abd b. Humeyd, *Müsned* 1/452; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 25/160.

⁴ Dârimî, *Mukaddime* 4; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 1/239, 254, 268; İbni Ebî Şeybe, *Musannef* 5/47; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 12/57.

Fevk: Üst.
İstifrâ etmek: Kusmak.

Kemâl: Yücelik, fazilet.

Mazmaza: Ağzı su ile çalkalama, gargara.

Mu'cize-i Ahmediye: Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) mu'cizesi.

Muhaddis-i meşhur: Meşhur Hadis âlimi.

Muhakkik-i kâmil: Sürekli hakikatın peşinde, araştırmacı ilim adamı.

Ukalâ-yı nâs: Akıllı insanlar.

dökülmüş, bütün kolunu yakmış. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) meshedip tükürüğünü sürdü, dakikasında şifa buldu.¹

Dördüncüsü: Büyümüş, fakat lisanı yok, büyükçe bir çocuk Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) yanına geldi. Çocuğa ferman etmiş: "Ben kimim?" Hiç konuşmayan dilsiz çocuk **أَنْتَ رَسُولُ اللَّهِ** deyip tekellüme başlamış.³

Beşinci Çocuk: Âlem-i yakazada Resûl-i Ekrem'le (*aleyhissalâtü vesselâm*) mükerrer surette müşerref olan⁴ Celâleddin Süyûtî* ve asrın imamı, –tahric ve tashih ile– haber veriyor ki:

Mübarekü'l-Yemâme ismiyle meşhur bir zâtı, daha yeni dünyaya geldiği vakit, Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) yanına getirmişler. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) ona müteveccih olmuş. Çocuk tekellüme başlamış, **أَشْهَدُ أَنَّكَ رَسُولُ اللَّهِ** demiş. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) "**Bârekâllah**" demiş. Çocuk ondan sonra büyüyünceye kadar daha konuşmamış. O çocuk, bu mu'cize-i Ahmediye'ye ve "**Bârekâllah**" dua-yı nebevisine mazhar olduğundan, "**Mübarekü'l-Yemâme**" ismiyle şöhet bulmuş.⁶

Altıncı Çocuk: Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) namaz kılariken, hırçın bir çocuk namazını kat' edip geçtiğinden, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) **اللَّهُمَّ اقْطَعْ أَثْرَهُ** demiş. Ondan sonra çocuk daha yürümemiş, öyle kalmış, hırçınlığının cezasını bulmuş.⁷

Yedinci Çocuk: Çocuk tabiatında hayâsız bir kadın, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) yemek yerken lokma istemiş, vermiş. Demiş: "Yok, senin ağzındakini istiyorum." Onu da vermiş. O gayet hayâsız kadın, o lokmayı

¹ Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 3/418; İbni Ebi Şeybe, *Musannef* 5/45; Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 4/366, 6/55, 253, 254; İbni Hibbân, *Sahih* 7/241.

² "Sen Allah'ın resulüsün."

³ Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/60-61; İbni Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye* 6/159.

⁴ İbnü'l-İmâd, *Şezerâtü'z-zehab* 4/54; Nebhâni, *Câmiu kerâmâtü'l-evliyâ* 2/158.

⁵ "Şehâdet ederim ki, sen Allah'ın Resulüsün."

⁶ İbni Kâni, *Mu'cemü's-sahabe* 3/135; Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/59; Hatîb el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd* 3/443; İbni Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye* 6/158.

⁷ "Allah'im! Sen de onun yürüyüşünü kes." Ebû Davud, *Salât* 109; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 4/64, 5/376; Buharî, *et-Târîhu'l-kebir* 8/365; İbni Ebi Şeybe, *Musannef* 1/254.

Âlem-i yakaza: Uyanıklık hâli.

Bârekâllah: "Allah mübarek etsin, bereketli kılın " anlamında bir dua cümlesi.

Hayâ: Ar, utanma duygusu.

Kat' etmek: Kesmek. Namaz kılanın önünden geçmek.

Mesh etmek: El sürmek, elle silmek.

Mükerrer: Defalarca tekrar

edilen.

Müteveccih olmak: Yönelmek.

Tekellüm: Konuşma.

yedikten sonra, en hayâlî kadın ve Medine kadınlarının fevkinde bir hayâ sahibi oldu.¹

İşte bu sekiz misal gibi, seksen değil, belki sekiz yüz misalleri var. Çoğu kütüb-ü siyer ve ehâdiste beyan edilmiştir.

Evet, Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselâm) mübarek eli Hekim-i Lokman'ın bir eczahânesi gibi.. ve tükürüğü Hazreti Hızır'ın* âb-ı hayat çeşmesi gibi.. ve nefesi Hazreti İsa'nın (aleyhisselâm) nefesi gibi meded-res ve şifa-resân olsa ve nev-i beşer çok musibet ve belâlara giriftar olsa, elbette Resûl-i Ekrem'e (aleyhissalâtü vesselâm) hadsiz müracaatlar olmuş. Hastalar, çocuklar, mecnunlar pek kesretli gelmişler, cümlesi şifa bulup gitmişler.*

Hatta, kırk defa hacceden ve kırk sene sabah namazını yatısı abdesiyle kılan,² tâbiînin azîm imamlarından ve çok sahabelerle görüşen, Tâvûs denilen Ebû Abdurrahmân el-Yemânî kat'iyen haber verir ve hükmeder ve demiş ki: Resûl-i Ekrem'e (aleyhissalâtü vesselâm) ne kadar mecnun gelmişse, Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm) sinesine elini koymuşsa, kat'iyen şifa bulmuştur.. şifa bulmayan kalmamış.³

İşte, Asr-ı Saadet'e yetişmiş böyle bir imam, böyle kat'î ve küllî hükmetmişse, elbette ona gelen hiçbir hasta kalmamış ki, illâ şifa bulmuş. Madem şifa bulmuş, elbette müracaatlar binler olacaktır.

On Dördüncü İşaret

Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselâm) envâ-ı mu'cizâtından bir nev-i azîmi, duasıyla zâhir olan harikalardır. Evet şu nevi, kat'î ve hakikî mütevâtirdir. Cüz'iyat ve misalleri o kadar çoktur ki, hesap edilmez. Misallerin çokları var ki, onlar da mütevâtir derecesine çıkmışlar. Belki tevâtüre yakın

¹ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 8/200, 231.

² İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-safve* 2/288.

³ Kadı İyâz, *Şifâ* 1/335; Aliyyülkârî, *Şerhu's-Şifâ* 1/676.

Azîm: Büyük.

Cüz'iyat: Küçük şeyler, ayrıntılar.

Ehâdis: Hadisler. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) mübarek söz ve davranışları.

Envâ-ı mu'cizât: Mu'cize çeşitleri.

Giriftar olmak: Tutulmak, yakalanmak.

Kesret: Çokluk, çok olma.

Küllî: Genel, şümüllü.

Kütüb-ü siyer: Hz. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) hayatını ve özelliklerini konu edinen kitaplar.

Mecnun: Akıl hastası, deli.

Meded-res: Yardım eden, imdadı koşan.

Mütevâtir: Yalanda ittifak etme-

leri aklen mümkün olmayan birçok kişinin naklettiği kesin haber, bilgi.

Nev-i azîm: Çok büyük kısım, çeşit.

Şifa-resân: Şifa yetiştiren, şifaya ulaştıran.

Tâbiîn: Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) ashabına yetişen nesil.

meşhur olmuşlar. Bir kısmını öyle imamlar nakletmiş ki, meşhur mütevâtir gibi kat'iyeti ifade eder. Biz şu pek çok misallerinden, tevâtüre yakın ve meşhur derecesinde münteşir bazı misalleri, numûne olarak ve her misalin de birkaç cüz'iyatını zikredeceğiz.

Birinci Misal: Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) yağmur duası, tevâtür derecesinde ve çok defa tekrar ile daima süratle kabul olması, başta İmam Buharî ve İmam Müslim, eimme-i hadis nakletmişler. Hatta bazı defa, minber-i şerif üstünde yağmur duası için elini kaldırıp, indirmeden yağmış.¹ Sâbikan zikrettiğimiz gibi, bir iki defa ordu susuz kaldığı vakit bulut geliyordu, yağmur veriyordu.² Hatta, nübüvvetten evvel, cedd-i Nebî Abdulmuttalib, Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) küçüklük zamanında mübarek yüzüyle yağmur duasına giderdi. Onun yüzü hürmetine gelirdi ki, o hâdise Abdulmuttalib'in bir şiiriyle iştihar bulmuş.³ Hem vefat-ı nebevîden sonra, Hazreti Ömer, Hazreti Abbas'ı* vesile yapıp demiş: "Yâ Rab, bu senin habîbinin amcasıdır. O'nun yüzü hürmetine yağmur ver." Yağmur gelmiş.⁴

♦ Hem İmam Buharî ve Müslim haber veriyorlar ki: Yağmur için dua talep edildi. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) dua etti. Yağmur öyle geldi ki, mecbur oldular: "Aman dua et, kesilsin." Dua etti, birden kesildi.⁵

İkinci Misal: Tevâtüre yakın meşhurdur ki, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), sahabe ve imana gelenler daha kırka vâsil olmadan ve gizli ibadet etmekte iken, dua etti: ⁶اللَّهُمَّ اعِزَّ الْإِسْلَامَ بِعَمْرِ بْنِ الْخَطَّابِ أَوْ بِعَمْرِ بْنِ هِشَامٍ

¹ Buharî, *İstiskâ* 6, 7, 9, 12, 14; Müslim, *İstiskâ* 8-10; Nesâî, *İstiskâ* 1, 10; Muvatta, *İstiskâ* 3.

² İbni Huzeyme, *Sahih* 1/53; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-ıvesat* 3/324; Bezzâr, *Müsned* 1/331; İbni Hibbân, *Sahih* 4/223; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 4/357.

³ Bkz.: Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 24/260-261; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/90, 2/322; Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 2/15-19.

⁴ Buharî, *İstiskâ* 3, *Fezâilü ashabi'n-nebi* 11; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 1/72; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 3/352; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 4/29.

⁵ Buharî, *İstiskâ* 6, 7, 9, 12, 14; Müslim, *İstiskâ* 8-10; Nesâî, *İstiskâ* 1, 10; Muvatta, *İstiskâ* 3.

⁶ "Allah'im! İslâm'ı Ömer İbni'l-Hattab veya Amr İbni Hişam'la aziz eyle." (Bkz.: Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 10/159, *el-Mu'cemü'l-ıvesat* 2/240, 11/255). Yakın rivayetler için ayrıca bkz.: Tirmizî, *Menâkıb*, 17; İbni Mâce, *Mukaddime* 11; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 2/95).

Cedd-i Nebî: Hz. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) dedesi.

Eimme-i hadis: Hadis ilminin önde gelenleri, imamları.

Habib: Sevgili, en çok sevilen kimse.

İştihar: Meşhur olma.

Meşhur: Hadis ilminde: En az iki veya üç yol ve senedle rivayet edilen mütevâtir olmayan hadis.

Münber-i şerif: Hz. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) kutlu, şerefli minberi

Münteşir: Yaygın, yayılmış.

Nübüvvet: Peygamberlik.

Sâbikan: Daha önce.

Vasil olmak: Ulaşmak.

Vefat-ı nebevî: Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) bu dünyadan ayrılıp, âhirete geçmesi.

Bir-iki gün sonra, Hazreti Ömer İbnü'l-Hattab imana geldi ve İslâmiyet'i ilân ve i'zâz etmeye vesile oldu, "Fâruk" unvan-ı âlîsini aldı.¹

Üçüncü Misal: Bazı sahabe-i güzîne, ayrı ayrı maksatlar için dua etmiş. Duası öyle parlak bir surette kabul olmuş ki, o keramet-i duâiye, mu'cize derecesine çıkmış.

♦ Ezcümle, başta Buharî ve Müslim haber veriyorlar ki, İbni Abbas'a şöyle dua etmiş: ² *اللَّهُمَّ فَقِّهْهُ فِي الدِّينِ وَعَلِّمَهُ التَّوْبِيلَ* duası öyle makbul olmuş ki, İbni Abbas "tercümanü'l-Kur'ân"³ unvan-ı zîşanını ve "habrû'l-ümme," yani "allâme-i ümmet" rütbe-i âlîsini kazanmış.⁴ Hatta çok genç iken, Hazreti Ömer onu ulema ve kudemâ-yı sahabe meclisine alıyordu.⁵

♦ Hem başta İmam Buharî, ehl-i kütüb-ü sahiha haber veriyorlar ki: Enes'in vâlidesi, Resûl-i Ekrem'e (*aleyhissalâtu vesselâm*) niyaz etmiş ki, "Senin hâdimin olan Enes'in evlât ve malı hakkında bereket ile dua et." O da dua etmiş, *اللَّهُمَّ أَكْثِرْ مَالَهُ وَوَلَدَهُ وَبَارِكْ لَهُ فِيمَا أَعْطَيْتَهُ*,⁶ Hazreti Enes, âhir ömründe kalem ile ilân ediyor ki: "Ben kendi elimle yüz evlâdımı defnetmişim. Benim malım ve servetim itibarıyla da, hiçbirisi benim gibi mesut yaşamamış.

¹ Bkz.: İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 3/270; Taberî, *Târîhu'l-ümmem ve'l-mülûk* 2/562; Nevevî, *Tehzîbü'l-esmâ* 2/325.

² "Allah'ım! O'na dinin ruhunu öğret ve onu te'vile (Kur'ân'ın sırlı hakikatlerine) âşina kıl!" (Bkz.: Buharî, *Vudû'* 10; Müslim, *Fezâilü's-sahabe* 138).

³ İbni Ebî Şeybe, *Musanef* 6/383; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 2/366; Hâkim, *Müstedrek* 3/618; İbni Abdilberr *İstîâb* 3/935.

⁴ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 10/237; Hâkim, *Müstedrek* 3/616; Ebü Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 1/316; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 2/370.

⁵ Bkz.: Buharî, *Menâkıb* 37, *Megâzi* 38, 51; Tirmizî, *Tefsîru'l-Kur'ân* (110) 1; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 1/338.

⁶ "Allah'ım! O'nun malını ve evlâdını çoğalt ve ona verdiklerini bereketli kıl." (Bkz.: Buharî, *Deavât*, 18, 25, 47, 48; Müslim, *Fezâilü's-sahabe*, 141-143).

Âhir: Son, en son.

Allâme-i ümmet: Ümmetin büyük âlimi, üstadı.

Ehl-i kütüb-ü sahiha: Doğru, güvenilir hadis kitabı müellifleri.

Ezcümle: Bu cümleden olarak, başlıca.

Fâruk: Hak ile bâtili, doğru ile yanlış ayırmada çok mâhir, çok titiz olan.

Habrû'l-ümme: "Ümmetin âlimi, hocası" anlamında Hz.

Abdullah İbni Abbas'a verilen bir unvan.

Hâdim: Hizmetkâr.

İzâz etmek: Yüceltmek, aziz kılmak.

Kasem: Yemin.

Keramet-i duâiye: Dua vesilesi ile gelen ikram, keramet.

Kudema-yı sahabe: Önde gelen sahabiler.

Sahabe-i güzîn: Seçkin, güzide sahabiler.

Tercümanü'l-Kur'ân: Kur'ân-ı Kerim'i isabetli yorumlarıyla tefsir ettiği için dolayı İbni Abbas'a (r.a.) verilen "Kur'ân müfessiri" anlamında bir unvan.

Ülema: Âlimler, bilginler.

Unvan-ı âlî: Yüce unvan.

Benim malımı görüyorsunuz ki pek çoktur. Bunlar bütün dua-yı nebeviyenin bereketindedir.”¹

♦ Hem başta İmam Beyhakî, ehl-i hadis haber veriyorlar ki: Aşere-i Mübeşşere'den Abdurrahmân İbni Avf'a,* Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) kesret-i mal ve bereketle dua etmiş.² O duanın bereketiyle o kadar servet kazanmış ki, bir defa yedi yüz deveyi yükleriyle beraber fisebillâh tasadduk etmiş.³ İşte, dua-yı nebeviyenin bereketine bakınız, “Bârekâllah” deyiniz!..

♦ Hem İmam Buharî başta, râviler naklediyorlar ki: Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), Urve İbni Ebi'l-Ca'd'e, ticarete kâr ve kazanç için bereketle dua etmiş. Urve diyor ki: “Ben bazen Kûfe çarşısında duruyordum. Bir günde kırk bin kazanıyordum, sonra evime dönüyordum.” İmam Buharî der ki: “Toprağı da eline alsa onda bir kazanç bulurdu.”⁴

♦ Hem Abdullah İbni Câfer'e* kesret-i mal ve bereket için dua etmiş.⁵ Hazreti Abdullah İbni Câfer o derece servet kazanmış ki, o asırda şöhretgîr olmuş. O bereket-i dua-yı nebevî ile hâsıl olan serveti kadar, sehâvetle de iştihar etmiş.⁶

Bu neviden çok misaller var. Numûne için bu dört misalle iktifâ ediyorum.

• Hem başta İmam Tirmizî haber veriyor ki: Sa'd İbni Ebî Vakkas için

¹ Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 3/248, 6/430; Tayâlisî, *Müsned* 1/270; Ebû Ya'la, *Müsned* 6/16, 7/233; İbni Hibbân, *Sahîh* 16/143.

² Buharî, *Nikâh* 7, 68, *Deavât* 53; Müslim, *Nikâh* 79.

³ Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 6/115; Abd b. Humejd, *Müsned* 1/407; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 1/129, 6/27.

⁴ Buharî, *Menâkıb* 28; Ebû Davud, *Buyû'* 27; İbni Mâce, *Sadakât* 7; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 4/375.

⁵ Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 1/205; Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 5/48, 180, 6/265; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 1/362.

⁶ İbni Hibbân, *Sikât* 3/207; İbni Abdilber, *İstîâb* 3/881; Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl* 14/367; Nevevî, *Tehzîbü'l-esmâ* s. 249.

Aşere-i Mübeşşere: Hz. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.), kendilerine cennetlik olduklarını müjdelediği on bahtiyâr sahabî.

Bârekâllah: “Allah mübarek etsin, bereketli kılsın” anlamında bir dua cümlesi.

Bereket-i dua-yı nebevî: Hz. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) duasının bereketi.

Dua-yı nebevî: Hz. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) duası.

Ehl-i hadis: Hadis âlimleri.

Fisebillâh: Allah yolunda.

İştihar etmek: Meşhur olmak.

Kesret-i mal: Mal çokluğu, çoğalması.

Râvî: Rivayet eden, nakleden.

Sehâvet: Cömertlik.

Şöhretgîr: Çok meşhur.

Tasadduk etmek: Sadaka vermek, Allah rızası için herhangi bir bağışta bulunmak.

Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) dua etmiş: ¹ **اللَّهُمَّ أَجِبْ دَعْوَتَهُ** demiş. Sa'd'ın duasının kabulü için dua etmiş. O sırada Sa'd'ın bedduasından herkes korkuyordu. Duasının kabulü de şöhret buldu.²

- Hem meşhur Ebû Katâde'ye ferman etmiş:

شَعْرَهُ وَبَشَرَهُ اللَّهُ أَفْلَحَ اللَّهُ وَجْهَكَ، اللَّهُمَّ بَارِكْ لَهُ فِي شَعْرِهِ وَبَشَرِهِ demiş. Ebû Katâde yetmiş yaşında vefat ettiği vakit, on beş yaşında bir genç gibi olduğu –nakl-i sahih ile– şöhret bulmuş.⁴

- Hem meşhur şair Nâbîga'nın kıssa-yı meşhuresidir ki, Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) yanında bir şiirini okumuş. Şu fıkra:

بَلَّغْنَا السَّمَاءَ فِي مَجْدِنَا وَسَنَائِنَا وَإِنَّا نُرِيدُ فَوْقَ ذَلِكَ مَظْهَرًا

Yani, “Şerefimiz göğe çıktı; biz daha üstüne çıkmak istiyoruz.” Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), mülâtafe suretinde ferman etti: **إِلَىٰ أَيْنَ يَا أَبَا لَيْلَىٰ؟** Dedi: **إِلَىٰ الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللَّهِ** Yani, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), latîfe olarak dedi: “Gökten öbür tarafa nereyi istiyorsun ki, şiirinde orayı niyet ediyorsun?” Nâbîga dedi: “Göklerin fevkinde cennete gitmek istiyoruz.” Sonra bir mânidar şiirini daha okudu. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) dua etti: **لَا يَفْضُضُ اللَّهُ فَاكًا** Yani, “Senin ağzın bozulmasın.” İşte, o dua-yı nebevînin bereketiyle, o Nâbîga, yüz yirmi yaşında bir dişi noksan olmadı. Hatta bazen bir dişi düştüğü vakit, yerine bir daha geliyordu.⁵

- Hem –nakl-i sahih ile– İmam Ali için dua etmiş: **اللَّهُمَّ اكْفِهِ الْحَرَّ وَالْبَرْدَ**

Yani, “Yâ Rab, soğuk ve sıcakın zahmetini ona gösterme.” İşte şu dua bereketiyle, İmam Ali kışta yaz libasını giyerdi, yazda kış libasını giyerdi.

¹ “Allah'im! O'nun duasını kabul et!” (Bkz.: İbni Abdilberr, *İstîâb* 2/608. Ayrıca bkz.: Tirmizî, *Menâkıb*, 26; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 1/43; Bezzâr, *Müsned* 4/50; İbni Hibbân, *Sahîh* 15/450).

² Buharî, *Ezân* 95; Tirmizî, *Menâkıb* 37; Bezzâr, *Müsned* 3/274; İbni Hibbân, *Sahîh* 5/168-169.

³ “Allah yüzünü pâk etsin! Allah'im! Onun saçına ve yüzüne bereket ver.” (Kadı İyâz, *Şifâ* 1/327. Ayrıca bkz.: Hâkim, *Müstedrek* 3/549; İbni Abdilberr, *İstîâb* 4/1731; Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 4/193).

⁴ Hâkim, *Müstedrek* 3/549; Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 4/193; İbni Abdilberr, *İstîâb* 4/1731.

⁵ el-Hâris b. Ebî Üsâme, *Müsnedü'l-Hâris* 2/844; Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/232-233; İbni Abdilberr, *İstîâb* 4/1516, 1743.

Der idi ki: “O duanın bereketiyle hiçbir soğuk ve sıcakın zahmetini çekmiyorum.”¹

• Hem Hazreti Fâtıma için dua etmiş: **اللَّهُمَّ لَا تُجْعَلْهَا** Yani, “Allah’ım, açlık elemi ona verme!” Hazreti Fâtıma der ki: “O duadan sonra açlık elemi görmedim.”²

• Hem Tufeyl İbni Amr,* Resûl-i Ekrem’den (*aleyhissalâtü vesselâm*) bir mu’cize istedi ki, götürüp kavmine göstereyim. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) **اللَّهُمَّ نَوِّرْ لَهُ** demiş.³ İki gözü ortasında bir nur zuhur etmiş, sonra değneği ucuna nakloluşmuş. Bununla “zinnûr” diye iştihar bulmuş.⁴

İşte bu vâkıalar ehâdis-i meşhûredendir ki, kat’iyet peydâ etmiştir.

• Hem Ebû Hureyre, Resûl-i Ekrem’e (*aleyhissalâtü vesselâm*) şekvâ etmiş ki, “Nisyan bana âriz oluyor.” Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) ferman etmiş, bir mendil şeklinde bir şey açmış. Sonra, mübarek avucuyla gâibden bir şey alır gibi öyle, avucunu oraya boşaltmış. İki üç defa öyle yaparak Ebû Hureyre’ye demiş: “Şimdi mendili topla.” Toplamış. Bu sır-ı mânevî-i dua-yı nebevî ile, Ebû Hureyre kasem eder ki: “Ondan sonra hiçbir şey unutmadım.”⁵

İşte bu vâkıalar ehâdis-i meşhûredendirler.

Dördüncü Misal: Resûl-i Ekrem’in (*aleyhissalâtü vesselâm*) bedduasına mazhar olmuş birkaç vâkıayı beyan ederiz.

Birincisi: Perviz denilen Fars Padişahı, nâme-i nebeviyeyi yırtmış. Resûl-i Ekrem’e (*aleyhissalâtü vesselâm*) haber geldi. Şöyle beddua etti: **اللَّهُمَّ مَزِّقْ مَلَكَهُ**

¹ İbni Ebî Şeybe, *Musannef* 6/367, 7/394. Ayrıca bkz.: İbni Hacer, *Fethu’l-bâri* 7/477; İbni Mâce, *Mukaddime* 11; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 1/99.

² Taberânî, *el-Mu’cemü’l-ıvsaat* 4/210-211; Ebû Nuaym, *Delâilü’n-nübüvve* s. 462; Beyhakî, *Delâilü’n-nübüvve* 6/108.

³ “Allah’ım! O’nu nurlandır.”

⁴ İbni Abdilberr, *İstîâb* 2/759; Zehebî, *Siyeru a’lâmi’n-nübelâ* 1/344. Yakın ifadeler için ayrıca bkz.: Beyhakî, *Delâilü’n-nübüvve* 6/359; İbni Sa’d, *et-Tabakâtü’l-kübrâ* 4/238; İbni Hişâm, *es-Siratü’n-nebeviyye* 2/23.

⁵ Buharî, *İlim* 7, *Menâkıb* 28; Müslim, *Fezâilü’s-sahabe* 159.

Âriz olmak: Sonradan meydana gelmek.

Ehâdis-i meşhure: Meşhur hadisler.

Fars: İran.

Gâib: Görünmeyen, bilinmeyen.

Nâme-i nebeviye: Hz. Peygamber Efendimiz’in (s.a.s.) mektubu, mesajı.

Nisyan: Unutma, unutkanlık.

Peydâ etmek: Meydana getirmek, oluşturmak.

Şekvâ etmek: Şikayet etmek.

Sır-ı mânevî-i dua-yı nebevî:

Hz. Peygamber Efendimiz’in (s.a.s.) duasındaki mânevî sır.

Vâkıa: Hâdise, olay.

Zinnûr: Nurlu, nur sahibi.

“Yâ Rab! Nasıl mektubumu parladı.. sen de onu ve onun mülkünü parça parça et!”¹ İşte şu bedduanın tesiriyledir ki, o Kısra Perviz’in oğlu Şireveyh, hançer ile onu parladı.² Sa’d İbni Ebî Vakkas da saltanatını parça parça etti. Sâsâniye devletinin hiçbir yerde şevketi kalmadı. Fakat Kayser ve sâir melikler, nâme-i nebeviyeye hürmet ettikleri için, mahvolmadılar.³

İkincisi: Tevâtüre yakın meşhurdur ve âyât-ı Kur’âniye işaret ediyor ki; bidayet-i İslâm’da, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) Mescidü’l-Haram’da namaz kılariken, rüesâ-yı Kureyş toplandılar, ona karşı gayet bed bir muamele ettiler. O da, o vakit onlara beddua etti. İbni Mes’ud der ki: “Kasem ederim, o bed muameleyi yapan ve onun bedduasına mazhar olanları, Gazve-i Bedir’de birer birer lâşelerini gördüm.”⁴

Üçüncüsü: Mudar denilen Arab’ın büyük bir kabilesi, Peygamber (*aleyhissalâtü vesselâm*)’ı tekzip ettikleri için, onlara kaht ile beddua etti. Yağmur kesildi, kaht ve galâ bağgösterdi. Sonra Mudar kavminden olan Kabile-i Kureyş, Resûl-i Ekrem’e (*aleyhissalâtü vesselâm*) iltimas ettiler. Dua etti, yağmur geldi, kahtlık kalktı.⁵ Bu vâkia tevâtür derecesinde meşhurdur.

Beşinci Misal: Hususî adamlara bedduasının dehşetli kabulüdür. Bunun çok misalleri var. Kat’î üç misali, numûne olarak beyan ederiz.

Birincisi: Utbe İbni Ebî Leheb hakkında şöyle beddua etti:

كَأَبَاكَ يَا رَبِّ أَلَيْسَ عَلَيْهِ كَلْبًا مِنْ كِلَابِكَ Yani, “Yâ Rab! Ona bir itini musallat et!”

¹ İbni Sa’d, *et-Tabakâtü’l-kübrâ* 1/260; İbni Abdilberr, *İstîâb* 3/889. Ayrıca bkz.: Buhârî, *İlim* 7, *Cihad* 101; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 1/243, 305.

² İbni Hişâm, *es-Sıratü’n-nebeviyye* 1/191; İbni Sa’d, *et-Tabakâtü’l-kübrâ* 1/260; Taberî, *Târîhu’l-ümem ve’l-mülûk* 2/133.

³ **Kayser:** Buhârî, *Bed’ü’l-vahy* 6; Müslim, *Cihad* 74; **Necâşi:** İbni Sa’d, *et-Tabakâtü’l-kübrâ* 1/260-261; Hâkim, *Müstedrek* 4/23; **Mukavkis:** İbni Sa’d, *et-Tabakâtü’l-kübrâ* 1/260; İbni Ebî Şeybe, *Musannef* 6/516; Taberânî, *el-Mu’cemü’l-ıvsat* 7/213.

⁴ Buhârî, *Vudû’* 69; Müslim, *Cihâd* 107.

⁵ Buhârî, *İstisâka* 2, 13, *Tefsîru sûre (44)* 4; Müslim, *Sıfâtü’l-münâfikîn* 39-40.

Âyât-ı Kur’âniye: Kur’ân-ı Kerim’in âyetleri.

Bed: Kötü, çirkin.

Bidâyet-i İslâm: İslâmiyet’in başlangıcı, ilk dönemleri.

Galâ: Pahalılık.

Gazve-i Bedir: Bedir Savaşı.

İltimas etmek: İstirham etmek, bir talepte aracı olmak.

Kaht: Kıtık, kuraklık.

Kasem etmek: Yemin etmek.

Kısra: Eski İnan padişahlarına verilen unvan.

Melik: Kral.

Mescidü’l-Haram: Mekke-i Mükerreme’de ve içinde Kâbe’nin de bulunduğu İslâm’ın en büyük, en mukaddes mescidi.

Rüesâ-yı Kureyş: Kureyş reisleri, önde gelenleri.

Şevket: Büyüklük, güç, kuvvet.

Tekzib: Yalanlama, bir şeyin doğruluğunu kabul etmeme.

Sonra, Utbe sefere giderken, bir arslan gelip, kafile içinde onu arayıp bulmuş, parçalamış.¹ Şu vâkia meşhurdur; eimme-i hadis nakil ve tashih etmişler.

İkincisi: Muhallim İbni Cessâme'dir ki, Âmir İbni Azbat'ı gadr ile katletmişti. –Hâlbuki, Âmir'i, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), cihad ve harp için kumandan edip bir bölükle göndermişti. Muhallim de beraberdi.–² Bu gadrin haberi Resûl-i Ekrem'e (*aleyhissalâtü vesselâm*) yettiği vakit hiddet etmiş, **لَا تَغْفِرُ لِمَحْلَمٍ** diye³ beddua buyurmuş. Yedi gün sonra o Muhallim öldü. Kabre koydular, kabir dışarıya attı. Kaç defa koydularsa yer kabul etmedi. Sonra mecbur oldular; iki taş ortasında muhkemce bir duvar yapılmış, o surette yeraltında setredilmiş.⁴

Üçüncüsü: Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) görüyordu, bir adam sol eliyle yemek yer. Ferman etmiş: **كُلْ بِيَمِينِكَ** “Sağ elinle ye” demiş. O adam demiş: **لَا أَسْتَطِيعُ** “Sağ elimle yapamıyorum.” Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) demiş: **لَا أَسْتَطَعْتُ** diye beddua etmiş: “Kaldıramayacaksın!” İşte ondan sonra o adam sağ elini hiç kaldıramamış.⁵

Altıncı Misal: Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) hem duası, hem temasından zuhur eden pek çok harikalarından, kat'iyet kesbetmiş birkaç hâdiseyi zikredeceğiz.

Birincisi: Hazreti Hâlid İbni Velid'e* (Seyfullah'a) birkaç saçını verip nusretine dua etmiş. Hazreti Hâlid, o saçları külâhında hifzetmiş. İşte o saç ve duanın bereketi hürmetine, hiçbir harbe girmemiş, illâ muzaffer çıkmış.⁶

¹ Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 5/211; İbni Abdilber, *Temhid* 15/161; Esbehâni, *Delâilü'n-nübüvve* 1/70.

² Hafâcî, *Nesîmü'r-riyâd* 4/119.

³ “Allah'im, Muhallim'i affetme!”

⁴ İbni Hişâm, *es-Sıratü'n-nebeviyye* 6/38-40; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 6/40-41; İbni Abdilber, *İstîfâh* 1/459. Ayrıca bkz.: Ebû Davud, *Diyyât* 3; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 5/112, 6/10; İbni Ebî Şeybe, *Musannef* 7/426.

⁵ Müslim, *Eşribe* 107; Dârimî, *Et'ime* 8; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 4/45-46, 50.

⁶ Ebû Ya'la, *Müsned* 13/138; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 4/104; Hâkim, *Müstedrek* 3/338.

Eimme-i hadis: Hadis İlmî'nin önde gelenleri, imamları.

Gadr: Zülüm, haksızlık.

Hifz etmek: Saklamak.

Kat'iyet kesbetmek: Kesinlik kazanmak.

Nusret: Cenâb-ı Hakk'ın yardımı, başarı, zafer.

Setr edilmek: Örtülmek, kapatılmak.

Seyfullah: Allah'ın kılıcı.

Tashih etmek: Herhangi bir hadisi, gerekli ilmi usuller çerçevesinde araştırarak, sahih (doğru) olduğu neticesine varmak, sahihliğini beyan etmek.

İkincisi: Selmân Farisî,* evvelce yahudilerin abdi imiş. Onun seyyidleri, onu âzâd etmek için çok şeyler istediler. “Üç yüz hurma fidanını dikip meyve verdikten sonra, kırk okka altın vermekle âzâd edilirsin” dediler. Resûl-i Ekrem’e (*aleyhissalâtü vesselâm*) geldi, beyan-ı hâl etti. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), kendi eliyle, Medine civarında üç yüz fidanı dikti. Yalnız bir tanesini başkası dikti. O sene zarfında, Resûl-i Ekrem’in (*aleyhissalâtü vesselâm*) diktiği bütün fidanlar meyve verdi. Yalnız birtek başkası dikmişti; o tek meyve vermedi. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) onu çıkardı, yeniden dikti. O da meyve verdi.¹

Hem tavuk yumurtası kadar bir altını, ağzının tükürüğünü ona sürdü, dua etti, Selmân’a verdi. Dedi: “Git, yahudilere ver.” Selmân Farisî gidip o altından kırk okkayı onlara verdi. O tavuk yumurtası kadar olan altın, eskisi gibi bâki kaldı. İşte şu vâkıa, Hazreti Selmân-ı Pâk’in sergüzeşte-i hayatının en mühim bir hâdise-i mu’cizekârânesidir; muteber ve mevsûk imamlar haber vermişler.²

Üçüncüsü: Ümmü Mâlik isminde bir sahabiye, “ukke” denilen küçük bir yağ tulumundan, Resûl-i Ekrem’e (*aleyhissalâtü vesselâm*) yağ hediye ederdi. Bir defa Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) ona dua edip ukkeyi vermiş, فرمان etmiş ki: “Onu boşaltıp sıkmayınız!” Ümmü Mâlik ukkeyi almış. Ne vakit evlâtları yağ isterlerse, bereket-i dua-yı nebevî ile, ukkede yağ bulurlardı. Hayli zaman devam etti. Sonra sıkıldılar, bereket kesildi.³

Yedinci Misal: Resûl-i Ekrem’in (*aleyhissalâtü vesselâm*) duasıyla ve temasıyla suların tatlılaşması ve güzel koku vermesinin çok hâdiseleri var. İki-üç taneyi numûne olarak beyan ederiz.

Birincisi: İmam Beyhakî başta, ehl-i hadis haber veriyorlar ki; Bi’r-i Kubâ denilen kuyunun suyu bazen kesiliyordu, yani bitiyordu. Resûl-i Ekrem

¹ Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 5/354, 443; Beyhakî, *es-Sünenü’l-kübrâ* 10/321, 322; İbni Sa’d, *et-Tabakâtü’l-kübrâ* 1/185; İbni Abdilberr, *İstiâb* 2/634-635; Hâkim, *Müstedrek* 2/20.

² Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 5/443; Taberânî, *el-Mu’cemü’l-kebir* 6/230; Bezzâr, *Müsned* 6/467-468; İbni Hişâm, *es-Siratü’n-nebeviyye* 2/47-48.

³ Müslim, *Fezâil* 8; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 3/340, 347.

Abd: Köle.

Bereket-i dua-yı nebevî: Hz. Peygamber Efendimiz’in (s.a.s.) duasının bereketi.

Beyan-ı hâl etmek: Durumunu anlatmak.

Hâdise-i mu’cizekârâne: Mu’cizeli bir tarzda meydana gelen hâdise, olay.

Mevsûk: Güvenilir, doğru.

Okka: 1282 gramlık eski bir ağırlık ölçüsü.

Sergüzeşte-i hayat: Hayatta kişinin başından geçen hâller, olaylar.

Seyyid: Efendi.

(*aleyhissalâtü vesselâm*) abdest suyunu içine koyup dua ettikten sonra, kesretle devam etti, daha hiç kesilmedi.¹

İkincisi: Başta Ebû Nuaym* Delâil-i Nübüvve'de, ehl-i hadis haber veriyorlar ki; Enes'in evindeki kuyuya, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) tükürüğünü içine atıp dua etmiş. Medine-i Münevvere'de en tatlı su o olmuş.²

Üçüncüsü: İbni Mâce haber veriyor ki: Mâ-i zemzemden bir kova su, Resûl-i Ekrem'e (*aleyhissalâtü vesselâm*) getirdiler. Bir parça ağzına aldı, kovaya boşalttı. Kova misk gibi râyiha verdi.³

Dördüncüsü: İmam Ahmed İbni Hanbel haber veriyor ki: Bir kuyudan bir kova su çıkardılar. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), içine ağzının suyunu akıtıp kuyuya boşalttıktan sonra misk gibi râyiha vermeye başladı.⁴

Beşincisi: Ricâlullahtan ve İmam Müslim ve ulema-yı Mağrib'in müte-
medi ve makbulü olan Hammad İbni Seleme* haber veriyor ki; Resûl-i
Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), deriden bir tuluğa su doldurup ağzına üflemiş, dua
etmiş. Bağladı, bir kısım sahabeye verdi. "Ağzını açmayınız; yalnız abdest
aldığınız vakit açınız" demiş. Gitmişler, abdest almak vaktinde ağzını açmış-
lar. Görüyorlar ki; hâlis bir süt, ağzında da kaymak yağ...⁵

İşte bu beş cüzü, bazıları meşhur, bazı da mühim imamlar naklediyorlar.
Bunlar ve burada nakledilmeyenlerle mecmûu, mânevî tevâtür gibi bir mu'-
cize-i mutlakanın tahakkukunu gösteriyorlar.

Sekizinci Misal: Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) mesh ve duasıyla,

¹ Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/136; Kadı İyâz, *Şifâ* 1/331; İbni Kesîr, *el-Bidâye* 6/101; Suyûtî, *el-Hasâisu'l-kübrâ* 2/68.

² Bkz.: Esbehânî, *Delâilü'n-nübüvve* 1/162; Kadı İyâz, *Şifâ* 1/331-332; Suyûtî, *el-Hasâisu'l-kübrâ* 1/105.

³ İbni Mâce, *Tahâret* 136; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 4/318; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 11/97; Humeydî, *Müsned* 2/293.

⁴ Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 4/315; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 22/51; Esbehânî, *Delâilü'n-nübüvve* 1/33.

⁵ Kadı İyâz, *Şifâ*, 1/334; Aliyyü'l-Kârî, *Şerhu's-Şifâ* 1/673; Hafâcî, *Nesimü'r-riyâd* 4/140.

Cüz: Bölüm, parça.

Kesret: Çokluk, çok olma.

Mâ-i zemzem: Zemzem suyu.

Mecmu: Bütün, toplam.

Mesh: El sürme, ovma, sıvama.

Mu'cize-i mutlaka: Kesin, tam bir mu'cize.

Mütemed: İtimat edilen, güvenilen.

Râyiha: Güzel koku.

Ricalullah: Kendilerine "Allah yoluna" adanmış, ömürlerini o istikâmette sürdüren Allah erleri.

Tahakkuk: Gerçekleşme, meydana gelme.

Tuluk: Tulum.

Ulema-yı Mağrib: Batı İslâm Dünyasının (Bugünkü kuzeybatı Afrika ile Endülüs Ülkeleri) önde gelen âlimleri.

sütsüz ve kısır keçilerin, mübarek elinin temasıyla ve duasıyla sütlü, hem çok sütlü olmaları misalleri ve cüz'iyatları çöktür. Biz, yalnız meşhur ve kat'î iki üç misali, numûne olarak zikrediyoruz.

Birincisi: Ehl-i siyerin bütün muteber kitapları haber veriyorlar ki; Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), Ebûbekri's-Siddik ile beraber hicret ederken, Âtike Binti Hâlid el-Huzâiyye denilen Ümmü Mâbed hânesine gelmişler. Gayet zayıf, sütsüz, kısır bir keçi orada vardı. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), Ümmü Mâbed'e ferman etti: "Bunda süt yok mudur?" Ümmü Mâbed demiş ki: "Bunun vücudunda kan yoktur, nereden süt verecek?" Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) gidip o keçinin beline elini sürmüştü, memesini de meshetmiş, dua etmiş. Sonra demiş: "Kap getiriniz, sağınız." Sağdılar. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), Ebûbekri's-Siddik ile içtikten sonra, o hâne halkı da doyunca-ya kadar içmişler. O keçi kuvvetlenmiş, öyle de mübarek kalmış.¹

İkincisi: Şât-ı İbni Mes'ud'un meşhur kıssasıdır ki; İbni Mes'ud, İslâm olmadan evvel, bazılarının çobanı idi. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), Ebûbekri's-Siddik ile beraber, İbni Mes'ud'un keçileriyle bulunduğu yere gitmişler. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), İbni Mes'ud'dan süt istemiş. O da demiş: "Keçiler benim değil, başkasının maldırlar." Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) demiş: "Kısır, sütsüz bir keçi bana getir." O da iki senedir teke görmemiş bir keçi getirdi. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) eliyle onun memesine meshedip dua etmiş. Sonra sağmışlar, hâlis bir süt almışlar, içmişler. İbni Mes'ud bu mu'cizeyi gördükten sonra iman etmiş.²

Üçüncüsü: Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) murdiası, yani süt annesi olan Halime-i Sa'diye'nin keçilerinin kısır-ı meşhuresidir ki; o kabiledede bir derece kahtlık vardı. Hayvanât zayıf ve sütsüz oluyordular ve tok oluncaya kadar yemiyorlardı. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) oraya, süt annesinin yanına gönderildiği zaman, onun bereketiyle, Halime-i Sa'diye'nin keçileri, akşam vakti, başkalarının hilâfına olarak, hem tok ve memeleri dolu olarak

¹ Taberâni, *el-Mu'cemü'l-kebir* 4/48-49; Hâkim, *Müstedrek* 3/10; Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 1/278; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/230.

² Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 1/462; İbni Ebî Şeybe, *Musannef* 6/327; Tayâlisi, *Müsned* 1/47; Taberâni, *el-Mu'cemü's-sağir* 1/310.

Cüz'iyat: Bir bütünün içindeki bölümler. Ayrıntılar, detaylar.
Ehl-i siyer: Hz. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) hayatını ve

özelliklerini konu edinen ilim sahipleri.
Hilâf: Zıt, ters.
Kahtlık: Kıtık, kuraklık.

Şât-ı İbni Mes'ud: Hz. İbni Mes'ud'un (r.a.) koyunu.

geliyorlardı.¹ İşte bunun gibi, siyer kitaplarında daha başka cüz'iyatları var. Fakat bu numûneler asıl maksada kâfidir.

Dokuzuncu Misal: Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), bazı zâtların başını ve yüzünü mübarek eliyle meshedip dua ettikten sonra zâhir olan harikaların çok cüz'iyatından, iştihar bulmuş birkaçını numûne olarak beyan ediyoruz.

Birincisi: Umeyr İbni Sa'd'ın başına elini sürmüştü, dua etmiş. Seksen yaşında o adam, o duanın bereketiyle, öldüğü vakit başında beyaz yoktu.²

İkincisi: Kays İbni Zeyd'in başına elini koyup, meshedip dua etmiş. O duanın bereketiyle, yüz yaşına girdiği vakit, meshin tesiriyle, bütün başı beyaz, yalnız Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) elini koyduğu yer simsiyah olarak kalmış.³

Üçüncüsü: Abdurrahmân İbni Zeyd İbni'l-Hattab;* hem küçük, hem çirkindi. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) eliyle başını meshedip dua etmiş. O duanın bereketiyle, kâmetçe en bâlâ kâmet.. ve suretçe en güzel bir surete girmiş.⁴

Dördüncüsü: Âiz İbni Amr'ın* Gazve-i Huneyn'de yüzü yaralanmış. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), eliyle yüzündeki kanı silmiş. Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) elinin temas ettiği yer, parlak bir nurâniyet vermiş ki, muhaddisler كَعْرَةَ الْفَرَسِ tâbir etmişler. Yani “doru atın alınıdaki beyaz gibi” temas yeri öyle parlıyordu.⁵

Beşincisi: Katâde İbni Milhân'ın yüzüne elini sürmüştü, dua etmiş. Katâde'nin yüzü ayna gibi parlamaya başlamış.⁶

Altıncısı: Ümmü'l-müminin Ümmü Seleme'nin kızı ve Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) üvey kızı Zeyneb'e, küçükken, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü*

¹ Ebû Ya'lâ, *Mu'cem* 13/95; İbni Hibbân, *Sahih* 14/245; İbni Hişâm, *es-Siratü'n-nebeviyye* 1/300; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/151.

² Kadı İyâz, *Şifâ* 1/334.

³ Kadı İyâz, *Şifâ* 1/334; İbni Hacer, *İsâbe* 5/469.

⁴ İbni Abdilberr, *İstiâb* 2/833-834; Mizzi, *Tehzibü'l-Kemâl* 7/121; İbni Hacer, *İsâbe* 5/36.

⁵ Taberâni, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 18/20; Hâkim, *Müstedrek* 3/677; Rûyânî, *Müsned* 2/33.

⁶ Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 5/27, 81; Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/217; İbni Hacer, *İsâbe* 5/416.

Bâlâ: Yüksek, yüce.

Gazve-i Huneyn: Huneyn Savaşı.

İштиhar bulmak: Meşhur olmak.

Kâmet: Boy pos, endam.

Muhaddis: Hadis âlimi.

Ümmü'l-müminin: Müminlerin annesi. Hz. Peygamber Efendi-

miz'in (s.a.s.) mübarek eşlerine Kur'an-ı Kerim'ce verilen genel ad. (Bkz.: Ahzâb Süresi, 33/6).
Zâhir: Açık, görünen.

vesselâm) onun yüzüne abdest suyu atıp taltif etmiş. O suyun temasından sonra, Zeyneb'in hüsün ve cemâli acib suret almış, bedü'l-cemâl olmuş.¹

İşte, şu cüz'iyatlar gibi daha çok misaller var. Onların çoğunu eimme-i hadis nakletmişler. Bu cüz'iyatın her birini haber-i vâhid ve zayıf farzetsek dahi, yine mecmûu, mânevî bir tevâtür hükmünde, mutlak bir mu'cize-i Ahmediye'yi (*aleyhissalâtü vesselâm*) gösterir. Çünkü bir hâdise ayrı ayrı ve çok suretlerle nakledilse, asıl hâdisenin vukuu kat'î olur. Suretlerin her biri zayıf dahi olsa, yine asıl hâdiseyi isbat ediyor.

Mesela bir gürültü işitildi. Bazılar dediler ki, "Filân ev harap oldu." Diğeri, "Başka ev harap oldu." dedi. Daha başkası, başka bir evi söyledi ve hâkeza... Herbir rivayet, haber-i vâhid de, zayıf da, hilâf-ı vaki de olabilir. Fakat asıl vâkia ki, bir ev harap olmuş; o kat'îdir, onda bütün müttefiktirler. Hâlbuki bahsettiğimiz şu altı cüz'iyat, hem sahihtirler, hem bazıları şöret derecesine çıkmışlar. Faraza bunların her birini zayıf addetsek, temsilde mutlak bir hâne harap olması gibi, yine cüz'iyatın mecmûunda, mutlak bir mu'cize-i Ahmediye'nin (*aleyhissalâtü vesselâm*) vücûdunu kat'iyen gösterir.

İşte, Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) mu'cizât-ı bâhiresi, her bir nevide kat'î olarak mevcuttur. Cüz'iyatı dahi, o küllî ve mutlak mu'cizenin suretleri veyahut numûneleridir. Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*), nasıl ki eli, parmakları, tükürüğü, nefesi, sözü, yani duası, çok mu'cizâtın mebdei oluyor. Aynen öyle de Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) sâir letâifi ve duyguları ve cihâzâtı, çok harikalara medardır. Kütüb-ü siyer ve tarih, o harikaları beyan etmişler, sîret ve suret ve duygularında çok delâil-i nübüvvet bulunduğunu göstermişler.

¹ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 24/282; İbni Abdilberri, *İstîâb* 4/1854; İbni Hacer, *İsâbe* 7/675.

Acib: Harika, hayret verici.

Addetmek: Saymak.

Bedü'l-cemâl: Harika, benzersiz yüz güzelliği.

Cemâl: Güzellik, yüz güzelliği.

Delâil-i nübüvvet: Peygamberlik delilleri.

Eimme-i hadis: Hadis ilminin önde gelenleri, imamları.

Faraza: Varsayalım, mesela.

Haber-i vâhid: Mütevâtir olmayan hadis, tevâtür şartlarına uymayan rivayetlere verilen genel ad.

Hâkeza: Böylece, bunun gibi.

Hilâf-ı vaki: Gerçeğe aykırı.

Hüsün: Genel, mutlak güzellik.

Külli: Genel, şümüllü, kapsamlı.

Letâif: Mânevî duygular, ruhani dinamikler.

Mânevî tevâtür: Lâfızları farklı olsa da manası, muhtevası benzerleri ile aynı olan rivayet, mânevî mütevâtir.

Mebde: Başlangıç yeri, kaynak.

Mu'cizât-ı bâhire: Apaçık mu'cizeler.

Mu'cize-i Ahmediye: Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) mu'cizesi.

Sahih: Doğru.

Sîret: İç yapı, karakter.

Taltif etmek: İltifat etmek.

Vuku: Olma, meydana gelme.

Vücûd: Var olma, meydana gelme.

Zayıf: Hadiste: Ravilerde, sened veya metinde sahih veya hasen hadis için aranan şartların bazılarının olmadığı hadis.

On Beşinci İşaret

Nasıl ki taşlar, ağaçlar, kamer, güneş O'nu tanıyorlar, birer mu'cizesini göstermekle nübüvvetini tasdik ediyorlar. Öyle de, hayvanât tâifesi, ölümler tâifesi, cinler tâifesi, melâikeler tâifesi, o Zât-ı Mübarek'i tanıyorlar ve nübüvvetini tasdik ediyorlar ki; onlar, O'nu tanıdıklarını, her bir tâifesi bazı mu'cizatını göstermekle gösteriyorlar ve nübüvvetinin tasdikini ilân ediyorlar.

Şu On Beşinci İşaret'in üç şubesi var.

Birinci Şubesi

Hayvanât cinsi, Resûl-i Ekrem'i (*aleyhissalâtü vesselâm*) tanıyorlar ve mu'cizatını da izhar ediyorlar. Şu şubenin çok misalleri var. Biz yalnız burada, meşhur ve mânevî tevâtür derecesinde kat'î olmuş veya muhakkikîn-i eimmenin makbulü olmuş veya ümmet telâkki-i bil kabul etmiş olan bir kısım hâdiseleri, numûne olarak zikredeceğiz.

Birinci Hâdis: Mânevî tevâtür derecesinde bir şöhetle, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), Ebûbekri's-Siddık ile, küffârın takibinden kurtulmak için tahassun ettikleri Gâr-ı Sevr'in kapısında, iki nöbetçi gibi, iki güvercin gelip beklemeleri ve örümcek dahi, perdedâr gibi, harika bir tarzda, kalın bir ağ ile mağara kapısını örtmesidir. Hatta, rüesâ-yı Kureyş'ten, Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) eliyle Gazve-i Uhud'da öldürülen Übey İbni Halef,¹ mağaraya bakmış. Arkadaşları demişler: "Mağaraya girelim." O demiş: "Nasıl girelim? Burada bir ağ görüyorum ki, Hazreti Muhammed tevellüd etmeden bu ağ yapılmış gibidir. Bu iki güvercin işte orada duruyor. Adam olsa orada durur- lar mı?"²

◆ İşte bunun gibi, mübarek güvercin tâifesinin, feth-i Mekke'de dahi

¹ Bkz.: İbni İshak, *Sire* 3/310; İbni Hişâm, *es-Siratü'n-nebeviyye* 4/33; Vâkidi, *Kitâbü'l-megâzi* 1/251-252; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 2/46.

² Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 1/348; Abdurrezzak, *Musannef* 5/389; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 11/407, 20/443; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/228-229.

Gar-ı Sevr: Mekke'nin 5 mil kadar güneyinde olan Sevr Mağarası.

Gazve-i Uhud: Uhud Savaşı.

İzhar etmek: Göstermek.

Kamer: Ay.

Küffâr: Kafirler.

Melâike: Melekler.

Muhakkikîn-i eimme: İncelemelerini derinlemesine yapan, İslâmî ilimlerin öncüleri, imam-ları.

Nübüvvet: Peygamberlik.

Perdedâr: Kapıcı.

Rüesâ-yı Kureyş: Kureyş reisleri, önde gelenleri.

Tahassun etmek: Sığınmak.

Tâife: Zümre, grup.

Telâkki-i bil kabul: Kabul ederek benimsemek, olduğu gibi kabul etmek.

Tevellüd etmek: Doğmak.

Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) başı üzerinde gölge yaptıklarını, imam-ı celîl İbni Vehb naklediyor.¹

♦ Hem nakl-i sahih ile Hazreti Âişe-i Sıddîka haber veriyor ki: Güvercin gibi, dâcin denilen bir kuş hânemizde vardı. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) hazır olsaydı, hiç debelenmezdi, sükûtle dururdu. Ne vakit Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) çıksaydı, o kuş başlardı harekete; giderdi, gelirdi, hiç durmuyordu.² Demek o kuş, Resûl-i Ekrem'i (*aleyhissalâtü vesselâm*) dinliyordu, huzurunda temkin ile sükût ederdi.

İkinci Hâdise: Beş-altı tarikle, mânevî bir tevâtür hükmünü almış kurt hâdisesidir ki, bu kıssa-yı acîbe çok tariklerle meşhur sahabelerden nakledilmiş.

Ezcümle, Ebû Saidî'l-Hudrî ve Seleme İbnü'l-Ekva' ve İbni Ebî Vehb ve Ebû Hureyre ve bu vak'a sahibi çoban Uhban gibi müteaddit tariklerle haber veriyorlar ki:

Bir kurt, keçilerden birisini tutmuş; çoban, kurdun elinden kurtarmış. Zî'b demiş: "Allah'tan korkmadın, benim rızkımı elimden aldın." Çoban demiş: "Acâib, zî'b konuşur mu?" Zî'b ona demiş: "Acîb senin hâlinedir ki, bu yerin arka tarafında bir Zât var ki sizi cennete davet ediyor, peygamberdir, onu tanımıyorsunuz."³ Bütün tarikler kurdun konuşmasında müttetik olmakla beraber, kuvvetli bir tarîk olan Ebû Hureyre, ihbarında diyor ki; çoban kurda demiş: "Ben gideceğim. Fakat kim benim keçilerime bakacak?" Zî'b demiş: "Ben bakacağım." Çoban ise, çobanlığı kurda devredip gelmiş, Resûl-i Ekrem'i (*aleyhissalâtü vesselâm*) görmüş, iman etmiş, dönüp gitmiş. Zî'bi çoban bulmuş.. zâyiat yok. Bir keçi ona kesmiş, çünkü ona üstadlık etmiş.⁴

¹ Kadı İyâz, *Şifâ* 1/313; Halebi, *es-Siratü'l-Halebiyye* 2/210; Aliyyülkârî, *Şerhu's-Şifâ* 1/637.

² Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 6/112, 150, 209; Ebû Ya'lâ, *Müsned* 7/418, 8/121; İbni Abdilberr, *Temhîd* 6/314; Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/31.

³ Buharî, *Enbiyâ* 54, *Fezâilü ashabi'n-nebi* 5, 6; Müslim, *Fezâilü's-sahabe* 13; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 3/83; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 4/308; Buharî, *et-Târihu'l-kebir* 2/44.

⁴ Kadı İyâz, *Şifâ* 1/311; Kurtubî, *el-İ'lâm bimâ fi dini'n-nasârâ* s. 361; Aliyyülkârî, *Şerhu's-Şifâ* 1/634-635.

Dâcin: Evcil kuş.

İmam-ı celîl: Büyük, yüce imam.

Kıssa-yı acîbe: Harika, benzersiz hâdise, hikaye.

Müteaddit: Birden çok, çeşitli.

Müttetik: İttifak eden, birbiriyle aynı fikirde olan.

Nakl-i sahih: Sahih, doğru nakletme, aktarma.

Sükût: Sessizlik, sakinlik.

Tarîk: Yol, tarz.

Temkin: Ağır başlılık, usululuk.

Zî'b: Kurt.

♦ Bir tarîkte, rüesâ-yı Kureyş'ten Ebû Süfyan ile Safvan bir kurdu gördüler, bir ceylânı takip edip Harem-i Şerif'e girdi. Kurt dönmüş, sonra taaccüb etmişler. Kurt konuşmuş, risalet-i Ahmedîye'yi haber vermiş. Ebû Süfyan, Safvan'a demiş ki: "Bu kıssayı kimseye söylemeyelim. Korkarım, Mekke boşalıp onlara iltihak edecekler."¹

Elhâsıl, kurt kıssası kat'î ve mânevî mütevâtîr gibi kanaat verir.

Üçüncü Hâdise: Beş altı tarikle mühim sahabelerden nakledilen cemel hâdisesidir ki, ezcümle:

Ebû Hureyre² ve Sa'lebe İbni Mâlik³ ve Câbir İbni Abdillâh⁴ ve Abdullah İbni Câfer⁵ ve Abdullah İbni Ebî Evfâ^{6*} gibi müteaddit tarîkler ve o tarîklerin başındaki sahabeler⁷ müttefikân haber veriyorlar ki: Deve gelmiş, Resûl-i Ekrem'e (*aleyhissalâtü vesselâm*) tahiyeye-i ikram nev'inden secde edip konuşmuş. Ve birkaç tarikte haber veriliyor ki, o deve bir bağda kızmış, vahşi olmuş, yanına kimseyi sokmuyor, hücum ediyordu. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) girdi; deve geldi, ikrâmen secde etti, yanında ihtî. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) yular taktı. Deve, Resûl-i Ekrem'e (*aleyhissalâtü vesselâm*) dedi: "Beni çok meşakkatli şeylerde çalıştırdılar, şimdi de beni kesmek istiyorlar. Onun için kızdım." Deve sahibine söyledi: "Böyle midir?" "Evet" dediler.

♦ Hem Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) Adbâ ismindeki devesi,

¹ Kadî İyâz, *Şifâ* 1/311; İbni Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye* 6/146; Kurtubî, *el-İ'lâm bimâ fi dîni'n-nasârâ* s. 361.

² Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid* 9/7 (Bezzâr'dan naklen).

³ Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s. 382.

⁴ Dârimî, *Mukaddime* 4; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 3/310; İbni Ebî Şeybe, *Musannef* 6/316; Abd b. Humejd, *Müsned* 1/337.

⁵ Ebû Davud, *Cihad* 44; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 1/204-205.

⁶ Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s. 384-385; Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/29.

⁷ **İbni Abbas:** Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/30; **Enes İbni Mâlik:** Dârimî, *Mukaddime* 4; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 3/158; **Hz. Âişe:** Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 6/76; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s. 380; **Ya'lâ İbni Mürre:** Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 4/173; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s. 382-383; **Ya'lâ İbni Siyâbe:** Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 4/172; **İbni Mes'ud:** Taberânî, *el-Mu'cemü'l-ıvsat* 9/81.

Cemel: Deve.

Ezcümle: Bu cümleden olarak, başlıca.

Harem-i Şerif: Müslüman olmanın girmesi yasak olan ve hiçbir canlıya zarar verilemeyen Mukaddes Kâbe ve çevresi.

İkrâmen: İkrâm olarak.

İltihak etmek: Katılmak, birleşmek.

Mânevî tevâtür: Lâfızları farklı olsa da manası, muhtevası benzerleri ile aynı olan rivayet, mânevî mütevâtîr.

Müteaddit: Birden çok, çeşitli.

Risayet-i Ahmedîye: Hz. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) elçiliği.

Taaccüb etmek: Hayret etmek, şaşırarak.

Tahiyeye-i ikram: Selâm ve hürmet arz etmek.

vefat-ı nebevîden sonra kederinden ne yedi, ne içti, tâ öldü. Hem o deve, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) ile mühim bir kıssayı konuştuğunu, Ebû İshak İsferyâî'nî gibi bazı mühim imamlar haber vermişler.¹

♦ Hem nakl-i sahih ile Câbir İbni Abdillâh'ın bir seferde devesi çok yorulmuştu, daha yürüyemiyordu. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) o deveye ufak bir dürtmekle dürttü. O deve, o iltifat-ı Ahmedî'den o kadar bir çeviklik, bir sevinçlik peydâ etti ki, daha süratinden dizgini zaptedilmiyor, yolda yetişilmiyordu. Hazreti Câbir haber veriyor.²

Dördüncü Hâdise: Başta İmam Buharî, eimme-i hadis haber veriyorlar ki; bir defa, gecede, Medine-i Münevvere'nin haricinde, düşman hücum ediyor gibi mühim bir hâdise işâa edildi. Sonra cesur atlılar çıktılar, gittiler. Yolda görüyorlar; bir zât geliyor, baktılar, Resûl-i Ekrem'dir (*aleyhissalâtü vesselâm*). Ferman etmiş: “Bir şey yoktur.” Meşhur Ebû Talha'nın atına binip, şecaat-i kudsiyesi muktezasınca herkesten evvel gitmiş, tahkik etmiş ve dönmüştü. Ebû Talha'ya ferman etmiş: *وَجَدْتُ فَرَسَكَ بَحْرًا* Yani, “Senin atın, sarsmadan, gayet çabuktur.”³ Hâlbuki, Ebû Talha'nın atı, katûf tâbir edilen, yürüyüşsüz kısımdan idi. O geceden sonra, hiçbir at ona karşı yürüyüşte muka-bele edemiyordu.⁴

♦ Hem –nakl-i sahih ile– bir defa Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) seferde, namaz kılacak vaktinde, atına dedi: “Dur.” O da durdu, namaz bitinceye kadar hiçbir âzâsını kıyılatmadı.⁵

Beşinci Hâdise: Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) hizmetkârı Sefîne, Yemen Valisi Muaz İbni Cebel'in* yanına gitmek için, Resûl-i Ekrem'den (*aleyhissalâtü vesselâm*) emir alıp gitmiş. Yolda bir arslan rast gelmiş. O Sefîne ona demiş: “Ben Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) hizmetkârıyım.” Arslan ses verip ayrılmış, ilişmemiş. Diğer bir târikte haber veriyorlar ki: Sefîne döndüğü

¹ Kadı İyâz, *Şifâ* 1/313; Aliyyülkârî, *Şerhu's-Şifâ* 1/637.

² Buharî, *Büyü'* 34, *Şurât* 4, *Cihâd* 113, *Nikâh* 10, 122; Müslim, *Radâ'* 56-58, *Müsâkât* 109-113.

³ Bkz.: Buharî, *Hibe* 33, *Cihâd* 24, 46, 50, 82, 116, 117, 165, *Edeb* 39, 116; Müslim, *Fezâil* 48-49.

⁴ İbni Mâce, *Cihâd* 9; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 3/147; Abd b. Humeyd, *Müsned* 1/398.

⁵ Kadı İyâz, *Şifâ* 1/315; Aliyyülkârî, *Şerhu's-Şifâ* 1/641.

Eimme-i hadis: Hadis İlminin önde gelenleri, imamları.

İltifat-ı Ahmedî: Hz. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) iltifatı.

İşâa etmek: Bir haberi yaymak,

herkese duyurmak.

Katuf: Tembel, yavaş hareket eden hayvan.

Mukteza: Gerektirici sebep.

Şecaat-i kudsiye: Kudsi cesaret.

Dinin izzetini muhafaza hususunda gösterilen kahramanlık.

Tahkik etmek: Doğruyu araştırıp açığa çıkarmak.

vakit yolu kaybetmiş. Bir arslana rast gelmiş, arslan ona ilişmemekle beraber, yolu da göstermiş.¹

♦ Hem Hazreti Ömer'den haber veriyorlar ki, demiş: Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) yanına bir bedevî geldi. Arapça "dabb" denilen bir susmar, yani keler elindeydi. Dedi: "Eğer bu hayvan sana şehâdet etse ben sana iman getiririm, yoksa iman getirmem." Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) o hayvandan sordu. O susmar, fasih bir dille risaletine şehâdet etti.²

♦ Hem Ümmü'l-müminîn Ümmü Seleme haber veriyor ki: Bir ceylân Resûl-i Ekrem'le (*aleyhissalâtü vesselâm*) konuşmuş ve risaletine şehâdet etmiş.³

İşte bunun gibi çok misaller var.⁴ Hem de kat'î şöhret bulmuş birkaç numûneyi gösterdik. Ve Resûl-i Ekrem'i (*aleyhissalâtü vesselâm*) tanımayan ve itaat etmeyene deriz:

Ey insan, ibret alınız! Kurt, arslan, Resûl-i Ekrem'i (aleyhissalâtü vesselâm) tanıyor, itaat ediyorlar. Sizlerin hayvandan, kurttan aşağı düşmemeye çalışmanız iktiza eder.

İkinci Şube

Cenazelerin ve cinlerin ve melâikelerin Resûl-i Ekrem'i (*aleyhissalâtü vesselâm*) tanımalarıdır. Bunun da çok hâdiseleri var. Numûne için, şöhret bulmuş ve mevsûk imamlar haber vermiş birkaç numûneyi, evvelâ cenazelerden göstereceğiz. Amma cin ve melâike ise, o mütevâtirdir; onların misalleri bir değil, bindir.

İşte, ölülerin konuşması misallerinden birincisi şudur ki: Ulema-yı zâhir ve bâtının, tâbiîn zamanında en büyük reisi ve İmam Ali'nin mühim

¹ Bezzâr, *Müsned* 9/285; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 7/80; Hâkim, *Müstedrek* 2/675; Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/45-46.

² Taberânî, *el-Mu'cemü'l-ıvsat* 6/127; Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/36-38; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s. 377-379.

³ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 23/331; Suyûtî, *el-Hasâisu'l-kübrâ* 2/101.

⁴ **Ebû Saîd:** Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/34; İbni Kesir, *el-Bidâye ve'n-nihâye* 6/148; **Zeyd İbni Erkam:** Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s. 375-376; Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/34-35; **Enes İbni Malik:** Taberânî, *el-Mu'cemü'l-ıvsat* 5/358; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s. 376.

Fasih: Açık, düzgün ifadeli.

İktiza etmek: Gerekmek.

Mevsûk: Güvenilir, doğru.

Mütevâtir: Yalanda ittifak etmeleri aklen mümkün olmayan birçok kişinin naklettiği kesin

haber, bilgi.

Risalet: Peygamberlik.

Tâbiîn: Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) ashabına yetişen nesil.

Ulema-yı zâhir ve bâtin: Eşyanın dış ve iç yüzüne ait bilgilere

vâkıf olan kimseler.

Ümmü'l-müminîn: Müminlerin annesi. Hz. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) mübârek eşlerine Kur'an-ı Kerim'de verilen genel ad. (Bkz: Ahzâb Süresi: 33/6)

ve sâdık bir şâkirdi olan Hasan Basrî haber veriyor ki: Bir adam, Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) yanına gelerek ağlayıp sızladı. Dedi: "Benim küçük bir kızım vardı. Şu yakın derede öldü, oraya attım." Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) ona acıdı. Ona dedi: "Gel, oraya gideceğiz." Gittiler. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) o ölmüş kızı çağırды, "Yâ fülâne!" dedi. Birden, o ölmüş kız ¹ *وَسَعْدَيْكَ* dedi. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) ferman etti: "Tekrar peder ve vâlidenin yanına gelmeyi arzu eder misin?" O dedi: "Yok, ben onlardan daha hayırlısını buldum."²

İkincisi: İmam Beyhakî ve İmam İbni Adıyy* gibi bazı mühim imamlar, Hazreti Enes İbni Mâlik'ten haber veriyorlar ki, Enes demiş: Bir ihtiyâre kadının birtek oğlu vardı, birden vefat etti. O sâliha kadın çok müteessir oldu. Dedi: "Yâ Rab! Senin rızan için, Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) biatı ve hizmeti için hicret edip buraya geldim. Benim hayatımda istirahatimi temin edecek tek evlâtçığı, o Resûlün hürmetine bağışla." Enes der: O ölmüş adam kalktı, bizimle yemek yedi.³

İşte, şu hâdise-i acıbeğe işaret ve ifade eden, İmam Busayrî'nin* Kaside-i Bürde'de şu fıkrasıdır:

لَوْ نَأَسَبْتَ قَدْرَهُ أَيَّاهُ عِظْمًا أَحْيَى اسْمُهُ حِينَ يُدْعَى دَارِسَ الرَّيْمِ

Yani, "Eğer alâmetleri, onun kadrine muvafık derecesinde azametini ve makbuliyetini gösterseydiler, değil yeni ölmüşler, belki onun ismiyle çürümüş kemikler de ihyâ edilebilirdi."⁴

Üçüncü Hâdise: Başta İmam Beyhakî gibi râviler, Abdullah İbni Ubeydillâhî'l-Ensârî'den haber veriyorlar ki, Abdullah demiş: Sâbit İbni Kays İbni Şemmâs'ın Yemâme Harbi'nde şehid düştüğü ve kabre koyduğumuz vakit ben hazırımdım. Kabre konurken, birden ondan bir ses geldi:

مُحَمَّدُ رَسُولُ اللَّهِ، أَبُو بَكْرٍ الصِّدِّيقُ، وَعُمَرُ الشَّهِيدُ، وَعُثْمَانُ الْبَرُّ الرَّحِيمُ dedi. Sonra

¹ "Buyur emret; emrin başım üstüne."

² Kadı İyâz, *Şifâ* 1/320; Kurtubi, *el-İ'lâm bimâ fi dini'n-nasârâ* s. 364; Aliyyülkârî, *Şerhu's-Şifâ* 1/648.

³ Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/50; İbni Adıyy, *Kâmil* 4/62.

⁴ Buseyrî, *Kaside-i bürde* s. 60.

Azamet: Büyüklük.

Biat: Bağlılığı bildirme, hâkimiyetini tanıma, idaresi altına girme.

Hâdise-i acibe: İlginç, orijinal

hâdise.

İhyâ: Hayat verme.

Muvafık: Uygun.

Müteessir: Etkilenmiş, üzülmüş.

Râvi: Rivayet eden, nakleden.

Saliha: İyi hanım, dinin emir ve yasaklarına uyan kadın.

Şâkirt: Öğrenci.

açtık, baktık; ölü, cansız!¹ İşte o vakit, daha Hazreti Ömer hilâfete geçmeden, şehâdetini haber veriyor.

Dördüncü Hâdise: İmam Taberânî ve Ebû Nuaym, Delâil-i Nübüvve'de, Numan İbni Beşîr'den haber veriyorlar ki: Zeyd İbni Hârîse, * çarşı içinde birden düşüp vefat etti. Eve getirdik. Akşam ve yatsı arasında, etrafında kadınlar ağlarken, birden **أَنْصَتُوا أَنْصَتُوا** "Susunuz.." dedi. Sonra, fasih bir lisanla **اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ** diyerek bir miktar konuştu. Sonra baktık ki, cansız, vefat etmiş.²

İşte, cansız cenazeler onun risaletini tasdik etse, canlı olanlar tasdik etmese, elbette o câni canlılar, cansızlardan daha cansız ve ölümlerden daha ölüdürler!

Amma, **melâikelerin** Resûl-i Ekrem'e (*aleyhissalâtu vesselâm*) hizmeti ve görünmesi ve cinnîlerin ona iman ve itaati, mütevâtirdir. Nass-ı Kur'ân ve çok âyâtla musarrahtır.³ Gazve-i Bedir'de beş bin melâike, –nass-ı Kur'ân ile–⁴ önde, sahabeler gibi ona hizmet edip asker olmuşlar. Hatta o

¹ "Muhammed, Allah'ın resûlüdür; Ebûbekir, siddıktır; Ömer, şehittir; Osman da iyilik ve merhamet timsâlidir." (Bkz.: Buhârî, *et-Târihu'l-kebir* 5/138; Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/58; Kadı İyâz, *Şifâ* 1/320).

² "Muhammed, Allah'ın resûlüdür. Selâm sana ey Allah'ın Resûlü!" (Bkz.: Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 5/218-219; Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/56-57; Kadı İyâz, *Şifâ* 1/321).

³ **Meleklerin**, Efendimiz'e (s.a.s.) ve sahabilere yardım için gönderildiğine dair bkz.: "Gerçekten, sizler birkaç biçâre iken, Bedir'de Allah sizi yardımına mazhar etmişti. O hâlde Allah'a karşı gelmekten sakının ki şükretmiş olasınız. O vakit sen müminlere: 'Rabbimizin, indirdiği üç bin melek ile size imdat göndermesi yetmez mi?' diyordun. Evet, eğer sabreder ve itaatsizlikten sakınırsanız, –düşmanlarınız da hemen üzerinize geliverirlerse– Rabbimiz, formalı formalı tam beş bin melek göndererek size yardım edecektir." (Âl-i İmran Sûresi, 3/123-125). Ayrıca, **cinlerin** Efendimiz'e (s.a.s.) iman edip itaat etmesine dair bkz.: "De ki: Bana vahyolundu ki bir cin cemaati Kur'ân'ı dinledikten sonra şöyle dediler: "Biz gerçekten, doğru yolu gösteren harikulâde bir Kur'ân dinledik. Bundan böyle Rabbimize asla bir ortak tanımayacağuz." (Cin Sûresi, 72/1-2); "Hani biz bir vakit cinlerden bir takımını Kur'ân dinlemeleri için sana göndermiştik. Kur'ân'ı işitip dinleyecek yere gelince birbirlerine: 'Susun, dinleyin!' dediler. Okuma tamamlanınca kendi topluluklarına birer uyarıcı olarak döndüler." (Ahkaf Sûresi, 46/29).

⁴ "Gerçekten, sizler birkaç biçâre iken, Bedir'de Allah sizi yardımına mazhar etmişti. O hâlde Allah'a karşı gelmekten sakının ki şükretmiş olasınız. O vakit sen müminlere: "Rabbimizin, indirdiği üç bin melek ile size imdat göndermesi yetmez mi?" diyordun. Evet, eğer sabreder ve itaatsizlikten sakınırsanız, –düşmanlarınız da hemen üzerinize geliverirlerse– Rabbimiz, formalı formalı tam beş bin melek göndererek size yardım edecektir." (Âl-i İmran Sûresi, 3/123).

Âyât: Âyetler.

Cinnî: Cinlere mensup, cinlerden olan.

Gazve-i Bedir: Bedir Savaşı.

Melâike: Melekler.

Musarrah: Açıklanmış, izah edilmiş.

Nass-ı Kur'ân: Kur'ân'ın kesin ifadesi, hükmü.

Risale: Peygamberlik.

melekler, melâikeler içinde, Ashab-ı Bedir gibi şeref kazanmışlar.¹ Şu meselede iki cihet var:

Birisi: Cin ve melâikenin tâifeleri, hayvan ve insanın tâifeleri gibi, vücutları kat'î ve bizimle münasebettar olduğu, Yirmi Dokuzuncu Söz'de, iki kere iki dört eder derecesinde bir kat'iyetle isbat etmişiz. Onların isbatını o Söz'e havale ederiz.

İkinci Cihet: Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) şerefiyle, eser-i mu'cizesi olarak, efrâd-ı ümmeti onları görmek ve konuşmaktır.

İşte, başta Buharî ve İmam Müslim, eimme-i hadis müttefikân haber veriyorlar ki: Bir defa melek, yani Hazreti Cebrail, beyaz libaslı bir insan suretinde gelmiş. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) sahabeleri içinde otururken, yanına gitmiş, demiş: *مَا الْإِسْلَامُ وَمَا الْإِيمَانُ وَمَا الْإِحْسَانُ*? Yani, "İman, İslâm, ihsan nedir? Tarif et." Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) tarif etmiş. Oradaki cemaat-i sahabe hem ders almış, hem de o zâtı iyi görmüşler. O zât, misafir gibi görünürken, üstünde alâmet-i sefer eseri hiç yoktu. Kalktı, birden kayboldu. O vakit Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) ferman etmiş ki: "Size ders vermek için Cebrail böyle yaptı."²

Hem haber-i sahih ile ve haber-i kat'î ile ve mânevî tevâtür derecesinde eimme-i hadis haber veriyorlar ki; Hazreti Cebrail'i çok defa, hüsn-ü cemâl sahibi olan Dihye* suretinde, Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) yanında sahabeler görüyorlardı.³ Ezcümle:

Hazreti Ömer ve İbni Abbas ve Üsâme İbni Zeyd* ve Hârise ve Âişe-i Sıddîka ve Ümmü Seleme, kat'iyen sabittir ki, bunlar kat'iyen haber veriyorlar ki, "Biz Hazreti Cebrail'i Dihye suretinde, Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) yanında çok görüyoruz." Acaba hiç mümkün müdür ki; bu zâtlar, görmeden, görüyoruz desinler?

¹ Buharî, *Megâzî* 11; İbni Mâce, *Mukaddime* 11; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 3/465.

² Buharî, *İman* 37, *Tefsîru sûre* (31) 2; Müslim, *İman* 1, 5, 7.

³ Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 2/107, 6/74, 141, 146; Tirmizî, *Menâkıb* 43; Buharî, *Menâkıb* 25; *Fezâilü'l-Kur'an* 1; Müslim, *Fezâilü's-sahabe* 100.

Alâmet-i sefer: Yolculuk izi, belirtisi.

Efrâd-ı ümmet: Müslümanlar. Hz. Peygamber Efendimiz'e (s.a.s.) tâbi olanlar.

Eimme-i hadis: Hadis ilmi'nin önde gelenleri, imamları.

Ezcümle: Bu cümleden olarak, başlıca.

Haber-i kat'î: Kat'î, kesin haber.

Haber-i sahih: Doğru haber.

Hüsn-ü cemâl: Yüz güzelliği.

Libas: Elbise.

Mânevî tevâtür: Lâfızları farklı olsa da manası, muhtevaı benzerleri ile aynı olan rivayet, mânevî mütevâtür.

Müttefikân: İttifak ederek, oy birliğiyle.

◆ Hem nakl-i sahîh-i kat'î ile Aşere-i Mübeşşere'den İnan fatihi Sa'd İbni Ebî Vakkas haber veriyor ki: "Gazve-i Uhud'da, Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâ-tü vesselâm*) iki tarafında, iki beyaz libaslı, ona nöbettar gibi, muhafız suretinde gördük. İkisi de anlaşıldı ki, meleklerdir. Ve Hazreti Cebrail ile Mikail olduğunu anladık."¹ Acaba böyle bir kahraman-ı İslâm "Gördük" dese, görmemek mümkün müdür?

◆ Hem Ebû Süfyan İbni Hâris İbni Abdulmuttalib (ammizade-i Nebî), nakl-i sahîh ile haber veriyor ki: "Gazve-i Bedir'de, gökle yer arasında, beyaz libaslı, atlı zâtları gördük."²

◆ Hem Hazreti Hamza,* Resûl-i Ekrem'den (*aleyhissalâti vesselâm*) niyaz ettiği ki, "Ben Cebrail'i görmek istiyorum." Kâbe'de ona gösterdi. Dayanamadı, bihuş oldu, yere düştü.³

Bu çeşit melâikeleri görmek vukuâtı çoktur. Bütün bu vukuât, bir nevi mu'cize-i Ahmediye'yi (*aleyhissalâti vesselâm*) gösteriyor ve delâlet ediyor ki, onun *misbâh-ı nübüvvetine melâikeler dahi pervanelerdir*.

Cinnîler ise; onlar ile görüşmek ve görmek, değil sahabeler, belki avâm-ı ümmet dahi çoklarıyla görüşmeleri çok vuku buluyor. Fakat en kat'î, en sahîh haber ile eimme-i hadis, bize diyorlar ki; İbni Mes'ud, "Batn-ı Nahle'de, ecinnîlerin ihtidâsı gecesinde ecinnîleri gördüm ve Sudan kabilesinden Zutt denilen uzun boylu tâîfeye benzettim. Onlara benziyordular."⁴

◆ Hem meşhurdur ve hadis imamları tahrir ve kabul ettikleri Hazreti Hâlid İbni Velid vak'asıdır ki; Uzzâ denilen sanemi tahrir ettikleri vakit, siyah

¹ Buhârî, *Megâzi* 18; *Libâs* 24; Müslim, *Fezâil* 46-47.

² İbni Hişâm, *es-Siratü'n-nebeviyye* 3/197; Bezzâr, *Müsned* 9/317; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 4/74-75; Vâkidi, *Kitâbü'l-megâzi* 1/76.

³ İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 3/12; Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 7/81; Suyûtî, *el-Hasâisu'l-kübrâ* 1/208.

⁴ Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 1/455; Bezzâr, *Müsned* 5/267; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 10/66; Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 2/231.

Ammizade-i Nebî: Hz. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) amcasının oğlu.

Aşere-i Mübeşşere: Hz. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) kendilerine cennetlik olduklarını müjdelediği on bahtiyâr sahabî.

Avâm-ı ümmet: Sıradan müslümanlar.

Bihuş: Kendinden geçmiş, baygın.

Delâlet etmek: İşaret etmek, delil olmak.

Ecinnî: Cinlere mensup, cinlerden olan.

Gazve-i Uhud: Uhud Savaşı.

İhtidâ: Hidayete erme, müslüman olma.

Misbâh-ı nübüvvet: Peygamberlik ışığı, kandili.

Mu'cize-i Ahmediye: Peygamber

ber Efendimiz'in (s.a.s.) mu'cizesi.

Nakl-i sahîh-i kat'î: Doğruluğu kesin nakil, rivayet.

Nöbettar: Nöbetçi.

Sanem: Put.

Tahrir: Kaynağını belirterek hadis rivayet etme. Hadisi, kaynağı ile beraber kitabına alma.

Vukuât: Hâdiseler, olaylar.

bir kadın şeklinde, o sanem içinden bir cinniye çıktı. Hazreti Hâlid bir kılıç ile o cinniyeyi iki parça etti. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), o hâdise için ferman etmiş ki: “Uzzâ sanemi içinde ona ibadet ediliyordu. Daha ona ibadet edilmez.”¹

♦ Hem Hazreti Ömer'den meşhur bir haberdir ki, demiş: Biz Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) yanında iken, ihtiyar şeklinde, elinde bir asâ, “Hâme” isminde bir cinnî geldi, iman etti. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), ona kısa sûrelerden birkaç sûreyi ders verdi. Dersini aldı, gitti.² Şu âhirki hâdiseye, çendan bazı hadis imamları ilişmişler.³ Fakat mühim imamlar, sıhhatine hükmetmişler.⁴ Her neyse, bu nevide uzun söylemeye lüzum yok.. misalleri çoktur.

Hem deriz ki; Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) nuruyla, terbiyesiyle ve onun arkasında gitmesiyle, binler Şeyh-i Geylânî gibi aktâblar, asfiyalar, melâikeler ve cinler ile görüşmüşler ve konuşuyorlar.. ve bu hâdise, yüz tevâtür derecesinde ve çok kesrettedir. Evet, ümmet-i Muhammed'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) melâike ve cinlerle temasları ve tekellümleri ise, Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) terbiye ve irşad-ı i'câzkârânesinin bir eseridir.

Üçüncü Şube

Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) hıfzı ve ismeti, bir mu'cize-i bâhiredir. ⁵ *وَاللَّهُ يَعِصُكَ مِنَ النَّاسِ* âyet-i kerimesinin hakikat-i bâhiresi, çok mu'cizâtı gösterir. Evet Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) çıktığı vakit, değil yalnız bir

¹ İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 2/145; Vâkidi, *Kitâbü'l-megâzi* 3/873-874; Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 4/474; Ebû Ya'lâ, *Müsned* 2/196; Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 5/77.

² Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 5/418-420; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s. 370-372; Ukaylî, *ed-Duafâ* 1/98; Zehebi, *Mizânü'l-îtidâl* 1/338, 6/207.

³ Bkz.: İbnü'l-Cevzi, *Mevzûât* 1/207-209; Suyûtî, *el-Leâli'l-masnûa* 1/174-177.

⁴ Suyûtî, *el-Leâli'l-masnûa* 1/174-177; Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 5/420; Hafâcî, *Nesimü'r-riyâd* 4/296.

⁵ “Allah seni, zarar vermek isteyenlerin şerlerinden koruyacaktır.” (Mâide Süresi, 5/67).

Âhir: Son, en son.

Aktâb: Kutuplar, en büyük veliler.

Asfiya: İlim ve takvalarıyla seçkin olup, Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) gerçek vârisi kişiler.

Çendan: Gerçi, o kadar.

Hakikat-i bâhire: Apaçık, âşikâr gerçek.

Hıfz: Tehlikelerden korunma, muhafaza.

İrşad-ı i'câzkârâne: Hz. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) insanlara doğruyu, iyiyi mu'cizeli bir tarzda öğretmesi.

İsmet: Tertemiz, günahsız olma, masumiyet

Kesret: Çokluk, çok olma.

Mu'cizât: Mu'cizeler.

Mu'cize-i bâhire: Apaçık, âşikâr mu'cize.

Sıhhat: Doğruluk, gerçeklik.

Tekellüm: Konuşma.

tâifeye, bir kavme, bir kısım ehl-i siyasete veya bir dine, belki umum padişahlara ve umum ehl-i dine tek başıyla meydan okudu. Hâlbuki onun amcası en büyük düşman ve kavim ve kabilesi düşman iken, yirmi üç sene nöbet-tarsız, tekellüfsüz, muhafazasız ve pek çok defa suikaste maruz kaldığı hâlde, kemâl-i saadetle, rahat döseğinde vefat edip mele-i âlâya çıkmasına kadar hıfz ve ismeti, وَاللَّهُ يَعِصَمُكَ مِنَ النَّاسِ ne kadar kuvvetli bir hakikati ifade ettiğini ve ne kadar metin bir nokta-yı istinad olduğunu, güneş gibi gösterir. Biz, yalnız numûne için, kat'iyet kesbetmiş birkaç hâdiseyi zikredeceğiz.

Birinci Hâdis: Ehl-i siyer ve hadis müttefikan haber veriyorlar ki; Kureyş kabilesi, Resûl-i Ekrem'i (*aleyhissalâtü vesselâm*) öldürtmek için kat'î ittifak ettiler. Hatta, insan suretine girmiş bir şeytanın tedbiriyle, Kureyş içine fitne düşmemek için, her kabileden lâakal bir adam içinde bulunup, iki yüze yakın, Ebûcehil ve Ebû Leheb'in taht-ı hükmünde olarak, Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) hâne-i saadetini bastılar. Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) yanında Hazreti Ali vardı. Ona dedi: "Sen bu gece benim yatağında yat." Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) beklemiş, tâ Kureyş gelmiş, bütün hânenin etrafını tutmuşlar. O vakit çıktı, bir parça toprak başlarına attı, hiçbirisi onu görmedi, içlerinden çıktı, gitti.¹ Gâr-ı Sevr'de iki güvercin ve bir örümcek, bütün Kureyş'e karşı ona nöbetar olup muhafaza ettiler.²

İkinci Hâdis: Vâkıât-ı kat'iyedendir ki, mağaradan çıkıp Medine tarafına gittikleri vakit, Kureyş rüesâsı, mühim bir mal mukabilinde, Sürâka isminde gayet cesur bir adamı gönderdiler, tâ takip edip onları öldürmeye çalışsın. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), Ebûbekri's-Sıddık ile beraber gârdan

¹ İbni Hişâm, *es-Sıratü'n-nebeviyye* 3/6-8; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/227-228. Ayrıca bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 1/303, 368; Saïd b. Mansûr, *Sünen* 2/378; İbni Ebi Şeybe, *Musannef* 7/399.

² Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 1/348; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 20/443; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/229.

Ehl-i din: Din mensupları.
Ehl-i siyaset: İdareciler, yöneticiler.
Ehl-i siyer ve hadis: Hz. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) hayatını, özelliklerini; söz ve davranışlarını inceleyen ilim sahipleri.
Gâr: Mağara.
Gâr-ı Sevr: Sevr mağarası.
Hâne-i saadet: Saadet konağı.

Hz. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) huzur ve mutluluk kaynağı evi.
Kat'iyet kesbetmek: Kesinlik kazanmak.
Kemâl-i saadet: Tam, mükemmel mutluluk.
Lâakal: En az.
Mele-i âlâ: Yüce topluluk.
Müttefikan: İttifak ederek, oy birliğiyle.

Nokta-yı istinad: Dayanak noktası.
Rüesâ: Reisler, yöneticiler.
Taht-ı hüküm: Hükmü altında.
Tedbir: İdare etme, düzenleme.
Tekellüf: Zahmete, külfete girme.
Vâkıât-ı kat'ie: Kesin hâdiseler, olaylar.

çıkıp giderken gördüler ki, Sürâka geliyor. Ebûbekri's-Sıddık telâş etti. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) mağarada dediği gibi, ¹ لَا تَحْزَنُ إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا dedi. Sürâka'ya bir baktı; Sürâka'nın atının ayakları yere saplandı, kaldı. Tekrar kurtuldu, yine takip etti. Tekrar atının ayaklarının saplandığı yerden duman gibi bir şey çıkıyordu. O vakit anladı ki, ne onun elinden ve ne de kimsenin elinden gelmez ki ona ilişsin. "El-aman!" dedi. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) aman verdi. Fakat dedi: "Git, öyle yap ki başkası gelmesin."²

♦ Şu hâdise münasebetiyle bunu da beyan ederiz ki, sahih bir surette haber veriyorlar: Bir çoban, onları gördükten sonra Kureys'e haber vermek için Mekke'ye gitmiş. Mekke'ye dahil olduğu vakit, niçin geldiğini unutmuş. Ne kadar çalışmışsa, hatırına getirememiş. Mecbur olmuş, dönmüş. Sonra anlamış ki, ona unutturulmuş.³

Üçüncü Hâdise: Gazve-i Gatafan ve Enmar'da, müteaddit tarihlerle eimme-i hadis haber veriyorlar ki; Gavres isminde cesur bir kabile reisi, kimse görmeden, tam Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) başı üzerine gelerek, yalın kılıç elinde olduğu hâlde, Resûl-i Ekrem'e (*aleyhissalâtü vesselâm*) dedi: "Kim seni benden kurtaracak?" Demiş: "Allah!" Sonra böyle dua etti:

⁴ اللَّهُمَّ اكْفِنِي بِمَا شِئْتَ Bir den o Gavres, iki omuzu ortasına gâibden bir darbe yer, o kılıç elinden düşer, yere yuvarlanır. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) kılıcı eline alır, "Şimdi seni kim kurtaracak?" der, sonra affeder. O adam gider tâifesine. O pek cür'etkâr, cesur adama herkes hayrette kalır. "Ne oldu sana? Niçin bir şey yapamadın?" dediler. O dedi: "Hâdise böyle oldu. Ben şimdi insanların en iyisinin yanından geliyorum..."⁵

♦ Hem şu hâdise gibi Gazve-i Bedir'de bir münafık, Resûl-i Ekrem'i (*aleyhissalâtü vesselâm*) bir gaflet vaktinde, kimse görmeden, tam arkasından kılıç kaldırıp vururken, birden Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) bakmış. O titreyip, kılıç elinden yere düşmüş.⁶

¹ "Hiç tasalanma! Şüphesiz Allah bizimle beraberdir." (Tevbe Sûresi, 9/40).

² Buharî, *Menakıb* 25, *Fezâilü ashâb* 2, *Menakübü'l-ensâr* 45; Müslim, *Zühd* 75.

³ Kadı İyâz, *Şifâ* 1/351; Aliyyülkârî, *Şerhu's-Şifâ* 1/715.

⁴ "Allah'im! (Bu kâfire karşı) Dilediğin bir şekilde bana destek ol, yardım et."

⁵ Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 3/364; 390; İbni Hibbân, *Sahih* 7/138; Ebû Ya'lâ, *Müsned* 3/313. Ayrıca bkz.: Buharî, *Cihad* 84, 87, *Megâzi* 31, 32; Müslim, *Salâtü'l-müsaafirîn* 311, *Fezâil* 13.

⁶ Kadı İyâz, *Şifâ* 1/347; Aliyyülkârî, *Şerhu's-Şifâ* 1/710.

Dördüncü Hâdise: Mânevî tevâtüre yakın bir şöhetle ve ekser ehl-i tefsirin *إِنَّا جَعَلْنَا فِي آغْنَاقِهِمْ أَغْلَالاً فَهِيَ إِلَى الْأَذْقَانِ فَهُمْ مُقْمَحُونَ* ❶ وَجَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِمْ سَدًّا وَأَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا فَأَغْشَيْنَاهُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ¹ âyetinin sebab-i nüzulü ve ehl-i tefsir allâmeleri² ve ehl-i hadis imamları haber veriyorlar ki:

Ebûcehil yemin etmiş ki, “Ben secdede Muhammed’i görsem, bu taşla onu vuracağım.” Büyük bir taş alıp gitmiş. Secdede gördüğü vakit kaldırıp vurmakta iken, elleri yukarıda kalmış. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) namazı bitirdikten sonra kalkmış; Ebûcehil’in eli çözülmüş. O ise, ya Resûl-i Ekrem’in (*aleyhissalâtü vesselâm*) müsaadesiyle, veyahut ihtiyaç kalmadığından çözülmüş.³

♦ Hem yine Ebûcehil kabilesinden –bir tarihte– Velid İbni Muğire, yine Resûl-i Ekrem’i (*aleyhissalâtü vesselâm*) vurmak için büyük bir taşı alıp, secdede iken vurmaya gitmiş, gözü kapanmış. Resûl-i Ekrem’i (*aleyhissalâtü vesselâm*) Mescid-i Haram’da görmedi, geldi. Onu gönderenleri de görmüyordu, yalnız seslerini işitiyordu. Tâ Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) namazdan çıktı, ihtiyaç kalmadığından onun gözü de açıldı.⁴

♦ Hem nakl-i sahih ile Ebûbekri’s-Siddîk’tan haber veriyorlar ki: Sûre-i *نَزِيلٌ نَزَّلْنَا بِأَبِي لَهَبٍ* *nâzil* olduktan sonra, Ebû Leheb’in karısı Ümmü Cemil denilen *حَمَّالَةَ الْحَطَبِ*⁶, bir taş alıp Mescid-i Harâm’a gelmiş. Ebûbekir ile

¹ “Boyunlarına öyle boyunduruklar koyduk ki onlar çenelerine dayanmaktadır. Boyunları yukarı, çeneleri kalkık, gözleri havada bir durumdadırlar. Hem önlere hem arkalarından bir set yaparak, öylesine çepeçevre sardık ki, artık hiç göremezler onlar.” (Yâsîn Sûresi, 36/8-9).

² Taberî, *Câmiu’l-beyân* 22/152; İbni Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’ân* 3/565; Suyûtî, *ed-Dürü’l-mensûr* 7/43; Kurtubî, *el-Câmi li ahkâmi’l-Kur’ân* 15/9.

³ İbni Hişâm, *es-Sîratu’n-nebeviyye* 2/137-138; Beyhakî, *Delâilü’n-nübüvve* 2/190-191. Ayrıca bkz.: Buharî, *Tefsîru sûre* (96) 4; Müslim, *Sifâtü’l-münafikîn* 38.

⁴ Taberî, *Câmiu’l-beyân* 22/152; Beyhakî, *Delâilü’n-nübüvve* 2/196-197; Ebû Nuaym, *Delâilü’n-nübüvve* s. 200; Kurtubî, *el-Câmi li ahkâmi’l-Kur’ân* 15/8-9.

⁵ “Elleri kurusun Ebû Leheb’in” (Tebbet Sûresi, 111/1).

⁶ “Cehennem oduncusu” (Tebbet Sûresi, 111/4).

Allâme: Mâlûmatı çok geniş âlim.

Ehl-i tefsir: Kur’ân-ı Kerim’in ifadelerinden beşerin gücü nisbetinde Allah’ın maksatlarını anlamaya çalışan tefsir âlimleri.

Mânevî tevâtür: Lâfızları farklı

olsa da manası, muhtevası benzerleri ile aynı olan rivayet, mânevî mütevâtür.

Mescid-i Haram: Mekte-i Mükerrime’de ve içinde Kâbe’nin bulunduğu İslâm’ın en büyük, en mukaddes mescidi.

Nâzil olmak: İnmek.

Sebeb-i nüzul: İnş sebebi.

Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) orada oturuyorlarmış. Gözü Ebûbekri's-Siddîk'ı görüyor, soruyor: “Yâ Ebâ Bekir! Senin arkadaşın nerede? Ben işitmişim ki beni hicvetmiş. Ben görsem, bu taşı ağzına vuracağım.” Yanında iken Hazreti Peygamber'i (*aleyhissalâtü vesselâm*) görmemiş.¹ *Elbette, hıfz-ı ilâhî-de olan bir Sultan-ı Levlâk'ı, böyle bir cehennem oduncusu, onun huzuruna girip göremez. Ağzına mı düşmüş?*

Beşinci Hâdise: Haber-i sahihle haber veriliyor ki; Âmir İbni Tufeyl* ve Erbed İbni Kays, ikisi ittifak ederek, Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) yanına gitmişler. Âmir demiş: “Ben onu meşgul edeceğim, sen onu vuracaksın.” Sonra bakıyor ki, bir şey yapmıyor. Gittikten sonra arkadaşına dedi: “Neden vurmadin?” Dedi: “Nasil vuracağım? Ne kadar niyet ettim; bakıyorum ki, ikimizin ortasına sen geçiyorsun. Seni nasıl vuracağım?”²

Altıncı Hâdise: Nakl-i sahih ile haber veriliyor ki, Gazve-i Uhud'da veya Huneyn'de, Şeybe İbni Osman el-Hacebî –ki, Hazreti Hamza onun hem amcasını, hem pederini öldürmüştü– intikamını almak için gizlice geldi. Tâ Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) arkasından yalın kılıç kaldırdı. Birden kılıç elinden düştü. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) ona baktı, elini göğsüne koydu. Şeybe der ki: “O dakikada dünyada ondan daha sevgili adam bana olmazdı.” İmana geldi. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) ferman etti: “Haydi, git, harp et.” Şeybe dedi: “Ben gittim, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) önünde harp ettim. Eğer o vakit pederim de rast gelseydi vuracaktım.”³

♦ Hem Feth-i Mekke gününde, Fedâle nâmında birisi, Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) yanına, vurmak niyetiyle geldi. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) ona bakıp tebessüm etti. “Nefsinle ne konuştun?” dedi ve Fedâle için taleb-i mağfiret etti. Fedâle imana geldi ve dedi ki: “O vakit ondan daha ziyâde dünyada sevgilim olmazdı.”⁴

¹ Humeydî, *Müsned* 1/153-154; Bezzâr, *Müsned* 1/62, 212-213; İbni Ebî Şeybe, *Musannef* 6/323; İbni Hibbân, *Sahih* 14/440; Ebû Ya'lâ, *Müsned* 1/33, 53, 246.

² İbni Hişâm, *es-Siratü'n-nebeviyye* 5/260-261; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 10/312; Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 5/318-320; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s. 207.

³ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 7/298. Ayrıca bkz.: Vâkîdî, *Kitâbü'l-megâzî* 3/909-910; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s. 195; Esbehânî, *Delâilü'n-nübüvve* 1/49, 228.

⁴ İbni Hişâm, *es-Siratü'n-nebeviyye* 5/80; İbni Hacer, *İsâbe* 5/372; İbni Kesir, *el-Bidâye ve'n-nihâye* 4/308; Halebî, *es-Siratü'l-Halebiyye* 3/56.

Haber-i sahih: Doğru haber.
Hıfz-ı ilâhî: İlâhî koruma, muhafaza.

Hicvetmek: Söz veya yazı diliyle yermek, kınamak.

Taleb-i mağfiret: Cenâb-ı Hakk'ın affını dileme.

Sultan-ı Levlâk: Her şeyin O'nun yüzü suyu hürmetine yaratıldığı Zât.

Yedinci Hâdis: –Nakl-i sahih ile– yahudiler, suikast niyetiyle Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) oturduğu yere, üstünden büyük bir taş atmak ânında, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) o dakikada hıfz-ı ilâhî ile kalkmış, o suikast de akîm kalmış.¹

Bu yedi misal gibi çok hâdiseler vardır. Başta İmam Buharî ve İmam Müslim ve eimme-i hadis, Hazreti Âişe'den naklediyorlar ki:

² يَا أَيُّهَا النَّاسُ، أَنْصِرُوا فَقَدْ وَاللَّهِ يَعْصِيكَ مِنَ النَّاسِ *âyeti nâzil olduktan sonra, arasına Resûl-i Ekrem'i (aleyhissalâtü vesselâm) muhafaza eden zâtlara ferman etti: يَا أَيُّهَا النَّاسُ، أَنْصِرُوا فَقَدْ وَاللَّهِ يَعْصِيكَ مِنَ النَّاسِ* Yani, “Nöbetarlığa lüzum yok. Benim Rabbim beni hıfz ediyor.”³

İşte, şu risale de baştan buraya kadar gösteriyor ki: *Şu kâinatın her nevi, her âlemi, Resûl-i Ekrem'i (aleyhissalâtü vesselâm) tanır, alâkadardır. Herbir nev-i kâinatta onun mu'cizâtı görünüyor. Demek, o Zât-ı Ahmediye (aleyhissalâtü vesselâm), Cenâb-ı Hakk'ın –fakat “kâinatın Hâlık'ı” itibarıyla ve “bütün mahlûkatın Rabbi” unvanıyla– memurudur ve resûlüdür. Evet, nasıl ki bir padişahın büyük ve müfettiş bir memurunu her bir daire bilir ve tanır; hangi daireye girse onunla münasebettar olur. Çünkü umumun padişahı nâmına bir memuriyeti var. Eğer, mesela yalnız adliye müfettişi olsa, o vakit adliye dairesiyle münasebettar olur; başka daireler onu pek tanımaz. Ve askeriye müfettişi olsa, mülkiye dairesi onu bilmez. Öyle de anlaşılıyor ki, bütün devâir-i saltanat-ı ilâhiyede melekten tut, tâ sineğe ve örümceğe kadar her bir tâife onu tanır ve bilir veya bildirilir. Demek, “Hâtemü'l-Enbiya” ve “Resûl-i Rabbi'l-âlemîn” dir. Ve umum enbiyanın fevkinde, risaletinin şümülü var.*

¹ Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 3/180-181; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s. 489-490; Suyûtî, *el-Hasâisu'l-kübrâ* 1/348.

² “Allah seni, zarar vermek isteyenlerin şerlerinden koruyacaktır.” (Mâide Sûresi, 5/67).

³ Tirmizî, *Tefsîru sûre* (5) 4; Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 9/8; Saîd b. Mansûr, *Sünen* 4/1503-1504.

Akîm: Güdük, neticesiz.

Devâir-i saltanat-ı ilâhiye: İlâhî saltanat dâireleri.

Eimme-i hadis: Hadis ilminin önde gelenleri, imamları.

Enbiya: Peygamberler.

Fevk: Üst.

Hâlık: Yaratıcı.

Hâtemü'l-Enbiya: Son peygamber, peygamber mesleğine vuru-lan son mühür.

Mülkiye: Sivil idare.

Nev-i kâinat: Kâinatta var olan tür, cins.

Resûl: Peygamber.

Resûl-i Rabbi'l-âlemîn: Âlemlerin Rabbi'nin Elçisi.

Risalet: Peygamberlik, elçilik.

Şümül: İhata, kapsamlılık.

Zât-ı Ahmediye: Hz. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) yüce zâtı.

On Altıncı İşaret

İrhâsât denilen, bi'set-i nübüvvetten evvel, fakat nübüvvetle alâkadar olarak vücûda gelen harikalar dahi delâil-i nübüvvettir. Şu da üç kısımdır.

Birinci Kısım

Nass-ı Kur'an'la, Tevrat, İncil, Zebur ve suhuf-u enbiyanın, nübüvvet-i Ahmediye'ye (*aleyhissalâtü vesselâm*) dair verdikleri haberdir.

*Evet, madem o kitaplar semâvîdirler ve madem o kitap sahipleri enbiyadırlar. Elbette ve herhâlde, onların dinlerini nesheden ve kâinatın şeklini değiştiren ve yerin yarısını getirdiği bir nur ile ışıklandırılan bir Zât'tan bahsetmeleri, zarurî ve kat'îdir. Evet, küçük hâdiseleri haber veren o kitaplar, nev-i beşerin en büyük hâdisesi olan hâdis-i Muhammediye'yi (*aleyhissalâtü vesselâm*) haber vermemek kabil midir?*

İşte, madem bilbedâhe haber verecekler; herhâlde ya tekzip edecekler, tâ ki dinlerini tahripten ve kitaplarını nesihten kurtarsınlar.. veya tasdik edecekler, tâ ki o hakikatli Zât ile dinleri hurâfâttan ve tahrifâttan kurtulsun. Hâlbuki, dost ve düşmanın ittifakıyla, tekzip emâresi hiçbir kitapta yoktur. Öyleyse tasdik vardır. Madem mutlak bir surette tasdik vardır. Ve madem şu tasdikin vücûdunu iktiza eden kat'î bir illet ve esaslı bir sebep vardır. Biz dahi, o tasdikin vücûduna delâlet eden üç hüccet-i kâta ile isbat edeceğiz.

Birinci Hüccet: Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), Kur'an'ın lisanıyla onlara der ki: “Kitaplarınızda benim tasdikim ve evsafım vardır. Benim beyan ettiğim şeylerde, kitaplarınız beni tasdik ediyor.”

قُلْ فَاتُوا بِالْتَّوْرَةِ فَاتْلُوهَا إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ¹ ﴿١٠﴾ فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَأَبْنَاءَكُمْ وَنِسَاءَنَا

¹ “De ki: İşte meydan! İddianızda tutarlı iseniz Tevrat'ı getirip okuyun!” (Âl-i İmran Sûresi, 3/93).

Bi'set-i nübüvvet: Peygamber olarak gönderilme.

Bilbedâhe: Açıkça, besbelli.

Delâil-i nübüvvet: Peygamberlik delilleri.

Delâlet etmek: İşaret etmek, göstermek.

Evsâf: Vasıflar, özellikler.

Hurâfât: Hurafeler, boş ve bâtil inançlar.

Hüccet-i kâta: Kesin delil.

İktiza etmek: Gerekirtmek.

İllet: Herhangi bir şeyin var olması için şart olan, asıl sebeb.

İrhâsât: Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) peygamberliğinden önce meydana gelen, O'nun gelişini müjdeleyen harika hâller, olaylar.

Nass-ı Kur'an: Kur'an'ın kesin ifadesi, hükmü.

Nesh etmek: Bir şeriâtın hük-

münü daha sonra gönderilen bir peygamberin getirdiği şeriatle değiştirmek.

Nev-i beşer: İnsanlık.

Nübüvvet: Peygamberlik.

Nübüvvet-i Ahmediye: Efendimiz'in (s.a.s.) Peygamberliği.

Semâvî: Allah tarafından gönderilen, ilâhî.

Suhuf-u enbiya: Bazı Peygamberlere (a.s.) gelen sahifeler.

وَنِسَاءكُمْ وَأَنْفُسَنَا وَأَنْفُسَكُمْ ثُمَّ نَبْتَهِّلُ فَنَجْعَلُ لَعْنَةَ اللَّهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ¹

gibi âyetlerle onlara meydan okuyor: “Tevrat’ınızı getiriniz, okuyunuz! Ve geliniz, biz çoluk ve çocuğumuzu alıp, Cenâb-ı Hakk’ın dergâhına el açıp, yalancılar aleyhinde lânetle dua edeceğiz.” diye mütemâdiyen onların başına vurduğu hâlde, hiç yahudi bir âlim veya nasrani bir kıssıs, onun bir yanlısını gösteremedi. Eğer gösterseydi, pek çok kesrette bulunan ve pek çok inatlı ve hasetli olan kâfirler ve münafık yahudiler ve bütün âlem-i küfür, her tarafta ilân edeceklerdi. Hem demiş: “Ya yanlısımı bulunuz, veyahut sizinle mahvoluncaya kadar cihad edeceğim.” Hâlbuki, bunlar harbi ve perişaneyeti ve hicreti ihtiyâr ettiler.² Demek yanlısını bulamadılar. Bir yanlısı bulunsaydı onlar kurtulurlardı.

İkinci Hüccet: Tevrat, İncil ve Zebur’un ibareleri, Kur’ân gibi i’câzları olmadığından, hem mütemâdiyen tercüme tercüme üstüne olduğundan, pek çok yabanî kelimeler, içlerine karıştı. Hem müfessirlerin sözleri ve yanlısı te’villeri, onların âyetleriyle iltibas edildi. Hem bazı nâdanların ve bazı ehl-i garazın tahrifâtı da ilâve edildi. Şu surette o kitaplarda tahrifât, tağyirât çoğaldı. Hatta, Şeyh Rahmetullah el-Hindî* (allâme-i meşhur), kütüb-ü sâbıkanın binler yerde tahrifâtını, keşişlerine ve yahudi ve nasârâ ulemasına isbat ederek iskât etmiş. İşte bu kadar tahrifâtle beraber, şu zamanda dahi, meşhur Hüseyin Cîsrî (rahmetullâhi aleyhi),* o kitaplardan yüz delil, nübüvvet-i Ahmediye’ye dair çıkarmıştır. Risale-i Hamidiye’de yazmış, o risaleyi de Manastırlı merhum İsmail Hakkı* tercüme etmiş. Kim arzu ederse ona müracaat eder, görür.³

¹ “Artık sana bu ilim geldikten sonra, kim seninle İsa hakkında tartışmaya girerse de ki: “Haydi gelin oğullarımızı ve oğullarınızı, hanımlarımızı ve hanımlarınızı ve bizzat kendimizi ve kendinizi çağırıp, sonra da gönülden Allah’a yalvaralım da bu konuda kim yalancı ise Allah’ın lânetinin onların üzerine inmesini dileyelim!” (Âl-i İmran Sûresi, 3/61).

² Bkz.: Kadı İyâz, Şifâ 1/365.

³ Hüseyin Cîsrî, Risale-i hamidiye (Türkçe tercümesi) s. 52-94.

Âlem-i küfür: İnançsızlık âlemi.
Allâme-i meşhur: Meşhur büyük âlim.
Ehl-i garaz: Düşmanca, kötü niyet besleyenler.
Hicret: Göç.
İcâz: Mu’cizeli oluş (insanları benzerini yapmaktan âciz bırakan üslup).
İhtiyâr etmek: Tercih etmek,

seçmek.
İltibas etmek: Karıştırmak.
İskât etmek: Susturmak.
Kesret: Çokluk.
Keşiş: Papaz, manastır rahibi.
Kütüb-ü sâbika: Geçmiş, daha önceki kutsal kitaplar.
Mütemâdiyen: Devamlı, sürekli olarak.
Nâdan: Cahil, kaba.

Nasârâ uleması: Hıristiyan din bilginleri.
Nasrani kıssıs: Hıristiyan din adamı.
Tağyirât: Değiştirmeler.
Te’vil: Yorumlama, yorum.

◆ Hem pek çok yahudi uleması ve nasârâ uleması ikrar ve itiraf etmişler ki, “Kitaplarımızda Muhammed Arabî (*aleyhissalâtü vesselâm*)’ın evsafı yazılıdır.” Evet, gayr-i müslim olarak, başta meşhur Rum meliklerinden Hirakl itiraf etmiş, demiş ki: “Evet, İsa (*aleyhisselâm*), Muhammed (*aleyhissalâtü vesselâm*)’dan haber veriyor.”¹

◆ Hem Rum meliki, Mukavkıs nâmında Mısır hâkimi² ve ulema-yı yehûdun en meşhurlarından İbni Sûriyâ³ ve İbni Ahtab⁴ ve onun kardeşi,⁵ Ka’b İbni Esed⁶ ve Zübeyr İbni Bâtâ⁷ gibi meşhur ulema ve reisler, gayr-i müslim kaldıkları hâlde ikrar etmişler ki, “Evet, kitaplarımızda onun evsafı vardır; ondan bahsediyorlar.”

Hem yehûdun meşhur ulemasından ve nasârânın meşhur kıssislerinden, kütüb-ü sâbıkada evsaf-ı Muhammediye’yi (*aleyhissalâtü vesselâm*) gördükten sonra inadı terk edip imana gelenler, evsafını Tevrat ve İncil’de göstermişler, ve sâir yahudi ve nasrani ulemasını onunla ilzam etmişler. Ezcümle:

Meşhur Abdullah İbni Selâm⁸ ve Vehb İbni Münebbih⁹ ve Ebû Yâsir¹⁰ ve Şâmûl (ki bu zât, melik-i Yemen Tübba’ zamanında idi.. Tübba’ nasıl gıyaben ve bi’setten evvel iman getirmiş,¹¹ Şâmûl de öyle..)¹² ve Sa’ye’nin iki

¹ Bkz.: Buharî, *Bed’ü’l-vahy* 6; Müslim, *Cihâd* 74.

² Bkz.: Vâkıdî, *Kitâbü’l-megâzi* 3/964-967; Ebû Nuaym, *Delâilü’n-nübüvve* s. 85-89; İbni Hacer, *İsâbe* 6/377.

³ Bkz.: İbni Hişâm, *es-Sıratü’n-nebeviyye* 3/103; İbni Sa’d, *et-Tabakâtü’l-kübrâ* 1/164; Beyhakî, *es-Sünenü’l-kübrâ* 8/246.

⁴ Bkz.: İbni Hişâm, *es-Sıratü’n-nebeviyye* 3/52; Ebû Nuaym, *Delâilü’n-nübüvve* s. 77-78; İbni Kesîr, *el-Bidâye ve’n-nihâye* 3/212.

⁵ İbni Hacer, *Fethu’l-bârî* 7/275.

⁶ İbni Hişâm, *es-Sıratü’n-nebeviyye* 4/195; Taberî, *Câmiu’l-beyân* 21/151; Taberî, *Târihu’l-ümem ve’l-mülûk* 2/99.

⁷ İbni Sa’d, *et-Tabakâtü’l-kübrâ* 1/164; Vâkıdî, *Kitâbü’l-megâzi* 2/502; Ebû Nuaym, *Delâilü’n-nübüvve* s. 85-89; Beyhakî, *Delâilü’n-nübüvve* 3/362.

⁸ İbni Hişâm, *es-Sıratü’n-nebeviyye* 3/49-51; İbni Sa’d, *et-Tabakâtü’l-kübrâ* 2/353; İbni Asâkir, *Târihu Dimâşk* 3/387.

⁹ İbni Asâkir, *Târihu Dimâşk* 3/396; İbni Kesîr, *el-Bidâye ve’n-nihâye* 2/326, 6/62.

¹⁰ İbni Hişâm, *es-Sıratü’n-nebeviyye* 3/52; Ebû Nuaym, *Delâilü’n-nübüvve* s. 77-78; İbni Kesîr, *el-Bidâye ve’n-nihâye* 3/212; Suyûtî, *el-Hasâisu’l-kübrâ* 1/315.

¹¹ İbni İshak, *Sire* 1/29-30; İbni Sa’d, *et-Tabakâtü’l-kübrâ* 1/158-159; İbni Asâkir, *Târihu Dimâşk* 11/14.

¹² İbni Sa’d, *et-Tabakâtü’l-kübrâ* 1/158-159; İbni Asâkir, *Târihu Dimâşk* 11/14; Kadı İyâz, *Şifâ* 1/363.

Bî’set: Efendimiz’in (s.a.s.) peygamberlikle görevlendirilmesi.

Evsâf-ı Muhammediye: Hz. Peygamber Efendimiz’in (s.a.s.) vasıfları, özellikleri.

Gıyaben: Mevcut ve hazır bulunmadığı hâlde.

İkrar etmek: Kabul ve tasdik etmek.

İlzam etmek: Delil göstererek

susturmak.

Melik-i Yemen: Yemen kralı.

Ülema-yı yehûd: Yahudi din bilginleri.

Yehûd: Yahudi topluluğu.

oğlu olan Esîd ve Sa'lebe ki; İbnü'l-Heyyebân denilen bir ârif-i billâh, bi'set-ten evvel Benî Nadr kabilesine misafir olmuş ¹ هَذَا دَارُ هِجْرَتِهِ قَرِيبٌ ظُهُورُ نَبِيِّ، burada vefat etmiş. Sonra o kabile Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) ile harp ettikleri zaman, Esîd ve Sa'lebe meydana çıktılar, o kabileye bağıldılar: وَاللَّهُ هُوَ الَّذِي عَمِدَ إِلَيْكُمْ فِيهِ ابْنُ الْهَيْبَانَ Yani, "İbnü'l-Heyyebân'ın haber verdiği Zât budur. Onunla harp etmeyiniz." Fakat onlar, onları dinlemediler, belâ-larını buldular.²

♦ Hem ulema-yı yehûddan İbni Yâmîn³ ve Muhayrik⁴ ve Ka'bu'l-Ah-bar⁵ gibi çok ulema-yı yehûd, evsaf-ı nebeviyeyi kitaplarında gördüklerini, imana gelmişler, sâir imana gelmeyenleri de ilzam etmişler.

♦ Hem ulema-yı nasârâdan, meşhur bahsi geçen Bahîra-yı Râhib ki, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) Şam tarafına amcasıyla gittiği vakit on iki yaşında idi. Bahîra-yı Râhib, onun hatırı için Kureyşîleri davet etmiş. Baktı ki, kafileye gölge eden bir parça bulut, daha kafile yerinde gölge ediyor. "Demek aradığım adam orada kalmış." Sonra adam göndermiş, onu da getirtmiş. Ebû Talib'e demiş: "Sen dön, Mekke'ye git. Yahudiler hasûddurlar. Bunun evsafı Tevrat'ta mezkûrdur; hıyanet ederler."⁶

♦ Hem Nastûru'l-Habeşe⁷ ve Habeş Reisi olan Necâsî,⁸ evsaf-ı Muhammediye'yi kitaplarında gördükleri için, beraber iman etmişler.

¹ "Bir peygamberin zuhuru çok yakındır. Burası da O'nun hicret edeceği yerdir."

² Bkz.: İbni İshak, *Sîre* 2/64-65; İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 2/38-40; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/160-162.

³ İbni İshak, *Sîre* 1/29-30; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 2/353; İbni Hacer, *İsâbe* 6/242; İbni Hacer, *Fethu'l-bârî* 7/275.

⁴ İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 3/51-52, 4-37-38; Vâkıdî, *Kitâbü'l-megâzi* 2/262-263; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s. 78-79; Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk* 2/73.

⁵ İbni İshak, *Sîre* 2/123; Vâkıdî, *Kitâbü'l-megâzi* 3/1083; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 5/386; Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk* 2/487.

⁶ Tirmizî, *Menâkib* 3; İbni Ebî Şeybe, *Musannef* 7/327; Bezzâr, *Müsned* 8/97; Hâkim, *Müstedrek* 2/672; İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 1/319-322; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/154-155.

⁷ Bkz.: Kadî İyâz, *Şifâ* 1/364; Aliyyü'l-kârî, *Şerhu's-Şifâ* 1/744; Hafâcî, *Nesimü'r-riyâd* 4/312.

⁸ İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/260-261; Hâkim, *Müstedrek* 2/338, 4/23; Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk* 2/132.

Ârif-i billâh: Cenâb-ı Hakk'ın isim ve sıfatlarının tecellilerini ruhi tecrübeleri neticesinde vicdanında sezen, ilâhî mârifete ermiş veli.

Evsâf-ı nebeviye: Peygambere ait vasıflar özellikler.

Hasûd: Çok kıskanç, aşırı haset eden.

Mezkûr: Zikredilen, adı geçen.

Nastûru'l-Habeşe: Habeşistan hıristiyanlarının ruhânî lideri.

Ülema-yı nasârâ: Hıristiyan din bilginleri.

◆ Hem Dağâtr isminde meşhur bir nasrani âlimi, evsafı görmüş, iman etmiş, Rumlar içinde ilân etmiş.. şehid edilmiş.¹

◆ Hem nasrani rüesâsından Hâris İbni Ebî Şemiri'l-Gassânî² ve Şam'ın büyük dinî reisleri ve melikleri, yani Sahib-i İliyâ İbni Nâtûr³ ve Hirakl⁴ ve Cârûd⁵ gibi meşhur zâtlar, kitaplarında evsafını görmüşler ve iman etmişler. Yalnız Hirakl, dünya saltanatı için imanını izhar etmemiş.⁶

◆ Hem bunlar gibi Selmânü'l-Farisî, o da evvel nasrani idi. Resûl-i Ekrem'in (*aleyfiissalâtü vesselâm*) evsafını gördükten sonra onu arıyordu.⁷

◆ Hem Temim nâmında mühim bir âlim,⁸ hem meşhur Habeş Reisi Necâşî,⁹ hem Habeş nasârâsı,¹⁰ hem Necran papazları,¹¹ bütün müttefikan haber veriyorlar ki: "Biz evsaf-ı nebeviyeyi kitaplarımızda gördük, onun için imana geldik."

Üçüncü Hüccet: İşte, bir numûne olarak Tevrat, İncil, Zebur'un, Peygamberimiz'e (*aleyfiissalâtü vesselâm*) ait âyetlerinin birkaç numûnesini göstereceğiz.

- Birincisi: Zebur'da şöyle bir âyet var: ¹²اللَّهُمَّ ابْعَثْ لَنَا مُقِيمَ السُّنَّةِ بَعْدَ الْفِتْرَةِ

¹ İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/276; Saïd b. Mansûr, *Kitâbü's-Sünen* 2/226; İbni Hibbân, *Sikât* 2/7; Taberî, *Târihu'l-ümem ve'l-mülûk* 2/130; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s. 101-102.

² İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 3/94; İbni Hacer, *İsâbe* 6/287; Hafâcî, *Nesîmü'r-riyâd* 4/312.

³ Buharî, *Bed'ü'l-vahy* 6; İbni Mende, *İman* s. 290-291; İbni Kesir, *el-Bidâye ve'n-nihâye* 4/265; İbni Hacer, *Fethu'l-bârî* 1/40.

⁴ Buharî, *Bed'ü'l-vahy* 6; Müslim, *Cihâd* 74.

⁵ İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 5/269-270; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 6/563; Taberî, *Târihu'l-ümem ve'l-mülûk* 2/285; İbni Abdilber, *İstiâb* 1/263.

⁶ Buharî, *Bed'ü'l-vahy* 6; Müslim, *Cihad* 74.

⁷ Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 5/354, 438, 442; İbni Ebî Şeybe, *Musannef* 7/325; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 6/225, 245, 259, 267; İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 2/44-47.

⁸ İbni Asâkir, *Târihu Dimaşk* 11/73. Ayrıca bkz.: Müslim, *Fiten* 119; Ebû Davud, *Melâhim* 14; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 24/389.

⁹ Hâkim, *Müstedrek* 2/338, 4/23; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/260-261; Taberî, *Târihu'l-ümem ve'l-mülûk* 2/132; İbni Kesir, *Tefsîru'l-Kur'ân* 4/361.

¹⁰ Taberî, *Câmiu'l-beyân* 1/7; Taberî, *Târihu'l-ümem ve'l-mülûk* 2/132; İbni Kesir, *Tefsîru'l-Kur'ân* 2/86; Kadî İyâz, *Şifâ* 1/364; İbni Kesir, *el-Bidâye ve'n-nihâye* 3/104.

¹¹ Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s. 99-100; Kilâî, *el-İktifâ* 1/140; Suyûtî, *el-Hasâisu'l-kübrâ* 1/138; Halebî, *es-Sîratü'l-Halebiyye* 1/180.

¹² "Allah'im! Bize fetret devrinden sonra 'Mukimü's-Sünne'yi gönder." (Bkz.: Aliyyülkârî, *Şerhu's-Şifâ* 1/496. Ayrıca bkz.: Hafâcî, *Nesîmü'r-riyâd* 3/279; Nebhânî, *Hucetullâhi ale'l-âlemîn* s. 115).

İzhar: Açığa vurma, gösterme.

Müttefikan: İttifak ederek, oy

birliğiyle.

Nasrani rüesâsı: Hıristiyanların

reisleri, idarecileri.

Nasrani: Hıristiyan.

“Mukîmü’s-Sünne” ise, ism-i Ahmedî’dir.

• İncil’in âyeti: قَالَ الْمَسِيحُ إِنِّي ذَاهِبٌ إِلَى أَبِي وَأَيُّكُمْ لَيَبْعَثَ لَكُمْ الْفَارَقْلِيطَا
Yani, “Ben gidiyorum, tâ size Faraklit gelsin.” Yani, Ahmed gelsin.¹

• İncil’in ikinci bir âyeti: إِنِّي أَطْلُبُ إِلَى رَبِّي فَارَقْلِيطَا يَكُونُ مَعَكُمْ إِلَى الْأَبَدِ
Yani, “Ben Rabbinden, hakkı bâtıldan fark eden bir peygamberi istiyorum ki, ebade kadar beraberinizde bulunsun.”² Faraklit, “el-Fâriku beyne’l hakkı vel bâtlı”³ manasında, Peygamber’in o kitaplarda ismidir.

• Tevrat’ın âyeti:

إِنَّ اللَّهَ قَالَ لِإِبْرَاهِيمَ إِنَّ هَاجَرَ تَلَدٌ وَيَكُونُ مِنْ وَلَدِهَا مَنْ يَدُهُ فَوْقَ الْجَمِيعِ
وَيَدُ الْجَمِيعِ مَبْسُوطَةٌ إِلَيْهِ بِالْخُشُوعِ

Yani, “Hazreti İsmail’in vâlidesi olan Hâcer, evlât sahibesi olacak. Ve onun evlâdından öyle birisi çıkacak ki, o veledin eli, umumun fevkinde olacak ve umumun eli huşû ve itaatle ona açılacak.”⁴

• Tevrat’ın ikinci bir âyeti:

وَقَالَ لِمُوسَى إِنِّي مُقِيمٌ لَهُمْ نَبِيًّا مِنْ بَنِي إِخْوَتِهِمْ مِثْلَكَ وَأَجْرِي قَوْلِي فِي فَمِهِ
وَالرَّجُلُ الَّذِي لَا يَقْبَلُ قَوْلَ النَّبِيِّ الَّذِي يَتَكَلَّمُ بِاسْمِي فَأَنَا أَنْتَقِمُ مِنْهُ

Yani, “Benî İsrail’in kardeşleri olan Benî İsmail’den, senin gibi birini göndereceğim. Ben sözümü onun ağızına koyacağım; Benim vahyimle

¹ Bkz.: İbni Kayyim el-Cevziyye, *Hidayetü’l-hıyârâ* 1/55, 85, 157, 5/284; Halebi, *es-Sıratü’l-Halebiyye* 1/346; Şevkânî, *İrşâdü’s-sikât* 1/32; Nebhânî, *Huccetullâhi ale’l-âlemin* s. 99; Kitab-ı Mukaddes (Türkçe terceme), Yeni Ahit, Yuhanna, Bâb: 16, Âyet: 7-8.

² Aliyyükkârî, *Şerhu’ş-Şifâ* 1/743. Ayrıca bkz.: İbni Kayyim el-Cevziyye, *Hidayetü’l-hıyârâ* s. 285-286; İbni Teymiyye, *el-Cevâbu’s-sahih* 5/292, 585; Halebi, *es-Sıratü’l-Halebiyye* 1/346; Kitab-ı Mukaddes (Türkçe terceme), Yeni Ahit, Yuhanna, Bâb: 14, Âyet: 15-17.

³ “Hakkı-batılı, doğruyu-yanlış, iyiyi-kötüyü kesin çizgilerle birbirinden ayıran Zât.”

⁴ Aliyyükkârî, *Şerhu’ş-Şifâ* 1/743. Benzer lâfızlar için bkz.: Mâverdi, *A’lâmü’n-nübüvve* 1/197; Nebhânî, *Huccetullâhi ale’l-âlemin* s. 105, 106; Kitab-ı Mukaddes (Türkçe terceme), Eski Ahit, Tekvin, Bâb: 17, Âyet: 20.

Benî İsrail: İsrail (Hz. Yakup a.s.) oğulları.

Benî İsmail: Hz. İsmail (a.s.) oğulları.

Faraklit: “Çok hamd eden,

Ahmed” anlamına gelip, İncil’de geçen bir isim.

Fevk: Üst.

Huşû: Yüksek makamlara karşı duyulan saygı, alçak gönüllülük,

tevazu.

İsm-i Ahmedî: Hz. Peygamber Efendimiz’e (s.a.s.) ait isim.

Mukîmü’s-Sünne: Belirli bir sünnet, kanun koyan.

konuşacak. Onu kabul etmeyene azap vereceğim.”¹

- Tevrat'ın üçüncü bir âyeti:

قَالَ مُوسَى رَبِّ إِنِّي آجِدُ فِي التَّوْرَةِ أُمَّةً هُمْ خَيْرٌ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ يَأْمُرُونَ
بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ فَاجْعَلْهُمْ أُمَّتِي قَالَ تِلْكَ أُمَّةٌ مُحَمَّدٌ²

İhtar: “Muhammed” ismi, o kitaplarda³ مُشْفَعٌ ve⁴ الْمُنْحَمِنًا ve⁵ حَمَطًا gibi Süryânî isimler suretinde, “Muhammed” manasındaki İbrânî isimle-riyle gelmiş. Yoksa sarîh “Muhammed” ismi az vardı. Sarîh miktarını dahi hasûd yahudiler tahrif etmişler.

- Zebur'un âyeti:

يَا دَاوُدُ يَا بَنِي بَعْدَكَ نَبِيِّ يَسْمَى أَحْمَدَ وَمُحَمَّدًا صَادِقًا سَيِّدًا أُمَّتُهُ مَرْحُومَةٌ⁶

• Hem Abâdile-i Seb'a'dan ve kütüb-ü sâbıkada çok tetkikât yapan Abdullah İbni Amr İbni'l-Âs ve meşhur ulema-yı yehûddan en evvel İslâm'a gelen Abdullah İbni Selâm ve meşhur Ka'bü'l-Ahbar denilen Benî İsrail'in allâmelerinden, o zamanda daha çok tahrifata uğramayan Tevrat'ta aynen şu gelecek âyeti ilân ederek göstermişler. Âyetin bir parçası şudur ki; Musa ile hitaptan sonra, gelecek Peygamber'e hitaben şöyle diyor:

¹ Bkz.: Aliyyülkârî, *Şerhu's-Şifâ* 1/743. Ayrıca bkz.: Rahmetullah el-Hindî, *İzhârü'l-hak* 4/1116; Nebhânî, *Huccetullâhi ale'l-âlemîn* s. 87; Kitab-ı Mukaddes (Türkçe terceme), Eski Ahit, Tesniye (Yasanın Tekran), Bâb: 18, Âyet: 17-19, (s. 241).

² “Musa (a.s.): ‘Yâ Rabbi! Ben Tevrat'ta, insanlar için çıkarılmış, iyiliği emreden, kötülüğü yasaklayan ve Allah'a iman eden en hayırlı bir ümmet görüyorum. Onları benim ümmetim eyle!’ dedi. Cenâb-ı Hak da: ‘O Muhammed ümmetidir.’ buyurdu.” (Bkz.: Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 1/379; Aliyyülkârî, *Şerhu's-Şifâ* 1/746. Yakın lâfızlar için bkz.: Taberî, *Câmiu'l-beyân* 9/65; İbni Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân* 2/250; Bagavî, *Meâlimü't-tenzil* 2/298).

³ İbni Kayyim el-Cevziyye, *Hidayetü'l-hiyârâ* 1/79-80; Kadî İyâz, *Şifâ* 1/334; Aliyyülkârî, *Şerhu's-Şifâ* 1/494; Nebhânî, *Huccetullâhi ale'l-âlemîn* s. 112.

⁴ İbni Hişâm, *es-Siratü'n-nebeviyye* 2/64; Kadî İyâz, *Şifâ* 1/334; Kurtubî, *el-İ'lâm bimâ fi dîni'n-nasârâ* 1/269; Halebî, *es-Siratü'l-Halebiyye* 1/346; Nebhânî, *Huccetullâhi ale'l-âlemîn* s. 112.

⁵ Kadî İyâz, *Şifâ* 1/334; Aliyyülkârî, *Şerhu's-Şifâ* 1/497; Hafâcî, *Nesimü'r-riyâd* 3/281; Nebhânî, *Huccetullâhi ale'l-âlemîn* s. 112.

⁶ “Ey Dâvud! Senden sonra Ahmed, Muhammed, Sâdık ve Seyyid isminde bir peygamber gelecektir. O'nun ümmeti de Allah'ın merhametine mazhardır.” (Bkz.: Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 1/380; İbni Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye* 6/62; Suyûtî, *el-Hasâisu'l-kübrâ* 1/26).

Abâdile-i Seb'a: İsimleri Abdullah olan yedi sahabî.
Allâme: Mâlûmatı çok geniş

âlim.
Kütüb-ü sâbika: Geçmiş, daha önceki kutsal kitaplar.

Sarîh: Açık, net.
Tahrifat: Tahrifler, bozmalar.
Tetkikât: İncelemeler, tetkikler.

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا وَحِزْزًا لِلْأُمِّيِّينَ أَنْتَ عَبْدِي
 وَرَسُولِي سَمِّتُكَ الْمُتَوَكَّلَ لَيْسَ بَقَطٍّ وَلَا غَلِيظٌ وَلَا صَحَابٌ فِي الْأَسْوَاقِ
 وَلَا يَدْفَعُ بِالسَّيِّئَةِ السَّيِّئَةَ وَلَكِنْ يَعْفُو وَيَعْفَرُ وَلَنْ يَقْبِضَهُ اللَّهُ حَتَّى يَقِيمَ بِهِ الْمِלَّةَ
 الْعَوْجَاءَ بِأَنْ يَقُولُوا: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ¹

- Tevrat'ın bir âyeti daha:

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ مَوْلِدُهُ بِمَكَّةَ، وَهَجَرْتُهُ بِبَيْتَةَ، وَمُلْكُهُ بِالشَّامِ، وَأُمَّتُهُ الْحَمَّادُونَ²

İşte şu âyette Muhammed lâfzı, “Muhammed” manasında Süryânî bir isimde gelmiştir.

- Tevrat'ın diğer bir âyeti daha: ³ أَنْتَ عَبْدِي وَرَسُولِي سَمِّتُكَ الْمُتَوَكَّلَ³ İşte şu âyette, Benî İshak'ın kardeşleri olan Benî İsmail'den ve Hazreti Musa'dan sonra gelen Peygambere hitap ediyor.

- Tevrat'ın diğer bir âyeti daha: ⁴ اِسْمُ عَبْدِ الْمُحْتَارِ لَيْسَ بَقَطٍّ وَلَا غَلِيظٌ⁴ İşte, “*Muhtar*”ın manası “*Mustafa*”dır, hem ism-i nebevîdir.

- İncil'de, İsa'dan sonra gelen ve İncil'in birkaç âyetinde⁵ “*Âlem Reisi*” unvanıyla müjde verdiği Nebî'nin tarifine dair:

¹ “Ey Peygamber! Biz seni hakikaten bir şahid, bir müjdeci, bir korkutucu ve ümmilere bir koruyucu olarak gönderdik. Sen elbette benim kulum ve resûlümsün. Ben sana ‘Mütevekkil’ ismini verdim. Bu peygamber kötü huylu, katı kalbli, çarşılarda bağırıp-çağırın değildir. O kötülüğe kötülükle mukabele etmez. Fakat o kötülüğü af ile mağfiret ile karşılar. Allah, eğrilmiş sapsmış olan milleti bu peygamber ile ‘Lâ ilâhe illallah’ demeleri suretiyle doğrultmadıkça, o peygamberin ruhunu asla kabzetmeyecektir.” (Bkz.: Buharî, *Büyü*’ 50; Dârimî, *Mukaddime* 2; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 2/174; Kitab-ı Mukaddes (Türkçe terceme), *Eski Ahit*, *İşâyâ*, Bâb: 42, Âyet: 1-11).

² “Muhammed Allah’ın resûlüdür. Doğum yeri Mekke, hicret edeceği yer Taybe (Medine), saltanatı Şam’dadır. O’nun ümmeti çok hamdeder.” (Bkz.: Dârimî, *Mukaddime* 2; Taberânî, *el-Mu’cemü’l-kebir* 10/89; Ebû Nuaym, *Hilyetü’l-evliyâ* 5/387).

³ “Sen benim kulum ve resûlümsün. Ben sana ‘Mütevekkil’ adını verdim.” (Bkz.: Buharî, *Büyü*’ 50; Dârimî, *Mukaddime* 2; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 2/174).

⁴ “Benim seçkin kulum, kötü huylu ve katı kalbli değildir.” (Bkz.: Dârimî, *Mukaddime* 2; Buharî, *el-Edebü’l-müfred* 1/95; İbni Sa’d, *et-Tabakâtü’l-kübrâ* 1/360; Kitab-ı Mukaddes, *Eski Ahit*, *İşaya*, Bâb: 42, Âyet: 1-2).

⁵ İbni Kayyim *el-Cevziyye*, *el-Cevâbu’s-sahih* 5/292, 304, 585; Halebî, *es-Sîratü’l-Halebiyye* 1/346; Şevkânî, *İrşâdû’s-sikât* 1/32; Nebhânî, *Huccetullâhi ale’l-âlemin* s. 99; Kitab-ı Mukaddes (Türkçe terceme), *Yeni Ahit*, *Yuhanna*, Bâb: 14, Âyet: 15-17, Bâb: 16, Âyet: 7-9.

مَعَهُ قَضِيبٌ مِنْ حَدِيدٍ يُقَاتِلُ بِهِ وَأُمَّتُهُ كَذَلِكَ¹

İşte şu âyet gösteriyor ki, sahibü's-seyf ve cihada memur bir Peygamber gelecektir. “*Kadîb-i hadîd*” “kılıç” demektir. Hem ümmeti de onun gibi sahibü's-seyf, yani cihada memur olacağını, Sûre-i Feth'in âhîrinde:

وَمَثَلُهُمْ فِي الْإِنجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْطَهُ فَآزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَىٰ عَلَىٰ سُوقِهِ
يُجِيبُ الزُّرَّاعَ لِيُغَيِّظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ²

âyeti, İncil'in şu âyeti gibi başka âyetlerine işaret edip, Muhammed (*aleyhissalâtü vesselâm*), sahibü's-seyf ve cihada memur olduğunu, İncil ile beraber ilân ediyor.

• Tevrat'ın Beşinci Kitabının otuz üçüncü bâbında şu âyet var: “*Hak Teâlâ, Tûr-u Sînâ'dan ikbal edip bize Sâîr'den tulû etti ve Fârân Dağlarında zâhir oldu.*”³

İşte şu âyet, nasıl ki “*Tûr-u Sînâ'da ikbal-i Hak*” fıkrasıyla nübüvvet-i Müseviye'yi ve Şam Dağları'ndan ibaret olan “*Sâîr'den tulû-u Hak*” fıkrasıyla nübüvvet-i İseviye'yi ihbar eder. Öyle de, bilittifak Hicaz Dağları'ndan ibaret olan “*Fârân Dağları'ndan zuhur-u Hak*” fıkrasıyla, bizzarure risalet-i Ahmediye'yi (*aleyhissalâtü vesselâm*) haber veriyor.

• Hem Sûre-i Feth'in âhîrinde⁴ التَّوْرِيَّةِ فِي مَثَلُهُمْ⁴ hükmünü tasdiklen, Tevrat'ta Fârân Dağları'ndan zuhur eden Peygamber'in sahabeleri hakkında şu âyet var: “*Kudsilerin bayrakları beraberindedir. Ve onun sağındadır.*”⁵

¹ “O'nun yanında kılıcı vardır; onunla savaşıacak. Ümmeti de O'nun gibi olacak.” (Bkz.: Kadî İyâz, Şifâ 1/235. Ayrıca bkz.: Kitab-ı Mukaddes, *Mezmurlar*, Bâb: 2, Âyet: 9; Nebhâni, *Huccetullâhi ale'l-âlemîn* s. 114).

² “İncil'deki meselleri ise şöyledir: Öyle bir ekin ki filizini çıkarmış, sonra da onu kuvvetlendirmiş, derken kalınlaşmış da artık gövdesi üzerinde doğrulmuş. Öyle ki ekicilerin hoşuna gider, kâfirleri de öfkelen-dirir.” (Fetih Sûresi, 48/29).

³ Kitab-ı Mukaddes, *Eski Ahit, Tesniye*, Bâb: 33, Âyet: 2; Halebî, *es-Sîratü'l-Halebiyye* 1/215; Nebhâni, *Huccetullâhi ale'l-âlemîn* s. 90.

⁴ “Bu, onların Tevrat'taki sıfatlandır.” (Fetih Sûresi, 48/29).

⁵ İbni Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye* 6/179; Mâverdî, *A'lâmü'n-nübüvve* 1/199; Kitab-ı Mukaddes, *Eski Ahit, Tesniye*, Bâb: 33, Âyet: 2.

Âhîr: Son, en son.

Bilittifak: İttifakla.

Bizzarure: Zaruri, kesin olarak.

Fârân: Mekke.

İkbal etmek: Bir şeye yönelmek, teveccüh etmek.

Kudsî: Mukaddes, kutlu.

Nübüvvet-i İseviye: Hz. İsa'nın (a.s.) peygamberliği.

Nübüvvet-i Müseviye: Hz.

Musa'nın (a.s.) peygamberliği.

Sahibü's-seyf: Kılıç sahibi, kılıç

kuşanan.

Tulû etmek: Doğmak.

Tûr-u Sîna: Süveyş ile Akabe Körfezi arasındaki Sina Dağı.

“Kudsîler” nâmıyla tavsif eder. Yani, “Onun sahabeleri kudsî, salih evliyalar dır.”

• Eş’ıyâ Peygamberin Kitabı’nda, Kırk İkinci Bâbı’nda şu âyet vardır: *“Hak Sübhânehû, âhîrzamanda, kendinin ıstıfâ-gerde ve bergüzidesi kulunu ba’s edecek ve ona, Ruhû’l-Emîn Hazreti Cibril’i yollayıp din-i ilâhîsini ona tâlim ettirecek. Ve o dahi, Ruhû’l-Emîn’in tâlimi vechile nâsa tâlim eyleyecek ve beyne’n-nâs hak ile hükmedecektir. O bir nurdur, halkı zulümâtta çıkaracaktır. Rabbin bana kable’l-vuku bildirdiği şeyi ben de size bildiriyorum.”*¹

İşte şu âyet, gayet sarîh bir surette, Âhîrzaman Peygamberi olan Muhammed (*aleyhissalâtü vesselâm*)’ın evsafını beyan ediyor.

• Mişâil nâmıyla müsemmâ Mihâil Peygamberin Kitabı’nın Dördüncü Bâbı’nda şu âyet var: *“Âhîrzamanda bir ümmet-i merhume kâim olup, orada Hakk’a ibadet etmek üzere mübarek dağı ihtiyâr ederler. Ve her iklimden orada birçok halk toplanıp Rabb-i Vâhid’e ibadet ederler, O’na şirk etmezler.”*²

İşte şu âyet, zâhir bir surette, dünyanın en mübarek dağı olan Cebel-i Arâfat ve orada her iklimden gelen hacıların tekbir ve ibadetlerini ve “ümmet-i merhume” nâmıyla şöhret-şîâr olan ümmet-i Muhammediye’yi tarif ediyor.

• Zebur’da Yetmiş İkinci Bâbı’nda şu âyet var: *“Bahirden bahire malik.. ve nehirlerden, arzın makta’ ve muntehâsına kadar mâlik ola.. ve*

¹ Kitap-ı Mukaddes, Eski Ahit, İşaya, Bâb: 42, Âyet: 1, 4, 7, 9.

² Kitap-ı Mukaddes, Eski Ahit, Mika, Bâb: 4, Âyet: 1, 2, 5.

Âhîrzaman: Son zaman, kıyâmete yakın son zaman dilimi.

Ba’s etmek: Göndermek, peygamberlikle görevlendirmek.

Bahîr: Deniz.

Bergüzide: Seçilmiş, seçkin.

Beyne’n-nâs: İnsanlar arasında.

Cebel-i Arâfat: Arâfat Dağı.

Evsâf: Vasıflar, özellikler.

Hak Sübhânehu: Zâtında, sıfatlarında ve fiillerinde bütün noksanlıklardan uzak, münezzeh Cenâb-ı Hak (c.c.).

Istıfâ-gerde: Seçilmiş, kötülüklerden günahlardan arındırılmış.

İhtiyâr etmek: Tercih etmek, seçmek.

Kable’l-vuku: Olmadan, meydana gelmeden önce.

Kâim olmak: Var olmak, yerine geçmek.

Makta’ ve muntehâ: Başlangıç ve bitiş noktaları. İki uç nokta.

Müsemmâ: İsimlenen, o isimle anılan.

Nâs: İnsanlar.

Rabb-i Vâhid: Bir olan Rab, Allah.

Ruhû’l-Emîn: “Allah’ın nezdinde pek itibarlı, Emin Ruh” anlamında Kur’ân-ı Kerim’de Hz. Cebrâil (a.s.) için kullanılan bir sıfat.

Bkz: Şuarâ Sûresi 26/193, Tekvir Sûresi 81/20.

Salih evliya: Allah dostları, kullukta örnek kişiler.

Sarîh: Açık, net.

Şîrk: Cenâb-ı Hakk’a eş, ortak koşma.

Şöhret-şîâr: Meşhur, şöhretli.

Tâlim: Öğretmek, bilgilendirme.

Tavsif etmek: Nitelemek, sıfat belirtmek.

Ümmet-i merhume: Cenâb-ı Hakk’ın merhametine mazhar olmuş ümmet.

Vech: Tarz, üslup, metod.

Zâhir: Açık, görünür.

Zulümât: Karanlıklar.

kendisine Yemen ve Cezayir mülûkü hediyeler götüreler.. ve padişahlar ona secde ve inkıyad edeler.. ve her vakit ona salât ve hergün kendisine bereketle dua oluna.. ve envârı, Medine'den münevver ola... ve zikri, ebedü'l-âbâd devam ede.. O'nun ismi, şemsin vücûdundan evvel mevcuttur; onun adı güneş durdukça münteşir ola..."¹

İşte şu âyet, pek âşikâr bir tarzda Fahr-i âlem'i (aleyhissalâtü vesselâm) tavşif eder. Acaba Hazreti Davud'dan (aleyhisselâm) sonra, Muhammed Arabî (aleyhissalâtü vesselâm)'dan başka hangi nebî gelmiş ki, şarktan garba kadar dinini neşretmiş ve mülûkü cizyeye bağlamış ve padişahları kendine secde eder gibi bir inkıyad altına almış ve hergün nev-i beşerin humsunun salavât ve dualarını kendine kazanmış ve envârı Medine'den parlamış kim var? Kim gösterilebilir?

• Hem Türkçe Yuhanna İncili'nin On Dördüncü Bâb ve Otuzuncu Âyeti şudur: "Artık sizinle çok söyleşmem. Zira bu âlemin Reisi geliyor. Ve ben de O'nun nesnesi asla yoktur."² İşte, "âlemin reisi" tâbiri, "fahri-âlem" demektir. "Fahr-i âlem" unvanı ise, Muhammed Arabî (aleyhissalâtü vesselâm)'ın en meşhur unvanıdır.

• Yine İncil-i Yuhanna, On Altıncı Bâb ve Yedinci Âyeti şudur: "Amma ben size hakkı söylüyorum. Benim gittiğim, size faydalıdır. Zira ben gitmeyince Tesellici size gelmez."³ İşte, bakınız: Reis-i âlem ve insanlara hakikî teselli veren, Muhammed Arabî (aleyhissalâtü vesselâm)'dan başka kimdir? Evet, fahri-âlem O'dur ve fânî insanları idam-ı ebedîden kurtarıp teselli veren O'dur.

¹ Kitab-ı Mukaddes, Eski Ahit, Mezmurlar, Bâb: 72, Âyet: 1-19; Nebhâni, Huccetullâhi ale'l-âlemin s. 92.

² Kitab-ı Mukaddes, Yeni Ahit, Yuhanna, Bâb: 14, Âyet: 30.

³ Kitab-ı Mukaddes, Yeni Ahit, Yuhanna, Bâb: 16, Âyet: 7; Aliyyülkârî, Şerhu's-Şifâ 1/743; Nebhâni, Huccetullâhi ale'l-âlemin s. 99.

Cizye: İslâm ülkesinde müslüman olmayanlardan, askerlik hizmetinden muaf olmanın karşılığı olarak alınan vergi.

Ebedü'l-âbâd: Sonsuza kadar, ilelebet.

Envâr: Nurlar.

Fahr-i âlem: Âlemin övünç kaynağı.

Garp: Batı.

Hums: Beşte bir.

İdam-ı ebedî: Ebediyen yok olma.

İnkıyad etmek: Boyun eğmek, itaat etmek.

Mülûk: Melikler, krallar.

Münevver olmak: Nurlanmak, parlamak.

Münteşir: Yaygın, yayılmış.

Nebî: Peygamber.

Neşretmek: Yaymak.

Nev-i beşer: İnsanlık.

Salât: Dua. Peygamber Efendimiz (s.a.s.) için yapılan dua. Allah'tan rahmet dileme.

Şark: Doğu.

Şems: Güneş.

Tavsif etmek: Nitelemek, sıfatlarını bildirmek.

• Hem İncil-i Yuhanna, On Altıncı Bâb, Sekizinci Âyeti: “O dahi geldikte, dünyayı günaha dair, salâha dair ve hükme dair ilzam edecektir.”¹ İşte, dünyanın fesadını salâha çeviren ve günahlardan ve şirkten kurtaran ve siyaset ve hâkimiyet-i dünyayı tebdil eden, Muhammed Arabî (*aleyhissalâtü vesselâm*) dan başka kim gelmiş?

• Hem İncil-i Yuhanna, On Altıncı Bâb, On Birinci Âyet: “Zira bu Âlemin Reisi'nin gelmesinin hükmü gelmiştir.”² İşte, “Âlemin Reisi”^(Hâşiye) elbette Seyyidü'l-Beşer³ olan Ahmed-i Muhammed (*aleyhissalâtü vesselâm*)'dır.

• Hem İncil-i Yuhanna, On Altıncı Bâb ve On Üçüncü Âyet: “Amma o Hak Ruhu geldiği zaman, sizi bilcümle hakikate irşad edecektir. Zira kendisinden söylemiyor. Bilocümle işittiğini söyleyerek, gelecek nesnelere size haber verecek.”⁴ İşte bu âyet sarıhtır. Acaba umum insanları birden hakikate davet eden ve her haberini vahiyden veren ve Cebrail'den işittiğini söyleyen ve kıyamet ve âhiretten tafsilen haber veren, Muhammed Arabî (*aleyhissalâtü vesselâm*) dan başka kimdir? Ve kim olabilir?

• Hem kütüb-ü enbiyada, Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) Muhammed, Ahmed, Muhtar manasında Süryânî ve İbrânî isimleri var. İşte, Hazreti Şuayb'ın suhufunda ismi, “Muhammed” manasında ⁵مُشَحَّحٌ'tır. Hem Tevrat'ta, yine “Muhammed” manasında ⁶الْمُنْحَمَّأٌ, hem “Nebiyyü'l-Haram”

Hâşiye: Evet, o Zât öyle bir reis ve sultandır ki, bin üç yüz elli senede ve ekser asırlardan her bir asırdaki üç yüz elli milyon tebaası ve raiyeti var; kemâl-i teslim ve inkiyadla evâmirine itaat ederler, hergün ona selâm etmekle teccid-i biat ederler.

¹ Kitab-ı Mukaddes, *Yeni Ahit, Yuhanna*, Bâb: 16, Âyet: 8; Aliyyülkârî, *Şerhu's-Şifâ* 1/743; Nebhânî, *Huccetullâhi ale'l-âlemîn* s. 99.

² Kitab-ı Mukaddes, *Yeni Ahit, Yuhanna*, Bâb: 16, Âyet: 11.

³ Bkz.: Buharî, *Enbiyâ* 3; Müslim, *İman* 327.

⁴ Kitab-ı Mukaddes, *Yeni Ahit, Yuhanna*, Bâb: 16, Âyet: 13; Aliyyülkârî, *Şerhu's-Şifâ* 1/743.

⁵ İbni Kayyim el-Cevziyye, *Hidayetü'l-hiyâr* 1/79-80; Kadı İyâz, *Şifâ* 1/334; Aliyyülkârî, *Şerhu's-Şifâ* 1/494; Nebhânî, *Huccetullâhi ale'l-âlemîn* s. 112.

⁶ İbni Hişâm, *es-Siratü'n-nebeviyye* 2/64; Kurtubî, *el-İ'lâm bimâ fi dinî'n-nasârâ* 1/269; Kadı İyâz, *Şifâ* 1/334; Halebî, *es-Siratü'l-Halebiyye* 1/346.

Bilocümle: Bütün, hep, tamamı.

Evâmir: Emirler.

İlzam etmek: Delil göstererek susturmak.

İrşad etmek: Doğru yolu göstermek.

Kemâl-i teslim ve inkiyad: Tam bir teslimiyet, tamamen boyun eğme.

Kütüb-ü enbiya: Cenâb-ı Hak tarafından vahiy yoluyla peygamberlere gönderilen kitaplar.

Lâakal: En az.

Muhtar: Seçilmiş, seçkin.

Nebiyyü'l-Haram: Mescid-i Haram'ın (Kâbe) peygamberi.

Raiyyet: Tebaa, halk.

Salâh: İyileşme, düzelme.

Sarih: Açık, net.

Seyyidü'l-Beşer: İnsanlığın Efendisi.

Tafsilen: Genişçe, ayrıntılı.

Tebdil etmek: Değiştirmek.

Teccid-i biat etmek: Bağlılığını yenilemek, uyacağına dâir verdiği sözü tazelemek.

manasında *حَمَطًا*¹, Zebur'da el-Muhtar² ismiyle müsemmâdır. Yine Tevrat'ta *الْخَاتِمُ الْحَاتِمُ*³, hem Tevrat'da ve Zebur'da *مُقِيمُ السَّنَةِ*⁴, hem Suhuf-i İbrahim ve Tevrat'ta *مَاذَا مَاذَا*⁵dür. Hem Tevrat'ta *أَحِيدٌ*⁶dir.

Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) demiş:

*الْقُرْآنِ مُحَمَّدٌ وَفِي الْإِنْجِيلِ أَحْمَدُ وَفِي التَّوْرَةِ أَحِيدٌ*⁷ buyurmuştur. Hem İncil'de, esmâ-yı nebevîden *وَالْهَرَاوَةَ وَالْقَضِيبِ وَالْهَرَاوَةَ* yani, “*Seyf ve Asâ Sahibi*”.⁸ Evet, sahibü's-seyf enbiyalar içinde en büyüğü, ümmetiyle cihada memur, Resûl-i Ekrem'dir (*aleyhissalâtü vesselâm*). Yine İncil'de, “*Sahibü't-Tâc*”dır.⁹ Evet Sahibü't-Tâc unvanı, Resûl-i Ekrem'e (*aleyhissalâtü vesselâm*) mahsustur. Tâc, “amâme,” yani sarık demektir. Eski zamanda, milletler içinde, milletçe umumiyet itibarıyla sarık ve agel saran Kavm-i Arap'tır.¹⁰ İncil'de *صَاحِبُ التَّاجِ*, kat'î olarak Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) demektir.

• Hem İncil'de *الْبَارْقَلِيطُ* veyahut *الْفَارْقَلِيطُ* ki, İncil tefsirlerinde “hak ve bâtılı birbirinden tefrik eden hakperest” manası verilmiş ki, sonra gelecek insanları hakka sevk edecek Zât'ın ismidir.¹¹

İncil'in bir yerinde, İsa (*aleyhisselâm*) demiş: “*Ben gideceğim, tâ dünyanın*

¹ Kadı İyâz, *Şifâ* 1/334; Aliyyülkârî, *Şerhu's-Şifâ* 1/497; Hafâcî, *Nesimü'r-riyâd* 3/281; Nebhânî, *Huc-cetullâhi ale'l-âlemîn* s. 112.

² Dârimî, *Mukaddime* 2; Buharî, *el-Edebü'l-müfred* 1/95; Kadı İyâz, *Şifâ* 1/234.

³ Kadı İyâz, *Şifâ* 1/234.

⁴ Kadı İyâz, *Şifâ* 1/234; Nebhânî, *Huc-cetullâhi ale'l-âlemîn* s. 115.

⁵ Kadı İyâz, *Şifâ* 1/234; Nebhânî, *Huc-cetullâhi ale'l-âlemîn* s. 112-113.

⁶ İbni Asâkir, *Târihu Dimaşk* 17/371; Kadı İyâz, *Şifâ* 1/234; Zehebî, *Mizânü'l-ittidâl* 1/336.

⁷ “Kur'an'da isimim Muhammed, İncil'de Ahmed, Tevrat'ta da Ahyed'dir.” İbni Asâkir, *Târihu Dimaşk* 17/371; İbni Adıyy, *Kâmil* 1/337; Zehebî, *Mizânü'l-ittidâl* 1/336.

⁸ Bkz.: Kadı İyâz, *Şifâ* 1/234; Nebhânî, *Huc-cetullâhi ale'l-âlemîn* s. 114. Ayrıca bkz.: Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 1/378; İbni Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye* 2/78.

⁹ Kadı İyâz, *Şifâ* 1/234. Ayrıca bkz.: Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 1/378; İbni Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye* 2/327; Nebhânî, *Huc-cetullâhi ale'l-âlemîn* s. 114.

¹⁰ Bkz.: Kadı İyâz, *Şifâ* 1/235; Aliyyülkârî, *Şerhu's-Şifâ* 1/496, 498; Hafâcî, *Nesimü'r-riyâd* 3/276.

¹¹ Kitab-ı Mukaddes, *Yeni Ahit, Yuhanna*, Bâb: 14, Âyet: 15-17; Kadı İyâz, *Şifâ* 1/234, 235; Halebî, *es-Sîratü'l-Halebiyye* 1/346; İbni Kayyim el-Cevziyye, *Hidayetü'l-hıyârâ* 1/55, 57, 85, 5/284.

Agel: Arapların başörtüsü üzeri-
ne sardıkları bağ.

Enbiya: Peygamberler.

Esmâ-yı nebevî: Hz. Peygamber

Efendimiz'e (s.a.s.) ait isimler.

Hakperest: Hak ve adâleti

gözeten.

Müsemmâ: İsimlenen, adlanan,

o isimle anılan.

Tefrik etmek: Ayırmak.

reisi gelsin.”¹ Acaba Hazreti İsa’dan (*aleyhisselâm*) sonra dünyanın reisi olacak ve hak ve bâtlı fark ve temyiz edip Hazreti İsa’nın (*aleyhisselâm*) yerinde insanları irşad edecek, Resûl-i Ekrem’den (*aleyhissalâtü vesselâm*) başka kim gelmiştir? Demek Hazreti İsa (*aleyhisselâm*) ümmetine daima müjde ediyor ve haber veriyor ki, “Birisi gelecek, bana ihtiyaç kalmayacak. Ben onun bir mukaddimesiyim ve müjdecisiyim.”

Nasıl ki şu âyet-i kerîme:

وَإِذْ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيَّ ۖ وَآتِيَنَّكُمْ مِنَ التَّورَةِ وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِيَنَّ مِنْ بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدٌ² Evet, İncil’de Hazreti İsa (*aleyhisselâm*), çok defalar ümmetine müjde veriyor. İnsanların en mühim bir reisi geleceğini.. ve o Zâtı da bazı isimlerle yad ediyor.^(Hâşiye) O isimler, elbette Süryânî ve İbrânîdirler, ehl-i tahkik görmüşler. O isimler, “Ahmed, Muhammed, Fârikun beyne’l-hakkı ve’l-bâtıl” manasındadırlar.³ Demek İsa (*aleyhisselâm*), çok defa Ahmed (*aleyhissalâtü vesselâm*)’dan beşaret veriyor.

Suâl: Eğer desen, “Neden Hazreti İsa (*aleyhisselâm*) her nebîden ziyâde müjde veriyor, başkalar yalnız haber veriyorlar, müjde sureti azdır?”

Cevap: Çünkü Ahmed (*aleyhissalâtü vesselâm*), İsa (*aleyhisselâm*)’ı yahudilerin

Hâşiye: Seyyah-ı meşhur Evliya Çelebi, Hazreti Şem’un-u Safâ’nın türbesinde, ceylân derisinde yazılı İncil-i Şerif’te, bu gelen âyeti okumuştur. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) hakkında nâzil olan âyet: *ایتون* Bir oğlan, *ازریون* yani İbrahim neslinden ola.. *پروفتون* peygamber ola.. *لوعسلین* yalancı olmaya.. *بنت* O’nun *افزولات* mevlidi Mekke ola.. *کالوشیر* ke sâlihlikle gelmiş ola.. *تونومین* onun mübarek adı * *موامیت* Ahmed, Muhammed ola.. *ایسغدوس* O’na uyanlar *تاکردیس* bu cihan ıssı olalar, *بیست بیث* dahi ol cihan, ıssı ola..

* Bu “Mevâmît” kelimesi “Memed” den ve “Memed” dahi “Muhammed” den tahrif edilmiş.

¹ İbni Teymiyye, *el-Cevâbu’s-sahih* 5/304, 585; Şevkânî, *İrşâdü’s-sikât* 1/32; Halebî, *es-Siratü’l-Halebiyye* 1/346; Kitâb-ı Mukaddes, *Yeni Ahit, Yuhanna*, Bâb: 16, Âyet: 7-9.

² “Vakti geldi, Meryem’in oğlu İsa da: ‘Ey İsrail oğulları! Ben size Allah’ın elçisiyim. Benden önceki Tevrat’ı tasdik etmek, benden sonra gelip ismi “Ahmed” olacak bir resûlü müjdelemek üzere gönderildim.’ dedi.” (Saf Süresi, 61/6).

³ Kadı İyâz, *Şifâ* 1/234-235; Nebhânî, *Huccetullâhi ale’l-âlemin* s. 112-115; Halebî, *es-Siratü’l-Halebiyye* 1/346, 352; İbni Teymiyye, *el-Cevâbu’s-sahih* 5/287-288.

Beşaret: Müjde, muştı.

Ehl-i tahkik: Araştırmaya dayanan bilgi sahipleri, büyük ilim adamları.

İs: Sahip, mâlik.

Mevlid: Doğum, doğum yeri.

Mukaddime: Başlangıç, öncü.

Nebî: Peygamber.

Temyiz etmek: Ayırt etmek, ayırmak.

müthiş tekzibinden ve müthiş iftiralarından ve dinini müthiş tahrifâtta kur-tarmakla beraber; İsa (*aleyhisselâm*)'ı tanımayan Benî İsrail'in suûbetli şeriatına mukabil, sühûletli ve câmî ve ahkâmca şeriat-ı İseviyenin noksanını ikmal edecek bir şeriat-ı âliyye sahiptir. İşte onun için, çok defa "Âlemin Reisi geliyor" diye müjde veriyor.¹

İşte Tevrat, İncil, Zebur'da ve sâir suhuf-u enbiyada çok ehemmiyetle, âhirde gelecek bir peygamberden bahisler var, çok âyetler var. Nasıl bir kısım numûnelerini gösterdik. Hem çok namlar ile o kitaplarda mezkûrdur. *Acaba bütün bu kütüb-ü enbiyada, bu kadar ehemmiyetle, mükerrer âyetlerde bahsettikleri Âhirzaman Peygamberi, Hazreti Muhammed'den (aleyhisselâ-tü vesselâm) başka kim olabilir?..*

İkinci Kısım

İrhâsâtta ve delâil-i nübüvvetten maksat şudur ki; bi'set-i Ahmediye'den evvel, zaman-ı fetrette kâhinler, hem o zamanın bir derece evliya ve ârif-i billâh olan bir kısım insanları, Resûl-i Ekrem'in (*aleyhisselâ-tü vesselâm*) geleceğini haber vermişler ve ihbarlarını da neşretmişler, şiiirleriyle gelecek asırlara bırakmışlar. Onlar çoktur; biz, ehl-i siyer ve tarihin nakil ve kabul ettikleri meşhur ve münteşir olan bir kısmını zikredeceğiz. Ezcümle:

♦ Yemen padişahlarından Tübbâ' isminde bir melik, Resûl-i Ekrem'in (*aleyhisselâ-tü vesselâm*) evsafını eski kitaplarda görmüş, iman etmiş. Şöyle bir şii-rini ilân etmiş:

¹ İbni Teymiyye, *el-Cevâbu's-sahih* 5/292, 304, 585; Halebi, *es-Sirâtü'l-Halebiyye* 1/346; Şevkânî, *İrhâdü's-sikât* 1/32; Kitâb-ı Mukaddes, *Yeni Ahit, Yuhanna, Bâb: 16, Âyet: 7-9.*

Âhir: Son, en son.

Âhirzaman: Son zaman, kıyame-te yakın son zaman dilimi.

Ârif-i billâh: Cenâb-ı Hak'ın isim ve sıfatlarının tecellilerini ruhi tecrübeleri neticesinde vic-danında sezen, ilâhî mârifete ermiş veli.

Benî İsrail: İsrail oğulları, Yahudiler.

Bi'set-i Ahmediye: Efendimiz'in (s.a.s.) peygamberlikle görevlendirilmesi.

Câmî: Kapsamlı, şümüllü.

Delâil-i nübüvvet: Peygamberlik delilleri.

Ehl-i siyer ve tarih: Peygamber

Efendimiz'in (s.a.s.) hayatını, özelliklerini; yaşadığı yer ve tarihi inceleyen ilim sahipleri.

Evliya: Allah dostları, veliler.

Evsâf: Vasıflar, özellikler.

Ezcümle: Bu cümleden olarak, başlıca.

İkmal etmek: Tamamlamak.

İrhâsât: Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) peygamberliğinden önce meydana gelen, O'nun gelişini müjdeleyen harika hâller, olaylar.

Kâhin: Gelecekte haber verdiğini iddia eden kimse, falcı, medyum.

Mezkûr: Zikredilen, adı geçen.

Mükerrer: Tekrar edilen, tekrarlanmış.

Münteşir: Yaygın, yayılmış.

Suhuf-u enbiya: Cenâb-ı Hak tarafından vahiy yoluyla diğer peygamberlere gönderilen sayfalar.

Suûbet: Güçlük, zorluk.

Sühûlet: Kolaylık.

Şeriat-ı âliyye: Yüce İslâm Dini.

Şeriat-ı İseviyye: Hz. İsa (a.s.) vâsitisiyle insanlara bildirilen dinî hüküm ve kurallar.

Zaman-ı fetret: Fetret dönemi. İki peygamber devri arasında kalan, vahyin kesildiği dönem, zaman.

شَهِدْتُ عَلَى أَحْمَدَ أَنَّهُ رَسُولٌ مِنَ اللَّهِ بَارِي النَّسَمِ
فَلَوْ مَدُّ عُمْرِي إِلَى عُمْرِهِ لَكُنْتُ وَزِيرًا لَهُ وَابْنَ عَمِّ

Yani, “Ben, Ahmed’in (*aleyhissalâtü vesselâm*) risaletini tasdik ediyorum. Ben onun zamanına yetişseydim, ona vezir ve ammezade olurdum.”¹ Yani, Ali gibi olurdum.

♦ İkincisi: Meşhur Kuss İbni Sâide ki, Kavm-i Arab’ın en meşhur ve mühim hatibi ve muvahhid bir zât-ı rûşen-zamirdir. İşte şu zât da bi’set-i nebevîden evvel risalet-i Ahmediye’yi şu şiirle ilân ediyor:

أَرْسَلَ فِينَا أَحْمَدًا خَيْرَ نَبِيِّ قَدْ بُعِثَ
صَلَّى عَلَيْهِ اللَّهُ مَا حَجَّ لَهُ رَكْبٌ وَحَثَّ²

♦ Üçüncüsü: Resûl-i Ekrem’in (*aleyhissalâtü vesselâm*) ecdadından olan Ka’b İbni Lüey, nübüvvet-i Ahmediye’yi (*aleyhissalâtü vesselâm*) ilham eseri olarak şöyle ilân etmiş:

عَلَى غَفْلَةٍ يَأْتِي النَّبِيُّ مُحَمَّدٌ فَيُخْبِرُ أَخْبَارًا صَدُوقًا خَيْرُهَا

Yani, “Füc’eten, Muhammedü’n-Nebî gelecek, doğru haberleri verecek.”³

♦ Dördüncüsü: Yemen padişahlarından Seyf İbni Zîyezen, kütüb-ü sâbıkada Resûl-i Ekrem’in (*aleyhissalâtü vesselâm*) evsafını görmüş, iman etmiş, müştâk olmuştu. Resûl-i Ekrem’in (*aleyhissalâtü vesselâm*) cediti Abdülmuttalib, Yemen’e kafil-i Kureyş ile gittiği zaman, Seyf İbni Zîyezen onları çağırmış, onlara demiş ki:

¹ Kurtubî, *el-Câmi li ahkâmi'l-Kur’ân* 16/145; İbni Kesîr, *el-Bidâye ve’n-nihâye* 2/166; İbni Kesîr, *Tefsîru'l-Kur’ân* 4/145; İbni Habîb, *el-Müktefâ* 1/49.

² “Gönderilen peygamberlerin en hayırlısı olarak bize Ahmed’i (s.a.s.) gönderdi. Kafilerle O’nu ziyaret için yollara dökülüp, mesafeler kat ettikçe Allah O’na salât eylesin.” (Bkz.: Beyhakî, *Delâilü’n-nübüvve* 2/111; İbni Kesîr, *el-Bidâye ve’n-nihâye* 2/236; Suyûtî, *el-Hasâisu’l-kubrâ* 1/182; Halebi, *es-Siratü’l-Halebiyye* 1/328).

³ Ebû Nuaym, *Delâilü’n-nübüvve* s. 90; Esbehânî, *Delâilü’n-nübüvve* 1/156; İbni Kesîr, *el-Bidâye ve’n-nihâye* 2/244.

Ammizade: Amca oğlu.

Cedd: Dede.

Füc’eten: Aniden, ansızın.

Kütüb-ü sâbika: Geçmiş, daha

önceki kutsal kitaplar.

Muvahhid: Cenâb-ı Hakk’ın birliğine inanan.

Müştâk: Arzulu, istekli.

Risalet: Peygamberlik.

Zât-ı rûşen-zamir: Gönlü açık, gerçekleri sezebilen kimse.

إِذَا وُلِدَ بِتِهَامَةَ وَلَدٌ بَيْنَ كَتِفَيْهِ شَامَةٌ كَانَتْ لَهُ الْإِمَامَةُ وَإِنَّكَ يَا عَبْدَ الْمُطَّلِبِ لَجَدُّهُ

Yani, “Hicaz’da bir çocuk dünyaya gelir. Onun iki omuzu arasında hâtem gibi bir nişan var. İşte o çocuk umum insanlara imam olacak.” Sonra, gizlice Abdülmuttalib’i çağırır. “O çocuğun cediti de sensin” diye kerametkârâne, bi’setten evvel haber vermiş.¹

♦ Beşincisi: Varaka İbni Nevfel (Haticetü’l-Kübrâ’nın ammisizadelerinden), bidâyet-i vahiyde, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) telâş etmiş. Haticetü’l-Kübrâ,* o hâdiseyi meşhur Varaka İbni Nevfel’e hikâye etmiş. Varaka demiş: “Onu bana gönder.” Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) Varaka’nın yanına gitmiş, mebd-i vahiydeki vaziyeti hikâye etmiş. Varaka demiş:

أُبَشِّرُ فَاَنَا أَشْهَدُ أَنَّكَ الَّذِي بَشَّرَ بِهِ ابْنُ مَرْيَمَ وَأَنَّكَ عَلَى نَامُوسِ عِيسَى
وَأَنَّكَ نَبِيٌّ مُرْسَلٌ

Yani, “Telâş etme, o hâlet vahiydir. Sana müjde! İntizar edilen Nebî sensin. İsa seninle müjde vermiş.”²

♦ Altıncısı: Askelânü’l-Himyerî nâm ârif-i billâh, bi’setten evvel Kureysî-leri gördüğü vakit, “İçinizde dâvâ-yı nübüvvet eden var mı?” “Yok” derlerdi. Sonra, bi’set vaktinde yine sormuş. “Evet,” demişler. “Biri dâvâ-yı nübüvvet ediyor.” Demiş: “İşte, âlem onu bekliyor.”³

♦ Yedincisi: Nasârâ ulema-yı benâmından İbnü’l-Alâ, bi’setten ve peygamberi görmeden evvel haber vermiş. Sonra gelmiş, Hazreti Peygamber’i (*aleyhissalâtü vesselâm*) görmüş. Demiş:

يَانِي، وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ لَقَدْ وَجَدْتُ صِفَتَكَ فِي الْإِنْجِيلِ وَبَشَّرَ بِكَ ابْنُ الْبَتُولِ

¹ Bkz.: Beyhakî, *Delâilü’n-nübüvve* 2/12; Ebû Nuaym, *Delâilü’n-nübüvve* s. 97-98; Mâverdî, *A’lâmü’n-nübüvve* 1/235.

² Bkz.: İbni İshak, *Sîre* 2/113; İbni Kesîr, *el-Bidâye ve’n-nihâye* 3/10; İbni Hacer, *İsâbe* 6/608; Halebî, *es-Sîratü’l-Halebiyye* 1/396, 445.

³ İbni Asâkir, *Târîhu Dimâşk* 35/250; İbni Hacer, *İsâbe* 5/126; Suyûtî, *el-Hasâisu’l-kübrâ* 1/169; *es-Sîratü’l-Halebiyye* 1/446.

Bi’set: Gönderilme, peygamberlik görevinin verilmesi.

Bidâyet-i vahiy: Vahyin başlangıcı.

Dâvâ-yı nübüvvet: Peygamberlik dâvâsı, iddiası.

Hâtem: Mühür.

İntizar etmek: Beklemek.

Kerametkârâne: Kerametli bir tarzda.

Mebde-i vahiy: Vahyin başlangıç noktası, başlangıç yerî.

Nasârâ: Hıristiyanlar.

Ülema-yı benâm: Meşhur, kendi alanında isim yapmış âlimler.

“Ben senin sıfatını İncil’de gördüm, iman ettim. İbni Meryem, İncil’de senin geleceğini müjde etmiş.”¹

- ♦ Sekizincisi: Bahsi geçen Habeş Padişahı Necâşî demiş:

لَيْتَ لِي خِدْمَتَهُ بَدَلًا عَنْ هَذِهِ السُّلْطَنَةِ Yani, “Keşke şu saltanata bedel, Muhammed Arabî (aleyhissalâtü vesselâm)’ın hizmetkârı olsaydım! O hizmetkârlık, saltanatın pek fevkindedir.”²

Şimdi, ilham-ı rabbânî ile gâibden haber veren bu âriflerden sonra, gâibden ruh ve cin vâsıtasıyla haber veren kâhinler, pek sarih bir surette, Resûl-i Ekrem’in (aleyhissalâtü vesselâm) geleceğini ve nübüvvetini haber vermişler. Onlar çoktur; biz, onlardan meşhurları ve mânevî tevâtür hükmüne geçmiş ve ekser tarih ve siyerde nakledilmiş birkaçını zikredeceğiz. Onların uzun kıssalarını ve sözlerini siyer kitaplarına havale edip, yalnız icmâlen bahsedeceğiz.

- Birincisi: Şıkk isminde meşhur bir kâhindir ki; bir gözü, bir eli, bir ayağı varmış.. âdetâ yarım insan. İşte o kâhin, mânevî tevâtür derecesinde kat’î bir surette tarihlere geçmiş ki, risalet-i Ahmediye’yi (aleyhissalâtü vesselâm) haber verip mükerreren söylemiştir.³

- İkincisi: Meşhur Şam kâhini Satîh’tir ki, kemiksiz, âdetâ âzâsız bir vücut, yüzü göğsü içinde bir acûbe-i hilkat ve çok da yaşamış bir kâhindir. Gâibden verdiği doğru haberler, o zaman insanlarda şöhrat bulmuş. Hatta Kısra (yani Fars Padişahı), gördüğü acîb rüyayı ve velâdet-i Ahmediye (aleyhissalâtü vesselâm) zamanında sarayın on dört şerefesinin düşmesinin sırrını Satîh’ten sormak için, Mûbezan denilen denilen âlim bir elçisini göndermiş. Satîh demiş: “On dört zât, sizlerde hâkimiyet edecek, sonra saltanatınız mahvolacak. Hem birisi gelecek, bir din izhar edecek. İşte O, sizin din ve devletinizi

¹ İbni Seyyidi’n-Nâs, *Uyûnül-eser* 1/146. Ayrıca bkz.: İbni Asâkir, *Târîhu Dimaşk* 3/430; Suyûtî, *el-Hasâisu’l-kübrâ* 1/24; Halebî, *es-Siratü’l-Halebiyye* 1/319.

² Bkz.: Ebû Davud, *Cenâiz* 58; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 1/461; Saîd b. Mansûr, *Kitâbü’s-Sünen* 2/228; İbni Ebî Şeybe, *Musannef* 7/350; Abd b. Humejd, *Müsned* 1/193.

³ İbni Hişâm, *es-Siratü’n-nebeviyye* 124-129; 158, 190-192; Taberî, *Târîhu’l-ümem ve’l-mülûk* 1/431; Ebû Nuaym, *Delâilü’n-nübüvve* s. 125-128.

Acîb: Şaşırtıcı, hayret verici.

Acûbe-i hilkat: Hilkat garibesi.

Ekser: Çoğunluk, genel.

Fevk: Üst.

Gaip: Görünmeyen, bilinmeyen.

İbni Meryem: Hz. Meryem’in oğlu Hz. İsa (a.s.).

İcmâlen: Kısaca, özet olarak.

İlham-ı rabbânî: İlahî ilham.

Mânevî tevâtür: Lâfızları farklı

olsa da manası, muhtevası

benzerleri ile aynı olan rivayet,

mânevî mütevâtîr.

Mükerreren: Defalarca, devamlı bir şekilde.

Sarih: Açık, net.

Velâdet-i Ahmediye: Hz. Peygamber Efendimiz’in (s.a.s.) kutlu doğumu, dünyayı teşrif.

kaldırarak.” meâlinde Kisrâ’ya haber göndermiş. İşte o Satih, sarih bir surette, Âhîrzaman Peygamberi’nin gelmesini haber vermiş.¹

• Hem kâhinlerden Sevad İbni Kâribi’-d-Devsî² ve Hunâfir³ ve Ef’â Negrân⁴ ve Cizl İbni Cizli’-l-Kindî⁵ ve İbni Halasate’-d-Devsî⁶ ve Fâtıma Binti Numan-ı Neccâriye⁷ gibi meşhur kâhinler, siyer ve tarih kitaplarında tafsilânen beyan ettikleri vecih üzere, Âhîrzaman Peygamberi’nin geleceğini, o peygamber de Muhammed (*aleyhissalâtü vesselâm*) olduğunu haber vermişler.

• Hem Hazreti Osman’ın akrabasından Sü’-dâ Binti Küreyz, kâhinlik vâsıtasıyla, Resûl-i Ekrem’in (*aleyhissalâtü vesselâm*) nübüvvetini gâibden haber almış. Bidayet-i İslâmiyet’te, Hazreti Osman Zinnûreyn’e demiş ki: “Sen git, iman et.” Osman bidayette gelmiş, iman etmiş. İşte, o Sü’-dâ o vâkiyayı böyle bir şiiirle söylüyor:

هَدَى اللَّهُ عَثْمَانَ الصَّنِيَّ بِقَوْلِهِ فَارْشَدَهُ وَاللَّهُ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ⁸

Hem kâhinler gibi, “hâtif” denilen, şahsı görünmeyen ve sesi işitilen cin-niler, Resûl-i Ekrem’in (*aleyhissalâtü vesselâm*) geleceğini mükerreren haber vermişler. Ezcümle:

♦ Zübâb İbnü’l-Hâris’e, hâtif-i cinnî böyle bağırmiş, onun ve başkasının sebep-i İslâm’ı olmuş:

¹ Taberî, *Târîhu’l-ümem ve’l-mülûk* 1/459-460; Beyhakî, *Delâilü’n-nübüvve* 1/126-130; İbni Asâkir, *Târîhu Dimaşk* 37/361-363.

² Buharî, *Menâkibü’l-ensâr* 35; İbni Hişâm, *es-Siratü’n-nebeviyye* 2/34-36; Taberânî, *el-Mu’cemü’l-kebir* 7/92-95; Hâkim, *Müstedrek* 3/704-705.

³ İbni Abdilberr, *İstiâb* 2/460; Suyûtî, *el-Hasâisu’l-kübrâ* 2/52-53; İbni Hacer, *İsâbe* 2/362-363, 3/349.

⁴ Kadı İyâz, *Şifâ* 1/365.

⁵ Kadı İyâz, *Şifâ* 1/365.

⁶ İbni Asâkir, *Târîhu Dimaşk* 3/451-452; Suyûtî, *el-Hasâisu’l-kübrâ* 1/185-186.

⁷ İbni Sa’d, *et-Tabakâtü’l-kübrâ* 1/167; Taberânî, *el-Mu’cemü’l-ıevsat* 1/234; Ebû Nuaym, *Delâilü’n-nübüvve* s. 107.

⁸ “Allah (c.c.) O’nun sözü vâsıtasıyla iffetli Osman’ı hidayete erdirdi ve doğru yolu gösterdi.” (Bkz.: İbni Hacer, *İsâbe* 7/698. Ayrıca bkz.: İbni Asâkir, *Târîhu Dimaşk* 39/25; İbni Kesîr, *el-Bidâye ve’n-nihâye* 7/200).

Bidâyet-i İslâmiyet: İslâmiyet’in başlangıcı.

Cinnî: Cinlere mensup, cinlerden olan.

Ezcümle: Bu cümleden olarak başlıca.

Hâtif: Sesi işitilip kendisi görül-meyen varlık. Gelecekle alakalı konuşan cinler.

Nübüvvet: Peygamberlik.

Sebeb-i İslâm: Müslüman olma sebebi, vesilesi.

Zinnûreyn: Hz. Osman’ın (r.a.) Peygamber Efendimiz’e (s.a.s.) iki defa damat olduğunu ifade eden “iki nur sahibi” anlamında bir lâkâbı.

يَا ذُبَابُ يَا ذُبَابُ
إِسْمَعِ الْعَجَبَ الْعَجَابَ،
بُعِثَ مُحَمَّدٌ بِالْكِتَابِ
يَدْعُو بِمَكَّةَ فَلَا يُجَابُ¹

♦ Yine bir hâtif-i cinnî, İbni Mürre el-Gatafânî'ye böyle bağırmiş, bazıları-
rını imana getirmiştir.

جَاءَ حَقٌّ فَسَطَعَ، وَدَمَّرَ بَاطِلٌ فَأَنْقَمَعَ²

Bu hâtiflerin beşaretleri ve haber vermeleri pek meşhurdur ve çoktur.

Hem nasıl kâhinler, hâtifler haber vermişler. Öyle de, sanemler dahi ve
sanemlere kesilen kurbanlar dahi, Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) risale-
tini haber vermişler. Ezcümle:

♦ Kıssa-yı meşhuredendir ki, Mâzin kabilesinin sanemi bağırıp demiş:
³جَاءَ بِحَقِّ مَنْزِلٍ هَذَا نَبِيٌّ مُرْسَلٌ دِيَّيَرَكِ، رِيسَالَتِ-يْ أَحْمَدِيَّةِ'يْ (*aleyhissalâtü vesselâm*)
haber vermiş.

♦ Hem Abbas İbni Mirdâs'ın* sebep-i İslâmiyet'i olan meşhur vâkıa şudur
ki: Dimâr nâmında bir sanemi varmış; o sanem birgün böyle bir ses vermiş:

أَوْدَى ضِمَارٌ وَكَانَ يُعْبَدُ مَرَّةً قَبْلَ الْكِتَابِ إِلَى النَّبِيِّ مُحَمَّدٍ⁴

Yani, “Muhammed gelmeden evvel bana ibadet ediliyordu. Şimdi Mu-
hammed'in beyanı gelmiş; daha o dalâlet olamaz.”

♦ Hazreti Ömer, İslâmiyet'ten evvel, saneme kesilen bir kurbandan böy-
le işitmiş:

يَا أَلْ ذَرِيحُ أَمْرٌ نَجِيحٌ رَجُلٌ فَصِيحٌ يَقُولُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ⁵

¹ “Ey Zübâb, Ey Zübâb! Şu acâib, harikülâde haberi dinle. Hz. Muhammed, Mekke'de davete başladı, fakat ona icabet edilmiyor.” (Bkz.: Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 2/259; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe* 2/13; İbni Hacer, *İsâbe* 2/402; Suyûtî, *el-Hasâisu'l-kübrâ* 1/174).

² “Hak gelip her tarafa yayıldı. Bâtil da helâk olup kayboldu.” (Bkz.: Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 2/259; Aliyyü'l-kârî, *Şerhu's-Şifâ* 1/748; Hafâcî, *Nesîmü'r-riyâd* 4/323).

³ “Bu, (Allah tarafından) gönderilmiş bir nebîdir ki indirilmiş bir hakikatle (Kur'ân-ı Kerim'le) geldi.” (Bkz.: Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s. 115; Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 2/256. Ayrıca bkz.: Tabe-rânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 20/338).

⁴ İbni Hişâm, *es-Siratü'n-nebeviyye* 5/92; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s. 118; İbni Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye* 4/312; es-Süheylî, *er-Ravdu'l-ünf* 4/194.

⁵ “Ey Zerîh kabilesi! İnsanları kurtaracak bir hâdis: “Lâ ilâhe illallah” diyen fasih bir adam var.” (Bkz.: Buharî, *Menâkıbü'l-ensâr* 35; Ebû Ya'lâ, *Müsned* 1/266; İbni Hişâm, *es-Siratü'n-nebeviyye* 2/35; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/158)

İşte bu numûneler gibi çok vâkıalar var... Mevsuk kitaplar kabul edip nakletmişler.

Nasıl ki kâhinler, ârif-i billâhlar, hâtifler, hatta sanemler ve kurbanlar risalet-i Ahmediye'yi (*aleyhiissalâtü vesselâm*) haber vermişler.. her bir hâdisе dahi bir kısım insanların imanına sebep olmuş. Öyle de, bazı taşlar üstünde ve kabirlerde ve kabirlerin mezar taşlarında, hatt-ı kadîm ile ¹ مُحَمَّدٌ مُّصَلِحٌ أَمِينٌ gibi ibareler bulunmuş; onunla bir kısım insanlar imana gelmişler.² Evet, hatt-ı kadîm ile bazı taşlarda bulunan مُحَمَّدٌ مُّصَلِحٌ أَمِينٌ Resûl-i Ekrem'den (*aleyhiissalâtü vesselâm*) ibarettir. Çünkü O'ndan evvel, zamanına pek yakın, yalnız yedi Muhammed ismi var, başka yoktur. O yedi adamın hiçbir cihetle "Muslih, Emîn" tâbirine liyakatleri yoktur.³

Üçüncü Kısım

İrhâsatta, Resûl-i Ekrem'in (*aleyhiissalâtü vesselâm*) velâdeti hengâmında vücûda gelen harikalardır ve hâdiselerdir. O hâdiseler, onun velâdetiyle alâkadar bir surette vücûda gelmiş. Hem bi'setten evvel bazı hâdiseler var ki, doğrudan doğruya birer mu'cizesidir. Bunlar çoktur. Numûne olarak, meşhur olmuş ve eimme-i hadis kabul etmiş ve sıhhatleri tahakkuk etmiş birkaç numûneyi zikredeceğiz.

Birincisi: Velâdet-i nebevî gecesinde, hem annesi, hem annesinin yanında bulunan Osman İbni Âs'ın annesi, hem Abdurrahmân İbni Avf'ın annesinin gördükleri azîm bir nurdur ki, üçü de demişler: "Velâdeti ânında biz öyle bir nur gördük ki, o nur maşrik ve mağribi bize aydınlattırdı."⁴

¹ "Muhammed, barış ve emniyeti tesis eden bir ıslahatçıdır."

² Buharî, *et-Târîhu'l-kebir* 1/29; Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 2/61; İbni Asâkir, *Târîhu Dimaşk* 34/102; İbni Hacer, *İsâbe* 1/72.

³ İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/169; Halebî, *es-Sıratü'l-Halebiyye* 1/131-134.

⁴ Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s. 135-137. Ayrıca bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 4/127; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 18/252; İbni İshak, *Sıre* 1/22, 28; İbni Hişâm, *es-Sıratü'n-nebeviyye* 1/293.

Azîm: Büyük.

Bi'set: Gönderilme, peygamberlik görevinin verilmesi.

Eimme-i hadis: Hadis İlminin önde gelenleri, imamları.

Hatt-ı kadîm: Eski yazı.

İrhâsât: Peygamber Efendimiz'in

(s.a.s.) peygamberliğinden önce meydana gelen, O'nun gelişini müjdeleyen harika hâller, olaylar.

Maşrik ve mağrib: Doğu ve batı.

Mevsuk: Güvenilir, doğru.

Sıhhat: Doğruluk, gerçeklik.

Tahakkuk etmek: Gerçekleşmek.

Velâdet: Hz. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) kutlu doğumu, dünyayı teşrif.

İkincisi: O gece Kâbe'deki sanemlerin çoğu baş aşağı düşmüş.¹

Üçüncüsü: Meşhur Kısra'nın Eyyân'ı (yani saray-ı meşhuresi) o gece salınıp inşikak etmesi ve on dört şerefesinin düşmesidir.²

Dördüncüsü: Sava'nın takdis edilen küçük denizinin o gecede yere batması³ ve İstahrâbâd'da bin senedir daima iş'âl edilen, yanan ve sönmeyen, mecusilerin mâbud ittihaz ettikleri ateşin, velâdet gecesinde sönmesi...⁴

İşte şu üç dört hâdise işarettir ki, o yeni dünyaya gelen Zât, ateşperestliği kaldıracak, Fars saltanatının sarayını parçalayacak, izn-i ilâhî ile olmayan şeylerin takdisini men edecektir.

Beşincisi: Çendan velâdet gecesinde değil, fakat velâdete pek yakın olduğu cihetle, o hâdiseler de irhâsât-ı Ahmediye'dir ki (*aleyhissalâtü vesselâm*), Sûre-i ⁵ *تَرَ كَيْفَ* ile beyan edilen Vak'a-yı Fil'dir ki; Kâbe'yi tahrip etmek için, Ebrehe nâmında Habeş meliki gelip, fil-i mahmudî nâmında cesîm bir fili öne sürüp gelmiş. Mekke'ye yakın olduğu vakit fil yürümemiş. Çare bulamamış, dönmüşler. Ebâbil kuşları onları mağlup etmiş ve perişan etmiş, kaçmışlar. Bu kışsa-yı acîbe, tarih kitaplarında tafsilen meşhurdur.

İşte şu hâdise, Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselâm) delâil-i nübüvvetindir. Çünkü velâdete pek yakın bir zamanda, kıblesi ve mevlidi ve sevgili vatani olan Kâbe-i Mükerrerme, gaybî ve harika bir surette, Ebrehe'nin tahribinden kurtulmuştur.⁶

¹ Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 1/19; Suyûfî, *el-Hasâisu'l-kubrâ* 1/81; İbni Habîb, *el-Müktefâ min sîreti'l-Mustafâ* s. 36; Halebî, *es-Sîretü'l-Halebiyye* 1/76.

² Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 1/19, 126, 127; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s. 139; Taberî, *Târihu'l-ümem ve'l-mülük* 1/459; İbni Asâkir, *Târihu Dimaşk* 37/361.

³ Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 1/19, 126, 127; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s. 139; Taberî, *Târihu'l-ümem ve'l-mülük* 1/459; İbni Asâkir, *Târihu Dimaşk* 37/361.

⁴ Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 1/19, 126, 127; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s. 139; Taberî, *Târihu'l-ümem ve'l-mülük* 1/459; İbni Asâkir, *Târihu Dimaşk* 37/361.

⁵ Bkz.: Fil Sûresi, 105/1.

⁶ Bkz.: İbni İshak, *Sîre* 36-41; İbni Hişâm, *es-Siratü'n-nebeviyye* 1/168-173; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kubrâ* 1/91-92; Taberî, *Târihu'l-ümem ve'l-mülük* 1/440-445.

Cesim: Büyük, iri.

Çendan: Gerçi.

Delâil-i nübüvvet: Peygamberlik delilleri.

Ebâbil: Sürüler, sürü sürü.

Fil-i mahmudî: Mamut cinsi gibi olan büyük, iri yapılı, fil.

Gaybî: Gayba ait, görünmeyen, bilinmeyen.

İnşikak etmek: Yanılmak, çatlayıp parçalanmak.

İş'âl etmek: Tutuşturmak, alevlendirmek.

Kışsa-yı acîbe: Harika, benzersiz hâdise, hikaye.

Mâbud ittihaz etmek: İlâh edinmek.

Mecusi: Ateşe tapan, ateşperest,

zerdüşt.

Nass-ı kat'î: Yoruma ihtimali olmayacak derecede kesin söz, metin veya delil.

Takdis etmek: Mukaddes saymak, kutsal kabul etmek.

Vak'a-yı Fil: Fil Hâdisesi.

Altıncısı: Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtu vesselâm*), küçüklüğünde Halime-i Sa'diye'nin yanında iken, Halime ve Halime'nin zevcinin şehadetleriyle, güneşten rahatsız olmamak için, çok defa üstünde bir bulut parçasının ona gölge ettiğini görmüşler ve halka söylemişler ve o vâkıa, sıhhatle şöhret bulmuş.¹

♦ Hem, Şam tarafına on iki yaşında iken gittiği vakit, Bahîra-yı Râhib'in şehâdetiyle, bir parça bulut Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtu vesselâm*) başına gölge ettiğini görmüş ve göstermiş.²

♦ Hem yine bi'setten evvel, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtu vesselâm*), bir defa Haticetü'l-Kübrâ'nın Meysere ismindeki hizmetkârıyla ticaretten geldiği zaman, Haticetü'l-Kübrâ, Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtu vesselâm*) başında iki meleğin bulut tarzında gölge ettiklerini görmüş, kendi hizmetkârı olan Meysere'ye demiş. Meysere dahi Haticetü'l-Kübrâ'ya demiş: "Bütün seferimizde ben öyle görüyordum."³

Yedincisi: Nakl-i sahih ile sabittir ki; Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtu vesselâm*), bi'setten evvel bir ağacın altında oturdu. O yer kuru idi, birden yeşillendi. Ağacın dalları, onun başı üzerine eğilip kıvrılarak gölge yapmıştır.⁴

Sekizincisi: Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtu vesselâm*) ufak iken Ebû Talib'in evinde kalıyordu. Ebû Talip, çoluk ve çocuğu ile onunla beraber yerlerse karınları doyardı. Ne vakit o Zât, yemekte bulunmazsa tok olmuyorlardı. Şu hâdise hem meşhurdur, hem kat'idir.⁵

♦ Hem Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtu vesselâm*) küçüklüğünde ona bakan ve hizmet eden Ümmü Eymen demiş: "*Hiçbir vakit Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtu vesselâm) açlık ve susuzluktan şikâyet etmedi, ne küçüklüğünde ve ne de büyüklüğünde...*"⁶

¹ İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/112.

² Tirmizî, *Menâkıb* 3; İbni Ebî Şeybe, *Musannef* 7/327; Bezzâr, *Müsned* 8/97; İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 1/319-322; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/154-155.

³ İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 2/6-7; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/130-131; 156-157; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s. 172-174; Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 2/67.

⁴ Kadî İyâz, *Şifâ* 1/368; Halebî, *es-Sîratü'l-Halebiyye* 1/218.

⁵ İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/119-120, 168; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s. 166; İbni Asâkir, *Târîhu Dimaşk* 3/86; Suyûtî, *el-Hasâisu'l-kübrâ* 1/140-141.

⁶ İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/168; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s. 167; Suyûtî, *el-Hasâisu'l-kübrâ* 1/141; Halebî, *es-Sîratü'l-Halebiyye* 1/189.

Dokuzuncusu: Murdiası olan Halime-i Sa'diye'nin malında ve keçilerinin sütünde, kabilesinin hilâfına olarak çok bereketi ve ziyâde olmasıdır. Bu vâkıa hem meşhurdur, hem kat'idir.¹

♦ Hem sinek onu tâciz etmezdi, onun cesed-i mübarekine ve libasına konmazdı.² Nasıl ki, evlâdından Seyyid Abdülkadir Geylânî (*kuddise sirruhu*) dahi, ceddinden o hâli irsiyet almıştı; sinek ona da konmazdı.³

Onuncusu: Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) dünyaya geldikten sonra, bahusus velâdet gecesinde, yıldızların düşmesinin çoğalmasındır ki,⁴ şu hâdisse, On Beşinci Söz'de kat'iyen burhanlarıyla isbat ettiğimiz üzere, şu yıldızların sukutu, şeyâtîn ve cinlerin gaybî haberlerden kesilmesine alâmet ve işarettir.

İşte, madem Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) vahiy ile dünyaya çıktı. Elbette yarım yamalak ve yalanlar ile karışık, kâhinlerin ve gâibden haber verenlerin ve cinlerin ihbaratına set çekmek lâzımdır ki, vahye bir şüphe îras etmesinler ve vahye benzemesin. Evet, bi'setten evvel kâhinlik çoktu. Kur'ân nâzil olduktan sonra onlara hâtime çekti.⁵ Hatta çok kâhinler imana geldiler. Çünkü daha cinler tâifesinden olan muhbirlerini bulamadılar. Demek Kur'ân hâtime çekmişti. İşte, eski zaman kâhinleri gibi şimdi de medyumlar suretinde yine bir nevi kâhinlik, Avrupa'da ispiritizmacıların içlerinde başgöstermiş. Her ne ise...

Elhâsil: Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) nübüvvetinden evvel nübüvvetini tasdik ettiren ve tasdik eden pek çok vâkıalar, pek çok zâtlar zâhir olmuşlar.

¹ İbni Hibbân, *Sahih* 14/244-246; Ebû Ya'lâ, *Müsned* 93-96; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 24/214; İbni Hişâm, *es-Siratü'n-nebeviyye* 1/299-301; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/151.

² Kadî İyâz, *Şifâ* 1/368; Halebi, *es-Siratü'l-Halebiyye* 2/624, 3/381.

³ Hafâcî, *Nesimü'r-riyâd* 4/335; Nebhânî, *Câmiu kerâmâtü'l-evliyâ* 2/203.

⁴ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 25/186; Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk* 1/454; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s. 135; Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 1/111.

⁵ Cin Süresi, 72/1, 8, 9; Buharî, *Ezan* 105, *Tefsîru sûre (72)* 1; Müslim, *Salât* 149.

Bahusus: Özelliikle.

Burhan: Delil.

Cedd: Dede.

Hâtime çekmek: Bitirmek, son vermek.

Hilâf: Zıt, ters.

İhbarat: Haber vermeler, bilgilendirmeler.

İras etmek: Sebep olmak, vermek.

İrsiyet almak: Soya çekmek.

İspiritizma: Ölülerin ruhlarıyla bazı şartlar altında haberleşmenin mümkün olduğuna inanıp, onların ruhlarını getirme çalışması.

Libas: Elbise.

Murdia: Süt anne.

Nübüvvet: Peygamberlik.

Sukut: Düşme, kayma.

Şeyâtîn: Şeytanlar.

Tâciz etmek: Rahatsız etmek.

Zâhir olmak: Ortaya çıkmak, görülmek.

Evet, dünyaya mânen reis olacak..^(Hâşiye) ve dünyanın mânevî şeklini değiştirecek.. ve dünyayı âhirete mezraa yapacak.. ve dünyanın mahlûkatının kıymetlerini ilân edecek.. ve cin ve inse saadet-i ebediyeye yol gösterecek.. ve fâni cin ve insi idam-ı ebedîden kurtaracak.. ve dünyanın hikmet-i hilkatini ve tılsım-ı muğlâkını ve muammâsını açacak.. ve Hâlık-ı kâinat'ın makâsıdını bilecek ve bildirecek.. ve o Hâlık'ı tanıyıp umuma tanıttırarak bir Zât, elbette O daha gelmeden her şey, her nev, her tâife O'nun geleceğini sevecek ve bekleyecek ve hüsn-ü istikbal edecek ve alkışlayacak ve Hâlık'ı tarafından bildirilirse O da bildirecek. Nasıl ki, sâbık işaretlerde ve misallerde gördük ki, her bir nevi mahlûkat, onu hüsn-ü istikbal ediyor gibi mu'cizâtını gösteriyorlar, mu'cize lisanıyla nübüvetini tasdik ediyorlar.

On Yedinci İşaret

✓ Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselâm) Kur'an'dan sonra en büyük mu'cizesi kendi zâtıdır. Yani, O'nda içtima etmiş ahlâk-ı âliyedir ki, her bir haslette en yüksek tabakada olduğuna, dost ve düşman ittifak ediyorlar. Hatta şecaat kahramanı Hazreti Ali, mükerreren diyordu: "Harbin dehşetlendiği vakit, biz Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselâm) arkasına iltica edip tahassun ediyorduk."¹ ve hâkeza... Bütün ahlâk-ı hamîdede

Hâşiye: Evet Sultan-ı Levlâke Levlâk, öyle bir reistir ki bin üç yüz elli senedir saltanatı devam ediyor. Birinci asırdan sonra her bir asırda lâakal üç yüz elli milyon tebaası ve raiyeti vardır. Küre-i arzın yarısını bayrağı altına almış.. ve tebaası kemâl-i teslimiyetle ona her gün salât ü selâm ile teccid-i biat ederek emirlerine itaat ederler.

¹ Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 1/86; İbni Ebi Şeybe, *Musannef* 7/354; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 3/371.

Ahlâk-ı âliye: Yüce ahlâk.

Ahlâk-ı hamîde: Makbul, ideal ahlâk.

Hâkeza: Bunun gibi, böylece.

Hâlık-ı kâinat: Kâinatın Yaratıcısı.

Hikmet-i hilkat: Yaratılış hikmeti, gâyesi.

Hüsn-ü istikbal etmek: Güzelce karşılamak.

İçtima etmek: Toplanmak.

İdam-ı ebedî: Ebediyen yok olma.

İns: İnsan.

Kemâl-i teslim: Tam bir teslimiyet.

Küre-i arz: Yeryüzü.

Lâakal: En az.

Mezraa: Tarla, ekin yeri.

Mu'cizât: Mu'cizeler.

Mükerreren: Tekrar tekrar, devamlı.

Nev-i mahlûkât: Yaratılmış türler.

Raiyyet: Tebaa, tâbi olanlar.

Saadet-i ebediye: Ebedi, sonsuz mutluluk, cennet hayatı.

Sâbık: Geçen.

Salât ü selâm: Peygamber Efendimiz'e (s.a.s.) karşı yapılan salât: Rahmet dileği; selâm ise: O'nun bizim hakkımızda emniyet

ve güven duymasını ifade etmek, Cenâb-ı Hak tarafından getirdiği ne kadar ahkâm varsa hepsini kabul edip, devamlı sûrette ona verilen biatı yenilemek.

Sultan-ı Levlâke Levlâk: Her şeyin O'nun yüzü suyu hürmetine yaratıldığı Zât, varlığın sultanı.

Şecaat: Cesaret, yiğitlik.

Tahassun etmek: Sığınmak.

Teccid-i biat etmek: Bağlılığını yenilemek, uyacağına dâir verdiği sözü tazelemek.

Tılsım-ı muğlâk: Çözülmesi zor olan şifre.

en yüksek ve yetişilmeyecek bir dereceye mâlik idi. şu mu'cize-i ekberi Allâme-i Mağrib Kadı İyâz'ın şifâ-yı şerif'ine havale ediyoruz. Elhak, o Zât, o mu'cize-i ahlâk-ı hamîdeyi pek güzel beyan edip isbat etmiştir.

✓ *Hem pek büyük ve dost ve düşmanla musaddak bir mu'cize-i Ahmediye (aleyhissalâtü vesselâm), şeriat-ı kübrâsıdır ki, ne misli gelmiş ve ne de gelecek. şu mu'cize-i âzâmın bir derece beyanını, bütün yazdığımız Otuz Üç Söz ve Otuz Üç Mektub'a ve Otuz Bir Lem'a'ya ve On Üç şuâ'ya havale ediyoruz...*

✓ *Hem Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselâm) mütevâtir ve kat'î bir mu'cize-i kübrâsı, "şakk-ı kamer"dir. Evet şu inşikak-ı kamer, çok tarihlerle mütevâtir bir surette İbni Mes'ud,¹ İbni Abbas,² İbni Ömer,³ İmam Ali,⁴ Enes,⁵ Huzeyfe⁶ gibi pek çok eâzım-ı sahabeden⁷ müteaddit tarihlerle haber verilmele beraber; nass-ı Kur'an'la⁸ اقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْتَشَقَّ الْقَمَرُ⁸ âyeti, o mu'cize-i kübrâyı âleme ilân etmiştir. O zamanın inatçı Kureyş müşrikleri, şu âyetin verdiği habere karşı inkâr ile mukabele etmemişler, belki yalnız "sihir-dir" demişler.⁹ Demek, kâfirlerce dahi kamerin inşikakı kat'îdir. şu mu'cize-i kübrâyı, şakk-ı kamere dair yazdığımız, Otuz Birinci Söz'e zeyl olan şakk-ı Kamer Risalesi'ne havale ederiz.*

¹ Buharî, *Menâkıb* 27, *Menâkıbü'l-ensâr* 36, *Tefsîru sûre (54)* 1; Müslim, *Sifâtü'l-münâfikîn* 43-45.

² Buharî, *Menâkıbü'l-ensâr* 36, *Tefsîru sûre (54)* 1; Müslim, *Sifâtü'l-münâfikîn* 48.

³ Müslim, *Sifâtü'l-münâfikîn* 45; Tirmizî, *Fiten* 20, *Tefsîru sûre (54)* 4; İbni Hibbân, *Sahih* 14/421; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 12/399.

⁴ Kadı İyâz, *şifâ* 1/213.

⁵ Buharî, *Menâkıb* 27, *Menâkıbü'l-ensâr* 36, *Tefsîru sûre (54)* 1; Müslim, *Sifâtü'l-münâfikîn* 46, 47.

⁶ Abdurrezzak, *Musannef* 3/193, 194; İbni Ebî şeybe, *Musannef* 7/139; Hâkim, *Müstedrek* 4/651.

⁷ Ayrıca Hz. Cübeyr rivayeti için bkz.: Tirmizî, *Tefsîru sûre (54)* 5; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 4/81; İbni Hibbân, *Sahih* 14/422; Bezzâr, *Müsned* 8/357, 358; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 2/132.

⁸ "Kiyamet saati yaklaştı, ay bölündü." (Kamer Süresi, 54/1).

⁹ Kamer Süresi, 54/2; Tirmizî, *Tefsîru sûre (54)* 1, 2, 5; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 3/165, 4/81; İbni Hibbân, *Sahih* 14/422; Bezzâr, *Müsned* 8/357, 358.

Allâme-i Mağrib: Batı İslâm Dünyasının (Bugünkü kuzeybatı Afrika ile Endülüs Ülkeleri) üstadı, büyük âlimi.

Eâzım-ı sahabe: Sahabilerin büyükleri, önde gelenleri.

Elhak: Gerçekten.

İnşikak-ı kamer: Ayın ikiye yarılması.

Mu'cize-i Ahmediye: Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) mu'cizesi.

Mu'cize-i âzam / mu'cize-i ekber: Pek büyük mu'cize.

Musaddak: Tasdik edilen, kabul edilen.

Müşrik: Allah'a ortak koşan, putperest.

Müteaddit: Birçok.

Mütevâtir: Yalanda ittifak etmeleri aklen mümkün olmayan birçok kişinin naklettiği kesin haber, bilgi.

Nass-ı Kur'an: Kur'an'ın kesin ifadesi, hükmü.

şakk-ı kamer: Ayı ortadan ikiye ayırması.

şeriat-ı kübrâ: Muazzam İslâm ahkâmı.

Tarih: Yol.

Zeyl: Ek, ilâve.

✓ *Hem Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm), nasıl ki arz ahâlisine inşikak-ı kamer mu'cizesini göstermiş, öyle de semâvât ahalisine Miraç mu'cize-i ekberini göstermiştir.*

İşte, Miraç denilen şu mu'cize-i âzamı, Otuz Birinci Söz olan Miraç Risalesi'ne havale ederiz. Çünkü o risale, o mu'cize-i kübrâyı, ne kadar nurâni ve âlî ve doğru olduğunu kat'î burhanlarla, hatta mülhidlere karşı da isbat etmiştir. Yalnız, Mu'cize-i Mirac'ın mukaddimesi olan Beytül-Makdis seyahati ve sabahleyin Kureyş kavmi ondan Beytül-Makdis'in târifatını istemesi üzerine hâsıl olan bir mu'cizeyi bahsedeceğiz, şöyle ki:

Miraç gecesinin sabahında, Mirac'ını Kureyş'e haber verdi. Kureyş tezkib etti. Dediler: “Eğer Beytül-Makdis'e gitmiş isen, Beytül-Makdis'in kapılarını ve duvarlarını ve ahvâlini bize tarif et.” Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm) ferman ediyor ki:

فَكُرِبْتُ كُرْبَةً مَا كُرِبْتُ مِثْلَهُ قَطُّ قَالَ فَرَفَعَهُ اللَّهُ لِي أَنْظُرُ إِلَيْهِ فَنَعْتُهُ وَأَنَا أَنْظُرُ إِلَيْهِ

Yani, “Onların tezkiblerinden ve suâllerinden pek çok sıkıldım. Hatta öyle bir sıkıntı hiç çekmemiştim. Birden, Cenâb-ı Hak, Beytül-Makdis'i bana gösterdi. Ben de Beytül-Makdis'e bakıyorum, birer birer her şeyi tarif ediyordum.” İşte o vakit Kureyş baktılar ki, Beytül-Makdis'ten doğru ve tam haber veriyor.¹

Hem Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm) Kureyş'e demiş ki: “Yolda giderken sizin bir kafilenizi gördüm. Kafileniz yarın filân vakitte gelecek.” Sonra o vakit kafileye muntazır kaldılar. Kafile bir saat teahhur etmiş. Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselâm) ihbarı doğru çıkmak için –ehl-i tahkikin tasdiğiyle– güneş bir saat tevakkuf etmiş.² Yani arz, onun sözünü doğru çıkarmak için vazifesini, seyahatini bir saat ta'til etmiştir.. ve o ta'tili güneşin sükûnetiyle göstermiştir.

İşte Muhammed Arabî (aleyhissalâtü vesselâm)'ın birtek sözünün tasdiki için,

¹ Buhârî, *Menâkıbu'l-ensâr* 41, *Tefsiru sûre (17)* 3; Müslim, *İman* 276, 278.

² Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 2/404; Kadı İyâz, *Şifâ* 1/284, 285; Nevevî, *Şerhu Sahih-i Müslim* 12/52; İbni Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye* 6/282.

Âlî: Yüce.

Beytül-Makdis: Mescid-i Aksâ.

Burhan: Delil.

Ehl-i tahkik: Araştırmacı, büyük ilim adamları.

Muntazır kalmak: Bekleye durmak.

Mülhid: İnançsız, ateist.

Teahhur etmek: Gecikmek.

Tezkib etmek: Yalanlamak.

Tevakkuf etmek: Durmak, duraksamak.

koca arz vazifesini terk eder, koca güneş şahit olur. Böyle bir Zât'ı tasdik etmeyen ve emrini tutmayanın ne derece bedbaht olduğunu.. ve onu tasdik edip emrine ¹ وَأَطَعْنَا diyenlerin ne kadar bahtiyar olduklarını anla,

² الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى الْإِيمَانِ وَالْإِسْلَامِ de.

On Sekizinci İşaret

Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselâm) en büyük ve ebedî ve yüzer delâil-i nübüvveti câmî ve kırk vecihle i'câzı isbat edilmiş bir mu'cizesi dahi Kur'ân-ı Hakîm'dir.³ İşte şu mu'cize-i ekberin beyanına dair Yirmi Beşinci Söz, takriben yüz elli sayfada, kırk vech-i i'câzını icmâlen beyan ve isbat etmiştir. Öyleyse, şu mahzen-i mu'cizât olan mu'cize-i âzamı o Söz'e havale ederek, yalnız iki üç nükteyi beyan edeceğiz.

Birinci Nükte

Eğer denilse: "İ'câz-ı Kur'ân belâgattadır. Hâlbuki umum tabakâtın hakları var ki, i'câzında hisseleri bulunsun. Hâlbuki, belâgattaki i'câzı, binde ancak bir muhakkik âlim anlayabilir."

Elcevap: Kur'ân-ı Hakîm'in her tabakaya karşı bir nevi i'câzı vardır ve bir tarzda i'câzının vücudunu ihsas eder.

♦ Mesela, ehl-i belâgat ve fesâhat tabakasına karşı, harikulâde belâgattaki i'câzını gösterir.

♦ Ve ehl-i şiir ve hitabet tabakasına karşı garip, güzel, yüksek üslûb-u bedîin i'câzını gösterir. O üslûp herkesin hoşuna gittiği hâlde, kimse taklit

¹ "İşittik ve itaat ettik." (Bakara Sûresi, 2/285).

² "Lütfettiği iman ve İslâm nimetinden dolayı hamdolsun Allah'a."

³ Kadı İyâz, Şifâ 1/369; Cessâs, Ahkâmü'l-Kur'ân 1/33-34; Zürcânî, Menâhilü'l-İrfân 1/55, 206, 2/92; Zerkeşi, Burhân 2/94.

Belâgat: Edebiyat. Sözlü veya yazılı ifadeyi doğru, düzgün, yerinde, kusursuz ve muhataba faydalı bir şekilde kullanma sanatı.

Câmî: Geniş, kapsamlı.

Delâil-i nübüvvet: Peygamberlik delilleri.

Ehl-i belâgat ve fesâhat: Edebiyatçılar, yazı ve söz sanatının ustaları.

Ehl-i şiir ve hitabet: Şair ve hatipler.

İ'câz: Mu'cizeli oluş. İnsanları benzerini yapmaktan âciz bırakan üslup.

İcmâlen: Kısaca, özet olarak.

İhsas etmek: Hissettirmek, duyurmak.

Kur'ân-ı Hakîm: Hüküm ve hikmet kitabı Kur'ân-ı Kerim.

Mahzen-i mu'cizât: Mu'cizeler hazinesi.

Muhakkik: Sürekli hakikatin peşinde, kılı kırk yararcasına araştıran kimse.

Üslûb-u bedîi: Lâfız ve mana bakımından güzel, estetik ve orijinal üslup

Vecih: Yön.

Vücud: Varlık, var olma.

edemiyor. Mürur-u zaman o üslûbu ihtiyarlatmıyor.. daima genç ve tazedir. Öyle muntazam bir nesir ve mensur bir nazımdır ki, hem âlî, hem tatlıdır.

♦ Hem kâhinler ve gâibden haber verenler tabakasına karşı, harikulâde ihbarat-ı gaybiyedeki i'câzını gösterir.

♦ Ve ehl-i tarih ve hâdisât-ı âlem uleması tabakasına karşı, Kur'ân'daki ihbarat ve hâdisât-ı ümem-i sâlife ve ahvâl ve vâkiât-ı istikbaliye ve berzahiye ve uhreviyedeki i'câzını gösterir.

♦ Ve içtimaiyat-ı beşeriye uleması ve ehl-i siyaset tabakasına karşı, Kur'ân'ın desâtir-i kudsiyesindeki i'câzını gösterir. Evet, o Kur'ân'dan çıkan şeriat-ı kübrâ, o sırr-ı i'câzı gösterir.

♦ Hem maârif-i ilâhiye ve hakâik-i kevniyede tevaggul eden tabakaya karşı, Kur'ân'daki hakâik-i kudsiye-i ilâhiyedeki i'câzı gösterir veya i'câzını vücûdunu ihsas eder.

♦ Ve ehl-i tarikat ve velâyete karşı, Kur'ân bir deniz gibi daima temevvüde olan âyâtının esrarındaki i'câzını gösterir ve hâkeza.. kırk tabakadan her tabakaya karşı bir pencere açar, i'câzını gösterir.

♦ Hatta, yalnız kulağı bulunan ve bir derece mana fehmeden avâm tabakasına karşı, Kur'ân'ın okunmasıyla, başka kitaplara benzemediğini, kulak sahibi tasdik eder. Ve o âmi der ki: “Ya bu Kur'ân bütün dinlediğimiz kitapların aşâğısındadır; bu ise, hiçbir düşman dahi diyemez ve hem yüz derece muhâldir. Öyle ise, bütün işitilen kitapların fevkindedir. Öyleyse mu'cize-dir.”

Âmi: Sıradan, kültürü, bilgisi fazla olmayan kimse.

Âyât: Âyetler.

Desâtir-i kudsiye: Mukaddes düsturlar, prensipler.

Ehl-i siyaset: İdareciler, yöneticiler.

Ehl-i tarih: Tarihçiler.

Ehl-i tarikat ve velâyet: Hayatlarını bir tarikatın prensipleri çerçevesinde sürdüren insanlar ve veliler.

Fehmetmek: Anlamak.

Fevk: Üst.

Hâdisât-ı âlem uleması: Dünyada meydana gelmiş olayları ve insanlıkla ilgili bilgileri inceleyen (tarih, sosyoloji, antropoloji v.b.

gibi) sosyal bilimlerin uzmanları.

Hâdisât-ı ümem-i sâlife: Daha önce yaşamış ümmetlerin başından geçen hâdiseler.

Hakâik-i kevnîye: Varlığa ait hakikatlar.

Hakâik-i kudsiye-i ilâhiye: Mukaddes, ilâhî hakikatlar.

Hâkeza: Bunun gibi, böylece.

İçtimaiyat-ı beşeriye uleması: Sosyologlar.

İhbarat-ı gaybiye: Gayba ait, birtakım bilinmeyen şeyler hakkında verilen bilgiler.

Maârif-i ilâhiye: Cenâb-ı Hak hakkında kalbde oluşan sıfat, isim ve fiilleriyle ilgili bilgiler.

Mensur: Düz, nesir hâlinde

yazılmış yazı.

Mürur-u zaman: Zaman aşımı, uzun zaman geçmesi.

Nazım: Ölçülü, kâfiyeli söyleme veya yazı.

Nesir: Düz yazı.

Sırr-ı i'câz: Mu'cizeli oluş sırrı.

Şeriat-ı kübrâ: Muazzam İslâm ahkâmı.

Temevvüc: Dalgalanma.

Tevaggul etmek: Bir işle çok uğraşmak, devamlı meşgul olmak.

Vâkiât-ı istikbaliye ve berzahiye ve uhreviye: Gelecekte, kabir ve âhîret âleminde gerçekleşecek hâdiseler.

İşte bu kulaklı âmînin fehmettiği i'câzı, ona yardım için bir derece izah edeceğiz, şöyle ki:

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan, meydana çıktığı vakit bütün âleme meydan okudu ve insanlarda iki şiddetli his uyandırdı:

Birisi: Dostlarında hiss-i taklidî, yani sevgili Kur'ân'ın üslûbuna karşı benzemeklik arzusu ve onun gibi konuşmak hissi.

İkincisi: Düşmanlarda bir hiss-i tenkit ve muâraza, yani Kur'ân üslûbuna mukabele etmekle dâvâ-yı i'câzı kırmak hissi.

İşte bu iki hiss-i şeditile milyonlar Arabî kitaplar yazılmışlar, meydandadır. Şimdi, bütün bu kitapların en belîğleri, en fasihleri Kur'ân'la beraber okunduğu vakit, her kim dinlese kat'iyen diyecek ki, Kur'ân bunların hiçbirisine benzemiyor. Demek Kur'ân, umum bu kitapların derecesinde değildir. Öyleyse, herhâlde, ya Kur'ân umumunun altında olacak; o ise, yüz derece muhâl olmakla beraber, hiç kimse, hatta şeytan bile olsa diyemez. ^(Hâşiyeye) Öyleyse Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan, yazılan umum kitapların fevkindedir.

Hatta, manayı da fehmetmeyen cahil âmî tabakaya karşı da Kur'ân-ı Hakîm, usandırmamak suretiyle i'câzını gösterir. Evet o âmî, cahil adam der ki: "En güzel, en meşhur bir beyti iki-üç defa işitem, bana usanç veriyor. Şu Kur'ân ise hiç usandırmıyor; gittikçe daha ziyâde dinlemesi hoşuma gidiyor. Öyleyse bu, insan sözü değildir."

Hem hıfza çalışan çocukların tabakasına karşı dahi Kur'ân-ı Hakîm; o nazik, zayıf, basit ve bir sayfa kitabı hıfzında tutamayan o çocukların küçük kafalarında, o büyük Kur'ân ve çok yerlerinde iltibas ve müşevveşiyete sebebiyet veren, birbirine benzeyen âyetlerin ve cümlelerin teşâbühüyle beraber, kemâl-i sühûletle, kolaylıkla o çocukların hâfızalarında yerleşmesi suretinde, i'câzını onlara dahi gösterir.

Hâşiyeye: Yirmi Altıncı Mektub'un ehemmiyetli Birinci Mebhası, şu cümlelerin hâşiyesi ve izahıdır.

Belîğ: Edebi, düzgün ve yerinde ifade.

Beyit: Şiirde iki mısradan oluşan bölüm.

Dâvâ-yı i'câz: Mu'cizeli olma iddiası, dâvâsı.

Fasih: Açık, düzgün ifade.

Hıfz: Ezberleme.

Hiss-i şedit: Şiddetli his, duygu.

İltibas: Benzer şeyleri karıştırma.

Kemâl-i sühûlet: Mükemmel bir kolaylık.

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan: Beyan ve ifadesi ile insanları, benzerini yapmaktan âciz bırakan Kur'ân-ı Kerim.

Muâraza: Mücadele, karşı koyma.

Müşevveşiyet: Karışıklık, düzensizlik.

Teşâbüh: Birbirine benzeme.

Hatta, az sözden ve gürültüden müteessir olan hastalara ve sekerâta olanlara karşı, Kur'ân'ın zemzemesi ve sadâsı, zemzem suyu gibi onlara hoş ve tatlı geldiği cihetle, bir nevi i'câzını onlara da ihsas eder.

Elhâsıl: Kırk muhtelif tabakâta ve ayrı ayrı insanlara, kırk vecihle Kur'ân-ı Hakîm i'câzını gösterir veya i'câzının vücûdunu ihsas eder, kimseyi mahrum bırakmaz. Hatta, yalnız gözü bulunan, ^(Hâşiyeye) kulaksız, kalbsiz, ilimsiz tabakasına na karşı da Kur'ân'ın bir nevi alâmet-i i'câzı vardır, şöyle ki:

Hâfız Osman* hattıyla ve basmasıyla olan Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın yazılan kelimeleri birbirine bakıyor. Mesela, Sûre-i Kehf'te ¹ وَأَنَّمْنُهُمْ كَلْبُهُمْ kelimesi altında yapraklar delinse, Sûre-i Fâtır'daki ² قَطْمِيرٍ kelimesi az bir inhırafla görünecek ve o kelbin ismi de anlaşılacak.. ve Sûre-i Yâsin'de iki defa ³ مُحْضَرُونَ birbiri üstüne.. ve Sâffât'taki ⁴ مُحْضَرِينَ ve ⁵ مُحْضَرُونَ hem birbirine, hem onlara bakıyor; biri delinse, ötekiler az bir inhırafla görünecek.

Mesela Sûre-i Sebe'nin âhirinde, Sûre-i Fâtır'ın evvelindeki iki ⁶ مَثْنَى bir-birine bakar. Bütün Kur'ân'da yalnız üç ⁷ مَثْنَى'dan ikisi birbirine bakmaları tesadüfî olamaz.. ve bunların emsali pek çoktur. Hatta bir kelime, beş altı yerde yapraklar arkasında az bir inhırafla birbirine bakıyorlar.. ve Kur'ân'ın

Hâşiyeye: Yalnız gözü bulunan, kulaksız, kalbsiz tabakasına karşı vech-i i'câzı, burada gayet mücmel ve muhtasar ve nâkis kalmıştır. Fakat bu vech-i i'câzı Yirmi Dokuzuncu ve Otuzuncu Mektup'larda ^(Hâşiyecik) gayet parlak ve nurâni ve zâhir ve bâhir gösterilmiştir, hatta körler de görebilir. O vech-i i'câzı gösterecek bir Kur'ân yazdırdık; inşaallah tab' edilecek, herkes de o güzel vechi görecektir.

Hâşiyecik: Otuzuncu Mektup, pek parlak tasavvur ve niyet edilmişti. Fakat yerini başkasına, İğârâtü'l-İ'câz'a verdi, kendisi meydana çıkmadı.

1 "... (Ashab-ı Kehf'in) sekizincileri köpekleridir ..." (Kehf Sûresi, 18/22).

2 Ashab-ı Kehf'in köpeklerinin adı. (Fâtır Sûresi, 35/13).

3 "Bir araya getirilenler." (Yâsin Sûresi, 36/32, 75).

4 Sâffât Sûresi, 37/57.

5 Sâffât Sûresi, 37/127, 158.

6 "İkişer." (Sebe Sûresi, 34/46; Fâtır Sûresi, 35/1).

7 Nisâ Sûresi, 4/3; Sebe Sûresi, 34/46; Fâtır Sûresi, 35/1.

Alâmet-i i'câz: Mu'cize olduğunı gösteren alâmet.

Bâhir: Âşikâr, belli.

Elhâsıl: Hâsılı, son olarak, netice olarak.

İnhiraf: Kayma, sapma.

Kelb: Köpek.

Muhtasar: Kısa, özet.

Mücmel: Kısa, öz.

Müteessir: Etkilenmiş, rahatsız.

Nâkis: Eksik.

Sekerât: Can çekişme anı.

Vech-i i'câz: Mu'cize yönü.

Zemzeme: Nağme, hoş sadâ.

birbirine bakan iki sayfasında, birbirine bakan cümleleri kırmızı kalemle yazılan bir Kur'ân'ı ben gördüm, “Şu vaziyet dahi bir nevi mu'cizenin emâresidir” o vakit dedim. Daha sonra baktım ki, Kur'ân'ın müteaddit yapraklar arkasında birbirine bakar çok cümleleri var ki, mânidar bir surette birbirine bakar.

İşte tertib-i Kur'ân, irşad-ı nebevî ile.. münteşir ve matbû Kur'ân'lar da ilham-ı ilâhî ile olduğundan, Kur'ân-ı Hakîm'in nakşında ve o hattında bir nevi alâmet-i i'câz işareti var. Çünkü o vaziyet ne tesadüfün işi ve ne de fikr-i beşerin düşünüşüdür. Fakat bazı inhiraf var ki, o da tab'ın noksanıdır ki, tam muntazam olsaydı, kelimeler tam birbiri üzerine düşecekti.

Hem, Kur'ân'ın Medine'de nâzil olan mutavassıt ve uzun sûrelerinin her bir sayfasında “*lâfzullah*” pek bedî bir tarzda tekrar edilmiş. Agleben ya beş, ya altı, ya yedi, ya sekiz, ya dokuz, ya on bir adet tekrarlarla beraber, bir yaprağın iki yüzünde ve karşı karşıya gelen sayfada güzel ve mânidar bir münasebet-i adediye gösterir. (Hâşiye-1) (Hâşiye-2) (Hâşiye-3) (Hâşiye-4)

Hâşiye-1: Hem ehl-i zikir ve münâcâta karşı, Kur'ân'ın zîneli ve kafiyeli lâfzı ve fesâhatli, sanatlı üslûbu ve nazarı kendine çevirecek belâgatın mezâyâsı çok olmakla beraber, ulvî ciddiyeti ve ilâhî huzuru ve cemiyet-i hâtın veriyor, ihlâl etmiyor. Halbuki, o çeşit mezâyâ-yı fesahat ve sanat-ı lâfziye ve nazım ve kafiye, ciddiyeti ihlâl eder, zarafeti işmam ediyor, huzuru bozar, nazarı dağıtır. Hatta münâcâtın en latfî ve en ciddisi ve en ulvî nazımlı ve Mısır'ın kaht u galâsının sebeb-i ref'i olan İmam Şâfiî'nin meşhur bir münâcâtını çok defa okuyordum. Gördüm ki, nazımlı, kafiyeli olduğu için, münâcâtın ulvî ciddiyetini ihlâl eder. Sekiz dokuz senedir virdimdir. Hakikî ciddiyeti, ondaki kafiye ve nazımla birleştiremedim. Ondan anladım ki, Kur'ân'ın has, fitrî, mümtaz olan kafiyelerinde, nazım ve mezâyâsında bir nevi i'câzı var ki, hakikî ciddiyeti ve tam huzuru muhafaza eder, ihlâl etmez. İşte ehl-i münâcât ve zikir, bu nevi i'câzı aklen fahmetmezse de kalben hissedebilir.

Agleben: Daha çok, ekseriyetle.

Bedî: Emsalsiz, harika.

Belâgat: Edebiyat. Sözlü veya yazılı ifadeyi doğru, düzgün, yerinde, kusursuz ve muhataba faydalı bir şekilde kullanma sanatı.

Cemiyet-i hâtır: Gönülün bir noktaya yoğunlaşması, dağınıklığa düşmemesi.

Ehl-i zikir ve münâcât: Cenâb-ı Hak'ı zikir ve dualarla çokça ananlar, ağız dualı kimseler.

Fahmetmek: Anlamak.

Fesâhat: Açık, düzgün, kolay anlaşılacak şekilde ifade sanatı.

Fitri: Tabii.

İrşad-ı nebevî: Hz. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) göstermesi, öğretmesi.

İşmam etmek: Hissettirmek, duyurmak.

Kaht u galâ: Kıtık, kuraklık ve ardından gelen pahalılık.

Lâfzullah: “Allah” lâfzı, kelimesi.

Latif: Hoş, güzel.

Matbû: Tab' edilmiş, basılmış.

Mezâyâ: Meziyetler, özellikler.

Mutavassıt: Orta uzunlukta.

Mümtaz: Seçkin, ayrıcalıklı, üstün.

Münâcât: Yakarış, sessizce, içten içe dua etme.

Münasebet-i adediye: Sayı, adet olarak uygunluk, ilişki.

Münteşir: Yayınlanmış, yayılmış.

Müteaddit: Birçok.

Nazım: Ölçülü, kafiyeli söyleme veya yazma sanatı.

Sanat-ı lâfziye: Lâfız ve kelimelere ait edebî sanat.

Sebeb-i ref: Kaldırılma sebebi.

Tab': Basma, baskı.

Tertib-i Kur'ân: Kur'ân-ı Kerim sûrelerinin ve âyetlerinin elimizdeki şekliyle sıralanması.

Ülvî: Yüce.

Hâşîye-2: Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın mânevî bir sırr-ı i'câzî şudur ki; Kur'ân, ism-i âzama mazhar olan Resül-i Ekrem'in (*aleyhissalâtu vesselâm*) pek büyük ve pek parlak derece-i imanını ifade ediyor. Hem mukaddes bir harita gibi, âlem-i âhiretin ve âlem-i rubûbiyetin yüksek hakikatlerini beyan eden, gayet büyük ve geniş ve âlî olan hak dinin mertebe-i ulviyesini fitrî bir tarzda ifade ediyor, ders veriyor.

Hem Hâlık-ı kâinat'ın, umum mevcudâtın Rabbi cihetinde, hadsiz izzet ve haşmetiyle hitabını ifade ediyor. Elbette, bu suretteki ifade-i Furkan'a ve bu tarzdaki beyan-ı Kur'ân'a karşı, *¹قُلْ لِّئِنِ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَىٰ أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْآنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ¹, sırrıyla bütünü ukûl-ü beşeriye ittihad etse, birtrek akıl olsa dahi, karşısına çıkamaz, muâraza edemez.

*²قِيْنِ الثَّرَىٰ مِنَ الثَّرَىٰ Çünkü, şu üç esas nokta-yı nazarında, kat'iyen kabil-i taklid değıldir ve tanzir edilmez!..

*¹ “De ki: Yemin ederim! Eğer insanlar ve cinler, bu Kur'ân'ın benzerini yapmak için bir araya toplan-salar, (hatta birbirlerine destek olup güçlerini birleştireseler bile) yine de onun gibi bir Kitap meydana getiremezler.” (İsrâ Sûresi, 17/88).

*² “Süreyyâ yıldızı nerede, yeryüzü nerede?! (Aralarında ne kadar fark var!).”

Hâşîye-3: Kur'ân-ı Hakîm'in umum sayfaları âhîrinde âyet tamam oluyor. Güzel bir kafiye ile nihayeti hitam buluyor. Bunun sırrı şudur ki; en büyük âyet olan Müdâylene Âyeti,¹ sayfalar için.. Sûre-i İhlâs ve Kevser satırlar için bir vahid-i kıyasî ittihad edildiğinden, Kur'ân-ı Hakîm'in bu güzel meziyeti ve i'câz âlâmeti görülüyor.

*¹ Bakara Sûresi, 2/282.

Hâşîye-4: Bu makamın bu mebhâsında gayet ehemmiyetli ve haşmetli ve büyük ve Risale-i Nur'un muvaffakiyeti noktasında gayet zînetli ve sevimli ve müşevvik kerametini, pek az ve cüz'î vaziyet ve kısacık numûnelerine ve küçücük emârelerine, acelelik belâsıyla iktifâ edilmiş. Halbuki o büyük hakikat ve o sevimli keramet ise, “tevâfuk” nâmıyla beş-altı nevi-leriyle Risale-i Nur'un bir silsile-i kerametini ve Kur'ân'ın göze görünen bir nevi i'câzının lemeâtını ve rumuzât-ı gaybiyenin bir menba-ı işârâtını teşkil ediyor. Sonradan, Kur'ân'da lâfzullahın tevâfukundan çıkan bir lem'a-yı i'câzî gösteren yıldız ile bir Kur'ân yazdırıldı. Hem Rumuzât-ı Semâniye nâmındaki sekiz küçük risaleler, hurufât-ı Kur'âniye'nin ⇨

Âlem-i rubûbiyet: Allah'ın yaratıp, yönettiği her şeyi kuşatan geniş âlem.

Âlî: Yüce.

Hâlık-ı kâinat: Kâinatın Yaratıcısı.

Haşmet: Ululuk, büyüklük.

Hitam bulmak: Sona ermek.

Hurufât-ı Kur'âniye: Kur'ân-ı Kerim harfleri

İfade-i Furkan: Hakkı bâtıldan, doğruyu yanlıştan ayıran Kur'ân-ı Kerim'in ifadesi.

İsm-i âzama: Kendisi ile dua edildiğinde Allah'ın icabet ettiği en büyük ismi.

İttihad etmek: Birleşmek.

İttihaz etmek: Edinmek, addetmek.

İzzet: Aziz olma, yücelik.

Kabil-i taklid: Taklidi mümkün, taklid edilebilir.

Lâfzullah: “Allah” lâfzı, kelimesi.

Lem'a-yı i'câz: Mu'cize parıltısı.

Lemeât: Parıltılar.

Mebhas: Bahis, konu.

Menba-ı işârât: İşâretler kaynağı.

Mertebe-i ulviye: Yüce mertebe.

Muâraza: Tartışma, mücadele.

Müdâylene: Kur'ân-ı Kerim'in, borçlanma hükümlerini bildiren en uzun âyetinin adı (Bakara Sûresi 2/282).

Müşevvik: Gayrete getiren, şevk veren, teşvik eden.

Nokta-yı nazar: Bakış açısı.

Rumuzât-ı gaybiye: Gayba ait, görünmeyen remizler, işâretler.

Rumuzât-ı Semâniye: “Sekiz Remiz, İşâret” anlamında Bediüzzaman Hazretlerinin yazdığı bir eser.

Sırr-ı i'câz: Kur'ân-ı Kerim'in mu'cizeli üslubuna ait sır.

Silsile-i keramet: Peşpeşe gelen kerametler.

Tanzir etmek: Nazire yapmak, benzerini yapmak.

Tevâfuk: Birbirine uygun düşme, muvafık olma.

Ükûl-ü beşeriye: İnsanlara ait akıllar, zekâlar.

Vahid-i kıyasî: Ölçek, ölçü birimi.

İkinci Nükte

Hazreti Musa'nın (*aleyhisselâm*) zamanında sihrin revacı olduğundan, mühim mucizâtı ona benzer bir tarzda geldiği.. ve Hazreti İsa'nın (*aleyhisselâm*) zamanında ilm-i tıp revaçta olduğundan, mucizâtının gâlibi o cinsten geldiği gibi.. Resûl-i Ekrem'in (*aleyhisselâti vesselâm*) dahi zamanında Ceziretü'l-Arab'da en ziyâde revaçta dört şey idi:

Birincisi: Belâgat ve fesâhat.

İkincisi: Şiir ve hitabet.

Üçüncüsü: Kâhinlik ve gâibden haber vermek.

Dördüncüsü: Hâdisât-ı mâziyeyi ve vâkıât-ı kevnîyeyi bilmek idi.

İşte, Kur'an-ı Mu'cizü'l-Beyan geldiği zaman, bu dört nevi mâlûmat sahiplerine karşı meydan okudu.

Başta, ehl-i belâgate birden diz çöktürdü; hayretle Kur'an'ı dinlediler.

İkincisi, ehl-i şiir ve hitabet, yani muntazam nutuk okuyan ve güzel şiir söyleyenlere karşı öyle bir hayret verdi ki, parmaklarını ısırıttı. Altın ile yazılan en güzel şiirlerini ve Kâbe duvarlarına medar-ı iftihar için asılan meşhur Muallakât-ı Seb'a'larını indirtti,¹ kıymetten düşürdü.

tevâfukatından çıkan münasebet-i latife ve işârât-ı gaybiyelerinin beyanında te'lif edildi. Hem Risale-i Nur'u tevâfuk sırnıyla tasdik ve takdir ve tahsin eden Keramet-i Gavsîye ve üç Keramet-i Alevîye ve İşârât-ı Kur'ânîye nâmındaki beş adet risaleler yazıldı. Demek, Mu'cizât-ı Ahmediye'nin te'lifinde o büyük hakikat icmâlen hissedilmiş. Fakat, maatteessüf, müellif yalnız bir tırnağını görüp göstermiş, daha arkasına bakmayarak koşup gitmiş.

¹ İbni Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye* 2/219, 3/57; Kâtip Çelebi, *Keşfü'z-zunûn* 2/1740; Kannûci, *Ebcedü'l-ülûm* 1/308.

Belâgat: Edebiyat. Sözlü veya yazılı ifadeyi doğru, düzgün, yerinde, kusursuz ve muhataba faydalı bir şekilde kullanma sanatı.

Ceziretü'l-Arab: Arap Yarım-adası.

Fesâhat: Açık, düzgün, kolay anlaşılacak şekilde ifade sanatı.

Gâlib: Çoğunluk, genel.

Hâdisât-ı mâziye: Geçmiş hâdiseler.

İcmâlen: Kısaca, özet olarak.

İşârât-ı gaybiye: Gayba ait,

görünmeyen, bilinmeyen işâretler.

Kâhinlik: Falcılık, medyumluk.

Keramet-i Alevîye: Hz. Ali Efendimiz'in (r.a.) kerameti.

Keramet-i Gavsîye: Abdülkadir Geylânî (k.s.) Hazretlerinin kerameti.

Kur'an-ı Mu'cizü'l-Beyan: Beyan ve ifadesi ile insanları, benzerini yapmaktan âciz bırakan Kur'an-ı Kerim.

Maatteessüf: Maalesef, üzülecek.

Medar-ı iftihar: Övünç sebebi.

Mucizât: Mu'cizeler.

Muallakât-ı Seb'a: Câhiliye döneminde çok beğenilerek Kâbe'nin duvarına asılan yedi meşhur kaside.

Müellif: Yazar.

Münasebet-i latife: Hoş, güzel münasebet.

Tahsin: Güzel bulma, beğenme.

Vâkıât-ı kevnîye: Kâinattaki olaylar.

Hem gâibden haber veren kâhinleri ve sâhirleri susturdu. Onların gaybî haberlerini onlara unutturdu. Cinnîlerini tard ettirdi. Kâhinliğe hâtime çek-tirdi.

Hem ümem-i sâlifenin vakâyiine ve hâdisât-ı âlemin ahvâline vâkıf olan-ları hurâfâttan ve yalandan kurtarıp, hakikî hâdisât-ı maziye-yi ve nurlu olan vakâyi-i âlemi onlara ders verdi.

İşte bu dört tabaka, Kur'ân'a karşı kemâl-i hayret ve hürmetle onun önü-ne diz çökerek şâkirt oldular. Hiçbirisi hiçbir vakit birtek sûreyle muârazaya kalkışamadılar...

Eğer denilse: “Nasıl biliyoruz ki, kimse muâraza edemedi ve muâra-za kabil değil?”

Elevap: Eğer muâraza mümkün olsaydı, herhâlde teşebbüs edilecekti. Çünkü muârazaya ihtiyaç şedit idi. Zira dinleri, malları, canları, iyâlleri tehli-keye düşüyor; muâraza edilseydi kurtulurlardı. Eğer muâraza mümkün olsay-dı, herhâlde muâraza edecektiler. Eğer muâraza edilseydi, muâraza taraftarları kâfirler, münafıklar çok, hem pek çok olduğundan, herhâlde muârazaya taraf-tar çıkıp iltizam ederek herkese neşredecikleri –nasıl ki, İslâmiyet'in aleyhin-de her şeyi neşretmişler.– Eğer neşretseydiler ve muâraza olsaydı, herhâlde tarihlere, kitaplara şâsaalı bir surette geçecekti. İşte meydana bütün tarihler, kitaplar.. hiçbirisinde Müseylime-i Kezzâb'ın* birkaç fıkrasından başka yoktur. Hâlbuki Kur'ân-ı Hakîm, yirmi üç sene mütemâdiyen damarlara dokundura-cak ve inadı tahrik edecek bir tarzda meydan okudu. Ve der idi ki:

“Şu Kur'ân'ın, Muhammedü'l-Emin gibi bir ümmîden nazîrini yapı- nız ve gösteriniz.

Cinnî: Cinlere mensup, cinler- den olan.

Hâdisât-ı âlem: Dünyada mey- dana gelen olaylar.

Hâdisât-ı maziye: Geçmiş olay- lar.

Hâtime çekirmek: Bitirtmek, son verdimek.

Hurâfât: Hurâfeler.

İltizam: Benimseme, kabul etme.

Kâhin: Gelecekte haber verdi- ğini iddia eden kimse, falcı, medyum.

Kemâl-i hayret: Son derece hayret, şaşkınlık.

Muâraza: Tartışma, mücadele.

Mütemâdiyen: Devamlı, sürekli olarak.

Nazîr: Benzer, denk.

Sâhir: Sihirbaz, büyücü.

Şâsaa: Parlaklık, debdebe.

Tard etmek: Kovmak.

Ümem-i sâlîfe: Daha önce yaşamış ümmetler.

Ümmî: Herhangi bir eğitim almamış, okuma yazma bilme- yen.

Vakâyi: Hâdiseler, vak'alar.

Vakâyi-i âlem: Dünyada mey- dana gelen olaylar.

Haydi, bunu yapamıyorsunuz; o zât ümmî olmasın, gayet âlim ve kâtip olsun.

Haydi, bunu da getiremiyorsunuz; birtek zât olmasın. Bütün âlimleriniz, belîğleriniz toplansın, birbirine yardım etsin. Hatta güvendiğiniz âliheleriniz size yardım etsin.

Haydi, bununla da yapamayacaksınız. Eskiden yazılmış belîğ eserlerden de istifade edip, hatta geleceklere de yardıma çağırıp Kur'ân'ın nazîrini gösteriniz, yapınız.

Haydi, bunu da yapamıyorsunuz. Kur'ân'ın mecmûuna olmasın da, yalnız on sûresinin nazîrini getiriniz.

Haydi, on sûresine mukabil, hakikî, doğru olarak bir nazîre getiremiyorsunuz. Haydi, hikâyelerden, asılsız kıssalardan terkip ediniz, yalnız nazmına ve belâgatine nazîre olsun getiriniz.

Haydi, bunu da yapamıyorsunuz; birtek sûresinin nazîrini getiriniz.

Haydi, sûre uzun olmasın; kısa bir sûre olsun, nazîrini getiriniz.

Yoksa din, can, mal, iyâlleriniz, dünyada da, âhirette de tehlikeye düşecektir!"¹

İşte sekiz tabakada ilzam suretinde, Kur'ân-ı Hakîm yirmi üç senede değil, belki bin üç yüz senede bütün ins ve cinne karşı bu meydanı okumuş ve okuyor. Hâlbuki, evvelki zamanda o kâfirler can, mal ve iyâlini tehlikeye atıp en dehşetli yol olan harp yolunu ihtiyâr ederek, en kolay ve en kısa olan muâraza yolunu terk ettiler. Demek muâraza yolu mümkün değildi...

İşte hiçbir âkil, husûsan o zamanda Ceziretü'l-Arap'taki adamlar, husûsan Kureyşiler gibi zeki adamlar, birtek edipleri Kur'ân'ın birtek sûresine nazîre yapıp Kur'ân'ın hücumundan kurtulmasını temin ederek, kısa ve kolay yolu terk edip can, mal, iyâlini tehlikeye atıp, en müşkülâtli yola sülûk eder mi?

¹ Bakara Sûresi, 2/23; Yûnus Sûresi, 10/38; Hûd Sûresi, 11/13; İsrâ Sûresi, 17/88; Kasas Sûresi, 28/49.

Âkil: Akıllı, aklı başında olan.

Âlihe: İlahlar, tanrılar.

Belîğ: Edebi, düzgün ve yerinde ifade eden yazar, şair veya yazı, şiir.

İyâl: Bir kimsenin bakmakla yükümlü olduğu kimseler, aile.

Mecmu: Bütün, toplam.

Müşkülât: Müşküller, problemler.

Sülûk etmek: Bir yola girip o yolu takip etmek.

Elhâsıl: Meşhur Câhız'ın* dediği gibi, “Muâraza-yı bi'l-huruf mümkün olmadı, muharebe-yi bi's-süyûfa mecbur oldular.”¹

Eğer denilse: Bazı muhakkik ulema demişler ki: “Kur’ân’ın bir sûresine değil, birtek âyetine, hatta birtek cümlesine, hatta birtek kelimesine muâraza edilmez ve edilmemiş.” Bu sözler mübalâğa görünüyor ve akıl kabul etmiyor. Çünkü beşerin sözlerinde Kur’ân cümlerine benzeyen çok cümleler var. Bu sözün sırr-ı hikmeti nedir?

İcevap: İcâz-ı Kur’ân’da iki mezheb var:

Mezheb-i ekser ve râcih odur ki, Kur’ân’daki letâif-i belâgat ve mezâyâ-yı meânî, kudret-i beşerin fevkindedir.

İkinci, mercûh mezheb odur ki; Kur’ân’ın bir sûresine muâraza, kudret-i beşer dahilindedir. Fakat Cenâb-ı Hak, mu’cize-i Ahmediye (*aleyhissalâtü vesse-lâm*) olarak men etmiş. Nasıl ki bir adam ayağa kalkabilir. Fakat eser-i mu’cize olarak bir nebî dese ki, “Sen kalkamayacaksın,” o da kalkamazsa mu’cize olur. Şu mezheb-i mercûha “Sarfe Mezhebi” denilir. Yani, Cenâb-ı Hak cin ve insi men etmiş ki, Kur’ân’ın bir sûresine mukabele edemesinler. Eğer men etmeseydi, cin ve ins bir sûresine mukabele ederdi. İşte şu mezhebe göre, “bir kelimesine de muâraza edilmez” diyen ulemanın sözleri hakikattir. Çünkü madem Cenâb-ı Hak icâz için onları men etmiş, muârazaya ağızlarını açamazlar. Ağızlarını açsalar da izn-i ilâhî olmazsa kelimeyi çıkaramazlar.

Amma mezheb-i râcih ve ekser olan mezheb-i evvele göre dahi, o ulemanın beyan ettiği fikrin şöyle bir ince vechi vardır ki:

Kur’ân-ı Hakîm’in cümleleri, kelimeleri birbirine bakar. Bazı olur, bir kelime on yere bakar; onda, on nükte-i belâgat, on münasebet bulunuyor. Nasıl ki, İşârâtü'l-İcâz nâmındaki tefsirde, Fâtîha’nın bazı cümleleri içinde

¹ Bkz.: Suyûtî, *İtkân* 2/313-314; Hüseyin Cîsrî, *Risale-i hamîdiye* (Türkçe tercümesi) s. 52-94.

Fevk: Üst.

İcâz-ı Kur’ân: İnsanları, benzerini yapmaktan âciz bırakan Kur’ân-ı Kerim üslubu.

Kudret-i beşer: İnsan gücü.

Letâif-i belâgat: Edebî incelikler, güzellikler.

Mercuh: Tercih edilmemiş, geri planda kalan görüş.

Mezâyâ-yı maânî: Mananın ken-

dine has üstünlükleri, özellikleri.

Mezheb-i ekser ve râcih: Daha çok tercih edilen, çoğunluğun mezhebi.

Mu’cize-i Ahmediye: Peygamber Efendimiz’in (s.a.s.) mu’cizesi.

Muâraza-yı bi'l-huruf: Sözlü mücadele.

Muhakkik ulema: Sürekli haki-

katin peşinde, kılı kırk yararcasına araştıran ilim adamları.

Muharebe-yi bi's-süyûf: Kılıçla (fiilen) savaşma.

Nebî: Peygamber.

Nükte-i belâgat: Edebî nükte.

Sırr-ı hikmet: Var olma gayesindeki sır.

Vech: Yön.

ve ذَلِكِ الْكِتَابِ لَا رَيْبَ فِيهِ¹ cümleleri içinde, şu nüktelerden bazı numûneleri göstermişiz.

Mesela, nasıl ki münakkaş bir sarayda, müteaddit, muhtelif nakışların düğümü hükmünde bir taş, bütün nakışlara bakacak bir yerde yerleştirmek, bütün o duvarı nukuşuyla bilmeye mütevakkıftır. Hem nasıl ki, insanın başındaki gözbebeğini yerinde yerleştirmek, bütün cesedin münasebâtını ve vezâif-i acibesini ve gözün o vezâife karşı vaziyetini bilmekle oluyor. Öyle de, ehl-i hakikatin çok ileri giden bir kısmı, Kur'ân'ın kelimâtında pek çok münasebâtı ve sâir âyetlere, cümlelere bakan vücuhları, alâkaları göstermişler. Husûsan ulema-yı ilm-i huruf daha ileri gidip, bir harf-i Kur'ân'da bir sayfa kadar esrarı, ehline beyan ederek isbat etmişler.

Hem madem Hâlık-ı külli şey'in kelâmıdır; her bir kelimesi, kalb ve çekirdek hükmüne geçebilir. Etrafında esrardan müteşekkil bir cesed-i mânevîye, kalb.. ve bir şecere-i mânevîyeye, çekirdek hükmüne geçebilir...

İşte, insanın sözlerinde, Kur'ân'ın kelimeleri gibi kelimeler, belki cümleler, âyetler bulunabilir. *Fakat Kur'ân'da çok münasebât gözetilerek bir tarz ile yerleştirildiği yerde, bir ilm-i muhit lâzım ki, öyle yerli yerine yerleşsin...*

Üçüncü Nükte

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın hülâsatü'l-hülâsa bir icmâl-i mahiyeti için, bir vakit Arabî ibare ile bir tefekkür-ü hakikîyi Cenâb-ı Hak benim kalbime ihsan etmişti. Şimdi, aynen o tefekkürü, Arabî olarak yazacağız, sonra manasını beyan edeceğiz, işte:

¹ “Elif, Lâm, Mîm. İşte Kitap! Şüphe yoktur onda.” (Bakara Süresi, 2/1, 2).

Arabî: Arapça.

Cesed-i mânevî: Mânevî beden.

Ehl-i hakikat: Daima hak ve hakikat peşinde olup gerçeği bulanlar.

Hâlık-ı külli şey: Her şeyi Yaratın, Hz. Allah.

Hülâsatü'l-hülâsa: Özün özü.

İcmâl-i mahiyet: Belli başlı özelliklerini kısaca ifade etme, özetleme.

İlm-i muhit: Cenâb-ı Hakk'ın her şeyi kuşatan ezeli, ebedi, sonsuz, sınırsız ilmi.

Münakkaş: Nakışlı, işlemeli.

Müteaddit: Birden çok, çeşitli.

Mütevakkıf: Bağlı.

Nukuş: Nakışlar, işlemeler.

Şecere-i mânevîyeye: Mânevî ağaç.

Ülema-yı ilm-i huruf: Harflere belirli sayılar yükleyerek birtakım esrarlı bilgilere ulaşmak isteyen kimseler.

Vezâif-i acibe: Hârîka vazifeler.

Vücuh: Yönler.

سُبْحَانَ مَنْ شَهِدَ عَلَيَّ وَخَدَانِيَّتِهِ وَصَرَحَ بِأَوْصَافِ جَمَالِهِ وَجَلَالِهِ وَكَمَالِهِ الْقُرْآنُ
 الْحَكِيمُ الْمُنُورُ جَهَاتُهُ السَّتُّ الْحَاوِي لِسِرِّ إِجْمَاعِ كُلِّ كُتُبِ الْأَنْبِيَاءِ وَالْأَوْلِيَاءِ وَالْمُؤَحِّدِينَ
 الْمُخْتَلِفِينَ فِي الْأَعْصَارِ وَالْمَشَارِبِ وَالْمَسَالِكِ الْمُتَّفِقِينَ بِقُلُوبِهِمْ وَعُقُولِهِمْ عَلَى تَصْدِيقِ
 أُسَاسَاتِ الْقُرْآنِ وَكَلِّبَاتِ أَحْكَامِهِ عَلَى وَجْهِ الْإِجْمَالِ وَهُوَ مَحْضُ الْوَحْيِ بِإِجْمَاعِ
 الْمُنْزَلِ وَالْمُنْزَلِ وَالْمُنْزَلِ عَلَيْهِ وَعَيْنُ الْهَدْيَةِ بِالْبَدَاهَةِ وَمَعْدِنِ أَنْوَارِ الْإِيمَانِ بِالضَّرُورَةِ
 وَمَجْمَعِ الْحَقَائِقِ بِالْيَقِينِ وَمَوْصِلِ إِلَى السَّعَادَةِ بِالْعِيَانِ وَذُو الْأَثْمَارِ الْكَامِلِينَ بِالْمُشَاهَدَةِ
 وَمَقْبُولِ الْمَلِكِ وَالْإِنْسِ وَالْجَانِّ بِالْحَدْسِ الصَّادِقِ مِنْ تَفَارِيقِ الْأَمَارَاتِ وَالْمُؤَيَّدِ
 بِالذَّلَائِلِ الْعَقْلِيَّةِ بِاتِّفَاقِ الْعُقَلَاءِ الْكَامِلِينَ وَالْمُصَدِّقِ مِنْ جِهَةِ الْفِطْرَةِ السَّلِيمَةِ بِشَهَادَةِ
 أَطْمِنَانِ الْوُجْدَانِ وَالْمُعْجِزَةِ الْأَبَدِيَّةِ الْبَاقِي وَجْهٌ إِعْجَازُهُ عَلَى مَرِّ الزَّمَانِ بِالْمُشَاهَدَةِ
 وَالْمُنْبَسِطِ دَائِرَةِ إِرْشَادِهِ مِنَ الْمَلَأِ الْأَعْلَى إِلَى مَكْتَبِ الصَّبِيَّانِ يَسْتَفِيدُ مِنْ عَيْنِ دَرْسِ
 الْمَلَائِكَةِ مَعَ الصَّبِيِّينَ وَكَذَا هُوَ ذُو الْبَصْرِ الْمَطْلُوقِ يَرَى الْأَشْيَاءَ بِكَمَالِ الْوُضُوحِ وَالظُّهُورِ
 وَيُحِيطُ بِهَا وَيَقْلِبُ الْعَالَمَ فِي يَدِهِ وَيَعْرِفُهُ لَنَا كَمَا يُقَلِّبُ صَانِعُ السَّاعَةِ السَّاعَةَ فِي كَفِّهِ
 وَيَعْرِفُ لِلنَّاسِ فَهَذَا الْقُرْآنُ الْعَظِيمُ الشَّانِ هُوَ الَّذِي يَقُولُ مُكْرَّرًا «اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ»
 «فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ»

İşte şu tefekkür-ü Arabî'nin tercümesi ve meâlî şudur ki, yani:

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın altı ciheti parlaktır ve nurludur. Evham ve şübehât içine giremez. Çünkü arkası Arş'a dayanıyor, o cihette nuru vahiy var. Önünde ve hedefinde saadet-i dâreyn var. Ebede, âhirete el atmış; cennet ve saadet nuru var. Üstünde sikke-i i'câz parlıyor. Altında burhan ve delil direkleri var. İçi hâlis hidayet, sağı يَعْقِلُونَ¹ 'ler ile ukûlü istintakla "sadakte" dedirtiyor. Solunda kalblere ezvâk-ı ruhanî

¹ "Hâlâ akıllanmazlar mı?" (Yâsin Sûresi, 36/68).

Arş: Allah'ın tahtı, bütün kâinatı kuşatan yüce hâkimiyeti.

Ezvâk-ı ruhanî: Ruhen, kalben alınan zevkler, lezzetler.

Evham: Vehimler, kuruntular.

İstintak: Konuşturma.

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan: Be-

yan ve ifadesi ile insanları, benzerini yapmaktan âciz bırakan Kur'ân-ı Kerim.

Saadet-i dâreyn: İki cihan mutluluğu, dünya ve âhiret saadeti.

Sadakte: "Doğru söyledin"

anlamında bir ifade.

Sikke-i i'câz: İnsanların benzerini yapmaktan âciz bıraktığını, mu'cize olduğunu gösteren damga, mühür.

Şübehât: Şüpheler.

Ükûl: Akıllar.

vermekle, vicdanları istişhad ederek “bârekâllah” dediren Kur’ân-ı Mu’cizü’l-Beyan’a hangi köşeden, hangi cihetten evham ve şübehâtın hırsızları girebilir!..¹

Evet Kur’ân-ı Mu’cizü’l-Beyan asırları, meşrepleri, meslekleri muhtelif olan enbiyanın, evliyanın, muvahhidinin kitaplarının sırr-ı icmâ-nı câmidir. Yani bütün o ehl-i kalb ve akıl, Kur’ân-ı Hakîm’in mücmel ahkâmını ve esâsâtını tasdik eder bir surette, o esâsâtı kitaplarında zikredip kabul etmişler. Demek onlar, Kur’ân şecere-i semâvîsinin kökleri hükmündedirler. Hem Kur’ân-ı Hakîm, vahye istinad ediyor ve vahiydir. Çünkü Kur’ân’ı nâzil eden Zât-ı Zülcelâl, mu’cizât-ı Ahmediye (aleyhissalâtü vesselâm) ile Kur’ân vahiy olduğunu gösterir, isbat eder. Ve nâzil olan Kur’ân dahi, üstündeki i’câz ile gösterir ki, Arş’tan geliyor. Ve münzel-i aleyh olan Resûl-i Ekrem’in (aleyhissalâtü vesselâm) bidâyet-i vahiydeki telâş² ve nüzul-u vahiy vaktindeki vaziyet-i bîhuş³ ve herkesten ziyâde Kur’ân’a karşı ihlâs ve hürmeti gösteriyor ki, vahiy olup ezelden geliyor, O’na misafir oluyor...

Hem o Kur’ân –bilbedâhe– mahz-ı hidayettir. Çünkü onun muhâlifî –bilmüşâhede– küfrün dalâletidir. Hem –bizzarure– Kur’ân, envâr-ı imaniyenin madenidir. Elbette envâr-ı imaniyenin aksi zulümâttir. Çok Sözler’de bunu kat’î olarak isbat etmişiz.

¹ Bkz.: Bakara Sûresi, 2/2; Yunus Sûresi, 10/37; Secde Sûresi, 32/2; Fussilet Sûresi, 41/42.

² Bkz.: Kiyâmet Sûresi, 75/16; Tâhâ Sûresi, 20/114.

³ Buharî, Bedü’l-vahy 2, Bedü’l-halk 6; Müslim, Fezâil 86-88.

Ahkâm: Hükümler.

Bârekâllah: “Allah mübârek etsin, bereketli kılın” anlamında bir dua cümlesi.

Bidâyet-i vahiy: Vahyin başlangıcı.

Bilbedâhe: Açıkça, besbelli.

Bilmüşâhede: Bizzat görerek.

Bizzarure: Zaruri, kesin olarak.

Dalâlet: Sapıtma, doğru yoldan çıkma.

Ehl-i kalb ve akıl: Temiz kalbli akıl sahipleri.

Enbiya: Peygamberler (a.s.).

Envâr-ı imaniye: İman nurları.

Esâsât: Esaslar, temeller.

Evliya: Allah dostları, iman

ve takvalarıyla kullukta örnek kişiler.

Ezel: Başlangıcı, öncesi olmama, zaman üstü.

İcâz: Mu’cizeli oluş (insanları benzerini yapmaktan âciz bırakan üslup).

İstinad etmek: Dayanmak.

İstîşhad etmek: Şâhit tutmak, şahit göstermek.

Küfür: İnançsızlık, inkâr.

Mahz-ı hidayet: Tamamen, bütünüyle hidayet.

Mu’cizât-ı Ahmediye: Peygamber Efendimiz’e (s.a.s.) ait mu’cizeler.

Muvahhidin: Cenâb-ı Hakk’ın birliğine inananlar.

Mücmel: Kısa, öz.

Münzel-i aleyh: Kendisine vahiy, kitap indirilen kimse.

Nâzil etmek: İndirmek.

Nüzul-u vahiy: Vahyin inişi, gelişi.

Sırr-ı icmâ: Bir meselenin özünde, aslında olan ittifak.

Şecere-i semâvî: Semâvî ağaç.

Vaziyet-i bîhuş: Kendinden geçmiş, çok şaşırılmışlık hâli.

Zât-ı Zülcelâl: Yüceler Yücesi Hz. Allah.

Zulümât: Karanlıklar.

Hem Kur'ân, –bilyakîn– hakâikin mecmaıdır. Hayâlât ve hurâfât, içine giremez. Teşkil ettiği hakikatli Âlem-i İslâmiyet, izhar ettiği esaslı şeriat ve gösterdiği âli kemâlâtın şehâdetiyle, âlem-i gayba ait olan bahislerinde dahi, âlem-i şehâdetteki bahisleri gibi ayn-ı hakâik olduğunu ve içinde hilâf bulunmadığını isbat eder...

Hem Kur'ân, –bilayân ve şüphesiz– saadet-i dâreyne isâl eder, beşeri ona sevk eder. Kimin şüphesi varsa, bir defa Kur'ân'ı okusun ve dinlesin, ne diyor...

Hem Kur'ân'ın verdiği meyveler hem mükemmeldir, hem hayattardır. Öyleyse, Kur'ân ağacının kökü hakikattedir, hayattardır. Çünkü meyvenin hayatı, ağacın hayatına delâlet eder. İşte, bak, her asırda ne kadar asfiya ve evliya gibi mükemmel ve kâmil zîhayat ve zînur meyveler vermiş...

Hem hadsiz müteferrik emârelerden neş'et eden bir hads ve kanaatle Kur'ân, hem ins, hem cin, hem meleğin makbulü ve mergûbudur ki, okunduğu vakit onlar, iştiyakla pervane gibi etrafına toplanıyorlar...

Hem Kur'ân vahiy olmakla beraber, delâil-i akliye ile teyid ve tahkim edilmiş. Evet, kâmil ukulânın ittifakı buna şahittir. Başta ulema-yı ilm-i kelâmın allâmeleri ve İbni Sina, İbni Rüşd* gibi felsefenin dâhileri, –müttefikan– esâsât-ı Kur'âniye'yi usûlleriyle, delilleriyle isbat etmişler.*

Hem Kur'ân, fıtrat-ı selîme cihetiyle musaddaktır. Eğer bir arıza ve bir maraz olmazsa her bir fıtrat-ı selîme onu tasdik eder. Çünkü itmînan-ı vicdan ve istirahat-i kalb, onun envârıyla olur. Demek fıtrat-ı selîme,

Âlem-i gayb: Beş duyu ile kavranamayan varlıkların, gerçeklerin, hâdiselerin âlemi.

Âlem-i şehâdet: Görünen âlem, duyu organları ile kavranılanları ihtiva eden âlem.

Âli: Yüce.

Allâme: Mâlûmatı çok geniş âlim.

Asfiya: İlim ve takvasıyla peygamberlerin gerçek vârisi kişiler.

Ayn-ı hakâik: Dosdoğru şeyler, doğruların ta kendisi.

Bilayân: Açıkça.

Bilyakîn: İyice, kesin olarak.

Delâil-i akliye: Akli deliller.

Delâlet etmek: İşaret etmek, göstermek.

Envâr: Nurlar.

Emâre: Alamet, belirti, işaret.

Esâsât-ı Kur'âniye: Kur'an-ı Kerim'in esasları, temel prensipleri.

Fıtrat-ı selime: Temiz, sağlam yaratılış, tabiat.

Hads: Sezgi.

Hakâik: Hakikatler.

Hayâlât: Hayaller.

Hilâf: Terslik, zıtlık.

Hurâfât: Hurâfeler.

İtmînan-ı vicdan: Vicdanın tatmin olması.

İsâl etmek: Ulaştırmak.

İstirahat-i kalb: Kalb huzuru, rahatı.

İzhar etmek: Göstermek.

Kâmil: Olgun, mükemmel.

Kemâlât: İyilikler, faziletler,

erdemler.

Maraz: Hastalık.

Mecma: Toplanma yeri.

Mergûb: Rağbet gören, cazip.

Musaddak: Tasdik edilen, kabul edilen.

Müteferrik: Çeşitli, farklı.

Müttefikan: İttifak ederek, oy birliğiyle.

Neş'et etmek: Meydana gelmek.

Tahkim etmek: Sağlaştırmak, güçlendirmek.

Ükalâ: Akıllı insanlar.

Ülema-yı ilm-i kelâm: İslâm'ın inanca ait meselelerini inceleyen ilim adamları.

Zihayat: Canlı.

Zînur: Nurlu, pırl pırl.

vicdanın itmînanı şehâdetiyle onu tasdik ediyor. Evet fıtrat, lisan-ı hâliyle Kur'ân'a der: "Fıtratımızın kemâli sensiz olamaz." Şu hakikati çok yerlerde isbat etmişiz.

Hem Kur'ân, bilmüşâhede ve bilbedâhe, ebedî ve dâimî bir mu'cize-dir. Her vakit i'câzını gösterir. Sâir mu'cizât gibi sönmez, vakti bitmez, ebedîdir.

Hem Kur'ân'ın mertebe-i irşadında öyle bir genişlik var ki, birtek dersinde Hazreti Cebrail (aleyhisselâm), bir tıfl-ı neveside ile omuz omuza o dersi dinler, hisselerini alırlar. Ve İbni Sina gibi en dâhi feylesof, en âmî bir ehl-i kıraatle diz dize aynı dersi okurlar, derslerini alırlar. Hatta bazen olur ki o âmî adam, kuvvet ve safvet-i iman cihetiyle, İbni Sina'dan daha ziyâde istifade eder.

Hem Kur'ân'ın içinde öyle bir göz var ki, bütün kâinatı görür, ihta eder ve bir kitabın sayfaları gibi kâinatı göz önünde tutar, tabakâtını ve âlemlerini beyan eder. Bir saatin sanatkârı nasıl saatini çevirir, açar, gösterir, tarif eder; Kur'ân dahi, elinde kâinatı tutmuş, öyle yapıyor. İşte şöyle bir Kur'ân-ı Azîmüşşan'dır ki, اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ¹ der, vahdâniyeti ilân eder.

اللَّهُمَّ اجْعَلِ الْقُرْآنَ لَنَا فِي الدُّنْيَا قَرِينًا وَفِي الْقَبْرِ مُونِسًا وَفِي الْقِيَامَةِ شَفِيعًا وَعَلَى الصِّرَاطِ نُورًا وَمِنَ النَّارِ سِتْرًا وَحِجَابًا وَفِي الْجَنَّةِ رَفِيقًا وَإِلَى الْخَيْرَاتِ كُلِّهَا دَلِيلًا وَإِمَامًا.

اللَّهُمَّ نَوِّرْ قُلُوبَنَا وَقَبُورَنَا بِنُورِ الْإِيمَانِ وَالْقُرْآنِ وَنَوِّرْ بُرْهَانَ الْقُرْآنِ بِحَقِّ وَبِحُرْمَةِ مَنْ أَنْزَلَ عَلَيْهِ الْقُرْآنَ، عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ مِنَ الرَّحْمَنِ الْحَنَّانِ. آمِينَ.²

¹ "O hâlde şu gerçeği hiç unutma ki: Allah'tan başka ilâh yoktur." (Muhammed Süresi, 47/19).

² "Allah'ım! Kur'ân'ı bizim için dünyada yoldaş, kabirde candaş, kıyâmette şefaataçı, Sırat köprüsünde nur, cehennem ateşine karşı örtü ve perde, cennette arkadaşı ve bütün hayırlı işlere götüren rehber ve önder eyle.

Allah'ım! Kalblerimizi ve kabirlerimizi iman ve Kur'ân nuruyla nurlandır. Kendisine Kur'ân indirilen Zât hürmeti ve hakkı için, Kur'ân'ın doğruluğunu ve hakkaniyetini ayan beyan herkese göster. O'na ve âline Rahmân ve Hannân olan Allah'tan salât ve selâm olsun. Âmin."

Âmî: Halktan, sıradan, herhangi biri.

Bilbedâhe: Açıkça, besbelli.

Bilmüşâhede: Bizzat görerek.

Ehl-i kıraat: Okuma bilen kimse.

Fıtrat: Tabiat, yaratılış.

Kemâl: Yetişme, olgunlaşma, mükemmelleşme.

Lisan-ı hâl: Hâl dili, davranışlarının ifade ettiği anlam.

Mertebe-i irşad: Gerçekleri, doğrulan gösterme derecesi,

konumu.

Safvet-i iman: İman berraklığı, duruluğu.

Tıfl-ı neveside: Yeni yeni yetişen çocuk, çok genç.

Vahdâniyet: Allah'ın birliği.

On Dokuzuncu Nükteî İşaret

Sâbık işaretlerde, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) Cenâb-ı Hakk'ın resûlü olduğu gayet kat'î ve şüphesiz bir surette isbat edildi. İşte, risaleti binler delâil-i kat'îye ile sabit olan Muhammed Arabî (*aleyhissalâtü vesselâm*), vahdâniyet-i ilâhiyenin ve saadet-i ebediyenin en parlak bir delili ve en kat'î bir burhanıdır. Biz şu İşaret'te, o muşırık, parlak delile ve nâlık-ı sâdık burhana, hülâsatü'l-hülâsa bir icmâl ile küçük bir tarif yapacağız. Çünkü, madem o delildir ve neticesi mârifet-i ilâhiyedir; elbette delili tanımak ve vech-i delâletini bilmek lâzımdır. Öyleyse, biz de gayet muhtasar bir hülâsa ile vech-i delâletini ve sıhhatini beyan edeceğiz, şöyle ki:

Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), şu kâinatın mevcudâtı gibi, Hâlık-ı kâinat'ın vücûduna ve vahdetine kendi Zât'ı delâlet ettiği gibi, o kendi delâlet-i zâtîyesini, bütün mevcudâtın delâletiyle beraber, lisaniyla ilân etmiştir. Madem delildir, biz o delilin hüccet ve istikâmetine ve sıdk ve hakkaniyetine on beş esasta işaret ederiz:

Birinci Esas: Hem zâtıyla, hem lisaniyla, hem delâlet-i hâliyle, hem kâiliyle, kâinatın Sâni'ine delâlet eden şu delil, hem hakikat-i kâinatça musaddak, hem sâdıktır. Çünkü bütün mevcudâtın vahdâniyete delâletleri, elbette vahdâniyeti söyleyen zâtı tasdik hükmündedir. *Demek söylediği dâvâ da umum kâinatça musaddaktır.*

Hem beyan ettiği kemâl-i mutlak olan vahdâniyet-i ilâhiye ve hayr-ı mutlak olan saadet-i ebediye, bütün hakâik-i âlemin hüsün ve kemâline muvafık ve

Burhan: Delil.

Delâil-i kat'îye: Kesin deliller.

Delâlet etmek: İşaret etmek, göstermek.

Delâlet-i hâl: Durumun göstermesi, işareti.

Delâlet-i zâtîye: Kendisine ait özellikler ile işaret etme, gösterme.

Hakâik-i âlem: Âlemde var olan gerçekler.

Hakikat-i kâinat: Kâinat gerçeği.

Hakkaniyet: Haklılık.

Hâlık-ı kâinat: Kâinatın Yaratıcısı.

Hayr-ı mutlak: Sırf hayır.

Hüccet: Delil.

Hülâsatü'l-hülâsa: Özün özü.

Hüsün: Güzellik.

İcmâl: Özet, kısaca anlatım.

Kâl: Söz, sözlü ifade.

Kemâl: Güzellik, mükemmellik, yücelik.

Kemâl-i mutlak: Mutlak mükemmellik.

Mârifet-i ilâhiye: Allah'ı sıfat, isim ve fiilleriyle tanımak, bilmek. Kalb ve vicdan kültürü.

Muhtasar: Kısa, özet.

Musaddak: Tasdik edilen, kabul edilen.

Muşırık: Parlak, parlayan.

Muvafık: Uygun, yerinde.

Nâlık-ı sâdık: Doğru, konuşmalarına güvenilen kimse.

Risalet: Peygamberlik, elçilik.

Saadet-i ebediye: Ebedi, sonsuz mutluluk, cennet hayatı.

Sâbık: Geçen.

Sâni': Yapan, sanatkâr.

Sıdk: Doğruluk, dürüstlük.

Sıhhat: Doğruluk, gerçeklik.

Vahdâniyet-i ilâhiye: Allah'ın birliği.

Vahdet: Birlik, bir olma.

Vech-i delâlet: İşaret etme, gösterme yönü.

Vücûd: Varlık, var olma.

mutabık olduğundan; O, dâvâsında elbette sâdiktır. *Demek Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm), vahdâniyet-i ilâhiyeye ve saadet-i ebediyeye bir burhan-ı nâtık-ı sâdik ve musaddaktır.*

İkinci Esas: Hem o delil-i sâdik ve musaddak, madem umum enbiyanın fevkinde binler mu'cizât.. ve neshedilmeyen bir şeriat.. ve umum cin ve inse şâmil bir davet sahibi olduğundan, elbette umum enbiyanın reisidir. Öyleyse, umum enbiyanın mu'cizâtlarının sırrını ve ittifaklarını câmidir. *Demek, bütün enbiyanın kuvvet-i icmâi ve mu'cizâtlarının şehâdeti, onun sıdk ve hakkaniyetine bir nokta-yı istinad teşkil eder.*

Hem onun terbiyesi ve irşadı ve nur-u şeriatıyla kemâl bulan bütün evliya ve asfiyanın sultanı ve üstadıdır. Öyleyse, onların sırr-ı kerametlerini ve icmâ-kârâne tasdiklerini ve tahkiklerinin kuvvetini câmidir. Çünkü onlar, üstadlarının açtığı ve kapıyı açık bıraktığı yolda gitmişler, hakikati bulmuşlar. Öyleyse, *onların bütün kerametleri ve tahkikatları ve icmâları, o mukaddes üstadlarının sıdk ve hakkaniyeti için bir nokta-yı istinad temin eder.*

Hem o burhan-ı vahdâniyet, sâbık işaretlerde görüldüğü gibi, o kadar kat'î, yakînî ve bâhir mu'cizeleri ve harika irhâsâtları ve şüphesiz delâil-i nübüvveti var ve o Zât'ı öyle bir tasdik ediyor ki, kâinat toplansa onların tasdikini ibtal edemez.

Üçüncü Esas: Hem o mu'cizât-ı bâhire sahibi olan vahdâniyet dellâli ve saadet-i ebediye müjdecisi, kendi zât-ı mübarekinde öyle ahlâk-ı âliye ve vazife-i risaletinde öyle secâyâ-yı sâmiye ve tebliğ ettiği şeriat ve dininde

Ahlâk-ı âliye: Yüce ahlâk.

Asfiya: İlim ve takvasıyla peygamberlerin gerçek vârisi kişiler.

Bâhir: Besbelli, apaçık.

Burhan-ı nâtık-ı sâdik: Doğru konuşan, güvenilir delil.

Burhan-ı vahdâniyet: Cenâb-ı Hakk'ın birliğini gösteren delil.

Câmî: Şümüllü, kapsamlı.

Delâil-i nübüvvet: Peygamberlik delilleri.

Enbiya: Peygamberler.

Fevk: Üst.

İcmâkârâne: Bir meselede aynı noktada birleşir tarzda.

İns: İnsan, beşer.

İrhâsât: Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) peygamberliğinden önce

meydana gelen, O'nun gelişini müjdeleyen harika hâller, olaylar.

İrşad: Doğruyu gösterme, rehberlik etme.

Kemâl bulmak: Olgunlaşmak, mükemmelleşmek.

Kuvvet-i icmâ: Bir meselede aynı noktada bir araya gelerek oluşan kuvvet.

Mu'cizât: Mu'cizeler.

Mu'cizât-ı bâhire: Apaçık mu'cizeler.

Mutabık: Uygun.

Neshetmek: Bir şeriatin hükmünü daha sonra gönderilen bir peygamberin getirdiği şeriatle değiştirmek.

Nokta-yı istinad: Dayanak noktası.

Nur-u şeriat: Dinî hükümlerden yayılan nur, parlaklık.

Secâyâ-yı sâmiye: Yüce seciyeler, huylar.

Sırr-ı keramet: İlahî ikrama mazhar olma sırrı.

Şeriat: Dinî hüküm ve kurallar.

Tahkik: Doğruyu araştırma, açığa çıkarma.

Vahdâniyet dellâl: Cenâb-ı Hakk'ın birliğini delilleriyle ilan eden, haykıran tellâl.

Vazife-i risalet: Peygamberlik vazifesi.

Yakînî: Şüphesiz, kesin bir bilgi niteliği olan.

öyle hasâil-i gâliye vardır ki, en şedit düşman dahi onu tasdik ediyor, inkârı mecal bulamıyor. Madem zâtında ve vazifesinde ve dininde en yüksek ve güzel ahlâkları ve en ulvî ve mükemmel seciyeleri ve en kıymettar ve makbul hasletleri bulunuyor. *Elbette O Zât, mevcudâtındaki kemâlâtın ve ahlâk-ı âliyenin misali ve mümessili ve timsali ve üstadıdır. Öyleyse, zâtında ve vazifesinde ve dininde şu kemâlât ise, hakkaniyetine ve sıdkına o kadar kuvvetli bir nokta-yı istinaddir ki, hiçbir cihette sarsılmaz.*

Dördüncü Esas: Hem maden-i kemâlât ve muallim-i ahlâk-ı âliye olan o dellâl-ı vahdâniyet ve saadet, kendi kendine söylemiyor, belki söylettiriliyor.¹ Evet, Hâlık-ı kâinat tarafından söylettiriliyor. Üstad-ı Ezeli'sinden ders alır, sonra ders verir. Çünkü sâbık işaretlerde kısmen beyan edilen binler delâil-i nübüvvetle Hâlık-ı kâinat, bütün mu'cizâtı onun elinde halketmekle gösterdi ki:

O, O'nun hesabına konuşuyor, O'nun kelâmını tebliğ ediyor. Hem O'na gelen Kur'ân ise, içinde-dışında kırk vech-i i'câz ile gösterir ki; O, Cenâb-ı Hakk'ın tercümanıdır.

Hem o kendi zâtında bütün ihlâsıyla ve takvasıyla ve ciddiyetiyle ve emanetiyle ve sâir bütün ahvâl ve etvârıyla gösterir ki, O kendi nâmına, kendi fikriyle demiyor, belki Hâlık'ı nâmına konuşuyor.

Hem O'nu dinleyen bütün ehl-i hakikat, keşif ve tahkikle tasdik etmişler ve ilmelyakîn iman etmişler ki; O, kendi kendine konuşmuyor; belki Hâlık-ı kâinat O'nu konuşturuyor, ders veriyor, O'nunla ders veriyor. Öyle ise, onun sıdk ve hakkaniyeti, bu dört gayet kuvvetli esasların icmâna istinad eder.

¹ Bkz.: En'âm Sûresi, 6/50; A'râf Sûresi, 7/203; Yunus Sûresi, 10/15; Kehf Sûresi, 18/110; Necm Sûresi, 53/3-4...

Dellâl-ı vahdâniyet ve saadet: Cenâb-ı Hakk'ın varlığına, birliğine imanı ve bunun neticesinde ulaşılabilecek huzuru, saadeti anlatan, gösteren Efendimiz (s.a.s.).
Ehl-i hakikat, keşif ve tahkik: Daima hak ve hakikat peşinde olup, Allah'ın izni ölçüsünde zaman zaman eşyanın perde arkasına, gaybî âlemlere ait keşiflerde bulunabilen, meselelerini derinlemesine araştıran büyük İslâm âlimleri.
Emanet: Emin olma, güvenilirlik.

Etvâr: Tavırlar, davranışlar.
Hâlık: Yaradan, Hz. Allah.
Hâlık-ı kâinat: Kâinatın Yaratıcısı.
Hasâil-i gâliye: Değerli, tabii özellikler, hasletler.
İlmelyakîn: Okuyup öğrenerek, delillere dayanarak elde edilen bilgi.
İstinad etmek: Dayanmak.
Kemâlât: Güzellikler, erdemler.
Maden-i kemâlât: Bütün güzelliklerin, faziletlerin kaynağı.
Muallim-i ahlâk-ı âliye: Ahlâkın

en güzelini öğreten, örnek olan rehber.
Mümessil: Temsilci.
Şedit: Şiddetli.
Timsal: Örnek, nümüne.
Ulvî: Yüce.
Üstad-ı Ezeli: Zamanla mukayyet olmayan üstad, rehber; ebedî üstad.
Vech-i i'câz: Mu'cize yönü.
Seciye: Karakter, huy, tabiat.

Beşinci Esas: Hem o tercüman-ı kelâm-ı ezeli; ervahları görüyor, melâikelerle sohbet ediyor, cin ve insi de irşad ediyor. Değil ins ve cin âlemi, belki âlem-i ervah ve âlem-i melâike fevkinde ders alıyor ve mâverâsında münasebeti var ve ittılâi vardır. Sâbık mu'cizâtı ve tevâtürle kat'î mâcerâ-yı hayatı, şu hakikati isbat etmiştir. Öyleyse, kâhinler ve sâir gaipen haber verenler gibi onun haberlerine değil cin, değil ervah, değil melâike, belki Cibril'den başka melâike-i mukarrabîn dahi karışmıyor. Hatta, ekser evkâta onun arkadaşı olan Hazreti Cebrail'i dahi bazı geri bırakıyor.¹

Altıncı Esas: Hem o melek, cin ve beşerin seyyidi olan Zât, şu kâinat ağacının en münevver ve mükemmel meyvesi.. ve rahmet-i ilâhiyenin tim-sali.. ve muhabbet-i rabbâniyenin misali.. ve Hakk'ın en münevver burhanı.. ve hakikatin en parlak sirâcı..² ve tılsım-ı kâinatın miftahı.. ve muammâ-yı hilkatın keşşâfı.. ve hikmet-i âlemin şârihi.. ve saltanat-ı ilâhiyenin dellâli.. ve mehâsin-i sanat-ı rabbâniyenin vassâfı.. ve câmiyet-i istidat cihetiyle O Zât, mevcudâtta ki kemâlâtın en mükemmel enmüzedir. Öyleyse, O Zât'ın şu evsafı ve şahsiyet-i mâneviyesi işaret eder, belki gösterir ki:

O Zât, kâinatın ille-i gâiyesidir. Yani, "O Zât'a şu kâinatın Hâlık'ı bakmış, kâinatı halketmiştir. Eğer onu icad etmeseydi, kâinatı dahi icad etmezdi" denilebilir.³ Evet, cin ve inse getirdiği hakâik-i Kur'âniye ve

¹ Kadı İyâz, Şifâ 1/204; Kurtubî, *el-Câmî li ahkâmî'l-Kur'an* 17/98; İbni Hacer, *Fethu'l-bâri* 13/484.

² Bkz.: Ahzâb Süresi, 33/45-46.

³ Bkz.: Taberânî, *el-Mu'cemü'l-ıvsat*, 6/314; Taberânî, *el-Mu'cemü's-sağır*, 2/182; Hâkim, *Müstedrek*, 2/672.

Burhan: Delil.

Câmiyet-i istidât: Kabiliyet genişliği, zenginliği

Dellâl: Bir şeyi delilleriyle gösteren, ilan eden, tellâl.

Enmüzec: Numüne, örnek.

Ervah: Ruhlar.

Evkât: Vakitler.

Hakâik-i Kur'âniye: Kur'an hakikatleri.

Halketmek: Yaratmak.

Hikmet-i âlem: Âlemde bütün oluşumların hikmeti, gâyesi.

İttılâ: Öğrenme, haberdar olma.

İlle-i gâiye: Asıl sebep, asıl maksat.

İns: İnsan, beşer.

Kemâlât: Güzellikler, faziletler,

mükemmellikler.

Keşşâf: Keşfeden, ortaya çıkaran.

Mâcerâ-yı hayat: Hayatın akışı, seyri.

Mâverâ: Bir şeyin ötesi, arkası.

Mehâsin-i sanat-ı rabbâniye: İlahi sanat güzellikleri.

Melâike: Melekler.

Melâike-i mukarrabîn: Büyük melekler.

Miftah: Anahtar.

Muammâ-yı hilkat: Yaratılış bilmececi.

Münevver: Nurlu, pırıl pırıl.

Saltanat-ı ilâhiye: Cenâb-ı Hakk'ın her şeyi kuşatan hâkimi-yeti, yüceliği.

Seyyid: Efendi.

Sirâc: Lâmba, fener.

Şahsiyet-i mâneviye: Tüzel, hükmi kişilik.

Şârih: Şerh eden, açıklayan.

Tercüman-ı kelâm-ı ezeli: Cenâb-ı Hakk'ın zamanları aşan yüce kelâmının (Kur'an-ı Kerim) tercümanı.

Tevâtür: Yalanda ittifak etmeleri aklın mümkün olmayan birçok kişinin naklettiği kesin haber, bilgi.

Tılsım-ı kâinat: Kâinatın şifresi, sırrı.

Vassâf: Vasf eden, niteliklerini anlatan.

envâr-ı imaniye ve zâtında görünen ahlâk-ı âliye ve kemâlât-ı sâmiye, şu hakikate şahid-i kâtî'dir.

Yedinci Esas: Hem o burhan-ı hak ve sirâc-ı hakikat, öyle bir din ve şeriat göstermiştir ki, iki cihanın saadetini temin edecek desâtiri câmîdir. Ve câmî olmakla beraber, kâinatın hakâikini ve vezâifini ve Hâlîk-ı kâinat'ın esmâsını ve sıfâtını, kemâl-i hakkaniyetle beyan etmiştir. İşte o İslâmiyet ve şeriat, öyle bir tarzda muhit ve mükemmeldir ve öyle bir surette kâinatı kendiyile beraber tarif eder ki, onun mahiyetine dikkat eden elbette anlar ki; o din, bu güzel kâinatı yapan Zât'ın, o kâinatı kendiyile beraber tarif edecek bir beyannâme-sidir ve bir tarifesidir. Nasıl ki bir sarayın ustası, o saraya münasip bir tarife yapar, kendini vasıflarıyla göstermek için bir tarife kaleme alır.

Öyle de din ve şeriat-ı Muhammediye'de (aleyhissalâtü vesselâm) öyle bir ihata, bir ulviyet, bir hakkaniyet görünüyor ki, kâinatı halk ve tedbir edenin kaleminden çıktığını gösterir. Ve o kâinatı güzelce tanzim eden kim ise, şu dini güzelce tanzim eden yine O'dur. Evet, o nizam-ı ekmel, elbette bu nazm-ı ecmeli ister.

Sekizinci Esas: İşte mezkûr sıfatlarla muttasıf ve her cihet ile sarsılmaz, kuvvetli istinad noktalarına dayanan Muhammed Arabî (aleyhissalâtü vesselâm), âlem-i şehâdete müteveccih olarak âlem-i gayb nâmına, cin ve insin başları üzerine ilân ederek istikbalde, gelecek asırlar arkasında duran akvâma ve milletlere hitap edip öyle bir nidâ eder ki; umum cin ve inse, umum yerlere, umum asırlara işittiriyor. Evet, işittiriyor...

Dokuzuncu Esas: Hem öyle yüksek, kuvvetli hitap ediyor ki, bütün asırlar onu dinler. Evet, aksisedâsını her bir asır işittiriyor.

Onuncu Esas: Hem O Zât'ın gidişatında görünüyor ki; görüyor, öyle

Aksisedâ: Yankı.

Akvâm: Kavimler, milletler.

Âlem-i gayb: Görünmeyen âlem, duyu organları ile kavranılamayanları ihtiva eden âlem.

Âlem-i şehâdet: Görünen âlem, duyu organları ile kavranılanları ihtiva eden âlem.

Burhan-ı hak: Hakkın delili.

Câmî: Kapsamlı, şümüllü.

Desâtir: Düsturlar, prensipler.

Envâr-ı imaniye: İmana ait nurlar.

Esmâ: İsimler.

Hakâik: Hakikatler.

İstinad: Dayanma, dayanak.

Kemâlât-ı sâmiye: Yüce faziletler, güzelliğler.

Kemâl-i hakkaniyet: Tam bir doğruluk, dürüstlük.

Mezkûr: Zikredilen, adı geçen.

Muhit: Şümüllü, kapsamlı.

Muttasıf: Vasıflı, nitelikli.

Müteveccih: Yönelmiş, yönelik.

Nazm-ı ekmel: En güzel şekilde tertip etme, düzenleme.

Nizam-ı ekmel: Pek mükemmel nizam, düzen.

Sirâc-ı hakikat: Hakikatin ışığı, lâmbası.

Şahid-i kâtî: Kesin şahit.

Şeriat-ı Muhammediye: Hz. Peygamber Efendimiz (s.a.s.) vâsıtasıyla insanlara bildirilen dinî hüküm ve kurallar.

Tedbir: İdare etme, yönetme.

Ulviyet: Yücelik.

Vezâif: Vazifeler.

haber veriyor. Çünkü en tehlikeli vakitlerde, kemâl-i metânetle, tereddütsüz, telâşsız söylüyor. Bazen olur, tek başıyla dünyaya meydan okuyor.¹

On Birinci Esas: Hem bütün kuvvetiyle, öyle kuvvetli davet edip çağırır ki; yarı yeri ve nev-i beşerin beşte birini, sesine karşı “Lebbeyk” dedirtti, ²وَأَطَعْنَا سَمِعْنَا سَمِعْنَا söylettirdi.

On İkinci Esas: Hem öyle bir ciddiyetle davet ve öyle esaslı bir surette terbiye eder ki, düsturlarını asırların cephesinde ve aktârin taşlarında nakşediyor ve dehirlerin yüzlerinde pâyidar ediyor.

On Üçüncü Esas: Hem tebliğ ettiği ahkâmın sağlamlığına öyle bir vüsur ve güvenmekle söylüyor ve davet ediyor ki, dünya toplansa onu bir hükmünden geri çevirip pişman edemez. Buna şahit, bütün tarih-i hayatı ve siyer-i seniyyesidir.

On Dördüncü Esas: Hem öyle bir itmînan ile, bir itimat ile davet eder, tebliğ eder ki; kimseden minnet almaz, hiçbir müşkülâta karşı telâş etmez. Tereddütsüz, kemâl-i samimiyetle ve safvetle ve herkesten evvel kendisi amel edip kabul ederek, getirdiği ahkâmı ilân eder. Buna şahit ise herkesçe, dost ve düşmanca mâlûm olan meşhur zühdü ve istiğnâsı ve dünyanın fânî müzeyyenâtına adem-i tenezzülüdür.

On Beşinci Esas: Hem getirdiği dine herkesten ziyâde itaati ve Hâlık'ına karşı herkesten ziyâde ubûdiyeti ve menhiyâta karşı herkesten ziyâde takvası kat'iyen gösterir ki; O, Sultan-ı Ezel ve Ebed'in mübelliğidir, elçisidir ve O, Mâbud-u bilhakk'ın en hâlis abdidir ve Kelâm-ı Ezelî'nin tercümanıdır.

¹ Bkz.: Buharî, *Hibe* 33, *Cihâd* 24, 46, 50, 82, 116, 117, 165, *Edeb* 39, 116; Müslim, *Fezâil* 48-49.

² “İştittik ve itaat ettik ...” (Bakara Sûresi, 2/285).

Abd: Kul.

Adem-i tenezzül: Tenezzül etmeme.

Ahkâm: Hükümler.

Aktâr: Etraf, dört bir yan.

Dehir: Çağ, devir.

Hâlık: Yaradan, Hz. Allah.

İstiğnâ: İstememe, tenezzül etmeme, tok gözlülük.

İtmînan: Kararlılık, iç huzuru.

Kelâm-ı Ezelî: Cenâb-ı Hakk'ın zamanları aşan yüce kelâmı, Kur'ân-ı Kerim.

Kemâl-i metânet: Tam bir dayanıklılık, sebat.

Kemâl-i samimiyet ve safvet: Mükemmel bir samimiyet ve saflik, beraklık.

Lebbeyk: Emredilene yerine getirme arzusunu belirten “buyurun, efendim” anlamında bir ifade.

Mâbud-u bilhak: İbadete layık tek ve yektâ Zât.

Menhiyât: Yasaklar, haramlar.

Mübelliğ: Haber veren, bildiren.

Müzeyyenât: Zinetler, süslü şeyler.

Nev-i beşer: İnsanlık.

Pâyidar etmek: Kalıcı, sabit kılmak.

Siyer-i seniyye: Hz. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) yüce hayatını, üstün vasıflarını konu edinen ilim dalı.

Sultan-ı Ezel ve Ebed: Başlangıcı, öncesi ve sonu olmayan Sultan, Cenâb-ı Hakk.

Takva: Dinin emir ve yasaklarına sıkı sıkıya bağlı olma.

Übûdiyet: Kulluk.

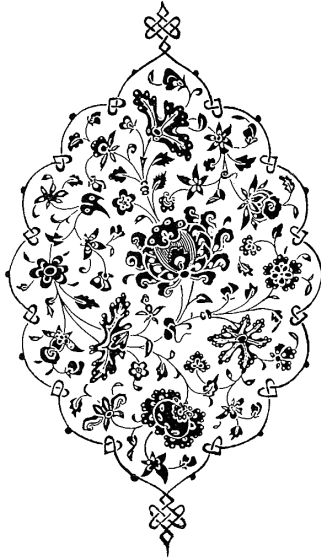
Vüsur: Güvenme, emin olma.

Zühd: Nefsî, dünyevi arzu ve heveslere rağbet etmeme.

Şu on beş adet esasların neticesi şudur ki; *mezkûr evsafıla muttasıf şu Zât, bütün kuvvetiyle bütün hayatında mükerreren ve mütemâdiyen* *إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ¹ der, vahdâniyeti ilân eder.*

اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَيْهِ وَعَلَىٰ آلِهِ عَدَدَ حَسَنَاتِ أُمَّتِهِ.²
 سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ.³

* * *

¹ “O halde şu gerçeği hiç unutmı ki: Allah’tan başka ilâh yoktur.” (Muhammed Sûresi, 47/19).

² “Allah’ım! O’na ve O’nun Ehl-i Beyt’ine ümmetinin iyilikleri adedince salât ve selâm eyle.”

³ “Sübhansın ya Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin.” (Bakara Sûresi, 2/32).

Mükerreren: Tekrar tekrar, devamlı.

Mütemâdiyen: Devamlı, sürekli olarak.

Vahdâniyet: Cenâb-ı Hakk’ın birliği.

Bir İkrâm-ı İllâhî ve Bir Eser-i İnâyet-i Rabbâniye

وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ¹ mazzmûnuna mâsadak olmak emeliyle deriz:

Şu risalenin te'lifinde Cenâb-ı Hakk'ın bir eser-i inâyetini ve rahmetini zikredeceğim. Tâ, şu risaleyi okuyanlar ehemmiyetle baksınlar.

İşte şu risalenin te'lifi, hiç kalbimde yoktu. Çünkü risalet-i Ahmediye'ye (*aleyhissalâtü vesselâm*) dair Otuz Birinci ve On Dokuzuncu Sözler yazılmıştı. Birden bire, şu risaleyi yazmak için mücbir bir hatıra kalbe geldi.

Hem kuvve-i hâfızam, musibetler neticesi olarak sönmüştü. Hem meşrebimde, yazdığım eserlerde nakil suretiyle, “kâle-kıyle” suretiyle gitmemiştim. Hem yanımda kütüb-ü hadisiye ve siyer kitapları yoktur. Bununla beraber, “Tevekkeltü alallah” diyerek başladım. Öyle bir muvaffakiyet oldu ki, Eski Said'in kuvve-i hâfızasından ziyâde hâfızam yardım etti. Her iki üç saatte, süratle otuz kırk sayfa yazıldı. Birtek saatte on beş sayfa yazılıyordu. Ekser Buharî, Müslim, Beyhakî, Tirmizî, Şifâ-yı Şerif, Ebû Nuaym, Taberî gibi kitaplardan naklediliyor. Hâlbuki bu nakilde hata olsa –hadis olduğu için– günah olması lâzım geldiğinden, kalbim titriyordu. Fakat anlaşıldı ki, inâyet var ve şu risaleye ihtiyaç var. İnşallah sahih bir surette yazılmıştır. Şayet bazı elfâz-ı hadisiyede veya râvilerin isminde bir yanlış bulunsa, tashih edilerek müsamaha ile bakmalarını ihvanlarımdan rica ediyorum.

Said Nursî

Evet, biz müsveddeyi yazıyorduk. Üstadımız da söylüyordu. Yanında hiç kitap yoktu, hiç müracaat da etmiyordu; birden bire, gayet süratli söylüyordu, biz de yazıyorduk. İki üç saatte otuz-kırk, daha fazla sayfa yazıyorduk. Bizim de kanaatimiz geldi ki bu muvaffakiyet, mu'cizât-ı nebeviyenin bir kerametidir.

Dâimî Hizmetkârı Abdullah Çavuş*	Hizmetkârı ve müs- vedde kâtibi Süleyman Sâmî	Müsvedde kâtibi, âhret kardeşi Hâfız Hâlid*	Müsvedde ve tebyiz kâtibi Hâfız Tevfik*
---	--	--	--

¹ “Ve Rabbinin nimetini anlat da anlat.” (Duhâ Sûresi, 93/11).

“Kâle-kıyle” suretiyle gitmek: Başkalarının söz ve görüşlerini aktararak izah etmek, rivayet yolunu benimsemek.
Elfâz-ı hadisiye: Hadis metinlerinde geçen kelimeler.
Eser-i inâyet-i rabbâniye: Cenâb-ı Hakk'ın yardımının eseri, izi.
İhvan: Kardeşler.
İnâyet: Yardım, destek.

Kuvve-i hâfıza: Hâfıza kuvveti.
Kütüb-ü hadisiye: Hadisle ilgili kitaplar.
Mâsadak olmak: İfade edilen hükme uygun, lâyıf olmak
Mazzmûn: Mana, mefhum.
Meşreb: Yol, tarz.
Mu'cizât-ı nebeviye: Peygamber Efendimiz'e (s.a.s.) ait mu'cizeler.

Mücbir: Zorlayan, zorlayıcı.
Râvi: Rivayet eden, nakleden.
Risalet-i Ahmediye: Hz. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) elçiliği.
Sahih: Doğru.
Tashih: Yanlış giderme, düzeltme.
Tevekkeltü alallah: “Allah'a dayandım.”

Mu'cizât-ı Ahmediye'nin Birinci Zeyli

On Dokuzuncu Söz, Risalet-i Ahmediye'ye (*aleyhissalâtü vesselâm*) ve zeyli, şakk-ı kamer mu'cizesine dair olduğundan makam münâsebetiyle buraya alınmıştır.

“On Dört Reşahât”ı tazammun eden On Dördüncü Lem'anın

Birinci Reşhası

Rabbimizi bize tarif eden üç büyük, küllî muarrif var:

Birisi şu *kitab-ı kâinattır* ki, bir nebze şehâdetini on üç Lem'a ile Arabî Nur Risalesi'nden On Üçüncü Ders'ten işittik.

Birisi şu kitab-ı kebîrin âyet-i kübrâsı olan *Hâtemü'l-Enbiya'dır* (*aleyhissalâtü vesselâm*).

Birisi de *Kur'ân-ı Azîmüşşan'dır*.

Şimdi, şu ikinci burhan-ı nâtik olan *Hâtemü'l-Enbiya'yı* (*aleyhissalâtü vesselâm*) tanımalıyız, dinlemeliyiz. Evet, o burhanın şahs-ı mânevîsine bak:

Sath-ı arz bir mescid, Mekke bir mihrap, Medine bir minber... O burhan-ı bâhir olan Peygamberimiz (aleyhissalâtü vesselâm) bütün ehl-i imana imam, bütün insanlara hatip, bütün enbiyaya reis, bütün evliyaya sey-yid, bütün enbiya ve evliyadan mürekkep bir halka-yı zikrin serzâkiri...

Âyet-i kübrâ: En büyük delil, âyet.

Burhan-ı bâhir: Açık, parlak delil.

Burhan-ı nâtik: Akleden, konuşan delil.

Ehl-i iman: İman sahipleri, müminler.

Enbiya: Peygamberler.

Evliya: Allah dostları, kullukta örnek kişiler

Evsaf-ı Muhammediye: Efendimiz'in (s.a.s.) vasıfları, özellikleri

Halka-yı zikir: Zikir halkası.

Hâtemü'l-Enbiya: Son peygamber, peygamber mesleğine vuru-lan son mühür.

Kitab-ı kâinat: Kâinat kitabı. Bilgi verme bakımından kitap gibi olan kâinât.

Kitab-ı kebîr: Büyük kitap.

Küllî muarrif: Evrensel rehber.

Mürekkep: Bir araya gelmiş, oluşmuş.

Reşha / reşahât: Damla / dam-lalar. Bir nehrin ana kaynağın-dan çıkan duru, berrak ilk sızıntı.

Risalet-i Ahmediye: Efendimiz'in (s.a.s.) Peygamberliği, elçiliği

Sath-ı arz: Yeryüzü.

Serzâkir: Zikir edenlerin başı, zikri idare eden kişi.

Seyyid: Efendi, rehber, ileri gelen.

Şahs-ı mânevî: Hükmî şahsiyet.

Şakk-ı kamer: Ayın ikiye yarıl-ması.

Tazammun etmek: İhtiva etmek, içermek.

Bütün enbiya hayattar kökleri, bütün evliya tarâvettar semereleri bir şecere-i nurâniyedir ki; her bir dâvâsını, mu'cizâtlarına istinat eden bütün enbiya ve kerametlerine itimat eden bütün evliya, tasdik edip imza ediyorlar. Zira O, لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ¹ der, dâvâ eder. Bütün sağ ve sol, yani mazi ve müstakbel taraflarında saf tutan o nurâni zâkirler, aynı kelimeyi tekrar ederek, icmâ ile, mânen “sadakte ve bilhakkı natakte” derler. Hangi vehmin haddi var ki, böyle hesapsız imzalarla teyid edilen bir müddeâya parmak karıştırırsın!..

İkinci Reşha

O nurâni burhan-ı tevhid, nasıl ki iki cenâhın icmâ ve tevâtürüyle teyid ediliyor. Öyle de, Tevrat ve İncil gibi kütüb-ü semâviyenin^(Hâşiye) yüzler işârâtı.. ve irhâsâtın binler rumuzâtı.. ve hâtilerin meşhur beşârâtı.. ve kâhinlerin mütevâtir şehâdâtı.. ve şakk-ı kamer gibi binler mucizâtının delâlâtı.. ve şeriatın hakkaniyeti ile teyid ve tasdik ettikleri gibi; zâtında gayet kemâldeki ahlâk-ı hamîdesi.. ve vazifesinde nihayet hüsnündeki secâyâ-yı gâliyesi.. ve kemâl-i emniyeti.. ve kuvvet-i imanını ve gayet itmînanını ve nihayet vüsûkunu gösteren fevkalâde takvası.. fevkalâde ubûdiyeti.. fevkalâde ciddiyeti..

Hâşiye: Hüseyin Cîsrî, Risâle-i Hamîdiye’inde, yüz işârâtı o kitaplardan çıkmıştır. *¹ Tahriften sonra bu kadar bulunsa, elbette daha evvel çok tasrihat varmış.

*¹ Hüseyin Cîsrî, Risâle-i Hamîdiye (Türkçe terceme), s. 52-94.

1 “Allah’tan başka ilâh yoktur.” (Sâffât Sûresi, 37/35; Muhammed Sûresi, 47/19).

Ahlâk-ı hamîde: Makbul, ideal ahlâk.

Beşârât: İnsanı sevindiren haberler, müjdeler.

Burhan-ı tevhid: Allah’ın birliğini gösteren delil.

Cenâh: Kanat, taraf.

Delâlât: Delillendirmeler.

Hâtîf: Sesi işitilip kendisi görül-meyen varlık, gelecekle alâkalı konuşan cinler.

Hayattar: Canlı, dipdiri.

Hüsün: Güzellik.

İcmâ: Bir meselede oluşan ittifak, oy birliği.

İrhâsât: Peygamber Efendimiz’in (s.a.s.) peygamberliğinden önce meydana gelen, O’nun gelişini müjdeleyen harika hâller, olaylar.

İstinat: Dayanmak.

İşârât: İşaretler.

İtmînan: Kararlılık, iç huzuru.

Kâhin: Gelecekte haber verdiğini iddia eden kimse, falcı, medyum.

Kemâl-i emniyet: Tam bir güven içinde olması.

Kütüb-ü semâviye: Allah tarafından vahiy yoluyla gönderilen kitaplar.

Mu’cizât: Mu’cizeler.

Müddeâ: İddia, ispatlanmamış düşünce.

Nurâni zâkir: Zikriyle etrafı aydınlatan kişi.

Nurâni: Parlak, aydın.

Rumuzât: Remizler, işaretler.

Secâyâ-yı gâliye: Değerli özellikler.

Şakk-ı kamer: Ayın ikiye ayrılması.

Şecere-i nurâniye: Pırıl pırıl, nurlu ağaç.

Şehâdât: Şehadetler.

Tarâvettar semere: Taze, turfanda meyve.

Teyid: Pekiştirme, destekleme.

Tevâtür: Yalanda ittifak etmeleri aklen mümkün olmayan birçok kişinin naklettiği kesin haber, bilgi.

Übûdiyet: Kulluk.

Vehim: Yanlış ve mesnetsiz düşünce, zan.

Vüsûk: Güvenme, emin olma.

fevkalâde metâneti, dâvâsında nihayet derecede sâdık olduğunu güneş gibi âşikâre gösteriyor.

Üçüncü Reşha

Eğer istersen gel, Asr-ı Saadet'e, Ceziretü'l-Arab'a gideriz. Hayalen olsun, onu vazife başında görüp ziyaret ederiz. İşte, bak:

Hüsn-ü sîret ve cemâl-i suret ile mümtaz bir zâtı görüyoruz ki; elinde mu'ciz-nümâ bir kitap, lisanında hakâik-âşinâ bir hitap, bütün benîâdeme, belki cin ve inse ve meleğe, belki bütün mevcudâta karşı bir hutbe-i ezeliyeyi tebliğ ediyor. Sırr-ı hilkat-i âlem olan muammâ-yı acibâne-sini hall ve şerh edip ve sırr-ı kâinat olan tılsım-ı muğlâkını feth ve keşfederek, bütün mevcudattan sorulan, bütün ukûlü hayret içinde meşgul eden üç müşkül ve müthiş suâl-i azîm olan "Necisin? Nereden geliyor-sun? Nereye gidiyorsun?" suâllerine mukni, makbul cevap verir.

Dördüncü Reşha

Bak, öyle bir ziya-yı hakikat neşreder ki, eğer onun o nurâni daire-i hakikat-i irşadından hariç bir surette kâinata baksan, elbette kâinatın şeklini bir matemhâne-i umumî hükmünde ve mevcudâtı birbirine ecnebi, belki düşman ve câmidâtı dehşetli cenazeler ve bütün zevilhayatı zeval ve firakın sille-siyle ağlayan yetimler hükmünde görürsün.

Şimdi bak, onun neşrettiği nur ile o matemhâne-i umumî, şevk u cezbe içinde bir zikirhâneye inkılâb etti. O ecnebi, düşman mevcudât, birer

Asr-ı Saadet: Peygamber Efendimiz (s.a.s.) ile şereflenen kutlu asır.

Âşikâre: Apaçık.

Benîâdem: Âdemoğulları, insanlar.

Câmidât: Cansızlar.

Cemâl-i suret: Yüz güzelliği, fiziki güzelliği.

Ceziretü'l-Arab: Arap Yarımadası.

Ecnebi: Yabancı.

Feth: Açma.

Firak: Aynılık.

Hakâik-âşinâ: Gerçekleri bilen.

Hall: Çözme.

Hutbe-i ezeliye: Ezeli hutbe.

Hüsn-ü sîret: İç güzelliği, huy ve ahlâk güzelliği.

İnkılâb etmek: Dönüşmek.

Matemhâne-i umumî: Matem yeri, herkesin kendine ait hüznlerden dolayı üzümlü ağladığı yer.

Metânet: Dayanıklılık, sağlamlık.

Mevcudât: Varlıklar.

Mu'ciz-nümâ: Mu'cize gösteren.

Muammâ-yı acibâne: Şaşırtıcı bilmece, kapalılık.

Mukni: İkona edici, doyurucu.

Müşkül: Zor, çetin.

Nurâni daire-i hakikat-i irşad:

Gerçekleri, doğruları gösteren nurlu daire.

Sırr-ı hilkat-i âlem: Âlemin yaratılış sırrı.

Sırr-ı kâinat: Kâinatın sırrı.

Suâl-i azîm: Büyük, zor soru.

Şerh: Açma, izah etme.

Şevk u cezbe: Coşku ve kendinden geçme.

Tebliğ: Bildirme, ulaştırma.

Tılsım-ı muğlâk: Çözülmesi zor olan, şifre.

Ükûl: Akıllar.

Zeval: Yok olmak.

Zevilhayat: Canlılar.

Ziya-yı hakikat: Hakikat ışığı.

Zikirhâne: Zikir meclisi. Herkesin kendine ait bir dille Allah'ı andığı yer.

dost ve kardeş şekline girdi. O câmidât-ı meyyite-i sâmite, birer mûnis memur, birer musahhar hizmetkâr vaziyetini aldı. Ve o ağlayıcı ve şekvâ edici, kimsesiz yetimler, birer tesbih içinde zâkir veya vazife paydosundan şâkir suretine girdi.

Beşinci Reşha

Hem o nur ile kâinattaki harekât, tenevvüât, tebeddülât, tagayyürât, manasızlıktan ve abesiyetten ve tesadüf oyuncaklığından çıkıp, birer mektubat-ı rabbâniye, birer sahife-i âyât-ı tekviniye, birer merâyâ-yı esmâ-yı ilâhiye ve âlem dahi bir kitab-ı hikmet-i samedâniye mertebesine çıktılar.

Hem insanı bütün hayvanâtın mâdûnuna düşüren hadsiz zaaf ve aczi, fakr ve ihtiyâcâtı.. ve bütün hayvanlardan daha bedbaht eden vâsıtâ-yı nakl-i hüzn ve elem ve gam olan akılı, o nur ile nurlandığı vakit; insan, bütün hayvanât, bütün mahlûkât üstüne çıkar. O nurlanmış acz, fakr, akıl ile, niyaz ile nazenin bir sultan.. ve fizar ile nazdar bir halife-i zemin olur.

Demek o nur olmazsa kâinat da, insan da, hatta her şey dahi hiçe iner. Evet, elbette böyle bedî bir kâinatta böyle bir zât lâzımdır. Yoksa kâinat ve eflâk olmamalıdır.

Altıncı Reşha

İşte o Zât; bir saadet-i ebediyenin muhbiri, müjdecisi.. bir rahmet-i bînihâyenin kâşifi ve ilâncısı.. ve saltanat-ı rubûbiyetin mehâsininin

Abesiyet: Saçmalık, gâyesizlik.

Bedî: Emsalsiz, harika.

Câmidât-ı meyyite-i sâmite:

Sessiz, hareketsiz, cansız varlıklar.

Eflâk: Âlemler, gökler, uzay.

Fizar: Ağlayarak yalvarmak, yakarmak.

Halife-i zemin: Yeryüzü halifesi.

İhtiyâcât: İhtiyaçlar.

Kitab-ı hikmet-i samedâniye:

Her şeyin muhtaç olduğu ilâhî icraatlardaki hikmetleri gösteren kitap.

Mâdûn: Aşağı, alt.

Mehâsin: Güzellikler.

Mektubat-ı rabbâniye: İlâhî mektuplar. Allah'ın mesajlarını ve çok manaları ihtiva eden mahlûkları.

Merâyâ-yı esmâ-yı ilâhiye:

Cenâb-ı Hakk'ın isimlerinin aynaları, yansıtıcıları.

Muhbir: Haberci.

Mûnis: Uysal, evcil.

Musahhar: Emre, hizmete hazır.

Nazdar: Nazlı

Nazenin: Nazik.

Rahmet-i bînihâye: Sonsuz, engin rahmet.

Saadet-i ebediye: Ebedi, sonsuz mutluluk, cennet hayatı.

Sahife-i âyât-ı tekviniye: Kâinatta geçerli tabii kanunlar sayfası. Kâinat kitabının kanun ve buyruklarını ihtiva eden sayfa.

Saltanat-ı rubûbiyet: Cenâb-ı Hakk'ın herkesi ve her şeyi kuşatan terbiye ve idâresi.

Şâkir: Şükreden.

Şekvâ: Şikâyet.

Tagayyürât: Değişiklikler.

Tebeddülât: Başkalaşmalar.

Tenevvüât: Çeşitlilikler.

Vâsıtâ-yı nakl-i hüzn: Üzüntü nakleden araç.

Zâkir: Zikreden.

dellâli, seyircisi.. ve künûz-u esmâ-yı ilâhiyenin keşşâfı, göstericisi olduğundan, böyle baksan –yani ubûdiyeti cihetiyle– onu bir misal-i muhabbet, bir timsal-i rahmet, bir şeref-i insaniyet, en nurâni bir semere-i şecere-i hilkat göreceksin. Şöyle baksan –yani risaleti cihetiyle– bir burhan-ı hak, bir sirâc-ı hakikat, bir şems-i hidayet, bir vesile-i saadet görürsün.

İşte, bak; nasıl berk-i hâtif gibi onun nuru, şarktan garbı tuttu. Ve nisf-ı arz ve hums-u beşer, onun hediye-i hidayetini kabul edip hırz-ı can etti. Bizim nefis ve şeytanımıza ne oluyor ki, böyle bir Zât'ın bütün dâvâlarının esası olan لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ¹, bütün meratibiyle beraber kabul etmesin?

Yedinci Reşha

İşte, bak; şu cezire-i vâsiada vahşî ve âdetlerine mutaassıp ve inatçı muhtelif akvâmı, ne çabuk âdât ve ahlâk-ı seyvie-i vahşiyânelerini def'aten kal' ve ref' ederek, bütün ahlâk-ı hasene ile techiz edip bütün âleme muallim ve medenî ümeme üstad eyledi. Bak, değil zâhirî bir tasallut.. *belki akılları, ruhları, kalbleri, nefisleri feth ve teshir ediyor. Mahbub-u kulûb, muallim-i ukûl, mürebbi-i nüfûs, sultan-ı ervah oldu.*

Sekizinci Reşha

Bilirsin ki; sigara gibi küçük bir âdeti, küçük bir kavimde, büyük bir hâkim, büyük bir himmetle, ancak daimî kaldırabilir. Hâlbuki, bak:

¹ “Allah'tan başka ilâh yoktur.” (Sâffât Sûresi, 37/35; Muhammed Sûresi, 47/19).

Âdât: Âdetler.

Ahlâk-ı hasene: Güzel, ideal ahlâk.

Ahlâk-ı seyvie-i vahşiyâne: Kaba ve kötü ahlâk.

Akvâm: Kavimler, milletler.

Berk-i hâtif: Göz kamaştıran parlak ışık, bir anda etrafı ışığa boğan şimşek.

Burhan-ı hak: Hakkın, doğrunun delili, göstericisi.

Cezire-i vâsia: Geniş ada.

Def'aten: Bir defada.

Himmet: Gayret, çaba, emek.

Hırz-ı can etmek: Canından aziz bilip, korumak.

Hums-u beşer: İnsanların beşte biri.

Kal' ve ref' etmek: Söküp atmak.

Keşşâf: Keşfeden, bulup ortaya çıkaran.

Künûz-u esmâ-yı ilâhiye: Cenâb-ı Hakk'ın isim ve sıfatlarının hazineleri.

Mahbub-u kulûb: Kalblerin sevgilisi.

Meratib: Mertebeler, dereceler.

Muallim-i ukûl: Akılların öğretmeni.

Mürebbi-i nüfûs: Nefislerin terbiyecisi, eğiticisi.

Nisf-ı arz: Yeryüzünün yarısı.

Risalet: Peygamberlik, elçilik.

Semere-i şecere-i hilkat: Yaratılış ağacının meyvesi.

Sirâc-ı hakikat: Hakikatin ışığı, lâmbası.

Sultan-ı ervah: Ruhların sultanı.

Şark / garp: Doğu / batı.

Şems-i hidayet: Hidayet güneşi.

Şeref-i insaniyet: İnsanlığın iftihar tablosu, insanlığın yüz aklı.

Techiz: Donatmak, süslemek.

Teshir etmek: Kendini sevdirmek, kendine bağlamak.

Timsal-i rahmet: Rahmet numûnesi, sembolü.

Ubûdiyet: Kulluk.

Ümem: Milletler.

Vesile-i saadet: Mutluluk vesilesi.

Zâhirî tasallut: Dışardan zorlama.

Bu Zât, büyük ve çok âdetleri, hem inatçı, mutaassıp, büyük kavimlerden, zâhirî küçük bir kuvvetle, küçük bir himmetle, az bir zamanda ref' edip, yerlerine öyle secâyâ-yı âliyyeyi –ki dem ve damarlarına karışmış derecede sabit olarak– vaz' ve tesbit ediyor. Bunun gibi daha pek çok harika icraatı yapıyor. İşte, şu Asr-ı Saadet'i görmeyenlere, Ceziretü'l-Arab'ı gözlerine sokuyoruz. Haydi, yüzer feylesofu alsınlar, oraya gitsinler, yüz sene çalışsınlar! O Zât'ın o zamana nisbeten bir senede yaptığı'nın yüzden birisini acaba yapabilirler mi?..

Dokuzuncu Reşha

Hem bilirsin; küçük bir adam, küçük bir haysiyetle, küçük bir cemaatte, küçük bir meselede, münâzaralı bir dâvâda, hicapsız, pervâsız, küçük fakat hacâlet-âver bir yalanı, düşmanları yanında hilesini hissettirmeyecek derecede teessür ve telâş göstermeden söyleyemez. Şimdi bak bu Zât'a:

Pek büyük bir vazifede, pek büyük bir vazifedar, pek büyük bir haysiyetle, pek büyük emniyete muhtaç bir hâlde, pek büyük bir cemaatte, pek büyük husumet karşısında, pek büyük meselelerde, pek büyük dâvâda, pek büyük bir serbestiyetle, bilâ-pervâ, bilâ-tereddüt, bilâ-hicap, telâşsız, samimî bir safvetle, büyük bir ciddiyetle, hasımlarının damarlarına dokunduracak şedit, ulvî bir surette söylediği sözlerinde hiç hilâf bulunabilir mi? Hiç hile karışması mümkün müdür? Kellâ!

١ إِنَّهُ هُوَ إِلَّا وَحْيِي يُوحَىٰٓ Evet, hak aldatmaz, hakikatbîn aldanmaz. Hak olan mesleği hileden müstağnîdir, hakikatbînin gözüne hayalin ne haddi var ki hakikat görünsün, aldatsın?

¹ “O, kendisine vahyedilen bir vahyiden başka bir şey değildir.” (Necm Süresi, 53/4).

Bilâ-hicap: Utanmadan, sıklımadan.

Bilâ-pervâ: Çekinmeden.

Bilâ-tereddüt: Tereddütsüz.

Dem: Kan.

Hacâlet-âver: Utandıncı.

Hakikatbîn: Hakikati gören.

Haysiyet: İtibar, kıymet.

Hicap: Utanma, mahcubiyet.

Hilâf: Zıt, ters.

Husumet: Düşmanlık.

Kellâ: Asla.

Münâzara: Tartışma.

Müstağnî: İhtiyaç hissetmeyen, tenezzül etmeyen.

Pervâ: Çekinme, sakinme.

Ref: Kaldırmak.

Safvet: Duruluk, berraklık.

Secâyâ-yı âliye: Yüce, ideal huylar, tabiatlar.

Şedit: Şiddetli.

Teessür: Etkilenmek, tesir altında kalmak.

Ulvî: Yüce.

Vaz': Koyma, yerleştirme.

Onuncu Reşha

İşte, bak; ne kadar merak-âver, ne kadar cazibedar, ne kadar lüzumlu, ne kadar dehşetli hakâiki gösterir ve mesâili isbat eder. Bilirsin ki, en ziyade insanı tahrik eden meraktır. Hatta, eğer sana denilse, “Yarı ömrünü, yarı malını versen, Kamer’den ve Müşteri’den biri gelir, Kamer’de ve Müşteri’de ne var, ne yok, ahvâlini sana haber verecek. Hem doğru olarak senin istikbalini ve başına ne geleceğini doğru olarak haber verecek”; merakın varsa, vereceksin.

Hâlbuki şu Zât, öyle bir Sultan’ın ahbârını söylüyor ki; memleketinde kamer, bir sinek gibi, bir pervane etrafında döner. O arz olan o pervane ise, bir lâmba etrafında pervaz eder. Ve o güneş olan lâmba ise, O Sultan’ın binler menzillerinden bir misafirhânesinde, binler misbahlar içinde bir lâmbasıdır.

Hem öyle acâib bir âlemden hakikî olarak bahsediyor ve öyle bir inkılâptan haber veriyor ki; binler küre-i arz bomba olsa, patlasalar, o kadar acîb olmaz. Bak, onun lisanında

إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ¹ إِذَا السَّمَاءُ انْفَطَرَتْ² الْقَارِعَةُ³ gibi sûreleri işit...

Hem öyle bir istikbalden doğru olarak haber veriyor ki, şu dünyevî istikbal ona nisbeten bir katre serap hükmündedir. Hem öyle bir saadetten haber veriyor ki, bütün saadet-i dünyeviye ona nisbeten bir berk-i zâilin bir şems-i sermede nisbeti gibidir.

On Birinci Reşha

Böyle acîb ve muammâ-âlûd şu kâinatın perde-i zâhiriyesi altında, elbette ve elbette böyle acâib bizi bekliyor. Böyle acâibi haber verecek, böyle

¹ “Güneş dürülüp ışığı söndüğü zaman” (Tekvir Sûresi, 81/1).

² “Gök yarıldığı zaman ...” (İnfittâr Sûresi, 82/1).

³ “... kapıları döven ve dehşetle kalblere çarpan o kıyamet felaketi ...” (Kâria Sûresi, 101/1).

Ahbâr: Haberler.

Ahvâl: Hâller.

Berk-i zâil: Bir anda parlayıp sönen, kaybolan şimşek.

Cazibedar: Cazibeli, çekici.

Hakâik: Hakikatler.

Kamer: Ay.

Küre-i arz: Yerküre, dünya.

Merak-âver: Merak uyandıran, dikkat çeken.

Mesâil: Meseleler.

Misbah: Lâmba.

Muammâ-âlûd: Sırla dolu, bil-meceli.

Müşteri: Jüpiter Gezegeni.

Perde-i zâhiriye: Dış perde.

Pervaz: Uçmak.

Saadet-i dünyeviye: Dünya mutluluğu.

Şems-i sermed: Ebedî, batmayan güneş.

harika ve fevkalâde mu'ciz-nümâ bir zât lâzımdır. Hem bu Zât'n gidişatından görünüyor ki; *O, görmüş ve görüyor ve gördüğünü söylüyor. Hem bizi nimetleriyle perverde eden şu "Semâvât ve Arzın İlâhı" bizden ne istiyor, marziyâtı nedir, pek sağlam olarak bize ders veriyor.*

Hem bunlar gibi daha pek çok merak-âver, lüzumlu hakâiki ders veren bu zâta karşı her şeyi bırakıp ona koşmak, onu dinlemek lâzım gelirken; ekser insanlara ne olmuş ki, sağır olup kör olmuşlar, belki divane olmuşlar ki bu hakkı görmüyorlar, bu hakikati işitmiyorlar, anlamıyorlar!..

On İkinci Reşha

İşte şu Zât, şu "Mevcudât Hâlıkı"nın vahdâniyetinin hakkaniyeti derecesinde hak bir burhan-ı nâtık, bir delil-i sâdık olduğu gibi, haşrin ve saadet-i ebediyenin dahi bir burhan-ı kâtı, bir delil-i sâtıdır. Belki, nasıl ki O Zât, hidayetiyle saadet-i ebediyenin sebab-i husûlü ve vesile-i vusûlüdür; öyle de, duasıyla, niyazıyla o saadetin sebab-i vücûdu ve vesile-i icadıdır.

Haşir meselesinde geçen şu sırrı, makam münasebetiyle tekrar ederiz, işte, bak:

✓ *O Zât, öyle bir salât-ı kübrâda dua ediyor ki; güya şu cezire, belki arz, onun azametli namazıyla namaz kılar, niyaz eder.*

✓ *Bak, hem öyle bir cemaat-i uzmâda niyaz ediyor ki, güya benîâdem'in zaman-ı Âdem'den asrımıza, kıyamete kadar bütün nurâni, kâmil insanlar, ona ittibâ ile iktidâ edip duasına âmin diyorlar.*

Arz: Yeryüzü.

Azamet: Büyüklük.

Benîâdem: Âdemoğulları, insanlar.

Burhan-ı kâtı: Kesin delil (karşı görüşleri kesip atan sağlam delil).

Burhan-ı nâtık: Akleden, konuşan delil.

Cemaat-i uzmâ: Çok büyük topluluk, cemaat.

Cezire: Ada.

Delil-i sâdık: Doğru, yanılmayan delil.

Delil-i sâtı: Parlak delil.

Hakkaniyet: Doğruluktan, adâletten ayrılmamak.

Hâlık: Yaradan.

Haşir: Dirilmek, mahşer meydana toplanmak.

İktidâ: Uymak, örnek almak.

İttibâ: Tâbi olma.

Marziyât: Cenâb-ı Hakk'ın rızasını kazandıran şeyler.

Mu'ciz-nümâ: Mu'cize gösteren.

Perverde etmek: Besleyip büyütme, yetiştirme.

Saadet-i ebediye: Ebedi mutluluk, cennet hayatı.

Salât-ı kübrâ: Çok büyük çapta cemaatle kılınan namaz, dua.

Sebeb-i husûl: Meydana gelme sebebi.

Sebeb-i vücûd: Var olma sebebi.

Semâvât: Gökler, feza.

Vahdâniyet: Allah'ın birliği.

Vesile-i icad: Yaratılış vesilesi.

Vesile-i vusûl: Ulaşma vesilesi.

✓ *Hem bak, öyle bir hâcet-i âmme için dua ediyor ki; değil ehl-i arz, belki ehl-i semâvât, belki bütün mevcudât, niyazına “Evet, Yâ Rabbenâ! Ver, biz dahi istiyoruz!” deyip iştirak ediyorlar.*

✓ *Hem öyle fakirâne, öyle hazînâne, öyle mahbubâne, öyle müştâkâne, öyle tazarrukârâne niyaz ediyor ki; bütün kâinatı ağlattırıyor, duasına iştirak ettiriyor.*

✓ *Bak, hem öyle bir maksat, öyle bir gaye için dua ediyor ki; insanı ve âlemi, belki bütün mahlûkâtı esfel-i sâfilînden, sukuttan, kıymetsizlikten, faydasızlıktan; âlâ-yı illiyyîne, yani kıymete, bekâya, ulvî vazifeye çıkarıyor.*

✓ *Bak, hem öyle yüksek bir fîzâr-ı istimdakârâne ve öyle tatlı bir niyaz-ı istirhamkârâne ile istiyor, yalvarıyor ki; güya bütün mevcudâta ve semâvâta ve Arş’a işittirip, vecde getirip, duasına “Âmin, Allahümme âmin!..” dedirtiyor.*

✓ *Bak, hem öyle Semî, Kerîm bir Kadîr’den.. öyle Basîr, Rahîm bir Alîm’den hâcetini istiyor ki; bilmüşâhede, en hafî bir zîhayatın en hafî bir hâcetini, bir niyazını görür, işitir, kabul eder, merhamet eder. Çünkü istediğini –velev lisan-ı hâl ile olsun– verir. Ve öyle bir suret-i hakîmâne, basîrâne, rahîmânede verir ki, şüphe bırakmaz; bu terbiye ve tedbir, öyle bir Semî ve Basîr ve öyle bir Kerîm ve Rahîm’e hastır.*

Âlâ-yı illiyyîn: En yüksek yer, insanın erişebileceği en yüce makam.

Alîm: Her şeyi bilen Hz. Allah.

Basîr: Her şeyi gören Hz. Allah.

Basîrâne: Görerek.

Bekâ: Kalıcı, ölümsüz olma.

Bilmüşâhede: Görerek.

Ehl-i arz: Yeryüzü halkı.

Ehl-i semâvât: Gökyüzü halkı;

ruhaniler, melekler.

Esfel-i sâfilîn: En aşağı yer, insanın düşebileceği en kötü durum.

Fakirâne: Fakirce, fakirliğini ifadelerinde de hissettirerek.

Fîzâr-ı istimdakârâne: Yardım isteyerek yalvarmak.

Hâcet: İhtiyaç.

Hâcet-i âmme: Genel, herkesi ilgilendiren ihtiyaç.

Hafî: Gizli, saklı.

Hazînâne: Hüzünlü bir ifadeyle.

Kadîr: Her şeye gücü yeten Hz. Allah.

Kerîm: Pek cömert, pek âlice-
nap.

Lisan-ı hâl: Hâl dili, durum ifadesi.

Mahbubâne: Sevildiğini bilerek, nazlı bir tarzda.

Müştakâne: İhtiyakını belirterek.

Niyaz-ı istirhamkârâne: Merhamet dileyerek isteme.

Rahîm: Merhameti ve ihsanı sonsuz Hz. Allah.

Rahîmâne: Merhamet ederek.

Semî: Her şeyi işiten Hz. Allah.

Sukut: Düşme; değerini, derecesini yitirme.

Suret-i hakîmâne: Hikmetli bir şekilde.

Tazarrukârâne: Yalvararak.

Tedbir: Düzenlemek, yönetmek.

Ulvî: Yüce.

Vecd: Coşku (ilâhî aşkın insan benliğini bütünüyle sarması).

Velev: Şayet, dahi.

Zîhayat: Hayat sahibi, canlı.

On Üçüncü Reşha

Acaba bütün efâzıl-ı benîâdemi arkasına alıp, arz üstünde durup, Arş-ı Âzam'a müteveccihen el kaldırıp dua eden şu “Şeref-i nev-i insan” ve “Ferîd-i kevn ü zaman” ve bihakkın “Fahr-i kâinat” ne istiyor, bak, dinle:

Saadet-i ebediye istiyor. bekâ istiyor. likâ istiyor. cennet istiyor. Hem, merâyâ-yı mevcudâtta ahkâmını ve cemâllerini gösteren bütün esmâ-yı kudsiye-yi ilâhiye ile beraber istiyor. Hatta, eğer rahmet, inâyet, hikmet, adâlet gibi hesapsız o matlubun esbab-ı mücibesi olmasaydı; şu zâtın tek duası, baharımızın îcadı kadar kudretine hafif gelen şu cennetin binasına sebebiyet verecekti. Evet, nasıl ki onun risaleti şu dâr-ı imtihanın açılmasına sebebiyet verdi. Öyle de onun ubûdiyeti dahi öteki dârın açılmasına sebeptir.

Acaba ehl-i akıl ve tahkike ¹لَيْسَ فِي الْإِنِّكَانِ أَبَدُ عُمَّا كَانَ¹ dedirten şu meşhud intizam-ı fâik, şu rahmet içinde kusursuz hüsn-ü sanat ve misilsiz cemâl-i rubûbiyet; hiç böyle bir çirkinliği, böyle bir merhametsizliği, böyle bir intizam-sızlığı kabul eder mi ki; en cüz'î, en ehemmiyetsiz arzuları, sesleri ehemmiyetle işitip ifâ etsin.. en ehemmiyetli, en lüzumlu arzuları ehemmiyetsiz görüp işitmesin, anlamasın, yapmasın? Hâşâ ve kellâ!. Yüz bin defa hâşâ! Böyle bir cemâl, böyle bir çirkinliği kabul etmez, çirkin olmaz.

Yahu, ey hayalî arkadaşım! Şimdilik kâfidir, geri gitmeliyiz. Yoksa, yüz sene şu zamanda, şu cezirede kalsak; yine o zâtın garâib-i icraatını ve

¹ “Şu varlık âleminde, mevcut olandan daha mükemmeli, daha üstünü olması mümkün değildir.” (Bkz.: Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/258; İbni Arabî, *el-Fütûhâtü'l-Mekkiyye*, 1/53, 4/154, 6/392, 7/82, 8/221; Zehebi, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ* 19/337; Şa'rânî, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 2/105; Münâvî, *Feyzu'l-kadir* 2/224, 4/495).

Ahkâm: Hükümler.

Arş-ı Âzam: Yüce arş, Cenâb-ı Hak'ın idare ve iradesinin tecelligâhı.

Bekâ: Kalıcı, ölümsüz olma.

Bihakkın: Tam bir liyakatle.

Cemâl: Güzellik.

Cemâl-i rubûbiyet: Cenâb-ı Hak'ın bütün varlıkları kuşatan mükemmel yönetimi.

Dâr-ı imtihan: İmtihan yeri, yurdu.

Efâzıl-ı benîâdem: İnsanoğlunun en faziletli, seçkinleri.

Ehl-i akıl ve tahkik: İlim ehli, İslâm âlimleri.

Esbab-ı mücibe: Gerekçeler.

Esmâ-yı kudsiye-yi ilâhiye: Allah'ın pek yüce sıfatları, isimleri. Esmâu'l-hüsnâ.

Fahr-i kâinat: Kâinatın ifthar tablosu.

Ferîd-i kevn ü zaman: Bütün zaman ve mekanların yegânesi, bir tanesi, benzersizi.

Garâib-i icraat: Harika, fevkalâde icraat.

Hüsn-ü sanat: Sanat güzelliği.

İfâ: Yerine getirme.

İntizam-ı fâik: Üstün nizam, intizam.

Likâ: Kavuşmak (Allah'a ulaşmak).

Matlub: İstek, talep.

Merâyâ-yı mevcudât: Varlık aynaları. Her varlığın kendine ait ifadeleriyle Allah'ı göstermesi.

Meşhud: Görünen, bilinen.

Risalet: Peygamberlik, elçilik.

Şeref-i nev-i insan: İnsanlığa şeref veren.

Übûdiyet: Kulluk.

acâib-i vezâifini, yüzden birisine tamamen ihata edip temâşâsında doymayız.

Şimdi, gel, üstünde döneceğimiz her asra birer birer bakacağız. Bak, nasıl her asır, o şems-i hidayetten aldıkları feyizle çiçek açmışlar; Ebû Hanife, Şâfiî, Bayezid Bistâmî,* Şah-ı Geylânî,* Şah-ı Nakşibend,* İmam Gazâlî,* İmam Rabbânî* gibi milyonlar münevver meyveler veriyor. Meşhudâtımızın tafsilâtını başka vakte tâlik edip, o muciz-nümâ ve hidayet-edâya, bir kısım kat'î mu'cizâtına işaret eden bir salavât getirmeliyiz:

عَلَىٰ مَنْ أَنْزَلَ عَلَيْهِ الْفُرْقَانَ الْحَكِيمَ مِنَ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ مِنَ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ سَيِّدِنَا
مُحَمَّدٍ أَلْفِ أَلْفِ صَلَاةٍ وَأَلْفِ أَلْفِ سَلَامٍ بَعْدَ حَسَنَاتِ أُمَّتِهِ.

عَلَىٰ مَنْ بَشَّرَ بِرِسَالَتِهِ التَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ وَالزَّبُورَ، وَبَشَّرَ بِنُبُوَّتِهِ الْإِرْهَاصَاتُ وَهَوَاتِفُ
الْجِنِّ وَأَوْلِيَاءِ الْإِنْسِ وَكَوَاهِنُ الْبَشَرِ، وَأَنْشَقَّ بِإِشَارَتِهِ الْقَمَرُ، سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ أَلْفِ أَلْفِ
صَلَاةٍ وَسَلَامٍ بَعْدَ أَنْفَاسِ أُمَّتِهِ.

عَلَىٰ مَنْ جَاءَتْ لِدَعْوَتِهِ الشَّجَرُ، وَنَزَلَ سُرْعَةً بِدُعَائِهِ الْمَطَرُ، وَأَظْلَلْتُهُ الْعِمَامَةَ مِنَ
الْحَرِّ، وَشَبَّعَ مِنْ صَاعٍ مِنْ طَعَامِهِ مَاتٌ مِنَ الْبَشَرِ، وَنَبَعَ الْمَاءُ مِنْ بَيْنِ أَصَابِعِهِ ثَلَاثَ
مَرَّاتٍ كَالْكَوْثَرِ، وَأَنْطَقَ اللَّهُ لَهُ الضَّبُّ وَالظَّبْيُ وَالْجِنُّ وَالذَّرَاعُ وَالْجَمَلُ وَالْجَبَلُ وَالْحَجَرُ
وَالْمَدْرُ، صَاحِبِ الْمِعْرَاجِ وَمَا زَاغَ الْبَصَرُ، سَيِّدِنَا وَشَفِيعِنَا مُحَمَّدٍ أَلْفِ أَلْفِ صَلَاةٍ وَسَلَامٍ
بَعْدَ كُلِّ الْحُرُوفِ الْمُتَشَكِّلَةِ فِي الْكَلِمَاتِ الْمُتَمَثِّلَةِ بِإِذْنِ الرَّحْمَنِ فِي مَرَايَا تَمْوِجَاتِ
الْهَوَاءِ عِنْدَ قِرَاءَةِ كُلِّ كَلِمَةٍ مِنَ الْقُرْآنِ مِنْ كُلِّ قَارِئٍ مِنْ أَوَّلِ النُّزُولِ إِلَىٰ آخِرِ الزَّمَانِ
وَإِغْفِرْلَنَا وَإِرْحَمْنَا يَا إِلَهَنَا بِكُلِّ صَلَاةٍ مِنْهَا. ¹أَمِينَ.

¹ Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın, büyük Arş'tan Furkân-ı Hakîm'i kendisine indirdiği Efendimiz Muhammed'e, ümmetinin sevapları sayısınca, milyonlarca salât ve selâm olsun.

Peygamberliğini Tevrat, İncil ve Zebûr'un müjdelediği. doğumundan hemen önce ve doğumu ânında meydana gelen hârikulâde hallerin, cinlerden hâtilerin, insanlardan evliyâ ve kâhinlerin ⇨

Acâib-i vezâif: Vazifelerinin hari-kulâdeliği.

Feyiz: İlahî ihсан, vergi, bereket.

Garâib-i icraat: Harika, fevkalâde icraat.

Hidayet-edâ: Hidayetin gereklerini yerine getiren.

İhata: Kuşatma, içine alma.

Meşhudât: Görünenler.

Mu'ciz-nümâ: Mu'cize gösteren.

Şems-i hidayet: Hidayet güneşi.

Tâlik: Bağlama, sonraya bırakma.

Temâşâ: Seyretmek.

“Şuâât-ı Mârifeti'n-Nebî” nâmındaki Türkçe bir risalede ve On Dokuzuncu Mektup'ta ve şu Söz'de icmâlen işaret ettiğimiz delâil-i nübüvvet-i Ahmediye'yi (*aleyhissalâtü vesselâm*) beyan etmişim. Hem onda Kur'ân-ı Hakîm'in vücûh-u i'câzı icmâlen zikredilmiş. Yine Lemeât nâmında Türkçe bir risalede ve Yirmi Beşinci Söz'de Kur'ân'ın kırk vecihle mu'cize olduğunu icmâlen beyan ve kırk vücûh-u i'câzına işaret etmişim. O kırk vecihte, yalnız nazımda olan belâgatı, İşârâtü'l-İ'câz nâmındaki bir tefsir-i Arabî'de, kırk sayfa içinde yazmışım. Eğer ihtiyacın varsa şu üç kitaba müracaat edebilirsiniz.

On Dördüncü Reşha

Mahzen-i mu'cizât ve mu'cize-i kübrâ olan Kur'ân-ı Hakîm, nübüvvet-i Ahmediye (*aleyhissalâtü vesselâm*) ile vahdâniyet-i ilâhiyeyi o derece kat'î isbat ediyor ki, başka burhana hâcet bırakmıyor. Biz de onun tarifine ve medar-ı tenkit olmuş bir iki lem'a-yı i'câzına işaret ederiz: İşte, Rabbimizi bize tarif eden Kur'ân-ı Hakîm;

- ◆ *Şu kitab-ı kebir-i kâinatın bir tercüme-i ezeliyesi..*
- ◆ *Şu sahâif-i arz ve semâda müstetir künûz-u esmâ-yı ilâhiyenin keşşâfı..*

peygamberliğini haber verdiği.. bir parmağının işaretleriyle ayın ikiye bölündüğü Efendimiz Muhammed'e ümmetinin alıp verdiği nefesler adedince, milyonlarca salât ve selâm olsun.

Çağırmasıyla ağaçların yanına geldiği.. ve duasıyla yağmurun hemen yağdığı.. ve sıcaktan korumak için bulutun üstünde gölge yaptığı.. yaklaşık üç kilo ağırlığındaki bir yemeğinden yüzlerce insanın doyduğunu.. parmakları arasından üç defa suyun Kevser gibi aktığı.. keleri, ceylanı, kuru hurma direğini, koyun paçasını, deveyi, dağı, taşı ve çakıl taşlarını Allah'ın O'nun için konuşturduğunu.. Mirac'ın sahibi ve “O'nun gözü ne kaydı, ne de kamaştı.”*1 âyetinin mazharı, efendimiz ve şefaatçimiz Muhammed (s.a.s.)'e, ilk indigi andan itibaren kıyamete kadar Kur'ân her okundukça havada ses dalgalarıyla Allah'ın izni ile oluşan her bir kelimedeki bütün harfler sayısınca salât ve selâm olsun. Bu salavâtların her birisi hürmetine bizi başışla, bize merhamet et, ey İlahımız! Âmin.

*1 Necm Sûresi, 53/17.

Belâgat: Edebiyat. Güzel, düzgün, kusursuz ve yerinde ifade sanatı.

Burhan: Delil.

Delâil-i nübüvvet-i Ahmediye: Efendimiz'in (s.a.s.) peygamberlik delilleri.

İcmâlen: Kısaca.

Keşşâf: Keşfeden, ortaya çıkaran.

Kitab-ı kebir-i kâinat: Büyük kâinat kitabı.

Künûz-u esmâ-yı ilâhiye: İlahî isimlerin hazineleri.

Lem'a-yı i'câz: Mu'cize parıltısı.

Mahzen-i mu'cizât: Mu'cizeler mahzeni, kaynağı.

Medar-ı tenkit: Tenkit sebebi.

Mu'cize-i kübrâ: En büyük mu'cize.

Müstetir: Gizli, saklı.

Sahâif-i arz ve semâ: Yer ve gök sayfaları. Yer ve göğe ait bütün ilâhî icraatlar, kâinat kita-

bının ayrı ayrı sayfaları.

Tefsir-i Arabî: Arapça tefsir.

Tercüme-i ezeliye: Ezeli tercüme. Kâinata ait bütün hakikatleri ezelden ebede kadar, herkese anlayacağı şekilde ve dilde tercüme eden ilâhî bir kitap.

Vahdâniyet-i ilâhiye: Allah'ın birliği.

Vücûh-u i'câz: Mu'cize olma yönleri, özellikleri.

- ◆ *Şu sutûr-u hâdisâtın altında muzmer hakâikin miftahı..*
- ◆ *Şu âlem-i şehâdet perdesi arkasındaki âlem-i gayb cihetinden gelen iltifâtât-ı rahmâniye ve hitâbât-ı ezeliyenin hazinesi..*
- ◆ *Şu âlem-i mâneviye-yi İslâmiye'nin güneşi, temeli, hendesesi.. avâlim-i uhreviye'nin haritası..*
- ◆ *Zât ve sıfat ve şuûn-u ilâhiyenin kavl-i şârihi, tefsir-i vâzıhı, burhan-ı nâtıkı, tercüman-ı sâtı..*
- ◆ *Şu âlem-i insaniyetin mürebbsi, hikmet-i hakikîsi, mürşid ve hâdisi..*
- ◆ *Hem bir kitab-ı hikmet ve şeriat..*
- ◆ *Hem bir kitab-ı dua ve ubûdiyet..*
- ◆ *Hem bir kitab-ı emir ve davet..*
- ◆ *Hem bir kitab-ı zikir ve mârifet... gibi, beşerin bütün hâcât-ı mâneviyesine karşı birer kitap.. ve bütün muhtelif ehl-i mesâlik ve meşârib olan evliya ve sıddîkînin, asfiya ve muhakkikinin her birinin meşreplerine lâayık birer risale ibraz eden bir kütüphâne-i mukaddesedir.*

Âlem-i gayb: Beş duyu ile kavranamayan varlıkların, gerçeklerin, hâdiselerin âlemi.

Âlem-i insaniyet: İnsanlık âlemi.

Âlem-i mâneviye-yi İslâmiye: Mânevî İslâm Âlemi.

Asfiya: İlim ve takvasıyla gerçek Peygamber vârisi veliler.

Avâlim-i uhreviye: Âhirete ait âlemler.

Burhan-ı nâtık: Konuşan delil.

Ehl-i mesâlik ve meşârib: Farklı farklı yol ve usûl benimsemiş kişiler.

Hâcât-ı mâneviye: Mânevî ihtiyaçlar.

Hâdi: Hidayet eden, doğru yola ileten.

Hendese: Geometri, dayandığı bilgi eksenî.

Hikmet-i hakikî: Gerçek hikmet. Doğru, yanılmayan ve faydalı bilgi.

Hitâbât-ı ezeliye: Ezeli hitaplar. Bütün hakikatleri ezelden ebede

kadar, herkese anlayacağı şekilde duyuran ilâhî seslenmeler, hitaplar.

İbrâz: Göstermek.

İltifâtât-ı rahmâniye: Cenâb-ı Hak'ın eşsiz, sınırsız iltifatları, ihsanları.

Kavl-i şârih: Açıklayıcı söz.

Kitab-ı dua ve ubûdiyet: Dua ve kulluk kitabı.

Kitab-ı emir ve davet: Emir ve dua (tavsiye) kitabı.

Kitab-ı hikmet ve şeriat: Hikmet ve hukuk kitabı.

Kitab-ı zikir ve mârifet: Öğüt ve bilgi kaynağı.

Kütüphâne-i mukaddese: Mukaddes kitaplık. Bütün ilimlere kaynak olan ilâhî, kudsi kitap.

Miftah: Anahtar.

Muhakkik: Sürekli hakikatin peşinde, kılı kırk yararcasına araştıran kimse.

Muzmer hakâik: Gizli, örtülmüş gerçekler.

Mürebbsi: Terbiye eden, yetiştiren, eğiten.

Mürşid: İrşad eden, doğruyu gösteren.

Sıddîkîn: Sıddıklar. Sözü, özündeki temizliği ortaya koyan; ameli, imanını doğrulayan, Cenâb-ı Hak'tan geleni tereddütsüz hemen kabul eden seçkin kişiler.

Sutûr-u hâdisât: Hâdiselerin ön yüzü. Hâdiselerin ifade ettiği gerçeklerin kâinat kitabında yer aldığı satırlar.

Şuûn-u ilâhiye: İlahî işler, icraatlar.

Tefsir-i vâzıh: Açık, berrak tefsir.

Tercüman-ı sâtı: Yüksek, parlak tercüman.

Sebeb-i kusur tevehhüm edilen tekrarâtındaki lem'a-yı i'câza bak ki:

• *Kur'ân hem bir kitab-ı zikir, hem bir kitab-ı dua, hem bir kitab-ı davet olduğundan, içinde tekrar müstahsendir, belki elzemdir ve eblâğdır. Ehl-i kusurun zannı gibi değil. Zira; zikrin şe'ni, tekrar ile tenvidir. duanın şe'ni, terdad ile takrirdir. emir ve davetin şe'ni, tekrar ile tekittir.*

• Hem herkes, her vakit bütün Kur'ân'ı okumaya muktedir olamaz, fakat bir sûreye galiben muktedir olur. *Onun için, en mühim makâsıd-ı Kur'âniye ekser uzun sûrelerde derc edilerek, her bir sûre bir küçük Kur'ân hük-müne geçmiş. Demek, hiç kimseyi mahrum etmemek için, tevhid ve haşir ve kıssa-yı Musa gibi bazı maksatlar tekrar edilmiş.*

• Hem cismânî ihtiyaç gibi, mânevî hâcât dahi muhtelifdir. Bazısına insan her nefes muhtaç olur; cisme hava, ruha Hû gibi. Bazısına her saat; بِسْمِ اللّٰهِ gibi ve hâkeza... *Demek, tekrar-ı âyet, tekerrür-ü ihtiyaçtan ileri gelmiş ve o ihtiyaca işaret ederek, uyandırıp teşvik etmek, hem iştiyaki ve iştahı tahrik etmek için tekrar eder.*

• Hem Kur'ân müessistir, bir din-i mübînin esâsâtıdır ve şu Âlem-i İslâmiyet'in temelleridir ve hayat-ı içtimaiye-i beşeriyeyi değiştirip muhtelif tabakâtın, mükerrer suâllerine cevaptır. *Müessise; tesbit etmek için tekrar lâzımdır. tekit için terdad lâzımdır. teyid için takrir, tahkik, tekrir lâzımdır.*

• Hem öyle mesâil-i azîme ve hakâik-i dakikadan bahsediyor ki, umunun kalblerinde yerleştirmek için, çok defa muhtelif suretlerde tekrar lâzımdır.

• *Bununla beraber, sureten tekrardır. Fakat, mânen her bir âyetin çok*

Derc: İçine alma, ilâve etme.
Din-i mübîn: Gerçekleri ortaya koyan; apaçık, pırl pırl din.
Eblâğ: Edebiyata en uygun olan, daha da edebî.
Gâliben: Genellikle.
Hakâik-i dakika: İnce, dikkat isteyen gerçekler.
Hâkeza: Bunun gibi.
Hayat-ı içtimaiye-i beşeriye: Toplum hayatı.
Lem'a-yı i'câz: Mu'cize panlıtsı.
Makâsıd-ı Kur'âniye: Kur'ân'ın

maksatları, gâyeleri.
Mânevî hâcât: Mânevî ihtiyaçlar.
Mesâil-i azîme: Büyük meseleler.
Müessis: Tesis eden, kuran, temel atan.
Mükerrer: Tekrar edilen.
Müstahsen: Güzel kabul edilen, beğenilen, takdir edilen.
Şe'n: İş, durum.
Tahkik: Doğruyu araştırıp açığa çıkarma.

Takrir: Yerleştirme, sağlamlaştırma.
Tekit: Pekiştirme.
Tekerrür-ü ihtiyaç: Tekrar ihtiyaç duyulması.
Tekrarât: Tekrarlar.
Tenvir: Aydınlatma, nurlandırma.
Terdad: Tekrar etme, devamlı yapma.
Tevehhüm: Vehmetme, sanma.

manaları, çok faydaları, çok vücûh ve tabakâtı vardır. Herbir makamda ayrı bir mana ve fayda ve maksatlar için zikrediliyor.

• Hem Kur'ân'ın, mesâil-i kevnîyenin bazısında ibham ve icmâlî ise, irşadî bir lem'a-yı i'câzdır. Ehl-i ilhadın tevehhüm ettikleri gibi medar-ı tenkit olamaz ve sebep-i kusur değildir.

Eğer desen: “Acaba neden Kur'ân-ı Hakîm, felsefenin mevcudâtın bahsettiği gibi etmiyor? Bazı mesâilî mücmel bırakır; bazısını, nazar-ı umumîyi okşayacak, hiss-i âmmeyi rencide etmeyecek, fikr-i avâmı tâciz edip yormayacak bir suret-i basitâne-i zâhirânde söylüyor.”

Cevaben deriz ki: Felsefe, hakikatin yolunu şaşırmış; onun için... Hem geçmiş derslerden ve Sözl'er den elbette anlamışsın ki; Kur'ân-ı Hakîm şu kâinattan bahsediyor, tâ Zât ve sîfât ve esmâ-yı ilâhiyeyi bildirsın. Yani, bu kitab-ı kâinatın maânîsini anlattırıp, tâ Hâlık'ını tanıttırısın. Demek, mevcudâta kendileri için değil, belki Mücid'leri için bakıyor. Hem umuma hitap ediyor. İlmi hikmet ise mevcudâta mevcudât için bakıyor. Hem hususan ehl-i fenne hitap ediyor. Öyleyse, mademki Kur'ân-ı Hakîm; mevcudâtı delil yapıyor, burhan yapıyor; delil zâhirî olmak, nazar-ı umuma çabuk anlaşılacak gerektir.

Hem mademki Kur'ân-ı Mürşid, bütün tabakât-ı beşere hitap eder. Kesretli tabaka ise tabaka-yı avâmdır. Elbette irşad ister ki; lüzumsuz şeyleri ibham ile icmal etsin.. ve dakik şeyleri temsil ile takrib etsin.. ve mağlatalara düşürmemek için, zâhirî nazarlarında bedihî olan şeyleri lüzumsuz, belki zararlı bir surette tağyir etmemektir.

Mesela güneşe der, “Döner bir sirâcdır, bir lâmbadır.”¹ Zira güneşten,

¹ Güneşin döndüğüne ve bir lâmba gibi aydınlattığına işaret eden âyetler için bkz.: Yûnus Sûresi, 10/5; Enbiyâ Sûresi, 21/33; Furkan Sûresi, 25/61; Lokman Sûresi, 31/29; Ahzâb Sûresi, 33/46; Fâtır Sûresi, 35/13; Yâsin Sûresi, 36/38; Zümer Sûresi, 39/5; Nûh Sûresi, 71/16; Nebe Sûresi, 78/13.

Bedihî: Açık, âşikâr.

Burhan: Delil.

Ehl-i ilhad: İnançsızlar, kafirler.

Esmâ-yı ilâhiye: Cenâb-ı Hak'ın isimleri.

Fikr-i avâm: Avamın fikri (halkın genel bilgi seviyesi).

Hâlık: Yaradan.

Hiss-i âmme: Bütün insanların genel hissi, kamuoyunun hissi-yâtı.

İcmâl: Kısaca özetleme.

İbham: Kapalılık, mananın açık

olmaması.

İrşadî: İrşada ait. Kur'ân-ı Kerim'in doğruları gösterme üslubuna ait.

Kesret: Çoğunluk.

Kur'ân-ı Mürşid: Doğru yolu gösteren Kur'ân-ı Kerim.

Lem'a-yı i'câz: Mu'cize parıltısı.

Maânî: Manalar.

Mesâil: Meseleler.

Mesâil-i kevnîye: Varlıkla, kâinattaki hâdiselerle alakalı meseleler.

Mücid: Var eden, vücut veren.

Mağlata: Şaşırtma, yanıltma.

Mücmel: Maksadın anlaşılama-yacağı derecede öz, pek genel.

Nazar-ı umumî: Genel bakış, kamuoyunun bakışı.

Sirâc: Lâmba, fener.

Suret-i basitâne-i zâhirâne: Açık, basit şekil.

Tağyir: Değiştirmek.

Takrib: Yaklaştırmak.

Vücûh: Yönler.

güneş için, mahiyeti için bahsetmiyor. Belki bir nevi intizamın zembereği ve nizamın merkezi olduğundan, intizam ve nizam ise Sâni'in âyine-i mârifeti olduğundan bahsediyor. Evet, der: وَالشَّمْسُ تَجْرِي “Güneş döner.” Bu “döner” tâbiriyle, kış-yaz, gece-gündüzün deverânındaki muntazam tasarrufât-ı kudreti ihtar ile azamet-i Sâni'i ifham eder. İşte, bu “dönmek” hakikati ne olursa olsun; maksud olan ve hem mensuc, hem meşhud olan intizama tesir etmez.

Hem der: وَجَعَلَ الشَّمْسَ سِرَاجًا ۱ Şu “sirâc” tâbiriyle, âlemi bir kasr suretinde, içinde olan eşya ise insana ve zîhayata ihtar edilmiş müzeyyenat ve mat'ûmât ve levâzımât olduğunu ve güneş dahi musahhar bir mumdar olduğunu ihtar ile, rahmet ve ihsan-ı Hâlık'ı ifham eder.

Şimdi bak, şu sersem ve geveze felsefe ne der? Bak, diyor ki: “Güneş bir kütle-yi azîme-yi mâyia-yı nâriyedir. Ondan fırlamış olan seyyârâtı etrafında döndürüp, cesâmeti bu kadar, mahiyeti böyledir, şöyledir...” Mühiş bir dehşetten, müthiş bir hayretten başka, ruha bir kemâl-i ilmî vermiyor. Bahs-i Kur'ân gibi etmiyor...

Buna kıyasen, bâtinen kof, zâhiren mutantan felsefi meselelerin ne kıymette olduğunu anlarsın. Onun şaşaa-yı sûrisine aldanıp Kur'ân'ın gayet mu'ciz-nümâ beyanına karşı hürmetsizlik etme!..

İhtar: Arabî Risale-i Nur'da On Dördüncü Reşha'nın Altı Katresi, Bahusus Dördüncü Katre'nin Altı Nüktesi, Kur'ân-ı Hakîm'in kırk kadar

1 “... güneşi ise bir lâmba yaptı.” (Nûh Sûresi, 71/16).

Âyine-i mârifet: İlahî bilgileri yansıtan ayna.

Azamet-i Sâni': Yaradan'ın büyüklüğü.

Bahs-i Kur'ân: Kur'ân'ın bahsetmesi, konu edinmesi.

Bâtinen: İçi itibarıyla.

Cesâmet: Büyüklük, irilik.

Deverân: Peş peşe hareket etme, birbirini takip etme.

İfham: Anlatmak.

İhsan-ı Hâlık: Yaradan'ın hediyesi, ikramı.

İhtar: Hazırlamak.

Kasr: Köşk, saray.

Kemâl-i ilmî: Bilimde mükemmellik.

Kütle-yi azîme-yi mâyia-yı nâriye: Büyük, akışkan, yakıcı kütle.

Levâzımât: Gerekli malzemeler.

Mat'ûmât: Yiyecekler.

Mensuc: Dokunan işlenen.

Meşhud: Görülen.

Mu'ciz-nümâ: Mu'cize gösteren.

Mühiş: Korkutucu.

Mumdar: Mum tutan, ışık saçan.

Musahhar: Emre âmâde, hizmete hazır.

Mutantân: Şatafatlı, gösterişli.

Müzeyyenat: Süslemeler, zînetli bezemeler.

Sâni': Sanatlı bir şekilde yapan, Yaradan.

Seyyârât: Gezegenler.

Şaşaa-yı sûri: Dıştaki yanıltıcı şaşaa, gösteriş.

Tasarrufât-ı kudret: İlahî kudretin farklı, çeşitli tasarrufları.

Zîhayat: Canlı, hayat sahibi.

envâ-ı i'câzından on beşini beyan eder. Ona iktifâen burada ihtisar ettik. İstersen ona müracaat et, bir hazine-i mu'cizât bulursun...

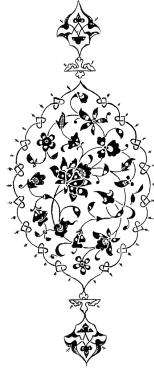
اللَّهُمَّ اجْعَلِ الْقُرْآنَ شِفَاءً لَنَا مِنْ كُلِّ دَاءٍ وَمَوْسَاً لَنَا فِي حَيَاتِنَا وَبَعْدَ مَمَاتِنَا وَفِي
الدُّنْيَا قَرِينًا وَفِي الْقَبْرِ مَوْسَاً وَفِي الْقِيَامَةِ شَفِيعًا وَعَلَى الصِّرَاطِ نُورًا وَمِنَ النَّارِ سِتْرًا
وَحِجَابًا وَفِي الْجَنَّةِ رَفِيقًا وَإِلَى الْخَيْرَاتِ كُلِّهَا دَلِيلًا وَإِمَامًا بِفَضْلِكَ وَجُودِكَ وَكَرَمِكَ
وَرَحْمَتِكَ يَا أَكْرَمَ الْأَكْرَمِينَ وَيَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ. أَمِينَ.

اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى مَنْ أَنْزَلَ عَلَيْهِ الْقُرْآنَ الْحَكِيمُ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ.

أَمِينَ¹

الْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي

Said Nursî

¹ Allah'ım! Kur'an'ı bize, her türlü dertlere şifa.. hayatımızda ve ölümümüzden sonra en sıcak bir arkadaş.. dünyada cana yakın bir dost.. kabirde en samimi bir arkadaş.. kıyamette bir şefaatçi.. sırat üzerinde bir nur.. ateşe karşı örtü ve perde.. cennette bir yoldaş.. ve bütün hayırlı işlere götüren rehber ve önder eyle. Bütün bunları bize fazılınla, cömertliğininle, kereminle ve rahmetinle ihsan et, ey kerem sahiplerinin en kerîmi ve merhametlilerin en merhametlisi olan Rabbimiz. Âmin.

Allah'ım! Furkan-ı Hakîm'in kendisine indirildiği Zât'a ve bütün âl ve ashabına salât ve selâm et. Âmin, âmin.

Şakk-ı Kamer Mu'cizesine Dairdir

(On Dokuzuncu ve Otuz Birinci Söz'lerin Zeyli)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اِقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَاَنْشَقَّ الْقَمَرُ ۝ وَاِنْ يَرَوْا آيَةً يُعْرَضُوا وَيَقُولُوا سِحْرٌ مُّسْتَمِرٌّ¹

Kamer gibi parlak bir Mu'cize-i Ahmediye (*aleyhissalâtu vesselâm*) olan İnşikak-ı kameri, evham-ı fâside ile inhisafa uğratmak isteyen feylesoflar ve onların muhakemesiz mukallidleri diyorlar ki: “Eğer inşikak-ı kamer vuku balsa idi umum âleme mâlûm olurdu. Bütün tarih-i beşerin nakletmesi lâzım gelirdi?”

Elcevap: İnşikak-ı kamer dâvâ-yı nübüvvete delil olmak için o dâvâyı işiten ve inkâr eden hazır bir cemaate, gecede, vakt-i gaflette âni olarak gösterildiğinden.. hem ihtilâf-ı metâlî ve sis ve bulutlar gibi ru'yete mâni esbabın vücûdu ile beraber.. o zamanda medeniyet taammüm etmediğinden ve hususî kaldığından.. ve tarassudat-ı semâviye pek az olduğundan bütün etraf-ı âlemde görülmek, umum tarihlere geçmek, elbette lâzım değildir.² Şakk-ı kamer yüzünden bu evham bulutlarını dağıtacak çok noktalardan şimdilik “Beş Nokta”yı dinle:

¹ “Kıyamet saati yaklaştı, ay bölündü. Ama o müşrikler her ne zaman bir mu'cize görseler sırtlarını döner: ‘Bu, kuvvetli ve devamlı bir büyüdür’ derler.” (Kamer Süresi, 54/1-2).

² Gazâlî, *Fedâihu'l-bâtiniyye* 1/140-141; Nevevî, *Şerhu Sahih-i Müslim* 17/143-144; İbni Hacer, *Fethu'l-bârî* 7/185-186.

Dâvâ-yı nübüvvet: Peygamberlik iddiası.

Esbap: Sebepler.

Etraf-ı âlem: Âlemin her tarafı, dört bir yanı.

Evham: Kuruntular, şüpheler.

Evham-ı fâside: Doğru olmayan, bozuk kuruntular.

Feylesof: Filozof.

İhtilâf-ı metâlî: Ay'ın doğduğu yer ve zamanların farklı olması

Inhisaf: Karartma, perdeleme.

İnşikak-ı Kamer: Ay'ın ikiye ayrılması.

Mu'cize-i Ahmediye: Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) mu'cizesi.

Muhakeme: Değer ve yargı kabiliyeti, doğru neticelere ulaşma yeteneği.

Mukallid: Taklitçi.

Ru'yet: Görme.

Şakk-ı Kamer: Hz. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) parmak işa-

retiyile ayı ikiye bölerek gösterdiği mu'cize.

Taammüm: Yayılma, genelleşme.

Tarassudat-ı semâviye: Gökle ilgili araştırmalar, gözetlemeler.

Tarih-i beşer: İnsanlık tarihi.

Vakt-i gaflet: Uyku vakti.

Vuku: Olma, meydana gelme.

Vücud: Varolma.

Birinci Nokta

O zaman, o zemindeki küffârın gayet şedit derecede inatları, tarihen mâlûm ve meşhur olduğu hâlde; Kur'ân-ı Hakîm'in ¹ وَأَنْشَقَّ الْقَمَرُ demesiyle şu vak'ayı umum âleme ihbar ettiği hâlde; Kur'ân'ı inkâr eden o küffârdan hiçbir kimse, şu âyetin tezkibine, yani ihbar ettiği şu vâkıyanın inkârına ağız açmamışlar. Eğer o zamanda o hâdisse, o küffârca kat'î ve vâkî' bir hâdisse olmasa idi; şu sözü serrişte ederek, gayet dehşetli bir tezkibe ve Peygamber'in ibtal-i dâvâsına hücum göstereceklerdi. Hâlbuki şu vak'aya dair siyer ve tarih, o vak'a ile münasebettar küffârın adem-i vukuuna dair hiçbir şeyini nakletmemişlerdir.

Yalnız ² وَيَقُولُوا سِحْرٌ مُّسْتَمِرٌّ âyetinin beyân ettiği gibi, tarihçe menkul olan şudur ki; o hâdiseyi gören küffâr, "sihirdir" demişler ve "Bize sihir gösterdi. Eğer sâir taraflardaki kervan ve kabileler görmüşlerse hakikattir. Yoksa bize sihir etmiş." demişler. Sonra sabahleyin Yemen ve başka taraflardan gelen kabileler ihbar ettiler ki: "Böyle bir hâdiseyi gördük." Sonra küffâr, Fahr-i âlem (*aleyhissalâtü vesselâm*) hakkında (hâşâ) "Yetim-i Ebî Talib'in sihri semâya da tesir etti." dediler.³

İkinci Nokta

Sa'd-ı Teftâzânî* gibi eâzım-ı muhakkikînin ekseri demişler ki: "İnşikak-ı kamer; parmaklarından su akması, umum bir orduya su içirmesi, câmide hutbe okurken dayandığı kuru direğin müfarakat-ı Ahmediye'den (*aleyhissalâtü*

¹ "... Ay bölündü." (Kamer Sûresi, 54/1).

² "(Müşrikler): 'Bu, kuvvetli ve devamlı bir büyüdür' derler." (Kamer Sûresi, 54/2).

³ Tayâlisî, *Müsned* 1/38; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s. 281; Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 2/266, 267. Ayrıca bkz.: Kamer Sûresi, 54/2; Tirmizî, *Tefsîru sûre (54)* 5; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 4/81.

Adem-i vuku: Olmama, meydana gelmeme.

Eâzım-ı muhakkikîn: Sürekli hakikatin peşinde, kılı kırk yarar-casına araştıran ilim adamlarının ileri gelenleri, büyükleri.

Fahr-i âlem: Bütün âlemin kendisi ile iftihar ettiği Peygamber Efendimiz (s.a.s.)

İbtal-i dâvâ: İddiasını çürütme, boşa çıkarma.

İhbar: Haber verme, bildirme.

Küffâr: Kâfîrlər.

Menkul: Nakledilen, anlatılan.

Müfarakat-ı Ahmediye: Hz. Peygamber Efendimiz'den (s.a.s.) ayrılma.

Münasebettar: İlgili, alâkalı

Semâ: Gök.

Serrişte etmek: Bahane etmek.

Siyer: Hz. Peygamber Efendi-

miz'in (s.a.s.) hayatını ve özelliklerini konu edinen ilim dalı.

Şedit: Şiddetli, kuvvetli.

Tekzib: Yalanlama.

Vâkıa: Hâdisse, olay.

Yetim-i Ebî Talib: Ebû Talib'in himaye ettiği yetim (Hz. Peygamber (s.a.s.).

vesselâm) ağlaması, umum cemaatin işitmesi gibi mütevâtirdir.¹ Yani öyle tabakadan tabakaya bir cemaat-i kesîre nakletmiştir ki, kizbe ittifakları muhâldir. Hâle gibi meşhur bir kuyruklu yıldızın bin sene evvel çıkması gibi mütevâtirdir. Görmediğimiz Serendib Adası'nın vücûdu gibi tevâtürle vücûdu kat'îdir." demişler. İşte böyle gayet kat'î ve şuhûdî mesâilde teşkikât-ı vehmiye yapmak, akılsızlıktır. Yalnız muhâl olmamak kâfidir. Hâlbuki şakk-ı kamer, bir volkanla inşikâk eden bir dağ gibi mümkündür.

Üçüncü Nokta

Mu'cize; dâvâ-yı nübüvvet'in isbatı için, münkirleri ikna etmek içindir, icbar için değildir. Öyle ise dâvâ-yı nübüvveti işitenler için, ikna edecek bir derecede mu'cize göstermek lâzımdır. Sâir taraflara göstermek veyahut icbar derecesinde bir bedâhetle izhar etmek, Hakîm-i Zülcelâl'in hikmetine münâfi olduğu gibi, sırr-ı teklife dahi muhaliftir. Çünkü "Akla kapı açmak, ihtiyârı elinden almamak" sırr-ı teklif iktiza ediyor. Eğer Fâtır-ı Hakîm inşikâk-ı kameri, -feylesofların hevesâtına göre- bütün âleme göstermek için bir-iki saat öyle bıraksaydı ve beşerin umum tarihlerine geçseydi, o vakit sâir hâdisât-ı semâviye gibi; ya dâvâ-yı nübüvveti delîl olmazdı, risalet-i Ahmediye'ye (*aleyhüssalâtü vesselâm*) hususiyeti kalmazdı veyahut bedâhet derecesinde öyle bir mu'cize olacaktı ki; akli icbar edecek, aklın ihtiyârını elinden alacak, ister istemez nübüvveti tasdik edecek, Ebûcehil gibi kömür ruhlu, Ebûbekri's-Siddik gibi elmas ruhlu adamlar bir seviyede kalıp, sırr-ı teklif zâyi olacaktı. İşte bu sır içindir ki; hem âni, hem gece, hem vakt-i gaflet, hem

¹ Bkz.: el-Îcî, *Kitâbü'l-Mevâkıf* 3/405; Âmidî, *Gayetü'l-meram* 1/356-357; Gazâlî, *Fedâihu'l-bâtıniyye* 1/139-141.

Bedâhet: Gözle görülür derecede olma, açıklık.

Cemaat-i kesîre: Büyük kalabalık, topluluk.

Dâvâ-yı nübüvvet: Peygamberlik dâvâsı, iddiası.

Fâtır-ı Hakîm: Her şeyi hikmetlerle Yaratan.

Hâdisât-ı semâviye: Gökte meydana gelen olaylar.

Hakîm-i Zülcelâl: Yüceliği ve lütfuyla, kullarının her işinde dâima doğruyu, hayrı ve onların maslahatlarını gözetken Yüce Allah.

Hevesât: Hevesler.

İcbar: Zorlama.

İhtiyâr: Tercih, seçim.

İktiza: Gerektirme.

İnşikâk: Yanılma, bölünme, parçalanma.

İzhar etmek: Göstermek, açığa çıkarmak.

Kizb: Yalan.

Mesâil: Meseleler.

Muhâl: İmkânsız.

Münâfi: Ters, uymayan.

Münkir: İnkâr eden, inanmayan.

Mütevâtir / tevâtür: Yalanda ittifak etmeleri aklın imkân ve ihtimâli bulunmayan birçok kişi tarafından nakledilen kesin bilgi.

Nübüvvet: Peygamberlik.

Risalet-i Ahmediye: Hz. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) elçiliği, peygamberliği.

Sâir: Başka, diğer.

Sırr-ı teklif: Cenâb-ı Hakk'ın, insanı sorumlu tutup, imtihan etmesindeki gâye, hikmet.

Şuhûdî: Gözle görülür, açıkça belli olan.

Teşkikât-ı vehmiye: Vehim mahsulü şüphelendirmeler, şüphe uyandırmalar.

Zayi: Kaybolup gitme, ziyan olma.

ihtilâf-ı metâlî, sis ve bulut gibi sâir mevânî perde ederek umum âleme gösterilmedi veyahut tarihlere geçirilmedi.

Dördüncü Nokta

Şu hâdise, gece vakti herkes gaflette iken âni bir surette vuku bulduğundan etraf-ı âlemde elbette görülmeyecek. Bâzı efrâda görünse de, gözüne inanmayacak. İnandırır da, elbette böyle mühim bir hâdise, haber-i vâhid ile tarihlere bâki bir sermaye olmayacak.

Bazı kitaplarda: “Kamer, iki parça olduktan sonra yere inmiş.” ilâvesi ise, ehl-i tahkik reddetmişlerdir. “Şu mu’cize-i bâhireyi kıymetten düşürmek niyetiyle, belki bir münâfik ilhak etmiş.” demişler.

Hem mesela o vakit, cehalet sisiyle muhât İngiltere, İspanya’da yeni gurûb.. Amerika’da gündüz.. Çin’de, Japonya’da sabah olduğu gibi, başka yerlerde başka esbab-ı mâniaya binâen elbette görülmeyecek. Şimdi bu akılsız müterize bak, diyor ki; “İngiltere, Çin, Japon, Amerika gibi akvâmın tarihleri bundan bahsetmiyor. Öyle ise vukû bulmamış.” *Bin nefrin onun gibi Avrupa kâselislerinin başına...*

Beşinci Nokta

İnşikak-ı kamer, kendi kendine bazı esbaba binâen vukû bulmuş, tesadüfî, tabiî bir hâdise değil ki; âdi ve tabiî kanunlara tatbik edilsin. Belki şems ve kamerin Hâlık-ı Hakîm’i, Resûlû’nün risaletini tasdik ve dâvâsını tenvir için hârikulâde olarak o hâdiseyi îka etmiştir. Sırr-ı irşad ve sırr-ı teklif ve

Âdi: Sıradan.

Akvâm: Milletler.

Bâki: Kalıcı.

Efrâd: Ferdler.

Ehl-i tahkik: Araştırmacı, büyük ilim adamları.

Esbab-ı mâniya: Engel olan sebepler.

Esbap: Sebepler, şartlar.

Etraf-ı âlem: Âlemin her tarafı, dört bir yanı.

Gurûb: Güneşin batması.

Haber-i vâhid: Mütevâtir olmayan haber, tevâtür şartlarına uymayan rivayetlere verilen genel ad.

Hâlık-ı Hakîm: Her şeyi hikmetlerle Yaradan Allah (c.c.).

İka etme: Oldurma, yaptırma, yapma.

İlhak: Ekleme, ilâve etme.

Kamer: Ay.

Kâselis: Çanak yalayıcı, dal-kavuk.

Mevânî: Mâniler, engeller.

Mu’cize-i bâhire: Parlak, apaçık mu’cize.

Muhât: Etrafı çevrilmiş, sarılmış, kuşatılmış.

Müteriz: İtiraz eden, karşı gelen.

Nefrin: Nefret, lânet.

Risalet: Peygamberlik.

Sırr-ı irşad: Doğruyu gösterme, rehberlik etme gayesi.

Sırr-ı teklif: Cenâb-ı Hakk’ın, insanı sorumlu tutup, imtihan etmesindeki gâye, hikmet.

Şems: Güneş.

Tabiî kanunlar: Tabiat kanunları.

Tabiî: Tabiatla ilgili.

Tatbik: Karşılaştırma, kıyaslama.

Tenvir: Aydınlatma, nurlandırma.

Tesadüfî: Tesadüf eseri, rastgele.

hikmet-i risaletin iktizasıyla, hikmet-i rubûbiyetin istediği insanlara ilzam-ı hüccet için gösterilmiştir. O sırr-ı hikmetin iktiza etmedikleri, istemedikleri ve dâvâ-yı nübüvveti henüz işitmedikleri aktâr-ı zemindeki insanlara göstermek için, sis ve bulut ve ihtilâf-ı metâlî haysiyetiyle; bazı memleketin kameri daha çıkmaması ve bazılarının güneşleri çıkması ve bir kısmının sabahı olması ve bir kısmının güneşi yeni gurûb etmesi gibi, o hâdiseyi görmeye mâni pek çok esbaba binâen gösterilmemiş. Eğer umum onlara dahi gösterilse idi, o hâlde ya işaret-i Ahmediye'nin (*aleyhissalâtü vesselâm*) neticesi ve mu'cize-i nübüvvet olarak gösterilecekti; o vakit risaleti, bedâhet derecesine çıkacaktı. Herkes tasdike mecbur olurdu, aklın ihtiyârı kalmazdı. İman ise, aklın ihtiyârıdır. Sırr-ı teklif zâyî olurdu. Eğer sırf bir hâdis-i semâviye olarak gösterilse idi, risalet-i Ahmediye (*aleyhissalâtü vesselâm*) ile münasebeti kesilirdi ve onunla hususiyeti kalmazdı.

Elhâsıl: Şakk-ı kamerin imkânında şüphe kalmadı. Kat'î isbat edildi. Şimdi, vukûuna delâlet eden çok burhanlarından altısına^(Hâşiye) işaret ederiz. Şöyle ki:

Ehl-i adâlet olan sahabelerin, vukûuna icmâ.. ve ehl-i tahkik umum müfessirlerin, *وَأَنْشَقَّ الْقَمَرُ*¹ tefsirinde onun vukûuna ittifakı.² ve ehl-i rivâyet-i sâdika bütün muhaddisînin, pek çok senedlerle ve muhtelif tarîklerle

Hâşiye: Yani, altı defa icmâ suretinde, vukuuna dair altı hüccet vardır. Bu makam çok izaha lâyık iken, maatteessüf kısa kalmıştır.

1 "... Ay bölündü." (Kamer Sûresi, 54/1).

2 Bkz.: Vâhidî, *Veciz fi tefsiri'l-Kitâbi'l-Azîz* 1/370; Taberî, *Câmiu'l-beyân* 27/84-88; Kurtubî, *el-Câmi li ahkâmi'l-Kur'an* 17/125-127; Bagavî, *Meâlimü't-tenzîl* 4/258.

Aktâr-ı zemin: Yeryüzünün dört bir tarafı.

Bedâhet: Gözle görülür derecede olma, açıklık.

Burhan: Delil.

Dâvâ-yı nübüvvet: Peygamberlik dâvâsı.

Delâlet: İşaret etme, delil olma.

Ehl-i adâlet: Âdil ve doğru kişiler.

Ehl-i rivâyet-i sâdika: Doğru hadis rivâyet edenler.

Ehl-i tahkik: Araştırmacı, büyük ilim adamları.

Hâdis-i semâviye: Gökte meydana gelen olay.

Haysiyet: İtibar.

Hikmet-i risalet: Peygamberlik gereği olarak tebliğ etme hikmeti, gayesi.

Hikmet-i rubûbiyet: Allah'ın her şeyi kuşatan idare ve terbiyesinin gayesi, hikmeti.

Hüccet: Delil.

İcmâ: Bir meselede oluşan ittifak, genel kabul.

İhtilâf-ı metâlî: Ayın doğduğu yer ve zamanların farklı olması.

İhtiyâr: Tercih, seçim.

İktiza: Gerekme.

İktiza: Gerektirme

İlzam-ı hüccet: Muhatabı delilele susturma.

İmkân: Mümkün olması.

İşaret-i Ahmediye: Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) işareti.

Maatteessüf: Maalesef, üzülecek.

Muhaddisîn: Hadis âlimleri.

Risalet-i Ahmediye: Allah Resûlü'nün (s.a.s.) peygamberliği.

Sened: Hadis metnini birbirine nakleden râvilerden oluşan isim zinciri.

Sırr-ı hikmet: Var olma gayesindeki sır.

Şakk-ı Kamer: Ayın ikiye yarılanması.

Tarik: Yol.

Tefsir: Açıklama, izah etme.

Vukû: Meydana gelme, olma.

vukûunu nakletmesi.. ve ehl-i keşif ve ilham bütün evliya ve siddîkînin şehâdeti.. ve ilm-i kelâm'ın meslekçe birbirinden çok uzak olan imamların ve mütebahhir ulemanın tasdiki.. ve nass-ı kat'î ile dalâlet üzerine icmâları vâki olmayan ümmet-i Muhammediye'nin (*aleyhissalâtü vesselâm*)¹ o vak'ayı telâkki-i billkabal etmesi, güneş gibi inşikak-ı kameri isbat eder.

Elhâsıl: Buraya kadar tahkik nâmına ve hasmı ilzam hesabına idi. Bundan sonraki cümleler, hakikat nâmına ve iman hesabınadır. Evet, tahkik öyle dedi. Hakikat ise diyor ki:

*Semâ-yı risaletin kamer-i münîri olan Hâtem-i dîvan-ı nübüvvet, nasıl ki mahbubiyet derecesine çıkan ubûdiyetindeki velâyetin keramet-i uzmâsı ve mu'cize-i kübrâsı olan Miraç ile, yani bir cism-i arzı semâvâtta gezdirmekle semâvâtın sekencesine ve âlem-i ulvî ehline rüchaniyeti ve mahbubiyeti gösterildi ve velâyetini isbat etti. Öyle de: arza bağlı, semâya asılı olan kameri, bir Arzlı'nın işaretiyle iki parça ederek arzın sekencesine, o Arzlı'nın risaletine öyle bir mu'cize gösterildi ki; Zât-ı Ahmediye (*aleyhissalâtü vesselâm*) kamerin açılmış iki nurânî kanadı gibi; risalet ve velâyet gibi iki nurânî kanadıyla, iki ziyâdâr cenâh ile, evc-i kemâlâta*

¹ Tirmizî, *Fiten* 7; Ebû Davud, *Fiten* 1; İbni Mâce, *Fiten* 8; Dârimî, *Mukaddime* 8; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 5/145, 6/396.

Âlem-i ulvî: Yüce âlem.

Cenah: Kanat.

Cism-i arz: Dünyaya ait varlık.

Dalâlet: Sapıklık, yanlışlık.

İslâm'a uymayan her türlü yanlış düşünce.

Ehl-i arz: Yeryüzü halkı.

Ehl-i keşif ve ilham: Eşyanın perde arkası –Allah'ın izni ölçüsünde– kendilerine açılıp ilhama mahzar olanlar.

Ehl-i semâvât: Göklerde yaşayan melekler, ruhanîler.

Elhâsıl: Netice olarak.

Evc-i kemâlât: Mükemmelliklerin zirvesi, doruğu.

Evliya: Veliler, Allah dostları.

Hasım: Muhâlif, karşı taraf.

Hâtem-i dîvan-ı nübüvvet: Peygamberlik makamına son mührü vuran, son temsilcisi.

İlm-i kelâm: İslâm'ın inanca ait meselelerini inceleyen ilim dalı.

İlzam: Susturma, cevap veremez hâle getirme.

Kamer-i münîr: Pınl pınl ışık saçan Ay.

Keramet-i uzmâ: En büyük keramet.

Mahbubiyet: Sevilir olma, sevilme.

Mu'cize-i kübrâ: En büyük mu'cize.

Mütebahhir ulema: Engin ilme sahip büyük âlimler.

Nass-ı kat'î: Yoruma ihtimali olmayacak derecede kesin söz, metin veya delil.

Risalet: Peygamberlik.

Rüchaniyet: Üstün, tercih edilirden olma.

Sekene: Halk, sâkinler.

Semâvât: Gökler.

Semâ-yı risalet: Peygamberlik semâsi.

Siddîkîn: Siddıklar. Sözü, özün-

deki temizliği ortaya koyan; ameli, imanını doğrulayan çok vefâli ideal kişiler.

Tahkik: Doğruyu araştırma, açığa çıkarma.

Telâkki-i billkabal: Kabul ederek benimsemek, olduğu gibi kabul etmek.

Ubûdiyet: Kulluk.

Vak'a: Olay.

Velâyet: Velilik, Allah dostluğu.

Zât-ı Ahmediye: Hz. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) mümtaz kişiliği.

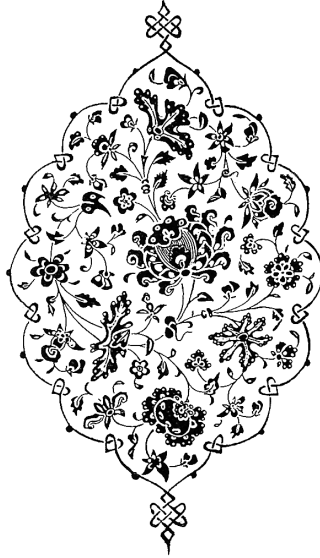
Ziyâdâr: Parlak, ışıklı.

uçmuş.. tâ Kâb-ı Kavseyn'e çıkmış.. hem ehl-i semâvât, hem ehl-i arza medar-ı fahr olmuştur..

1. عَلَيْهِ وَعَلَىٰ إِلَهِ الصَّلَاةِ وَالتَّسْلِيمَاتُ مِلًّا الْأَرْضِ وَالسَّمَوَاتِ

2. سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ

* * *

1 "O'na (s.a.s.), âline ve ashabına yer ve gökler dolusu salât ve selâmlar olsun."

2 "Sübhansın ya Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara Sûresi, 2/32).

Ehl-i arz: Yeryüzü halkı.

Ehl-i semâvât: Göklerde yaşayan melekler, ruhanîler.

Kâb-ı Kavseyn: İki yay uzunluğundaki mesafé. Peygamber

Efendimiz'in (s.a.s.) Miraç'ta Cenâb-ı Hakk'a yaklaştığı mahiyeti bizce meçhul makam. İmkân ve vücûb arası.

Medar-ı fahr: İftihar vesilesi, övünç kaynağı.

Mu'cizât-ı Ahmediye (a.s.m.)

Zeyli'nin Bir Parçasıdır

Risalet-i Ahmediye (*aleyhissalâtü vesselâm*) delâili hakkında olup, Miraç Risalesi'nin Üçüncü Esası'nın nihayetindeki üç mühim müşkülden birinci müşküle ait suâle, muhtasar bir fihriste suretinde verilen cevaptır.

Suâl: Şu Mirac-ı Azîm, niçin Muhammed Arabî (*aleyhissalâtü vesselâm*)'a mahsustur?

Ecevap: Şu birinci müşkülünüz, otuz üç adet Sözler'de tafsilen halledilmiştir. Yalnız şurada Zât-ı Ahmediye'nin (*aleyhissalâtü vesselâm*) kemâlâtına ve delâil-i nübüvvetine ve o Mirac-ı Âzam'a en elyak O olduğuna icmâlî işaretler nev'inde, bir muhtasar fihriste gösteriyoruz, şöyle ki:

Evvelâ: Tevrat, İncil, Zebûr gibi Kütüb-ü Mukaddese; pek çok tahrifata mâruz oldukları hâlde, şu zamanda dahi, Hüseyin Cisrî gibi bir muhakkik, Nübüvvet-i Ahmediye'ye (*aleyhissalâtü vesselâm*) dair o kitaplardan yüz işârî beşaretleri çıkarıp "Risale-i Hamîdiye"de göstermiştir.¹

Sâniyen: Tarihçe müsbettir ki, Şıkk ve Safih gibi meşhur iki kâhinin, Nübüvvet-i Ahmediye'den (*aleyhissalâtü vesselâm*) biraz evvel, nübüvvetine ve Âhırzaman Peygamberi olduğuna beyânatları gibi çok beşaretler, sahih bir surette tarihen nakledilmiştir.²

¹ Hüseyin Cisrî, *Risale-i Hamîdiye* (Türkçe tercümesi) s. 52-94.

² İbni Hişâm, *es-Siratü'n-nebeviyye* 124-129; 158, 190-192; Taberî, *Târihu'l-ümem ve'l-mülük* 1/431; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s. 125-128; Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 1/126-130.

Âhırzaman: Son zaman, kıyamete yakın son zaman dilimi.

Beşaret: Müjde.

Beyanat: Açıklamalar.

Delâil: Deliller.

Delâil-i nübüvvet: Peygamberlik delilleri.

Elyak: En lâyık.

İcmâlî: Özet.

İşârî: İşaretle bilinen, hissedilen.

Kemâlât: Güzellikler, yücelikler.

Kütüb-ü Mukaddese: Kutsal kitaplar, semâvî kitaplar.

Mirac-ı Azîm: Büyük Miraç Mu'cizesi.

Muhakkik: Sürekli hakikatin peşinde, kılı kırk yararcasına araştıran kimse.

Muhtasar: Kısa, özet.

Müşkül: Mesele, problem.

Nübüvvet-i Ahmediye: Efendimiz'in (s.a.s.) peygamberliği.

Risalet-i Ahmediye: Hz. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) elçiliği.

Sâniyen: İkinci olarak.

Sûret: Şekil.

Tahrifat: Tahrifler, bozmalar.

Zât-ı Ahmediye: Hz. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) mümtaz kişiliği.

Sâlisen: Velâdet-i Ahmediye (*aleyhissalâtü vesselâm*) gecesinde Kâbe'deki sanemlerin sukutu ile,¹ Kısra-yı Fâris'in saray-ı meşhuresi olan Eyvân'ı inşikâk etmesi² gibi, irhâsât denilen yüzer hârikalar, tarihçe meşhurdur.

Râbian: Bir orduya parmağından gelen suyu içirmesi.. ve câmide bir cemaat-i azîmenin huzurunda kuru direğin, minberin naklinden dolayı mufârakat-ı Ahmediye'den (*aleyhissalâtü vesselâm*) deve gibi enîn ederek ağlaması..³ *وَأَنْشَقَّ الْقَمَرُ* nassı ile şakk-ı kamer gibi muhakkiklerin tahkikatıyla bine bâliğ olan mu'cizâtıyla serfiraz olduğunu tarih ve siyer gösteriyor.

Hâmisen: Dost ve düşmanın ittifakıyla ahlâk-ı hasenenin şahsında en yüksek derecede.. ve bütün muamelâtının şehâdetiyle secâyâ-yı sâmiye, vazifesinde ve tebliğâtında en âlî bir derecede.. ve Din-i İslâm'daki mehâsin-i ahlâkın şehâdetiyle şeriatında en âlî hisâl-i hamîde, en mükemmel derecede bulunduğuna ehl-i insaf ve dikkat tereddüd etmez.

Sâdisen: Onuncu Söz'ün İkinci İşaret'inde işaret edildiği gibi:

Ulûhiyet, mukteza-yı hikmet olarak tezahür istemesine mukabil; en âzamî bir derecede Zât-ı Ahmediye (aleyhissalâtü vesselâm), dinindeki âzamî ubûdiyetiyle en parlak bir derecede göstermiştir.

¹ Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 1/19; Suyûtî, *el-Hasâisu'l-kubrâ* 1/81; İbni Habîb, *el-Müktefâ min sîreti'l-Mustafâ* s. 36; Halebî, *es-Sîretü'l-Halebiyye* 1/76.

² Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 1/19, 126, 127; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s. 139; Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk* 1/459; İbni Asâkir, *Târîhu Dimaşk* 37/361.

³ "... Ay bölündü." (Kamer Süresi, 54/1).

Ahlâk-ı hasene: Güzel ahlâk.

Âlî: Yüce.

Âzamî: En çok, en fazla.

Bâliğ: Varan, ulaşan.

Cemaat-i azîme: Büyük topluluk.

Ehl-i insaf ve dikkat: İnsaf ve dikkatli kişiler.

Enîn etmek: İnmek.

Hâmisen: Beşinci olarak.

Hisâl-i hamide: Övülen, güzel hasletler, özellikler.

İnşikâk: Yarılma, çatlama, parçalanma.

İrhâsât: Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) peygamberliğinden önce meydana gelen, O'nun gelişini müjdeleyen harika hâller, olaylar.

Kısra-yı Fâris: Eski İran hükümdarlarına verilen unvan.

Mehâsin-i ahlâk: Ahlâkî özellikler.

Mu'cizât: Mu'cizeler.

Muamelât: Muameleler, karşılıklı ilişkiler.

Mukteza-yı hikmet: Hikmet gereği.

Mufârakat-ı Ahmediye: Hz. Peygamber Efendimiz'den (s.a.s.) ayrılma.

Nass: Hükme esas olan âyet veya hadis metni.

Râbian: Dördüncü olarak.

Sâdisen: Altıncı olarak.

Sâlisen: Üçüncü olarak.

Sanem: Put.

Saray-ı meşhure: Meşhur saray.

Secâyâ-yı sâmiye: Yüksek ve kıymetli karakterler, huylar.

Serfiraz: Üstün, seçkin.

Siyer: Hz. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) hayatını ve özelliklerini konu edinen ilim dalı.

Sukut: Düşme.

Şakk-ı Kamer: Ay'ın ikiye yarılması.

Şehâdet: Şahitlik.

Şeriat: Dinî hüküm ve kurallar.

Tebliğât: Tebliğ etmeler, bildirmeler.

Tezahür: Görünme.

Übûdiyet: Kulluk.

Ulûhiyet: Cenâb-ı Hakk'ın ibadet ve itaate lâyük tek ilâh olması.

Velâdet-i Ahmediye: Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) doğumu.

Zât-ı Ahmediye: Hz. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) yüce Zât.

Hem Hâlık-ı âlemin nihayet kemâldeki cemâlini bir vâsıta ile mukteza-yı hikmet ve hakikat olarak göstermek istemesine mukabil; en güzel bir surette gösterici ve târif edici, bilbedâhe yine O Zât'tır.

Hem Sâni-i âlemin nihayet cemâlde olan kemâl-i sanatı üzerine enzâr-ı dikkati celbetmek, teşhir etmek istemesine mukabil; en yüksek bir sadâ ile dellâllık eden, yine bilmüşâhede O Zât'tır.

Hem bütün âlemlerin Rabbi, kesret tabakâtında vahdâniyetini ilân etmek istemesine mukabil, en âzamî bir derecede bütün merâtib-i tevhi-di ilân eden, yine bizzarûre O Zât'tır.

Hem Sahib-i âlemin nihayet derecede âsârındaki cemâlin işaretiyle, nihayetsiz hüsn-ü zâtîsini ve cemâlinin mehâsinini ve hüsnünün letâifini aynalarda mukteza-yı hakikat ve hikmet olarak görmek ve göstermek istemesine mukabil; en şâsaalı bir surette aynadarlık eden ve gösteren ve sevip, başkasına sevdiren, yine bilbedâhe O Zât'tır.

Hem şu saray-ı âlemin Sâni'i, gayet hârîka mu'cizeler ile ve gayet kıymettar cevherler ile dolu hazine-i gaybiyelerini izhar ve teşhir istemesi.. ve onlarla kemâlâtını târif etmek ve bildirmek istemesine mukabil; en âzamî bir surette teşhîr edici, tavsif edici ve târif edici, yine bilbedâhe O Zât'tır.

Hem şu kâinatın Sâni'i, şu kâinatı envâ-ı acâib ve zînetlerle süslendirmek suretinde yapması.. ve zîşuur mahlûkatını seyr ve tenezzüh ve ibret ve tefekkür için ona idhal etmesi.. ve mukteza-yı hikmet olarak onlara o

Âsâr: Eserler.

Aynadarlık: Aynalık, ayna tutmak.

Âzamî: En çok, en fazla.

Bilbedâhe: Apaçık bir şekilde.

Bilmüşâhede: Görerek.

Bizzarure: İster istemez, mecburen.

Celbetmek: Kendine çekmek.

Cemâl: Güzellik.

Dellâllık: Bir şeyi ilân edip duyurmak.

Envâ-ı acâib: Çeşit çeşit harikalar.

Enzâr-ı dikkat: Dikkatli bakışlar.

Hâlık-ı âlem: Âlemin, kâinatın yaratıcısı.

Hazine-i gaybiye: Görünmeyen değerler hazinesi.

Hüsn-ü zâtî: Kendisinden kaynaklanan güzellik.

İdhal etmek: Girdirmek.

İzhar ve teşhir: Göstermek, sergilemek.

Kemâl: Yücelik.

Kemâlât: Güzellikler, yücelikler.

Kemâl-i sanat: Sanat mükemmelliği.

Kesret: Çokluk, çok olma.

Letâif: İncelikler, güzellikler.

Mahlûkât: Yaratılmışlar.

Mehâsin: Güzellikler.

Merâtib-i tevhid: Tevhid mertebeleri.

Mukteza-yı hakikat ve hikmet: Hakikatın ve hikmetin gereği.

Sadâ: Ses.

Sahib-i âlem: Âlemin sahibi.

Sâni': Yapan, sanatkâr.

Sâni-i âlem: Âlemi yapan, yaratan.

Seyr ve tenezzüh: Gidiş, gezinti.

Şâsa: Parlaklık, debdebe.

Tefekkür: Derince düşünme.

Teşhir etmek: Sergilemek.

Vahdâniyet: Birlik.

Zîşuur: Şuurlu.

âsâr ve sanayiîin manalarını, kıymetlerini, ehl-i temâşâ ve tefekküre bildirmek istemesine mukabil; en âzamî bir surette cin ve inse, belki ruhânîlere ve melâikelere de Kur'ân-ı Hakîm vâsıtasıyla rehberlik eden, yine bilbedâhe **O Zât'**tır.

Hem şu kâinatın Hâkim-i Hakîm'i, şu kâinatın tahavvülâtındaki maksat ve gayeyi tazammun eden tılsım-ı muğlakını ve mevcudâtın "Nereden? Nereye? Ve ne oldukları?" olan şu üç suâl-i müşkilin muammasını bir elçi vâsıtasıyla umum zîşuurlara açtırmak istemesine mukabil; en vâzih bir surette ve en âzamî bir derecede hakâik-i Kur'âniye vâsıtasıyla o tılsımı açan ve o muammayı halleden, yine bilbedâhe **O Zât'**tır.

Hem şu âlemin Sâni-i Zülcelâl'i, bütün güzel masnûâtıyla kendini zîşuur olanlara tanıttırması.. ve kıymetli nimetler ile kendini onlara sevdirmesi, bizzarûre onun mukabilinde zîşuur olanlara marziyyâtı ve arzuyu ilâhiyelerini bir elçi vâsıtasıyla bildirmesini istemesine mukabil, en âlâ ve ekmel bir surette, Kur'ân vâsıtasıyla o marziyyât ve arzuları beyân eden ve getiren, yine bilbedâhe **O Zât'**tır.

Hem Rabbü'l-âlemîn, meyve-i âlem olan insana, âlemi içine alacak bir vüs'at-i istidat verdiğinden.. ve bir ubûdiyet-i külliyye müheyâ ettiğinden.. ve hissiyatça kesrete ve dünyaya mübtelâ olduğundan, bir rehber vâsıtasıyla yüzlerini kesretten vahdete, fâniden bâkiye çevirmek istemesine mukabil; en âzam bir derecede, en eblağ bir surette, Kur'ân vâsıtasıyla en ahsen bir tarzda rehberlik eden ve risaletin vazifesini en ekmel bir tarzda îfâ eden, yine bilbedâhe **O Zât'**tır.

Ahsen: En güzel.

Âlâ: En üst, en yukarı.

Arzu-yu ilâhiye: Cenâb-ı Hak'ın istekleri.

Âsâr: Eserler.

Bâki: Ebedî, sonsuz.

Bilbedâhe: Apaçık bir şekilde.

Bizzarûre: İster istemez, mecburen.

Eblağ: En düzgün ve en açık söz.

Ehl-i temâşâ ve tefekkür: İbretle seyredenler ve düşünenler.

Ekmel: En mükemmel, kusursuz.

Fânî: Ölümlü, sonlu.

Hakâik-i Kur'âniye: Kur'ân'a ait hakikatler.

Hâkim-i Hakîm: Hükümünü hikmetlice, yerli yerince yerine getiren Cenâb-ı Hak.

İfâ etmek: Yerine getirmek.

İns: İnsanlar.

Kesret: Çokluk, yoğunluk.

Marziyyât: Cenâb-ı Hak'ın rızasını kazandıran şeyler.

Melâike: Melekler.

Mevcudât: Varlıklar.

Meyve-i âlem: Bu âlemin nihai neticesi.

Muamma: Bilmecce, sır.

Mübtelâ: Tutkun.

Müheyâ etmek: Hazırlamak, hazır hâle getirmek.

Rabbü'l-âlemîn: Âlemlerin Rabbi.

Ruhânî: Vücudu maddî olmayan, ruh sahibi varlık (melek, cin gibi).

Sanayi: Sanatlar.

Suâl-i müşkil: Zor, çetin soru.

Tahavvülât: Değişiklikler.

Tazammun etmek: İhtiva etmek, içermek.

Tılsım-ı muğlak: Çözülmesi zor olan, şifre.

Übûdiyet-i külliye: Geniş, her şeyi kuşatan kulluk.

Vahdet: Birlik.

Vâzih: Açık, net.

Vüs'at-i istidat: Engin ve geniş kabiliyet, yetenek.

İşte mevcudâtın en eşrefi olan zîhayat.. ve zîhayat içinde en eşref olan zîşuur.. ve zîşuur içinde en eşref olan hakikî insan.. ve hakikî insan içinde geçmiş vezâîfi en âzamî bir derecede, en ekmel bir surette îfâ eden **Zât**; elbette bir Mirac-ı Âzam ile Kâb-ı Kavsey'n'e çıkacak,¹ saadet-i ebediye kapısını çalacak, hazine-i rahmeti açacak, imanın hakâik-i gaybiyesini görecek, yine **O** olacaktır.

Sâbian: Bilmüşâhede şu masnûâtta gayet güzel tahsinât, nihayet derecede süslü tezyinât vardır.. ve bilbedâhe şöyle tahsinât ve tezyinât, onların Sâni'inde gayet şiddetli bir irade-i tahsin ve kasd-ı tezyin var olduğunu gösterir.. ve irade-i tahsin ve tezyin ise, bizzarûre o Sâni'de sanatına karşı kuvvetli bir rağbet ve kudsi bir muhabbet olduğunu gösterir.. ve masnûât içinde en câmi ve letâif-i sanatı birden kendinde gösteren ve bilen ve bildiren ve kendini sevdiren ve başka masnûâttaki güzellikleri "Mâşallah" deyip istihsan eden, bilbedâhe o sanat-perver ve sanatını çok seven Sâni'in nazarında en ziyade mahbub, **O** olacaktır.

İşte masnûâtı yıldızlayan mezâyâ ve mehâsine ve mevcudâtı ışıklandıran letâif ve kemâlâta karşı: "Sübhânallah, Mâşallah, Allahu Ekber" diyerek semâvâtı cınlattıran ve Kur'ân'ın nağamâtıyla kâinatı velveleye verdiren, istihsan ve takdir ile, tefekkür ve teşhir ile, zikir ve tevhid ile, berr ve bahri cezbeye getiren yine bilmüşâhede **O Zât**'tır.

¹ "Öyle ki aralan yayın iki ucu arası kadar veya daha az kaldı." (Necm Süresi, 53/9).

Allahu Ekber: "Allah en büyüktür" anlamında dua cümlesi.

Berr ve bahr: Kara ve deniz.

Bilmüşâhede: Bizzat görerek.

Câmi: Geniş, kapsamlı.

Cezbeye getirmek: Coşturmak, Allah (c.c.) aşkıyla kendinden geçirmek.

Eşref: En şerefli, en üstün.

Hakâik-i gaybiye: Gayba ait hakikatler.

Hazine-i rahmet: Rahmet hazinesi.

İrade-i tahsin: Güzel yapma düşüncesi, kararı.

İstihsan etmek: Beğenmek, takdir etmek.

Kâb-ı Kavsey'n: İki yay uzunluğundaki mesafe. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) Miraç'ta Cenâb-ı Hakk'a yaklaştığı, ma-

hiyeti bizce meçhul makam. İmkân ve vücûb arası.

Kasd-ı tezyin: Süsleme niyeti.

Kemâlât: Mükemmellikler.

Letâif: İncelikler, güzellikler.

Letâif-i sanat: Sanat incelikleri.

Mahbub: Sevgili.

Masnûât: Eserler, sanatlı yapılan şeyler.

Mâşallah: "Cenâb-ı Hak ne güzel dilemiş ve yapmış!" anlamında bir cümle.

Mehâsin: Güzellikler.

Mevcudât: Varlıklar.

Mezâyâ: Meziyetler, özellikler.

Mirac-ı azim: Büyük Miraç mu'cizesi.

Nağamât: Nağmeler, sesler.

Saadet-i ebediye: Ebedî mutluluk.

Sâbian: Yedinci olarak.

Sanat-perver: Sanatsever.

Sâni': Yaradan, sanat eseri olarak meydana getiren.

Semâvât: Gökler.

Sübhânallah: "Cenâb-ı Hak zâtında, sıfâtında ve fiillerinde bütün kusurlardan münezzehtir" anlamında dua cümlesi.

Tahsinât: Güzelleştirmeler, güzel kılmalara.

Tevhid: Cenâb-ı Hakk'ın birliği-ne inanıp bildirmek.

Tezyinât: Süslemeler.

Velvele: Coşkulu yüksek ses.

Vezaif: Vazifeler.

Zîhayat: Canlı.

Zîşuur: Şuurlu.

İşte böyle bir Zât ki; ¹ كَالْفَاعِلِ سِرْرِنَا bütün ümmetinin işlediği hasenâtın bir misli, O'nun kefe-i mizanında bulunan.. ve umum ümmetinin salavâtı, O'nun mânevî kemâlâtına imdad veren.. ve risaletinde gördüğü vezâifin netâicini ve mânevî ücretleriyle beraber rahmet ve muhabbet-i ilâhiyenin nihayetsiz feyzine mazhar olan bir Zât, elbette Mîraç merdiveniyle cennete, Sidretü'l-Müntehâ'ya, Arş'a ve Kâb-ı Kavseyn'e kadar gitmek,² ayn-ı hak, nefsi hakikat ve mahz-ı hikmettir. (Hâşiye)

الْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي

Said Nursî

¹ “Sebep olan yapan gibidir.”

² Bkz.: Necm Sûresi, 53/4-18; İsrâ Sûresi, 17/1.

Hâşiye: En mühim bir ceride-i İslâmiye'de, umum Âlem-i İslâm'a taalluk eden ve gayet ehemmiyetli siyasilere ve hayat-ı içtimaiye ile çok âlakadar olan umum hukukçulardan 1927 senesinde Avrupa'da toplanan bir kongrede (mühim ecnebi filozoflar) Şeriat-ı Muhammediye'ye (aleyhissalâti vesselem) dair bu aşağıda yazılan Arabî fikranın aynını kendi lisanlarıyla söylemişler. O Arabî ceridenin naklettiği Arabî ifadeyi aynen yazıyoruz ve tercümesini de, Arabî ifadenin altına ilâve ediyoruz.

Nur Çeşmesinin ahirinde yazılan ecnebi feylesoflardan kırk üç tanesinin beyanatı, bu iki kahraman filozofun beyanatı ile, kırk beş tane şahid-i sâdik oluyor.

*1 الْفَضْلُ مَا شَهِدَتْ بِهِ الْأَعْدَاءُ “Fazilet odur ki, düşmanlar dahi onu tasdik etsin.”

Arabî Ceridenin Beyanatı

وَقَدْ اعْتَرَفَ حَتَّىٰ عُلَمَاءُ الْعَرَبِ بِسُمُومِ مَبَادِيِ الْإِسْلَامِ وَصَلَاحِهَا لِلْعَالَمِ وَقَالَ عَمِيدُ كَلِمَةِ الْحُقُوقِ بِجَامِعَةٍ فِينَا الْأُسْتَاذُ شَيْوَلٌ فِي مُؤْتَمَرِ الْحُقُوقِيِّينَ الْمُنْعَقِدِ فِي سَنَةِ ١٩٢٧ :

*1 İbni Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân* 2/539; Mâverdi, *A'lâmü'n-nübüve* 1/268; İbnü'l-Mukri', *Nefhu't-tayyib* 2/358.

Arabî ceride: Arapça gazete.

Arş: Semâ, gökyüzü. Allah'ın yüce tahtı, Allah'ın yüce hâkimiyyetinin ifadesi.

Ayn-ı hak: Gerçeğin ta kendisi.

Ceride-i İslâmiye: İslâmî gazete.

Feyz: Bereket, ihsan.

Hasenât: İyilikler.

Hayat-ı içtimaiye: Sosyal hayat.

Keefe-i mizan: Terazi kefesi.

Mahz-ı hikmet: Hikmetin ta

kendisi.

Mazhar olmak: Erişmek, nâil olmak, şereflenmek.

Muhabbet-i ilâhiye: Allah (c.c.) sevgisi.

Nefs-i hakikat: Hakikatin ta kendisi.

Netâic: Neticeler.

Risalet: Peygamberlik.

Salavât: Dualar. Hz. Peygamber Efendimiz'e (s.a.s.) yapılan dualar.

Sidretü'l-Müntehâ: Yedinci kat gökte olduğu rivâyet edilen ve Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) ulaştığı en son makam.

Şahid-i sâdik: Doğru şahit.

Şeriat-ı Muhammediye: Hz. Peygamber Efendimiz (s.a.s.) vâsıtısıyla insanlara bildirilen dinî hüküm ve kurallar.

Taalluk etmek: İlgili, bağlı olmak.

Vezâif: Vazifeler.

إِنَّ الْبَشَرِيَّةَ لَتَفْتَحُرُ بِانْتِسَابِ رَجُلٍ كَمُحَمَّدٍ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ إِلَيْهَا، إِذْ إِنَّهُ رَغَمَ أُمَّيَّتِهِ اسْتَطَاعَ قَبْلَ بَضْعَةِ عَشْرٍ قَرْنًا أَنْ يَأْتِيَ بِتَشْرِيعِ سَنُكُونُ نَحْنُ الْأَوْرُوبَائِيِّينَ أَسْعَدَ مَا نَكُونُ لَوْ وَصَلْنَا إِلَى قِيَمَتِهِ بَعْدَ أَلْفِي عَامٍ وَقَالَ بَرْنَارْدَشُو لَقَدْ كَانَ دِينَ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ مَوْضِعَ تَقْدِيرِي السَّامِي دَائِمًا لِمَا يَنْطَوِي عَلَيْهِ مِنْ حَيَوِيَّةٍ مُدْهَشَةٍ، لِأَنَّهُ عَلَى مَا يَلُوحُ لِي هُوَ الدِّينُ الْوَحِيدُ الَّذِي لَهُ مَلَكَةُ الْهُضْمِ لِأَطْوَارِ الْحَيَاةِ الْمُخْتَلِفَةِ وَالَّذِي يَسْتَطِيعُ لِذَلِكَ أَنْ يَجْذِبَ إِلَيْهِ كُلَّ جِيلٍ مِنَ النَّاسِ وَأَرَى وَاجِبًا أَنْ يُدْعَى مُحَمَّدٌ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ مُنْقِذَ الْإِنْسَانِيَّةِ، وَأَعْتَقِدُ أَنَّ رَجُلًا مِثْلَهُ إِذَا تَوَلَّى زَعَامَةَ الْعَالَمِ الْحَدِيثِ نَجَحَ فِي حَلِّ مُشْكَلاتِهِ وَأَحْلَى فِي الْعَالَمِ السَّلَامَةَ وَالسَّعَادَةَ يَعْنِي الْمُسَالَمَةَ وَالصُّلْحَ الْعُمُومِيَّ وَمَا أَشَدَّ حَاجَةَ الْعَالَمِ الْيَوْمَ إِلَيْهَا ...

Tercümesinin Bir Hülâsası

Evet garp uleması ve filozofları, itiraf ve ikrar etmişler ki; *İslâmiyet'in kanunları yüksek bir tarzda âlemin ıslahına kâfidir.*

Hem Külliyyetü'l-Hukuk Kongresi'nin cemiyetinde, bütün hukukiyûnun toplandığı o kongrede, 1927 senesinde onun reisi feylesof, üstad Shebol demiş ki:

"Muhammed'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) beşeriyete intisabıyla bütün beşeriyet muhakakak iftihar eder. Çünkü o Zât, ümmî olmasıyla beraber, on üç asır evvel öyle bir şeriat getirmiş ki, biz Avrupalılar iki bin sene sonra onun kıymetine ve hakikatına yetişsek en mes'ud, en saadetli oluruz."

İkincisi veyahut Nur Çeşmesi'nin âhirine ilâve edilenlerle kırk beşincisi olan Bernard Show demiş:

"Din-i Muhammedî'nin (*aleyhissalâtü vesselâm*) en yüksek makam-ı takdire çıkmasının sebebi, gayet acib ve sağlam bir hayatı temin etmesidir. Bana açılan budur ki: O din; tek, yektâ emsâlsiz bir din-i ferid olup, bütün muhtelif, ayrı ayrı hayatın etvarlarını ve çeşitlerini hazmettiriyor. Yani, ıslah ve istihâle tarzında tasfiye ve terakki ettiriyor. Hem Muhammed'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) dini öyle bir dindir ki insanın ayrı ayrı bütün milletlerini kendine celbedebilir. Ben görüyorum ve itikat ediyorum ki; beşere vacibdir ki, desin: Muhammed (*aleyhissalâtü vesselâm*) insanîyetin halaskârdır ve halaskârlık nâmı ona verilmeğe lâzımdır."

Din-i ferid: Eşsiz, yegâne din.
Din-i Muhammedî: İslâmiyet.
Envâr: Nurlar.
Garp: Batı.
Halaskâr: Kurtarıcı.
Hukukiyûn: Hukukçular.
İslah: Düzeltme, iyileştirme.

İkrar etmek: Dil ile ifade etmek.
İntisab: Bağlanma, ait olma.
İstihâle: Hâl, durum değişimi.
İtikat etmek: Gönülden inanmak.
Külliyyetü'l-Hukuk: Hukuk Fakültesi.

Tasfiye: Saflaştırma, arıtma.
Terakki: İlerleme, yükselme.
Ümmî: Herhangi bir eğitim almamış, okuma yazma bilmeyen.

Hem diyor: "Ben itikat ediyorum ki; Muhammed (aleyhissalâtu vesselâm)'ın misli, yani sîretinde, tarzında bir adam şimdiki yeni âleme reis olsa, hükmetse, bu yeni âlemin müşkülâtını halledip; bu yeni karmakarışık âlemde müsâlemet-i umumiye ve saadet-i hayatın husûlüne sebep olacak. Evet bu yeni âlemin, müsâlemet ve saadet-i hayatiye ne kadar şedit ihtiyacı var olduğunu herkes anlar!"

* * *

Husûl: Meydana gelme, olma.

Müsâlemet-i umumiye: Milletlerin veya toplumların karşılıklı barış ve emniyet içinde yaşaması.

Müşkülât: Meseleler, problemler.

Saadet-i hayat: Hayat mutluluğu.

Sîret: İç yapı, karakter.

Şedit: Şiddetli.

Âyetü'l-Kübrâ Risalesi'nin Risâlet-i Ahmediye'den Bahseden On Altıncı Mertebesi

(Makam münasebetiyle buraya ilhak edilmiştir.)

Sonra, o dünya seyyahı kendi aklına dedi ki: “Madem bu kâinatın mevcudâtıyla Mâlik’imi ve Hâlik’ımı arıyorum. Elbette her şeyden evvel bu mevcudâtın en meşhuru.. ve a’dâsının tasdikiyle dahi en mükemmeli.. ve en büyük kumandanı.. ve en namdar hâkimi.. ve sözce en yükseği.. ve akılca en parlağı.. ve on dört asrı fazileti ile ve Kur’ân’ı ile ışıklandıran Muhammed Arabî (*aleyhissalâtu vesselâm*)’ı ziyaret etmek ve aradığımı O’ndan sormak için Asr-ı Saadet’e beraber gitmeliyiz.” diyerek, aklıyla beraber o asra girdi, gördü ki:

O asır hakikaten, o Zât (*aleyhissalâtu vesselâm*) ile bir saadet-i beşeriye asrı olmuş. Çünkü en bedevî, en ümmî bir kavmi, getirdiği nur vâsıtasıyla, kısa bir zamanda dünyaya üstad ve hâkim eylemiş.

Hem kendi aklına dedi: “Biz, en evvel, bu fevkalâde Zât’ın (*aleyhissalâtu vesselâm*) bir derece kıymetini ve sözlerinin hakkaniyetini ve ihbaratının doğruluğunu bilmeliyiz. Sonra Hâlik’imizi ondan sormalıyız.” diyerek taharriye başladı. Bulduğu hadsiz, kat’î delillerden burada yalnız “dokuz külliyeti”ne birer kısa işaret edilecek:

Birincisi

Bu Zât’ta –hatta düşmanlarının tasdiki ile dahi– bütün güzel huyların ve

A’dâ: Düşman.

Asr-ı Saadet: Peygamber Efendimiz (s.a.s.) ile şereflenen kutlu asır.

Âyetü'l-Kübrâ: En büyük âyet, en büyük delil.

Bedevî: Çölde yaşayan, göçebe.

Hakkaniyet: Haklılık, doğruluk.

Hâlik: Yaradan, Hz. Allah.

Hâlik: Yaratıcı.

İhbarat: Haber vermeler, bilgilendirmeler.

İlhak etmek: İlâve etmek, eklemek.

Küllî: Genel, şümüllü, kapsamlı.

Mâlik: Her şeyin sahibi, Hz. Allah.

Mevcudât: Varlıklar.

Namdar: Namlı, şanlı.

Saadet-i beşeriye: İnsan mutluluğu.

Taharri: Arama, araştırma.

Ümmî: Herhangi bir eğitim almamış, okuma yazma bilmeyen.

Üçüncüsü

O Zât (*aleyhissalâtu vesselâm*), öyle bir şeriat ve bir İslâmiyet ve bir ubûdiyet ve bir dua ve bir davet ve bir iman ile meydana çıkmış ki; onların ne misli var ve ne de olur. Ve onlardan daha mükemmel, ne bulunmuş ve ne de bulunur. Çünkü “ümmî bir Zât'ta”¹ (*aleyhissalâtu vesselâm*) zuhur eden o şeriat, on dört asrı ve nev-i beşerin humsunu, âdilâne ve hakkaniyet üzere ve müdakkikâne hadsiz kanunlarıyla idare etmesi emsâl kabul etmez.

Hem ümmî bir Zât'ın (*aleyhissalâtu vesselâm*) ef'âl ve akvâl ve ahvâlinden çıkan İslâmiyet, her asırda üç yüz milyon insanın rehberi ve mercii.. ve akıllarının muallimi ve mürsidi.. ve kalblerinin müneviri ve musaffisi.. ve nefislerinin mürebbisi ve müzekkisi.. ve ruhlarının medar-ı inkişafı ve maden-i terakkiyatı olması cihetiyle, misli olamaz ve olamamış...

Hem dininde bulunan bütün ibâdâtın bütün envaında en ileri olması.. ve herkesten ziyade takvada bulunması.. ve Allah'tan korkması.. ve fevkalâde daimî mücahedât ve dağdağalar içinde, tamtamına ubûdiyetin en ince esrarına kadar müraat etmesi.. ve hiç kimseyi taklid etmeyecek ve tam manasıyla ve mübtediyâne, fakat en mükemmel olarak, hem ibtida ve intihayı birleştirerek yapması, elbette misli görülmez ve görülmemiş...

Hem binler dua ve münâcâtlarından Cevşenü'l-Kebîr ile, öyle bir mârifet-i rabbâniye ile, öyle bir derecede Rabb'ini tavsif ediyor ki; o

¹ Bkz.: A'râf Sûresi, 7/157; Ankebût Sûresi, 29/48; Cuma Sûresi, 62/2.

Âdilâne: Âdilce, adâletli bir şekilde.

Ahvâl: Hâller, durumlar.

Akvâl: Sözler, ifadeler.

Dağdağa: Sıkıntı, gürültü.

Efâl: Fiiller, işler.

Envâ: Türler, çeşitler.

Hums: Beşte bir.

İbâdât: İbadetler.

İbtida: Başlangıç.

İntiha: Son.

Maden-i terakkiyat: İlerlemelerin, yükselmelerin kaynağı.

Mârifet-i rabbâniye: Allah'ı sıfat, isim ve fiilleriyle tanımak, bilmek. Kalb ve vicdan kültürü.

Medar-ı inkişaf: Gelişme sebebi.

Merci: Başvurulan yer, kaynak.

Musaffi: Arıtan, temizleyen.

Mübtediyâne: İlk olarak, yeni başlar bir tarzda.

Mücâhedât: Mücâhedeler, çabalar, gayretler.

Müdakkikâne: Dikkatli bir şekilde, titizlikle.

Münâcât: Yakarış, sessizce, içten içe dua etme.

Münevîr: Aydınlatan, nurlandıran.

Müraat etmek: Gözetmek, uymak.

Mürebbi: Terbiye eden, yetiştiren.

Mürşid: Rehber, doğruyu gösteren.

Müzekki: Temizleyen, duru hâle getiren.

Nev-i beşer: İnsanlık.

Şeriat: Dinî hüküm ve kurallar.

Tavsif etmek: Nitelemek, sıfatlarını belirtmek.

Übûdiyet: Kulluk.

Zuhur etmek: Görünmek, ortaya çıkmak.

zamandan beri gelen ehl-i mârifet ve ehl-i velâyet, telâhuk-u efkâr ile beraber, ne o mertebe-i mârifete ve ne de o derece-i tausife yetişemeleri gösteriyor ki; duada dahi O'nun misli yoktur. Risale-i Münâcât'ın başında, Cevşenü'l-Kebîr'in doksan dokuz fıkrasından bir fıkrasının kısacık bir meâlinin beyan edildiği yere bakan adam, "Cevşen'in dahi misli yoktur!" diyecek.

Hem tebliğ-i risalette ve nâsı, hakka davette o derece metân ve sebat ve cesaret göstermiş ki; büyük devletler, büyük dinler, hatta kavim ve kabilesi ve amcası O'na şiddetli adâvet ettikleri hâlde; zerre miktar bir eser-i tereddüt, bir telâş, bir korkaklık göstermemesi.. ve tek başıyla bütün dünyaya meydan okuması.. ve başa da çıkarması.. ve İslâmiyet'i dünyanın başına geçirmesi isbat eder ki, tebliğ ve davette dahi misli olmamış ve olamaz.

Hem imanda öyle fevkalâde bir kuvvet ve harika bir yakîn ve mu'cizâne bir inkişaf ve cihanı ışıkladıran bir ulvî itikat taşımış ki, o zamanın hükümrânı olan bütün efkârı ve akîdeleri ve hükemânın hikmetleri ve ruhanî reislerin ilimleri O'na muarız ve muhalif ve münkir oldukları hâlde; O'nun ne yakînine, ne itikadına, ne itimadına, ne itmînanına hiçbir şüphe, hiçbir tereddüt, hiçbir zaaf, hiçbir vesvese vermemesi.. ve maneviyatta ve merâtib-i imaniyede terakki eden başta sahabeler ve bütün ehl-i velâyet, O'nun her vakit mertebe-i imanından feyz almaları ve O'nu en yüksek derecede bulmaları bilbedâhe gösterir ki, imanı dahi emsalsizdir.

İşte böyle emsalsiz bir şeriat.. ve misilsiz bir İslâmiyet.. ve harika bir ubûdiyet.. ve fevkalâde bir dua.. ve cihan-pesendâne bir davet.. ve mu'cizâne bir iman sahibinde elbette, hiçbir cihetle yalan olamaz ve aldatmaz, diye anladı ve aklı dahi tasdik etti.

Adâvet: Düşmanlık.

Akide: İnanç, iman.

Başta çıkarmak: Neticelendirmek, sonuçlandırmak.

Bilbedâhe: Açıkça, besbelli.

Cihan-pesendâne: Dünyanın beğeneceği bir tarzda.

Efkâr: Fikirler.

Ehl-i mârifet: Allah'ı sıfat, isim ve fiilleriyle bilen kimseler.

Ehl-i velâyet: Tam bir iman ve takva ile Allah'a kul olanlar,

Allah dostları.

Feyz almak: Bereket, lütf almak, mânen istifade etmek.

Hükemâ: Bilginler, filozoflar.

İnkişaf: Belirme, ortaya çıkma.

İtikat: İnanç, iman.

İtmînan: İç huzuru, tam tamına emin olma.

Merâtib-i imaniye: İman dereceleri.

Metânet: Dayanıklılık, sağlamlık.

Mu'cizâne: Mu'cizeli bir şekilde.

Muarız: Karşı gelen, muhalif.

Münkir: İnkâr eden, inanmayan.

Nâs: İnsanlar.

Tebliğ-i risalet: Peygamberlik gereği, ilâhî mesajları insanlara tebliğ etme.

Telâhuk-u efkâr: Fikirlerin birbirine eklenmesi, fikir birikimi.

Terakki etmek: İlerlemek, yükselmek.

Ülvî: Yüce.

Yakîn: Kesin bilgi.

Dördüncüsü

Enbiyaların icmâi, nasıl ki vücûd ve vahdâniyet-i ilâhiyeye gayet kuvvetli bir delildir; öyle de, bu Zât'ın doğruluğuna ve risaletine gayet sağlam bir şehâdettir. Çünkü enbiyanın (aleyhimüsselâm) doğruluklarına ve peygamber olmalarına medar olan ne kadar kudsi sıfatlar ve mu'cizeler ve vazifeler varsa, O Zât'ta (aleyhissalâtü vesselâm) en ileride olduğu tarihçe musaddaktır. Demek onlar, nasıl ki lisan-ı kâl ile Tevrat, İncil, Zebur ve suhurlarında bu Zât'ın geleceğini haber verip insanlara beşaret vermişler ki; kütüb-ü mukaddesenin o beşaretili işârâtından yirmiden fazla ve pek zâhir bir kısmı, On Dokuzuncu Mektup'ta güzelce beyan ve isbat edilmiş. Öyle de lisan-ı hâlleriyile, yani nübüvvetleriyle ve mu'cizeleriyle kendi mesleklerinde ve vazifelerinde en ileri ve en mükemmel olan bu Zât'ı tasdik edip dâvâsını imza ediyorlar. ve lisan-ı kâl ve icmâ ile vahdâniyete delâlet ettikleri gibi, lisan-ı hâl ile ve ittifak ile de bu Zât'ın sâdıkiyetine şehâdet ediyorlar, diye anladı.

Beşincisi

Bu Zât'ın düsturlarıyla ve terbiyesi ve tebaiyetiyle ve arkasından gitmeleriyile hakka, hakikate, kemâlâta, kerâmâtâ, keşfiyâta, müşâhedâta yetişen binlerce evliya, vahdâniyete delâlet ettikleri gibi; üstadları olan bu Zât'ın, sâdıkiyetine ve risaletine icmâ ve ittifakla şehâdet ediyorlar. Ve âlem-i gaybdan verdiği haberlerin bir kısmını, nur-u velâyetle müşâhe- de etmeleri ve umumunu, nur-u iman ile ya ilmeyakîn veya aynelyakîn

Âlem-i gayb: Beş duyu ile kavrayamayan varlıkların, gerçeklerin, hâdiselerin âlemi.

Aynelyakîn: Gözle görülüp edinilen bilgi.

Beşaret vermek: Müjdelemek.

Delâlet etmek: İşaret etmek, göstermek.

Enbiya: Peygamberler (a.s.).

Evlîya: Allah dostları, veliler.

İcmâ: Bir meselede oluşan ittifak, genel kabul.

İlmelyakîn: Okuyup öğrenerek, delillere dayanarak elde edilen bilgi.

İşârât: İşaretler.

Kemâlât: Güzellikler, faziletler, mükemmellikler.

Kerâmât: Kerametler. Cenâb-ı Hakk'ın salih kullarına lütfettiği hususî, fevkalâde nimetler, hâller.

Keşfiyât: Keşifler. Tas.: Kalb ve ruh gözüyle, basiretle eşyanın perde ötesine nüfuz ederek vâkıf olunan bilgiler.

Kütüb-ü Mukaddese: Kutsal kitaplar.

Lisan-ı hâl: Hâl dili, davranışların ifade ettiği anlam.

Lisan-ı kâl: Sesi, sözlü ifade, anlatma.

Medar olmak: Sebep, vesile, kaynak olmak.

Musaddak: Sadâkati ve doğruluğu tasdik edilmiş, kabul edilmiş.

Müşâhedât: Müşâhedeler. Tas.: Kalb ve ruh gözüyle görülüp, elde edilen bilgiler.

Nur-u velâyet: Allah'a yakın olmanın insana kazandırdığı nur, basiret.

Nübüvvet: Peygamberlik.

Risalet: Peygamberlik, elçilik.

Sâdıkiyet: Sâdik olma, doğruluk.

Tebaiyet: Uyuma, tâbi olma.

Vahdâniyet: Cenâb-ı Hakk'ın birliği.

Vücûd ve vahdâniyet-i ilâhiye: Cenâb-ı Hakk'ın varlığı ve birliği.

Zâhir: Açık, görünen.

veya hakkalyakîn suretinde itikat ve tasdik etmeleri, üstadları olan bu Zât'ın, derece-i hakkaniyet ve sâdıkiyetini güneş gibi gösterdiğini gördü.

Altıncısı

Bu Zât'ın ümmiliğiyle beraber getirdiği hakâik-i kudsiye ve ihtirâ ettiği ulûm-u âliye ve keşfettiği mârifet-i ilâhiyenin dersiyile ve tâlimiyile, mertebe-i ilmiyede en yüksek makama yetişen milyonlar asfiya-yı müdakkikîn ve siddîkîn-i muhakkikîn ve dâhi hükemâ-yı müminîn, bu Zât'ın üssü'l-esas dâvâsı olan vahdâniyeti kuvvetli burhanlarıyla bilitifak isbat ve tasdik ettikleri gibi; bu Muallim-i Ekber'in ve bu Üstad-ı Âzam'ın hakkaniyetine ve sözlerinin hakikat olduğuna ittifak ile şehâdetleri, gündüz gibi bir hüccet-i risaleti ve sâdıkiyetidir. Mesela Risale-i Nur, yüz parçasıyla, bu Zât'ın sadâkatının birtek burhanıdır.

Yedincisi

Âl ve ashab nâmında ve nev-i beşerin enbiyadan sonra feraset ve dirâyet ve kemâlâtla en meşhuru ve en muhterem ve en namdarı ve en dindar ve keskin nazarlı tâife-i azimesi, kemâl-i merak ile ve gayet dikkat ve nihayet ciddiyetle bu Zât'ın bütün gizli ve âşikâr hâllerini ve fikirlerini ve vaziyetlerini taharri ve teftiş ve tedkik etmeleri neticesinde bu Zât'ın, dünyada en sâdik ve en yüksek ve en haklı ve hakikatli olduğuna ittifak

Âl: Hz. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) kızı Hz. Fâtıma ve damadı Hz. Ali vâsıtasiyla devam eden mübarek soyu (r.anhum).

Asfiya-yı müdakkikîn: İncelemelerini derinlemesine ve alabildiğince hassasiyetle yapan, ilim ve takvalarıyla peygamberlere vâris olabilen kişiler.

Ashab: Hz. Peygamber Efendimiz (s.a.s.) ile aynı zaman ve zeminde beraber olup O'na iman etme bahtıyarlığına ermiş seçkin, talihli kimseler (r.anhum).

Bilitifak: İttifakla.

Burhan: Delil.

Derece-i hakkaniyet: Doğruluk, hakperestlik seviyesi.

Dirayet: İncelikleri kavrama, kuvvetli zekâ.

Feraset: Bir şeyi çabuk sezme

yeteneği, keskin ve hızlı idrak kabiliyeti.

Hakâik-i kudsiye: Mukaddes, yüce hakikatlar.

Hakkalyakîn: Meselenin hakikatine, özüne ulaşılarak, yaşanarak edinilen bilgi.

Hüccet-i risalet: Peygamberlik delili.

Hükemâ-yı müminîn: Mümin bilginler, filozoflar.

İhtirâ: Önceden var olmayan bir şey ortaya koyma, îcad etme.

Kemâl-i merak: Son derece, büyük bir merak.

Mârifet-i ilâhiye: Allah'ı sıfat, isim ve fiilleriyle tanımak, bilmek. Kalb ve vicdan kültürü.

Muallim-i Ekber: En büyük öğretmen.

Namdar: Namlı, şanlı.

Nev-i beşer: İnsanlık.

Siddikîn-i muhakkikîn: Sürekli hakikatin peşinde, kılı kırk yararcasına araştıran; Cenâb-ı Hakk'tan geleni de tereddütsüz hemen kabul eden seçkin, Allah dostları.

Taharri: Arama, araştırma.

Tâife-i azime: Büyük grup, zümre.

Tâlim: Öğretme, bilgilendirme.

Ulûm-u âliye: Yüksek ilimler.

Ümmîlik: Herhangi bir eğitim almamış olmak, okuma yazma bilmemek.

Üssü'l-esas: Ana esas, temel.

Üstad-ı Âzam: En yüce üstad, rehber.

ile ve icmâ ile sarsılmaz tasdikleri ve kuvvetli imanları, güneşin ziyasına delâlet eden gündüz gibi bir delildir, diye anladı.

Sekizincisi

Bu kâinat, nasıl ki kendini îcad ve idare ve tertip eden ve tasvir ve takdir ve tedbir ile bir saray gibi, bir kitap gibi, bir sergi gibi, bir temâşâgâh gibi tasarruf eden Sâni'ine ve Kâtib'ine ve Nakkaş'ına delâlet eder; öyle de, kâinatın hilkatindeki makâsıd-ı ilâhiyeyi bilecek ve bildirecek.. ve tahavvûlâtındaki rabbânî hikmetlerini talim edecek.. ve vazifedârâne harekâtındaki neticeleri ders verecek.. ve mahiyetindeki kıymetini ve içindeki mevcudâtın kemâlâtını ilân edecek.. ve o kitab-ı kebirin manalarını ifade edecek bir yüksek dellâl, bir doğru keşşaf, bir muhakkik üstad, bir sâdik muallim istediği ve iktiza ettiği ve herhâlde bulunmasına delâlet ettiği cihetiyle; elbette bu vazifeleri herkesten ziyade yapan bu Zât'ın hakkaniyetine, ve bu kâinat Hâlıkı'nın en yüksek ve sâdik bir me'muru olduğuna şehâdet ettiğini bildi.

Dokuzuncusu

Madem bu sanatlı ve hikmetli masnûâtıyla kendi hünerlerini ve sanatkarlığının kemâlâtını teşhir etmek.. ve bu süslü, zinetli, nihaysiz mahlûkatıyla kendini tanıttırmak ve sevdirmek.. ve bu lezzetli ve kıymetli hesapsız nimetleriyle kendine teşekkür ve hamd ettirmek.. ve bu şefkatli ve himâyetli umumi terbiye ve îâşe ile hatta ağızların en ince zevklerini ve iştilaharın her nev'ini tatmin edecek bir surette ihzar edilen rabbânî it'amlar ve ziyafetler ile kendi rubûbiyetine karşı minnetdârâne ve müteşekkîrâne ve perestîşkârâne

Dellâl: Gösteren, ilân eden, tellâl.

Hilkat: Yarattış.

Himâyet: Koruma, gözetme.

İâşe: Besleme, geçindirme.

İcad: Var etme, vücûda getirme, yaratma.

İcmâ: Bir meselede oluşan ittîfak, genel kabul.

İhzar etmek: Hazırlamak, hazır hâle getirmek.

İktiza etmek: Gerektirmek.

İt'am: Yedirip içirme.

Kemâlât: Güzellikler, yücelikler.

Keşşâf: Keşfeden, bulup ortaya çıkaran.

Kitab-ı kebir: Büyük kitap.

Makâsıd-ı ilâhiye: İlâhî maksatlar, gâyeler.

Masnûât: Her biri bir sanat eseri olan varlıklar. Allah'ın yarattığı her şey.

Minnetdârâne: Minnet eder bir tarzda.

Muhakkik: Sürekli hakikatin peşinde, kılı kırk yararçasına araştıran kimse.

Müteşekkîrâne: Teşekkür eder bir tarzda.

Nakkaş: İşleyen, nakşeden.

Perestîşkârâne: Tapınır, ibadet eder bir tarzda.

Rabbâni: Rabb'e ait, ilâhî.

Rubûbiyet: Cenâb-ı Hakk'ın herkesi ve her şeyi yaratıp, yönetmesi.

Sâni': Yapan, sanatkar.

Tahavvûlât: Değişimler.

Tasvîr: Suret, şekil verme.

Tedbir: İdare etme, düzenleme.

Temâşâgâh: Gezinti yeri.

Vazifedârâne: Vazifeli, görevli bir şekilde.

ibadet ettirmek.. ve mevsimlerin tebdili ve gece gündüzün tahvili ve ihtilâfı gibi azametli ve haşmetli tasarrufat ve icraat ve dehşetli ve hikmetli faaliyet ve hallâkiyet ile kendi ulûhiyetini izhar ederek, o ulûhiyetine karşı iman ve teslim ve inkıyad ve itaat ettirmek.. ve her vakit iyiliği ve iyileri himâyeye, fenalığı ve fenaları izâle ve semâvî tokatlar ile zâlimleri ve yalancıları imha etmek cihetiyle hakkaniyet ve adâletini göstermek isteyen perde arkasında birisi var.

Elbette ve herhâlde, o gaybî Zât'ın yanında en sevgili mahlûku ve en doğru abdi ve O'nun mezkûr maksatlarına tam hizmet ederek, hilkat-i kâinatın tılsımını ve muammasını hall ve keşfeden ve daima o Hâlık'ının nâmına hareket eden ve O'ndan istimdat eden ve muvaffakiyet isteyen ve O'nun tarafından imdada ve tevfike mazhar olan ve Muhammed Kureşî denilen bu Zât olacak.

Hem aklına dedi: "Madem bu mezkûr dokuz hakikatler bu Zât'ın sıdkına şehâdet ederler. *Elbette bu âdem, benîâdemın medar-ı şerefi ve bu âlemin medar-ı iftiharındır ve O'na, 'fahri âlem' ve 'şeref-i benîâdem' denilmesi pek lâyıktır.. ve O'nun elinde bulunan ferman-ı Rahmân olan Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın haşmet-i saltanat-ı mâneviyesinin nısf-ı arzı istilâsı ve şahsî kemâlâtı ve yüksek hasletleri gösteriyor ki; bu âlemde en mühim Zât budur, Hâlık'ımız hakkında en mühim söz, O'nundur.*

İşte gel, bak! Bu harika Zât'ın yüzer zâhir ve bâhir kat'î mu'cizelerinin kuvvetine ve dinindeki binler âlî ve esaslı hakikatlerine istinaden, bütün dâvâlarının esası ve bütün hayatının gayesi, Vâcibu'l-vücûd'un

Abd: Kul.

Âdem: İnsan.

Âlî: Yüce.

Azamet: Büyüklük.

Bâhir: Âşikâr, belli.

Benîâdem: İnsanoğlu.

Fahri âlem: Bütün âlemin kendisi ile iftihar ettiği Peygamber Efendimiz (s.a.s.).

Gaybî: Gayba ait, görünmeyen.

Hâlık: Yaradan, Hz. Allah.

Hallâkiyet: Yaratıcılık.

Halletmek: Çözmek.

Haşmet: Yücelik, ihtişam.

Haşmet-i saltanat-ı mâneviye: Mânevî hâkimiyetinin ihtişamı, yüceliği.

Hilkat-i kâinat: Kâinatın yaratılışı.

İhtilâf: Birbirinin ardınca gelme.

İnkıyad: Boyun eğme, söz dinleme.

İstimdat: Medet isteme, yardım dileme.

İstinaden: Dayanarak.

İzâle etmek: Gidermek, yok etmek.

İzhar etmek: Göstermek.

Kemâlât: İyilikler, faziletler, erdemler.

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan: Beyan ve ifadesi ile insanları, benzerini yapmaktan âciz bırakan Kur'ân-ı Kerim.

Medar-ı iftihar: Övünç sebebi.

Medar-ı şeref: Şeref, onur vesilesi.

Mezkûr: Zikredilen, adı geçen.

Muammâ: Bilmece.

Muvaffakiyet: Allah'ın yardımıyla elde edilen başarı.

Nısf-ı arz: Yeryüzünün yarısı.

Sıdk: Doğruluk, dürüstlük, samimiyet.

Şeref-i benîâdem: İnsanlığın iftihar tablosu.

Tahvil: Hâlini, durumunu değiştirme.

Tebdil: Yerine başkasını koyarak değiştirme.

Tevfike mazhar olmak: Cenâb-ı Hakk'ın yardımına nâil olmak.

Tılsım: Şifre, sır.

Ulûhiyet: Cenâb-ı Hakk'ın ibadet ve itaate lâyık tek ilâh olması.

Vâcibu'l-vücûd: Varlığı kendinden ve kesin olan Hz. Allah.

Zâhir: Açık, görünen.

vücûduna ve vahdetine ve sıfâtına ve esmâsına delâlet ve şehâdet.. ve o Vâcibu'l-vücûd'u isbat ve ilân ve ilâm etmektir.

Demek, bu kâinatın mânevî güneşi ve Hâlik'imızın en parlak bir burhanı bu Habibullah denilen Zât'tır ki; O'nun şehâdetini teyid ve tasdik ve imza eden aldanmaz ve aldatmaz **uç büyük icmâ** var:

Birincisi: “Eğer perde-i gayb açılrsa yakînîm ziyadeleşmeyecek.”¹ diyen, İmam Ali.. (radıyallâhu anhu) ve yerde iken Arş-ı Âzam'ı ve İsrâfil'in azamet-i heykelini temâşâ eden Gavs-ı Âzam² (kudûse sirrî) gibi keskin nazır ve gayb-bîn gözleri bulunan binler aktâb ve evliya-yı azîmeyi câmî ve “Âl-i Muhammed” nâmıyla şöhretşîâr-ı âlem olan cemaat-i nurâniyenin icmâ ile tasdikleridir.

İkincisi: Bedevî bir kavim ve ümmî bir muhitte, hayat-ı içtimaiyeden ve efkâr-ı siyasiyeden hâlî ve kitapsız ve fetret asrının karanlıklarında bulunan ve pek az bir zamanda en medenî ve mâlûmatlı ve hayat-ı içtimaiyede ve siyasiyede en ileri olan milletlere ve hükümetlere üstad ve rehber ve diplomat ve hâkim-i âdil olarak, şarktan garba kadar cihan-pesendâne idare eden ve “sahabe” nâmıyla dünyada namdar olan cemaat-i meşhurenin ittifakla can ve mallarını, peder ve aşiretlerini feda ettiren bir kuvvetli imanla tasdikleridir.

¹ Bkz.: Sübkî, Tabakâtü'sh-Şâfiyyeti'l-kübrâ 6/61; Aliyülkârî, Masnû s. 149; Sindî, Hâşîye 8/96.

² Bkz.: Gümüşhânevi, Mecmûatü'l-ahzâb, Şâzelî cildi, s. 561.

Aktâb: Kutuplar, en büyük veliler.

Âl-i Muhammed: Hz. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) mübarek soyu (r.anhum).

Arş-ı Âzam: En büyük taht, Cenâb-ı Hakk'ın yüce saltanatı, idaresi.

Azamet-i heykel: Büyük, muhteşem duruş.

Bedevî: Çölde yaşayan, göçebe.

Burhan: Delil.

Câmî: Şümüllü, kapsamlı.

Cemaat-i nurâniye: Nurlu, pırl pırl topluluk.

Cihan-pesendâne: Dünyanın beğeneceği bir tarzda.

Efkâr-ı siyasiye: Siyasi düşünceler.

Esmâ: İsimler.

Evliya-yı azîme: Büyük Allah dostları.

Fetret: İki peygamber devri arasında kalan, vahyin kesildiği dönem, zaman.

Gavs-ı Âzam: “En büyük veli” anlamında Hz. Abdülkadir Geylânî'ye (k.s.) verilen bir unvan.

Gayb-bîn: Gaybı gören, herkesin bilemediği şeyleri bilen, haber veren.

Habibullah: “Allah'ın en çok sevdiği kişi” anlamında Hz. Peygamber Efendimiz'e (s.a.s.) ait bir sıfat.

Hâkim-i âdil: Adâletle hükmeden, hâkim.

Hâlî: Uzak, içinde olmama.

Hayat-ı içtimaiye: Sosyal hayat.

İcmâ: Bir meselede oluşan ittifak, genel kabul.

İlâm etmek: Haberdâr etmek, bildirmek, tanıtmak.

Namdar: Namlı, şanlı, meşhur.

Perde-i gayb: Beş duyu ile kavranamayan varlıkların, gerçeklerin, hâdiselerin üzerini örten perde.

Şark-Garp: Doğu-Batı.

Şöhretşîâr-ı âlem: Âlemce tanınan, herkesce bilinen.

Temâşâ etmek: Bakmak, seyretmek.

Ümmî: Herhangi bir eğitim almamış, okuma yazma bilmeyen.

Vahdet: Allah'ın birliği.

Vücûd: Varlık, var olma.

Yakîn: Kuvvetli, tam iman.

Üçüncüsü: Her asırda binlerle efradı bulunan ve her fende dâhiyâne ileri giden ve muhtelif mesleklerde çalışan, ümmetinde yetişen hadsiz muhakkik ve mütebahhir ulemasının cemaat-i uzmâsının tevâfukla ve ilmelyakîn derecesinde tasdikleridir.

Demek, bu Zât'ın vahdâniyete şehâdeti şahsî ve cüz'î değil; belki, umumi ve küllî, sarsılmaz.. ve bütün şeytanlar toplansa, karşısına hiçbir cihetle çıkamaz bir şehâdettir, diye hükmetti.

İşte, Asr-ı Saadet'te akıyla beraber seyahat eden dünya misafiri ve hayat yolcusunun o medrese-i nurâniyeden aldığı derse kısa bir işaret olarak, Birinci Makamın On Altıncı Mertebesi'nde böyle:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الْوَاحِدُ الْأَحَدُ الَّذِي دَلَّ عَلَىٰ وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: فَخَرُّ عَالَمٍ وَشَرَفُ نَوْعِ بَنِي آدَمَ بِعِظَمَةِ سُلْطَنَةِ قُرْآنِهِ، وَحِشْمَةِ وَسُعَةِ دِينِهِ، وَكَثْرَةِ كَمَالَاتِهِ، وَعُلُوبِيَّةِ أَخْلَاقِهِ، حَتَّىٰ بِتَصْدِيقِ أَعْدَائِهِ، وَكَذَا شَهِدَ وَبَرَّهَنَ بِقُوَّةِ مِثَالِ مُعْجَزَاتِهِ الظَّاهِرَاتِ الْبَاهِرَاتِ الْمُصَدِّقَةِ الْمُصَدِّقَةِ، وَبِقُوَّةِ الْآفِ حَقَائِقِ دِينِهِ السَّاطِعَةِ الْقَاطِعَةِ، بِإِجْمَاعِ آلِهِ ذَوِي الْأَنْوَارِ، وَبِاتِّفَاقِ أَصْحَابِهِ ذَوِي الْأَبْصَارِ، وَبِتَوَافُقِ مُحَقِّقِي أُمَّتِهِ ذَوِي الْبِرَاهِينِ وَالْبَصَائِرِ التَّوَارَةِ.¹

denilmiştir.

الْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي

Said Nursî

¹ “Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. O, öyle varlığı kendinden ve kesin olan, tek ve yektâ bir Zât'tır ki; Âlem'in övünç kaynağı ve insanlığın iftihar tablosu, (s.a.s.) Kur'ân'ın hâkimiyetinin büyüklüğü.. dininin muhteşem genişliği.. mükemmel sıfatlarının çokluğu.. ve hatta düşmanlarının dahi tasdik ettikleri ahlakının yüceliği ile O'nun kendinden ve kesin olan varlığına ve birliğine delâlet eder. Ve keza O Zât; bir çok şahit tarafından tasdik edilen ve kendisini de tasdik ettiren, yüzlerce, apaçık mu'cizelerinin kuvveti.. ve dininin katı ve parlak binlerce hakikatının kuvveti.. ve nurlu âlinin icmâ.. ve keskin basiret sahibi ashabının ittifakı.. ve ümmetinin, birçok delillerle her meseleyi aydınlatan basiretli büyük âlimlerinin tevâfuku ile Allah'ın kendinden ve kesin olan varlığına ve birliğine şehâdet edip, isbat eder.”

Asr-ı Saadet: Peygamber Efen-
dimiz (s.a.s.) ile şereflenen kutlu
asır.

Cemaat-i uzmâ: Çok büyük
topluluk.

Cüz'î: Küçük, az.

İlmelyakîn: Okuyup öğrenerek,

delillere dayanarak elde edilen
bilgi.

Küllî: Genel, şümüllü, kapsamlı.

Medrese-i nurâniye: Nurlu, pırl
pırl medrese, okul.

Muhakkik: Sürekli hakikatin
peşinde, kılı yararcasına

araştıran kimse.

Mütebahhir: Çok bilgili, engin
bilgi sahibi.

Tevâfuk: Birbirine uygun, bir-
birine paralel olma.

Vahdâniyet: Cenâb-ı Hakk'ın
birliği.

Fihrist

ON DOKUZUNCU MEKTUP2-206

Mu'cizât-ı Ahmediye'ye (*aleyhissalâtü vesselâm*) dairdir. Üç yüzden fazla mu'cizâtı beyan eder. Bu risale, Risalet-i Ahmediye'nin (*aleyhissalâtü vesselâm*) mu'cizesini beyan ettiği gibi; kendisi de o mu'cizenin bir kerametidir ki, üç-dört nev ile harika olmuştur.

Birincisi: Nakil ve rivâyet olmakla beraber, yüz elli sayfadan^(Hâşiye) fazla olduğu hâlde, kitaplara müracaat edilmeden ezber olarak dağ ve bağ köşelerinde, üç-dört gün zarfında, her günde iki-üç saat çalışmak şartıyla mecmuu on iki saatte te'lif edilmesi harika bir vâkiadır ki, bu risaledeki mu'cizât-ı Ahmediye'nin (*aleyhissalâtü vesselâm*) bir şûle-i kerameti olmuştur.

İkincisi: Şu risale, uzunluğuyla beraber ne yazması usanç verir ve ne de okuması halâvetini kaybeder. Tembel ehl-i kalemi öyle bir şevk ve gayrete getirdi ki; bu sıkıntılı ve usançlı zamanda, bir sene zarfında civarımızda yetmiş adede yakın nüshaları yazıldı. O mu'cize-i risaletin bir kerameti olduğunu, muttali olanlara kanaat verdi.

Üçüncüsü: Acemi ve tevâfuktan haberi yok ve bize daha tevâfuk tezhür etmeden evvel yazdıkları nüshalarda, *lâfz-ı Resûl-i Ekrem* (*aleyhissalâtü vesselâm*) kelimesi bütün risalelerde ve *lâfz-ı Kur'ân*, beşinci parçasında öyle bir tarzda tevâfuk^(Hâşiye) etmeleri göründü ki, zerre miktar insafı olan tesadüfe veremez. Kim görmüş ise, kat'î hükmediyor ki; "Bu sırr-ı gaybîdir, mu'cizât-ı Ahmediye'nin (*aleyhissalâtü vesselâm*) bir kerametidir."

Şu risalenin başındaki esaslar çok mühimdirler.

Hem şu risaledeki ehâdis, hemen umumen eimme-i hadisçe makbul ve sahih olmakla beraber, en kat'î hâdisât-ı risaleti beyan ediyorlar.

O risalenin bütün mezâyâsını söylemek lâzım gelse, o risale kadar bir

Hâşiye: Asıl nüshasına göredir.

Hâşiye: Asıl nüshasına göredir.

eser yazmak lâzım geldiğinden, müştâk olanları onu bir kere okumasına havale ediyoruz.

On Dokuzuncu Mektub'un Beşinci ve Altıncı Nüktelerinin Fihristesidir..... 19-40

Bu nükteler, umûr-u gaybiyeye dair hadislerin birkaçını zikretmiştir. Hem Hazreti Hasan (*radıyallâhu anhi*) ile Hazreti Muaviye'nin (*radıyallâhu anhi*) muharebe ve musalâhasını.. hem Hazreti Ali (*radıyallâhu anhi*) ile Hazreti Zübeyr'in (*radıyallâhu anhi*) muharebe edeceğini.. hem ezvac-ı tâhiratın içinden birisinin mühim bir fitnenin başına geçeceğini.. hem Hazreti Ali'nin (*radıyallâhu anhi*) katlini haber vermiş.

Hem Hazreti Hüseyin'in (*radıyallâhu anhi*) Kerbelâ'da katlini.. hem Zât'ından (*aleyhissalâtü vesselâm*) sonra Âl-i Beyt'i, katl ve nefye maruz kalacaklarını.. hem Hazreti Ali'nin (*radıyallâhu anhi*) hilâfetinin tehirini.. hem hilâfet ne için Âl-i Beyt-i Nebevî'de takarrur etmediğini.. hem asr-ı saadetin başına gelen o dehşetli fitnenin hikmetini.. hem ehl-i İslâm, umum devletlere galebe çalacaklarını.. hem Hazreti Ebûbekir (*radıyallâhu anhi*) ve Hazreti Ömer'in (*radıyallâhu anhi*) mahiyet-i hilâfetlerini.. hem müşrik Kureyş reislerinin nerede katlolunacaklarını.. hem bir ay uzun mesafede Mûte Harbi'nden aynen haber verdiğini.. hem Hazreti Hasan'ın (*radıyallâhu anhi*) hilâfetini.. hem Hazreti Osman'ın (*radıyallâhu anhi*) Kur'ân okurken şehid olacağını.. hem Devlet-i Abbasiye'yi.. hem Cengiz ve Hülâgu'yu.. hem İran'ın fethini.. hem Habeş Melikin cenaze namazını, vefatından haberi olmadan aynı vakitte kıldığını bildirir.

Hem Hazreti Fâtıma'nın* (*radıyallâhu anhi*) vefatını.. hem Ebû Zerr'in (*radıyallâhu anhi*) yalnız, bir dağda vefat edeceğini.. hem Ümmü Haram'ın Kıbrıs'ta vefat edeceğini.. hem yüzbin adamı öldüren Haccac Zâlim'i.. hem İstanbul'un fethini.. hem İmam Ebû Hanife'yi (*radıyallâhu anhi*).. hem İmam Şâfi'yi (*radıyallâhu anhi*).. hem ümmetinin yetmişüç fırka olacağını.. hem Kaderiye tâifesini, hem Râfızileri.. hem Hazreti Ali'nin (*radıyallâhu anhi*) yüzünden insanlar iki kısım olacaklarını.. hem Fars ve Rum kızlarını.. hem Hayber Kalesinin fethini.. hem Hazreti Ali (*radıyallâhu anhi*) ile Muaviye'nin harbini.. hem Hazreti Ömer (*radıyallâhu anhi*) sağ kaldıkça fitnelerin zuhur etmeyeceğini.. hem Süheyl İbni Amr'ın (*radıyallâhu anhi*) mühim bir vazifesini.. hem Kısra'nın oğlu babasını öldürdüğünü aynı dakikada haber verdiğini.. hem Hâtıb'ın, Kureyş'e gizli mektup yazdığını.. hem Ebû Leheb'in oğlu Utbe'yi, bir arslanın parçalaması için ettiği bedduasının kabul olup aynen çıktığını.. hem Bilâl Habeşi'nin (*radıyallâhu anhi*) ezan okuduğu zaman, Kureyşilerin gizli tenkit ettiklerini aynen haber verdiğini..

hem Hazreti Abbas (*radıyallâhu anhu*) iman etmeden evvel onun gizli parasından haber verdiğini.. hem Hazreti Peygamber'e (*aleyhissalâtü vesselâm*) bir yahudinin sihir ettiğini.. hem Sahabe meclisinde birinin irtidad edeceğini.. hem Hazreti Peygamber'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) katlini niyet edenlerin iman ettiklerini.. hem müşriklerin Kâbe duvarındaki yazılarını kurtların yediğini ve yalnız o yazılar içindeki Allah isimlerini yemediklerini.. hem Beytü'l-Makdis'in fethinde büyük bir tâun çıkacağını.. hem Yezid ve Velid gibi şerir reisleri haber verdiğini.. hem "Bundan sonra onlar bize değil, biz onlara hücum edeceğiz" diye haber verdiğini ve bunlar gibi çok ihbarat-ı gaybiye bu iki nüktede beyan edilmiştir.

Mu'cizât-ı Ahmediye'nin Birinci Zeyli..... 165-181

يَسَّ ۞ وَالْقُرْآنِ الْحَكِيمِ ۞ إِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ

âyetlerinin mealinde yüzer âyâtın en mühim hakikatleri olan Risalet-i Ahmediye'yi (*aleyhissalâtü vesselâm*) "On Dört Reşha" nâmıyla on dört kat'î ve parlak ve muhkem burhanlarla tefsir ve isbat ediyor.. ve en muannid hasmı dahi ilzam eder. Güneş gibi Risalet-i Ahmediye'yi izhar ediyor.

Şakk-ı Kamer Mu'cizesine Dair..... 182-188

Şu risale, şakk-ı kamer mu'cizesine bu zaman feylesoflarının ettikleri itirazlarını "Beş Nokta" ile gayet kat'î bir surette reddedip inşikak-ı kamerin vukuuna hiçbir mâni bulunmadığını gösterir.. ve âhirinde de beş icmâ ile şakk-ı kamerin vuku bulduğunu, gayet muhtasar bir surette isbat eder.. ve şakk-ı kamer mu'cize-i Ahmediye'sini (*aleyhissalâtü vesselâm*) güneş gibi gösterir.

Mu'cizât-ı Ahmediye Zeylinin Bir Parçası..... 189-196

Risalet-i Ahmediye (*aleyhissalâtü vesselâm*) hakkında olup, Miraç Risalesi'nin Üçüncü Esası'nın nihâyetindeki üç mühim müşkülden birinci müşküle ait "Şu Mirac-ı Azîm, niçin Muhammed Arabî (*aleyhissalâtü vesselâm*)'a mahsustur?" suâline muhtasar bir fihriste suretinde verilen cevaptır.

Âyetü'l-Kübrâ Risalesi'nin, Risalet-i Ahmediye'den

Bahseden On Altıncı Mertebesi..... 197-206

Kâinatın erkânından Hâlık'ını soran bir seyyahın müşahedâtından bir parça olup, makam münasebetiyle buraya ilhak edilmiştir.

FİHRİST..... 207-209

Kaynakların Tesbitinde

Faydalanılan Eserler

- Abd İbni Humejd**, İbni Nasr Ebû Muhammed (ö. 249 h.); *Müsned*, [Tahkik: *Subhî el-Bedrî es-Sâmerrâî, Mahmud Muhammed Halil es-Sâidî*], Mektebetü's-sünne, Kahire, 1408/1988.
- Abdurrezzak**, Ebû Bekr Abdurrezzak İbni Hemmâm (126-211 h.); *Musannef*, [Tahkik: *Habîburrahmân el-A'zamî*], I-XI, el-Meclisü'l-ilmî, Beyrut, 1403/1983.
- Ahmed b. Abdullah et-Taberî**, Ebu'l-Abbas Muhibbüddîn Ahmed Muhibbüddin (v. 694/1295); *er-Riyâdu'n-nadira*, I-II, Dâru'l-ğarbi'l-İslâmî, Beyrut, 1996.
- Ahmed İbni Hanbel**, Ebû Abdullah eş-Şeybânî (164-241 h.); *Müsned*, I-VIII, Müessesetü Kurtuba, Mısır, tsz.
- ; *Fedâilü's-sahabe*, Müessesetü'r-risâle, Beyrut, 1403/1983.
- Aliyyülkârî**, Ebu'l-Hasan Nureddin Ali b. Sultan Muhammed (v. 1014/1606); *el-Masnû fî mârifeti hadîsi'l-mevdû'*, [Tahkik: *Abdülfettah Ebû Gudde*], Mektebü'l-matbûati'l-İslâmî, Kahire, 1984.
- ; *Şerhu'ş-Şifâ li'l Kadî İyâz*, I-II, Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, Beyrut, tsz.
- Âlûsî**, Ebu's-Senâ Şehabeddin Mahmud İbni Abdillâh (v. 1270/1854); *Rûhu'l-meânî fî tefsîri'l-Kur'ânî'l-azîm ve's-seb'u'l-mesânî*, I-XXX, Dâru ihyâi't-türâsi'l-Arabî, Beyrut, tsz.
- Âmidî**, Ali İbni Ebî Ali İbni Muhammed İbni Salim (551-631 h.); *Gâyetü'l-meram fî ilmi'l-keîâm*, [Tahkik: *Hasan Mahmud Abdüllâtîf*], el-Meclisü'l-a'lâ li'ş-şüûni'l-İslâmiyye, Kahire, 1391 h.
- Bagavî**, Ebû Muhammed Muhyissünne Hüseyin İbni Mes'ud, (v. 516/1122); *Meâlimü't-tenzîl*, I-VIII, Dâru Taybe, Riyad, 1993.
- Beyhakî**, Ebûbekir Ahmed b. el-Hüseyin (384-458 h.); *es-Sünenü'l-kübrâ*, I-X, Mektebetü dâri'l-bâz, Mekke, 1414/1994.
- ; *Delâilü'n-nübüvve*, I-VII, Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, Beyrut, 1985.
- ; *el-Îtikad ve'l-hidâye ilâ sebîli'r-raşâd alâ mezhebi's-selef ve ashabi'l-hadîs*, [Tahkik: *Ahmed el-Kâtîb*], Dâru'l-âfâki'l-cedîde, Beyrut, 1401 h.

- Bezzâr**, Ebûbekir Ahmed b. Amr b. Abdülhâlık (v. 215-292); *Müsned*, [Tahkik: Abdulkâdir Arafât], I-III, Müessesetu ulûmi'l-Kur'ân, Beyrut/ Medine, 1409 h.
- Buhârî**, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil (v. 256 h.); *Sahihu'l-Buhârî*, I-VIII, el-Mektebetü'l-İslâmiyye, İstanbul, 1979.
- ; *el-Edebü'l-müfred*, I-VIII, Dâru'l-beşâiri'l-İslâmiyye, Beyrut, 1409/1989.
- ; *et-Târîhu'l-kebir*, I-VIII, Dâru'l-fikr, Beyrut, 1986.
- Busayrî (el-Bûsirî)**, Muhammed İbni Said İbni Hammad İbni Muhsin (v. 316/929); *Kasîde-i Bürde*, [Terceme ve Şerh: Abidin Paşa, Terceme: Ömer Faruk Harman], Elif Ofset, İstanbul, 1977.
- Cessâs**, Ahmed b. Ali Ebûbekir (v. 370 h.); *Ahkâmü'l-Kur'ân*, Dâru ihyâi't-türâsi'l-Arabî, Beyrut, 1405 h.
- Dârakutnî**, Ebu'l-Hasan Ali İbni Ömer (306-385 h.); *Sünenü'd-Dârakutnî*, I-IV, [Tahkik: es-Seyyid Abdullah Haşim Yemânî el-Medenî], Dâru'l-mârife, Beyrut, 1386/1966.
- Dârimî**, Abdullah b. Abdirrahmân (181-255 h.); *Sünen*, I-II, Dâru'l-kitâbi'l-Arabî, Beyrut, 1407/1987.
- Deylemî**, Ebû Şucâ' Şîreveyh b. Şehredâr (445-509 h.); *el-Müsnedü'l-firdevs bi me'sûri'l-hitâb*, [Tahkik: Muhammed es-Saîd Besyûnî ez-Zağlûl], Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, Beyrut, 1986.
- Ebû Amr ed-Dânî**, Osman b. Said el-Mukri (371-444 h.); *es-Sünenü'l-vâride fi'l-fiteni ve gavâilihâ ve's-sâati ve eşrâtihâ*, I-VI, [Tahkik: Rızaullah İbni Muhammed İdris el-Mübarekfûri], Dâru'l-Âsime, Riyad, 1416 h.
- Ebû Davud**, Süleyman b. Eş'as es-Sicistânî (202-275 h.); *Sünen*, [Tahkik: Muhammed Muhsin Abdülhamîd], I-IV, el-Mektebetü'l-İslâmiyye, İstanbul, tsz.
- Ebû Nuaym**, Ahmed b. Abdillâh el-İsbehânî (v. 430 h.); *Hilyetü'l-evliyâ ve tabakâtü'l-asfiyâ*, I-X, Dâru'l-kitâbi'l-Arabî, Beyrut, 1405 h.
- ; *Delâilü'n-nübüvve*, [Tahkik: Muhammed Ravvas Kal'acî Abdalberr Abbas], I-II, Dâru'n-nefâis, Beyrut, 1991.
- Ebû Ya'lâ**, Ahmed b. Ali b. el-Müsennâ (210/307 h.); *Müsned*, I-XIII, Dâru'l-Me'mûn li't-türâs, Dimaşk, 1404/1984.
- ; *Mu'cem*, [Tahkik: İrşadu'l-Hak el-Eserî], İdâratü'l-Ulûmi'l-Eseriyye, Faysal Âbad, 1407 h.

- Esbehâni**, İsmâil İbni Muhammed İbni'l-Fazl et-Teymî (457-535 h.); *Delâilü'n-nübüvve*, [Tahkik: Muhammed el-Haddad], Dâru Taybe, Riyad, 1409.
- Fâkihi**, Ebû Abdillâh Muhammed İbni İsmâil İbni'l-Abbâs (217-275 h.); *Ahbaru Mekke fi ka-dîmi'd-dehri ve hadîsih*, [Tahkik: Abdulmelik Abdullah], I-VI, Dâru Hadîr, Beyrut, 1414 h.
- Firyâbî**, Câfer b. Muhammed b. Hasan (207-301 h.), *Delâilü'n-nübüvve*, [Tahkik: Âmir Hasan Sabri], Dâr-ı Hira, Mekke, 1406 h.
- Gazâlî**, Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed (450-505 h.); *İhyâu ulûmi'd-dîn*, I-IV, Dâru'l-mârife, Beyrut, tsz.
- ; *Fedâihu'l-bâtuniyye*, [Tahkik: Abdurrahman Bedevî], Müessesetü dari'l-kü-tübi's-sekâfiyye, Küveyt, tsz.
- Gümüşhânevî**, Ahmed Ziyaeddin Nakşibendî; *Mecmûatü'l-ahzâb*, I-III, Sezgin neşriyat, İstanbul, 1311/1893.
- Hafâcî**, Şihâbü'd-Din Ahmed b. Muhammed b. Ömer (v. 1069 h.); I-VI, *Nesîmü'r-riyâd fi şerhi Şifâi'l-Kadı İyâz*, I-VI, [Tahkik: Muhammed Abdu'l-Kâdir Atâ], Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1421 h.
- Hâkim**, Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdillâh en-Neysâbüri (321-405 h.); *Müstedrek ale's-Sahîhayn*, I-V, Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, Beyrut, 1411/ 1990.
- el-Hakîm et-Tirmizî**, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ali b. el-Hasen; *Nevâdiru'l-usûl fi ehâdîsi'r-Rasûl*, [Tahkik: Abdurrahman Amîra], I-IV, Dâru'l-Cil, Beyrut, 1412/1992.
- Halebî**, Ali İbni Burhaniddin (v. 1044/1635); *es-Sîratü'l-Halebiyye*, I-III, Dâru'l-mârife, Beyrut, 1400.
- Gümüşhânevî**, Ahmed Ziyaeddin Nakşibendî; *Mecmûatü'l-ahzâb*, I-III, Sezgin neşriyat, İstanbul, 1311/1893.
- Hafâcî**, Şihâbü'd-Din Ahmed b. Muhammed b. Ömer (v. 1069 h.); I-VI, *Nesîmü'r-riyâd fi şerhi Şifâi'l-Kadı İyâz*, I-VI, [Tahkik: Muhammed Abdu'l-Kâdir Atâ], Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1421 h.
- Hâkim**, Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdillâh en-Neysâbüri (321-405 h.); *Müstedrek ale's-Sahîhayn*, I-V, Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, Beyrut, 1411/ 1990.
- el-Hakîm et-Tirmizî**, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ali b. el-Hasen; *Nevâdiru'l-usûl fi ehâdîsi'r-Rasûl*, [Tahkik: Abdurrahman Amîra], I-IV, Dâru'l-Cil, Beyrut, 1412/1992.

- Halebî**, Ali İbni Burhaniddin (v. 1044/1635); *es-Sîratü'l-Halebiyye*, I-III, Dâru'l-mâriife, Beyrut, 1400.
- Hennâd**, İbnü's-Sirî (152-243 h.); *Zühd*, I-II, Dâru'l-hulefâ, Kuveyt, 1406 h.
- Heysemî**, Ali İbni Ebî Bekr (v. 807 h.); *Mecmeu'z-zevâid*, I-X, Dâru'r-reyyan li't-türas-Dâru'l-kitabi'l-Arabî, Kahire-Beyrut, 1407 h.
- ; *Müsnedü'l-Hâris (Zevâidu'l-Hâris)*; [Tahkik: Hüseyin Ahmed Salih el-Bakirî], Merkezü Hidmeti's-Sünne ve's-Sîreti'n-Nebeviyye, Medine, 1413/1992.
- Humeydî**, Ebû Bekr Abdullah İbnu'z-Zübeyr (v. 219 h.); *Müsned*, [Tahkik: Habîburrahman el-Âzâmî], I-II, Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye-Mektebetü'l-Mütenebbî, Beyrut-Kahire, tsz.
- Hüseyin Cisrî**; *Risâle-i Hamîdiye*, [Türkçe tercemesi: Manastırh İsmail Hakkı], Bahar yayınları, İstanbul, 1980.
- İbni Abdilberr**, Yusuf b. Abdullah b. Muhammed (v. 463 h.); *İstîâb*, I-V, Dâru'l-cîl, Beyrut, 1412 h.
- ; *Temhîd*, I-XXIV, Vizâratü umûmi'l-evkâfi ve's-şüüni'l-İslâmiyye, Mağrib, 1387 h.
- İbni Adıyy**, Ebû Ahmed Abdullah İbni Adıyy el-Cürcanî (v. 365/976); *el-Kâmil fi duafâi'r-ricâl*, I-VII, Dâru'l-fikr, Beyrut, 1985.
- İbni Arabî**, Muhammed b. Ali Muhyiddîn (v. 638 h.); *el-Fütühâtü'l-Mekkiyye*, I-VIII, el-Meclisü'l-a'lâ li's-sekâfe, Kahire, 1403/1983.
- ; *Risaletü's-Şeyhi'l-Ekber ile'l-İmam Fahriddin Râzî*, Alemü'l-Fikr, Kahire, 1997.
- İbni Asâkir**, Ebu'l-Kâsım Sikatüddîn Ali b. Hasan b. Hibetullah (v. 571/1176); *Târîhu Dimaşk*, I-LXX, Dâru'l-fikr, Beyrut, 1417/1996.
- İbni Ebî Şeybe**, Abdullah b. Muhammed (v. 235 h.); *el-Musannef fi'l-ehâdis ve'l-âsâr*, [Tahkik: Kemâl Yusuf el-Hût], I-VII, Mektebetü'r-Ruşd, Riyad, 1409 h.
- İbni Habîb**, Ebû Muhammed Bedrüddin Hasan İbni Ömer İbni Habib el-Halebî, (v. 779/1377); *el-Müktefâ min sîreti'l-Mustafa*, [Tahkik: Mustafa Muhammed Hüseyin ez-Zehabi], Dâru'l-hadis, Kahire, 1416/1996
- İbni Hacer**, Ahmed b. Ali el-Askalânî (773-852 h.); *Fethu'l-bârî*, I-XIII, Dâru'l-mâriife, Beyrut, 1379 h.
- ; *İsâbe*, I-VIII, Dâru'l-cîl, Beyrut, 1412 h.

- ; *el-Metâlibü'l-âliye bi-zevâidi'l-mesânidi's-semaniyye*, I-IV, [Tahkik: Habiburrahmân el-A'zamî], Dâru'l-Mârife, Beyrut, tsz.
- İbni Hacer el-Heytemî**, Ebü'l-Abbas Şehabeddin Ahmed (v. 973 h.); *es-Savâiku'l-muhrîka alâ ehli'r-rafz ve'd-dalâl ve'z-zendeka*, [Tahkik: Abdurrahman b. Abdullah Türki, Kamil Muhammed Harraţ], Müessesetü'r-Risale, Beyrut, 1997.
- İbni Hibbân**, Ebû Hâtim Muhammed el-Büstî (v. 354/965.); *El-İhsan fî takrîbi Sahîh İbni Hibbân*, [Tertîb: Alâüddîn Ali b. Belbânî; Tahkik ve ta'lik: Şuayb el-Arnâvût], I-XVII, Müessesetü'r-risâle, Beyrut, 1988.
- ; *es-Sikât*, I-IX, Dâru'l-fikr, Beyrut, 1395/1975.
- İbni Hişâm**, Abdülmelik İbni Hişâm İbni Eyyüb el-Himyerî (v. 213/828); *es-Sîratü'n-nebeviyye*, I-VI, Dâru'l-cil, Beyrut, 1411.
- İbni Huzeyme**, Ebû Bekr Muhammed İbni İshak es-Sülemî en-Neysabûrî (223-311 h.); *Sahîh*, [Tahkik: Muhammed Mustafa el-Âzâmî], I-IV, el-Mektebu'l-İslâmî, Beyrut, 1390/1970.
- İbni İshak**, Muhammed b. İshak b. Yesar (85-151 h.); *Sîretü İbni İshak*, [Tahkik: Muhammed Hamidullah], Ma'hedü'd-Dirâsât ve'l-Ebhâs li't-Ta'rib, tsz.
- İbni Kânî**, Ebû'l-Hüseyn Abdu'l-Bâkî (265-351 h.); *Mu'cemü's-sahabe*, I-III, [Tahkik: Salah b. Sâlim el-Mısratî], Mektebetü'l-Gurabâi'l-Eseriyye, Medine, 1418/1997.
- İbni Kayyim el-Cevziyye**, Ebû Abdillâh Muhammed İbni Ebî Bekr Eyyüb ez-Züreî (691-751 h.); *Bedâiü'l-Fevâid*, [Tahkik: Heyet], Mektebetü Nezzâr Mustafa el-Bâz, Mekke, 1416/ 1996.
- ; *Medâricü's-sâlikîn*, [Tahkik: Muhammed Hamid el-Fakî], I-III, Dâru'l-kitabî'l-Arabî, Beyrut, 1393/1973.
- ; *Hidâyetü'l-huyârâ fî ecvibeti'l-yahûd ve'n-nasârâ*, el-Câmiatü'l-İslamiyye, Medine, tsz.
- İbni Kesîr**, Ebu'l-Fidâ İsmail İbni Ömer İbni Kesîr ed-Dimaşkî (v. 774 h.); *Tefsîru'l-Kur'âni'l-azîm*, I-IV, Dâru'l-fikr, Beyrut, 1401 h.
- ; *el-Bidâye ve'n-nihâye*, I-XIV, Dâru'l-meârif, Beyrut, tsz.
- İbni Mâce**, Muhammed b. Yezîd el-Kazvîni (207-275 h.); *Sünen*, I-II, Dâru'l-fikr, Beyrut, tsz.

- İbni Mende**, Muhammed b. İshak b. Yahya (310-395 h.); *İman*, I-II, [Tahkik: Ali b. Muhammed b. Nâsir el-Fakîhî], Müessesetü'r-Risâle, Beyrut, 1406 h.
- İbni Sa'd**, Ebû Abdullah Muhammed b. Sa'd el-Menî' (168-230 h.); *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, I-VIII, Dâru sâdir, Beyrut, tsz.
- İbni Seyyidi'n-Nâs**; *Uyûnü'l-eser*, I-II, Dâru İbni Kesir, (Dimaşk-Beyrut-1992).
- İbni Teymiyye**, Ebu'l-Abbas Ahmed İbni Abdilhalim İbni Teymiyye el-Harrânî (661-728 h.); *el-Cevabü's-sahih li men beddele dine'l-Mesih*, [Tahkik; Ali Hasan Nasır, Abdulaziz İbrahim el-Asker, Hamdan Muhammed], I-VI, Dâru'l-âsime, Riyad, 1414 h.
- İbnü'l-Ca'd**, İbni Ubeyd Ebû'l-Hasan el-Cevherî (134-230 h.); *Müsned*, [Tahkik: Âmir Ahmed Haydar], Müessesetü Nâdir, Beyrut, 1410/1990.
- İbnü'l-Cevzî**, Abdurrahman b. Ali b. Muhammed (508-597 h.); *el-Muntazam fi târihi'l-mülûki ve'l-ümem*, Dâru sâdir, Beyrut, 1358 h.
- ; *el-İlelü'l-mütenâhiye*, I-II, Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut, 1403 h.
- ; *Kitâbü'l-Mevzûât mine'l-ehadisi'l-merfûât*, I-III, [Tahkik: Abdurrahman Muhammed Osman], Dâru'l-Fikr, Beyrut, 1983.
- ; *Sifatü's-safve*, I-IV, Dâru'l-mârife, Beyrut, 1399/1979.
- ; *Zâdü'l-mesîr fi ilmi't-tefsîr*, I-IX, el-Mektebu'l-İslâmî, Beyrut, 1404 h.
- İbnü'l-Esir**, Ebu'l-Hasan İzzeddin Ali b. Muhammed b. Abdülkerim (v. 630/1233); *el-Kâmil fi't-târih*, I-V, Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut, 1415/1995.
- ; *el-Meselü's-sâir fi edebi'l-kâtibi ve's-şâir*, I-II, el-Mektebetü'l-asriyye, Beyrut, 1995.
- ; *Üsdü'l-gâbe fi mârifeti's-sahabe*, I-VII, Dâru'l-Fikr, Beyrut, 1414/1993.
- İbnü'l-İmâd**, Ebu'l-Felah Abdulhay b. Ahmed b. Muhammed (1032-1089 h.); *Şezerâtü'z-zeheb fi ahbâri men zeheb*, I-IV, Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut, tsz.
- İbnü'l-Mukri'**, Ahmed b. Muhammed et-Tilmisânî; *Nefhu't-tayyib*, [Tahkik: İhsan Abbas], Daru Sadir, Beyrut, 1968.
- el-Îcî**, Ebu'l-Fazl Adudiddin Abdurrahman İbni Ahmed Abdulgaffar (v. 756/1355); *Kitabu'l-Mevakif*, [Tahkik: Abdurrahman Umeyre], Dâru'l-cil, Beyrut, 1997.

- İshâk b. Râhûye, İbni İbrâhim b. Mahled (161-238 h.); *Müsned*, I-V, Mektebetü'l-İman, Medine, 1995.
- Kadı İyâz, Ebu'l-Fazl İyâz İbni Musa İbni İyâz el-Yahsubî (v. 544/1149); *eş-Şifâ bi ta'rîfi hukûki'l-Mustafa (s.a.s.)*, [Tahkik: Hüseyin Abdulhamid Nil], Dâru'l-erkam, Beyrut, 1415/1995.
- Kannûcî, Muhammed Sıddık Hasan Han (1248-1307 h.); *Ebcedü'l-ulûmî'l-veş-yî'l-merkûm fî beyân-i ahvâli'l-ulûm*, [Tahkik: Abdülcebbar Zekkâr], I-III, Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, Beyrut, 1978.
- Kâsım b. Sellâm, Ebû Ubeyd Kâsım b. Sellam el-Herevî (v. 154-224 h.); *Garibü'l-hadis*, [Tahkik: Muhammed Abdulmuîn Han], I-IV, Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, Beyrut, 1396/1976.
- Katib Çelebi, Hacı Halife Mustafa b. Abdullah (1017-1067 h.); *Kesfü'z-zünun an esami'l-kütüb ve'l-fünûn*, I-II, Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, Beyrut, 1413/1992.
- Kilâî, Ebü'r-Rebi' Süleyman b. Musa (565-634 h.); *el-İktifa bîmâ-tazammenehu min megâzi Resulillah ve selasetü'l-hulefâ*, [Tahkik: Kemâleddin İzzeddin Ali], I-IV, Alemü'l-Kütüb, Beyrut, 1997.
- Kitab-ı Mukaddes [Türkçe terceme] Eski ve Yeni Ahit, Kitab-ı Mukaddes Şirketi, İstanbul, 1988.
- Kudâî, Muhammed b. Selâme b. Ca'fer (v. 454 h.); *Müsnedü's-Şihâb*, I-II, Müessesetü'r-risâle, Beyrut, 1407/1986.
- Kurtubî, Muhammed b. Ahmed b. Ebû Bekr b. Ferah (v. 671/1273); *el-İ'lâm bîmâ fî Dini'n-Nasârâ mine'l-fesâd ve'l-evham ve izhârî mehasin-i Dini'l-İslâm ve isbatî nübüvve Nebiyyin Muhammed (s.a.s.)*, [Tahkik: Ahmed Hicazi Saka], Dâru't-Türâsi'l-Arabî, Kahire, 1398/1978.
- ; *el-Câmî li ahkâmî'l-Kur'ân*, I-XX, Dâru's-şâ'b, Kahire, 1372 h.
- Mâlik b. Enes, Ebû Abdullah el-Esbahî (93-179 h.); *Muvatta*, I-II, Dâru İhyâi't-türâsi'l-Arabî, Beyrut, 1985.
- ; *el-Müdevenetü'l-kübrâ*, Dâru sâdir, Beyrut, tsz.
- Ma'mer b. Râşid (v. 151 h.); *el-Câmî* (Abdurrezzak'ın el-Musannef'inin sonunda), el-mektebü'l-İslâmî, Beyrut, 1403 h.
- Mâverdi, Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed b. Habîb (v. 450/1058 h.); *A'lâmü'n-nübüvve*, [Tahkik: Muhammed Mu'tesim Billah el-Bağdadi], Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, Beyrut, 1987.

- Mizzî**, Yusuf b. ez-Zekî Abdurrahmân (654-742 h.); *Tehzîbü'l-Kemâl*, I-XXXV, Müessesetü'r-risâle, Beyrut, 1400/1980.
- Münâvî**, Muhammed Abdürraûf b. Ali (v. 1031/1622); *Feyzu'l-kadir şerhu Câmiî's-sağîr*, I-VI, el-Mektebetü't-ticâriyyeti'l-kübrâ, Mısır, 1356 h.
- Müslim**, Ebu'l-Hüseyn el-Haccâc en-Neysâbü'rî (206-261 h.); *Sahîhu Müslim*, I-V, Dâru ihyâi't-türâsi'l-Arabî, Beyrut, tsz.
- Nebhânî**, Yusuf b. İsmail b. Yusuf (v. 1350/1932); *Huccetullâhi ale'l-âlemîn fi mu'cizâti Seyyidi'l-murselîn*, Dâru'l-fikr, Beyrut, tsz.
- ; *Câmiu kerâmâti'l-evliya*, [Tahkik: İbrahim Atve Avad], I-II, Dâru'l-fikr, Beyrut, 1409/1989.
- Nesâî**, Ebû Abdîrrahmân Ahmed b. Şuayb (215-303 h.); *Sünen*, [Tahkik: Abdülfettah Ebû Gudde], I-VIII, Mektebetü'l-matbûâti'l-İslâmiyye, Halep, 1406/1986.
- ; *es-Sünenü'l-kübrâ*, [Tahkik: Abdulğaffâr Süleyman el-Bündârî], I-VI, Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, Beyrut, 1411/1991.
- ; *Amelü'l-yevm ve'l-leyle*, Müessesetü'r-risâle, Beyrut, 1406 h.
- Nevevî**, Ebû Zekerîyyâ Yahyâ b. Şeref (631-676 h.); *Şerhu Sahîhi Müslim (Şerhu'n-Nevevî alâ Sahîhi Müslim)*, I-XVIII, Dâru ihyâi't-türâsi'l-Arabî, Beyrut, 1392.
- ; *Tehzîbü'l-esmâ ve'l-lugat*, Dâru'l-fikr, Beyrut, 1996.
- Rahmetullah el-Hindî**, Rahmetullah b. Halilurrahman (v. 1308/1891); *İzhâru'l-hak*, I-IV, [Tahkik: Muhammed Ahmed Muhammed Abdulkadir Halil Melkavî], İdaretü'l-Buhûsi'l-İlmîyye, Riyad, 1989.
- Rânehürmüzî**, Hasan b. Abdurrahman (v. 260-360 h.); *el-Muhaddisü'l-fâsil beyne'r-râvî ve'l-vâî*, [Tahkik: Muhammed Accac el-Hatîb], Dâru'l-fikr, Beyrut, 1404/1984.
- Rûyânî**, Ebû Bekr Muhammed İbni Harun (v. 307 h.); *Müsned*, [Tahkik: Eymen Ali Ebû Yemânî], I-II, Müessesetü Kurtuba, Kahire, 1416 h.
- Sâid b. Mansûr**, Ebû Osman Sâid b. Mansur b. Şu'be el-Horasanî (v. 227/842 h.); *Sünen*, [Tahkik: Sa'd b. Abdullah b. Abdülaziz Âl-i Humeyyed], I-V, Dâru'l-Asîmî, Riyad, 1414/1993.
- ; *Kitâbü's-Sünen*, [Tahkik: Habîbürrahman el-Âzâmî], ed-Dâru's-Selefiyye, Hindistan, 1982.

- Sindî**, Ebu'l-Hasan Nureddin Muhammed b. Abdülhadi (ö. 1138); *Hâşiye*, I-VIII, [Tahkik: *Abdulfettah Ebû Gudde*], Mektebetü'l-Matbaati'l-İslâmiyye, Halep, 1406/1986.
- Sübkî**, Ebû Nasr Abdülvehhab b. Ali b. Abdilkâfi (ö. 771/1370); *Tabakâtü's-Şâfiyyeti'l-kübrâ*, I-X, Dâru İhyâi'l-Kütübi'l-Arabiyye, Kahire, 1983.
- Süheylî**, Abdurrahman İbni Abdillâh el-Has'amî (v. 581 h.); *er-Ravdu'l-ünf fi tefsîri's-sîreti'n-nebeviyye li İbni Hişâm*, [Tahkik: *Mecdî Mansur*], I-IV, Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut, 1418/1997.
- Süyüfî**, Abdurrahman b. el-Kemâl Celâleddîn (849-911 h.); *el-Hasâisu'l-kübrâ*, I-III, Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut, 1985.
- ; *ed-Dürü'l-mensûr*, I-VIII, Dâru'l-fikr, Beyrut, 1993.
- ; *el-İtkân fi ulûmi'l-Kurân*, I-II, El-Matbaatü'l-Meymeniyye, Kahire, 1317/1899.
- ; *et-Tedribü'r-râvî*, I-II, Mektebetü'r-Riyâd el-hadîse, Riyad, tsz.
- ; *el-Leâli'l-masnûa fi ehâdisi'l-mevdüa*, I-II, Dâru'l-ma'rife, Beyrut, 1975.
- Şâfiî**, Ebû Abdillâh Muhammed İbni İdris (150-204 h.); *Müsnedü's-Şâfiî*, Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut, tsz.
- ; *el-Ümm*, Dâru'l-mâriفة, Beyrut, 1393 h.
- Şa'rânî**, Muhammed el-Mağribî (v. 976 h.); *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, I-II, Dâru'l-fikri'l-Arabî, Kahire, tsz.
- Şevkânî**, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ali (v. 1250/1834); *İrşâdü's-sikât ila ittifâki's-şerâi' ale't-tevhîd ve'l-maad ve'n-nübüvvât*, Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut, 1404/1984.
- Taberânî**, Ebu'l-Kâsım Muhammed b. Ahmed (v. 360 h.); *el-Mu'cemül-evsat*, [Tahkik: *Hamdi b. Abdülmecîd es-Selefi*], I-X, Dâru'l-Haremeyn, Kahire, 1415 h.
- ; *el-Mu'cemül-kebîr*, [Tahkik: *Hamdi b. Abdülmecîd es-Selefi*], I-XX, Mektebetü'l-ulûm ve'l-hikem, Musul, 1404 h.
- ; *el-Mu'cemüs-sağîr*, [Tahkik: *Hamdi b. Abdülmecîd es-Selefi*], I-II, el-Mektebetü'l-İslâmî/Dâru Ammân, Beyrut/Amman, 1405/1985.

- Taberî**, Muhammed b. Cerîr b. Yezîd b. Hâlid (224-310 h.); *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk (Târîhu't-Taberî)*, I-V, Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, Beyrut, 1407 h.
- ; *el-Câmiu'l-beyân*, I-XXX, Dâru'l-fikr, Beyrut, 1405 h.
- Tayâlisî**, Ebû Davud Süleymân b. Davud (v. 204 h.); *Müsned*, Dâru'l-mârifetü'l-ilmîyye, Beyrut, tsz.
- Tirmizî**, Ebû İsa Muhammed b. İsa (209-279 h.); *el-Câmiu's-sahih*, I-V, Dâru'ihyâ-i't-türâsi'l-Arabî, Beyrut, tsz.
- Ükaylî**, Ebû Ca'fer Muhammed b. Amr b. Musa (v. 322 h.); *ed-Duafâü'l-kebir*, [Tahkik: Abdulmûtî Emin Kal'acî], I-IV, Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, Beyrut, 1404/1984.
- Vâhidî**, Ebu'l-Hasan Ali İbni Ahmed (v. 468 h.); *El-Veciz fi tefsiri'l-Kitâbi'l-Aziz*, [Tahkik: Safvan Adnan Davudî], I-II, Dâru'l-kalem, Dimaşk-Beyrut, 1415 h.
- Vâkidî**, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ömer b. Vâkid el-Eslemî (ö. 207/823); *Kitâbü'l-megâzi*, I-III, [Tahkik: Marsden Jones], Alemü'l-Kütüb, Beyrut, 1966.
- Zehabi**, Şemsüddîn Muhammed Ahmed (v. 748/1347); *Mizanü'l-îtidâl fi nakdi'rricâl*, [Tahkik: Ali Muhammed Muavvad, Âdil Ahmed Abdülmevcûd], I-VIII, Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, Beyrut, 1416/1995.
- ; *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, I-XXIII, Müessesetü'r-risâle, Beyrut, 1413 h.
- ; *Tezkiratü'l-huffâz*, I-V, Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, Beyrut, tsz.
- Zemahşerî**, Ebu'l-Kâsım Cârullah Mahmud b. Ömer b. Muhammed (v. 538/ 1144); *el-Fâik fi garibi'l-hadis*, [Tahkik: Muhammed Ebü'l-Fazl İbrahim, Ali Muhammed Becavî], I-IV, Dâru'l-mârifetü'l-ilmîyye, Beyrut, tsz.
- Zerkeşî**, Ebû Abdillâh Bedreddin Muhammed b. Bahadır b. Abdullâh (v. 745-794 h.); *el-Burhân fi ulûmi'l-Kur'ân*, [Tahkik: Muhammed Ebü'l-Fazl İbrahim], I-IV, Dâru'l-mârifetü'l-ilmîyye, Beyrut, 1391/1972.
- Zürkânî**, Muhammed Abdülazîm; *Menâhilü'l-irfân fi ulûmi'l-Kur'ân*, Dâru'l-fikr, Beyrut, 1996.

Şahırlar

Abbas İbni Abdilmuttalib (r.a.)

Allah Resûlü'nün (s.a.s.) amcası büyük sahabîdir. Resûl-i Ekrem'in (s.a.s.) doğumundan iki veya üç yıl önce dünyaya geldi. İlk gençlik yıllarından itibaren ticaretle meşgul oldu. Maddi durumunun iyi olması sebebiyle Câhiliye döneminde Kâbe'yi ziyarete gelen hacılara su dağıtma ve onlara ziyafet verme görevlerini kardeşi Ebû Tâlib'den devraldı.

Onun, Mekke fethine veya en azından Bedir Savaşı'na kadar müslüman olmadığına dair rivayet var ise de, Allah Resûlü (s.a.s.) ile münasebeti incelendiğinde, İnsanlığın İftihar Tablosu'nun İslâmiyet'i yaymaya başladığı günlerde Hz. Abbas'ın hemen müslüman olduğu anlaşılmaktadır. Ancak geniş nüfuzunu kullanarak müslümanları himaye etmek düşüncesiyle, Müslümanlığı kabul ettiğini açığa vurmamış, hatta Mekke müşriklerin müslümanlarla ilgili karar ve davranışlarını Allah Resûlü'ne (s.a.s.) ulaştırmak maksadıyla kasten hicret etmiştir. İkinci Akabe Biatı'nda Resûl-i Ekrem'i yalnız bırakmayarak müzakerelelere katılmış, Medineli müslümanlardan O'nun (s.a.s.) hayatını tehlikeye atmayacaklarına dair teminat almıştır. Bedir Savaşı'nda müşriklerin safında yer almak

zorunda kalan Hz. Abbas, bu savaşta esir düşmüş, kendisinin ve diğer akrabalarının fidyelerini ödeyerek Mekke'ye dönmüştür. Bu tarihten sonrada Mekke'deki fakir müslümanları himaye etmeye ve Kureyşlilerin İslâmiyet aleyhindeki çalışmaları hakkında Allah Resûlü'ne (s.a.s.) bilgi ulaştırmaya devam etmiştir. Hayber'in fethini Resûlullah'ın (s.a.s.) ona müjdelemesi, ikisi arasında gizli bir haberleşmenin öteden beri devam edeceğini göstermektedir. Mekke'nin fethi için yapılan hazırlıklar tamamlandıktan sonra müslüman olduğunu açığa vurmaması, onun gizli ve son derece önemli bir görevi üstlenmiş olduğunun bir başka delilidir. Huneyn Savaşı'nın ilk anlarında muvakkat bir bozguna uğrayan müslümanlara, Akabe ve Rıdvan biatlarında Resûl-i Ekrem'e (s.a.s.) bağlılık sözü verdiklerini gur sesiyle hatırlatmış; böylece İslâm ordusunun tekrar derlenip toparlanmasına ve düşmanı bozguna uğratmasına yardımcı olmuştur.

İnsanlığın İftihar Tablosu (s.a.s.), amcası Hz. Abbas'ı çok sever, kendisinden sadece iki veya üç yaş büyük olmasına rağmen, "İnsanın amcası babası gibidir" buyurarak ona saygı gösterirdi. Ayrıca onu, "Kureyş'in en cömerdi ve akrabalık bağlarına en çok riayet

edeni” diye övmüş, Hz. Abbas’ı incitenlerin kendini incitmiş olacaklarını” ifade etmiştir. Hz. Ömer, Peygamber Efendimiz’in (s.a.s.) vefatından sonraki kıtlık yıllarında yağmur duasına çıktığı zaman, Hz. Abbas’ı kastederek, “peygamberin amcası hürmetine” diye rahmet niyaz ederdi. Hz. Ebûbekir, Ömer ve Osman (r.anhum) halifelik dönemlerinde ona büyük itibar göstermişlerdir. Kendisinden otuz beş hadis rivayet edilen, köle azat etmeyi seven ve maddî varlığıyla İslâmiyet’e değerli hizmetlerde bulunan Hz. Abbas (r.a.) seksen sekiz yaşlarında Medine’de vefat etmiştir.

Abbas İbni Mirdâs (r.a.)

Kahramanlık şiiirleriyle tanınan bir sahabidir. Babası Mirdâs putperest idi. Babasının ölümünden sonra, rivayete göre hicretin 8. yılı veya daha önce Süleym kabilesinden bazı kimselerle birlikte Allah Resûlü’ne (s.a.s.) gelerek müslüman olmuştur. Kendi kabilesinden topladığı dokuz yüz kişilik bir kuvvetin başında önce Mekke’nin fethine katılmış, Huneyn Savaşı ve Tâif muhasarasında da bulunmuştur. Başta Huneyn olmak üzere katıldığı savaşlarla ilgili kahramanlık duygularını dile getiren şiiirlerinin bir kısmı zamanımıza ulaşmıştır. Şiiirlerinden yetmiş yedisi bir araya getirilerek Divânü’l-Abbas İbni Mirdâs es-Sülemî adıyla neşredilmiştir. Resûl-i Ekrem’den (s.a.s.) dört hadis rivayet eden Abbas İbni Mirdâs (r.a.), Halife Hz. Osman (r.a.) devrinde vefat etmiştir.

Abdullah İbni Abbas (r.a.)

Peygamber Efendimiz’in (s.a.s.) amcasının oğlu, tefsir ve fıkıh ilimlerinde otorite kabul edilen ve çok hadis rivayet edenler arasında yer alan sahabidir. Hicretten üç yıl kadar önce Mekke’de dünyaya geldi. Doğduğu zaman babası tarafından Resûl-i Ekrem’e (s.a.s.) götürüldü ve duasına mazhar oldu. Allah Resûlü’nün (s.a.s.) eşlerinden olan Meymune Validemiz (r.a.), onun teyzesi olduğundan bazı geceler Allah Resûlü’nün (s.a.s.) evinde konuk edilirdi. Peygamber Efendimiz’e (s.a.s.) olan sevgisi, bağlılığı ve samimi hizmetleri sebebiyle O’nun takdirini kazanmış ve “Allah’ım, ona Kitab’ı öğret ve dinde mütehasıs kıl” tarzındaki duasına mazhar olmuştur. Naklettiği 1660 hadislerle çok hadis rivayet eden sahabilerden biri olan Abdullah İbni Abbas, aynı zamanda hadis öğrenimine de önem vermiştir. Kur’ân-ı Kerim’in inceliklerini anlayıp yorumlaması için Peygamber Efendimiz’in (s.a.s.) özel olarak dua ettiği İbni Abbas’ın tefsir ilmindeki üstünlüğü de daha ilk devirlerden itibaren hemen herkes tarafından kabul edilmiştir. Âyetlerin nüzul sebeplerini, nasih ve mensuhunu çok iyi bildiği gibi Arap edebiyatına olan vukufu da mükemmeldi. Bu sebeple ashap devrinden itibaren “Hibrü’l-ümme” (Ümmetin âlimi), “Tercümanü’l-Kur’ân” (Kur’ân’ın tercümanı) unvanlarıyla anılagelmiştir. Nitekim Hz. Ömer (r.a.), Bedir ashabinın da

katıldığı ilim meclislerinde, yaşı küçük olmasına rağmen İbni Abbas'ı da bulundurur ve fikirlerine değer verirdi. Abdullah İbni Abbas, fıkıh ilminde de önemli bir yere sahiptir. Devrinde Mekke'nin fıkıh otoritesi olarak kabul edilmiştir ve fetvalarının çokluğuyla meşhurdur. O, tefsir, fıkıh ve hadisten başka, Arap edebiyatı ve ensab ilmi (geneloloji) alanlarında da derin bilgiye sahipti. Aynı zamanda kudretli bir hatipti; namazlardan sonra tesirli konuşmalar yapar, dinleyiciler arasında Arapça bilmeyenler varsa, sözlerinin onlar tarafından da anlaşılması için tercüman kullanırdı.

Abdullah İbni Abbas, Hz. Osman (r.a.) döneminde hac emirliği, Hz. Ali (r.a.) döneminde de Basra valiliği görevlerinde bulundu. Kaynaklar, mümtaz bir kişiliğe sahip olan Abdullah İbni Abbas'ın siyasi ve sosyal olaylar karşısında ilmî otoritesini ve siyasi itidalini daima muhafaza ettiğini belirtmektedir. Hayatı boyunca müslümanların birlik ve beraberliğini savunan, bunun gerçekleşmesi için zaman zaman yetkilileri uyarak, gerektiğinde eleştiren ve kendisine yapılan halifelik tekliflerine iltifat etmeyen Abdullah İbni Abbas, 688 tarihinde yetmiş yaşlarında iken Taif'te vefat etmiş ve buraya defnedilmiştir.

Abdullah İbni Amr İbni'l-Âs (r.a.)

İbadet derinliği, zühd ve takva enginliği, geniş hadis ve fıkıh bilgisiy-le meşhur bir sahabidir. Hicretten yedi

yıl kadar önce Mekke'de doğdu. Babası Amr İbni'l-Âs'dan önce müslüman oldu ve hicretin 7. yılından sonra onunla birlikte Medine'ye göç etti. Süryanice'yi iyi bilen, Tevrat'ı okuyan Abdullah İbni Amr'ın yazısı da güzeldi. Bu sebeple Resûl-i Ekrem'den (s.a.s.) duyup da ezberlemek istediği hadisleri unutmamak için not ederdi. Zaten Allah Resûlü de (s.a.s.) kendisinden duyduğu her söz ve her davranışı yazabileceğine dair ona izin vermişti. Hz. Abdullah İbni Amr, es-Sahîfetü's-sâdika adıyla topladığı bu hadisleri bir sandıkta dikkatle korur ve kendisini hayata bağlayan şeylerin başında Sahîfe'nin geldiğini söylerdi. Rivayet ettiği hadis sayısı bakımından en önde gelen büyük sahabî Ebû Hureyre Hazretleri, kendisinden fazla hadis bilen yegâne sahabînin Abdullah İbni Amr olduğunu belirtmiş, bunun sebebini de onun Allah Resûlü'nden (s.a.s.) duyduğu hadisleri yazmasına bağlamıştır. Ebû Hureyre Hazretleri'nin bu şehâdeti, Abdullah İbni Amr'ın (r.a.) en çok hadis bilen sahabîlerden biri olduğunun açık delilidir.

Gecelerini sürekli ibadetle geçirmesi, devamlı oruç tutması, her gün Kur'ân'ı hatmetmesi dolayısıyla ailesini ihmal ettiği düşünülmüş ve bu yüzden babası tarafından Peygamber Efendimiz'e (s.a.s.) şikayet edilmiştir. Resûl-i Ekrem de (s.a.s.) daha az oruç tutmasını, daha az Kur'ân okumasını kendisinden istemiş, fakat Abdullah İbni Amr (r.a.) kuvvetini ve gençliğini ibadetle değerlendirmek

arzusunda olduğunu ısrarla söyleyince, bu defa yedi günden daha kısa bir süre de Kur'ân'ı hatmetmemesini, Hz. Dâvud gibi bir gün oruç tutup bir gün tutmamasını, ibadetten artakalan zamanını aile fertleriyle birlikte geçirmesini ve dinlenmesini tavsiye etmiştir. Hz. Abdullah İbni Amr, yaşlandığı zaman söylenen bu şeyleri terketmemiş, ancak Allah Resûlü'nün (s.a.s.) kendisine gösterdiği kolaylıktan yeteri kadar faydalanmadığından ötürü pişmanlık duyduğunu ifade etmiştir. Babasıyla birlikte Şam'ın fethinde ve Yermük Savaşı'nda bulunmuş, bu savaşta babasının sancaktarlığını yapmış, Siffin Savaşı'na katılması için babasının ısrar etmesi üzerine onunla beraber Muaviye ordusunda yer almış, fakat müslümanlara silah çekmemiştir. Başka bir rivayete göre de, hayatının son yıllarında, Siffin'de fiili savaşa girmemekle birlikte, orada bulunmuş olmaktan duyduğu derin üzüntüyü, "Keşke yirmi yıl önce ölseym!" demek suretiyle dile getirmiştir. Ömrünün son yıllarında gözlerini kaybeden Abdullah İbni Amr İbni'l-Âs (r.a.), yetmiş iki yaşında iken Mısır'da vefat etmiş ve Fustat'ta babasının yaptırdığı Amr İbnü'l-Âs Câmii'nin yanındaki evine defnedilmiştir.

Abdullah İbni Câfer (r.a.)

Habeşistan'da doğan ilk sahabî unvanına sahip, Hz. Ali'nin yeğeni, Câfer-i Tayyar'ın oğlu olan cömertliğiyle meşhur sahabîdir. Ailesiyle birlikte

Habeşistan'dan Medine'ye döndüğünde, yedi yaşlarında iken Peygamber Efendimiz'e (s.a.s.) biat etmiştir. Babasının Mûte Savaşı'nda şehid düşmesi üzerine Allah Resûlü (s.a.s.) ona derin bir şefkat ve alâka göstermiştir. Allah Resûlü'nün (s.a.s.) vefatında on yaşlarında genç bir sahabî olan Abdullah İbni Câfer (r.a.), doğrudan Resûl-i Ekrem'den (s.a.s.), ayrıca annesi Esmâ Binti Umey's'den ve amcası Hz. Ali'den (r.a.) hadis rivayet etmiştir. Yaklaşık hicretin 80. yılında Medine'de vefat etmiştir.

Abdullah İbni Cahş (r.a.)

Cesaret, yiğitlik ve kahramanlığıyla İslâm tarihinde âbideleşen, İnsanlığın İftihar Tablosu'nun halasının oğlu, Uhud Savaşı'nın dillere destan bahadırı büyük sahabîdir. Habeşistan'a yapılan hicretlerin ikisine de katılmış, dönüştü Mekke'de bir müddet kaldıktan sonra ailesiyle birlikte Medine'ye hicret etmiştir. Abdullah İbni Cahş (r.a.) hicretin on yedinci ayında Nahle'ye gönderilen seriyeye Resûl-i Ekrem (s.a.s.) tarafından kumandan tayin edildi. Bedir ve Uhud savaşlarına katıldı. Uhud Savaşı'nda kahramanca çarpıştıktan sonra şehid oldu. Düşman askerleri tarafından burnu ve kulakları kesilen naaşı, dayısı Hz. Hamza'nınkiyle (r.a.) aynı kabre defnedildi. Ciddi ve candan mücadele içerisinde sürdürdüğü hayat şiiirini şehâdet kafiyesiyle bitirdi. Kendisinden rivayet edilen iki hadis Ahmed İbni Hanbel'in Müsned'inde yer almıştır.

Abdullah İbni Ebî Evfâ (r.a.)

Kûfe'de en son vefat eden sahabî olarak bilinen Abdullah İbni Ebû Evfâ (r.a.), Bey'attürırdvan'da bulunmuş, Hayber'in fethine ve Huneyn Savaşı'na katılmıştır. Dört halife dönemindeki fetihler dolayısıyla, diğer pek çok sahabî gibi Allah'ın yüce adını bayraklaştırma adına Medine'den ayrılıp Kûfe'ye yerleşmiştir. Yaklaşık yüz yıl ömür süren, ashabın en uzun ömürlülerinden biri olan Abdullah İbni Ebû Evfâ Hazretleri, İmam Âzam Ebû Hanife Hazretleri'nin de görebildiği dört sahabîden biridir. Buharî, Müslim ve Ahmed İbni Hanbel Hazretleri'nin Müsned'inde kendisinden rivayet edilen doksan kadar hadis bulunmaktadır.

Abdullah İbni Mes'ud (r.a.)

İlk müslümanlardan olan, Resûlullah'ın (s.a.s.) hâdimi ve sırdaşı unvanlarıyla yâd edilen, Kûfe tefsir ve fıkıh mekteplerinin kurucusu büyük sahabîdir. İslâmiyet gelmeden önce fakir bir ailenin çocuğu olarak azılı İslâm düşmanı Ukbe İbni Ebû Muayt'ın sürülerine çobanlık yapıyordu. Müslüman olduktan sonra, bu din düşmanının yanından ayrıldı ve kendini tamamen dine ve Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) hizmetine adadı. Mekke'de diğer müslümanlarla birlikte o da müşriklerin eziyet ve işkencelerine maruz kaldı. Müşriklerden korkmadan ve onlardan gelecek baskılara aldırmandan Peygamber Efendimiz'den (s.a.s.) sonra Kabe'de âşikâre Kur'ân okuyan ilk

sahabî olan Abdullah İbni Mes'ud (r.a.), aynı zamanda Medine'ye ilk hicret edenler arasında yer aldı. Kaynaklar onun Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) zamanındaki bütün savaşlara katıldığını bildirmektedir. Medine'de Mescid-i Nebi'nin arka tarafında Hz. İbni Mes'ud'a annesiyle birlikte oturacakları bir ev ayrılmış, ayrıca kendilerine, Resûlullah'ın (s.a.s.) evine rahatça girip çıkmaları için izin verilmişti. Hatta bu yakın münasebet sebebiyle bazıları kendisinin ehl-i beytten biri olduğunu zannederdi. İbni Mes'ud Hazretleri, Hz. Ömer tarafından Kûfe kadılığı ve beytülmal idaresi ile görevlendirildi. Hz. Ömer, değişik kültürlere, farklı yaşayış ve değerlere sahip bulunan insanların yaşadığı Kûfe'nin kaza, eğitim ve öğretim hizmetlerini yürütmek için Abdullah İbni Mes'ud'u (r.a.) vazifelendirmişti. Kendisini tamamen ilmî faaliyetlere vermesinden dolayı İbni Mes'ud Hazretleri, uzun süre kaldığı Kûfe'de ilmî faaliyetlerin başında bulunmuş, tefsir ve kıraat sahalarında olduğu gibi fıkıhta da Kûfe mektebinin kuruluşunda en önemli rolü oynamıştır.

Güzel sesiyle çok güzel Kur'ân okuyan, sahabe arasında ahlâk ve yaşayış bakımından Resûlullah'a (s.a.s.) en çok benzeyen birkaç kişiden biri olarak kabul edilen Abdullah İbni Mes'ud (r.a.), Hz. Osman'ın hilafeti döneminde, 653 tarihinde Medine'de vefat etmiş, cenaze namazı Hz. Osman tarafından kılınmıştır.

Abdullah İbni Ömer (r.a.)

Hız. Ömer'in oğlu, en çok hadis rivayet eden, en çok fetva veren yedi sahabiden biridir. Peygamberliğin üçüncü yılında Mekke'de doğdu. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) zevcesi Hafsa validemizle ana baba bir kardeştir. On üç yaşında iken Uhud savaşına katılmak istedi; fakat Allah Resûlü (s.a.s.) henüz çok genç olduğunu söyleyerek kendisine izin vermedi. On beş yaşına girince Resûl-i Ekrem'in (s.a.s.) izniyle Hendek savaşına katıldı. Bey'atürriğvan'da, Hayber ve Mekke fethi ile Huneyn gazvesinde bulundu. Ayrıca Suriye ve Irak fetihlerine, Yermük ve Nihavend savaşlarına, Mısır'ın fethine katıldı. Ebû Eyyub el-Ensârî'nin de bulunduğu İstanbul seferine de iştirak etmiştir.

Abdullah İbni Ömer (r.a.) müslümanlar arasında çeşitli fitnelere yol açan savaşlardan ve hâdiselerden ise hep uzak durmuştur. Hız. Ali'ye (r.a.) ve Yezid İbni Muaviye'ye herkes biat edip de icmâ meydana geldikten sonra biat etmesi, onun siyasi olaylar karşısındaki temkinli tavrını gösterir. Babası Hız. Ömer'in (r.a.), kendisinden sonraki halifeyi seçecek heyette oğlunun sadece müşavir sıfatıyla bulunup halifelige talip olması konusundaki tavsiyesine uymuştur. Hız. Osman'ın (r.a.) şehid edilmesinden sonra halife olması için teklifler almış, Hakem vak'asının cereyan ettiği gün, Ebû Musa el-Eşarî (r.a.) tarafından en uygun halife adayı olarak gösterilmiş

ve Yezid İbni Muaviye'nin ölümünden sonra da büyük bir çoğunluk tarafından halife olması istenmiştir; fakat o, muhalifleri üç kişi bile olsa, bu yüzden kan dökülmesine razı olmayacağını söyleyerek bu teklifleri reddetmiştir. Ayrıca, Hız. Ali'nin (r.a.) kendisini Şam valiliğine tayin etme hususundaki ısrarlarına rağmen bu görevi de kabul etmemiştir. Abdullah İbni Ömer, fitneye yol açmamak düşüncesiyle, tutumlarını beğenmese bile, devlet idaresine hâkim olan kişilerin arkasında namaz kılmaya devam edeceğini ifade ederdi. Bununla beraber, onların dinî konulardaki ihmallerine göz yummaz, hatalarını yüzlerine karşı söylemekten çekinmezdi. Nitekim bir hutbede Abdullah İbni Zübeyr'i Kur'ân-ı Kerim'i tahrif etmekle suçlayan Haccac'a, "Yalan söylüyorsun! Bunu ne o yaptı, ne de böyle bir şey yapmaya senin gücün yeter" diye çıkmıştır. Yine bir defasında uzun konuşmasıyla ikinci namazını geciktiren Haccac'ı "Güneş seni beklemmez" diye uyarılmıştı.

Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) kayınbiraderi olması, ona Resûl-i Ekrem'in (s.a.s.) yakın çevresinde bulunma imtiyazını sağlamıştır. Bu sebeple Resûlullah'ın (s.a.s.), birçok sahibinin görüp duyma imkânını bulamadığı davranış ve sözlerinin müslümanlara itikal etmesinde önemli bir misyon eda etmiştir. Rivayet ettiği 2630 hadis ile Ebû Hureyre'den (r.a.) sonra en çok hadis rivayet eden yedi sahibinin ikincisi oldu.

Abdullah İbni Ömer'in (r.a.) en önemli özelliklerinden biri de hadisleri Hz. Peygamber'den (s.a.s.) duyduğu lâfızlarla rivayet etmeye son derece dikkat etmesi, bunların benzer kelimelerle değiştirilmesine asla izin vermemesidir. Geniş hadis bilgisine rağmen bu titizliğinden dolayı ihtiyatla hadis rivayet ederdi. "Altın zincir" adı verilen en sahih isnad, Buhari'ye göre, Abdullah İbni Ömer'den (r.a.) azatlı kölesi Nafi'in, ondan da İmam Mâlik'in rivayet ettiği hadis senedleridir. Ashabın fakihleri arasında da mümtaz bir yeri olan Abdullah İbni Ömer, en çok fetva veren yedi sahabiden biridir. Altmış yıl boyunca fetva vermiştir. Özellikle sahabenin yaşlıları vefat ettikten sonra insanların fetva için başvurdukları kişilerin başında İbni Ömer (r.a.) ve İbni Abbas (r.a.) gelmekteydi. Kesin kanaat sahibi olmadığı hususlarda fetva vermekten son derece sakındığı bilinen İbni Ömer'in (r.a.) yanlış fetva vermek suretiyle günaha girmekten korktuğu için Halife Hz. Osman'ın (r.a.) kadılık teklifini kabul etmediği bu mevzudaki hassasiyetini gösteren örneklerden biridir.

Kaynakların ittifakla belirttiğine göre, Hz. Peygamber'in (s.a.s.) hayat tarzına harfi harfine uyma ve O'nun (s.a.s.) emirlerini aynen yerine getirme hususunda ashab-ı kiram içinde İbni Ömer'in (r.a.) müstesna bir yeri vardır. 695 tarihinde seksen beş veya seksen yedi yaşlarında Mekke'de vefat etmiştir.

Abdullah İbni Selâm (r.a.)

İslâmiyet'ten önce Medine'deki yahudilerin önde gelen âlimlerinden iken Allah Resûlü'nün (s.a.s.) Medine'yi teşrifleriyle müslüman olan, hakkında Kur'ân âyetinin nazil olduğu rivayet edilen, İnsanlığın İftihar Tablosu'nun (s.a.s.) cennetle müjdelediği meşhur sahabidir. Resûl-i Ekrem'in (s.a.s.) hicret yolculuğunun sonunda Kubâ'ya varınca yanına gelmiş ve kendisine yönelttiği bazı soruların doğru cevaplarını aldıktan sonra, bunların ancak bir peygamber tarafından bilinebileceğini söyleyerek müslüman olmuştur. Abdullah İbni Selâm Hazretleri, halası dahil bütün ev halkının Müslümanlığı seçmelerine de vesile olmuştur. Uhud Savaşı'na katılmış, Medine civarında bulunan yahudi kabilelerinden Benî Nadir'in muhasarasında bulunmuştur. Hz. Ömer (r.a.) devrinde Kudüs'ün fethine katılmış ve Sâsâniler'le yapılan Nihâvend Savaşı'nda yer almıştır. Buhari ve diğer muhaddisler kendisinden hadis nakletmişlerdir. Hz. Muaviye döneminde Medine'de vefat etmiştir.

Abdullah İbni Zübeyr (r.a.)

Genç sahabilerin önde gelenlerinden biri olan Abdullah İbni Zübeyr (r.a.)'ın babası, cennetle müjdelenen on sahabiden biri olan Zübeyr b. Avvâm (r.a.); annesi de Hz. Ebûbekir Efendimiz'in kızı olan Esmâ (r.anhâ)'dır. Hicretin ikinci yılında Medine'de doğdu. Muhacir'in Medine'de dünyaya gelen ilk çocuğu

olması dolayısıyla doğumu büyük bir sevinç uyandırdı ve adı Resûlullah (s.a.s.) tarafından konuldu. Henüz çocuk denecek bir yaşta babası ile birlikte Suriye'nin fethine katıldı ve Yermük Savaşı'nda bulundu. Mısır'ın fethi sırasında bütün askeri harekâta iştirak etti.

Abdullah İbni Zübeyr (r.a.), Hz. Muaviye'nin, oğlu Yezid'i velayet tayin etme isteğine karşı çıktı. Kerbela faciasından sonra da Yezid'e muhalefetin lideri haline geldi. Yezid'in ölümünden sonra da "emirü'l-müminin" unvanıyla halifelikliğini ilan etti. Bu konumuyla Mervan b. Hakem ve Abdülmelik b. Mervan ile de mücadelesini devam ettirdi. İslâm dünyasının yarıya yakın kesiminde yaklaşık on yıl kadar halife olarak hüküm sürdü. Haccac-ı Zalim olarak bilinen Haccac b. Yusuf'un Mekke muhasarasını yarmak için yaptığı çıkış harekâtı sırasında kahrmanca mücadele ettikten sonra şehid düştü. Cesur bir asker, iyi bir kumandan, güçlü bir hatip olan Abdullah İbni Zübeyr (r.a.) aynı zamanda ilim ve ibadette de parmakla gösterilen nadede şahsiyetlerden biriydi. Tefsirde söz sahibi olan sahabilerdendi. Halife Hz. Osman (r.a.), Kur'ân-ı Kerim'in nüshalarını çoğaltmak için kurduğu dört kişilik heyete, kurrâdan olması sebebiyle onu da dahil etmişti. İbadete olan meyli sebebiyle "mescid güvercini" diye anılırdı. Saatlerce kıyamda, rükû ve secdede kaldığı olurdu. Namazı derin bir vecd ile kılırdı. Mekke kuşatmasında mancınık-

la atılan taşların çok yakınına düşmesi bile onun namazdaki huzuruna bozama-mıştır. Bizzat Peygamber Efendimiz'den (s.a.s.), babasından, annesinden, dedesi Hz. Ebûbekir Efendimiz'den, teyzesi Hz. Âişe'den, Hz. Ömer ve Osman gibi büyük sahabî efendilerimizden rivayete bulunmuştur. Rivayet ettiği hadislerin sayısı otuz üç kadardır.

Abdullah Çavuş (Yavaşer) **(1901 – 1960)**

1901 yılında Isparta'nın İslâmköy'ünde doğdu. Bediüzzaman'ın komşusu ve sâdik talebelerindendir. Üstad'ın ifadeleriyle "mübarek bir hâne sahibi ve sâdik bir arkadaş" olan Abdullah Çavuş, "nur postacısı" olarak uzun zaman Kur'ân ve İslâm'a hizmet etti. Denizli hapsinde Üstad'la birlikte bulundu. Kendisini Üstad'ın dâimî hizmetkârı olarak tavsif eden Abdullah Çavuş, 1960 yılında vefat etmiştir.

Abdurrahmân İbni Avf (r.a.)

İlk müslüman olanlardan ve cennetle müjdelenen on sahabiden biridir. Mekke müşriklerinin baskı ve işkenceleri yüzünden önce Habeşistan'a, sonra da Medine'ye hicret etti. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) katıldığı bütün savaşlarda bulunan Abdurrahmân İbni Avf Hazretleri, Bedir'den başlayıp Mekke fethine, Huneyn ve Tebük'e uzanan çizgide şecaat ve cesaretiyle ön saflarda

yer aldı. Uhud Savaşı'nda Allah Resûlü'nü (s.a.s.) çepeçevre kuşatıp, onu müdafaa eden kutlulardan biri de Hz. Abdurrahmân İbni Avf'tır. Stratejik öneme sahip Dûmetülcendel üzerine yapılan seferde de, Resûlullah (s.a.s.) onu seriyye kumandanlığına getirmiş ve başına bizzat kendisi sarık bağlayarak iltifatta bulunmuştur. Ebûbekir ve Ömer Hazretlerinin müsteşarlığını yaptı. Hz. Ömer döneminde ayrıca hac emirliği ve beytûmal muhafızlığı görevlerinde bulundu. Hz. Osman'ın halife seçiminde kilit görevde önemli bir vazife yüklenildi. Müsteşarlık ve hac emirliği görevlerini Hz. Osman'ın hilafeti döneminde de sürdürdü. Taşdığı birçok altın vasıfla zirveleri tutan Abdurrahmân İbni Avf Hazretleri, Allah yolunda yaptığı dilelere destan harcamalar dolayısıyla daha çok cömertliğiyle meşhur olmuştur. O, beş yüz deve yükü tutan büyük bir kervanı bir defada bağışlayacak, ayrıca bir günde otuz köleyi azat edecek derecede cömertti. Abdurrahmân İbni Avf (r.a.), yetmiş beş yaşlarında iken Medine'de vefat etti. Vasiyeti üzerine cenaze namazını Hz. Osman kıldırdı ve Cennet'ül-Bakî mezarlığına defnedildi.

Abdurrahmân İbni Ebî Bekir (r.a.)

Hz. Ebûbekir efendimizin oğlu, ok atmadaki maharet ve cesareti ile meşhur sahabîdir. Hudeybiye Antlaşması'ndan önce veya Mekke'nin fethinden önce müslüman oldu. Hayber Gazvesi'ne ve

daha sonraki savaflara katıldı. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) hastalığı sırasında yanından hiç ayrılmayarak hizmetinde bulundu. Babasının halifeligi döneminde mürtedlere karşı yapılan savaşlarda büyük yararlılıklar gösterdi. Hz. Ömer (r.a.) zamanında da Suriye'deki fetihlere katıldı. Kureyş'in en iyi ok atanlarından biri olan Abdurrahmân İbni Ebî Bekir (r.a.), Mekke yakınlarında vefat etti, cenazesi Mekke'ye getirilip orada defnedildi. Sekiz kadar hadis rivayet etti. Bunlardan üçü Buharî ile Müslim'in Sahih'lerinde, geri kalanlar ise Kütüb-ü Sitte'nin diğer eserlerinde yer almıştır.

Abdurrahmân İbni Zeyd (r.a.)

Hz. Ömer'in (r.a.) kardeşi Zeyd'in oğlu, Emevîler devrinde Mekke valiliği yapan sahabîdir. Hicretin beşinci yılında Mekke'de doğdu. Dedesi Ebû Lübâbe, onu hurma liflerine sarak Allah Resûlü'nün (s.a.s.) huzuruna götürmüş, Peygamber Efendimiz de (s.a.s.) yediği hurmadan kendisine tattırması ve başını okşayarak dua etmiştir. Uzun boylu ve yakışıklı bir genç olan Hz. Abdurrahmân'ı amcası Hz. Ömer, kardeşine çok benzediği için pek severdi. Yezid İbni Muaviye tarafından Mekke valiliğine tayin edilen Abdurrahmân İbni Zeyd (r.a.), uzun süre bu görevde kaldı; ancak Abdullah İbni Zübeyr taraftarı olduğu anlaşılınca valilikten azledildi. Mekke'de Abdullah İbni Zübeyr zamanında vefat etti.

Abdülkadir Geylânî (1077 – 1166)

1077'de Hazar Denizi'nin güneybatısındaki Gilân eyalet merkezine bağlı Neyf köyünde doğdu. Küçük yaşta babasını kaybeden Abdülkadir'in bütün gayesi tahsiline devrin en önemli ilim ve kültür merkezi olan Bağdat'ta devam etmekte. On sekiz yaşına gelince annesinden izin alarak bir kafileye katılıp Bağdat'a gitti. Orada hadis, fıkıh, edebiyat okudu. Bu arada Bağdat mutasavvıflarıyla yakın dostluklar kurup tasavvufa intisap etti. Medresede hadis, tefsir, kıraat, fıkıh ve nahiv gibi ilimleri okuttu ve vaaz vermeye başladı. Ancak bir süre sonra bütün bunları bırakarak inzivaya çekildi. 1166'da vefat eden Abdülkadir Geylânî Hazretleri'nin tasavvufu, şeriata ve dinin zahiri hükümlerine titizlikle bağlı kalma esasına dayanır. O, her an Kur'ân ve hadislere uygun hareket etmeyi şart koşar. Ona göre bir zâhidin hayatında görülebilecek deruni hâller dini ölçülerin dışına taşmamalıdır. Gerek vaazlarında gerekse eserlerinde son derece sade bir üslup kullanan Abdülkadir Geylânî'nin verdiği vaazları dinlemek için yetmiş bin kişinin Bağdat'a geldiği rivayet edilir. Daha hayatta iken kendisinden birçok keramet nakledilmeye başlanmıştır. Kendi adıyla anılan Kâdiriyye tarikatı bütün İslâm Âlemi'ne yayılmıştır. En önemli eserleri olarak "Gunye", "Fütuhu'l-Gayb" ve "Fethu'r-Rabbânî" sayılabilir. (Bkz: İ. A., c. 1, 234-239)

Ahmed İbni Hanbel (780 – 855)

Hanbelî mezhebinin imamı, muhaddis ve fakih olan Ahmed İbni Hanbel 780 yılında Bağdat'ta doğdu. Kur'ân-ı Kerim'i ezberledikten ve Bağdatlı âlimlerden bir müddet gramer ve fıkıh okuduktan sonra hadis öğrenmeye başladı. İlk hocalarından biri, kendisinden pek çok hadis yazdığı tanınmış muhaddis Hüseyim İbni Beşîr'dir. En çok hadis yazdığı hocası ise Veki' b. Cerrah'tır. İmam Şâfiî'den fıkıh ve usûl-ü fıkıh öğrenmiştir. Ahmed İbni Hanbel Bağdatlı muhaddislerden faydalandıktan sonra hadis tahsilini tamamlamak üzere önce Kûfe'ye, ardından Basra, Mekke, Medine, Dımaşk, Halep ve Cezîre'ye seyahatler yapmıştır. Bunların en uzununu ve en yorucusunu, Abdürrezzak İbni Hemmam'dan istifade etmek üzere ve yeterli parası olmadığı için kervancıların yanında deve bakıcılığı yapmak suretiyle gerçekleştirdiği Yemen yolculuğudur. Hadis sahasındaki derin bilgisi ve güçlü hâfızası ilim muhitlerinde duyulduğu için onu gıyaben tanıyan muhaddisler, yanlarına gittiği zaman istediği hadisleri memnuniyetle rivayet ederlerdi. Kırk yaşına kadar devam eden talebelik hayatından sonra hadis okutmaya başladı. Çok zaman 5000 kadar hadis talebesi onu dinlemek üzere çevresinde toplanır, bunlardan 500 kadarı hadis yazarken, diğerleri onun tavırlarından ve edebinden faydalanmaya çalışırdı. Abbasi Halifelerinden Me'mun ve Mu'tasım, Ahmed İbni Hanbel'den

Kur'ân'ın mahlûk olduğuna dair görüş alabilmek için ona baskı ve işkence yaptı. İki yıl dört ay süren bu hapis ve işkence hayatından sonra serbest bırakıldı. Bu hâdisede Ahmed İbni Hanbel'in peygamberâne bir sabır gösterdiğine işaret eden devrin tanınmış sufisi Bişr el-Hâfi, kendisinin aynı sabrı gösteremeyeceğini belirttikten sonra onun atıldığı ateşten has altın olarak çıktığını söylemiştir. Ahmed İbni Hanbel doğduğu şehir Bağdat'ta 855'de vefat etti. Halifenin muhtelif kimselere yaptırdığı tahminlere göre, cenazesinde 60 bini kadın olmak üzere 800 bin civarında kişi bulundu. Ahmed İbni Hanbel'in en önemli eseri el-Müsned'dir. Esasında el-Müsned dışında kendisine nisbet edilen kitapların hiçbirini bizzat kaleme almamış, hatta kendi söz ve fetvalarının yazılmasına izin vermemiştir. Bundan dolayı eserleri, başta oğlu Abdullah olmak üzere diğer talebeleri tarafından ve ölümünden sonra kaleme alınmıştır. En hacimli iki hadis külliyyatından biri olan "el-Müsned", Ahmed İbni Hanbel'in 700 bin hadis arasından seçerek tertip ettiği otuz bin kadar hadise üzerine oğlu Abdullah ile talebesi Ebûbekir el-Katîi'nin birçok –bazı kaynaklara göre on bin– hadis ilâve etmesiyle meydana gelen hadis külliyyatıdır.

Âişe-i Siddîka (r.anhâ) (h. 614 – 678)

Hz. Ebûbekir'in (r.a.) kızı, Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) hanımı, mümin-

lerin annesidir. 614'te Mekke'de doğdu. Allah Resûlü (s.a.s.) ile nikahı hicretten önce Mekke'de kıyılmıştır. 622'de Medine'ye hicret etti. Hicretin 2. yılında Peygamber Efendimiz'le (s.a.s.) evlendi. Bedir ve Uhud Gazveleri, Hudeybiye Musalahası, Mekke Fethi ve Veda Hacci'nda bulundu.

Allah Resûlü (s.a.s.) vefatından önceki rahatsızlığında, diğer hanımlarının iznini alarak Hz. Âişe'nin odasına geçti ve mübarek başı onun kucağında olduğu hâlde vefat etti ve onun odasında defnedildi. Hz. Âişe ile Peygamber Efendimiz (s.a.s.) arasındaki aile bağı sevgi, anlayış ve hürmet esası üzerine kurulmuştur. Kendisine büyük yakınlık ve sevgi gösteren Allah Resûlü (s.a.s.) ile koşu yaptığı, onun omuzuna dayanarak Mescid-i Nebevi'de mızraklarıyla savaş oyunları oynayan Habeşliler'i seyrettiği bilinmektedir. Resûl-i Ekrem (s.a.s.) onunla bir arada bulunmaktan, bilhassa gece seyahatlerinde kendisiyle sohbet etmekten, sorularına cevap vermekten pek memnun olurdu. Esasen Hz. Âişe zekası, anlayışı, kuvvetli hâfızası, güzel konuşması, Kur'ân-ı Kerim'i ve Peygamber Efendimiz'i (s.a.s.) en iyi şekilde anlamaya çalışması gibi vasıfları sayesinde Hz. Peygamber'in yanında müstesna bir mevki kazandı.

Hz. Âişe, Hz. Ebûbekir ile Hz. Ömer'in halifeliği sırasında herhangi bir siyasi faaliyette bulunmadı. O'nun her iki halife ile münasebetleri karşılıklı saygı

ve anlayış içerisinde geçti. Hz. Osman'ın on iki yıllık hilafetinin birinci yarısında ilk iki halife dönemindeki hayatını sürdürdü. Ancak, Hz. Osman'ın halifelığının ikinci devresinde, onun bazı karar ve tasarruflarına muhalefet ettiği bilinmektedir. Hz. Âişe, Hz. Osman'ın evinde muhasara edildiği sırada hacce gitmek üzere Mekke'ye gitti. Halife'nin şehid edildiğini, yerine Hz. Ali'nin halife olduğunu Medine'ye dönerken yolda Hz. Talha ve Zübeyr'den öğrendi. Onlarla birlikte Mekke'ye döndü. Hz. Osman'ın öldürülmesine karşı çıkanlar ile bilhassa Ümeyyeoğulları'nın bazı mensupları onun etrafında toplanarak halifenin intikamını almak ve müslümanlar arasındaki ihtilaflara son vermek üzere, Medine yerine Basra'ya gitmeye onu ikna ettiler. O da etrafına toplananlarla birlikte, iddia edildiğinin aksine, Hz. Ali'ye karşı hiçbir kırgınlığı olmadığı hâlde Hz. Osman'ın katillerini cezalandırmak ve müslümanları içinde buldukları fitneden kurtarmak için Basra'ya hareket etti. Suriye'ye Muaviye üzerine yürümek için hazırlık yapmakta olan Hz. Ali bu gelişmeleri öğrenince Medine'den Irak'a hareket etti. Hz. Âişe ile Hz. Ali arasında çeşitli mektuplaşmalar ve müzakereler olmuşsa da 656 yılında müslümanlar arasındaki ilk kanlı çarpışma engellenemedi. Bu olay, Hz. Âişe'nin savaşı devesinin üzerinde idare etmesinden dolayı "Cemel Vak'ası" diye meşhur oldu. Sonunda Hz. Âişe tarafı savaşı kaybetti. Hz. Ali ken-

disine esir muamelesi yapılmasına izin vermedi. On iki bin dirhem verdikten sonra yanına kattığı Basralı kırk kadınla birlikte onu Medine'ye gönderdi. Hz. Âişe, sadece Allah'ın emrini yerine getirmek gayesiyle katılmış olmasına rağmen, Hz. Osman'ın halifelığının son yıllarında başlayıp Cemel Vak'asıyla sona eren siyasi faaliyetleri sonraları onu çok üzmüştür. Birçok müslümanın ölümüne sebep olan bu acı olayları yaşamaktansa daha önce ölmeyi tercih ettiğini söylemiş, Peygamber hanımlarının evlerinde oturmalarını emreden âyeti her okudukça baş örtüsü ıslanınca kadar ağlamıştır. Cemel Vak'ası'ndan sonra Medine'de sakin bir hayat sürmüştü ve bir daha siyasete karışmamış ve Hz. Ali ile barışmıştır. 678'de 65 yaşında iken Medine'de vefat etmiş, vasiyeti üzerine Cennet'ül-Bakî'e defnedilmiştir.

Allah Resûlü (s.a.s.) vefat ettiği zaman, Hz. Âişe çok genç olmasına rağmen Kur'ân-ı Kerim'i ve Sünnet-i Seniyye'yi en iyi bilen, anlayan ve muhafaza eden sahabilerin başında yer alıyordu. Kuvvetli hâfızası hadis ve sünnetin daha sonraki nesillere ulaştırılmasında emsalsiz hizmetler ifâ etti. Binden fazla hadis rivayet eden ve "müksirun" diye adlandırılan yedi sahabinin dördüncüsü oldu. Fıkıh sahasında da o, ashab arasında çok sayıda fetva vermesiyle meşhur olan yedi kişiden biridir. Birçok fikhî mesele yanında usûl-ü fıkıh, hikmet-i

teşrî ve bilhassa feraiz sahalalarında derin bir kültür ve anlayışa sahipti. Hz. Ömer kadınlarla ilgili fikhî meselelerde dâima Hz. Âişe'nin görüşünü alırdı. Tâbiîn devrinin birçok hukukçusu, yüksek seviyedeki hukuk bilgisinden faydalanmak üzere kendisiyle ilmî istişarelerde bulunmuştu. Hz. Âişe'nin en belirgin özelliklerinden biri de İslâm Dini'nin esaslarını anlatmak hususundaki faaliyetleridir. Allah Resûlü'nden (s.a.s.) sonra onun evi, kadın-erkek, büyük-küçük birçok kimsenin huzuruna gelip kendisini dinlediği, varsa sorusunu sorup cevabını aldığı bir ilim ve irfan ocağı oldu. O, yalnızca şifahî sorulara değil aynı zamanda muhtelif şehir ve bölgelerde yaşayan müslümanların mektupla sordukları sorulara da cevaplar vermiştir. Böylece hadislerin ve bazı fikhî meselelerin yazılmasına da öncülük etmiş oldu. (Bkz: İ. A., c. 2, s. 201-205).

Âiz İbni Amr (r.a.)

Bey'attürdvân'da bulunan mücahid sahabîlerden biridir. Hudeybiye'de yapılan biattan önceki hayatı hakkında pek bilgi mevcut değildir. Huneyn Gazvesi'nde düşmanla göğüs göğüse çarpışmış, yüzünden ağır şekilde yaralanmış, yarasını bizzat Peygamber Efendimiz (s.a.s.) sarmıştır. Mezopotamya bölgesi fethedilince Basra'ya yerleşmiş, evi, herkese açık bir ilim ve irfan mektebi olarak İslâm'a hizmet etmiştir. Rivayet ettiği hadislerden on üçü İbni Han-

bel'in Müsned'inde, ikisi de Sahih-i Müslim'dedir. 681'de Basra'da vefat etmiştir.

Âmir İbni Tufeyl

Peygamber Efendimiz'e (s.a.s.) suikast niyetiyle yanına kadar sokulan, Müslümanların haince katledildiği Bi'rîmaûne faciasında hiyanet grubunun başı olarak görev yapan imana kapalı talihsizlerden biridir. Tebük Seferi'nden sonra Medine'ye gelen Benî Âmir İbni Sa'saa heyeti arasında Âmir İbni Tufeyl de vardı. Peygamber Efendimiz (s.a.s.) müslüman olmasını teklif edince o; "Müslüman olursam bana ne vereceksin?" diye sordu. Resûl-u Ekrem (s.a.s.) "Müslümanların faydalandıklarından sen de faydalana-cak, onların mükellef tutuldukları şeylerden sen de sorumlu olacaksın." buyurdu. Bunun üzerine Âmir, müslüman olması karşılığında iktidara ortak olmayı veya ondan sonra iradenin kendisine intikalini, kabul edilmemesi hâlinde ise hücumla geçeceğini söyleyerek Allah Rasûlü'nü (s.a.s.) tehdit etti. Esasen Medine'ye gelmekteki asıl maksadı da Peygamber Efendimiz'e (s.a.s.) suikaste bulunmaktı. Bunu başaramayınca kin ve öfkeyle oradan ayrıldı ve yolda, boyunda çıkan bir çıban yüzünden öldü.

Ammâr İbni Yâsir (r.a.)

Anne ve babasının İslâm'ın ilk şehitleri olarak tarihe geçtiği, Müslümanlığını

ilan eden ilk yedi kişiden biri olan meşhur sahabidir. Ailesiyle birlikte Kureyş müşriklerinin tahammülü çok zor işkençe ve zulümlerine maruz kalmış, annesi, Ebûcehil tarafından öldürülerek ilk İslâm şehidi unvanıyla serfiraz olmuş, aynı günün sonunda yapılan işkenceler neticesinde babası da şehid düşmüştür. İslâm yolundaki canhıraşâne gayret ve cehdi, kahramanca mücadelesiyle İki Cihan Serveri'nden nice iltifat gören Ammâr İbni Yâsir (r.a.), Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) katıldığı bütün savaşlara katılmıştır. Hz. Ebûbekir devrinde Müseylimetülkezzab ile yapılan savaşta bir kulağını kaybettiği hâlde yiğitçe savaşmış ve dağılmak üzere olan İslâm ordusunun yeniden toparlanmasına vesile olmuştur. Hz. Ömer (r.a.) devrinde Küfe'ye vali tayin edilmiş, bu sırada vuku bulan Nihavend Savaşı'na katılmıştır. Hz. Osman'ın şehid edilmesinden sonra Hz. Ali'ye biat etmiş, Sıffin'de doksan üç yaşlarında olmasına rağmen Hz. Ali'nin yaya birliklerinin kumandanı olarak savaşırken şehid edilmiş ve Hz. Ali'nin (r.a.) kıldırıldığı cenaze namazından sonra orada defnedilmiştir. Hz. Ammâr'ın şehid edilmesi üzerine, onun "asi bir topluluk" tarafından öldürüleceğine dair hadis-i şerif hatırlanmış, bu durum Hz. Muaviye'nin ordusunda büyük bir karışıklığa yol açmıştır. Kahraman, yiğitlik ve cesaretiyle birlikte sade ve nezih bir hayat yaşayan, hiçbir namazını kazaya bırakmadığı rivayet edilen Hz. Ammâr İbni Yâsir'den altmış iki hadis rivayet edilmiştir.

Amr İbnü'l-Âs (r.a.)

Meşhur sahabilerdendir. Mısır fatihi ve devlet adamıdır. Mekke'de doğdu. Müslüman olmadan önce Mekke'nin ticaret ve siyaset hayatında önemli bir yeri vardı. Ebû Süfyan başkanlığındaki ticaret kafilesinde bulunduğundan Bedir Savaşı'na katılmadı. Uhud ve Hendek savaşlarında Kureyş ordusunun süvari birliklerine kumanda etti. Mekke fethinden önce müslüman oldu. Peygamber Efendimiz (s.a.s.) tarafından Zâtüsselasil seriyesine kumandan tayin edildi. Daha sonra da İslâmiyet'i tebliğ etmek ve vergi toplamak üzere Umman'a gönderildi. Hz. Ebûbekir döneminde küçük bir askerî birliğin başında Güneydoğu Filistin'e gönderildi ve bölgenin fethinde büyük rolü oldu. Ecnadeyn ve Yermuk savaşlarına katıldı. Hz. Ömer zamanında Filistin'i kesin olarak İslâm hâkimiyetine aldı. 640'da Aynişems'te güçlü Bizans ordusunu imha etti. Daha sonra Babilon Kalesi ve İskenderiye'yi fethe dip Mısır'a hâkim oldu. Bu başarılarından dolayı "Mısır fatihi" unvanını aldı ve bu yeni eyalete vali tayin edildi. Hz. Osman halife olduktan sonra Mısır valiliğine bir süre devam etti, ancak malî işleri yürütmek üzere Mısır'a tayin edilen Hz. Osman'ın süt kardeşi Abdullah İbni Sa'd İbni Ebû Serh ile anlaşamadıkları için Mısır valiliğinden azledildi. Hz. Osman'ın şehid edilmesiyle sonuçlanan isyan hareketlerini Hz. Amr'ın desteklediği yolundaki rivayetler doğru değildir. Hatta bu

iddiaların aksine, Taberî onun olaylara karışmamak için Medine'yi üzüntü içinde terkettiğini, Hz. Osman'ın vefat haberini aldığı anda hiçkırta hiçkırta ağladığını kaydeder. Hz. Ali'nin halifeliliğine başlangıcından itibaren karşı çıktığıysa da hadiselerle karışmayıp ortalığın yatışmasını bekledi. Ancak Cemel Vak'ası'ndan sonra, Hz. Osman'ın intikamını almak üzere Muaviye b. Süfyan'ın saflarına katıldı ve ona büyük destek sağladı. Hz. Ali ile Muaviye arasındaki ihtilaf diplomatik yollarla çözülemeyince, Suriye ordusunu Hz. Ali'ye karşı savaşa hazırlamak için büyük gayret sarfetti. Siffin savaşında Şam süvari birliklerinin kumandanıydı. Suriye birlikleri mağlup olmak üzereyken orduda mevcut Kur'an sahifelerini mızraklara takılarak her iki tarafı da Kur'an'ın hükmünü kabule çağırırdı. Bu teklifin benimsenmesi üzerine taraflar aralarındaki ihtilafı Kur'an ve Sünnet'e göre çözümlmek için iki hakem seçmeye karar verdiler. Hz. Ali, Ebû Musa el-Eş'ari'yi; Muaviye de Amr İbnü'l-Âs'ı hakem tayin etti. İki taraf arasındaki müzakereler ve varılan sonuç ile ilgili rivayetler oldukça karışıktır. Genellikle kabiliyetli bir siyasi olarak bilinen Amr İbnü'l-Âs'ın Ebû Musa'ya Hz. Ali'yi halifelikten azlettirip Muaviye'yi halife ilan ettiği görüşü yaygındır. Bu olaydan sonra Muaviye halifeliliğini ilan etti. Amr İbnü'l-Âs da askerleriyle Mısır'a gidip bölgenin idaresini yıllar sonra Muaviye'nin valisi sıfatıyla yeniden ele aldı; ölümüne kadar da bu görevde kaldı.

Amr İbni Şuayb (r.a.)

Tâbiîn muhaddislerindedir. Abdullah İbni Amr İbnü'l-Âs'ın torunu Şuayb b. Muhammed'in oğludur. Saîd b. Müseyyeb, Tâvûs, Urve b. Zübeyr, İbni Şihâb ez-Zührî gibi muhaddislerden, en çok da babası Şuayb b. Muhammed'den hadis rivayet etmiştir. Kadın sahabilerden Zeyneb Binti Ebû Seleme ve Rubeyyî' Binti Muavviz'den de hadis dinlemiştir. Kendisinden de hocaları Zührî ve Atâ b. Ebî Rebâh'tan başka Katâde, Mekhûl, Eyyûb es-Sehtiyânî, Yahya b. Saîd, Abdurrahmân el-Evzâî gibi o devrin pek çok muhaddis ve fakihî hadis öğrenmiştir. Devamlı oturduğu Tâif'ten sık sık Mekke'ye giden, orada hadis rivayet eden, Evzâî'nin, "kendisinden daha değerli bir Kureyşli görmedim" diye anlattığı Amr İbni Şuayb Hazretleri 736'da Tâif'te vefat etmiştir.

Attâb İbni Esîd (r.a.)

Mekke'nin fethedildiği gün müslüman oldu. Peygamber Efendimiz (s.a.s.) Huneyn Seferi'ne çıkacağı esnada onu Mekke valisi tayin etti. Bu göreve getirildiğinde yirmi yaşlarında idi. Mekke'nin fethedildiği yıl hac emirliği görevini de yerine getirdi. Fazilet sahibi, dirayetli bir sahabî olan Attâb İbni Esîd (r.a.) Mekke'de vefat etti.

Bayezid Bistâmî

İlk büyük mutasavvıflardan kabul edilen Bayezid Bistâmî, İran'ın Horasan

eyaletinde bulunan Bistam kasabasında doğmuştur. Bayezid, tasavvuf tarihinde sekr, fenâ, tevhid, mirac gibi konulardaki sözleri ile tanınır. Esasında onun sekr dediği cezbe ve vecd hâlinde söylediği şeyler açıklanmaya ve yoruma muhtaçtır. Şu kadar var ki hadis, fıkıh ve kelam âlimlerinden çoğu Bayezid'in bazı sözlerini doğru bulmamakla birlikte sekr hâlinde dolayı kendisini mazur görmüşlerdir. Kendisinden pek çok keramet ve keşf hâli nakledilen Bayezid olağanüstü hâllere önem verilmesini istemezdi. "Falan kişi tayy-ı mekan ediyor" denilince, "Allah'ın lanetlediği şeytan ile leş yiyen kargalar da aynı şeyi yapıyor" der; "Falan zât su üzerinde yürüyor" denilince, "Balıklar da aynı işi yapıyor" diyerek bunları önemsemediğini göstermiş ve aslolanın şeriatın hükümlerine bağlı kalmak olduğuna işaret etmişti. O, şer'î edeplerden birine aykırı davranan kişiye Allah'ın velilik sırrını emanet etmeyeceğini söylerdi. Yaşadığı dönemde çevresindekiler üzerinde derin tesirler bırakmış olan Bayezid'in kendisinden sonra Tayfuriyye veya Bistamiyye adı verilen tasavvuf cereyanları doğmuştur.

Berâ İbni Âzib (r.a.)

İlk müslüman Medine toplumunun en genç fertlerinden biri olan meşhur sahabidir. İlk dinî bilgiler ve Kur'an-ı Kerim eğitimini Allah Resûlü'nün (s.a.s.) Medine'ye muallim olarak gönderdiği Mus'ab b. Umeyr'den aldı.

Çok arzulu olmasına rağmen 13 yaş civarında olduğundan dolayı Bedir Savaşı'na katılmasına müsaade edilmedi. 15 yaşlarında iken iştirak ettiği Uhud Savaşı'ndan itibaren ise bütün savaşlarda bulunmuş, bizzat Resûl-i Ekrem (s.a.s.) ile birlikte 14 savaşa katılmıştır. Bilhassa Huneyn'de büyük yararlılık göstermiş, dört Halife devrinde de Rey ve Tüster fethine katılmıştır.

Meydanların kahraman askeri, cesur fedaisi olan Berâ İbni Azib (r.a.) aynı zamanda ilim ve hakikat aşığıydı. O, sürekli olarak İnsanlığın İftihar Tablosu'nun (s.a.s.) yanında olmaya çalışıyor, O'nun (s.a.s.) şeker-şerbet sohbetlerinde bulunmayı hayatının gayesi biliyordu. Bu sebeptir ki, bugün birçok tarihi hâdiseyi, –mesela hicreti, kiblenin Kudüs'ten Kâbe'ye çevrilmesini, Uhud ve Huneyn savaşlarının mühim safhalarını, vb.– onun rivayetlerinden öğreniyoruz. Böylece Hz. Berâ naklettiği bu rivayetlerle, tarihe not düşerek, müslümanlar için bu çok önemli hâdiselerin gelecek nesillere aktarılmasını sağladı.

Tefsir ve fıkıh sahasında da söz sahibi olmakla birlikte, Hz. Berâ, hadis rivayetiyle meşhur bir sahabiydi. Onun, Allah Resûlü'nün (s.a.s.) gözünde ve gönlünde ayrı bir yeri olduğundan, bu durum hadisciliğine de yansiyordu. Hz. Ali döneminde Kûfe'ye yerleşen Berâ İbni Âzib (r.a.), burada ömrünün sonuna kadar hadis ve fıkıh dersleri verdi. Uzun ve bereketli bir hayatın ardından seksen küsur yaşında vefat etti.

Bezzâr

Müsned sahibi bir hadis âlimidir. Hadis tenkitçileri tarafından sika bir muhaddis olarak kabul edilen Bezzâr Hazretleri, bildiği hadisleri daha geniş muhitlere yaymak maksadıyla İsfahan, Bağdat, Mısır, Mekke ve Şam bölgesindeki Remle'ye gitmiştir. Tamamı hadis öğrenim ve öğretimi için harcanan seksen yıllık bir ömürden sonra Remle'de vefat etmiştir.

Bilâl Habeşî (r.a.)

İnsanlığın İftihar Tablosu'nun (s.a.s.) ilk müezzini olan meşhur sahabîdir. Hz. Ebûbekir vâsıtasıyla müslüman oldu. Mekke'de müslüman olduğunu açıkça söyleyen ilk yedi kişiden biri olduğu için azgın Mekke müşriklerinden Ümeyye b. Halef öğle vakitlerinde onu kızgın güneş altında sırt üstü yatırır, büyük bir kaya parçasını göğsü üzerine koydurur, sonra da İslâmiyet'ten vazgeçerek Lât ve Uzzâ'ya tapmaya zorlardı. Fakat o kahraman sahabî her defasında "Rabbim Allah'tır; O birdir" diyerek bu dayanılmaz işkenceye imanıyla göğüs gerdi. Hz. Ebûbekir onu Ümeyye b. Halef'ten satın alarak âzat etmiştir. Hz. Ömer bu olaya işaretle "Ebûbekir efendimizdir; efendimizi (Bilâl'i) âzat etmiştir" derdi.

Bilâl Habeşî (r.a.), hicretin birinci yılında Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) öğrettiği ezanı onun emriyle ilk defa okumakla meşhur oldu ve hayatı boyunca hizada ve seferde Allah Resûlü'nün (s.a.s.) müezzinliğini yaptı. Hz. Bilâl,

başta Bedir olmak üzere Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) katıldığı bütün gazvelere katılmıştır. Mekke'nin fethedildiği gün de Resûl-i Ekrem (s.a.s.) ile Kâbe'nin içine girdi ve Allah Resûlü'nün (s.a.s.) emriyle Kâbe'nin damına çıkarak fetih ezanını okudu. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) Kâbe'nin içinde soldaki iki direk arasında iki rekat namaz kıldığını rivayet eden de Hz. Bilâl efendimizdir.

Hayatı boyunca Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) yanından hiç ayrılmayan Bilâl Habeşî (r.a.), İnsanlığın İftihar Tablosu'nun abdest suyunu temin etmek, sütre olarak kullandığı harbeyi taşımak, şahsî ihtiyaçlarını karşılamak, savaşta özellikle geceleri korumasını sağlamak, yemek hazırlamak, beytülmâl işlerine bakmak, Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) emriyle bazı ödemeler yapmak, elçileri ağırlamak, seriyeye kumandanlarına sancak vermek, Resûl-i Ekrem'in (s.a.s.) emirlerini halka duyurmak, kadın esirleri muhafaza etmek gibi işlerde görev almıştır.

Hz. Bilâl, Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) kendisine "Ey Bilâl! Allah yolunda cihaddan daha faziletli bir amel yoktur" dediğini hatırlatıp cihad için Suriye'ye gitmek üzere Hz. Ebûbekir'den izin istemiş, ancak halifenin ısrarı üzerine Medine'de kalmış, Hz. Ömer halife olunca Medine'den ayrılarak Suriye'de birçok şehir ve bölgenin fethine iştirak etmiştir. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) "Bu

gece cennette, önümde senin pabuçlarının tıkrısını duydum” diyerek kendisini cennetle müjdelediği Bilâl Habeşi (r.a.), altmış küsur yaşında Dimaşk'ta vefat etmiş ve Babüssagir'deki kabristana defnedilmiştir.

Bişr İbnü'l-Berâ' (r.a.)

Hazrec kabilesine mensup Ensar-ı Kiram'dan bir sahabidir. Hicretten önce müslüman oldu ve babası Berâ b. Ma'rûr ile birlikte İkinci Akabe Biatı'na katıldı. Bedir'de, ileri saflarda okçu olarak çarpıştığı Uhud'da, Hendek Gazvesi, Hudeybiye Musâlahası ve Hayber'in fethinde bulundu. Peygamber Efendimiz (s.a.s.) Hayber'in fethinden sonra birkaç gün burada kalmıştı. Yahudi bir kadın zehirlemek kasdıyla, bir koyun keserek ziyafet vermek istediğini bildirek Peygamber Efendimiz'i (s.a.s.) davet etmişti. Davet esnasında Allah Resûlü'ne (s.a.s.) mu'cize olarak koyunun zehirli olduğu bildirilmiş, ancak zehir çok kuvvetli olduğundan Bişr İbnü'l-Berâ' (r.a.) aldığı tek bir lokma ile zehirlenmiş, bazı rivayetlere göre hemen orada, bir rivayete göre de zehirin tesiriyle bir yıl sonra şehid olmuştur.

Busayrî (İmam Busayrî) (1212 – 1296)

İnsanlığın İftihar Tablosu, İki Cihan Serveri Efendimiz (s.a.s.) için yazdığı kasidelerle meşhur şairdir. 1212'de Mısır'da doğdu. Kahire'de İslâmî ilimle-

rin yanı sıra dil ve edebiyat tahsil etti. Özellikle hadis ve siyerle meşgul oldu. Samimî bir peygamber aşığı olan İmam Busayrî, hayatının sonlarına doğru felç geçirmiş, Peygamber Efendimiz (s.a.s.) için yazdığı bir kaside sayesinde bu hastalıktan kurtulmuş ve uzunca, bereketli bir ömürden sonra yaklaşık 1296'da seksen küsur yaşlarında İskenderiye'de vefat etmiştir. Kabri, İskenderiye'de sahile yakın, kendi adıyla anılan câminin içindeki maksurededir.

Büreyde İbni Husayb el-Eslemî (r.a.)

Horasan bölgesinde en son vefat eden sahabîdir. Allah Resûlü'nün (s.a.s.) Mekke'den Medine'ye hicreti esnasında müslüman olmuştur. Şöyle ki, Mekkeli müşrikler hicret sırasında Resûl-i Ekrem'i (s.a.s.) ele geçirene büyük mükâfatlar vaad etmişti. Büreyde Hazretleri, arazisinden geçmekte olan Peygamber Efendimiz (s.a.s.) ve yanındakileri durdurup kimliklerini öğrenmek istemişti. Fakat bu esnada İnsanlığın İftihar Tablosu'nun (s.a.s.) metânet, cesaret ve konuşmasından etkilenerek müslüman olmuş ve adamlarıyla beraber O'nun (s.a.s.) arkasında namaz kılmıştır. Bir süre sonra hicret ederek Medine'ye yerleşen Büreyde Hazretleri, Bedir ve Uhud gazvelerinde bulunamamakla birlikte, Efendimiz'le (s.a.s.) birlikte on altı gazvede bulunmuştur. Hudeybiye seferinde İslâm ordusuna kılavuzluk yaparak orduyu Mekke

keşif kollarınının takibinden kurtarmış, Hayber'in fethinde surlarda açılan gedikten içeri dalanlardan birisi olmuştur. Resûl-i Ekrem'in (s.a.s.) katipliğini de yapan Hz. Büreyde, ömrünü Allah yolunda at sırtında geçirmiş, Hz. Ömer devrinde kumandan olarak görev almış, Basra kurulduktan sonra oraya yerleşmiş, Hz. Osman zamanında Horasan'ın fethine katılmış, Yezid b. Muaviye döneminde de 682 tarihinde vefat edinceye kadar Merv şehrinde bulunmuştur.

Câbir İbni Abdillahi'l-Ensârî (r.a.)

En çok hadis rivayet eden meşhur sahabilerden biridir. Hicretten 16 yıl önce Medine'de dünyaya geldi. Babası, İkinci Akabe Bey'at'ında bulunan, Uhud'un şanlı şehidlerinden ve şehâdetinden sonra Cenab-ı Hakk'ın huzûr-u kibriyasına alıp vicahî olarak görüştüğü büyük sahabî Abdullah İbni Amr el-Ensârî Hazretleri'dir. Annesi Resûlullah'a (s.a.s.) biat eden kadın sahabilerden Enise Binti Aneme'dir. Hz. Cabir, yaşı küçük olduğu için babasının engellemesinden dolayı katılmadığı Bedir ve Uhud savaşları hariç, seferde de hazerde de devamlı Efendiler Efendisi'nin (s.a.s.) yakın çevresinde bulunmuştur. Resûl-i Ekrem'in (s.a.s.) özel iltifat ve ilgisine mazhar olan Hz. Cabir, binden fazla hadis nakleden altı sahabîden biri olarak 1540 rivayeti hadis külliyyatında yer almıştır. Şam ve Mısır'a geldiğinde halk, Efendimiz'den (s.a.s.) duyduğu hadisleri almak için bu

âlim sahabinin çevresinde halkalanırdı. Ayrıca Hz. Cabir'in Medine'de Mescid-i Nebevi'de de bir tadrîs halkası vardı. Amr b. Dinar, Mücahid ve Ata b. Ebî Rebah gibi tâbiînin büyük imamları talebelerinden bazılarıdır. Uzun ve bereketli bir ömür yaşadıktan sonra 697 yılında, 94 yaşında Medine'de vefat etmiştir.

Câfer Sâdık

Şiiler tarafından İsnâaşeriyye'nin altıncı, İsmailiyye'nin beşinci imamı, Câferî fıkhnın kurucusu olarak kabul edilen Câfer Sâdık 609 veya 702'de Medine'de doğdu. Soyu baba tarafından Hz. Ali'ye, anne tarafından da Hz. Ebûbekir'e dayanmaktadır.

İlk tahsilini dedesi Zeynelâbidin ve babası Muhammed el-Bâkir'dan aldı. Babasının on dokuz yıl süren imametinden sonra kendisi de otuz dört yıl aynı vazifeyi devam ettirdi. Uzun süren imamet devresinde çeşitli kesimlere mensup geniş İslâm toplumuyla iyi münasebetler kuran Câfer Sâdık, Sünnî kaynaklarda daima hürmetle anılan ilmî bir şahsiyet olarak benimsenmiştir.

Hadis, tefsir, fıkıh, akâid, cedel, lugat ve tarih gibi alanlarda yoğun bir ilmî faaliyetin görüldüğü, değişik fikir ve görüşlerin fırkalaşmayı meydana getirmeye başladığı hicri yedinci sırada İslâmî konulardaki düşüncelerini daha toplayıcı bir tarzda ortaya koyan Câfer Sâdık, bununla birlikte sapık fırkalarla mücadele etmekten de geri durmamıştır. Hadis

ilminde sika kabul edilen Câfer Sâdık'ın rivayetleri Buharî'nin el-Câmi'us-sahih'i dışında Kütüb-ü Sitte'de yer almıştır. Buharî'nin bu eserinde Câfer Sâdık'tan rivayette bulunmaması, onun hadis konusunda zayıf oluşu yüzünden değil meclisine girip çıkan bazı kimselerin kendisinin söylemediği münker ve mevzu hadisleri ona isnat etmeleri sebebiyledir. Nitekim Buharî el-Edebü'l-müfred'inde ve diğer eserlerinde onun rivayetlerine yer vermiştir. Câfer Sâdık tasavvuf tarihinde de önemli bir yere sahiptir. Ebû Nuaym el-İsbehânî, Hilyetü'l-evliya'da kendisine geniş yer ayırmıştır. Feridüddin Attar ise Tezkiretü'l-evliya adlı eserine onunla başlar. Bütün sufilerin evliyadan saydıkları Câfer Sâdık tarikat silsilesinde de önemli bir yer tutar. Doğduğu şehir Medine'de vefat eden Câfer Sâdık, Cennetü'l-Baki'da babası Muhammed el-Bâkır ve dedesi Zeynelâbidin'in kabirlerinin yanına defnedilmiştir.

Câhız

Arap edebiyatının en büyük nesir yazarlarından ve Mûtezile kalamcılarından biridir. 767-777 yılları arasında Basra'da doğduğu tahmin edilmektedir. Câhız'ın gençlik döneminde, Basra'da çok canlı bir ilim ve kültür havzası oluşmuştu. Sibeveyhi, Ahfeş, Ebû Ubeyde Ma'mer b. Müsenna gibi birçok büyük âlim Basra'da bulunuyordu. Câhız, bu âlimlerin derslerine devam ederek gramer, şiir, tarih ve edebiyat öğrendi. Her

ne kadar daha önce İbnü'l-Mukaffa', Sehl b. Harun gibi büyük nesir ustaları yetişmişse de Arap nesrine mükemmel şeklini verenlerden biri de Câhız'dır. Arap ve İslâm kültürünün altın çağını yaşadığı bir dönemde bu kültürün önemli bir temsilcisi olan Câhız, 869 yılında yaklaşık 95 yaşlarında iken Basra'da vefat etmiştir.

Celâleddin Süyûtî (1445 – 1505)

1445 yılında Mısır'ın Esyut şehrinde doğdu. Genç yaşta tefsir, hadis, fıkıh, nahv, meani, beyan, bedi, lügat ve daha birçok dalda ihtisas sahibi oldu. İlk eserini on yedi yaşında iken yazdı. İlim tahsili için Şam, Hicaz, Yemen, Hindistan ve Sudan'ı gezdi. Hac farızası için gittiği Mekke'de bir süre kaldı. Bunların dışında Dimyat, Feyyun ve İskenderiye gibi Mısır'ın bazı bölgelerini de dolaştı. Hadis alanında önemli bir birikime sahip olduktan sonra ders vermeye başladı. Hocalığının yanında birçok eser de yazdı. Ömrünün sonuna kadar eser yazmaya devam etti. Bu maksatla Nil Nehri adacıklarından biri olan Er-Ravza'daki evinde âdeta inziva hayatı yaşayarak eser yazdı. Siddikîn-i muhakkikinden kabul edilen Celâleddin Süyûtî, özellikle hadis konusunda uzmanlaştı ve bu alanda verdiği fetvalar büyük kabul gördü. Âlem-i yakazada Resûl-i Ekrem (s.a.s.) ile mükerrer surette müşerref olan Celâleddin Süyûtî Hazretleri, ilmî kariyerinin yanında örnek ahlâkı ile de herkesin sevgisini kazandı. Kimseden

ihسان ve hediye talep etmediği gibi kabul de etmedi. Çok büyük geçim sıkıntısı çektiği zaman, çok zengin olan kütüphanesinden bazı kitapları satma pahasına da olsa hediye kabul etmemeyi tercih etti. 1505 yılında Mısır'da vefat etti.

Cengiz Han (1115 – 1227)

Moğol imparatorluğunun kurucusu ve ilk hükümdarıdır. 1115'te doğdu. On üç yaşında babasını kaybetti. Bunun üzerine babasına tâbi kabileler tarafından terkedilerek ailece yalnız bırakıldı ve sürekli olarak baskılara maruz bırakıldılar. Çocukluğundan beri karşılağmış olduğu etin şartlar, Cengiz Han'da büyük bir fizikî kuvvet, yüksek bir sabır ve tahammül gücü, ama aynı zamanda sert ve acımasız bir karakter meydana getirmişti. Cengiz Han, kendisine karşı çıkanları, teslim olmamakta direnenleri, çocukları, kabileleri ve şehirleriyle birlikte ortadan kaldırırdı. Çağdaşı olan İbnü'l-Esir, Hz. Adem'den o zamana kadar insanlığın maruz kaldığı en büyük felaketin Moğol istilasını olduğunu söyler ve "Keşke annem beni doğurmasaydı da tüyler ürpertici zulüm ve katliamları görmeseydim!" der. Cengiz Han'ın orduları istila ettikleri İslâm ülkelerinde taş üstünde taş bırakmadılar. Kadın ve çocuklar dahil herkesi vahşice öldürdüler. Moğol askerleri, İslâm kültür ve medeniyetinin en önemli merkezlerini de tahrip ettiler. Moğollar'ın İslâm kültür ve medeniyet eserlerini tahribe yönelik harekâtı, Cengiz Han'dan sonra Hülâgu ve

diğer ahfadı tarafından da devam ettirilmiş, çok sayıda müslüman katledilmiş, câmi, medrese ve kütüphaneler yakılıp yıkılmıştır. Devlet teşkilatında sadece Moğol gelenekleri hâkimdi. Cengiz Han, ömrünün sonuna kadar bütün kültürlere yabancı kaldı. 1227'de öldükten sonra, imparatorlukta kurduğu teşkilat ilkel prensiplere dayandığı için ölümünden sonra ancak kırk yıl dayanabilmiştir. Buna rağmen ailesinin hâkimiyeti kısa bir müddet devam etmiştir.

Dârimî (798 – 869)

Es-Sünen adlı eserleriyle tanınan hadis, tefsir ve fıkıh âlimidir. 798'de doğdu. Semerkantlı olup Temîm kabilesinin Darim koluna mensuptur. Hadis öğrenimi için Hicaz, Mısır, Şam, Irak, Kûfe ve Horasan gibi ilim merkezlerini dolaştı. İmam Darimî, tefsir ve fıkıh sahalarında da otorite olmakla beraber daha çok hadis ilmindeki geniş bilgisi ve titizliğiyle tanınmış, hicrî 3. asırda hadis ilminin merkezi hâline gelen Horasan bölgesinde yetişen âlimlerin önde gelenlerinden biri olmuştur. Mısır ve Şam gibi bölgelerde çağdaşı olan İmam Buharî'nin henüz bilinmediği sıralarda o tanınmaktaydı. Cerh ve tâdil ilminde otorite olarak kabul edilen İmam Darimî, gerek hadis öğretimi faaliyetleriyle, gerekse Moğol kitap te'lifi çalışmalarıyla hadis ilminin Semerkant'ta yayılmasında ve bu ilimle ilgili bazı yanlış bilgilerin düzeltilmesinde büyük bir hizmet ifâ etmiştir. Dindarlığı, zühdü, ibadeti, hilmî, hâfıza gücü, akıl ve

dirayeti darb-ı mesel hâline gelen İmam Darimî Hazretleri, 869'da Merv'de vefat etmiştir.

Dihye b. Halife (v. 670)

Resûl-i Ekrem Efendimiz'in (s.a.s.) Herakleios'a elçi olarak gönderdiği sahabidir. Bedir Gazvesi'ne katılmamış, fakat Uhud Gazvesi'nden itibaren önemli savaşlarda bulunmuş ve bir seriyenin de kumandanlığını yapmıştır. Hudeybiye Antlaşması'ndan sonra devlet başkanlarına dine davet mektupları gönderilmekteydi. Bizans İmparatoru Herakleios'a yazılan mektubu da Hz. Dihye (r.a.) götürmüş ve bizzat Herakleios'la görüşerek mektubu kendisine vermiştir. Hz. Dihye'nin Yermük Savaşı'na kumandan olarak katıldığı, Suriye'nin fethinden sonra da Şam'a yerleştiği ve orada vefat ettiği rivayet edilir. Kesin tarih bilinmemekle birlikte Hz. Muaviye devrine kadar yaşadığı ve 670 yılı dolaylarında vefat ettiği bildirilmektedir. Cebraîl (a.s.)'ın Hz. Dihye suretine girerek Peygamber Efendimiz'e (s.a.s.) vahiy getirdiği ve ashaptan birçoğunun onu Dihye zannettiği, kaynakların ittifakla vermiş olduğu bilgiler arasındadır. Enes İbni Mâlik'in ifadesine göre Hz. Dihye ashabin en güzeli olup iri cüsseli ve beyaz tenli idi. (Bkz. İ. A., c. 9, s. 294)

Ebû Davud (818 – 889)

En güvenilir altı hadis kaynağından biri olan es-Sünen adlı eserin sahibi

büyük muhaddistir. 818'de Horasan bölgesindeki Sicistan'da doğdu. Tahsiline burada başladı. On sekiz yaşında seyahata çıkarak önce Bağdat, sonra Basra'ya gitti. Daha sonra Hicaz, Suriye, Mısır, Horasan gibi diğer önemli ilim merkezlerini dolaşmaya başladı. Meşhur eseri es-Sünen, ahkama dair hadisleri en çok ihtiva eden ilk hadis kitabıdır. Bu sebeple hadis ilmindeki otoritesi yanında fıkıh bilgisiyle de dikkati çekmiştir. Hadis ilminin ana rükünlerinden biri, hem rivayet ve hem de dirayet ilminin ustası olarak tavsif edilen, hâfıza gücü ve takvasıyla bilinen İmam Ebû Davud Hazretleri, 889'da Basra'da vefat etmiştir.

Ebû Eyyûbi'l-Ensârî (v. 669)

Ensardan İslâmiyet'i ilk kabul edenler arasında yer alan, "mihmandar-ı nebi" unvanıyla İnsanlığın İftihar Tablosu'nu (s.a.s.) evinde yedi ay misafir etme şerefine eren büyük sahabilerden biridir. Hicretten iki yıl kadar önce hanımı Ümmü Eyyub ile birlikte müslüman oldu. İkinci Akabe Biatı'nda bulundu. Peygamber Efendimiz'le (s.a.s.) birlikte Bedir, Uhud, Hendek, Hayber, Mekk'e'nin fethi ve Huneyn başta olmak üzere bütün gazvelere katıldı. Savaşlarda O'na zarar gelmemesi için yanından ayrılmaz, hatta bazı geceler çadırı etrafında nöbet tutardı. Ebû Eyyub Hazretleri, Hz. Ebûbekir devrindeki savaşlarla Hz. Ömer devrinde yapılan Suriye, Filistin ve Mısır seferlerine katıldı. Kıbrıs seferinde

de bulundu. Medine döneminden itibaren Peygamber Efendimiz'den (s.a.s.) hiç ayrılmadığı hâlde kendisinden sadece 150 hadis rivayet edilmiştir. Bunun iki önemli sebebi vardır: Bunlardan biri hadis rivayetinde çok titiz olması, diğeri de ömrünün savaşlarda geçmesidir. Kendisinin bilmediği bir hadisi Ukbe b. Âmir'den bizzat rivayet etmek için Medine'den Mısır'a kadar gitmesi, söz konusu titizliğin eşsiz bir örneğini ortaya koymaktadır. Vahiy katiplerinden olması sebebiyle Peygamber Efendimiz (s.a.s.) zamanında Kur'ân-ı Kerim âyetlerinin bir araya getirilmesine hizmet eden, ashap arasında ilmiyle tanındığı için kendisine sorulan dinî konularda pek çok fetva veren Ebû Eyyub Hazretleri, sağlıklı olan herkesin Alah yolunda savaşa katılması gerektiğine inanır, "Kendi elinizle kendinizi tehlikeye atmayın" (Bakara, 2/95) mealindeki âyette sözü edilen tehlikeyi savaşa gitmeyip işiyle gücüyle meşgul olmak şeklinde açıklardı. Bu sebeple ihtiyarlık döneminde bile her yıl bir savaşta bulunmaya gayret etti. Katıldığı seferlerin sonuncusu müslümanların ilk İstanbul kuşatması oldu. Hz. Ebû Eyyub, kuşatma devam ederken hastalanarak 669 yılında vefat etti. Vasiyeti üzerine bir askerî birlik tarafından surlara yakın bir yere götürülerek oraya defnedildi. Fatih Sultan Mehmed Hazretleri'nin, İstanbul'u fethinden sonra kabrin yeri Akşemseddin tarafından keşf yoluyla tesbit edilmiş, böylece o günden bugüne "mihmandar-ı nebi"nin mübarek kabri İstan-

bul'un aziz misafiri olarak sürekli ziyaret edilmektedir.

Ebû Hanife (İmam Âzam) (699 – 767)

Hanefî mezhebinin imamı, İslâm'da hukukî düşüncenin ve içtihat anlayışının gelişmesinde önemli payı olan büyük müçtehit, âlim, ârif ve sûfidir. İmam Âzam sıfatıyla da şöhret bulmuştur. "Büyük imam" anlamına gelen "İmam Âzam" sıfatının ona verilmesi, çağdaşları arasında seçkin bir yere sahip bulunması, hukukî düşünce ve içtihat metodunda belli bir çığır açması, döneminden itibaren birçok fakihin onun görüşleri ve metodu etrafında kümelenmiş olması gibi sebeplerle açıklanabilir. Ticaretle uğraşan varlıklı bir ailenin çocuğu olan Ebû Hanife, 699'da Kûfe'de doğdu. Küçük yaşlarda Kur'ân'ı ezberledi. Önce akâid ve cedel ilmini öğrenmeye başlayan, giderek bu ilimde belli bir mesafe alan İmam Âzam, dönemindeki inkarcı ve bid'atçılarla münakaşa ve münazarada bulunmuştur. Bu münakaşalarla Efendimiz'den sahabeye ve sonraki nesillere intikal eden ve o dönem müslümanların çoğunluğunca da benimseyen itikadî esasları savunmayı gaye edinmiştir. Onun bu alandaki görüşleri, zamanla daha belirgin hâle gelecek olan Ehl-i Sünnet anlayışının şekillenmesine önemli ölçüde yardımcı olmuştur. Fıkıhta ve bilhassa amelî fıkıhta derinleşmesi ise, kendi döneminde Kûfe re'ÿ

ekolünün üstadı kabul edilen Hammad b. Ebû Süleyman'ın öğrencisi olduktan sonra gerçekleşir. İmam Âzam'ın "Biz önce Allah'ın kitabında olanı alırsınız. Onda bulamazsak Hz. Peygamber'in sünnetine bakarız. Orada da bir şey bulamazsak ahabın ittifak ettiğini benimseriz, ihtilaf etmişlerse dilediğimizin görüşünü alırız. Başkalarının görüşlerini onlara tercih etmeyiz. Ancak tâbiin âlimlerine gelince onların içtihatlarına bağlı kalmayız. Onlar gibi biz de içtihatla bulunuruz. Aralarında müşterek illet bulununca bir hükmü diğerine kıyas ederiz" sözünden içtihat metodu anlaşılmalıdır. Zaten sahabeden itibaren İslâm âlimleri az veya çok bu metodu kullanmışlardır. İmam Âzam'da göze çarpan farklılık kıyası belli bir sistem ve kurala bağlamak, onu sıkça kullanmak ve henüz vuku bulmamış hâdiselere de uygulamaktan ibarettir. Kaynaklar onun kanaatkâr, cömert, güvenilir, âbid ve zâhid bir kişi olduğunda, bütün ticari işlem ve beşerî ilişkilerinde bu özelliklerinin açıkça görüldüğünde görüş birliği içindedir. Derin fıkıh bilgisinin yanı sıra, inandığını ve doğru bildiğini söylemekten ve onun mücadelesini vermekten çekinmeyen güçlü bir ideal ve cesarete de sahipti. Hakikati aramada ve takip etmede son derece samimi olan İmam Âzam başkalarının görüşlerine karşı hoşgörülü olmuş, kendi içtihadının doğruluğunda ısrar eden ve onu tartışmaya imkân vermeyen bir taassup göstermiştir. Müzakere sonunda ulaştığı netice için, "Bizim kanaatimiz ve ulaşabildiği-

miz en güzel görüş budur. Bundan daha iyisini bulan olursa şüphe yok ki doğru olan onun görüşüdür" diyerek hem diğer görüşlere müsamaha ile bakar, hem de ilmî araştırmayı sürdürmeyi teşvik ederdi. İlim, takva, cömertlik, edep, tevazu, cesaret gibi vasıflar bakımından eşine ender rastlanan bir âlim olarak tarihe geçen İmam Âzam hazretleri, 767 yılında Bağdat'ta vefat etmiştir.

Ebû Hureyre (r.a.)

Çok hadis rivayet etmesiyle tanınan meşhur sahabilerden biridir. Yemen'in Devs kabilesindedir. Kabilenin reisi olan Tufeyl İbni Amr (r.a.) vâsıtasıyla hicretin yedinci yılında Müslüman olup Medine'ye hicret etmiştir. Hz. Ebû Hureyre, Medine'ye geldiğinde, Resûlullah Efendimiz (s.a.s.) Hayber seferindeydi. Bu itibarla da Ebû Hureyre (r.a.), hemen Hayber'e koşmuş ve en seri şekilde Efendimiz'e mülâki olmuştu. Allah Resûlü (s.a.s.), kendisine adını sormuş, "Abdüşşems" cevabını alınca da: "İnsan, ayın, güneşin kulu olmaz; sen Abdurrahmân'sın" diyerek, adını "Abdurrahmân" koymuştu. Ama o, daha çok Ebû Hureyre diye ma'ruftu. Zaten kendisi de, daha çok "Ebû Hırr" diye anılmayı severdi. Zira, fakir, mütevazî ve bir mahviyet insanı olarak o, kendine en çok yakıştırdığı, "kedi baba-sı" tabiri idi. Ayrıca, Resûlullah (s.a.s.), sevdiği bir anda, sevdiği bir noktada ona "Ebû Hırr" demişti o da kendisinin bu

adla çağrılmasını istiyordu. Ebû Hureyre Hazretleri, kısmen Hayber fethine ve daha sonra yapılan gazvelerin hepsine katıldı. Umretü'l-kazada Resûlullah'ın (s.a.s.) kurbanlıklarını Mekke'ye götürmekle vazifeli olanlar arasında yer aldı. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) düşmanlara karşı oluşturduğu bazı özel timlerde de görev aldı. Daha sonra onun Yermük Savaşı'na ve Cürcan'ın fethine katıldığı kaydedilmektedir. Nebiler Serveri'nin (s.a.s.) Hindistan'ın fethedileceğini müjdeleyince ömrü yeterse canıyla ve malıyla bu savaşa da katılacağını söylemesi onun cihada karşı duyduğu arzuyu göstermektedir.

Ebû Hureyre (r.a.), Allah Resûlü'nden (s.a.s.) gece gündüz hiç ayrılmadı. O, bir zekâ ve hâfıza kahramanıydı. Gecenin üçte birinde uyur, üçte birinde ibadet eder, evrâd ve ezkârını okur; kalan üçte birinde de hâfızasındaki hadisleri unutmamak için tekrar ederdi. Aynı zamanda o, bir ilim adamı, bir fakih, bir hadis hâfızı da olmuştu. Bir gün mescitte: "Allah'ım, bana hiç unutmayacağım bir ilim nasib eyle" diye dua ederken Allah Resûlü (s.a.s.) onun bu duasını duymuş ve mescidi ihtizâza getirecek şekilde: "Allah'ım, âmîn" demişti. Ebû Hureyre'nin (r.a.) çok hadis bilmesinin arkasında, duasına Allah Resûlü'nün (s.a.s.) böyle "amin" demesi de söz konusu idi. Yine bir gün Allah Resûlü'ne: "Yâ Resûlallah, senden duyduğum hiçbir şeyi unutmak istemiyorum" deyince,

Allah Resûlü (s.a.s.): "Ridânı çıkar, yere yay" buyurdular. Ebû Hureyre de öyle yaptı ve Allah Resûlü, ellerini açıp dua buyurduktan sonra, gâibden bir şeyle dolmuş gibi, mübarek ellerini getirip o ridâyı boşalttı; sonra da: "Onu dür ve bağrına bas" buyurdu. Ebû Hureyre, bu hâdiseyi anlattıktan sonra: "Dürdüm ve bağrına bastım. Yemin ederim, artık bundan sonra Resûlullah'tan duyduğum hiçbir şeyi unuttuğumu hatırlamıyorum." derdi. Ensarın ilk müslümanlarından, Resûlullah'la Akabe'de ilk el sıkışanlardan ve Efendimiz'i (s.a.s.) hânesinde misafir etme şerefine eren İstanbul'un şanlı misafiri Hz. Ebû Eyyüb el-Ensârî Hazretleri, kendisinden rivayette bulunur ve: "Sen, ondan daha evvel Müslüman oldun ve sen de Allah Resûlü'nün sahabisisin." diyenlere: "O, bizim duymadıklarımızı duymuştur."cevabını verirdi. Yalnız Ebû Eyyüb el-Ensârî Hazretleri değil, Abdullah İbni Ömer, Habrû'l-Ümme Abdullah İbni Abbas, Câbir İbni Abdillâh el-Ensârî, Enes İbni Mâlik ve Vâsile İbni Eslem gibi ecille-i ashab ve hadisin temel direkleri; sonra da, tâbi-ûnun yed-i tûlâ sahibi imamları; Hasan Basrî, Zeyd İbni Eslem, hadislerini arızasız nakletmek için Ebû Hureyre'ye damat olan Saîd İbni'l-Müseyyeb, Saîd İbni Yesâr, Saîdü'l-Makburî, Süleyman İbni Yesâr, beşyüz sahabiden hadis rivayet etmiş olan Şa'bî, Muhammed b. Ebî Bekir... ayrıca Nakşî tarikatında pîr sayılan Kâsım b. Muhammed, Ebû Hureyre'den aldığı hadisleri bir kitapta

(sahife) toplayan ve buradaki hadislerin aynen Kütüb-ü Sitte'de geçtiği, bugün karbon muayenesiyle de bu sahifesinin kendisine ait olduğu ispatlanmış bulunan Hemmâm İbni Münebbih, Resûlullah denilince gözleri dolan ve 'Bekkâ' diye tanınan Muhammed b. Münkedir, kendisinden hadis rivâyet etmişlerdir. Sadece bu kadar da değil; bu insanlar seviyesinde sekizyüze (800) yakın kişi, Ebû Hureyre'den hadis rivayet etmiştir.

Binden fazla hadis rivayet etmeleri sebebiyle "müksirûn" diye anılan yedi sahâbi arasında ilk sırayı alan Hz. Ebû Hureyre (r.a.) hayatının son dönemlerinde Medine'den ayrılıp yakın mesafede bulunan Zülhuleyfe'deki veya Akik'teki evine çekildi. Vefatından bir süre önce hastalandı ve 678 yılında yetmiş sekiz yaşlarında iken vefat etti. Cenazesi Medine'ye getirildi. Abdullah İbni Ömer ve Ebû Said el-Hudrî gibi sahabilerin de katıldığı cenaze namazını Medine valisi Velid b. Utbe kıldırdıktan sonra Cennetü'l-Baki'a defnedildi.

Ebû İshak İsferyîni

Kelam ilminin büyük imamlarından biri olan Ebû İshak İsferyîni, Nişâbur ile Cürçân arasında bulunan İsferyîni'de doğdu. İlim tahsili için Bağdat'a gitti. Öğrenimini tamamladıktan sonra Nişâbur'da kendisi için inşa edilen medresede ders okutup birçok öğrenci yetiştirdi. İsferyîni'nin ilmî şahsiyetinde kelam önemli bir yer tutar. Yazdığı

eserler ve Mûtezile âlimleriyle yapmış olduğu münazaralar neticesinde onları galip etmesi, bu sahada ne denli derin bir vukufiyete sahip olduğunu ispat etmektedir. Talebesi Abdülkerim b. Hevâzin el-Kuşeyri'nin naklettiğine göre İsferyîni'nin kelimeler derslerine katılanlar, onun ilmî ve ahlâkî şahsiyetinden etkilendiklerini ve sanki yeniden müslüman olmuş gibi bir duyguya kapıldıklarını ifade etmişlerdir. Eş'ariyye'nin sistemli bir kelimeler ekolü hâline gelmesine katkıda bulunan âlimlerden biri olan İsferyîni fıkıh ve hadiste de önemli bir ilmî şahsiyettir. Fıkıhta müçtehit âlimlerden kabul edilen ve üstad olarak anılan İsferyîni, 1027 yılında Nişâbur'da vefat etmiş, cenazesi İsferyîni'ye nakledilmiş ve oradaki kabristana defnedilmiştir.

Ebû Katâde (r.a.)

Savaşlarda gösterdiği kahramanlıklar sebebiyle Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) takdir buyurduğu, "Resûlullah'ın Süvarisi" unvanıyla anılan şanlı sahabîdir. Medineli olup Benî Selime kabilesindedir. Bedir Gazvesi'nde bulunduğu na dair rivayet zayıf görülmeyle birlikte daha sonraki bütün gazvelere katılmıştır. Hicretin 8. yılında Benî Gatafân'a gönderilen seriyeye de kumandanlık etmiştir. Gâbe Gazvesi'ndeki gayret ve başarısından dolayı Allah Resûlü (s.a.s.) onun hakkında "Süvarilerimizin en hayırlısı Ebû Katâde'dir" buyurmuştur. İnsanlığın İftihar Tablosu'nun (s.a.s.)

hakkındaki sağlık ve afiyet duası sebebiyle, 70 yaşlarında iken vefat ettiğiinde son derece zinde ve dinç olduğu görülen Ebû Katâde (r.a.), 674 yılında Medine’de vefat etmiştir.

Ebû Nuaym el-İsfahanî

Delâilü’n-nübüvve adlı eseriyle şöhret bulmuş meşhur muhaddis, zühd ve takvasıyla tanınan tasavvuf tarihçisi ve kelim âlimidir. 948’de şu an İran sınırları içinde bulunan İsfahan’da doğdu. Babası Ebû Muhammed Abdullah hadis toplamak üzere Suriye ve Irak’a seyahatler yapan bir hadis hâfızıdır. Devrin önemli ilim merkezlerinden İsfahan’da yaşayan Ebû Nuaym, sekiz yaşından itibaren hadis âlimlerinden ders almaya başladı. 967 yılında çıktığı ilmî seyahati sırasında Basra, Kûfe, Bağdat, Mekke, Eyle, gibi ilim merkezlerine giderek buralardaki hadis âlimlerinden rivayette bulundu. İkinci bir seyahatinde de Cürcân ve Horasan bölgelerine giderek Esterâbâd, Cürcan ve Nişâbur’daki âlimlerden hadis öğrendi. Ebû Nuaym, yegane ravisi olduğu pek çok âlimden hadis nakletti ve hocalarına dair bir eser kaleme aldı. Uzun ömrü boyunca topladığı birçok hadisin âlî isnadına sahip olması sebebiyle muhaddislerin kendisinden hadis öğrenmek için İsfahan’a akın ettiği Ebû Nuaym el-İsfahanî Hazretleri, 1038 tarihinde İsfahan’da vefat etti.

Ebû Said’i’l-Hudrî (r.a.)

Çok hadis rivayet eden yedi sahabinen biri olan, genç sahabilerin en fakihisi olarak bilinen sahabidir. Annesi Üneyse Binti Ebû Hârise, Resûl-i Ekrem’e (s.a.s.) ilk biat eden hanımlardandır. Ebû Said (r.a.), henüz on üç yaşında iken Uhud Gazvesi’ne katılmak için Resûl-i Ekrem’in huzuruna çıkmış, babası Mâlik İbni Sinan (r.a.) gelişmiş olduğunu söyleyerek onun savaşa katılmasını istemiş, ancak Allah Resûlü (s.a.s.) buna izin vermemiştir. Peygamber Efendimiz’le birlikte ilk defa Hendek Gazvesi’ne daha sonra on iki gazveye katılmış, Bey’atürriğvan’da bulunmuş, Resûl-i Ekrem’e (s.a.s.) ilk biat eden sahabiler arasında yer almıştır. Genç sahabilerin en fakihisi olarak bilinen Ebû Said el-Hudrî (r.a.) “imam” ve “Medine’nin müftüsü” lâkaplarıyla anılmış, pek çok içtihadı ve fetvası kaynaklarda yer almıştır. Rivayet ettiği 1170 hadislerle, 1000’den fazla hadis rivayet eden yedi sahabi arasına girmiştir. Hz. Ebû Said el-Hudrî, vefatından bir süre önce oğlu Abdurrahmân’ı, Cennetü’l-Bakî’a götürerek öldüğü zaman gömülmeği istediği uzak bir köşeyi göstermiş, üzerine türbe yapılmamasını vasiyet etmiştir. 694 yılında Medine’de vefat etmiş ve istediği yere defnedilmiştir.

Ebû Talha (r.a.)

Cesaret, yiğitlik ve ok atıcılığıyla tanınan meşhur bir sahabidir. Cahiliye

devrinde Medine'de doğdu. Enes İbni Mâlik'in üvey babasıdır. Müslüman olmasına Enes İbni Mâlik'in annesi Ümmü Süleym vesile oldu. Ebû Talha Hazretleri, Birinci Akabe Biati'nda kabilesinin temsilcisi olarak yer aldı. Bedir Gazvesi'ne katıldı. Uhud Savaşı'nda deriden kalkanı ile vücudunu Peygamber Efendimiz'e (s.a.s.) siper etti ve düşman kuvvetlerinin üzerine ok yağdırdı. Onun okçuluğunu takdir eden Resûl-i Ekrem (s.a.s.), oradan terkeşi dolu geçen mücahidlere oklarını Ebû Talha'nın önüne boşaltmalarını emretmişti. Peygamber Efendimiz (s.a.s.), Ebû Talha (r.a.)'ı çok sever, kendi annesinin Medineli olması sebebiyle ona dayı diye hitap ederdi. Zaman zaman onun evine gider, Ümmü Süleym'in (r.anhâ) hazırladığı yemeği yer ve orada istirahat buyururdu. İnsanlığın İftihar Tablosu'nun (s.a.s.) vefatından sonraki tarihlerde Dımaşk'a yerleşmiş, dine hizmetini burada sürdürmüş, 655 yılında vefat etmiştir.

Ebû Zer el-Gıfârî (r.a.)

İlk müslümanlardan olan, zâhidâne ve sade yaşayışıyla servet birikimi ve dünya malına karşı göstermiş olduğu mücadele ve azmiyle tanınan sahabidir. Hanifler'le yakın ilgisi olduğu anlaşılan Ebû Zer Hazretleri, Mekke'de Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) bir olan Allah'a inanmaya davet ettiğini duyunca oraya gitmiş ve birçok güçlükten son-

ra Resûlullah'ı (s.a.s.) bularak müslüman olmuştur. Kabe'nin yanına giderek Müslümanlığını ilan eden Ebû Zer (r.a.) müşrikler tarafından kıyasıya dövülmüş; ancak Abbas İbni Abdülmuttalib'in araya girmesiyle ölümden kurtulmuştur. Ertesi gün aynı yerde müslüman olduğunu söyleyip dövülünce Peygamber Efendimiz (s.a.s.) onu, kabilesinin halkını İslâmiyet'e davet etmek üzere geri göndermiş ve çağrılmadıkça Mekke'ye gelmemesini istemiştir. Ebû Zer Hazretleri, aldığı emri aynen uygulamış ve gayretleri sayesinde kabile halkının yansı İslâmiyet'i kabul etmiştir.

Hiz. Ebû Zer, Hendek Gazvesi'nden sonra Medine'ye hicret etmiş, Ashab-ı Suffe ile beraber Mescid-i Nebevi'de yatıp kalktığı için her an Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) yanında ve hizmetinde bulunmuştur. Atılğan ve gözü pek bir fıtrata sahip olan Ebû Zer Hazretleri, dâvâsına daha çok hizmet etme niyetiyle emirlik talebinde bulunmuş, ancak Resûl-i Ekrem (s.a.s.) bu isteği uygun bulmamış, bunun üzerine o günden sonra Ebû Zer Hazretleri ölünceye kadar hiçbir devlet görevine talip olmamış, verilen görevleri de kabul etmemiştir.

Allah Resûlü'nün (s.a.s.) kendisi hakkında; "Ebu Zer yeryüzünde İsa b. Meryem'in zühdüyle yürür" diye buyurduğu, yaptığı bir kusurdan dolayı kendisini bağışlamasını istediği bir zencinin ayağının altına yanağını koyacak kadar

mahviyetkâr, hizmetçisiyle aynı elbiseyi giyecek ve aynı yemeği yiyecek kadar mütevazi bir kişiliğe sahip bulunan Hz. Ebû Zer, Hz. Osman döneminde 653 yılında Medine'ye 3 mil mesafede bulunan Rebeze'de vefat etmiştir. Hanımı, kızı ve bir hizmetçiden ibaret ailesine üç merkez, birkaç kedi ile diğer bazı hayvanların miras kaldığı ve Hz. Osman'ın, ailesini Medine'ye götürüp kendi ailesi arasına aldığı zikredilmektedir.

Enes İbni Mâlik (r.a.)

En çok hadis rivayet eden ve "hâdimü'n-nebi" lâkabıyla Peygamber Efendimiz'e (s.a.s.) hizmetiyle tanınan meşhur sahabilerden biridir. 612'de doğdu. Hz. Enes'in annesi Ümmü Süleym, kardeyi Berâ İbni Mâlik, teyzesi Ümmü Haram, adını aldığı amcası Enes b. Nadr ve üvey babası Ebû Talha Hazretleri tanınmış sahabilerdendir. İnsanlığın İftihar Tablosu (s.a.s.) Medine'ye hicret ettiği zaman, henüz on yaşında, okur yazar ve zeki bir çocuk olan Enes'i annesi, Resûl-i Ekrem'in (s.a.s.) hizmetine verdi. Bundan sonra Hz. Enes, Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) vefatına kadar on yıl O'nun hizmetinde bulundu. Resûl-i Ekrem'in (s.a.s.) terbiyesiyle yetişen Hz. Enes, O'nunla birlikte Hudeybiye Antlaşması, Hayber seferi, Umretü'l-kaza, Mekke'nin fethi, Huneyn Gazvesi, Taif Muhasarası ve Veda hac-cında bulundu. Yaşının küçüklüğü sebebiyle muharip olarak katılmadığı Bedir

Gazvesi'nde de Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) yanından ayrılmadı. Hz. Ömer devrinde Basra'ya vali tayin edilen Ebû Musa el-Eş'arî (r.a.) bazı sahabilerle birlikte Hz. Enes'i de beraberinde götürmüş, Basralılara namaz kıldırın, hadis ve fıkıh okutan Enes İbni Mâlik (r.a.) bir müddet Dimaşk'ta kalmış, daha sonra Basra'ya yerleşmiştir.

Annesi Ümmü Süleym'in isteği üzerine Resûl-i Ekrem (s.a.s.), Hz. Enes'e ömrünün uzun, evladının çok, malının bol olması ve bazı rivayetlere göre cennete girmesi için dua etmiştir. Bu duaların bereketiyle Hz. Enes, 100 yıldan çok uzun ömür sürmüş, soyundan gelen 120'den fazla kişinin öldüğünü görmüş ve hemen bütün kaynaklarda belirtildiğine göre bahçesindeki ağaçlar yılda iki defa meyve vermiştir. Allah Resûlü'nün (s.a.s.) genellikle "yavrucuğum" diye hitap ettiği, bazen "iki kulaklı" (zü'l-üzüneyn) diye iltifat buyurduğu Enes İbni Mâlik (r.a.) iyi bildiği sünnete uygun şekilde yaşamaya çalışırdı. Ebû Hureyre (r.a.), onun kıldığı namazın Resûlullah'ın (s.a.s.) namazına çok benzediğini ifade ederdi. Resûl-i Ekrem'in (s.a.s.) vefatından sonra kendisini çok özlediğini, her gece rüyada gördüğünü, huzuruna çıkıp "Ya Resûlallah! Küçük hizmetkârın geldi!" demeyi çok arzu ettiğini söylerdi. Çok hadis rivayet ettikleri için "müksürün" diye anılan yedi sahabiden biri olan Hz. Enes, hadis rivayeti sırasında titiz davranır, hata yapmaktan korkar, çok hadis

bildiği hâlde titizliği sebebiyle bütün bildiklerini rivayet etmez, çok rivayet edenin yanılacağını söylerdi. Basra'da vefat eden sahabilerin sonuncusu kabul edilen, 100 yıldan fazla yaşaması sebebiyle "muammerûn"dan sayılan Enes İbni Mâlik (r.a.) 712 yılında vefat etmiştir.

Fâtımatu'z-Zehra (r.anhâ)

Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) soyunu devam ettiren kızıdır. Lâkâbı "beyaz, parlak ve aydınlık yüzlü kadın" anlamında Zehra olmakla beraber "iffetli ve namuslu kadın" anlamındaki Betül lâkâbıyla da anıldığı görülmektedir. Hz. Fâtıma on beş yaşını tamamladıkdan sonra Hz. Ali, Fâtıma'ya (r.a.) talip olmuş ve bu talebi Resûlullah (s.a.s.) tarafından kabul edilmiştir. Uhud gazvesinde on hanımla birlikte gazilere yiyecek ve su taşıyan Hz. Fâtıma aynı zamanda yaralıları tedavi etme vazifesi görmüştür. Resûl-i Ekrem (s.a.s.) son hastalığı sırasında Hz. Fâtıma'ya vefatının yaklaştığını haber vermiş, bunun üzerine Hz. Fâtıma ağlamaya başlamış, Allah Resûlü'nün (s.a.s.) ilk önce kendisine onun kavuşacağını haber vermesi üzerine de gülüp sevinmiştir. Hz. Fâtıma, 632'de Resûlullah'ın (s.a.s.) vefatından altı ay sonra çok düşkün olduğu babasına kavuşmuştur. Resûlullah'ın (s.a.s.) terbiyesiyle yetişen Hz. Fâtıma onun hem haya ve edep gibi özelliklerine, hem de konuşma tarzından yürüyüşüne kadar birçok vasfına sahipti. Allah

Resûlü (s.a.s.) Hz. Fâtıma'yı görünce sevinir, kendisini ayakta karşılar, elini tutarak yanaklarından öper, ona iltifat edip yanına veya kendi yerine oturturdu; sefere giderken aile fertlerinden en son Hz. Fâtıma ile vedalaşır, seferden dönünce de ilk olarak onunla görüşürdü. Resûl-i Ekrem (s.a.s.) Hz. Fâtıma ile Hz. Ali'yi ve çocukları Hasan ile Hüseyin'i abâsının altına alarak, "Allah'ım! Bunlar benim Ehl-i beytimdir; onları kötülüklerden koru ve kendilerini tertemiz kıl!" diye dua etmiştir.

Hâfız Hâlid Efendi (1891 – 1946)

Risale-i Nur'un ilk talebelerinden biri olan Hâfız Hâlid Efendi 1891'de Barla'da doğdu. Meslek olarak önce ilkokul öğretmenliği yaptı. Daha sonra ilkokul öğretmenliğini bırakıp câmi imamlığı yapmaya başladı. Bediüzzaman Hazretleri'nin, kendisini, "Risale-i Nur tesvidinde çok hizmeti sebkeden temiz kalbli, ihlâslı bir hâfız, müdakkik bir hoca" diye anlattığı Hâfız Hâlid Efendi, şartların çok ağır, hizmet etmenin çok zor olduğu o çetin günlerde iman dâvâsına sahip çıkmış, 1946 senesinde İstanbul'da vefat etmiştir. Kabri, Karacaahmet mezarlığındadır.

Hâfız Osman (1642 – 1698)

İslâm hat sanatının önde gelen büyük hattatlarından biridir. 1642'de İstanbul'da doğdu. Küçük yaşta hâfız oldu. Bu unvan âdeta onun ilk ismi gibi kabul

edildi ve Hâfız Osman adıyla tanındı. Küprülü Fazıl Mustafa Paşa'nın dairesinde tahsil ve terbiye görürken hat sanatına ilgi duydu. On sekiz yaşında icazet aldı. 1695'te Sultan II. Mustafa'ya hüsn-ü hat muallimi tayin edildi. Şehzadelîği sırasında III. Ahmed'e de hat hocalığı yaptı. Yazmak istediği ibareyi önce Hâfız Osman'a yazdırıp sonra buna bakarak benzetmeye çalışan III. Mustafa, kendisine meşk hazırlarken hocasının yanına oturup mürekkep hokkasını elinde tutarak "hünkârî tâzim"de bulunurdu. Dervişmeşrep bir şahsiyet olan Hâfız Osman'ın "Artık bir Hâfız Osman Efendi yetişmez." diyerek kendisine hayranlığını belirten sultana, "Efendimiz gibi hocasına hokka tutan padişahlar geldikçe daha çok Hâfız Osman'lar yetişir hünkârım." cevabını verdiği rivayet edilir. Hâfız Osman Efendi, yaklaşık kendisinden bir asır önce yaşayan ve hat sanatında bir çığır açan büyük ve ünlü Osmanlı hattatı Şeyh Hamdullah'ın eserlerindeki güzellikleri yorumlayıp şahsî üslubunu elde etmiş ve böylece Osmanlı hat sanatı süzülüp arınmaya doğru gitmiştir. Kırk yıl süren sanat hayatında devamlı olarak eser veren Hâfız Osman'ın, melekelerini kaybetmemek için aylarca süren hac yolculuğunda bile kalemi elinden bırakmadığı nakledilmektedir. 1659'dan ömrünün sonuna kadar yirmi beş mushaf yazan Hâfız Osman Efendi'nin yazdığı mushafardan biri 1881'de Sultan II. Abdülhamid'in emriyle matbaacı Osman

Bey tarafından bastırılarak bütün İslâm âlemine dağıtılmıştır. Hat sanatında açtığı çığırda günümüzde de etkisini sürdüren, bu sebeple eserleri gün geçtikçe kıymetlenen Hâfız Osman Efendi 1698 yılında vefat etmiş, Sünbül Efedî Dergahı hazînesine defnedilmiştir.

Hâlid İbni Velid (r.a.)

Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) seyfullah unvanı verdiği meşhur kumandan sahabidir. Tahminen 583-587 yılları arasında Mekke'de doğdu. Uhud ve Hendek gazvelerinde Kureyş ordusunun süvari birliğinin kumandanlığını yaptı. Hudeybiye Sulh'ünden bir yıl sonra, 629'da Amr İbnü'l-Âs'la birlikte Medine'ye gidip, Allah Resûlü'nün huzurunda şehâdet getirerek müslüman oldu. Hz. Hâlid müslüman olduktan sonra üç yıl kadar Resûl-i Ekrem'in (s.a.s.) emrinde ve sohbetinde bulundu. Müslüman olarak katıldığı ilk savaş Mûte Savaşı'dır. Hâlid (r.a.) bu savaşta, İslâm ordusunu Bizans ordusunca imha edilmekten kurtardı. Medine'ye dönünce Resûl-i Ekrem (s.a.s.) kendisine "seyfullah" unvanını verdi. Allah Resûlü (s.a.s.) döneminde birçok seriyeye ve gazvede görev aldı. Hz. Ebûbekir (r.a.) döneminde irtidat hareketlerinin bastırılması hususunda kendisine verilen vazifeleri başarıyla yerine getirdi. Hz. Ebûbekir irtidat ve isyan hareketleri bastırıldıktan sonra Hz. Hâlid'i Sâsânî İmparatorluğu

ile savaşmak üzere Irak'a gönderdi. Böylece Hâlid İbni Velid'in (r.a.) başkumandan tayin edilmesiyle başlayan, bütün insanlık tarihinin en büyük ve en geniş, süratli ve tesirli, asıl bariz vasfı devamlı ve kalıcı olan fetih hareketleri gerçekleşmiş oldu. Hâlid İbni Velid (r.a.) o dönemin iki süper gücü kabul edilen Sâsânîler ve Bizans'a karşı başlatılan bu fetih hareketlerinde başkumandan ve kumandan olarak çok önemli görevler yüklendi, askerî deha olduğunu isbat edecek büyük muvaffakiyetler yaşadı. Halkın elde edilen başarıları Hâlid İbni Velid'e bağlı görmesi sebebiyle ömrünün son yıllarında Hz. Ömer (r.a.) tarafından başkumandanlıktan azledildi. Hâlid İbni Velid (r.a.) o ana kadar başkumandan olarak yaptığı vazifeleri, Ebû Ubeyde'nin (r.a.) emri altındaki bir kişi olarak devam ettirdi. Ömrünün son yıllarını Humus'ta geçirdi, 642'de orada vefat etti. Kabri Humus'tadır.

Hammad İbni Seleme (r.a.)

Muhaddis, nahiv ve fıkıh âlimidir. 709 yılı dolaylarında doğdu. Tahsil hayatında pek çok tâbiinden faydalandı. Sâbit b. Eslem el-Bünânî, Katâde b. Diâme, Humeyd et-Tavîl, gibi âlimlerden hadis rivayetinde bulunmuş, kendisinden de Abdullah b. Mübarek, Yahya b. Saîd el-Kattân, Veki' b. Cerrah gibi âlimler hadis rivayet etmişlerdir. Özellikle Sâbit b. Eslem el-Bünânî ve Humeyd et-Tavîl'den gelen rivayetler konusunda onun en güvenilir kişi olduğu kabul

edilmektedir. Nahiv ve fıkıh tahsilinde de önem verdiği anlaşılan Hammad İbni Seleme, nahivde Sibeveyhi ve Yunus b. Habîb gibi meşhur âlimlerin kendilerinden faydalandığı otorite şahsiyetler arasında yer almıştır. İbadete, hayır yapmaya ve Kur'ân okumaya düşkünlüğü, sünnette bağlılığı, bid'atçılara muhalefeti ve düzenli bir hayat yaşaması ile tanınan Hammad İbni Seleme'nin, ilmin izzetini koruma adına devlet adamlarına karşı müstağni davrandığı, ders verdiği kimselerden hediye bile kabul etmediği nakledilir. Vaaz ve irşad hizmetleri dolayısıyla bazı kaynakların kendisini "Basra müftüsü" diye nitelendirdiği Hammad b. Seleme Hazretleri, 167'de Basra'da mes-cidde namaz kılariken vefat etmiştir.

Hâris İbni Hişam (r.a.)

Ebu Cehil'in kardeşi olan Hâris İbni Hişam (r.a.) Kureyş kabilesinin ileri gelenlerindendi. Bedir ve Uhud gazvelerine müşriklerin safında katılmış, Mekke'nin fethedildiği gün müslüman olmuştur. Daha sonra Huneyn Gazvesi'ne katılmış, Resûl-i Ekrem (s.a.s.) onu müellefe-i kulûbdan sayarak kendisine 100 deve vermiş, bu vesileyle gönlü fethedilen Hz. Hâris İbni Hişam, bu tarihten itibaren samimi bir müslüman olarak ashabin ileri gelenleri arasında yer almıştır. Hz. Ebûbekir'in (r.a.) halifeliliği döneminde Suriye'de Bizans'a karşı yapılan sefere katılmış, bütün mal varlığını bu sefere tahsis etmiştir. Cömertliğiyle tanınan

Hâris İbni Hişam (r.a.) 639 yılında Amvâs veba salgını sırasında vefat etmiştir.

Hasan Basrî (r.a.)

Tâbiînin en faziletlilerinden biri olarak kabul edilen meşhur Basralı zâhid ve âlimdir. 642 yılında Medine’de doğdu. Hz. Ömer başta olmak üzere birçok sahabinin duasını aldı. On iki yaşında Kur’ân’ı ezberledi. 120 kadar sahabe ile görüşme imkânı buldu. Hz. Ali’nin halife olmasının ardından ailesiyle birlikte Basra’ya gitti ve ömrünü burada geçirdi. Kaynakların verdiği bilgiye göre Hasan Basrî dünyaya ve dünya malına değer vermez, elinde bulunan şeyi ihtiyaç sahiplerine dağıtırdı. Zamanını eviyle mescid arasında geçirir, mescidde ve evinde dinî sohbetler yaparak halkı İslâm’ın ibadet ve ahlâk prensiplerini samimiyetle benimseyip tam bir ihlâsla yaşamaya davet ederdi. Devamlı Kur’ân okur, Ashab’ın hayatına derin bir özlem duyardı. Pek çok sahabiden hadis rivayet eden Hasan Basrî’nin “Basra halkının şeyhi, Basralıların imamı, takva sahiplerinin öncüsü, Hakk’ın gerçek velisi, fütüvvet ehlinin önderi” şeklindeki unvanlarla yâd edildiği ve kendisinde hâkim hâlin hüznü olduğu belirtilir. Yusuf b. Esbat diyor ki, “Ben otuz yıl Hasan Basrî’nin güldüğünü ve kırk yıl da mâlâyânî şakalaştığını görmedim.” Hasan Basrî, “Her ümmetin bir putu vardır, bu ümmetin putu da altın ve gümüşdür.” diyerek dünya tutkusunu,

maddeciliğin ve çıkarıcılığın tehlikesine dikkat çekmiş, kendisinden nasihat isteyen kişilere aşırıktan kaçarak orta yolda yürümelerini tavsiye etmiş; zühdü, ahlâk kurallarına uyulmasını kolaylaştıran ve dinî görevlerin yerine getirilmesini sağlayan bir unsur olarak görmüş, hakîmâne sözleri, dünya ve âhirete bakış tarzıyla zâhid ve sufilere örnek olmuş, bütün bunların neticesinde, tasavvufî hayatın vücut bulmasını sağlayan ve ona mânevî zemini hazırlayan takva sahibi tâbiîlerden kabul edilmiştir. 712 yılında Basra’da vefat etmiştir.

Hâtib İbni Ebî Beltea (r.a.)

İlk müslümanlardan olan ve Peygamber Efendimiz’in (s.a.s.) Mısır mukavkısına elçi olarak gönderdiği meşhur sahabîdir. Bedir, Uhud, Benî Mustalik gazvelerinde ve Hudeybiye Antlaşması’nda bulundu. 628 yılının sonlarında Resûl-i Ekrem (s.a.s.) onu bir mektupla Mısır mukavkısı Cüreyc b. Mînâ’ya elçi olarak gönderdi. Sorulan sorulara, iyi bir diplomat üslubuyla, muknî, itmînân hâsıl edici bir tarzda verdiği cevaplar, Mısır mukavkısı tarafından memnuniyetle karşılanmış ve “hikmetli bir zâtın hikmetli bir elçisi” diyerek Peygamber Efendimiz’e (s.a.s.) sunmak üzere aralarında Hz. Mariye’nin de bulunduğu birkaç câriye, binek hayvanları ve daha başka değerli hediyelerle onu yolcu etmiştir. Mekke fethi öncesinde, Mekke’de bulunan akrabalarını himaye etme düşüncesiyle yapılan

hazırlıkları bildirmek üzere Kureyşlilere mektup gönderme teşebbüsünde bulunmuş, durum vahiyle Resûlullah'a (s.a.s.) bildirilince, Allah Resûlü (s.a.s.) kendisini çağırıp sorgulamış ve neticede savunması kabul edilerek affedilmiştir. Bir sahabînin, bu hareket neticesinde Hz. Hâtib'in öldürülmesini talep etmesi karşısında Resûl-i Ekrem (s.a.s.), onun Bedir Gazvesi'nde bulunduğunu, Allah Teala'nın Bedir'e katılan müminlerin gayretlerini överek onlara, "Ey Bedir ehli! Bundan böyle ne işlerseniz işleyin, ben sizleri başımlayacağım." dediğini hatırlatmıştır. Daha sonra Mekke'nin fethine ve Huneyn Gazvesi'ne katılan Hâtib (r.a.), Hz. Ebûbekir Efendimiz hilafeti sırasında Mısır mukavkısına elçi olarak gönderilmiştir. Kendisinden birkaç hadis nakledilen Hz. Hâtib, 65 veya 70 yaşlarında Medine'de vefat etmiştir. Cenaze namazını Hz. Osman kıldırıştır.

Haticetü'l-Kübrâ (r. anhâ)

Resûl-i Ekrem'in (s.a.s.) ilk hanımı, herkesten önce kendisine iman eden, bütün varlığı ile ömrünün sonuna kadar O'nun (s.a.s.) yanında bulunan ve âl-i beytin kendisinden devam ettiği Hz. Fâtima'nın (r. anhâ) annesi olan ümmetin kadınlarının en hayırlısı, müminlerin annesi büyük kadın sahabîdir. Üstün ifteti sebebiyle İslâmiyet'ten önce "Tâhire" lâkabıyla, Resûl-i Ekrem'in (s.a.s.) en büyük hanımı olması sebebiyle daha sonraki dönemlerde de "Kübrâ" sıfatı ile

anılmıştır. Zengin ve dul bir hanım iken Peygamber Efendimiz'le (s.a.s.) evlendi. Yeryüzünde sadece üç müslümanın bulunduğu İslâmiyet'in ilk günlerinde Allah Resûlü (s.a.s.) ve Hz. Ali ile bazen Kâbe civarında, bazen evinde ibadet ederdi. Abdullah İbni Mes'ud, Mekke'ye ticaret için gittiğinde onların üçünü bir arada Kâbe'yi tavaf ederken gördüğünü, bu esnada Hz. Hatice'nin tesettüre riayet ettiğini söylemektedir. Mekkeli müşriklerin bütün zulüm ve baskıları karşısında hiçbir zaman Resûlullah'ı (s.a.s.) yalnız bırakmayan, servetini onun dâvâsı uğrunda harcamaktan geri durmayan Hz. Hatice, yirmi beş yıl kadar süren mutlu bir evlilik hayatından sonra hicretten üç yıl kadar önce vefat etti ve Hacûn Kabristanı'na defnedildi. Kendisi hayatta iken başka kadınla evlenmeyen Resûl-i Ekrem (s.a.s.), Hz. Âişe'nin belirttiğine göre onun hâtıralarını yâd edip kendisi için istiğfarda bulunmaktan büyük haz duyardı. Hz. Hatice, hangi mezhebe bağlı olursa olsun bütün müslümanlar tarafından çok sevilmiş ve sayılmış, Arap olan ve olmayan İslâm toplumlarında Hatice adı kız çocukları için yaygın bir isim hâline gelmiştir.

Hazreti Abbas (r.a.) (Bkz.: Abbas İbni Abdilmuttalib)

Hazreti Hamza (r.a.)

"Şehidlerin efendisi", "Allah'ın arslanı" unvanlarıyla yâd edilen, Resûl-i

Ekrem Efendimiz'in (s.a.s.) amcası ve süt kardeşi olan büyük sahabidir. İslâm'a girdiğinde müslümanların güçleri artmış, Medine'deki ilk seriyeye kumandanlık yapmış, Bedir'de büyük kahramanlıklar göstermiştir. Uhud Savaşı ise O'nun kahramanlığının destanlaştığı gündür. Bu savaşta otuz bir kişiyi öldürmüş, müslüman okçuların buldukları yeri terkmesi neticesinde İslâm ordusunun muvakkat bir bozgun yaşadığı hengamede de, o dönemde henüz müslüman olmayan Vahşi tarafından atılan mızrakla şehid edilmiş, sonra da burnu, kulağı ve diğer organları kesilerek nâşına işkence yapılmıştır. Allah Resûlü (s.a.s.) Hz. Hamza'yı bu durumda görünce çok üzölmüş, ağlamış ve şöyle demiştir: "Hiç kimse senin kadar musibete uğramamıştır ve uğramayacaktır. Beni bunun kadar öfkeliendiren bir şey olmamıştır. Ey Resûlullah'ın amcası! Ey Allah ve Resûlü'nün aslanı Hamza! Allah sana rahmet etsin! İyi bilirim ki, sen hısım ve akrabalık haklarını gözetir, dâima hayırlı işler yapardın. Eğer yas tutmak gerekseydi sana yas tutardım." Hz. Hamza'nın cenaze namazını Resûl-i Ekrem (s.a.s.) kıldırılmış, arkasından da diğer şehidlerin namazı kılınmıştır.

Hazreti Hasan (r.a.) (h. 625-669)

Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) torunu, Hz. Fâtıma ve Hz. Ali'nin büyük oğludur. 625 yılında Medine'de doğdu. Babası ona "Harb" adını koymayı düşün-

müşse de Peygamber Efendimiz (s.a.s.), cahiliye döneminde bilinmeyen "Hasan" adını ve "Ebu Muhammed" künyesini vermiş ve kulağına bizzat ezan okumuştur; doğumunun yedinci gününde de akıka kurbanı kestiği ve Hz. Fâtıma'dan saçının ağırlığına fakirlere gümüş dağıtmasını istediği bilinmektedir.

Hz. Hasan (r.a.), ilk halife döneminde cereyan eden önemli olaylarda fiilen yer almamıştır. Babası Hz. Ali'nin (r.a.) şehid edilmesinin ardından Ubeydullah b. Abbas b. Abdölmuttalib, Kûfeliler'i halife olarak ona biata davet etti ve bir iki gün sonra Kûfe'de kendisine biat edildi. Fakat Hz. Ali'nin (r.a.) şehit edildiğini ve Hz. Hasan'ın (r.a.) halifelige getirildiğini haber alan Muaviye b. Ebü Süfyan (r.a.), onun taraftarlarını ve Kûfeliler'i kendi safına çekmek için yoğun bir faaliyet başlattı. İki taraf arasında sıcak çatışmaya doğru yol alınırken, Hz. Hasan (r.a.) müslüman kanının dökölmesini istemeyerek hilafetten feragat etmiş ve belli şartlar altında halifeliği Hz. Muaviye'ye bırakmıştır. İşte 661 tarihinde gerçekleşen bu uzlaşmadan dolayı, bu seneye İslâm tarihinde "Birlik Yılı" denilmiştir. Böylece Hz. Hasan (r.a.), Hz. Muaviye ile anlaşarak Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) "Bu benim evladım Hasan, o seyyiddir. Allah (c.c.) onunla iki büyük cemaatı birbiriyle sulh ettirecektir" hadisiyle de işaret buyurduğu gibi müslümanlar arasında kan dökölmesini önlemiş ve insanların kısa bir süre için de olsa barış ve huzur içinde yaşamalarına

vesile olmuştur. Hz. Hasan (r.a.) daha sonra ailesiyle birlikte Medine'ye gitmiş ve hayatının geri kalan kısmını orada siyasetten uzak bir şekilde geçirmiştir. Ancak sonunda, rivayete göre Yezid b. Muaviye ile evlendirilmek vaadiyle kandırılan eşlerinden Ca'de binti Eş'as b. Kays tarafından zehirlenerek 669 tarihinde şehit olmuştur. Cenazesi Cennetü'l-Baki'de annesinin yanına defnedilmiştir.

“Mücteba” (seçkin/seçilmiş), “taki” (müttaki/takva ehli), “zeki” ve “sibt” (Hz. Muhammed Mustafa (s.a.s.)'in sevgili torunu) lâkaplarıyla tanınan Hz. Hasan (r.a.) halim-selim, cömert, sâkin, vakarlı, siyaset ve fitneden kaçınan bir yaratılışa sahipti. Onun hilafette kalış süresi hakkında farklı rivayetler varsa da, halifeliğinin 6 ay üç gün sürdüğü kabul edilmektedir. Kaynaklarda, Resûl-i Ekrem'in (s.a.s.), Hz. Hasan ve Hüseyin hakkında “Allah'ım! Bunlara merhamet et. Çünkü ben de bunlara şefkat ediyorum” diye dua buyurduğu; kendilerini “cennetin efendileri” olarak taltif ettiği; onlarla oyun oynayıp sırtında gezdirdiği; hatta secdede iken sırtına bindiklerinde ininceye kadar kalkmadığı ve onlara olan düşkünlüğünü gösteren daha birçok rivayet nakledilmektedir. Hz. Hasan (r.a.) bazı Sünnî âlimlerce, babasının şehid edilmesinden hilafeti Muaviye b. Ebû Süfyan'a devretmesine kadar geçen surede Hulefa-yı Raşidîn'in beşincisi ve sonuncusu kabul edilir.

Hz. Hasan (r.a.), Ehl-i Beyt'e ve Âli-abâ'ya dahil olmasının yanında kardeşi

Hz. Hüseyin'le (r.a.) birlikte Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) neslini günümüze kadar devam ettiren iki kişiden biridir. O, Hz. Hüseyin (r.a.) ile birlikte bütün İslâm dünyasında olduğu gibi Türkler arasında da Resûl-i Ekrem'in (s.a.s.) sevgili torunları sıfatıyla dâima tebcil edilmiş, sevilmiş ve sayılmış, adları çocuklara verilen en yaygın isimler arasında yer almıştır. (Bkz: İ. A., c.16, 282-285)

Hazreti Hüseyin (r.a.)

Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) torunu, Hz. Fâtıma ve Hz. Ali'nin (r.a.) küçük oğludur. “Şehid” lâkabıyla meşhurdur. Hz. Hüseyin (r.a.) babasının halifeliği sırasında Küfe'ye giderek onun bütün seferlerine katıldı; şehâdetinden sonra da yine onun vasiyetine uyarak ağabeyine itaat etti. Bu arada Hz. Hasan, Hz. Muaviye ile anlaşmaya karar verdiği zaman ona karşı çıkmak istediye de itirazının reddedilmesi üzerine vazgeçti ve beraberinde Medine'ye gitti. Hz. Hasan'ın (r.a.) vefatından sonra ise I. Yezid'in hilafet makamına gelişine kadar kendini ibadete vererek zühd ve takvaya dayalı bir hayat sürdürdü. Hz. Hüseyin'e ağabeyinin vefatı üzerine imam sıfatıyla biat edildiğine veya Muaviye aleyhine faaliyette bulunduğu yahuht kendi imameti için harekete geçtiğine dair ilk Sünnî ve Şiî kaynaklarında herhangi bir rivayete rastlanmaz; aksine bu husustaki bir takım kıpırdanışlara fırsat vermediği söylenir.

Yezid b. Muaviye'nin Medine'de bulunan Hz. Hüseyin'den her ne şekilde olursa olsun biat almak istemesi üzerine Hz. Hüseyin, ona biat etmeyip Mekke'ye doğru yola çıktı. Bu durumu haber alan Kûfelilerden bir kısım ileri gelenler, Hz. Hüseyin'i hilafete getirmek için kendisine davet mektupları yazdı, ayrıca bir heyet gönderdiler. Fakat Yezid'in baskıları neticesinde Kûfeliler Hz. Hüseyin'e destek çıkmaktan vazgeçmişlerdi. Hz. Hüseyin yeni gelişen olaylardan habersiz Kûfe'ye hareket etmeye karar verdi. Her ne kadar Abdullah İbni Abbas, Abdullah İbni Ömer ve Ömer İbni Abdurrahmân İbni Hâris gibi şahıslar kesinlikle Kûfe'ye gitmemesini isteseler de Hz. Hüseyin 680 tarihinde umresini tamamladıktan sonra ailesi ve bazı taraftarlarıyla Kûfe'ye hareket etti. Yolda Kûfelilerin biattan caydığını ve Kûfe'deki durumu öğrenmek için gönderdiği amcasının oğlu Müslim b. Akil'in öldürüldüğünü öğrenince geri dönmek istedi; fakat bu defa Müslim b. Akil'in oğulları ve kardeşlerinin ısrarı üzerine yola devam etmeye mecbur oldu. Bu arada taraftarlarına isteyenlerin ayrılabileceğini söyledi, onlar da ayrıldılar; yanında sadece aile fertleriyle birlikte yaklaşık yetmiş kişi kaldı. Böylece sayısı azalan kabile Nineva bölgesindeki Kerbelâ'ya vardı.

Rey valiliğine getirilen Ömer b. Sa'd'dan ordusuyla Hz. Hüseyin üzerine yürümesi ve bu meseleyi hâletmesi istendi. Ömer b. Sa'd böyle bir işe

yanışmak istemedi. Her ne kadar kafilenin üstüne doğru yola çıktı ise de, sıcak çatışma öncesi Ömer b. Sa'd ile Hz. Hüseyin arasında yapılan görüşmeler neticesinde anlaşmaya varıldı ve Hz. Hüseyin geri dönmeyi kabul etti. Ömer b. Sa'd bu teklifle Ubeydullah b. Ziyad'a geldi. Ubeydullah önce bu teklifi uygun gördüyse de Siffin'de Hz. Ali'nin safında çarpışanlardan Şemir b. Zülcevşen ona önemli bir fırsatı kaçırmış olacağını hatırlatarak Fırat nehriyle irtibatı kesilmiş çok çetin şartlar altındaki Hz. Hüseyin'i isteğine boyun eğdirmesini ve cezalandırmasını söyledi. Bunun üzerine Ubeydullah Şemir ile Ömer'e bir mektup göndererek Hz. Hüseyin'i doğrudan kendisine teslim olmasını sağlamasını, aksi takdirde kumandayı Şemir'e bırakmasını emretti. Ömer b. Sa'd kumandayı, dolayısıyla kazandığı dünyalığı elden kaçırmamak için bu görevi yerine getireceğini söyledi. Neticede birbirine denk olmayan iki kuvvet arasında başlayan mücadele tam bir dram şeklini aldı ve kısa sürede Hz. Hüseyin çevresindeki asker sayısı azaldı. Yanındaki az sayıdaki piyade ile cesaretle dövüşen Hz. Hüseyin'e, Şemir b. Zülcevşen'in emriyle her taraftan hücum edildi ve feci bir tarzda şehid edildi. Bu arada Hz. Hüseyin'in hasta yatağındaki oğlu Ali Zeynelâbidin öldürülmek istendiyse de Ömer b. Sa'd buna engel oldu.

Kaynaklar, Resûl-i Ekrem'in (s.a.s.) Hz. Hasan ve Hüseyin'i çok sevdiğini, onlarla oyun oynadığını, sırtına bindirip gezdirdiğini; hatta secdede iken üstüne

çıktıklarında inmelerine kadar beklediğini yazar ve daha onlara olan muhabbet ve teveccühünü gösteren birçok rivayet nakleder. Müslümanların Ehl-i Bey'te ve Âli abâ'ya dahil olan Hz. Hasan ve Hüseyin'e duyduğu sevgi ve şefkat Resûl-i Ekrem'in (s.a.s.) vefatından sonra da devam etmiştir. Ayrıca şu husus da belirtilmelidir ki, Hz. Hüseyin ağabeyi Hz. Hasan ile birlikte bütün İslâm dünyasında olduğu gibi Türkler arasında da Resûlullah'ın sevgili torunu sıfatıyla daima sevilmiş, sayılmış ve adları çocuklara verilen en yaygın isimler arasında yer almıştır. (Bkz: İ. A., c.18, 518-524).

Hazreti İbni Mes'ud (Bkz.: Abdullah İbni Mes'ud)

Hazreti Muaviye (r.a.)

Ashab-ı kiramdan ve asr-ı saadetin siyasi dahilerinden biridir. Mekke'nin fetholunduğu gün müslüman oldu. Resûlullah'ın (s.a.s.) vahiy katipliği görevinde bulundu. Hz. Ebûbekir (r.a.) döneminde Suriye'nin fethine memur edildi. Hz. Ömer döneminde önce Ürdün valiliği vazifesini yerine getirdi, sonra da o dönem Şam valisi olan kardeşi Yezid b. Ebû Süfyan'ın ölümüyle Suriye valiliğine getirildi. Hz. Osman zamanında ise bölgedeki diğer valiler de onun emrine verildi. Hz. Osman'ın şehit edilip Hz. Ali'ye biat olununcaya kadar Suriye valisi olarak kaldı. Hz. Osman'ın katilleri ile ilgili hususları öne sürerek Hz. Ali'ye biat etmektan kaçındı. Daha sonra ise Siffin'de Hz. Ali

ile karşı karşıya geldi. Kanlı iç savaşlardan sonra Hz. Hasan'ın, halifeliği kendisine devretmesiyle İslâm dünyasının tek halifesi unvanıyla halifelik makamına oturdu. Döneminde birçok ülke fetvehedildi. Onun zamanında İslâm dünyası doğuda Horasan, Maveraünnehir ve Sistan, batıda Kuzey Afrika ve kuzeyde Anadolu istikâmetlerinde gelişme göstermiştir. Vefatından sonra Yezid'in halifelik makamına getirilmesiyle halifelik saltanatı dönüştürülmüş oluyordu. Hz. Muaviye 680 yılında Şam'da vefat etti.

Hazreti Talha (Bkz.: Talha İbni Ubeydullah)

Hazreti Zeynep (Bkz.: Zeynep Binti Cahş)

Hazreti Zübeyr (Bkz.: Zübeyr İbnü'l-Avvam)

Hekim-i Lokman

Kur'ân-ı Kerim ve hadis-i şeriflerde ismi geçen, bir nebî veya velî olduğu hususunda farklı görüşler ileri sürülen şahsiyettir. O, hem Kur'ân, hem de hadislerde, kendisine hikmet verilmiş bir zât olarak anlatılır. Tefsir, tarih vb. İslâmî kaynaklarda da Allah'ın izniyle ölüm hariç her türlü hastalığı iyi edebilen bir hekim olarak kendisinden bahsedilmektedir. Hz. Lokman'ın oğluna yaptığı tavsiyeler Kur'ân-ı Kerim'de Lokman Sûresi'nin 12-19. âyetlerinde yer almaktadır.

Hızır (a.s.)

Kur'ân-ı Kerim'de "Orada bizim seçkin kullarımızdan öyle bir has kulumuzu buldular ki; biz ona tarafımızdan lütf u ihsanda bulunmuş, nezdimizden rabbânî bir ilim öğretmiştik." (Kehf, 18/65) âyetiyle anlatılan kendisine ilâhî rahmet ve ilim verilmiş zâttır. Genelde tasavvuf erbabınca veli; kelim, tefsir ve hadis âlimlerin çoğuna göre ise peygamber olarak kabul edilmiştir. Kur'ân-ı Kerim'de adı geçmemekle birlikte Kehf Sûresi 60-82. âyetler arasında anlatılan kıssada Hz. Musa'nın karşılaştığı zâtn Hz. Hızır (a.s.) olduğu bildirilmiştir. Hızır konusu başta Buhârî ve Müslim olmak üzere Tirmizi, İbni Mace ve Ahmed İbni Hanbel'in hadis kitaplarının çeşitli bölümlerinde geçmekte, bunlarda Kehf Sûresi'ndeki bilgiler tekrar edildiği gibi başka bilgiler de verilmektedir. Hz. Hızır'ın (a.s.) hayat ve ömrü ile ilgili İslâm âlimlerinin farklı değerlendirmeleri vardır.

Huzeyfe İbni Yemân (r.a.)

Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.), sırdaşı olarak tanınan meşhur sahabîdir. Medine'de doğdu. Babasıyla birlikte Bedir Gazvesi'nden önce müslüman oldu. Uhud ve sonraki bütün gazvelere katıldı. Hendek Gazvesi'nde Resûl-i Ekrem (s.a.s.), Huzeyfe'yi (r.a.) müşrik ordusu hakkında bilgi toplamakla görevlendirmişti. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) duasını alarak müşriklerin arası-

na sızan Hz. Huzeyfe de, şiddetli bir fırtınanın onları perişan ettiğini ve bu sebeple Medine'yi terk ettiklerini Resûlullah'a (s.a.s.) haber verdi. Hz. Ömer döneminde Medâin'e vali tayin edildi. Cesur ve kudretli bir yönetici olan Huzeyfe (r.a.) Medâin'i imar etti. Nihâvend Savaşı'nda ordu kumandanının şehid edilmesi neticesinde, kumandayı ele aldı ve düşmanı teslim olmaya mecbur etti. Zühd ve takvası ile tanınan Hz. Huzeyfe, vali olarak gittiği Medâin'e merkebinin sırtında girmiş, şehrin ileri gelenleri Hz. Ömer'in tâlimatına uyarak ona ne kadar maaş istediğini sorduklarında sadece kendisi doyacak kadar yiyecek ile bineği için bir miktar yem istemiştir. Valiliği sırasında Hz. Ömer onu bir ara yanına çağır-mış, yaşadığı sade hayatta herhangi bir değişiklik olmadığını görünce çok sevinmiş, kendisini tebrik ederek tekrar Medâin valisi olarak görevlendirmiştir. Resûlullah (s.a.s.), hiçbir sahabîye vermediği bir kısım bilgileri ona vermiştir. Bundan dolayı hiç kimsenin bilmediği şekilde münafıkların adını ve ileride meydana çıkacak fitne hareketlerini biliyordu. Hadis kitaplarında rivayet ettiği 225 hadisin yer aldığı Hz. Huzeyfe, 656 yılında Hz. Osman'ın öldürülmesinden kırk gün sonra Medâin'de vefat etmiştir.

Huzeyme İbni Sâbit (r.a.)

"Şehâdeti, iki şahid yerine geçen kimsen" manasına gelen "züşşehâdeteyn"

lâkabıyla tanınan meşhur sahabîdir. İlk müslümanlardan olan Huzeyme İbni Sâbit'in (r.a.) annesi de Resûlullah'a (s.a.s.) biat eden kadın sahabîlerden Kebşe Binti Evs'tir (r.anhâ). Hz. Huzeyme, Uhud Gazvesi ile sonraki savaşların hepsine katılmış, Mekke'nin fethinde kabilesinin sancağını taşımıştır. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) bir alacaklısıyla aralarında çıkan anlaşmazlıkta, bu borcun ödendiğini görmediği hâlde Hz. Huzeyme'nin "Biz seni vahiy gibi daha önemli bir konuda tasdik ediyoruz" demesi üzerine, Resûl-i Ekrem (s.a.s.) ona, "züşşehâdeteyn" lâkabını vermiştir. O günden sonra bu lâkapla tanınan Hz. Huzeyme hakkında Allah Resûlü (s.a.s.) ayrıca, "Herhangi bir kimsenin lehine veya aleyhine Huzeyme'nin şahitlik etmesi yeterlidir." buyurmuştur. Rivayet ettiği 38 hadis sahih kaynaklarda yer almaktadır. Vefat tarihi kesin bilinmemekle birlikte, Hz. Ali veya Hz. Osman döneminde vefat ettiği bildirilmektedir.

Hülâgu (1217 – 1265)

İlhanlı Devleti'nin kurucusu ve ilk hükümdarı olan Hülâgu, Cengiz Han'ın torunudur. 1256'da doğdu. Moğol Devleti tarafından kendisine İsmailîler'in ortadan kaldırılması, Abbasî halifeliğinin itaat altına alınması ve Suriye ile Mısır'ın zaptı görevleri verilmişti. İsmailîleri kısa zamanda ortadan kaldıran Hülâgu, daha sonra Bağdat'a yöneldi. Burada tarihte eşine az rastlanır bir katliam yapılmış,

cesetlerden yayılan kokular Hülâgu'yu dahi şehirden uzaklaşmak zorunda bırakmıştır. Câmî ve kütüphaneler tahrip edilmiş, kitaplar Dicle'ye atılmış, nehir günlerce mürekkep renginde akmıştır. Bu istila, sadece Bağdat için değil bütün İslâm dünyası için bir felaket olmuştur. Bu tarihten itibaren İslâm medeniyetinin duraklamaya ve gerilemeye başladığı görülür. Yaptığı zulüm ve katliamlarla tarihin en zalim hükümlarından biri olarak kabul edilen Hülâgu, kendisi Budist olmasına rağmen kaynaklarda hanımları arasında en itibarlı olarak gösterilen Hıristiyan Dokuz Hatun'un da tesiriyle onun devrinde Hıristiyanlığın nüfuzu artmış, birçok kilise ve manastır yapılırken bazı mescidler kiliseye çevrilmiş, müslümanlar zulüm, işkence ve katliamlara maruz kalmıştır. 1265'te ölmüştür.

Hüseyin Cısrî (1845 – 1909)

Suriyeli din âlimi olan Hüseyin Cısrî 1845'te Trablusşam'da doğdu. Amcasının yanında başlayan dinî tahsilini devam ettirmek için Ezher'e gitti. Ezher'de bulunduğu süre içinde dini ilimlerle meşgul olanların mutlaka tabii ve akli ilimleri de öğrenmelerinin gerektiğini ısrarla savundu. Ona göre yeni tip eğitim, dinî ilimlerle müsbet ilimleri bir arada sunan kurumlar şeklinde düzenlenmelidir. Türkçe'ye Risale-i Hamidiye adıyla tercüme edilen eserinde oryantalistlerin İslâm aleyhinde ileri sürdüklere iddialara cevap veren el-Cısr, aynı eserinde Hz. Peygamber'in hak peygamber

olduğuna dair 100'den fazla delili semâvî kitaplardan istihraç ederek ortaya koymuştur. 1909 yılında vefat etmiştir.

İbni Abdilberr (978 – 1071)

Endülüslü muhaddis, edip, tarihçi ve Mâlikî fakihidir. 978'de Kurtuba'da doğdu. İlmî ve ahlâkî kişiliğinin gelişmesinde büyük payları olan dedesi Muhammed, devrinin tanınmış sufilerinden, babası Abdullah da Kurtuba'nın önde gelen kıraat, tefsir, fıkıh ve hadis âlimlerindendi. Tahsil amacıyla Endülüs dışına çıkmadı. 100 kadan Endülüslü olmak üzere 107 âlimden icazet aldı. İslâmî ilimler yanında coğrafya, tıp, matematik, astroloji gibi alanlarla da çalışmalar yapmış, icazet yoluyla rivayet hakkını elde ettiği birçok eseri talebelerine okutmuştur. Tanınmış bir aileden gelmesi ve değerli eserler yazması sebebiyle İbni Abdilberr Endülüs'te büyük şöhrete ulaşmıştır. İbni Ayyad'ın miladî 11. yüzyılı "İbni Abdilberr asrı" olarak anması dikkat çekicidir. Zehebî onun bir ilim denizi, Suyutî de hıfz ve itkan açısından zamanın önde gelen muhaddisi olduğunu söylemektedir. Hadis ve sünnete bağlılığı sebebiyle "Eserî" diye nitelendirilen İbni Abdilberr, 1071 yılında Şâtibe'de vefat etmiştir.

İbni Adıyy (891 – 976)

"El-Kamil" adlı eseriyle tanınan hadis hâfızı ve münekkiddir. 891'de Cürcan'da doğdu. İlim geleneğine sahip

bir ailede yetişti. On üç yaşında kendi memleketinde başladığı hadis tahsili için Mısır, Semerkant, Suriye, Irak, Horasan, Mekke ve Medine'yi dolaştı. Güçlü bir hâfızaya sahip olan İbni Adıyy rivayetlerdeki gizli kusurlar (illetler) ve hadis ricâli konularında otorite idi. Hemen bütün cerh ve tâdil âlimleri onun hadis ravileri hakkındaki görüşlerini delil kabul etmiş, Zehebî kendisini Ahmed İbni Hanbel, Buharî ve Dârekutnî gibi mutedil ve insafî hadis münekkitleri arasında saymıştır. İbni Adıyy Hazretleri, 976'da Cürcan'da vefat etmiştir.

İbni Cerîr et-Taberî (839 – 923)

Tefsir, hadis ve tarih sahalarında otorite olarak kabul edilen, fıkıh, kıraat, nahiv, edebiyat, matematik, tıp gibi muhtelif alanlarda da eser veren büyük İslâm âlimidir. 839 yılında Taberistan'ın Amul şehrinde dünyaya geldi. İlk tahsilini burada yaptı. Yedi yaşında hâfız oldu, dokuz yaşında hadis ezberlemeye başladı. İlim tahsili için Rey, Basra, Kûfe, Medine, Suriye ve Mısır gibi beldeleleri dolaştıktan sonra Bağdat'a yerleşti. "Câmiu'l-Beyân an Te'vili Âyâtî'l-Kur'ân" adlı eseri, Peygamber Efendimiz (s.a.s.), sahabe, tâbiîn ve kendisine kadar tefsir görüşlerini toplayan bir ansiklopedi mahiyetindedir. İlk rivayet tefsiri olarak tefsir tarihine geçen, kendi dönemine kadar gelen değişik mezhep telâkkilerini, tefsir yorumlarını, bilgi birikimini içinde

barındıran bu tefsir, ilk üç asrı sonraki asırlara bağlayan dev bir eser olarak kabul edilmektedir. Seksen küsur yıllık bereketli bir ömrün sonunda, bir insanın ömrüne sığdırılması zor birçok eser geride bırakan İbni Cerîr Hazretleri, 923 yılında Bağdat'ta vefat etmiştir.

İbni Ebî Şeybe (776 – 849)

“El-Musannef” adlı eseriyle tanınan meşhur muhaddis, muhakkik-i kâmil, hadis hâfızı, müfessir ve tarihçidir. 776'da Kûfe'de doğdu. Erken yaşta hadis tahsiline başladı, on dört yaşında iken Kâdı Şerîk b. Abdullah'tan hadis dersi aldı. Kûfe, Basra, Rey ve Bağdat ile Hicaz bölgesindeki ilim merkezlerinde tahsilini sürdürdü. Abdullah b. Mübarek, Halef b. Halîfe, Cerîr b. Abdülhamid, Muhammed b. Fudayl, Veki' b. Cerrah, Süfyan b. Uyeyne, Yahya b. Said el-Kattan gibi muhaddislerden hadis okudu. Talebeleri arasında Buhaî, Müslim, Ebû Davud, İbni Mâce, İbni Sa'd gibi âlimler yer almaktadır. Hadis münekkitlerinin sadûk, sika, çok güçlü hâfıza sahibi diye belirttikleri İbni Ebî Şeybe Hazretleri, 849'da vefat etmiştir.

İbni Fûrek

Kelam, fıkıh, usûl-ü fıkıh, tasavvuf, tefsir, tabakat ve nahiv ilimlerinde eser vermiş, çok yönlü vasıfları bulunan, devrinin önde gelen âlimlerinden biridir. 941'de şu an İran sınırları içinde bulunan İsfahan'da doğdu. Tahsiline İsfahan'da

başladı. Daha sonra Bağdat ve Basra'ya gitti. Burada İmam Eş'arî'nin öğrencilerinden Ebu'l-Hasan el-Bahilî'den kelam dersleri aldı; Bâkıllanî ve Ebû İshak el-İsferâyînî ile de kelamî konularda müzakerelerde bulundu. Nişâbur'da kendisi için yaptırılan medresede uzun yıllar İslâmî ilimleri okutup yüzlerce talebe yetiştirdi. Damadı Ebû Mansûr el-Eyyûbî, ünlü sûfî Abdülkerim el-Kuşeyrî, Ahmed b. Hüseyin el-Beyhakî onun yetiştirdiği âlimlerdendir. 1013 yılında Gazneli Mahmud'un daveti üzerine Gazne'ye gitti. Onun sarayında bölgede yaygın olan Kerrâmiyye'nin ileri gelenleriyle yaptığı münazaralarda üstün başarı gösterdi. İbni Fûrek'in ilmî şahsiyetindeki ağırlığını onun kelamcılığı teşkil eder. Eş'ariyye'nin köklü bir kelam ekolü hâline gelmesini sağlayan, bu mezhebin görüşlerini sistemleştiren önemli simalardan biridir. Kaynaklarda zühd ve takva derecesine ulaşmış bir sufi olarak anlatılan İmam İbni Fûrek, 1015 yılında Nişâbur'a dönerken yolda vefat etti. Cenazesi Nişâbur'a nakledilerek Hire'ye defnedildi.

İbni Hacer Askalânî (1372 – 1449)

Ünlü hadis âlimi ve hâfızı, Şâfiî mezhebine mensup meşhur fakihdir. Lâkabı “Hacer” olan yedinci dedesine nisbetle İbni Hacer, ailesinin memleketi olan Filistin'deki Askalânî şehrine nispetle de Askalânî olarak anılır. 1372'de Mısır'da doğdu. Dokuz yaşında hıfzını tamamladı. 12 yaşında Mekke'ye gitti ve hadis tahsiline başladı. Fıkıh, usûl-ü fıkıh, tefsir,

Arap dili, hesap ve edebî ilimler sahalarında da tahsiline devam etti. 1394 tarihinden itibaren kendini tamamen hadise verdi ve aynı yıl Zeynüddin el-İrakî'nin ders halkasına katıldı. Hocası kendisine “hâfız” unvanını verdi. O günden itibaren bu unvan tek başına söylendiği zaman sadece onu hatırlatacak kadar özel bir anlam kazandı. 1408'den vefatına kadar Darüladl'de Şâfiî mezhebine göre fetva verme görevini yürüttü. 1423'te Mısır Şâfiî başkaldığı vazifesine başladı. Bu görevi, onun devlet yapısını ve toplumu iyi tanmasına ve bu tecrübelerini eserlerine yansıtmasına vesile oldu. Tesirli vaaz ve hutbeleriyle tanınan İbni Hacer 1449'da Kahire'de dizanteriden vefat etti. Büyük bir kalabalığın katıldığı cenaze namazını Abbasi halifesi kıldırdı. Ayrıca Mekke, Kudüs, Halep Dımaşk gibi birçok şehirde de onun için gıyabî cenaze namazı kılındı, pek çok şair tarafından birkaç cilt tutacak mersiyeler yazıldı.

İbni Hibban (890 – 965)

890 yılında bugünkü Afganistan'ın sınırları içinde bulunan Sicistan bölgesindeki Büst'te doğdu. İlk öğrenimini Büst ve çevresinde yaptı. Yirmi üç yaşlarında iken tahsil maksadıyla Taşkent'teki İsbıcab'dan başlayarak Horasan, Maverâ-ünnehir, Irak, Hicaz, Şam, Mısır ve İskenderiye'ye kadar uzanan bir seyahat gerçekleştirdi; başta hadis olmak üzere fıkıh, Arap dili, kelâm, felsefe, tıp ve ilm-i nücûm alanlarında birçok hocadan faydalandı ve âli isnadla rivayet

imkânı buldu. Kaynaklarda “hadis hâfızı, Horasan'ın hadis şeyhi” gibi ifadelerle anılan ve hadislerin sıhhatini belirleme, hadis ravilerini cerh ve tâdil etme konularındaki çalışmalarıyla tanınan İbni Hibban, ilmi ve eserleriyle olduğu kadar takvasıyla da meşhurdu. Sâmânoğulları emirleri onu, Semerkant, Nesâ ve daha başka yerlere kadı tayin etmişlerdi. Talebesi Hâkim en-Nisabûrî, hocasının hadis, fıkıh, lugat ve vaaz alanlarındaki üstün bilgisine işaret etmiş, Hatîb el-Bağdadî onun hâfız, sika ve derin anlayış sahibi olduğunu belirtmiş, Yâkût ise kendisini asrın imamı ve allâme diye övmüştür. İbni Hibban Hazretleri, 965 yılında Büst'te vefat etmiş ve evinin yakınındaki hadis medresesinde defnedilmiştir.

İbni Huzeyme (838 – 924)

Hadis, kelim ve fıkıh âlimidir. 838'te Nişabur'da doğdu ve ilk tahsiline burada başladı. Kur'ân-ı Kerim'i ezberledikten sonra Merv, Bağdat, Rey, Cürcan, Şam, Basra, Kûfe, Kahire ve Vasıt gibi ilim merkezlerini dolaşarak pek çok hocadan istifade etti. İbni Huzeyme'nin ilminin genişliği dolayısıyla darbimesel hâline geldiği ve 70.000 hadisi ezberlemiş olduğu kaydedilmektedir. İbni Ebî Hâtim'e, cerh ve tâdil ilminde önemli bir yere sahip olan İbni Huzeyme hakkında ne düşündüğü sorulduğunda İbni Ebî Hâtim, onun bu konularda kendisine uyulması gereken bir imam olduğunu söylemiş, asıl kendisi hakkında onun fikrinin sorulması gerektiğini

belirtmiştir. Önceleri kelimâ konulardan hoşlanmadığını ve bu sahaya girmek istemediğini, ancak hadis öğrencilerini Cehmî ve Mûtezilî görüşlere karşı korumak amacıyla kelama dair olan kitabı olan Kitabü't-Tevhid'i kaleme aldığını söylemiştir. "İmamü'l-eimme" diye anılan İbni Huzeyme Hazretleri, 924'te Nişabur'da vefat etmiştir.

İbni İshak (699 – 769)

"El-Megâzî" eseriyle kendinden sonra gelen siyer ve tarih yazarlarının pîri sayılan meşhur siyer ve megâzî müellifi ve muhaddistir. 699 yılında Medine'de doğdu. Eğitimini, başta babası ve amcaları olmak üzere birçok şahsiyetten hadis, siyer-megâzî, şiir ve ensâb bilgileri alarak tamamladı. Kendisinin bazı sahabîlere yettiği, bu arada Enes İbni Mâlik'i gördüğü ve Saîd İbnü'l-Müseyyeb'e de bir süre öğrencilik yaptığı bilinmektedir. Çoğu sahabe efendilerimizin çocuğu olan 100 kadar Medineli raviden hadis aldığı söylenmektedir. Siyer sahasında en büyük âlimlerden biri kabul edilen, yaşadığı dönemde "emîrü'l-müminîn" unvanıyla anılan muhaddislerden olan İbni İshak 769 yılında Bağdat'ta vefat etmiştir.

İbni Mâce

Hadis hâfızı, Kütüb-ü Sitte'nin altıncı kitabı kabul edilen "es-Sünen" in müellifidir. 824'te doğdu. Geleneğe uyarak on beş-yirmi yaşlarında şu an İran

sınırları içinde bulunan Kazvin'de hadis öğrenmeye başladı. Daha sonra hadis tahsili için Kûfe, Basra, Vâsıt, Bağdat, Dimaşk, Humus, Mısır, Mekke, Medine, Rey, Nişâbur gibi ilim merkezlerini dolaştı. Sika bir râvî, hâfızası güçlü bir muhaddis olan İbni Mâce Hazretleri 273 yılında vefat etmiştir.

İbni Rüşd

Meşşâî okulunun son temsilcisi, filozof, fakih ve hekimdir. 1126'da Kurtuba'da doğdu. Kendisi gibi babası ve dedesi de Kurtuba'da kadılık yapmışlardı. Aristo'nun felsefî doktrinine sâdık kalarak onun eserlerini şerhettiğinden 'Aristo şârihi' unvanıyla da tanınır. Temel dinî ilimleri babasından öğrenen İbni Rüşd, Endülüs'te âdet olduğu üzere İmam Mâlik'in "Muvatta" adlı eserini ezberledi. Ayrıca fıkıh, fıkıh usûlü, felsefe, tıp, matematik ve astronomi öğrenimi gördü. İbni Rüşd'ün asıl amacı, vahiy ile felsefenin birbirinden bağımsız olarak nasıl anlaşılıp değerlendirilebileceği ve buna bağlı olarak ikisi arasında biri diğerini geçersiz kılmayacak biçimde sağlam bağlantılar kurmaktır. Meşşâî okulunun son temsilcisi kabul edilen İbni Rüşd, bilhassa Allah'ın iradesini sınırlayıcı yorumlardan ötürü eleştirilere muhatap olmuştur. 1198'te vefat etmiştir.

İbni Seyyidi'n-Nâs

Aslen Endülüslü, Mısır'da yetişmiş muhaddis, fakih, edip ve tarihçidir.

1273'te Kahire'de doğdu. Kamiliyye Dârülhadisi hocalığı vazifesi yapan babası, henüz beş yaşında iken İbni Seyyidi'n-Nâs'ı ilim meclislerine götürmeye başladı. Birçok hocadan erken yaşta icazet aldığı için âlî isnadlara sahip oldu. Başta babası olmak üzere Kahire'de ve hadis tahsili için gittiği İskenderiye, Suriye ve Hicaz gibi ilim merkezlerinde pek çok hocadan faydalandı. Ayrıca Endülüs, Irak ve İfrîkiye'deki birçok âlimden istifade edip icazet aldı. Tahsilini tamamladıktan sonra Kahire'deki medreselerde hadis hocası olarak görevlendirildi. Başta Zehebî olmak üzere çeşitli âlimler tarafından hadisi, hadis ravilerini ve tabakalarını, hadiste ihtilaf edilen konuları iyi bilen, rivayet ettiği konularda kendisine güvenilen bir âlim ve Mısır ülkesinin hâfızı olarak kabul edilen İbni Seyyidi'n-Nâs 1334'te vefat etti.

İbni Sina (980 – 1037)

İslâm Meşşâî (Aristocu) okulunun en büyük sistemci filozofu, Ortaçağ tıbbının önde gelen temsilcisi olan İslâm bilgini. 980'de Buhara yakınındaki Efsene köyünde doğdu. Üstün bir zekaya sahip olduğu için küçük yaşta dikkatleri üzerine topladı. Önce Kur'ân'ı ezberledi; dil, edebiyat, akâid ve fıkıh öğrenimi gördü. Dinî ilimler sahasında çok yoğun bir okuma faaliyeti sürdüren ve yüksek bir düzeye ulaştığı anlaşılan İbni Sina ayrıca babasından geometri, aritmetik ve felsefe konusunda ilk bilgilerini aldı. Mantık ve aritmetik üzerine çalışmalarını sürdür-

dükten sonra, astronomide de o günün şartları açısından oldukça ileri bir seviyeye ulaştı. Felsefenin bütün disiplinlerinde iyi bir donanıma sahip olduktan sonra tıp tahsiline başladı. Felsefe ve tıp alanında oldukça ün kazanan İbni Sina, henüz on sekiz yaşında iken Sâsâni hükümdarının saray hekimliğine getirildi. Kindî ile başlayan İslâm felsefe geleneğinin zirvesinde bulunan İbni Sina, felsefî sisteminde özellikle Farabî'ye çok şey borçludur. Kendisi bir bakıma Farabî'nin öğrencisi ve halefi olarak görülebilir. Bununla birlikte üstadını aşmış, tarih içerisinde onun adını ikinci derecede bırakmıştır. Ayrıca İbni Sina'nın, felsefî açıdan, Farabî kadar Eflatun ve Aristo sistemine bağlı olmadığı söylenebilir. Ancak İbni Sina, İslâm düşünce tarihinde üzerinde çokça tartışılan Farabî'nin "sudûr teorisi"ni aynen tekrar eder. İbni Sina 1037'de vefat etti.

İbni Vehb (743 – 813)

İmam Mâlik'in seçkin talebelerinden, devrinin önde gelen âlimlerinden olan fakih ve muhaddistir. 743 yılında Kahire'de doğdu. On yedi yaşlarından itibaren ilim tahsiline başladı. İmam Mâlik, Leys b. Sa'd, Süfyan es-Sevrî, Süfyan b. Uyeyne gibi âlimlerden ders aldı. Döneminde Medine'nin en büyük âlimi sayılan İbni Şihâb ez-Zührî'nin yirmi kadar talebesiyle, ayrıca tâbiîn devri âlimlerinden bazılarıyla görüştü. Ders aldığı veya hadis dinlediği 400 civarındaki hocası arasında İmam Mâlik

ile Leys b. Sa'd'ın özel bir yeri vardır. Ahmed İbni Hanbel, İbni Vehb'in salih bir âlim, fakih ve çok bilgili bir kişi olduğunu söylerken Ebû Zür'a er-Razî onun rivayet ettiği 30.000 hadisi incelediğini, bunların içinde mevzû hadis bulunmadığı gibi münker bir hadise bile rastlamadığını, Zehebî de onun hüccet, hâfız ve müçtehit bir âlim olduğunu belirtir. Kıraat, tefsir, hadis, fıkıh ve tarih konularında devrinin önde gelen âlimlerinden sayılan, "dîvanü'l-ilm" olarak nitelendirilen, hayatını ribâtlarda cihad etmekle, ayrıca öğretimle ve hacla geçirdiği kaydedilen İbni Vehb Hazretleri 813 yılında Kahire'de vefat etmiştir.

İbnü'l-Cevzî (1116 – 1201)

İslâmî ilimlerin hemen her dalındaki çalışmalarıyla tanınan Hanbelî âlimidir. 1116 yılı civarında Bağdat'ta doğdu. Tarih, biyografi, hadis, tefsir ve akâid alanlarında eser telif etmiş, aynı zamanda çok sayıda öğrenci yetiştirmiştir. Yaşadığı devirde bid'atların, mezhep çatışmalarının ve fitnelerin yaygınlık kazanması sebebiyle uydurma rivayetlerin fazlaca kullanılması İbnü'l-Cevzî'yi "el-Mevzuât"ı yazmaya sevk etmiş, ancak bu şartların tesiriyle ravileri ve rivayetleri değerlendiren aşırı davranmak durumunda kalmış, "mevzu" olarak nitelendirmede aceleci davrandığından dolayı hadis otoriteleri tarafından ciddi eleştirilere maruz kalmıştır. Verdiği heyecanlı vaazlarla bir vaiz olarak da ün yapan İbnü'l-Cevzî 1201

yılında Bağdat'ta vefat etmiş ve Bab-ü Harb Kabristanı'nda bulunan Ahmed İbni Hanbel'in mezarının yanına defnedilmiştir.

İmam Bagavî (1044 – 1122)

Kur'ân ve Sünnet ilimlerinin müslümanlar arasında yaygınlaştırılması için gösterdiği gayretler dolayısıyla "Muhyissünne" ve "Rüknüddin" lakaplarıyla da anılan İmam Bagavî devrinin önde gelen muhaddis ve müfessirlerindendir. 1044 yılı civarında Horasan bölgesindeki Bağşur kasabasında doğdu. 1067 yılı civarında ilim tahsili için Merverrûz'a giderek Kadı Hüseyin b. Muhammed el-Merverrûzî'den fıkıh ve hadis okudu. Horasan illerini dolaşır çeşitli hocalardan dersler aldı. Daha sonra ikinci vatanı sayılan Merverrûz'a yerleşti ve hocası Kadı Hüseyin b. Muhammed'in vefatından sonra onun yerini alarak birçok talebe yetiştirdi ve eser yazdı. Zühd ve takvası, sade giymi, önceleri sadece ekmekle, fakat zayıf düşmesi üzerine zeytin ekmekle yetinmesi, abdestsiz ders vermemesi gibi özellikleriyle tanınan İmam Bagavî, 1122'de Merverrûz'da vefat etti.

İmam Beyhakî (994 – 1066)

Yaşadığı dönemin önde gelen âlimlerinden olan, hadis ve fıkhıta otorite olarak kabul edilen İmam Beyhakî, 994 yılında Nişâbur'a bağlı Beyhak bölgesinin bir köyünde doğdu. Beyhak'ta büyüdü ve ilk tahsilini burada yaptı. Muhtelif

hocalardan faydalanmak maksadıyla İsfarayın, Tûs, Hemedan, İsfahan, Rey, Nişâbur, Bağdat, Kûfe, Mekke gibi yerleri dolaştı. 1015 yılından itibaren eserlerini telif etmeye başladı. Hadis ilmindeki sağlam bilgisi ve güçlü hâfızasıyla kendini kabul ettirdi. Hadislerin rivayetinde mevcut gizli kusurların tesbiti ile birbirine zıtmış gibi görünen rivayetlerin uzlaştırılmasında ve hadislerin fikhını kavramada devrinin otoritesi oldu. Onun ilimdeki yerini tesbite çalışan âlimler, hem hadis hem de fıkıhtaki üstün mevkiine işaret ettikten sonra, çeşitli ilimlere vâkıf olduğunu, daha önce benzeri görülmeyen eserler verdiğini ve bin cüzü bulan eserlerinin hacmi itibarıyla de seleflerini geçtiğini belirtirler. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) ve ashabın örnek hayatını yaşamaya çalışan, maddi imkânsızlıklara rağmen hayatını ilim tahsili uğrunda geçiren, otuz yıl aralıksız oruç tuttuğu nakledilen, dünya malına değer vermeyip zâhidâne bir hayat yaşayan İmam Beyhakî, 1066'da Nişâbur'da vefat etmiş, cenazesi Beyhak'ta bulunan köyüne getirilerek, orada defnedilmiştir.

İmam Buharî (810 – 870)

Kur'an-ı Kerim'den sonra en güvenilir kitab kabul edilen "el-Câmi'us-sahih" adlı eserin sahibi büyük muhaddistir. 810'da Buhara'da doğdu. On yaşına doğru Buharalı muhaddislerden

hadis öğrenmeye başladı. On bir yaşlarında iken hocası Dahilî'nin rivayet sırasında yaptığı bazı hataları tashih etmesiyle dikkatleri çekti. On altı yaşına geldiği zaman İbnü'l-Mübarek ve Vekî b. Cerrâh'ın kitaplarını tamamen ezberlemişti. Annesiyle birlikte gittiği hacda, hac vazifesini yerine getirdikten sonra hadis tahsili için orada kaldı. Daha sonra bu maksatla Bağdat, Basra, Belh, Dimaşk, Humus, Kûfe, Nişâbur, Mısır gibi ilim merkezlerini dolaştı. Uzun seyahetleri sonunda derlediği hadislerle geniş bir kütüphane meydana getiren İmam Buharî, aynı zamanda yazdığı hadisleri hâfızasına da naksetmiştir. Bunu gösteren en iyi örneklerden biri Bağdat'ta verdiği imtihandır. İbni Adî'nin rivayetine göre, Buharî'nin Bağdat'a geldiğini duyan muhaddisler 100 hadisin sened ve metinlerini birbirine karıştırarak bunları on kişiye verdiler ve onlara, Buharî toplantı yerine gelince bu hadisleri sırasıyla sormalarını söylediler. Bu on kişi tesbit edilen hadisleri çeşitli İslâm ülkelere gelmiş olan muhaddislerin huzurunda okuyarak bunların mahiyeti hakkında bilgi istediler. Buharî onlara bu hadislerin hiçbirini okunduğu şekliyle bilmediğini belirttikten sonra, ilk soruyu yönelten kimseden başlayarak, sordukları hadislerin sened ve metinlerinin doğrusunu her birine ayrı ayrı söyledi. Ali b. Medinî'nin "Gözleri kendi gibi birini daha görmemiştir." diye anlattığı, İbni Huzeyme'nin "Şu gök kubbenin altında Resûlullah'ın (s.a.s.) hadislerini

Buharî'den daha iyi bilen ve daha iyi ezberlemiş olan birini görmedim.” diye tavsif ettiği, talebesi İmam Müslim'in “Dünyada senin benzerinin bulunmadığına şehâdet ederim.” diye kendisine olan derin sevgisini dile getirdiği İmam Buharî Hazretleri 870'de Semerkant'ta vefat etmiş ve orada defnedilmiştir.

İmam Gazâlî (1058-1111)

Eş'arî kelâm âlimi, Şâfiî fakihî, tasavvuf ehli, felsefeye yönelttiği eleştirilerle tanınan İslâm düşünürüdür. İran'ın Horasan bölgesindeki Tus'ta (bugünkü Meşhed) doğdu. Okuma-yazma, Kur'ân ezberi, dil bilgisi, aritmetik gibi alanlarda dönemin geleneksel ilk öğrenimini babasının yakın sufi bir dostundan aldı. Nişabur'daki Nizamiye Medresesi'ne girmesi ve orada dönemin en tanınmış kelâm âlimi olan İmamü'l-Haremeyn el-Cüveynî'nin öğrencisi olması eğitim-öğretiminde dönüm noktası oldu. Cüveynî'nin ölümünden sonra büyük devlet ve siyaset adamı Nizamülmülk'le görüşmesi ise hayatında yeni bir dönemin açılmasını sağladı. Nizamiye medreselerinde müderrislik makamına kadar ulaşan Gazâlî; burada kelâm, felsefe, batınlık ve tasavvuf hakkında uzun soluklu araştırma ve çalışmalarda bulundu. Aklı, duyuları, tecrübe ve sezgiyi bilginin başlıca kaynakları kabul etmekle beraber, aklı aşan hakikatleri ancak vahiyle öğrenilebileceğini belirten Gazâlî, filozoflara karşı verdiği mücadele ile İslâm düşünce tarihinde önemli bir konuma sahiptir.

İmam Katâde (Katâde b. Diâme) (680 – 735)

Tâbiîn devrinin önde gelen müfessirlerindedir. 680 yılında âmâ olarak dünyaya geldi. Önceleri çölde yaşayan ailesi Basra'ya göç etti. Öğrenmeye karşı büyük bir istek duyan Katâde b. Diâme, Hasan Basrî'nin yanında on iki yıl bulundu ve ondan kıraat, tefsir, hadis ve diğer ilimlerde istifade etti. Sahabeden Enes İbni Mâlik'le tâbiînden Saîd İbnü'l-Müseyyeb, İbni Sîrîn, İkrime el-Berberî ve daha pek çok kimseden hadis dinledi, çeşitli ilimlere ait bilgiler edindi. İmam Katâde, dönemin revaçta olan dinî ve içtimâî ilimlerini öğrenmiş, özellikle tefsir alanında uzmanlaşmış, ayrıca Arap dili ve nesep ilminde devrinin önde gelen âlimi olmuştur. Hadis otoriteleri kendisinden “sika ravi” ve “hâfız” diye söz etmiştir. Ali. b. Medinî, büyük şehirlerdeki isnad zincirinin isimleri üzerinde keşiştiği altı kişiden birinin Katâde olduğunu söylemiştir. Takva sahibi olduğu belirtilen, tefsirde dördüncü tabakanın başı olarak kabul edilen İmam Katâde 735'te Vâsıt'ta vefat etmiştir.

İmam Mâlik (712 – 795)

Dört büyük mezhepten biri olan Mâlikî mezhebinin imâmı, büyük müçtehit ve muhaddistir. 712 yılında dünyaya geldi. Dedesi Mâlik, tâbiîn büyüklerinden olup Hz. Osman zamanında muhafın istinsahıyla görevlendirilenlerden biriydi. İmam Mâlik devrinin önemli ilim

merkezlerinin başında gelen Medine’de yetiştirdi. İlk olarak büyük tâbiîn âlimlerinden biri olan Abdurrahmân b. Hüzmûz el-A’rec’den hadis dersi almaya başladı. Daha sonra meşhur fakih Rebîâtürre’y’in ders halkasına katıldı. Bunun ardından bağlandığı ve kendisinden en çok faydalandığı hocası İbni Şihab ez-Zührî’dir. Bu arada İbni Ömer’in azatlısı Naff, Ebû’z-Zinad Abdullah b. Zekvan, Eyyub es-Sehtiyânî gibi âlimlerin ilim meclislerine devam etti. Hadis aldığı hocalarının üçyüzü tâbiîn, altı yüzü tebeû’t-tâbiîn olmak üzere dokuz yüz civarında bulunduğu söylenir. Zekası ve gayreti sayesinde kısa sürede ilimde derinleşen İmam Mâlik yirmi yaşlarında ders ve fetva vermeye başladı. Mescid-i Nebevî’deki ders halkasıyla kısa zamanda üne kavuştu. İslâm dünyasının her tarafından gelen öğrenciler ondan hadis dinlemek ve fıkıh öğrenmek için yarışır oldu. Bir taraftan düzenli şekilde ders verip talebe yetiştirirken diğer taraftan da hac münasebetiyle Haremeyn’e gelen ulema ile sohbet ve müzakerelerde bulunarak ilmini ilerletti. Ebû Hanife, Leys b. Sa’d, Evzaî, Ebû Yusuf ve Muhammed b. Hasan eş-Şeybanî bilgi alışverişinde bulunduğu âlimlerden bazılarıdır. Sağlam hâfızası ve derin anlayışı yanında sabrı, disiplin ve ihlâsı sayesinde hadis ve fıkıh alanlarında büyük bir âlim olan İmam Mâlik kendi zamanında ve daha sonra gelen âlimler tarafından övgüyle anılmış, İslâm ümmetinin yetiştirdiği mümtaz şahsiyetler arasında yerini almıştır. Hadis konu-

sunda “Muvatta”ı ile ilk tasnif çalışması yapanlar arasında önemli bir yeri olan İmam Mâlik bütün hadis otoritelerince bu ilmin zirvelerinden biri kabul edilmiş, “hâfız, hüccet, imam, emirü’l-müminin fi’l-hadis” gibi vasıf ve unvanlarla anılmıştır. Hadislerin sıhhatini ve senedlerin sağlamlığını bilme konusunda tartışmasız bir otoriteydi. Hadis ravilerinde aranacak şartları tesbit ederek ravileri sıkı bir şekilde araştırmaya önem vermesiyle cerh ve tâdil ilminin yolunu açanlardan biri de İmam Mâlik’tir. Büyük bir muhad-dis olması yanında fıkıh alanındaki bilgisi, fetva ve içtihat dirayetiyle de otorite kabul edilen İmam Mâlik Hazretleri, geçirdiği kısa süreli bir rahatsızlıktan sonra 795 yılında Medine’de vefat etmiş, cenaze namazını Medine valisi kıldırması ve Bakî’ Mezarlığı’na defnedilmiştir.

İmam Muhammedü’l-Bâkır (k.s.)

Hız. Hüseyin’in torunu, İmam Zeynelabidin’in oğludur. 677’de Medine’de doğdu. Bâkır lâkabı, “bâkirü’l-ilm” tamlamasının kısaltılmış şekli olarak “ilmi yarıp derinliklerine ulaşan, geniş ilim sahibi” anlamına gelir. Hayatının büyük bir kısmını Medine’de geçiren Muhammedü’l-Bâkır (k.s.) babasından önemli ölçüde istifade etmiş, ayrıca Abdullah İbni Ömer, Cabir İbni Abdullah, Ebû Said el-Hudrî gibi sahabelerle Said İbnü’l-Müseyyeb ve Muhammed b. Hanefiye’den hadis rivayet etmiştir. 713 yılında babasının vefatı üzerine imamet görevini üstlenmiş,

ilmî çalışmalarını sürdürmesinin yanında Emeviler'e karşı babasının uyguladığı sükunet politikasını izlemiştir. Bu sebeple kardeşi Zeyd b. Ali'nin düşüncelerini onaylamadığı ve zaman zaman onu uyardığı bilinmektedir. Sünnî ve Şii kaynakların büyük bir âlim olduğu konusunda ittifak ettiği Muhammedü'l-Bâkır hazretleri, 733 yılında Medine'de vefat etmiş ve Bakî' Mezarlığı'na defnedilmiştir.

İmam Mücahid (645 – 721)

Tâbiîn döneminin önde gelen müfessirlerinden, Abdullah İbni Abbas'ın (r.a.) tefsirdeki en önemli talebelerinden biridir. 645'de doğdu. Bizzat kendisi, Kur'ân'ı başından sonuna kadar üç defa İbni Abbas'a okuduğunu, her bir âyet üzerinde durarak, nerede ve nasıl nazil olduğunu kendisinden sorduğunu rivayet etmektedir. Süfyan es-Sevri Hazretleri, "Mücahid'den sana gelen tefsir kifayet eder." demek suretiyle onun tefsirine olan itimadını beyan etmektedir. İmam Katâde de onu tefsirde önemli bir otorite olarak kabul eder ve ondan rivayet edilen tefsir kitabının da en sahih kitaplardan olduğunu kaydeder. Tefsirdeki yüksek derecesinden dolayı "imam" unvanıyla anılan Mücahid b. Cebr Hazretleri 721 yılında vefat etmiştir.

İmam Müslim (820 – 875)

Kur'ân-ı Kerim'den sonra en müteber iki eserden biri kabul edilen "el-

Câmi'us-sahîh" adlı eserin sahibi büyük muhaddistir. 820'de Nişabur'da doğdu. Yaklaşık olarak 14 yaşında başladığı hadis tahsili için, memleketinin önde gelen âlimlerini dinledikten sonra Rey, Hicaz, Basra, Bağdat, Kûfe, Suriye ve Mısır gibi bütüm önemli merkezleri dolaşarak devrinin tanınmış ilim adamlarını dinleme imkânı buldu. Yahyâ bin Yahyâ en-Nişâbüri, Ahmed İbni Hanbel, Kuteybe b. Saïd, Ebû Bekr b. Ebî Şeybe, Osman b. Ebî Şeybe gibi büyük âlimlerden hadis-i şerif dinleyip, rivâyette bulundu. Ondan da; Ebû İsâ et-Tirmizî, Yahyâ bin Saïd, Muhammed b. Mahled, Mekki b. Abdan ve daha başka âlimler, hadis-i şerif bildirmişlerdir. Hadis tahsili için yaptığı uzun seyahatlerden sonra tekrar memleketine dönüp orada ikamet etmiş ve meşhur eserini orada telif etmiştir. Ayrıca İmam Buharî'nin Nişabur'a ikameti sırasında, onun derslerini muntazaman takip etmiş ve kendisinden çok faydalanmıştır. el-Câmi'us-sahîh'de, hadisler kendileriyle ilgili bablara tam bir dikkat ve titizlikle yerleştirildiğinden, eser, tertib sanatındaki nev'i şahsına münhasır ustalık ve güzelliğiyle meşhur olmuştur. Bir ömür boyu hadis için yaptığı çalışmalarla, tarihe, hadisin en büyük simalarından biri olarak geçen İmam Müslim Hazretleri, 875'de doğduğu yer olan Nişabur'da vefat etmiştir.

İmam Nesâî

En güvenilir altı hadis kitaplarından biri olan "es-Sünen (el-Mücteba)" adlı

eserin sahibi büyük muhaddistir. 830'da Horasan bölgesindeki Nesa şehrinde dünyaya geldi. Hadis tahsiline henüz 15 yaşında iken Kutebye b. Said'i dinlemek üzere Belh şehrine gitmekle başlamış, 14 ay onun yanında kalmış, bilahare diğer hadis merkezlerine doğru seyahata çıkmış, bu arada Horasan, Hicaz, Irak ve Suriye bölgelerini dolaşarak buralardaki meşhur hadis otoritelerinden ders almıştır. Hadis rivayetindeki gizli kusurları tesbit etme, rical, cerh ve tadil ilminde seçkin bir konuma sahip bulunan, rical ilminde İmam Buhârî ölçüsünde titiz olduğu rivayet edilen, asrının en büyük muhaddislerinden biri olarak bu ilmin her dalında otorite olarak kabul edilen İmam Nesâî Hazretleri, hac için çıktığı bir seyahatte Şam'a gitmiş, orada rahatsızlanınca Mekke'ye götürülmesini arzu etmiş ve orada vefat ederek Safa ile Merve arasında defnedilmiştir.

İmam Rabbânî (1563 – 1624)

Müceddid-i Elf-i Sâni (hicri II. Binyılın müceddidi) unvanıyla da tanınmaktadır. 1563'te Doğu Pencap'taki Sirhind'de (Serhind) doğdu. Öğrenime babasının yanında başladı. Medresede tefsir, hadis yanında aklî ilimler tahsili de aldı. Hacca giderken Delhi'de Nakşibendiyye tarikatını Hindistan'da yayan Hâce Bâkibillah ile karşılaştı. Teklifini kabul ederek bir süre yanında kaldı, sonra ona intisap etti. Kısa bir müddet sonra da onun en önemli bir halifesi konumuna geldi. Kendi

ifadesiyle Nakşibendiyye tarikatına intisap etmesi onun bütün ruhi terakkisinin temelini oluşturdu. Yaşadığı dönem ve coğrafyada İslâm inançları hurafe ve bâtıl inançlarla karıştırılmak isteniyordu. Hint kıtasında Babürlü Ekber Şah eliyle bir devlet politikası olarak bütün dinleri birleştirme gibi bir hedef doğrultusunda İslâmî inançların tahrip ve değiştirilme tehlikesi söz konusuydu. İşte İmam Rabbânî bu bâtıl hareketlere karşı sahil İslâm inancının yerleşmesi için büyük gayret ve çalışmalarda bulundu ve tarihe II. bin yılın müceddidi olarak geçti. 1624'te vefat eden İmam Rabbânî'nin en önemli eseri Mektubat'tır. İmanın yakîn derecesine erdirilmesi, insanın ihsan derecesine yükseltilmesi, İslâm'ın insana sevdirelmesi vb. konularda İmam Rabbânî'nin görüşlerini yansıtan bu eser, 536 mektubun derlenmesiyle meydana gelmiştir. Birkaçı dışında bütün mektuplar Farsça yazılmış ancak gerek el yazması, gerekse matbu olarak Arapça tercümesiyle İslâm âleminde geniş bir okuyucu kitlesine ulaşmıştır.

İmam Şâfiî (767 – 820)

İslâm dünyasının ikinci büyük mezhebi olan Şâfiî mezhebinin kurucusu. 767'de Gazze'de doğmuş olmakla birlikte, babasının vefatı dolayısıyla henüz iki yaşında iken annesi tarafından Mekke'ye getirildi. Küçük yaşta Kur'an'ı ezberledi. Fasih Arapça konuşan Huzeyl kabilesi arasında şiir ve edebiyat öğrendi. O

dönem Mekke müftisinden ders aldı. Henüz 15 yaşında iken Mekke müftisinin yanında fetva verecek konuma geldi. Sonra Medine'ye gitti. Orada müçtehit İmam Mâlik İbni Enes'ten fıkıh ve hadis dersi aldı. Sufyan b. Uyeyne, Fudayl b. İyaz, amcası Muhammed b. Şâfiî ve başkalarından hadis rivayet etti. 820'de vefat eden İmam Şâfiî, mutlak bir müçtehit olup, fıkıh, hadis ve usûlde imamdı. "Er-Risale" adlı eseriyle ilk olarak fıkıh usûlü konularını ele alan Şâfiî, bu eseriyle fıkıh usûlünün de kurucusu sayılmıştır. Mısır'daki görüşlerini kapsayan "el-Ümm" adlı eseri de en önemli eserlerinden birisi kabul edilir.

İmam Tirmizî (825 – 892)

En güvenilir altı hadis kitabının üçüncü veya dördüncü kitabı olarak kabul edilen "el-Câmi'us-sahih" adlı eserin sahibi büyük muhaddistir. 825'de Tirmiz'de doğdu. Tirmiz ve Horasan'ın meşhur âlimlerinden ders aldıktan sonra, yaşadığı asrın en önemli ilim merkezleri olan Mekke, Medine, Kûfe, Basra, Bağdat, Vâsıt ve Rey'de yıllarca hadis tahsil etti. İmam Buharî'nin meşhur talebelerinden biri olan İmam Tirmizî, İmam Buharî Nişabur'da kaldığı müddet zarfında devamlı ondan ders aldı. Meşhur eseri el-Câmi'us-sahih'i tamamladıktan sonra Hicaz, Irak ve Horasan ulemasının tenkidine sunmuş ve hepsinin takdir ve tasvibini kazanmıştır. Hadislerdeki manaların inceliklerini istinbat ve latif işaretlerde bulunma melekesiyle dikkat

çeken İmam Tirmizî, fikh'ul-hadis sahasında da otorite olarak kabul edilmiştir. Dillere destan hâfıza kuvveti, hayranlık uyandıracak zühdü, verâsi ve takvasıyla bir ömür boyu dine hizmet eden İmam Tirmizî, 892'de Tirmiz'de vefat etmiştir.

İmran İbni Husayn (r.a.)

Fetva ehli sahabiler arasında zikredilen, yeni kurulan Basra şehrinin kültür ve idari yapısının sağlam temeller üzerine oturtulmasında büyük emeği geçen sahabidir. Hayber'in fethi sırasında müslüman olmuş, bu tarihten sonra Peygamber Efendimiz'le (s.a.s.) beraber gazvelere katılmış, Mekke'nin fethinde Huzaâ kabilesinin bayraktarlığını yapmıştır. Peygamber Efendimiz'den (s.a.s.), ayrıca Hz. Ebûbekir, Hz. Osman ve Ma'kûl b. Yesar'dan hadis rivayet etmiştir. Basra şehri kurulunca halka dinî bilgileri öğretmesi için Halife Hz. Ömer tarafından buraya gönderilmiş, Hz. Osman zamanında da Basra kadılığına getirilmiştir. Hasan Basrî Hazretleri'nin "Ondan daha değerli bir kişi Basra'ya ayak basmamıştır." diye anlattığı Hz. İmran İbni Husayn (r.a.) bir sebeple resmî vazifesinden ayrıldıktan sonra hayatını Basra mescidinde hadis okutarak geçirmiş ve 672 yılında Basra'da vefat etmiştir.

Kadı İyâz (1083 – 1149)

Devrinin "hadis imamı" diye anılan hadis, fıkıh ve dil âlimidir. 1083'de

şu an Fas kıyılarında İspanya sömürgesi altında bulunan Sebte'de dünyaya geldi. Çeşitli âlimlerden temel dinî eserleri okudu. 1113'te hadis bilgisini ilerletmek için Endülüs'e, bir yıl sonra da Mürsiye'ye ve Kurtuba'ya gitti. Bir eserinde, kendisi, 100 civarında âlimden ya bizzat istifade ettiğini veya mektuplaşarak icazet aldığını belirtir. Sebte ve Gırnata kadılığı görevlerinde bulundu. Zâhidâne yaşayışı, İslâmî konulardaki tavizsiz tutumu ve talebelerine karşı mütevazî kişiliğiyle tanınan Kadı İyâz, devrinin hadis imamı diye anılmakla birlikte, Kur'ân ilimleri, fıkıh ve usûl-ü fıkıh, kelim, Arap dili ve edebiyatı sahalarında da söz sahibi idi. Vefatından sonra, hocası Muhammed b. Ali et-Tağlibî'nin, "Mağrib'de yerini tutacak birini bırakmadan gittiğini" belirttiği Kadı İyâz Hazretleri, 1149'da Merakeş'te vefat etmiştir.

Katâde İbni Numan (r.a.) (579 – 643)

Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) bulunduğu bütün savaşlara iştirak eden seçkin sahabîlerden biridir. 579 yılı civarında Medine'de doğdu. Evs kabilesine mensup olup Ebû Saïd el-Hudrî'nin (r.a.) anne bir kardeşidir. Hicret esnasında müslüman oldu. İkinci Akabe Biat'ında bulundu. Bedir, Uhud, Hendek gazveleri başta olmak üzere, İnsanlığın İftihar Tablosu'nun (s.a.s.) katıldığı bütün savaşlara iştirak etti. Katâde İbni Numan Hazret-

leri, Mekke fethi sırasında Benî Zafer'in sancağını taşıması, Hz. Ebûbekir döneminde mürtedlere karşı yapılan savaşlarda görev almış, Hz. Ömer zamanında Medine'de müşavere heyetinde bulunmuştur. Peygamber Efendimiz'den (s.a.s.) yedi hadis rivayet eden, Katâde İbni Numan (r.a.) 643 yılında Medine'de vefat etmiş, cenaze namazı Hz. Ömer (r.a.) tarafından kıldırılmıştır.

Manastırlı İsmail Hakkı (1846 – 1912)

Son devir Osmanlı âlimlerinden biridir. 1846'da Manastır'da doğdu. İlk öğrenimini Manastır'da gördükten sonra İstanbul'a gidip tahsiline devam etti. Burada İslâmî ilimleri tahsil edip icazet aldı. Fatih Câmii kürsü müderrisliği yaptı. Süleymaniye, Sultan Ahmed, Ayasofya câmilerinde vaaz verdi. 1899'da İstanbul Darülfünunu'nda usûl-ü fıkıh ve tefsir müderrisliği yaptı. Yirmi dört yıl süren müderrislik görevinde gösterdiği başarıdan dolayı dördüncü rütbeden Osmanlı nişanı ile taltif edildi. Batılılaşma sürecinin hızlandığı bir dönemde yaşayan İsmail Hakkı, İslâm Dini'yle ilgili olarak Batılı yazarlarca ileri sürülen itirazları cevaplandırmaya çalışmış, bu arada nikah, talak, tesettür konularını, ayrıca kısas ve had cezaları gibi ameli hükümleri savunmuştur. Arapça, Farsça, Bulgarca bilen; yüksek bir ilmî seviyeye, zengin bir kültüre sahip olan İsmail Hakkı hazretleri

1912'de İstanbul'da vefat etmiş, cenazesi Fatih Câmii haziresine defnedilmiştir.

Mehdî-yi Abbâsî (Muhammed El-Mehdî) (744 – 785)

On küsur yıllık halifelik döneminde çok geniş bir coğrafyaya yayılmış bulunan Abbâsî Devleti'ni emniyet ve huzur atmosferi içinde idare etmeye muvaffak olan Abbâsî halifesidir. 744 senesinde Humeyme'de doğdu. Babası halife Ebû Câfer el-Mansur, oğlunun seviyeli bir eğitim alması için itinâ göstermiş, bu vesileyle Muhammed el-Mehdî dil ve edebiyat sahasında ciddi bir eğitim almış, Arap mesel ve şiiirlerinden birçoğunu ezberlemiş, ayrıca dinî ilimler sahasında da fetva verebilecek, içtihatla bulunabilecek bir ilmi seviyeye ulaşmıştır. 775 yılında 31 yaşında iken halife olan Muhammed el-Mehdî fikrî olgunluk, idare ve siyasetteki yüceliğini gösteren parlak iç ıslahatlarla Atlas Okyanusu sahillerinden Orta Asya steplerine, Hind Okyanusu kenarındaki Yemen'den Hazar Denizi kıyısındaki Derbent'e, Kandeher'dan Anadolu'nun içlerine kadar çok çeşitli ırk, renk, dil ve dindeki insanların bulunduğu muazzam bir sahada bolluk ve refah ortamı sağlamış, emniyet ve huzur atmosferi temin etmiştir. Üstün idraki, zühd ve takvası, cesaret, kararlılık ve dirayeti, hilm, cömertlik ve merhametiyle halkı tarafından sevilip sayılan Muhammed el-Mehdî Hazretleri bir zehirleme hâdisesi neticesinde 785 yılında 41 yaşında iken vefat etmiştir.

Mikdad (r.a.)

İlk müslümanlardan olan ve "Resûlullah'ın süvarisi" unvanıyla anılan büyük sahabidir. İkinci Habeşistan hicretine katılmış, sonra Mekke'ye dönmüş, daha sonra da Medine'ye hicret etmiştir. Resûlullah'ın (s.a.s.) okçularından biri olan Hz. Mikdad, Bedir, Uhud, Hendek, Hayber gazvelerine ve diğer savaşlara katılmıştır. Cesaretiyle ünlü Mikdad b. Amr'ın (r.a.), Bedir Gazvesi'nde Resûlullah'ın (s.a.s.) yanına gelerek "Biz İsrailoğullarının Musa'ya, 'Sen ve ve Rabbin gidin ve birlikte savaşın, biz burada oturacağız.' (Maide, 5/24) dediği gibi demeyeceğiz. Senin dört bir yanında savaşacağız." dediği ve Peygamber Efendimiz'in bu sözlerden çok memnun olduğu rivayet edilmiştir. Yermuk Savaşı'na katılan Hz. Mikdad, Hz. Ömer döneminde Mısır, Hz. Osman'ın hilafeti yıllarında da İfrikiyye ve Kıbrıs fetihlerinde bulunmuştur. Peygamber Efendimiz'den (s.a.s.) 42 hadis rivayet eden Mikdad b. Amr (r.a.), 653 yılında yetmiş yaşlarında iken Medine yakınlarındaki Cürf'te vefat etmiş, cenazesi Medine'ye getirilmiş, Hz. Osman'ın kıldırıldığı namazdan sonra da Baki' Mezarlığı'na defnedilmiştir.

Muaz İbni Cebel (r.a.)

Ensarın ileri gelenlerinden, Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) kendisi hakkında "Ümmetim içerisinde helal ve haramı en iyi bilen Muaz İbni Cebel'dir" diye buyurduğu büyük sahabidir. 18

yaşında müslüman oldu. Peygamber Efendimiz'le (s.a.s.) birlikte bütün savaşlara katıldı. Resûl-i Ekrem (s.a.s.) kendisini çok sever ve zaman zaman "Ey Muaz! Seni çok seviyorum" demek suretiyle kendisine iltifat buyururdu. Ashab arasında da, yüz güzelliğinin yanında, yumuşak huyluluğu, hayası, cömertliği ile tanınıyordu. Hz. Muaz'ı, Hz. Ömer de çok severdi. Kendisi hakkında şöyle dediği rivayet edilir: "Analar bir daha Muaz gibisini doğuramaz. Şayet Muaz benim hilafetim zamanında yaşamış olsaydı onu kendimden sonra halife tayin ederdim ve Rabbim bana onu niçin halife tayin ettiğimi sorduğunda da "Ya Rabbi, Senin Resûl'ünü, "Âlimler kıyamet gününde bir araya geldiklerinde Muaz, bir ok atımı onların önünde olacak" derken işittim diye cevap verirdim" demiştir. Allah Resûl'ünün (s.a.s.); "Kur'ân'ı dört kişiden öğreniniz: Abdullah İbni Mes'ud, Übey İbnü'l-Ka'b, Muaz İbni Cebel ve Ebû Huzeyfe'nin azatlısı Sâlim" diye buyurmasından Hz. Muaz'ın Kur'ân bilgisi, ezberi ve güzel okuması hususunda da mümtaz bir yere sahip olduğunu görmekteyiz. Sahabenin fakihleri arasında olup dinin incelikleri derinden anlama hususiyetine sahip olan, aynı zamanda bir irşad dahisi kabul edilen Hz. Muaz İbni Cebel'i, Peygamber Efendimiz (s.a.s.) İslâm'ı tebliğ etmek üzere Yemen'e göndermişti. Allah Resûl'ünün (s.a.s.) Hz. Muaz'ı Yemen'e gönderirken kendisine yapmış olduğu tavsiyeler fıkıh, fıkıh usulü,

irşad ve tebliğ adına hayatî ve önemli düsturlar ihtiva etmektedir. Muaz İbni Cebel (r.a.), Hz. Ebûbekir döneminde de Yemen'de bulunmuş, daha sonra Şam'a geçmiş ve Ürdün'de taun hastalığından henüz genç sayılabilecek bir yaşta 38 yaşında vefat etmiştir.

Müseylime-i Kezzâb

Hz. Peygamber (s.a.s.) ile aynı zamanda yaşamış peygamberlik iddia eden bir yalancıdır. Rivayete göre, kendisi bir elçi heyetine girerek, Hz. Peygamber'i Medine'de ziyaret etmiş ve Allah Resûl'ünün vefatından kısa bir zaman sonra Suudi Arabistan'ın Yemame, bugünkü Necd bölgesinde peygamberlik iddiası ile ortaya çıkmıştır. Doğruluk ve hakkın zıt kutbunda tarihe yalanın ve bâtılın sembol ismi olarak geçen Müseylime-i Kezzâb, Hz. Ebûbekir döneminde Hâlid İbni Velid komutasındaki İslâm ordusu tarafından mağlup edilip öldürülmüştür.

Ömer İbni Abdilaziz (679 – 720)

Dünyanın birçok cazibedar güzelliğine açık bir konumda bulunduğu hâlde, harikulâde bir zühd-ü kalbe sahip olması, baş döndüren takvası, kılı kırk yaran adâleti, gerçekleştirdiği parlak icraatları ve müçtehit derecesindeki ilmî seviyesiyle raşid halifelerin beşincisi olarak kabul edilen tarihî şahsiyettir. 679'da Medine'de doğdu. Küçük yaşta Kur'ân-ı Kerim'i

ezberledi. Medine'de mutlak müçtehit seviyesinde olan âlimlerin gözetiminde fikhî sahada çalışmaların yapıldığı bir ortam içinde disiplinli bir şekilde fıkıh eğitimi aldı. 705 yılında henüz 25 yaşında iken Medine valiliğine getirildi. 717 yılında ise hanedanın asıl koluna mensup olmamakla birlikte, hiç beklemediği bir anda halife tayin edildi. Allah'a karşı sorumluluğun şuurunda olarak vazifeyi devralan Ömer İbni Abdilaziz, hemen zamanın meşhur din âlimlerinden bir danışma kurulu oluşturdu. Onların her birinden rapor ve tavsiyeler isteyen halife, onların görüşlerine büyük değer verdi, uyarılarını dikkate aldı. Sünnî ekolün temsilcileri onun sayesinde bağımsız ilmi çalışmalarını fıkıh ve kelam sisteminin olgunlaşmasını sağladı. Ayrıca hadis âlimlerinin vefatı sebebiyle ilmin uğrayacağı kaybı dikkate alarak valilere ve ülkedeki hadis âlimlerine mektuplar gönderip hadislerin toplanmasını emreden Ömer İbni Abdilaziz, böylece hadislerin tedvininde büyük bir misyonu gerçekleştirmiş oldu. Halka zulmeden ve halk tarafından seilmeyen vali ve diğer önemli devlet memurlarından büyük bir kısmını görevden alarak yerlerine bilgili, dürüst ve güvenilir kimseler tayin eden halife, daha önce haksız yere el konulmuş eşya ve malları da hazineye devretti. Bu hususta yakınlarından gelen tehditlere boyun eğmedi. Toplumun her kesimine haklarını vererek onları memnun etmeye çalıştı. Hz. Ali (r.a.) evladına ve onları destekleyenlere karşı çok iyi davrandı. Hariciler'e karşı ikna yoluyla

mücadeleyi prensip edindi. Bu metodla Hariciler bütünüyle ikna edilmese de isyanları geçici olarak durdurulmuş oldu. Emevî devletinin kuruluşundan beri âdeta ikinci sınıf insan muamelesi gören ve mevâlî adı verilen gayri Arap müslümanlardan alınan haksız vergileri kaldırarak bütün müslümanları eşit hâle getirdi. Gayr-i müslimlerin hukukuna da riayet eden Halife, İslâm hukukunun onlara tanıdığı bütün hakları vermeye çalıştı. Ülkede yaşayan diğer din mensupları (zimmîler) arasında İslâm Dini'ni yaymak için faaliyet gösteren Ömer İbni Abdilaziz, bu vazifeyi tebliğ heyetleriyle yürüttü. Bu dönemde, Kuzey Afrika ve Endülüs tarihinde önemli bir yere sahip olan Berberîler ile İslâm adına istikbalin hâkimi olacak Türkler içinde İslâm'ın hızla yayılması gibi önemli bir sonuç elde edildi. Yaklaşık iki sene süren halifelik döneminde doğuda Çin, batıda Endülüs yoluyla Fransa sınırlarına uzanan çok geniş bir coğrafyada bolluk, refah, huzur ve sükun hâkim oldu. Hilafeti istişarî mahiyete çevirmek ve ehil olan birinin istişarî yolla halife seçilmesi sistemini yeniden başlatmak isteyen Ömer İbni Abdilaziz Hazretleri, Emevî ailesinin şiddetle karşı çıktığı bu arzusunu gerçekleştirmeden 720 yılında bir zehirleme hâdisesi neticesinde şehid oldu.

Sa'd İbni Ebî Vakkas (r.a.)

İlk müslümanlardan ve hayatta iken cennetle müjdelenen on kutlu sahabiden biridir. On yedi yaşında iken müslüman

oldu. Medine'ye hicret izni verilinceye kadar ilk müslümanlarla birlikte Mekkeli müşriklerin her türlü zulüm, baskı ve işkencelerine göğüs gerdi. Birçok seriyeye iştirak eden Hz. Sa'd İbni Ebî Vakkas bütün cihad faaliyetlerinde aktif bir şekilde rol aldığı görülmektedir. Bedir'de büyük yararlılıklar göstermiş, Uhud'da müslümanların muvakkat mağlubiyetleri esnasında Allah Resûlü'nü korumak için göğsünü siper edip harbin o en çetin anında Resûl-i Ekrem'in (s.a.s.) yanında bulunan kahramanlardan biri olarak tarihe geçmiştir. Bu kritik anda onun gösterdiği sebat, kahramanlık ve yararlılığından dolayı Allah Resûlü'nün (s.a.s.) başka hiçbir kimseye söylemediği nakledilen "Anam, babam sana feda olsun, at" iltifatına mazhar olmuştur. Hendek, Hudeybiye, Hayber, Mekke'nin fethi ve diğer gazvelere katılan Hz. Sa'd, Hz. Ömer döneminde, devrin iki süper gücünden biri olan Fars İmparatorluğu'nu ortadan kaldıran İslâm ordusunun başkumandanlığını yapmıştır. İslâm ordularının kazandığı en parlak ve kesin zaferlerden biri olan Kadisiye Savaşı'nda orduyu idare eden Hz. Sa'd, daha sonra imparatorluğun merkezi olan Medain'e yürümüş, burayı da fethederek büyük meblağlarla da ganimet elde edilmesine vesile olmuştur. Medain'in havası, askerlerin sıhhatini olumsuz yönde etkilediğinden Kûfe şehri ordugah şehri hâline getirilmiş, Hz. Sa'd da, Hz. Ömer tarafından buranın valisi olarak atanmıştır. Hz. Ömer'in, kendisinden sonra halife seçimini gerçekleştirmek için oluş-

turduğu altı kişilik şuranın üyelerinden biri olan Sa'd İbni Ebî Vakkas (r.a.), Hz. Osman'ın şehid edilmesiyle başlayan fitne ve ihtilâflardan da mümkün oldukça uzak kalmaya gayret göstermiştir. Ashabın seçkinlerinden olan ve askerî ve idarî bir dâhî, büyük bir kumandan olarak tarihe geçen Sa'd İbni Ebî Vakkas Hazretleri, sade ve zâhidâne bir yaşayış içinde iken 674 yılında Medine yakınlarındaki Akik vadisinde vefat etmiş, Mescid-i Nebi'de kılınan namazdan sonra, Bakî mezarlığına defnedilmiştir.

Sa'd-ı Teftâzânî (1332 – 1395)

1332'de Horasan'ın Teftâzân kasabasında doğdu. Meşhur kelim âlimi İcî'nin talebesi olduğu söylenir. Teftâzânî, kendi devrinde ve yaşadığı çağdaki fikir ve ilim anlayışına bihakkın vakıf bulunuyordu. En çok kelim ilminde meşhur olmakla birlikte belagat, mantık, fıkıh ve fıkıh usulünde de söz sahibidir. Kelim sahasında ise Seyyid Şerif Cürcani ile birlikte anılan ikinci büyük isimdir. Nizamiye medreselerinde onun eserleri okunmuş, medrese zihniyetinin teşekkülünde ve asırlar boyunca devam etmesinde birinci derecede rol oynamıştır. 1395'te vefat eden Sa'd-ı Teftâzânî'nin "Şerhu'l-Makâsîd" adlı kelama dair kitabı en tanınmış eserlerinden biridir.

Saîd İbni Zeyd (r.a.) (v. 671)

Hayattayken cennetle müjdelenen on kutlu sahabîden biridir. Babası Zeyd

b. Amr, Peygamber Efendimiz (s.a.s.) peygamberlikle görevlendirilmeden önce cansız putlara tapmayı reddetmiş, hakikat arayışında haniflikte karar kılmış bir insandı. Saîd İbni Zeyd Hazretleri, babasının da müjde ve telkinleriyle erken dönemde müslümanlığı kabul etmiştir. Bir rivayete göre o, müslüman olanların on beşincisiydi. Hz. Saîd İbni Zeyd, Hz. Ömer'in amcasının oğlu, aynı zamanda eniştesidir. Mekke döneminde müşriklerin zulüm ve işkenceleri altında dini ni yaşayan, Medine'ye ilk hicret eden muhacirlerden biri olan Saîd İbni Zeyd (r.a.), Bedir Savaşı esnasında Hz. Talha ile birlikte başka bir vazife ile görevlendirildiğinden Bedir'e katılmamış, ancak Allah Resûlü (s.a.s.) iki şanlı sahabiyi de Bedir'e katılmış gibi kabul etmiş ve kendilerine ganimetten hisselerine düşeni vermiştir. Bedir Savaşı dışında bütün savaşlara iştirak etmiştir. Halifeler devrinde bir nefer olarak cepheden cepheye koşan Hz. Saîd İbni Zeyd, ömrünün sonuna doğru Medine yakınlarındaki Akik'e yerleşmiş ve 671'de orada vefat etmiştir. Cenaze namazını Abdullah İbni Ömer (r.a.) kıldırılmış, na'sı Medine'ye getirilerek burada defnedilmiştir.

Sehl İbni Sa'd (r.a.) (v. 790)

Ensarın ileri gelenlerinden biri olan Sehl İbni Sa'd (r.a.) Medine'de en son vefat eden sahabidir. İnsanlığın İftihar Tablosu (s.a.s.) irtihal-i dar-ı bekâ buyur-

duğunda on beş yaşındaydı. Daha önce ismi "Hazn" iken Peygamber Efendimiz (s.a.s.) ismini "Sehl" olarak değiştirmişti. Resûl-i Ekrem'den (s.a.s.) 188 hadis rivayet eden, "imam" ve "fâzıl" unvanlarıyla yâd edilen Sehl İbni Sa'd (r.a.) 709 yılında Medine'de vefat etti.

Seleme İbnü'l-Ekva (r.a.) (v. 693)

Kahramanlık, cesaret ve iyi ok atıcılığıyla tanınan meşhur sahabilerden biridir. Peygamber Efendimiz (s.a.s.) ile birlikte yedi gazvede ve Beyatü'r-rıdvanda bulunmuştur. Bir gazve sonucunda Resûl-i Ekrem (s.a.s.) kendisi hakkında; "Bugün süvarilerimiz içinde en iyisi Ebû Katade, piyadelerimiz içinde en iyisi de Seleme İbnü'l-Ekva'dır" buyurmuşlardır. Peygamber Efendimiz'den (s.a.s.) birçok hadis rivayet eden Seleme İbnü'l-Ekva Hazretleri, Hz. Osman'ın şehid edilmesinden sonra, Medine yakınlarındaki Remeze adlı bir badiyeye yerleşmiştir. Vefatından beş-on gün önce Medine'ye gelmiş, 693 yılında 80 yaşında iken burada vefat etmiştir.

Selmân Farisi (r.a.) (v. 656)

Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) hakkında; "Cennet şu üç insana müstaktır. Ali, Selmân ve Ammâr..." diye buyurduğu seçkin ve meşhur sahabilerden biridir. İran asıllı olup İsfahan'da doğmuştur. Mecusî bir ailenin çocuğu iken hakikat arayışı için memleketinden

ayrılıp yollara düşmüş, karşılaştığı hıristiyan din adamı vesilesiyle önce hıristiyan olmuş, daha sonra Ammuriye’de bulunan bir rahibden gelecek son peygamberin vasıfları ve hicret edeceği belde-nin özelliklerini öğrenince Hicaz’a doğru yola çıkmış, ancak yolda tuzağa düşürülüp köle olarak bir yahudiye satılmıştır. Peygamber Efendimiz (s.a.s.) Medine’ye hicret buyurunca huzuruna çıkıp müs-lüman olmuştur. Hicretin beşinci yılına kadar köle olarak yaşamış, bu sebeple Hendek Savaşı’ndan önceki savaşlara katılamamıştır. Daha sonraki bütün savaşlarda yer alan Selmân Farisî (r.a.), irtihâl-i dar-ı beka buyuruncaya kadar Resûl-i Ekrem’in (s.a.s.) yanından ayrılmamış, Hz. Ebûbekir’in halifelik döneminde de Medine’de bulunmuştur. Hz. Ömer döneminde ise İran’ın fethi için harekete geçen İslâm ordusu içinde yer almış, daha sonra da fethedilen Medâin şehrine Hz. Ömer tarafından vali olarak tayin edilmiştir. Fevkalâde zühd ve takvası dolayısıyla bazı sûfiler tarafından, Ashabu’l-Suffe ile birlikte tasavvufun kurucularından biri olarak kabul edilen Selmân Farisî’nin (r.a.) Medâin’de vali olduğu zaman bile son derece müteva-zi ve kanaatkâr bir hayat yaşadığı, köle olarak nasıl giyinip nasıl yaşıyor ise, vali iken de aynı hâl üzere devam ettiği riva-yet edilmektedir. İlim, fazilet, zühd ve takva bakımından ashabin önde gelen simalarından biri olan, Peygamber Efendimiz’in “Selman bizdendir. O ehl-i bey-timdendir.” iltifatına mazhar bulunan

Selmân Farisî Hazretleri, 656 yılında Medain’de vefat etmiştir.

Şah-ı Geylânî (Bkz.: Abdülkadir Geylânî)

Şah-ı Nakşibend (1318 – 1389)

Nakşibendiyye tarikatının kurucusudur. 1318 senesinde Buhara yakınlarında bulunan Kasnârifân köyünde doğdu. Uzun yıllar Baba Muhammed Semmasi’nin müridi olan Emir Külâl’in yanında kaldı. Tarikat âdâb ve erkanını öğrendiği bu dönemde gördüğü bir rüya üzerine kendisinin doğumundan yaklaşık bir asır önce vefat etmiş olan Abdülhâlık Gucduvânî’nin ruhaniyetine intisap etti ve “üveysî” lâkabını aldı. Gucduvânî kendisine dinin emir ve yasaklarına uymasını, ruhsatlara ilgi göstermemesini, azimetlere sâdık kalmasını, Hz. Peygamber Efendimiz’in (s.a.s.) ve ashabinın yolunu tavsiye etmiştir. Bu hâdise Bahaeddin Hazretleri’nin ruhi hayatında büyük bir değişiklik yaparak cehrî zikirden hafî zikre yönelmesine yol açtı. Uzun süren çok yönlü müridlik devresini tamamladıktan sonra doğum yeri Kasnârifân’a dönerek müridlerini yetiştirmeye çalıştı. Buhara ile Bahaeddin Nakşibend arasında kurulan mânevî bağ o kadar kuvvetli olmuştur ki Buharalılar onu “Hace-i bela-gerdân” (belayı defeden hace) diye anmışlar ve şehrin mânevî koruyucusu saymışlardır. Bahaeddin Hazretleri’nin mânevî varlığı Buhara’nın bütün Orta

Asya müslümanları için bir ilim ve kudsiyet merkezi hâline gelmesinde önemli bir faktör olmuştur. Döneminin sufileri yanında müderrisler de kendisine saygı duymuş, o da devrinin âlimlerine hürmet etmiştir. 1389'de doğdu köyde vefat etmiştir.

Şamlı Hâfız Tevfik Göksu (1887 – 1965)

1887'de Barla'da doğdu. Şam'da bulunduğu için Risalelerde "Şamlı Hâfız" lâkabıyla anılmaktadır. Şam'da olduğu yıllarda Bediüzzaman'ı görmüş ve onun Emeviye câmiindeki hutbesini dinlemiştir. "Risale-i Nur'un tesvid ve tebyizinde çok hizmeti sebkât eden Şamlı Hâfız Tevfik, bizzat Bediüzzaman Hazretleri'nin ifadesiyle "Nur'un birinci kâtibidir." Ömrü boyunca, güzel hattıyla Risalelerin yazılıp çoğaltılmasında önemli bir misyon eda etmiş, 1935 Eskişehir, 1943 Denizli hapislerinde yatmıştır. 1965'te vefat eden muhterem Şamlı Hâfız Tevfik'in kabri Barla mezarlığındadır.

Şeyh Rahmetullah el-Hindî

"İzhârü'l-hak" adlı eseriyle meşhur Hindistan âlimlerindedir. İngilizler'in Hindistan'ı işgal döneminde misyonerlerle yapılan dinî tartışmalar alevlenmişti. Rahmetullah el-Hindî de, öğrenimini tamamladıktan sonra Hıristiyanlığa reddiye mahiyetinde çeşitli eserler yazmaya başlamıştı. İlk olarak Farsça "İzâletü'l-

evham"ı kaleme aldı. Ardından 1854'te misyoner Karl G. Pfander ile ilmî bir tartışma yaptı. Sipahi ayaklanmasındaki rolünden dolayı 1858'de İngilizler'in takibatına uğradığı için Mekke'ye gitti ve burada bir medrese kurdu. Bu arada, müslümanlarla hıristiyanlar arasında en çok tartışılan konularla ilgili olarak Urduca ve Farsça kaleme aldığı kitaplarındaki beş meseleyi Arapça'ya çevirmesi istenmiş, Sultan Abdülaziz de 1864'te onu İstanbul'a davet etmiş ve aynı konudaki arzusunu dile getirmişti. Böylece Rahmetullah el-Hindî, Mekke'de başladığı eserini 1864'te İstanbul'da tamamlamıştır. Rahmetullah el-Hindî'nin "İzhârü'l-hakk'ı" klasik reddiyelerden oldukça farklıdır. Sahasında önemli bir eser olup daha sonraki reddiyeler için de kaynak teşkil etmiştir. Eser, II. Abdülhamit'in isteği üzerine önce "İbrâzü'l-hak" adıyla Türkçe'ye çevrilmiş, bu çeviri daha sonra İzhârü'l-hak adıyla sadeleştirilerek neşredilmiştir.

Talha b. Ubeydullah (r.a.)

Cennetle müjdelenen on sahâbiden ve ilk müslümanlardan biridir. İslâmiyet'ten önce ticaretle uğraşan Hz. Talha, ticarî maksatla gittiği Basra'da bir rahibin ağzından Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) peygamberliğine dair işaretler duymuş, geri dönüşünde Allah Resûlü'nün (s.a.s.) peygamberliğini ilan ettiğini görünce hemen huzuruna çıkıp müslüman olmuştur. Bedir Savaşı

öncesi Said İbni Zeyd ile Kureyş kervanı hakkında bilgi toplamak için Havrâ bölgesine gitmekle görevlendirilmiş, bu sebeple Bedir'e iştirak edememiştir. Ancak İnsanlığın İftihar Tablosu (s.a.s.) bu iki sahabiye, Bedir Savaşı'ndan elde edilen sevaba ortak olduklarını müjdelemiş ve Bedir ganimetlerinden kendilerine pay vermiştir. Hz. Talha, Bedir haricinde Allah Resûlü'nün (s.a.s.) katıldığı bütün savaşlara katılmış ve kahramanca, cansiperane mücadele etmiştir. Allah yolunda yapmış olduğu fedakârlıklardan dolayı, bizzat Resûl-i Ekrem (s.a.s.) tarafından "Talhatü'l-hayr", "Talhatü'l-feyyaz" ve "Talhatü'l-cûd" olarak isimlendirilen Hz. Talha, Nebiler Sultanı'nın vefatından sonra şura meclislerinin vazgeçilmez üyesi olmuş, Hz. Osman'ın halife seçimi öncesinde de, kendisine yapılan halifelik tekliflerinden feragatta bulunarak hakkını Hz. Osman'a vermiştir. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) hakkında; "Yeryüzünde Allah'a karşı verdiği sözü yerine getiren birisini görmek isteyen Talha'ya baksın" buyurduğu Hz. Talha, fitne hâdiselerinde, Hz. Osman'ın kanının yerde kalmaması, iç huzurun tesisi, devlet otoritesinin sağlanması gayeleriyle sırf Allah rızası için içtihadta bulunup Cemel'de Hz. Ali'nin karşısında yer almıştır. Ancak ilerleyen saffhalar da bu içtihadın hatalı olduğu anlaşılınca, Hz. Âişe (r. anhâ) ile birlikte geri çekilme temayülü göstermiştir. Fakat fitneci unsurların tahrikiyle bir müddet daha devam eden kargaşa ortamında Hz. Talha atılan bir okla şehid edilmiştir.

Taberânî (873 – 970)

"Mu'cem" adlı eserleriyle tanınan büyük bir hadis âlimidir. 873 yılında Şam yakınlarındaki Akka'da doğdu. Hadis tahsili için Haremeyn, Mısır, Bağdat, Kûfe, Basra, İsfahan, Cezire ve diğer İslâm beldelerini dolaştı. "El-Mu'cem'ül-kebir" adlı eserinde, sahabe adları alfabetik olarak sıralanmış ve yaklaşık 25.000 hadis bir araya getirilmiştir. "El-Mu'cemü'l-evsat" adlı eserinde de 2000 kadar hocasının adını sıralamış ve onların 12.000 rivayetine yer vermiştir. "El-Mu'cemü's-sağır" adlı eserinde ise kendilerinden hadis rivayet ettiği 1161 hocasının adı alfabetik olarak sıralanmış ve bunların birer, bazen de ikişer hadisi senedleriyle birlikte yazılmıştır. Yaklaşık bir asır süren uzun ve bereketli bir ömürden sonra, hadis sahasındaki geniş ve engin bilgisiyle geride çok önemli eserler bırakan İmam Taberânî Hazretleri 970 yılında vefat etmiştir.

Tufeyl İbni Amr (ed-Devsî) (r.a.)

Babasının telkiniyle Hayber Fethi sırasında müslüman oldu. Peygamber Efendimiz (s.a.s.) onu kendi kabilesi olan Devs'e yardım getirmek üzere görevlendirdi. Babasıyla birlikte çeşitli harplere iştirak etti. Babasının şehid düştüğü Yemâme savaşlarında bir elini kaybetti. Ömrü cephelerde geçen Tufeyl İbni Amr (r.a.), 636 yılında, Yermûk Savaşı'nda şehid düştü.

Übey İbni'l-Ka'b (r.a.)

Sahabe-i kirâmın büyüklerinden, Resûl-i Ekrem'in (s.a.s.) vahiy kâtiplerindendir. İkinci Akabe Biati'nda bulundu. Allah Resûlü (s.a.s.) ile birlikte Bedir, Uhud, Hendek ve diğer bütün muharebelere katıldı. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.), hakkında "Ümmetimin en iyi okuyanı Übey'dir" ve "Kur'ân'ı şu dört kişiden alın: Abdullah İbni Mes'ud'dan, Ebû Huzeyfe'nin mevlası Salim'den, Muaz İbni Cebel'den ve Übey İbni'l-Ka'b'dan" diye buyurduğu Übey İbni'l-Kab' (r.a.) Kur'ân-ı Kerim'i en iyi okuyan ve bilen sahabilerden biriydi. Hz. Ebûbekir'in (r.a.) danışma meclisi üyelerinden biri olan, Kur'ân'ın cem'i için kurulan komisyonda görev alan Übey İbni'l-Ka'b (r.a.) aynı zamanda Hz. Ebûbekir döneminde fetva vermekle görevli meşhur fakihlerden birisi idi. Tefsir sahasında da ashabın önde gelenlerinden biri olan ve Medine tefsir ekolünün reisi kabul edilen Übey İbni'l-Ka'b Hazretleri, Hz. Osman'ın hilâfeti döneminde 650 yılında vefat etti.

Ümmü Seleme (r.anhâ)

İlk müslüman olanlardan, müminlerin annesi, Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) hanımlarından biridir. Mekke'de tazyikler şiddetlenince ilk olarak Habeşistan'a, ikinci defa da Medine'ye hicret etmiştir. Kendisiyle birlikte uzun ve meşakketli yolculuklara katlanan, sahabinin büyüklerinden olan kocası Ebû

Seleme Hazretleri, Uhud Savaşı'nda aldığı bir yara sonucunda şehid olunca yurdundan-yuvasından uzak bir sürü yetimle hayat külfetini yüklenmiş bu muallâ kadına Resûl-i Ekrem (s.a.s.) şefkat elini uzatmış ve onu nikahı altına almıştır. Dirâyet, fetânet ve cömertliğiyle meşhur Ümmü Seleme valide-miz Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) en son vefat eden hanımıdır. 680 yılında 84 yaşında iken vefat etmiştir. Cenaze namazını Ebû Hureyre (r.a.) kıldırılmış ve Bakî Mezarlığı'na defnedilmiştir.

Üsâme İbni Zeyd (r.a.)

Resûl-i Ekrem'in (s.a.s.) azadlı kölesi Zeyd İbni Hârîse'nin oğlu, ashabın ileri gelenlerinden biridir. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) risaletinin dördüncü yılında Mekke'de doğdu. Birçok sahabi gibi on beş yaşından küçük olmasına rağmen Uhud'a iştirak etmek istedi. Fakat izin verilmedi. Uhud'dan sonraki bütün savaşlara katıldığı gibi, birçok seriyede de önemli görevler üstlendi. Huneyn Gazvesi'ndeki muvakkat dağılma hâlinde Resûlullah'ın (s.a.s.) çevresinde kalan sayılı birkaç sahabiden birisi de Üsâme İbni Zeyd'di (r.a.). Allah Resûlü (s.a.s.) irtihal-i dar-ı bekâ buyurmadan önce, büyük bir ordu hazırlayarak Hz. Üsâme'yi bu orduya kumandan tayin etti. Bu ordu içinde Hz. Ebûbekir, Hz. Ömer, Sa'd İbni Ebi Vakkas, Said İbni Zeyd, Katade İbni Nu'man (r.anhüm) gibi ashabın birçok ileri gelenleri

vardı. Hz. Ebûbekir döneminde yapılan birçok savaşa iştirak eden Hz. Üsâme, Hz. Osman'ın (r.a.) öldürülmesiyle ortaya çıkan fitnelere bulaşmamış, Hz. Ali ile Hz. Muaviye arasındaki meydana gelen çatışmalardan da uzak durmuştur. Hz. Üsâme İbni Zeyd (r.a.), 677'de Hz. Muaviye'nin hilafetinin sonlarına doğru Medine'ye yakın Curf denilen yerde vefat etmiştir.

Zeyd İbni Hârise (r.a.)

Allah Resûlü'nün (s.a.s.) kendisine olan sevgisi dolayısıyla sahabe arasında "el-hubb" unvanıyla yâd edilen ashabin ileri gelenlerinden biridir. Cahiliye döneminde yapılan bir baskında henüz çocukken kaçırılıp köleleştirilmiş, daha sonra köle olarak Hz. Hatice'ye, ondan da Peygamber Efendimiz'e (s.a.s.) hediye edilmiştir. Sonraları babası Hârise evladının yerini öğrenip Resûlullah'tan (s.a.s.) kendisini istemek için gelmiş, bunun üzerine Allah Resûlü (s.a.s.) Zeyd'e, dilerse babasıyla gidebileceğini, şayet isterse yanında kalabileceğini söylemiş, Hz. Zeyd de Resûlullah'ın (s.a.s.) yanında kalmayı tercih etmiştir. Resûlullah'ın (s.a.s.) hemen hemen bütün sıkıntılı zamanlarında yanında bulunan Hz. Zeyd Taif'te, Taiflilerin attığı taşlar Nebiler Sultanı'na (s.a.s.) isabet etmesin diye kendi vücudunu siper etmiş ve başından çeşitli yaralar almıştır. Bedir, Uhud, Hendek savaşlarıyla Hudeybiye Barışı ve Hayber fethinde de

bulunmuştur. Resûlullah (s.a.s.) Müreysî gazasına çıktığı zaman da Hz. Zeyd'i Medine'ye vekil olarak bırakmıştır. Son olarak Mute Savaşı'na iştirak etmiş ve burada kahramanca ve cansiperane savaşarak şehid olmuştur. Birkaç hanımla evlenen Hz. Zeyd'in yaptığı evliliklerden biri de Zeynep Binti Cahş'la yaptığı evliliktir. Bu evlilik fazla uzun sürmemiş ve neticede boşanma gerçekleşmiştir. Hz. Zeyd bu hâdise münasebetiyle İlâhî Kelam'da ismi zikredilen birkaç sahabinen biri olarak tarihe geçmiştir.

Zeynelâbidin (k.s.) (656 – 713)

Hz. Hüseyin'in oğludur. Tâbiînin büyüklerinden olan Zeynelâbidin Hazretleri 656'da Medine-i Münevvere'de doğmuştur. Başta babası olmak üzere birçok akraba ve yakınını yitirdiği Kerbela Hâdisesi'ni yaşamış, burada esir alınarak Şam'a götürülmüştür. Bir süre tutuklu kaldıktan sonra serbest bırakılan Zeynelâbidin Hazretleri tekrar Medine'ye dönmüştür. Hz. Zeynelâbidin hadis, fıkıh ve tasavvuf sahasında söz sahibidir. İmam Zührî "Ondan daha üstün fıkıh âlimi görmedim" demiştir. Tasavvuf ilmindeki yüksek derecesi ve hâlleri de medh edilmiştir. Hergün ve gecede bin rekât namaz kıldığı ve buna ölünceye kadar devam ettiği nakledilen Hz. Zeynelâbidin, doğduğu şehir olan Medine'de 713 yılında zehirlenerek şehid edilmiş, Bakî' Kabristanı'nda amcası Hz. Hasan'ın yanına defnedilmiştir.

**Zeynep Binti Cahş (r. anhâ)
(588 – 641)**

Allah Resûlü'nün (s.a.s.) halasının kızı olan Zeyneb Binti Cahş (r. anhâ), Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) yedinci zevcesidir. 588'de Mekke'de doğdu. Değişik hikmetlere binaen önce Allah Resûlü'nün âzadlı kölesi olan Zeyd İbni Hârîse (r.a.) ile evlendirildi. Fakat Zeyneb (r. anhâ), köle asıllı olan Zeyd'i (r.a.) kendisine denk saymadığından, işin başından beri onunla uyum sağlayamadı ve sonunda boşanma gerçekleşti. Zeyneb (r. anhâ) iddetini doldurup serbest kaldıktan sonra ilâhî irade cahiliyeden kalma köklü bir âdet olan evlatlık kurumunun ilga edilmesini bizzat Resûl-i Ekrem'in (s.a.s.) şahsında göstermeyi murad buyurduğundan, Peygamber Efendimiz (s.a.s.) Hz. Zeynep'le evlenmekle emrolundu. Semavî fermanla bu husus şöyle anlatılır: "Hani hem Allah'ın nimet ve ihsanına, hem de senin iyiliğine nail olmuş olup da hanımını boşamaya karar vermiş olarak sana danışmaya gelmiş olan kişiye sen: 'Eşini yanında tut Allah'tan kork' demiştin. Allah'ın açığa çıkaracağı bir durumu içinde saklamıştın, çünkü insanlardan çekinmiştin. Hâlbuki asıl Allah'tan çekinmen gerekirdi. Neticede, Zeyd eşini boşayıp onunla ilişkisini kestikten sonra, biz onu sana nikahladık ki, bundan böyle evlatlıkları, eşleriyle ilişkilerini kestikleri, onları boşadıkları zaman, o kadınlarla evlenmek husu-

sunda müminlere bir güçlük olmasın. Allah'ın emri her zaman gerçekleşir." (Ahzâb, 33/37) Müminlerin Annesi Hz. Zeynep çok sadaka verip çok ibadet etmekle meşhurdu. Senelik gelirinin 12 bin dirhem olduğu ancak bütün bu geliri fakir ve yetimlere dağıttığı, hatta onun bu parayı aldığı zaman "Allah'ım! Gelecek yıl beni bu paraya ulaştırma. Çünkü o bir fitnedir" dediği rivayet edilir. Resûlullah (s.a.s.) vefatına yakın günlerde bir keresinde; "Bana en çabuk ve erken kavuşacak olanınız, kolu en uzun olanınızdır" buyurmuştu. Hz. Âişe bu hadisle alâkali daha sonra şunları söyleyecektir: "Biz, Peygamberden sonra herhangi birimizin evinde toplandığımız zaman kollarımızın uzunluğunu duvarda ölçerdik. Bu uygulama, Zeynep Binti Cahş'ın ölümüne kadar devam etti. Zeynep, kısa boylu bir kadındı. Allah kendisine rahmet eylesin, o bizim en uzunumuz değildi. Onun ölümü ile Peygamberin "kolu uzun" ifadesi ile "en çok sadaka veren" demek istediğini anlamış olduk. Zeynep eli iş yapan, deri tabaklayan ve bunu Allah yolunda tasadduk eden bir kadındı." Dindarlığı, cömertliği, çok ibadet etmesi, ölümünden sonra Resûl-i Ekrem'e (s.a.s.) kavuşan ilk hanımı olması ve nikahının Allah tarafından kıyılmış olması gibi hususiyetlerle serfiraz olan Zeynep Binti Cahş (r. anhâ) 641 yılında 53 yaşında vefat etmiş ve cenaze namazı devrin halifesi Hz. Ömer tarafından kıldırılmıştır.

Zübeyr İbnü'l-Avvam (r.a.)

Allah Resûlü'nün (s.a.s.) halasının oğlu olan büyük sahabe Zübeyr İbnü'l-Avvam (r.a.) Cennetle müjdelenen on sahabiden ve ilk müslümanlardan biridir. Resûl-i Ekrem'in (s.a.s.) "Her peygamberin bir havarisi vardır, benim havarim de Zübeyr'dir" buyurduğu Hz. Zübeyr (r.a.) 15-16 yaşlarında İslâmiyet'le şereflendiğinde yeryüzündeki müslümanların sayısı henüz beş veya altı kişiden ibaretti. Mert ve cesur bir fitrata sahip olan Hz. Zübeyr (r.a.), dinden dönmesi için türlü türlü işkence ve baskılara maruz kalmış, mesela amcası tarafından hasıra sarılıp yakılmaya çalışılmış fakat o, bütün bunlar karşısında hak bildiği yolda yürümeden geri durmamıştır. Hicretten önce Mekke'de Resûl-i Ekrem'in (s.a.s.) şehid edildiği haberini alınca elinde kılıç sokağa fırlamış ve bu sebeple "Allah yolunda kılıç sıyıranların ilki" sıfatıyla anılmıştır. Bedir'de cansiparâne ve kahramanca mücadele etmiş, Uhud Harbi'nin en çetin anlarında heybetli yapısıyla Efendimiz'e (s.a.s.) gelen hücumları püskürtmüş, Beni Kureyza seferinde kale fethedilirken üstün bir gayret ortaya koymuş, Huneyn'de yaşanan geçici bozgun ve şaşkınlıkta Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) çevresinde kalan az sayıdaki çelik iradelilerden biri olarak harikulâde kah-

ramanlıklar göstermiştir. Tebük'e katılmış, Yermük harbinin zaferle neticelenmesinde ciddi gayretleri görülmüş, Fustat şehrinin fethinde kumandanlık vazifesinde bulunmuştur. Fitne hâdiselerinde, sırf Allah rızası için hakkın gerçekleşmesi uğruna içtihatla bulunup Hz. Ali'nin karşısında yer almıştır. Ancak büyük bir hakperestlik örneği gösterecek, savaşta Hz. Ali ile yüz yüze geldiğinde Hz. Ali; "Ya Zübeyr, hatırlar mısın birgün Medine'de ikimiz el ele tutuşmuş yürürken Efendimiz (s.a.s.) karşıdan geldi. İkimize baktıktan sonra sana dönerek, 'Ya Zübeyr! Ali ile senin aranda bir şey geçecek; ama o gün sen haksız olacaksın' buyurmuştu?" diye hatırlatınca âdeta beyninden vurulmuşa dönmüş, derhal kılıcını kınına sokmuş, Hz. Ali'ye sarılmış ve helallik dileyerek atına binip harp meydanını terk etmiştir. Fakat İbni Cürmüz denilen gözü dönmüş bir talihsiz onu arkadan vurup şehit etmiş, sonra da büyük bir mükâfat beklentisi içinde yaptıklarını Hz. Ali'ye bildirmiş, bunun üzerine Hz. Ali de hıçkırıklarını tutamayıp bir çocuk gibi ağlamaya başlamış ve dudaklarından Peygamber Efendimiz'den (s.a.s.) işittiği şu sözler dökülmüştür: "Zübeyr'in katilini cehennemle müjdelerim. Allah Resûlü'nün havârisini öldüren bir insanın yeri ancak cehennem olabilir."

İndeksler

Âyet İndeksi

Sûre adı:	Sûre no:	Âyet no:	Sayfa no:
A'râf Sûresi	7	157	199
A'râf Sûresi	7	160	55
A'râf Sûresi	7	179	64
A'râf Sûresi	7	203	159
Ahkaf Sûresi	46	29	106
Ahzâb Sûresi	33	45-46	160
Ahzâb Sûresi	33	46	179
Âl-i İmran Sûresi	3	10	65
Âl-i İmran Sûresi	3	61	116
Âl-i İmran Sûresi	3	93	115
Âl-i İmran Sûresi	3	123-125	106
Ankebût Sûresi	29	48	199
Bakara Sûresi	2	1, 2	152
Bakara Sûresi	2	2	154
Bakara Sûresi	2	23	150
Bakara Sûresi	2	24	65
Bakara Sûresi	2	32	163, 188
Bakara Sûresi	2	60	55
Bakara Sûresi	2	282	147
Bakara Sûresi	2	285	142, 162
Cin Sûresi	72	1	138
Cin Sûresi	72	1-2	106
Cin Sûresi	72	4	63
Cin Sûresi	72	8, 9	138
Cuma Sûresi	62	2	199
Duhâ Sûresi	93	11	164
En'âm Sûresi	6	50	159
Enbiyâ Sûresi	21	33	179
Enfâl Sûresi	8	11	59
Enfâl Sûresi	8	17	74, 198

Sûre adı:	Sûre no:	Âyet no:	Sayfa no:
Enfâl Sûresi	8	22	64
Fâtr Sûresi	35	1	145
Fâtr Sûresi	35	13	145, 179
Fetih Sûresi	48	28-29	4
Fetih Sûresi	48	29	123
Fil Sûresi	105	1	136
Furkan Sûresi	25	44	64
Furkan Sûresi	25	61	179
Fussilet Sûresi	41	42	154
Hûd Sûresi	11	13	150
İnfitâr Sûresi	82	1	171
İsrâ Sûresi	17	1	194
İsrâ Sûresi	17	44	4
İsrâ Sûresi	17	81	73
İsrâ Sûresi	17	88	147, 150
Kamer Sûresi	54	1	140, 182, 183, 186, 190, 198
Kamer Sûresi	54	1-2	182
Kamer Sûresi	54	2	6, 140, 183
Kâria Sûresi	101	1	171
Kasas Sûresi	28	48	6
Kasas Sûresi	28	49	150
Kehf Sûresi	18	22	145
Kehf Sûresi	18	110	159
Kıyamet Sûresi	75	16	154
Lokman Sûresi	31	29	179
Lokman Sûresi	31	34	16
Mâide Sûresi	5	67	109, 114
Muhammed Sûresi	47	19	156, 163, 166, 169
Münâfikûn Sûresi	63	4	64
Nebe Sûresi	78	13	179
Necm Sûresi	53	3-4	159
Necm Sûresi	53	4	170, 194
Necm Sûresi	53	4-18	194
Necm Sûresi	53	9	193
Necm Sûresi	53	17	176
Nisâ Sûresi	4	3	145
Nûh Sûresi	71	16	179, 180
Sâffât Sûresi	37	15	6
Sâffât Sûresi	37	35	166, 169
Sâffât Sûresi	37	57	145
Sâffât Sûresi	37	127	158, 145
Saf Sûresi	61	6	128

Sûre adı:	Sûre no:	Âyet no:	Sayfa no:
Sebe Sûresi	34	28	8
Sebe Sûresi	34	43	6
Sebe Sûresi	34	46	145
Secde Sûresi	32	2	154
Tâhâ Sûresi	20	114	154
Tebbet Sûresi	111	1	112
Tebbet Sûresi	111	3-5	65
Tebbet Sûresi	111	4	112
Tekvir Sûresi	81	1	171
Tevbe Sûresi	9	40	111
Yâsîn Sûresi	36	8-9	112
Yâsîn Sûresi	36	32	75, 145
Yâsîn Sûresi	36	38	179
Yâsîn Sûresi	36	68	153
Yâsîn Sûresi	36	75	145
Yunus Sûresi	10	5	179
Yunus Sûresi	10	15	159
Yunus Sûresi	10	37	154
Yunus Sûresi	10	38	150
Zümer Sûresi	39	5	179
Zümer Sûresi	39	32	17
Zümer Sûresi	39	67	73

Karma İndeks

A

a'mâl 10
a'râbî 61
âb-ı hayat 87
âb-ı kevser 55, 69
Abâdile-i Seb'a 41, 121
Abbas İbni Mirdâs 134
Abbasiler 22
Abbasiye 15, 28, 208
abdest 53, 54, 80, 96, 99, 237
Abdullah 78, 89, 90, 102, 103, 105, 117,
121, 164, 211, 212, 213, 214, 215,
216, 217, 218, 219, 220, 222, 223,
224, 225, 226, 227, 228, 229, 231,
234, 235, 239, 245, 246, 247, 252,
254, 257, 261, 262, 269, 270, 275,
278, 282
Abdullah Çavuş 164, 228
Abdullah İbni Abbas 41, 66, 73, 89, 245
Abdullah İbni Amr İbni'l-Âs 41, 57, 121
Abdullah İbni Cafer 90, 102
Abdullah İbni Ebî Evfâ 102
Abdullah İbni Ömer 41, 60, 66, 73, 245
Abdullah İbni Selâm 117, 121
Abdullah İbni Ubeydillâhi'l-Ensârî 105
Abdullah İbni Zübeyr 27
Abdülmuttalib 130, 131, 248, 255
Abdurrahmân 20, 44, 72, 87, 90, 98, 135,
218, 228, 229, 235, 244, 247, 257
Abdurrahmân İbni Avf 90, 135
Abdurrahmân İbni Ebî Bekri's-Siddîk 44
Abdurrahmân İbni Mülcemü'l-Hâricî 20
Abdurrahmân İbni Zeyd İbni'l-Hattab 98
abesiyet 168
aç 43, 48, 49, 69
acâib 101, 171, 175, 191
acâib-i vezâif 175
acib 36, 132

acûbe-i hilkat 132
acz 168
adâlet 17, 174, 186
adâvet 31, 200
Adbâ 102
adem-i tenezzül 162
adem-i vuku 183
âdet 12, 51, 264, 284
âdi 18, 185
âdilâne 199
âdiyat 10, 55
âfâkî 9
Afrika 23, 60, 70, 78, 96, 140, 258, 276
ağaç 9, 18, 59, 60, 61, 62, 63, 67, 71, 74,
152, 154, 166
agel 127
ağır 28, 32, 80, 233, 250
âhâdi 52, 78, 84
âhîret 29, 143, 153, 164
âhir zaman 189
Âhîrzaman Peygamberi 124, 129, 133, 189
ahkâm 14, 22, 23, 41, 139
ahkâm-ı Kur'âniye 22, 23
ahkâm-ı şer'iye 14
ahlâk 6, 139, 140, 158, 159, 161, 166, 167,
169, 190, 198, 225, 253
ahlâk-ı âliye 158, 159, 161
ahlâk-ı hamîde 139, 140, 166
ahlâk-ı hasene 169, 190, 198
ahlâk-ı seyyie-i vahşiyâne 169
Ahmed (s.a.s.) 120, 121, 126, 128, 129,
130,
Ahmed-i Muhammed (s.a.s.) 126
Ahmed İbni Hanbel 37, 47, 77, 96, 97
Ahmes 47
ahvâl 6, 10, 17, 143, 159
Âişe-i Siddîka 16, 71, 101, 107, 231
Âiz İbni Amr 98
âkîbet 35

- âkıbet-i fecia 35
 âkil 150
 akl-ı beşer 18
 akşam 97
 aktâb 15, 205
 Aktâb-ı Erbaa 23
 aktâb-ı mehdiyyîn 15
 aktâr 186
 akvâl 199
 akvâm 8, 22, 161, 169, 185
 âl 6, 10, 16, 41, 136, 181, 199, 254
 âlâ 192
 âlâ-yı illiyîyîn 173
 Âl-i Beyt 10, 15, 21, 22, 23, 29, 32, 208
 Âl-i Beyt-i Nebevî 23
 Âl-i Muhammed 205
 alâmet 20, 107, 138, 145, 146
 alâmet-i i'câz 146
 alâmet-i sefer 107
 âlem 21, 37, 49, 51, 116, 131, 143, 147,
 149, 155, 157, 160, 161, 167, 168,
 177, 182, 185, 187, 191, 192, 201
 âlem-i âhiret 147
 âlem-i ervah 160
 âlem-i gayb 161, 177
 âlem-i insaniyet 177
 Âlem-i İslâm 24, 194
 Âlem-i İslâmiyet 15, 24, 155, 178
 âlem-i küfür 116
 âlem-i melâike 160
 âlem-i şehâdet 177
 Ali İbnü'l-Hakem 84
 âlim 13, 42, 58, 66, 112, 116, 119, 121,
 132, 142, 150, 155, 239, 240, 243,
 244, 265, 266, 269, 270
 Aliyy-i Haydarî 79
 Allah 32, 72, 199
 Allahu Ekber 193
 allâme 14, 62, 77, 89, 116
 allâme-i asır 62, 77
 Allâme-i Mağrib 60, 70, 78, 140
 allâme-i meşhur 116
 allâme-i ümmet 89
 Allâmü'l-guyûb 40
 altın 95, 229, 231, 240, 253
 âmâ 80, 268
 amâme 127
 Amerika 185
 âmi 143, 144, 156
 Âmir İbni Azbat 94
 Âmir İbni Tufeyl 113
 Ammâr 33
 Amr İbni Şuayb 53, 57
 Amr İbnü'l-Âs 33
 an'ane 60, 78
 Arap 17, 28, 51, 127, 148, 150, 167, 222,
 223, 240, 254, 263, 268, 273, 274,
 276
 Arabî 29, 37, 51, 117, 125, 126, 132, 141,
 144, 152, 153, 157, 161, 165, 174,
 176, 180, 189, 194, 197, 209, 211,
 212, 214, 215, 217, 218, 219, 220
 Arabî Nur Risalesi 165
 Arabistan 63, 275
 Arafat 58, 124
 Arapça 104, 152, 176, 194, 223, 271, 273,
 280
 ârif-i billâh 118, 129, 131
 ârız 92
 Arş 153, 154, 173, 174, 175, 194, 205
 Arş-ı Âzam 174, 205
 arslan 35, 79, 94, 103, 104
 arz 5, 8, 44, 102, 139, 141, 142, 165, 169,
 171, 172, 173, 174, 176, 187, 188,
 204
 Arzlı 187
 asâ 77, 78, 109
 asâ-yı Musa 78
 âsâr 11, 192, 214
 âsâr-ı kat'îye 11
 Aşere-i Mübeşşere 72, 78, 90, 108
 asfiya 8, 155, 177, 202
 asfiyâ 177
 asfiya-yı müdakkikîn 202
 ashab 202, 227, 232, 245
 Ashab-ı Bedir 107
 asker 74, 106, 228, 257
 aşiret 205
 Askelânü'l-Himyerî 131
 Asr-ı Saadet 9, 23, 41, 53, 87, 167, 170,
 197, 206
 asr-ı sıdk 40
 ateş 136
 Âtike Binti Hâlid el-Huzâiyye 97
 Attab İbni Esîd 35
 avâm 68, 84, 108, 143, 179

avâm-ı ümmet 108
 Avrupa 138, 185, 194
 avuç 40, 42, 43, 44, 46, 68, 75
 âyât-ı Kur'âniye 93
 âyât-ı tekviniye 168
 Âyetü'l-Kübrâ 197
 âyine-i mârifet 180
 ayn-ı hak 194, 198
 ayn-ı hakâik 155
 aynadarlık 191
 aynelyakîn 201
 âzâ (uzuv, organ) 103, 132
 azamet 180, 205
 azîm 17, 53, 87, 135, 167, 189, 193, 211

B

bağ 2, 127, 207, 279
 Bagavî 35, 84, 121, 186, 266
 Bağdat 38, 230, 231, 237, 242, 244, 246
 bâgî 33
 bâhir 145, 158, 165, 204
 Bahîra-yı Râhib 74, 118, 137
 Bahr-i Hazar 38
 bahtiyar 10, 142, 24
 bakar-ı vahşî 38
 Bâki 185, 192
 bâkiye-i erzak 43
 bâlâ kâmet 98
 bârekâllah 154
 Basîr 173
 basîrâne 173
 Basra 38, 223, 230, 232, 233, 239, 240
 Bathâ 35
 bâtil 120, 127, 128
 batman 18, 69
 Batn-ı Nahle 63, 108
 Bayezid Bistâmî 175, 235
 bed 93
 bedâhet 10, 184, 186
 beddua 92, 93, 94
 bedevî 17, 18, 60, 104, 197
 bedî 146, 168
 bedihî 11, 84, 179
 bediü'l-cemâl 99
 Bediüzzaman 147, 228, 250, 280
 bekâ 67, 174, 282
 Bekir 113, 229, 245

belâgat 142, 151
 beliğ 12, 150
 Benî Abdilmuttalib 46
 beniâdem 174, 204
 Benî Hâşim 38
 Benî İshak 122
 Benî İsmail 120, 122
 Berâ 56, 76, 236, 238, 249
 bereket 27, 40, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51,
 89, 90, 91, 95, 175
 bereket-i dua-yı nebevî 90, 95
 bereket-i taam 40
 berk 169, 171
 berk-i hâtif 169
 Bernard Show 195
 berr 193
 beşer 5, 7, 10, 11, 18, 75, 87, 115, 125,
 151, 158, 160, 162, 169, 182, 199
 beyaz 77, 98, 107, 108, 242, 250
 Beyhakî 5, 16, 26, 28, 33, 34, 36, 37, 38,
 39, 43, 45, 47, 48, 58, 60, 61, 62,
 63, 64, 71, 72, 76, 77, 78, 79, 81,
 Beytül'Makdis 38, 141, 209
 Bezzâr 60
 Bi'r-i Kubâ 95
 bi'set-i Ahmediye 129
 bi'set-i nebevî 130
 biçâre 29, 35, 106
 bid'a 24
 bîhuş 37, 108, 154
 bilâ-hicap 170
 bilâ-pervâ 170
 bilâ-tereddüt 170
 Bilâl Habeşî 35, 208, 237, 238
 bilayân 155
 bilbedâhe 115, 154, 156, 191, 192, 193
 bismillâh 50
 Bişr İbnü'l-Berâ' 76
 bomba 171
 Bugâ-yı Türkî 78
 Buharî 13, 16, 17, 19, 20, 25, 26, 28, 29,
 30, 31, 33, 34, 35, 37, 38, 39, 40,
 41, 42, 43, 44, 45, 47, 48, 49, 50,
 53, 54, 55, 56, 57, 59, 63, 64, 66,
 68, 69, 70, 72, 73, 75, 76, 78, 79
 burhan 40, 51, 153, 158, 161, 165, 166,
 169, 172, 177, 179
 burhan-ı âzam 18

burhan-ı bâhir 165
 burhan-ı hak 161, 169
 burhan-ı kâat' 172
 burhan-ı nâtik 158, 165, 172
 burhan-ı nâtik-i sâdik 158
 burhan-ı nübüvvet-i Ahmediye 51
 burhan-ı risalet 40
 burhan-ı tevhid 166
 burhan-ı vahdâniyet 158
 Büreyde 59, 61, 66, 67, 238, 239

C

Câbir İbni Abdillâh 102
 Câbir İbni Abdillâhi'l-Ensârî 54
 Câbir İbni Semure 71
 Câbiru'l-Ensârî 44, 45
 Cafer Sâdik 47
 cahil 144
 Câhız 151, 240
 câmî 7, 15, 129, 142, 161, 193, 205
 Câmia-yı İslâmiyet 24
 câmid 64
 câmidât 168
 câmidât-ı meyyite-i sâmite 168
 camus 66
 Cârûd 119
 Cebbâr 73
 Cebel-i Arafat 124
 Cebel-i Hira 73
 Cebel-i Uhud 72
 ceberût 27
 Cebrail 17, 19, 60, 107, 108, 126, 156, 160, 242
 cedd-i Nebî 88
 cehalet 185
 cehennem 12, 54, 113
 celâl 24
 Celâleddin Süyutî 42, 240
 cemaat 12, 13, 19, 40, 53, 55, 65, 107, 172, 184, 190, 205, 206
 cemaat-i âlî 65
 cemaat-i azîme 190
 cemaat-i kesîre 40, 184
 cemaat-i meşhure 205
 cemaat-i nurâniye 205
 cemaat-i sahabe 19, 107
 cemaat-i uzmâ 170, 206

cemâl 99, 107, 167, 174, 99, 107
 cemâl-i rubûbiyet 174
 cemâl-i suret 167
 Cemel Vak'ası 232, 235
 Cenâb-ı Hak 10, 16, 32, 57, 63, 69, 121, 124, 126, 129, 139, 141, 143, 151, 152, 192, 193
 cenaze 28, 208, 225, 229, 234, 246, 255, 263, 269, 273, 284
 Cengiz 28, 208, 241, 260
 cennet 139, 153, 157, 168, 172, 174
 cesed 79, 152
 cesed-i mübarek 138
 cevher 14, 191
 Cevşenü'l-Kebîr 199, 200
 ceylân 104, 128
 Cezayir 125
 cezire 169, 172
 Ceziretü'l-Arab 51, 148, 167, 170
 cibillî 52
 ciddiyet 24, 52
 ciğer 21, 44
 cihad 30, 94, 116, 237, 266, 277
 cihan-pesendâne 200, 205
 cin 63, 104, 106, 132, 139, 151, 155, 158, 160, 161, 167, 192
 cinayet 198
 cinnî 109, 133, 134
 ciz' 65, 67, 68, 69
 Cizl İbni Cizli'l-Kindî 133
 cüz 10, 15, 24, 51, 65, 88, 97, 98, 99, 147, 174, 206
 cüz'î 10, 15, 24, 147, 174, 206
 cüz'iyat 51, 65, 78, 87, 88, 97, 98, 99

Ç

çekirdek 18, 152
 çeşme 6, 53, 54, 55
 çiçek 24, 175
 Çihâr Yâr-ı Güzîn 27
 Çin 185, 276
 çocuk 85, 86, 131, 156, 228, 249, 285

D

dabb 104
 Dâcin 101
 dağ 2, 29, 51, 70, 184, 207

Dağâtır 119
 dâhi-i âzam 29
 dâhiyâne 206
 daire-i hakikat-i irşad 167
 daire-i İslâm 28
 dalâlet 134, 187
 dalkavuk 185
 Dârimî 7, 22, 30, 41, 45, 55, 56, 60, 61, 62, 64, 65, 66, 67, 68, 70, 71, 75
 dâvâ 5, 6, 7, 30, 52, 69, 74, 131, 144, 157, 166, 182, 183, 184, 186
 dâvâ-yı nübüvvet 30, 131, 184
 defter 37
 dehâ 29, 37
 dehşet-engiz 34
 delâil 4, 6, 7, 8, 9, 11, 13, 99, 115, 129, 136, 142, 155, 157, 158, 159, 176
 delâil-i akliye 155
 Delâil-i Beyhakî 37
 delâil-i kat'iyе 4, 157
 Delâil-i nübüvve 96
 delâil-i nübüvvet 7, 99, 176
 delâil-i nübüvvet-i Ahmediye 176
 delâlet 13, 108, 115, 155, 157, 186, 201, 203, 205, 206
 delil-i sâdık 158, 172
 dellâl 159, 203
 dellâl-ı vahdâniyet ve saadet 159
 dem 36, 170
 demir 80
 demirbaş 49
 deniz 30, 143, 193
 derece-i hakkaniyet 202
 derece-i takva 17
 derman 83
 desâtir 143
 desâtir-i kudsiye 143
 desise 76
 dessor 76
 deve 46, 47, 65, 66, 102, 103, 190, 229
 Devlet-i Abbasiye 28, 208
 Devlet-i Fâtmiye 23
 Devlet-i İraniye 28
 Dihye 107, 242
 Dımâr 134
 din 23, 30, 84, 110, 116, 117, 118, 124, 132, 150, 161, 178, 190, 195, 225, 260, 276, 279

din-i ferîd 195
 Din-i İslâm 190
 Din-i Muhammedî 195
 din-i mübîn 178
 dindar 202
 diplomat 205, 253
 diyanet 22
 dost 5, 27, 115, 139, 140, 162, 168, 181, 190
 dua 5, 6, 42, 43, 44, 45, 46, 48, 49, 56, 57, 59, 72, 80, 84, 86, 88, 89, 90, 91, 92, 94, 95, 96, 97, 98, 111, 116, 125, 146, 147, 154, 172, 173, 174, 177, 178, 193, 199, 200, 222, 229, 245, 249, 250, 256
 dua-yı nebevî 59, 86, 91, 105
 dua-yı nebeviye 49, 90
 dua-yı rahmet 5
 Dûmetü'l-Cendel 38
 duvar 62, 94
 Dükeyn İbni Saïdî'l-Müzeniyyî'l-Has'amî 47
 dünya 22, 25, 29, 38, 39, 73, 119, 153, 162, 171, 197, 206, 248, 253, 267

E

eâzım-ı muhakkikîn 113
 eâzım-ı sahebe 140
 ebed 120
 ebedî 142, 153, 156
 ebedü'l-âbâd 125
 Ebrehe 136
 Ebû Abdurrahmân el-Yemânî 87
 Ebû Amra el-Ensârî 43
 Ebûbekir 11, 15, 23, 25, 27, 49, 69, 72, 106, 112, 208, 211, 222, 227, 228, 229, 231, 234, 237, 239, 242, 251
 Ebûbekri's-Siddik 32, 34, 43, 57, 70, 72, 97, 100, 110, 111, 112, 113, 184
 Ebûcehil 11, 26, 80, 110, 112, 184, 234
 Ebû Cehl-i laîn 80
 Ebû Dâvûd 15, 18, 19, 22, 26, 29, 31, 37, 38, 47, 48, 72, 76, 78, 80, 86, 90, 94, 102, 119, 132, 187, 212, 220
 Ebû Eyyûbi'l-Ensârî 43
 Ebû Hanife 30, 41, 175, 208, 225, 243, 269
 Ebû İshak İsferâyîni 67, 103, 246

- Ebû Katâde 56, 79, 91, 246, 247
 Ebû Leheb 110, 112, 208
 Ebû Nuaym 13, 27, 31, 49, 61, 62, 63, 70,
 72, 73, 76, 89, 92, 96, 102, 104,
 106, 109, 112, 113, 114, 117, 118
 Ebû Saidî'l-Hudrî 66, 77, 101
 Ebû Süfyan 35, 102, 108, 234, 255, 256
 Ebû Talha 44, 103, 247, 248, 249
 Ebû Talib 118, 137, 183
 Ebû Yâsir 117
 Ebû Zerr el-Gıfârî 70
 ecel 16
 ecnebi 167, 194
 eczahâne 87
 eczahâne-i rahmânî 83
 ednâ 64
 ef'âl 41, 199
 Ef'â Necrân 133
 efkâr 12, 200, 205
 efkâr-ı âmme 12
 eflâk 168
 efrad 206
 ehâdis 214
 ehâdis-i kudsiye 11
 ehâdis-i nebeviye 50, 69
 ehâdis-i sahîha 81
 ehâdis-i şerife 3
 ehl-i arz 44, 173
 ehl-i belâgat 142
 ehl-i belâgat ve fesâhat 142
 ehl-i bid'a 24
 ehl-i dikkat 6
 ehl-i garaz 116
 ehl-i hakikat 159
 ehl-i himmet 24
 ehl-i ilhad 179
 ehl-i iman 5, 9, 15, 165
 ehl-i İslâm 208
 ehl-i kalb 73, 154
 ehl-i keşif 187
 ehl-i keşif ve ilham 187
 ehl-i küfür 9
 ehl-i kusur 178
 ehl-i mârifet 200
 ehl-i mesâlik ve meşârib 177
 ehl-i muhabbet 32
 ehl-i rivâyet-i sâdika 186
 ehl-i semâvât 173, 188
 ehl-i şiiir ve hitabet 142, 148
 ehl-i siyaset 143
 Ehl-i Suffe 46, 49, 50
 Ehl-i Sünnet ve Cemaat 31
 ehl-i tahkik 185, 186
 ehl-i tarih 143
 ehl-i tarîkat 143
 ehl-i tefsir 112
 ehl-i velâyet 200
 eimme-i hadis 88, 94, 103, 107, 108, 111,
 114, 135
 el-Muhtar 127
 elçi 34, 192, 242, 253, 254, 275
 elem 168
 elmas 11, 184
 emanet 236
 Emevîler 22, 27, 32, 229
 Emeviye devleti 22
 emniyet 139, 166, 274
 emr-i nebevî 49
 enbiya 10, 115, 126, 129, 165, 166
 enbiya-yı sâbika 10
 Endülüs 60, 70, 78, 96, 140, 261, 264,
 265, 273, 276
 Enes İbni Mâlik 30, 59, 60, 66, 105
 enîn 65, 190
 Enmar 111
 envâ-ı acâib 191
 envâ-ı i'caz 181
 envâ-ı kâinat 37
 envâ-ı külliye-yi mu'cizât 29
 envâ-ı mu'cizât 39, 51, 59, 87
 envâr-ı hakikat 8
 envâr-ı imaniye 161
 envâr-ı Kur'âniye 23
 Erbed İbni Kays 113
 ervah 160, 169
 esâsât-ı Kur'âniye 155
 esbab-ı mânia 185
 esbab-ı mûcibe 174
 esbap 182, 185, 186
 eser-i inâyet ve rahmet 164
 eser-i mu'cize 56, 78, 151
 eser-i tereddüt 200
 esfel-i sâfilîn 173
 Eski Said 164
 esmâ 38, 50, 89, 90, 127, 168, 169, 174,
 176, 179, 218

esmâ-yı ilâhiye 168, 169, 176
 esmâ-yı kudsiye-yi ilâhiye 174
 esmâ-yı nebevi 127
 Eş'iyâ Peygamber 124
 evham 154, 182, 217, 280
 evham-ı fâside 182
 evliya 124, 129, 155, 158, 166, 177, 187,
 201, 205, 218, 240
 evsaf-ı Muhammediye 117, 118
 evsaf-ı nebeviye 118, 119
 Eyvân 136, 190
 ezan 35, 208, 255
 ezvâc-ı tâhirat 16, 20, 46

F

Fahr-i Âlem 125, 183, 204
 Fahr-i kâinat 174
 fakirâne 173
 fakr 168
 fâni 67, 125, 139, 162
 Faraklit 120
 Fârân Dağları 123
 Farisî 95, 119, 278, 279
 Fars 30, 32, 34, 92, 132, 136, 208, 277
 Fâruk 89
 farz-ı ayn 14
 farz-ı kifaye 14
 fasih 104, 106, 134
 Fâtıma Binti Numan-ı Neccâriye 133
 Fâtumatü'z-Zehrâ 46, 47
 Fâtr 145, 179, 184, 288
 Fâtr-ı Hakîm 184
 fedai 54
 Fedâle 113
 fehme takrib 12
 felsefe 180, 263, 264, 265
 fenn-i hadis 14
 ferâset 11, 12, 22, 29, 202, 203
 Ferid-ı kevn ü zaman 174
 ferman-ı Rahmân 204
 fesâd-ı ümmet 27
 fesâhat 142, 148
 feth-i Beyti'l-Makdis 25
 feth-i Hayber 25
 feth-i Irak 25
 feth-i İran 25
 feth-i Mekke 25, 35, 100

feth-i Şam 25
 fevc fevc 45
 feylesof 156, 182, 195
 feyz 200
 fidyeye-i necat 36
 fihriste 9, 189, 209
 fıkra 91
 fil-i mahmudî 136
 firak-ı Ahmedi 65
 fırka 22, 31, 208
 fırka-yı nâciye-yi kâmile 31
 fırtına 23, 24
 Firuz 34
 fisebîlillâh 90
 fitne 22, 24, 27, 110, 259, 277, 281
 fitne-engiz 22
 fitrat 54, 155, 156
 fitrat-ı selîme 155
 fitrî 24, 146, 147
 fizâr-ı istimedatkarâne 173
 fütuhât 25, 28

G

gadr 94
 gaflet 111, 182, 184
 galâ 93, 146
 Gâr-ı Sevr 100, 110
 gârât 49
 garb 25, 26, 37, 125, 169, 205
 Gavres 111
 Gavs-ı Âzam 23, 205
 gayb-bîn 205
 gaybî 2, 20, 35, 72, 136, 138, 149, 159
 Gaylân İbni Seleme 59
 gayr-i müslim 117
 Gazâ-yı Bedir 26
 gazete 194
 gazve 26, 56, 278
 Gazve-i Bedir 17, 35, 75, 80, 81, 93, 100,
 106, 108, 111
 Gazve-i Buvat 54
 Gazve-i Garrâ-yı Ahzab 44
 Gazve-i Gatafan 111
 Gazve-i Hendek 68, 84
 Gazve-i Hudeybiye 54, 56
 Gazve-i Huneyn 62, 75, 98
 Gazve-i Kübrâ-yı Bedir 77

Gazve-i Meşhure-i Bedir 59
 Gazve-i Meşhure-i Hendek 39
 Gazve-i Tâif 63
 Gazve-i Tebük 48, 49, 55, 57
 genç 89, 91, 143, 156, 224, 226, 229, 232,
 236, 247, 275
 gıyaben 117, 230
 gölge 74, 77, 101, 118, 137, 176
 göz 79, 156, 226
 gülistan 24
 gülle 82
 günah 164
 gündüz 185
 güneş 100, 110, 125, 141, 142, 167, 171,
 177, 180, 186, 187, 202, 209, 237
 güvercin 100, 110

H

haber-i katî 107
 haber-i sahih 107, 113
 haber-i vâhid 13, 48, 52, 99, 185
 Habeş 28, 118, 119, 132, 136, 208
 Habibullah 205
 Habrû'l-Ümme 73
 hacâlet-âver 170
 hac 223, 229, 235, 251, 267, 269, 271
 hacamat 27
 Haccac Zâlim 27, 30, 208
 Hâcer 120
 hâcet 173, 176
 hâcet-i âmme 173
 hâdim 44, 53, 66, 70, 73
 hâdisât-ı âlem 143
 hâdisât-ı i'câziye 14
 hâdisât-ı ümem-i sâlife 143
 hâdise-i Muhammediye 115
 hads 155
 Hâfız 13, 24, 145, 164, 250, 280
 hâfıza 49, 164, 245
 Hâfız Hâlid 250
 Hâfız Osman 145
 hakâik-âşinâ 167
 hakâik-i gaybiye 193
 hakâik-i İslâmiye 22
 hakâik-i kudsiye 143, 202
 hakâik-i Kur'âniye 160, 192
 hakikatbîn 170

Hakîm 184, 185
 hâkim-i âdil 205
 Hâkim-i Hakîm 192
 Hakîm-i Zülcelâl 184
 hakîmâne 173, 253
 hakkalyakîn 202
 hakkaniyet 161, 199, 202, 204
 hakperest 40, 127
 halat 50, 64
 Hâle (Halley) 184
 Hâlid İbni Velid 94, 108
 halife 23, 25, 27, 168, 225, 226, 228, 229
 halife-i zemin 168
 Hâlik 6, 8, 17, 37, 40, 161, 162, 179, 160,
 180, 114, 17, 139, 147, 152, 157,
 159, 162, 172, 179, 185, 191, 197
 Hâlik-ı âlem 37, 191
 Hâlik-ı Hakîm 185
 Hâlik-ı kâinat 6, 17, 139, 147, 157, 159,
 161
 Hâlik-ı külli şey 40, 152
 Halime 97, 137, 138
 Halime-i Sa'diye 97, 138
 hâlis 50, 96, 97, 153, 162
 hallâkiyet 204
 Hâme 109
 Hammad İbni Seleme 96
 hamur 44
 hâne 97, 99, 110, 228
 hanîn-i ciz' 68, 69
 Hasan Basrî 68, 106
 Hâşimî 22
 haşir 178
 hasta 28, 84, 87, 257
 hasûd 121
 hâtem 131, 187
 Hâtemü'l-Enbiya 114, 165
 Hâtib İbni Ebi Beltea 35
 Haticetü'l-Kübrâ 131, 137, 254
 hâtif 133, 134, 169
 hâtif-i cinnî 133, 134
 hâtime 138, 149
 hatt-ı kadîm 135
 Havâric 19, 20, 31
 havas 68
 hayâ 87
 hayal 19
 hayalî 174

- hayat 30, 87, 95, 160, 178, 180, 194, 196,
 205, 206, 224, 227, 232, 234, 252,
 256, 259, 267, 279, 282
 hayat-ı içtimaiye 178, 194
 hayattar 166
 Hayber Kalesi 33, 80
 hayr-ı mutlak 157
 hayvan 9, 63, 103, 104, 107
 hayvanât 100, 168
 hazinâne 173
 hazine 38, 69, 181, 191, 193
 hazine-i gayb 69, 191
 hazine-i mu'cizât 181
 hazine-i rahmet 193
 Hazreti Abbas 35, 36, 71, 88, 209
 Hazreti Aişe 20, 71
 Hazreti Ali 16, 19, 20, 21, 22, 32, 33, 35,
 36, 46, 59, 60, 71, 85, 110, 139, 208
 Hazreti Berâ 56
 Hazreti Bilâl Habeşî 36, 46
 Hazreti Câbir 44, 45, 48, 53, 54, 55,, 59,
 61, 62, 66, 71, 103,
 Hazreti Cebrail / Cibril 17, 60, 107, 124,
 156, 160
 Hazreti Davud 125
 Hazreti Enes İbni Mâlik 42, 44, 53, 59, 60,
 66, 69, 70, 72, 89, 105
 Hazreti Fâtıma 29, 47, 92
 Hazreti Hâlid 38, 94, 108, 109
 Hazreti Hamza 108, 113
 Hazreti Hasan 19, 23, 27, 32, 208
 Hazreti Hızır 87
 Hazreti Hüseyin 20, 23, 208
 Hazreti İsa 31, 87, 128, 148
 Hazreti İsmail 120
 Hazreti Mehdî 15
 Hazreti Muaviye 19, 28, 208
 Hazreti Musa 55, 77, 122, 148
 Hazreti Ömer 29, 32, 33, 34, 38, 43, 47,
 57, 58, 60, 69, 70, 72, 78, 79, 88,
 89, 104, 106, 107, 109, 134, 208
 Hazreti Osman 27, 49, 70, 133, 208
 Hazreti Sa'd 28, 78
 Hazreti Şuayb 126
 Hazreti Zeyneb 42
 Hazreti Zübeyr 20, 208
 hediye 49, 95
 Hekim-i Lokman 87, 258
 hendese 69
 heykel 205
 hıfz 23, 41, 110, 113, 114, 261
 hıfz-ı ilâhî 114
 hırz-ı can 169
 hırcın 86
 hıyar 85
 Hızır 87, 259
 hıyanet 118, 198
 Hicaz 123, 131, 240, 241, 242, 262, 263
 hicret 24, 72, 97, 105, 118, 122, 221, 224,
 225, 227, 228, 231, 238, 244, 248
 hidayet 4, 23, 153, 154, 169, 175
 hiddet 94
 hiffet 36
 hikmet 10, 16, 139, 142, 151, 160, 168,
 174, 177, 179, 184, 185, 186, 190
 hikmet-i hilkat 138
 hikmet-i rabbâniye 16
 hikmet-i rubûbiyet 186
 hikmet-i teklif 10
 hilâf-ı âdet 51
 hile 7, 170
 hilkat-i âlem 167
 himmet 24
 Hıra Dağı 29, 73
 Hirakl 117, 119
 his 144
 hiss-i taklid 144
 hiss-i tenkit ve muâraza 144
 hitabet 142, 148
 hitap 122, 161, 167, 179, 248, 249
 hizmetkâr 168
 hoşâmedî 8
 Hubeyb İbni İsaf 81
 hums-u beşer 169
 Hunâfir 133
 hunhar 30
 hurâfât 155
 hurma 18, 43, 48, 49, 62, 65, 68, 95, 176,
 229
 hurma çekirdeği 18
 huşû 120
 husumet 170
 hutbe 183
 hutbe-i ezeliye 167
 Huzeyfe 36, 140, 259, 275, 282

- Huzeyme 18, 56, 57, 58, 77, 88, 215, 259, 260, 263, 264, 267
- hüccet 186
- hüccet-i kâta 115
- Hücre-i Saadet 42
- hükemâ-yı müminîn 202
- Hülâgu 28, 208, 241, 260
- hülâsatü'l-hülâsa 152, 157
- hürmet 50, 52, 88, 93, 94, 105, 149, 154
- hürmetsizlik 18, 19, 189
- Hüseyin Cisrî 116, 151, 166, 189, 214, 260
- hüsn-ü istikbal 139
- hüsn-ü sanat 174
- İ**
- ibadet 17, 88, 109, 124, 134, 190, 203, 204, 245, 253, 254, 284
- İbni Abbas 41, 59, 63, 64, 66, 73, 85, 89, 102, 107, 140, 222, 223, 227, 245, 270
- İbni Ahtab 117
- İbni Cerîr et-Taberî 56, 261
- İbni Cevzî 14, 266
- İbni Ebî Şeybe 16, 20, 21, 22, 25, 28, 33, 36, 41, 45, 46, 56, 60, 62, 66, 67, 73, 74, 75, 85, 86, 89, 92, 93, 94, 97, 102, 110, 113, 118, 119, 132, 137, 139, 140, 214, 262
- İbni Ebî Vehb 101
- İbni Fürekan 62, 262
- İbni Hacer 5, 19, 21, 26, 34, 36, 62, 76, 77, 78, 81, 84, 92, 98, 99, 113, 117, 118, 119, 131, 133, 134, 135, 160, 182, 214, 215, 262, 263
- İbni Hacer Askalânî 76, 262
- İbni Halasate'd-Devsî 133
- İbni Hibban 32, 64, 72, 263
- İbni Husayb el-Eslemî 61
- İbni Huzeyme 56, 57, 58, 77, 88, 215, 263, 264, 267
- İbni İshak 26, 38, 55, 79, 100, 117, 118, 131, 135, 136, 215, 264
- İbni Mâce 7, 13, 15, 21, 22, 25, 27, 31, 34, 37, 38, 41, 48, 50, 60, 62, 65, 66, 67, 68, 72, 78, 80, 85, 88, 90, 92, 96, 103, 107, 187, 215, 262, 264
- İbni Meryem 132
- İbni Mes'ud 41, 53, 55, 59, 62, 63, 70, 73, 93, 97, 102, 108, 140, 225, 254, 282
- İbni Müre el-Gatafânî 134
- İbni Ömer 41, 59, 60, 61, 66, 73, 140, 212, 214, 215, 227, 245, 269
- İbni Rüşd 155, 264
- İbni Sina 155, 156, 265
- İbni Sûriyâ 117
- İbni Vehb 80, 81, 101, 265, 266
- İbni Yâmin 118
- İbnü'l-Alâ 131
- İbnü'l-Cevzî 41, 47, 58, 59, 70, 79, 87, 109, 216
- İbnü'l-Heyyebân 118
- İbrânî 121, 126
- i'câz 7, 39, 76, 78, 143, 144, 145, 146, 147, 151, 153, 154, 159, 176, 178, 179, 181
- i'câz-ı Kur'ân 39
- icmâ 154, 158, 166, 186, 201, 203, 205, 209
- icmâkârâne 158
- icmâlî 8, 9, 189
- içtima etmiş 139
- içtimaiyat-ı beşeriye 143
- idam-ı ebedî 125, 139
- iddia-yı nübüvvet 5
- ifrat 14, 31, 32
- ifrat-ı muhabbet 31
- iftihar 77, 195
- iftira 129
- iftirak 67
- ihata 156, 161, 175
- ihbar 9, 17, 20, 21, 25, 29, 34, 35, 38, 39, 64, 72, 123, 183
- ihbar-ı gayb 29, 39
- ihbar-ı gaybî 35
- ihbarat-ı gaybiye 37, 209
- ihlâs 154
- ihsan 50, 107, 152
- ihsan-ı Hâlık 180
- ihsan-ı rabbânî 52
- ihtidâ 63
- ihtilâf-ı metâlî 182, 185, 186
- ihtilâf-ı metâlî' 182, 185, 186
- ihtilât 74
- ihtiyâcât 168
- ihtiyar (yaşlı) 109

- ihtiyâre 105
 ihtiyâr (tercih, irade) 116, 124, 150
 ihvan 164
 ikbal 123
 ikbal-i Hak 123
 ikram 69
 ikram-ı ilâhî 52
 ilham 11, 130, 132, 146, 187
 ilham-ı ilâhî 146
 ilhâm-ı rabbânî 132
 ilim 5, 7, 14, 17, 25, 37, 41, 67, 75, 80, 84,
 85, 97, 110, 116, 128, 129, 141, 151,
 155, 162, 183, 185, 186, 187, 190,
 202, 223, 228, 230, 233, 236, 240,
 241, 242, 245, 247, 259, 261, 262,
 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269,
 270, 272, 277, 280
 ille-i gâiye 160
 illet 115, 244
 ilm-i hadis 13
 ilm-i huruf 152
 ilm-i kelâm 155, 187
 ilm-i muhit 152
 ilm-i tıp 148
 ilmelyakîn 159, 206
 iltibas 14, 116, 144
 iltica 139
 iltifâtât-ı rahmâniye 177
 iltizam 149
 ilzam 117, 118, 126, 150, 186, 187, 209
 ilzam-ı hüccet 186
 İmam Ali 31, 47, 84, 85, 91, 104, 140, 205
 İmam Busayrî 105, 238
 İmam Cafer Sâdik 47
 İmam Gazâlî 175
 İmam Mücahid 63, 270
 İmam Muhammedü'l-Bâkır 47, 269
 İmam Rabbânî 175, 271
 İmam Şâfiî 31, 62, 146, 208, 271
 iman 186, 187
 imkân 8, 184
 İmran İbni Husayn 57, 272
 inâyet 164, 174
 inâyet-i rabbâniye 164
 İncil 115, 116, 117, 119, 120, 122, 123,
 125, 126, 127, 128, 129, 132, 166,
 175, 189, 201
 İncil-i Yuhanna 125, 126
 İngiltere 185
 inhiraf 146
 inkâr 6, 31, 65, 140, 154, 182, 183
 inkulâb 167
 inkıyad 71, 125, 126, 204
 inkişaf 22, 23, 199, 200
 ins 192
 insan 5, 11, 29, 31, 63, 64, 69, 104, 107,
 110, 132, 144, 168, 173, 174, 178,
 193, 276
 insaniyet 169, 177
 inşikak-ı kamer 140, 141, 182
 ins ve cin âlemi 160
 intikam 113
 intişar 69
 intizam 174, 180
 inziva 240
 irade 4, 193, 284
 irade-i tahsin 193
 irâe 14
 İran 23, 25, 28, 31, 34, 78, 92, 93, 108,
 190, 208, 235, 247, 262, 264, 278,
 279
 İrhâsât 8, 58, 115, 129, 135, 158, 166, 190
 irhâsât-ı Ahmediye 136
 irsiyet 138
 irşad 109, 126, 128, 146, 156, 160, 167,
 179, 185, 252, 275
 irşadî 179
 irşad-ı nebevî 146
 iş'âl 136
 işâ 13
 İsa 7, 31, 87, 116, 117, 122, 123, 127, 128,
 129, 131, 132, 148, 220, 248
 iskât 116
 İslâm 19, 21, 22, 28, 30, 34, 36, 97, 107,
 121
 İslâmiyet 15, 23, 24, 38, 43, 51, 89, 93,
 133, 134, 149, 155, 161, 178, 195,
 199, 200, 221, 222, 225, 227, 234,
 237, 242, 248, 254, 280, 285
 ism-i Ahmedî 120
 ism-i âzam 147
 İspanya 185, 273
 ispiritizmacılar 138
 İsrâfil 205
 İstanbul 30, 208, 212, 213, 214, 217, 226,
 243, 245, 250, 273, 274, 280

istidat 160, 192
 istifrâ 85
 istiğnâ 162
 İstahrâbâd 136
 istihsan 193
 istikâmet 157
 istikbal 5, 139, 171
 istirahat-i kalb 155
 itaat 61, 64, 104, 106, 120, 126, 139, 162, 204
 izn-i ilâhî 136, 151
 izzet 147
 işâ 13
 İşârâtü'l-İ'câz 145, 151, 176
 işaret-i Ahmediye 186
 iştiyak 68

J

Japon 185
 Japonya 185

K

Kâ'be 190
 Ka'b İbni Esed 117
 Ka'b İbni Lüey 130
 Ka'bü'l-Ahbar 121
 Kâb-ı Kavseyn 19, 188, 193, 194
 Kâbe-i Mükerreme 136
 kabil-i sukut 51
 kabir 94, 143
 kable'l-vuku 124
 Kaderiye 31, 208
 Kadı İyâz 19, 27, 28, 30, 32, 33, 34, 36, 39
 kadın 57, 85, 86, 87, 105, 109, 231, 233, 237, 238, 239, 250, 254, 260
 kafiye 57, 94, 118, 130, 257
 kafiye-i Kureyş 130
 kâfir 5, 6, 75, 116, 140, 149, 150
 kahraman 80, 139, 194
 kahraman-ı âlişan 27
 kahramanâne 21, 27
 kaht 93, 146
 kâinat 6, 7, 17, 37, 49, 114, 139, 147, 157, 158, 159, 160, 161, 165, 167, 168
 Kal'a-yı Hayber 80
 kalb 23, 73, 152, 154, 155
 kalkan 14, 33, 80

kamer 9, 100, 140, 141, 165, 166, 171, 182, 183, 184, 185, 187, 190, 198
 kâmil 46, 85, 155, 172, 262
 Kâmilîn-i Ehl-i Suffe 46
 kan 30, 97, 226, 255
 kanaat 2, 48, 102
 kanun 185, 195, 199
 kasd-ı tezyin 193
 kâse 45, 46, 47
 kasem 26, 50, 62, 89, 92
 Kaside-i Bürde 105
 kat'iyet 92, 94, 110
 Katâde 53, 56, 77, 79, 91, 98, 235, 246, 247, 252, 268, 270, 273
 Katâde İbni Milhân 98
 Katâde İbni Numan 77, 79, 273
 kâtip 150
 katil 33
 katre 171
 kavî 40, 51
 kavim 54, 110, 200, 205
 kavî-râcih 3
 kavm-i Arap 127
 kaymak 96
 kazâ-yı hacet 61
 keçi 43, 44, 75, 97, 101
 Kelâm-ı Ezelî 162
 keler 104
 kemâl-i ilmî 180
 kemâl-i merak 202
 kemâl-i mutlak 157
 kemâl-i sanat 191
 kemâl-i sühûlet 144
 kemâlât-ı sâmiye 161
 kemik 55, 105
 kerâmet 187
 Kerâmet-i Aleviye 148
 kerâmet-i duâiye 89
 Kerâmet-i Gavsîye 148
 kerâmetkârâne 131
 Kerbelâ 21, 208, 257
 Kerîm 51, 134, 173
 kervan 183
 keşif 159, 187, 239
 keşmekeş 21
 kesret-i mal 90
 kevser 55, 69, 198, 55
 keyfiyet 18

kible 136
 Kıbrıs 30, 208, 242, 274
 kılıç 26, 77, 78, 80, 81, 109, 111, 113, 123, 285
 kırba 54, 56, 57
 kırmızı 146
 kıssa 91, 97, 101, 136, 178
 kıssa-yı acıbe 101, 136
 Kıssa-yı meşhure 91
 kıssa-yı Musa 178
 kıssis 116
 kıyamet 33, 73, 126, 171, 275
 kıymettar 159, 191
 kıyye 13, 46
 kız 105, 254
 kile 45
 kilise 260
 kitab-ı davet 178
 kitab-ı dua 177, 178
 kitab-ı emir ve davet 177
 kitab-ı hikmet-i samedâniye 168
 kitab-ı hikmet ve şeriat 177
 kitab-ı kebir 176
 kitab-ı zikir ve mârifet 177
 kitâbet 41
 koca 18, 30, 73, 137, 142
 kof 180
 koyun 176, 238
 kömür 184
 köle 222, 279, 283, 284
 kudemâ-yı sahabe 89
 kudret-i beşer 75, 151
 kudret-i ilâhiye 10, 75
 kudsî 11, 24, 49, 124, 177, 193, 201
 kulak 64, 143
 kumandan 28, 30, 69, 94, 224, 228, 234, 239, 242, 251, 252, 277, 282
 kumandan-ı âzam 69
 Kur'ân 2, 5, 7, 9, 11, 17, 19, 22, 23, 24, 26, 27, 32, 37, 39, 40, 41, 47, 63, 71, 73, 75, 89, 93, 98, 104, 106, 107, 112, 115, 116, 119, 121, 124, 127
 Kur'ân-ı Azîmüştân 5, 156, 165, 198
 Kur'ân-ı Hakîm 5, 7, 142, 144, 145, 146, 147, 149, 150, 151, 154, 176, 179, 180, 183, 192
 Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan 75, 144, 145, 148, 152, 153, 154, 204

Kur'ân-ı Mürşid 179
 kurban 134, 135
 Kureyş 26, 31, 34, 35, 38, 39, 74, 93, 100, 102, 110, 111, 130, 140, 141, 208
 kurt 101, 102
 kuş 19, 101
 Kuss İbni Sâide 130
 kutb-u âzam 21
 kuvve 11, 15, 24, 49, 164
 kuvve-i ani'l-merkeziye 24
 kuvve-i kudsiye 11
 kuvve-i mâneviye 15
 kuvvet-i iman 166
 kuyruklu yıldız 184
 kuyu 56
 küffâr 34, 75, 183
 küffâr-ı Kureyş 34
 küllî 5, 8, 87, 99, 165, 206
 küre-i arz 171
 kütüb-ü hadisiye 3, 164
 kütüb-ü hadisiye ve siyer 164
 Kütüb-ü Mukaddese 189, 201
 Kütüb-ü Sitte-i Hadisiye 13, 25
 Kütüb-ü Sitte-i makbûle 41
 Kütüb-ü Sitte-i Sahîha-i Hadisiye 37
 kütüb-ü siyer 87

L

lâakal 13, 110, 126, 139
 lâmba 77, 171, 179, 180
 lânet 185
 Lebbeyk 162
 Lebid-i Yahudî 36
 Lemeât 147, 176
 letâif 151, 193
 letâif-i belâgat 151
 levâzımât 180
 likâ 174
 lisan 8, 156, 173, 201
 lisan-ı hâl 173, 201
 lisan-ı kâl 201
 Lokman 16, 87, 179, 258, 288

M

maatteessüf 24, 148, 186
 Mâbud 136, 162
 Mâbud-u bilhak 162

- macera 36
 maddî 9, 50, 192, 222
 maden 159, 199
 maden-i kemâlât 159
 mağara 100
 mağrib 135
 mahbub 193
 mahbubâne 173
 mahbubiyet 187
 Mahbub-u kulûb 169
 mahlûkât 139, 168
 mahşer 172
 mahzen 142
 mahzen-i mu'cizât 142
 mahz-ı hikmet 194
 makâsıd-ı Kur'âniye 178
 Manastırlı İsmail Hakkı 116
 mânen mütevâtir 25, 40
 mânevî tevâtür 9, 12, 13, 29, 35, 48, 58,
 59, 74, 96, 100, 107, 132
 mârifet 177
 mârifet-i ilâhiye 157, 202
 mârifet-i rabbâniye 199
 marziyyât 192
 mâsadak 164
 mâsum 23
 mâşallah 193
 maşrık 135
 ma'ûmât 180
 matbû 146
 matemhâne-i umumî 167
 mâzi 37
 mazmaza 85
 meb'us 8
 mebde 131
 medar-ı ahkâm 41
 medar-ı fahr 188
 medar-ı iftihar 148
 meded-res 87
 medenî 169, 205
 medeniyet 182, 241
 Medine 25, 29, 34, 36, 87, 95, 96, 103,
 110, 122, 125, 146, 165, 212, 214,
 215, 217, 222, 223, 224, 225, 227
 Medine-i Münevvere 34, 96, 103, 283
 medyum 129, 149, 166
 mehâsin 160, 190
 Mehdî 15, 23, 274
 Mehdî-yi Abbâsî 23, 274
 Mekke 25, 27, 34, 35, 63, 71, 72, 73, 93,
 100, 102, 111, 112, 113, 118, 122,
 123, 128, 134, 136, 165, 211, 213
 Mekke-i Mükerreme 34, 35, 93, 112
 mektubat-ı rabbâniye 168
 melâike 104, 106, 109, 160
 melâike-i mukarrabîn 160
 melek 106, 107, 160, 192
 meleke 14
 melik 117, 129
 melik-i Yemen 117
 menba-ı garâib 77
 mendil 92
 menfaat 28
 mensur 143
 menzil 49
 merak-âver 171, 172
 merâtib 191, 200
 merâtib-i tevhid 191
 merâyâ-yı esmâ-yı ilâhiye 168
 mercüh 151
 merhamet 16, 106, 173, 176, 256
 mesâil 178, 179
 mesâil-i azîme 178
 mescid 165, 228, 253
 Mescid-i Şerif 45, 65, 66, 68
 Mescid-i Şerif-i Nebevî 65
 Mescidü'l-Haram 93
 mesele-i şer'îye 69
 meslek 154, 187, 201, 206
 meşâhir-i ulema-yı sahabe 66
 meşhur ulema 6, 117, 121
 meşrû 31
 mevhibe 37
 mevsuk 14
 mevzû 14, 42, 266
 Meysere 137
 meyve 95, 166, 192, 249
 meyvedar 18
 meyve-i âlem 192
 mezar 135
 mezâyâ 146, 151
 mezâyâ-yı meânî 151
 mezc 51
 mezheb-i râcih 151
 mezhep 151, 261, 266

- mez-kûr 59, 161, 163, 204
mezraa 139
Mısır 23, 117, 146, 211, 218, 224, 226
mi'râc 187, 189, 193, 194
mihrap 165
Mikail 17, 108
Mikdad 35, 274
minber 19, 59, 65, 73, 88, 165
minber-i şerif 65, 88
minnet 162
minnetdârâne 203
Mirac-ı Âzam 189, 193
Mirac-ı azîm 189, 193
Miraç 19, 141, 187, 188, 189, 193, 194, 209
Miraç Risalesi 141, 189, 209
misal-i muhabbet 169
misk 96
Mişâil 124
mizan 194
mu'cizât 5, 10, 14, 29, 39, 40, 51, 52, 58, 59, 63, 69, 81, 87, 99, 142, 154, 156, 158, 164, 176, 181, 198, 207
mu'cizât-ı bâhire 52, 158
mu'cizât-ı kudret 10
mu'cizât-ı kudret-i ilâhiye 10
mu'cize 2, 5, 7, 10, 19, 20, 33, 37, 43, 44, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 64, 66, 68
Mu'cize-i Ahmediye 2, 77, 85, 99, 108, 140, 151, 182
mu'cize-i bâhire 48, 50, 55, 57, 185
mu'cize-i bâhire-i bereket 48, 50
mu'cize-i bereket 46, 47, 49
mu'cize-i ekber 51
mu'cize-i kudret 82
mu'cize-i kübrâ 51, 176
mu'cize-i mâiye 68, 69
Mu'cize-i Mirac 141
mu'cize-i nebeviye 33
mu'cize-i nübüvvet 186
mu'cize-i şeceriye 59, 64
mu'cize-i taâmiye 68, 69
mu'cizekârâne 95
mu'ciz-nümâ 167, 172, 180
Muallakât-ı Seb'a 148
muallim 159, 169, 203, 236
muallim-i ahlâk-ı âliye 159
Muallîm-i Ekber 202
muallim-i ukûl 169
muannid 5, 6, 35, 209
muâraza 144, 147, 149, 150, 151
muarrif 165
Muavviz İbni Afrâ 80
Muaz İbni Cebel 103, 274, 275, 282
Mûbezan 132
Mudar 93
muğlâk 139, 167
muhabbet 5, 16, 31, 32, 68, 160, 169, 193, 194, 258
muhaddis 85, 230, 235, 237, 247, 261, 262, 264, 266, 269
muhaddisîn-i kâmilîn 17, 22
muhakkik 13, 41, 58, 85, 142, 151, 189, 203, 206, 262
muhakkik-i kâmil 85, 262
muhakkikîn 7, 22, 100, 183, 202
muhakkikîn-i eimme 100
muhakkikîn-i ulema 7
muhâl 51, 144, 184
Muhallim İbni Cessâme 94
Muhammed Arabî 29, 37, 51, 117, 125, 126, 132, 141, 157, 161, 189, 197, 209
Muhammed İbni Hâtib 85
Muhammed Kureyşî 204
Muhammedü'l-Emîn 74
Muhammedü'n-Nebî 130
muharebe 20, 26, 38, 151, 208
muharebe-yi bi's-süyûf 151
Muhayrık 118
Muhbir-i Sâdik 26
muhtasar 145, 157, 189, 209
mukaddime 10, 40
Mukavkıs 93, 117
Mukimü's-Sünne 119, 120
mûnis 168
murâd-ı ilâhî 21
Musa 7, 55, 77, 78, 121, 122, 123, 148, 178, 217, 220, 226, 235, 249, 259, 274
musaddak 70, 140, 157, 158
musahhar 168, 180
musâlaha 19
musibet 87
Muslih 135

- muntazam 143, 146, 148, 180
 mushaf 251
 musluk 55
 muşnk 157
 mutaassıp 169, 170
 mutabık 158
 Mutasarrıf 4
 Mûte 26, 56, 208, 224, 251
 mûteber 13, 37, 270
 muttali 2, 207
 muvaffakiyet 164, 204
 muvahhid 130
 Muvahhidin Hükümeti 23
 muvafık 2, 17, 105, 147, 157
 mübalâğa 151
 Mübarekü'l-Yemâme 86
 mübhem 16
 mübtelâ 192
 mücahedât 199
 mücbir 164
 mücmel 11, 12, 17, 145, 154, 179
 müçtehidin 22
 müçtehidin-i muhakkikin 22
 müdakkik 11, 78, 250
 müdakkikâne 199
 müellif 148
 müezzin 35
 müfettiş 114
 müfrit 32
 müheyyâ 13, 192
 müjde 122, 128, 129, 131, 132, 278
 mülâet 71
 mülhid 35, 37
 mülhid-i bihuş 37
 mülk 23, 26
 mülûk 19, 22, 27, 29, 30, 33, 36, 38, 39,
 78, 89, 93, 117, 118, 119, 132, 133,
 136, 138, 189, 190, 220
 mükemmel 5, 7, 17, 18, 25, 36, 46, 110,
 155, 159, 160, 161, 174, 190, 192,
 199, 201, 206, 240
 mümessil 8
 münâcât 146
 münafık 12, 111, 116
 münâfık 185
 münakkaş 152
 münasebet-i adediye 146
 münevver 24, 125, 160, 175
 münezzeh 124
 münhasır 6, 270
 münteşir 65, 88, 125, 129, 146
 Münzel-i aleyh 154
 münzevî 74
 mürşid 177
 mürted 36
 müsâdeme 27
 Müsâlemet 196
 Müsamaha 164, 244
 Müsebbih 73
 Müseylime 36, 149, 275
 Müseylime-i Kezzâb 149, 275
 müşerref 42, 47, 86, 240
 Müslim (İmam) 5, 12, 13, 15, 17, 20, 25,
 26, 28, 29, 30, 33, 34, 35, 37, 38,
 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 48, 50,
 53, 54, 56, 57, 59, 61, 63, 64, 66
 Müslüman 102, 133, 225, 234, 244, 245,
 248, 251
 Müsned-i Ahmed İbni Hanbel 37
 müstağniyâne 21
 müstakbel 37, 166
 Müstedrekü'l-Hâkim 37
 müstemir 6
 müstetir 176
 müşerref 42, 47, 86
 müşkilât 12
 müştâk 3, 130, 208
 müştâkâne 173
 Müşteri 171
 müteaddit 15, 40, 42, 43, 47, 58, 64, 78,
 101, 102, 111, 140, 146, 152
 mütebahhir 187, 206
 mütefekkir 11
 müteessir 60, 105, 145
 mütenevvi 8
 müteşâbihât 12
 müteşekkîrâne 203
 mütevâtir 8, 13, 19, 25, 40, 55, 59, 65, 66,
 69, 78, 84, 87, 88, 99, 102, 107,
 112, 132, 140, 166
 mütevazi 249, 273, 279
 müttakî 13
 müttelik 25, 101
 müttelifan 42, 56, 72, 102, 107, 110, 119,
 155

N

Nâbiga 91
 nakkâd-ı muhaddisîn 13
 nakl-i sahih-i kat'î 25, 26, 27, 28, 29, 30,
 31, 32, 33, 35, 36, 53
 namaz 14, 80, 86, 93, 103, 172, 226, 237,
 238, 249, 252, 283
 Nâsibe 32
 Nasîbîn ecinnîleri 63
 nasrani 31, 116, 117, 119
 nass 187
 nass-ı kat'î 136, 187, 198
 nass-ı Kur'ân 106, 115, 140
 Nastûru'l-Habeşe 118
 nâtik-ı sâdık 157, 158
 nazariyât 84
 nazdar 168
 nazîre 150
 Nebî 7, 23, 34, 39, 74, 80, 88, 108, 122,
 125, 128, 130, 131, 151, 176
 Nebiyü'l-Haram 126
 Necâşî 28, 93, 118, 119, 132
 Necran papazları 119
 nefis 19, 169, 194
 nefis-i hakikat 194
 nehb 49
 Nehravan 20
 Nesâî 18, 19, 22, 26, 31, 36, 37, 43, 45,
 48, 72, 80, 85, 86, 88, 90, 109, 114,
 218, 270, 271
 nesir 143, 240
 Nihâvend 39, 227, 259
 nişan 131
 nisf-ı arz 5, 169
 niyaz 30, 58, 89, 108, 168, 172, 173, 222
 niyaz-ı istirhamkârâne 173
 nizâ 18
 nizam-ı ekmele 161
 nöbetçi 100
 Numân İbni Beşîr 106
 numûne 88, 93, 95, 97, 98, 100, 110, 119
 nur 52, 72, 92, 115, 133, 135, 153, 156,
 158, 167, 168, 181, 197, 201, 228
 nur-u şeriat 157
 nur-u velâyet 201
 nur-u iman 201
 nur-u vahiy 153

nurânî 5, 18, 23, 24, 47, 141, 145, 166,
 167, 169, 172
 nurlu 15, 149, 166, 167, 206
 nübüvvet 5, 6, 7, 8, 9, 11, 13, 27, 30, 51,
 52, 69, 71, 99, 108, 115, 116, 123,
 129, 130, 131, 136, 142, 158, 176,
 182, 184, 186, 187, 189
 Nübüvvet-i Ahmediye 7, 8, 115, 176, 189
 nübüvvet-i İseviye 123
 Nübüvvet-i Muhammediye 4
 nükte-i belâgat 151
 nükte-i mühimme 68
 nüzul-u vahiy 154

O

On Dokuzuncu Söz 4, 165, 182
 On Dokuzuncu Söz'ün Zeyli 182
 On Dört Reşahât 165
 On Üç Şuâ 140
 Onuncu Söz 190
 ordu 30, 33, 43, 44, 48, 49, 56, 58, 69, 88,
 183, 190, 259, 282
 Ordu-yu İslâm 28, 78
 Osman Zinnureyn 72
 Osman İbni Âs 135
 Osman İbni Huneyf 80
 Otuz Birinci Söz 4, 140, 141
 Otuz Bir Lem'a 140
 Otuz Üç Mektub 140

Ö

ölüm 16, 258
 Ömer İbni Abdülâziz-i Emevî 23
 Ömer İbnü'l-Hattab 43, 47, 88, 89
 örümcek 100, 110

P

padişah 6, 7, 25, 28, 76, 110, 114, 125,
 129
 parmak 53, 54, 55, 59, 69, 99, 149, 166,
 176, 182
 peder 54, 105, 205
 pencere 143
 perde 16, 71, 156, 159, 171, 181, 185,
 187, 201, 204, 205
 perde-i gayb 205

perestîşkârâne 203
 pervane 155, 171
 pervâsız 21, 170
 pervaz 171
 perverde 172
 Perviz 34, 92, 93
 peygamber 8, 74, 114, 121, 122, 128, 129,
 133, 165, 183, 201, 205, 227, 238,
 259, 260

R

Rabb-i Vâhid 124
 rabbânî 52, 132, 203, 259
 Rabbü'l-âlemîn 192
 râcih 3, 151
 Rahîm 16, 51, 173, 175
 Rahmân 156, 204
 rahmet 5, 16, 17, 27, 160, 168, 169, 174,
 180, 194, 5, 16, 23, 27, 125, 168,
 169, 193, 222, 255, 259, 284
 rahmet-i ilâhiye 16
 râvi 15, 44, 55, 264
 râvi-i hadis 15
 râyiha 96
 ref 146, 169, 170
 Refref 19
 rehber 5, 10, 81, 156, 159, 165, 181, 192,
 202, 205
 Reis-i Âlem 125
 rekabet 21
 renk 274
 Resûl-i Ekrem 2, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13,
 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22,
 24, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 41, 42,
 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 52,
 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61,
 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70,
 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79,
 80, 81, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90,
 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99,
 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106,
 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113,
 114, 115, 118, 119, 126, 127, 128,
 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135,
 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142,
 147, 148, 154, 157, 158, 207, 221,
 222, 223, 224, 226, 227, 231, 236,

237, 238, 239, 240, 242, 247, 248,
 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255,
 256, 257, 258, 259, 260, 275, 277,
 278, 279, 281, 282, 284, 285

Resûl-i Rabbi'l-âlemîn 114
 rıfk 28
 rıza 25
 rıza-yı ilâhî 25
 rızık 51
 risale 2, 3, 114, 141, 177, 207, 209
 Risale-i Hamîdiye 116, 260
 Risale-i Münâcât 200
 Risale-i Nur 147, 148, 180, 198, 202, 250,
 280
 risalet 2, 3, 11, 18, 40, 102, 123, 130, 132,
 134, 135, 158, 164, 184, 186, 187,
 200, 202
 risalet-i Ahmediye 2, 4, 102, 164, 165, 184,
 186, 189, 197, 207, 209
 rubûbiyet 147, 168, 174, 186
 ruh 132, 192, 201
 ruhanî 200
 Ruhü'l-Emîn 124
 Rum 25, 32, 117, 208
 rumuzât-ı gaybiye 147
 Rumuzât-ı Semâniye 147
 rüesâ 93, 100, 102
 Rûesâ-yı Kureyş 35, 93, 100
 rûtbe 89
 rüya 279

S

sâ' 40, 44, 47, 69
 Sa'd-ı Teftâzânî 183, 277
 Sa'd İbni Ebi Vakkas 28, 78, 90, 93, 108,
 276, 277
 Sa'lebe 102, 118
 Sa'lebe İbni Mâlik 102
 sa'y 24
 Sa'ye 117
 saadet 5, 29, 49, 110, 139, 153, 155, 157,
 158, 159, 168, 169, 171, 172, 193,
 196, 197
 saadet-i beşeriye 197
 saadet-i dâreyn 153
 saadet-i dünyeviye 171
 saadet-i ebediye 157, 158, 193

- sabır 34, 231, 241
 Sâbit İbni Kays İbni Şemmâs 105
 sadâ 145, 191
 sadâkat 54
 sâdik 3, 14, 40, 46, 50, 70, 105, 157, 158, 167, 172, 194, 202, 203, 3, 50, 157, 158, 172, 194, 228, 279
 Safevîler Devleti 23
 Safvan 36, 102, 220
 safvet-i iman 156
 sahabe 19, 24, 42, 44, 50, 52, 55, 59, 60, 64, 66, 69, 73, 76, 88, 89, 107, 140, 186, 205, 216, 225, 261, 264, 281, 283
 Sahib-i âlem 191
 Sahib-i İliyâ İbni Nâtûr 119
 sahibü's-seyf 123, 127
 sahf-e-î âyât-ı tekvinîye 168
 Sahîh-i Tirmizî 37
 sâhîr 36
 Saîd İbni Zeyd 72, 277, 278
 Sâir 123
 sakf 51
 salavât 125, 175
 Sâlim İbni Ebi'l-Ca'd 54
 saltanat-ı dünyevîye 23
 saltanat-ı ilâhîye 114
 saltanat-ı mânevîye 204
 samimiyet 162, 204
 sanat-ı rabbâniye 160
 sanat-perver 193
 sanatkâr 157, 191, 203
 sanem 73, 109, 134
 Sâni 191, 192, 193
 Sâni-i âlem 191
 saray 136, 180, 190, 191, 203, 265
 Sarfe Mezhebi 151
 sarihî 11, 13
 sarih tevâtür 12, 65
 sarık 127, 229
 Sarraf 14
 Sath-ı arz 165
 Satîh 189
 Sava 136
 sebat 34, 162, 200, 277
 sebeb-i İslâm 133
 Sebîr 72, 73
 secâyâ-yı sâmiye 158, 190
 secde 61, 71, 74, 102, 125
 Sefine 103
 Sehl İbni Sa'd 66, 278
 Seleme İbnü'l-Ekva 43, 56, 80, 101, 278
 Selmânü'l-Farisî 119
 semâ 176, 187
 semâvât 141, 173, 187, 188
 semâvî 154, 189, 204
 semere 166, 169
 semure 63
 Semure İbni Cündüb 45
 serap 171
 Serendib Adası 184
 settâreli 62
 Sevad İbni Kâribî'd-Devsî 133
 Seyf İbni Ziyezen 130
 Seyfullah 94
 Seyf ve Asâ Sahibi 127
 seyr 191
 seyyid 165
 Seyyidü'l-âlemîn 74
 Seyyidü'l-Beşer 126
 sıddîk 29, 70, 72
 sıddîkîn 55, 59, 64, 202
 sıddîkîn-i muhakkikîn 202
 sıdk 6, 17, 40, 54, 157, 158, 159
 sıfat 179
 Sıffin 19, 20, 33, 224, 235, 257, 258
 sır 2, 16, 36, 69, 73, 92, 151, 184, 186, 192, 204
 sır-ı imtihan 10
 sır-ı kâinat 167
 sır-ı teklif 10, 184, 185
 sicim 55
 sidre 63
 Sidretü'l-Müntehâ 194
 sigara 169
 sihir 5, 6, 36, 183, 209
 sikk-e-i i'câz 153
 sinek 138, 171
 sirâc 161, 169, 180
 sirâc-ı hakikat 161, 169
 sîret 6, 99, 167
 siyah 28, 35, 77, 85, 108
 siyaset 69, 110, 126, 143, 234, 256
 siyer 17, 41, 80, 87, 97, 98, 99, 110, 129, 132, 133, 162, 164, 183, 190, 264

- sohbet 160, 231, 269
 Sözler 6, 41, 154, 164, 179, 182, 189, 199
 su 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 68, 69,
 79, 85, 96, 183, 221, 236, 250
 Sü'dâ Binti Küreyz 133
 suâl-i azîm 167
 Sudan 108, 240
 Suffe 42, 46, 49, 50, 248, 279
 sultan 168, 169
 sultan-ı ervah 169
 Sultan-ı Ezel ve Ebed 8, 162
 Sultan-ı Levlâk 113
 Sultan Mehmed Fatih 30
 Süfyan 35, 102, 108, 234, 235, 255, 256,
 258, 262, 265, 270
 Süheyl İbni Amr 33, 208
 sühûlet 144
 suikast 114
 sukut 51
 Süre-i Fâtr 145
 Süre-i İhlâs 147
 Süre-i Kehf 145
 Süre-i Yâsin 145
 suret 13, 14, 99, 167, 173, 179
 suret-i hakîmâne 173
 susmar 104
 süküât 12, 40, 46, 52, 54, 101
 süküâtî 13
 Süleyman 164, 212, 218, 244, 245
 sülûk 150
 Sürâka 34, 110, 111
 sûrî 180
 sürûr 72
 Süryânî 121, 122, 126, 128
 süt 46, 49, 50, 96, 97, 234, 255
- Ş**
- Şâfî 31, 34, 62, 66, 68, 146, 175, 208,
 262, 263, 271, 272
 Şâfî-yi Sâni 62
 şahit 4, 10, 18, 60, 142, 154, 161, 162, 194
 şahsiyet 17, 18, 160, 165, 239, 251
 Şâkir 168
 şâkirt 149
 şakk-ı kamer 140, 165, 166, 182, 184, 186,
 190, 209
 Şam 25, 26, 74, 118, 119, 122, 123, 132,
 137, 224, 226, 235, 237, 239, 240,
 241, 242, 258, 263, 271, 275, 280
 Şâmûl 117
 şârih 177
 Şark 24, 37, 125, 169, 205
 şâşaa 68, 180
 Şât-ı İbni Mes'ud 97
 şecaat 103, 139, 228
 şecere-i hilkat 169
 şecere-i tûbâ 18
 şehâdet 6, 35, 41, 61, 104, 155, 161, 177,
 201, 203, 204, 205, 206, 224, 251
 şehid 26, 27, 29, 39, 72, 77, 80, 105, 119,
 208, 224, 226, 228, 232, 234, 238
 şekvâ 92, 168
 şems 29, 169, 171, 175, 185
 şems-i hidayet 169
 şer 14, 69, 236
 şerâit 13
 şerbet 27, 236
 şeref-i insanîyet 169
 şeriat 68, 84, 129, 140, 143, 155, 158, 161,
 177, 195, 199, 200
 şeriat-ı kübrâ 143
 şeriat-ı Muhammediye 161
 şevk 2, 147, 167, 207
 şevk u cezbe 167
 şeyâtîn 138
 Şeybe İbni Osman el-Hacebî 113
 Şeyh-i Geylânî 109
 Şeyh Abdülkadir Geylânî 23
 Şeyh Rahmetullah el-Hindî 116, 280
 şeytan 47, 63, 144, 236
 şîâr 124
 şîfa 78, 79, 80, 81, 84, 85, 86, 87, 181, 79,
 80, 81
 şîfa-resân 87
 Şîfâ-yı Şerif 45, 60, 140, 164
 şîfre 139, 167, 192
 şîir 142, 148, 150, 240, 264, 271
 Şîa 32
 Şireveyh 34, 93, 212
 şöhet 86, 91, 99, 104, 124, 132, 137, 243
 şöhet-şîâr 124
 şöhetgür 21, 90
 şöhetgür-i âlem 21

şöhretşîâr-ı âlem 205
 Şuâât-ı Mârîfeti'n-Nebî 176
 suhûdî 184
 suur 5
 şübehât 153
 Şûrahbil el-Cu'fi 85

T

taam 13, 40, 42, 43, 45, 52, 70
 tabiat 41, 155, 159
 tâbiîn 104, 265
 tabla 45
 Tâc 127
 Taff 20
 tağyir 179
 tağyirât 116
 tahassun 100, 139
 tahkik 187
 tahkim 155
 tahric-i hadis 57
 tahrif 121, 128, 226, 271
 tahrifât 116
 tahrik 23, 24, 149, 171, 178
 tahrip 108, 136, 241, 260
 tâife 8, 23, 24, 33, 46, 114, 139, 202
 takdis 136
 takrir 178
 takva 17, 200, 223, 244, 253, 256, 262
 taleb-i mağfiret 113
 talebe 37, 49, 68, 262, 266, 269
 Talha 20, 44, 63, 72, 103, 232, 247, 248,
 249, 278, 280, 281
 tâlim 17, 124
 tanzim 161
 tarassudat-ı semâviye 182
 tarâvettar 166
 tarih 17, 41, 99, 129, 132, 133, 136, 143,
 162, 182, 183, 190, 239, 240, 242
 tarîk 55, 70, 101
 tarîkat 143
 tasallut 169
 tasarruf 4, 10, 203
 tasavvur 145
 tashih 3, 13, 77, 78, 81, 86, 94, 164, 267
 tasvir 12, 203
 tasvirât 15
 tatlı 96, 145, 173

tâun 38, 209
 tavuk 95
 Tâvûs 87, 235
 tavus 18
 tazammun 165, 192
 tazarrukârâne 173
 tâzib 72
 te'lif 2, 148, 207
 te'vil 33
 teahhur 22, 141
 tebeddülât 168
 tebyiz 164
 tecavûz 31, 32, 57
 tecrübe 10, 45
 tedbir 161, 173, 203
 tedvir 4
 teessür 170
 tefekkür 191, 193
 tefekkür-ü Arabî 153
 tefsir 12, 41, 73, 89, 112, 176, 177, 209,
 222, 223, 225, 230, 239, 240, 241
 Teftâzânî 183
 tekbir 124
 teke 97
 tekne 54
 tekrar-ı âyet 178
 tekzib 12, 18, 40, 46, 52, 53, 93, 115, 141
 telâhuk-u efkâr 200
 telâkki 50, 100, 187
 telâkki-i bil kabul 100, 187
 temâşâ 37, 192, 205
 temessül 42
 Temim 119
 tencere 85
 tenevvüât 168
 tenkit 13, 24, 42, 144, 176, 179, 208
 tenvir 185
 terbiye 4, 109, 162, 168, 173, 203, 251
 tercüman 160, 177, 223
 tercüman-ı kelâm-ı ezeli 160
 Tercümanü'l-Kur'ân 41, 73, 89, 222
 tercüme 116, 176, 260
 terdad 178
 tertib-i Kur'ân 146
 tesadüf 42, 57, 168
 tesadüfi 145, 185
 tesbih 4, 70, 168, 70
 teshir 169

teşvikât-ı vehmiye 184
teslim 84, 126, 139, 204, 241, 257, 259
teşrif 8, 43
teşt 54
tesvid 280
teşvik 22, 32, 34, 147, 178, 244
tetimme 4
tetkikât 121
tevâfuk 2, 147, 148, 207
tevaggul 143
tevakkufl 141
tevâtür 6, 9, 12, 13, 14, 29, 35, 37, 48, 50,
51, 52, 55, 58, 59, 64, 65, 74, 81,
84, 88, 93, 96, 99, 100, 101, 102,
107, 109, 112, 132, 184, 185, 198
tevâtür-ü mânevî 13, 37, 48, 51, 59, 64
tevazu 120, 244
tevehhüm 178, 179
tevessü 18
tevhid 193
Tevrat 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121,
122, 123, 126, 127, 128, 129, 166,
175, 189, 201, 223
teyid 58, 65, 155, 166, 178, 205
tezyif 35
tıfl-ı nevreside 156
tılsım 139, 160, 167, 192
tımsal-i rahmet 169
Tirmizî 7, 13, 15, 19, 22, 25, 26, 27, 28,
30, 31, 32, 37, 41, 45, 48, 49, 55
tiryak 80
tok 6, 13, 21, 40, 43, 44, 45, 46, 97, 137
topak 50, 51
toprak 18, 55, 75, 110, 198, 75
Tufeyl İbni Amr 92
tulû-u Hak 123
Türkçe 12, 116, 120, 121, 122, 125, 151,
166, 176, 189, 214, 217, 260, 280

U

Ubâde İbni Sâmit 30
Ubeydullah 71, 255, 257, 280
ubûdiyet 177, 192, 199, 200
Uhban 101
uhrevî 10
Uhud 29, 36, 72, 77, 79, 108, 113, 224,
226, 227, 229, 231, 234, 236, 238

Ukkâşe İbnü'l-Mihsan el-Esedî 77
ukke 95
ukûl 147, 169
ulema 6, 7, 31, 66, 69, 73, 89, 96, 117,
118, 121, 131, 151, 152, 155, 187
ulema-yı ilm-i huruf 152
Ulema-yı şariat 84
ulûhiyet 190
ulûm-u âliye 202
ulvî 5, 11, 12, 60, 70, 78, 146, 159, 170,
173, 187, 200
ulviyet 161
Umeyr 36, 98, 236
Umeyr İbni Sa'd 98
umûr-u gaybiye 9, 39
unvan 13, 23, 34, 41, 73, 89, 93, 190, 205,
250, 263
organ 64, 65
Urve İbni Ebi'l-Ca'd 90
usûl 11, 19, 177, 213, 230, 232, 262, 273
Utbe İbni Ebi Leheb 35, 93
Uzzâ 108, 109, 237

Ü

Übey İbni'l-Ka'b 66, 282
Übeyy İbni Halef 26, 100
Ükeydir 38
ümem-i sâlife 143
ümme-i merhume 124
ümme-i Muhammed 109
ümme-i Muhammediye 124, 187
ümmî 150, 195, 197, 199, 205
Ümmü'l-müminin 66, 98, 104
Ümmü Cemil 112
Ümmü Eymen 137
Ümmü Fadl 36
Ümmü Haram 30, 208, 249
Ümmü Mâbed 97
Ümmü Mâlik 95
Ümmü Seleme 20, 66, 98, 104, 107, 282
Ümmü Süleym 42, 248, 249
ünsiyet 14
Üsâme İbni Zeyd 59, 62
Üstad 37, 159, 202, 228
Üstad-ı Âzam 202
Üstad-ı Ezeli 37, 159

V

Vâcibu'l-vücûd 204, 205
 vahdâniyet 157, 158, 159, 176, 201
 vahdâniyet-i ilâhiye 157, 201
 vahdâniyet dellâlı 158
 Vâhid 124
 vahiy 11, 12, 126, 129, 131, 138, 153, 154,
 155, 166, 242, 258, 260, 264, 282
 vahşiyâne 169
 vahy-i mahz 12
 Vak'a-yı Cemel 16, 19, 20
 vak'a-yı ciğer-sûz 21
 Vak'a-yı Fil 136
 Vak'a-yı Havâriç 19
 vakâyi 149
 vâkıa 45, 76, 79, 81, 93, 94, 95, 99, 134,
 137, 138
 vâkıât-ı berzahiye 143
 vâkıât-ı istikbaliye 143
 vâkıât-ı kat'ıye 110
 vâkıât-ı kevniye 148
 vakit 184, 185, 186
 vakt-i gaflet 184
 Varaka İbni Nevfel 131
 vasita-yı nakl-i hüzn 168
 vazife-i risalet 11
 vazifedar 170
 vazifedârâne 203
 vâzih 7, 177, 192
 vaziyet-i bihuşu 154
 vech-i i'câz 159
 vefat-ı Musa 78
 Vehb İbni Münebbih 117
 vekil 6, 8, 283
 velâdet 132, 136, 138
 velâdet-i Ahmediye 132
 velâyet 22, 143, 187, 200, 201
 veli 21, 23, 118, 129, 205, 259
 Velid 28, 39, 94, 108, 112, 209, 246, 251,
 252, 275
 Velid İbni Muğire 112
 vesile-i saadet 169
 vezir 130
 vicdan 155, 157, 199, 202
 volkan 184
 vücûh-u i'câz 176

vüs'at-i istidat 192

vüsuk 162

Y

Ya'lâ İbni Münye 26
 Ya'lâ İbni Müre 59, 62
 yabanî 116
 yağ 95, 96
 yağmur 57, 58, 88, 93, 222
 yahudi 75, 116, 117, 227
 yakaza 42, 86
 yakın 200, 271
 yıldız 147
 yara 81, 282
 yatsı 87, 106
 yâver 7, 17
 yay 188, 193, 245
 yed-i beyzâ 77
 Yehûd 117
 yektâ 162, 195, 206
 Yemâme 36, 39, 77, 86, 105, 281
 Yemen 35, 103, 117, 125, 129, 130, 183,
 230, 240, 244, 274, 275
 yemin 112
 yemiş 35, 38
 yetim 183
 Yetim-i Ebû Talib 183
 Yevm-i Zikarad 79
 Yevmü'l-Hendek 44
 Yezid 28, 39, 209, 226, 228, 229, 239,
 256, 257, 258
 Yirmi Altıncı Mektub 144
 Yirmi Beşinci Söz 10, 39, 142, 176, 198
 Yirmi Dokuzuncu Söz 107
 Yirmi Dördüncü Söz 15
 Yuhanna İncili 125
 yumurta 18
 yük 45, 47, 49

Z

zaaf 168, 200
 zâhidâne 21
 zâhir 9, 68, 87, 98, 104, 123, 124, 138,
 145, 198, 201, 204
 zâhiri 169, 170, 179
 zâil 171

- zâkir 166, 168
 zaman-ı Âdem 172
 zaman-ı fetret 129
 zaman-ı hilâfet 27
 Zât-ı Ahmediye 12, 16, 40, 76, 114, 187,
 189, 190
 Zât-ı Mübarek 17, 37, 100
 zât-ı nurâni 19
 Zât-ı Rahîm ve Kerîm 51
 zât-ı rûşen-zamir 130
 Zât-ı Zülcelâl 40, 50, 62, 154
 Zebur 115, 116, 119, 121, 124, 127, 129,
 201
 zehir 238
 Zemahşerî 26, 220
 zemin 168, 186
 zezem suyu 145
 zeval 167
 Zevrâ 53
 Zeyd İbni Hârîce 106
 Zeyd İbni Sûhân 39
 Zeyneb 42, 76, 98, 99, 235, 284
 Zeynelâbidin 23, 240
 Zi'b 101
 zîfikir 5
 zikir 67, 146, 177, 178, 193, 146, 165, 177
 zımnî 11
 zîhayat 155, 193
 zikir 67, 82, 146, 165, 177, 178, 193
 zikirhâne 82
 zînur 155
 zinnûr 92
 zîr ü zeber 28
 zîşuur 5, 191, 192, 193
 ziya-yı hakikat 167
 ziyâfet-i rahmâniye 52
 zuhur 8, 29, 30, 33, 52, 92, 94, 123, 199,
 208
 zuhur-u Hak 123
 Zutt 108
 Zü'l-mecâz 58
 Zü's-südeyye 20
 Zübâb İbnü'l-Hâris 133
 Zübeyr 20, 27, 72, 117, 208, 214, 226,
 227, 228, 229, 232, 235, 285
 Zübeyr İbni Bâtâ 117
 zühd-ü kalbi 23